

Adil Yargılanma Hakkı (Medeni Hak ve Yükümlölükler Yönüyle) Karar Özetleri

AYAM
ANAYASA YARGISI
ARASTIRMALARI MERKEZİ

Adil Yargılanma Hakkı (Medeni Hak ve Yükümlülükler Yönüyle) Karar Özetleri

Yazarlar

Mehmet Sadık YAMLI
Murat AZAKLI
Hasan SARAÇ
Mustafa Eyyub DEMİRBAŞ
Fatma Burcu NACAR YÜCE
Osman KODAL
Mehmet Yavuz YAŞAR
Fatma Gülbin ÖZTÜRK
Dr. Hilmi Can TURAN
Dr. Eren Can BENAKAY
Duygu KALUKÇU
Tuğba YILDIZ
Muhammed Cemil KANDEMİR
Saliha AKSOY

Editörler

Mehmet Sadık YAMLI
Dr. Ömer GEDİK

Anayasa Mahkemesi Yayınları

ISBN: 978-625-98741-0-4

*Adil Yargılanma Hakkı
Karar Özetleri*

© 2023, Anayasa Mahkemesi

Anayasa Mahkemesinin yazılı izni olmaksızın, kitabın tümünün veya bir kısmının elektronik, mekanik ya da fotokopi yoluyla basımı, yayımı, çoğaltılması ve dağıtımı yapılamaz. Kitapta yayımlanan karar özetleri, kaynak gösterilmeden başka bir yerde yayımlanamaz.

Anayasa Mahkemesi Başkanlığı

Yayın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü

Adres : Ahlatlıbel Mahallesi İncek Şehit Savcı
Mehmet Selim Kiraz Bulvarı No: 4
06805 Çankaya/Ankara

Telefon : (312) 463 73 00

Faks : (312) 463 74 00

e-posta : bilgi@anayasa.gov.tr

Twitter : @AYMBASKANLIGI

Web : www.anayasa.gov.tr

Tasarım ve Baskı

EPAMAT

Basın Yayın Promosyon San. Tic. Ltd. Şti.

Telefon : (0312) 394 48 63

Faks : (0312) 394 48 65

Web : www.epamat.com.tr

Basım Tarihi

Aralık, 2023

ÖNSÖZ

Bireysel başvuru sisteminin 2010 Anayasa değişikliğiyle kabul edilmesi, Türkiye’de temel hak ve hürriyetlerin korunması bakımından bir dönüm noktası teşkil etmiştir. Anayasa’nın 148. maddesine eklenen fıkra uyarınca *“Herkes, Anayasada güvence altına alınmış temel hak ve özgürlüklerinden, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi kapsamındaki herhangi birinin kamu gücü tarafından, ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine başvurabilir”*. Bu vesileyle bireysel başvuru sisteminin Cumhuriyet tarihinin en önemli kazanımlarından birisi olduğunu vurgulamak gerekir.

Bireysel başvurunun ana amacı, temel hak ve özgürlüklerin daha iyi korunduğu ve standardının yükseltildiği bir ulusal koruma mekanizmasının oluşturulmasıdır. Bu sayede Türkiye aleyhine özellikle Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine yapılan başvuruların ve ihlallerin azaltılması hedeflenmiştir. Bu hedeflerin gerçekleşmesi, hiç kuşkusuz, bireysel başvuru sisteminin etkili bir şekilde işlemesine bağlıdır. Bu bağlamda Anayasa Mahkemesi, 23 Eylül 2012 tarihinden itibaren Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin içtihatlarını da dikkate almak suretiyle hak eksenli bir yaklaşımla bireysel başvuruları karara bağlamaktadır.

Anayasa Mahkemesine yapılan bireysel başvuruların önemli bir kısmı adil yargılanma hakkına ilişkindir. Hukuk devletinin temel öğelerinden birini oluşturan adil yargılanma hakkı, bütün yargılama süreçlerine ilişkin şekli ilkeleri belirleyerek, yargılama sonucunda adil bir karara ulaşmayı güvence altına alır. Adil yargılanma hakkına ilişkin seçme kararların özetlerini içeren bu kitabın Mahkememizin benimsediği ikincilik ilkesi kapsamındaki yaklaşımının ilgili kişi ve organlar tarafından daha iyi anlaşılmasına ve hak ihlali iddialarının olağan idari ve/veya yargısal yollarla çözülmesine hizmet edeceği inancındayım.

Bu kitap söz konusu içtihat alanını ortaya koyan kitaplar serisinin devamı niteliğindedir. Karar özetlerinin yazılması ve yayına hazırlanmasında emeği geçen herkese teşekkür eder, kitabın ilgililer açısından faydalı olmasını dilerim.

Zühtü ARSLAN

Anayasa Mahkemesi Başkanı

SUNUŞ

Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında herkesin meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahip olduğu ifade edilmektedir. Anayasa'da adil yargılanma hakkının kapsamı düzenlenmediğinden bu hakkın kapsam ve içeriğinin tespiti ve anlaşılması için Anayasa Mahkemesinin içtihatlarını takip etmek bu alanda çalışanlar için önem arz etmektedir.

Daha önce Anayasa Yargısı Araştırmaları Merkezi tarafından "Mülkiyet Hakkı Karar Özetleri", "Özel Hayata ve Aile Hayatına Saygı Hakkı Karar Özetleri", "Suç İsnadına İlişkin Yargılamalarda Silahların Eşitliği Karar Özetleri" ve "Özel Hayata ve Aile Hayatına Saygı Hakkı Rehberi", kitapları yayımlanmıştı. Anayasa Mahkemesi içtihatlarının kolayca takip edilmesi amacıyla hazırlanan bu kitapların devamı olarak planlanan elinizdeki eser, Mahkemenin medeni yargılamalar çerçevesinde adil yargılanmaya ilişkin olarak vermiş olduğu kararlardan hareketle kaleme alınmıştır. Bu kitapla bir yandan da Anayasa Mahkemesi kararlarına ilişkin farkındalığın artırılması amaçlanmaktadır.

Bu kitap Anayasa Mahkemesinin alanında uzman raportörlerinin özverileriyle ortaya çıkmıştır. Yoğun mesailerıyla birlikte kitabı literatüre kazandıran yazarlara ve kitabın yayına hazırlanması sürecinde katkı sunan AYAM Uzmanı Arş. Gör. Erman MANAV'a teşekkür ediyoruz.

Kitabın okuyucular açısından faydalı olacağını temenni ediyoruz.

Editörler

Mehmet Sadık YAMLI – Dr. Ömer GEDİK

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	III
SUNUŞ.....	V
I. GİRİŞ / Mehmet Sadık YAMLI	1
II. UYUŞMAZLIĞIN MEDENİ HAK VE YÜKÜMLÜLÜKLERE İLİŞKİN OLMASI / Fatma Gülbin ÖZTÜRK	5
A. GENEL AÇIKLAMALAR	7
B. SAVUNULABİLİR BİR HAKKIN VARLIĞI.....	9
1. Onurhan Solmaz, B. No: 2012/1049, 26/3/2013	9
2. Hayati Yıldırım, B. No: 2017/38399, 13/2/2020.....	10
3. Vodafone Net İletişim A.Ş., B. No: 2020/11751, 30/3/2023	12
4. Mehmet Güçlü ve Ramazan Erdem, B. No: 2015/7942, 28/5/2019.....	13
5. Kübra Sertkaya, B. No: 2018/22373, 14/10/2020	14
6. Solmaz Güntemur, B. No: 2018/12262, 3/12/2020	15
7. Hasan Kaya, B. No: 2018/37568, 13/1/2022	16
8. Bünyamin Arıkan, B. No: 2013/9559, 16/10/2014.....	17
9. Yahya Çevik, B. No: 2018/15454, 17/11/2021	18
10. D. K., B. No: 2014/19060, 21/9/2017	19
11. Seyfullah Çakmak, B. No: 2018/14529, 15/12/2020	20
12. İlknur Polat, B. No: 2014/816, 28/9/2016.....	22
C. HAKKIN MEDENİ NİTELİKTE OLMASI	23
1. Meral Akşener, B. No: 2017/4905, 30/6/2020	23
2. İzzet Otyakmaz, B. No: 2018/12653, 17/11/2022	24
3. Mustafa Takyar [GK], B. No: 2020/27974, 15/12/2021	25
4. Travnik Üniversitesi, B. No: 2017/33627, 19/11/2020.....	26
5. Yusuf Gürkan [GK], B. No: 2014/11067, 18/10/2017	27
6. Elmaz Kırımlı, B. No: 2018/35678, 21/10/2020	29
7. M. İ., B. No: 2014/13864, 14/9/2017	30
8. Z. M. ve I. M., B. No: 2015/2037, 6/1/2016.....	31
9. E.t.y.i. A. Ş., B. No: 2013/596, 8/5/2014.....	32

Ç. UYUŞMAZLIĞIN ESASA İLİŞKİN OLMASI	34
1. <i>Mehmet Akyol</i> , B. No: 2015/8066, 25/1/2018.....	34
2. <i>Ali Rıza Doğanata ve Diğerleri (2)</i> , B. No: 2017/40457, 16/12/2020	35
3. <i>Z. D.</i> , B. No: 2018/22153, 8/9/2021	36
4. <i>Metin Gümüş</i> , B. No: 2016/14563, 28/11/2019	37
5. <i>Umde İnş. San. ve Tic. Ltd. Şti. [GK]</i> , B. No: 2017/35282, 10/2/2022	38
III. MAHKEME HAKKI / Murat AZAKLI-Tuğba YILDIZ	39
A. GENEL AÇIKLAMALAR	41
B. MAHKEMEYE ERİŞİM HAKKI	44
1. YARGISAL YOLLARA BAŞVURUNUN SÜRE /	
ZAMANAŞIMI GEREKÇESİYLE REDDİ	44
a. <i>Demirdöven Köyü Tüzel Kişiliği ve Diğerleri</i> , B. No: 2014/14359, 25/12/2018 (ÇED Raporlarına Karşı Dava Açma Süresi)	44
b. <i>Egeçep Derneği ve Diğerleri</i> , B. No: 2015/4453, 3/7/2018.....	46
c. <i>Semih Tekin [GK]</i> , B. No: 2018/34064, 17/3/2021 (İdari Başvuru Üzerine İptal Davası Açma Süresi)	47
ç. <i>Çölbeyi Lojistik Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi</i> , B. No: 2014/12354, 9/11/2017 (Dava Dilekçesinin Mercine Tevdi Edilmesine İlişkin Kararın Takip Edilmesi).....	49
d. <i>Şeyma Kayaoğlu</i> , B. No: 2014/5491, 5/7/2017 (İdari Eylemlere Dayalı Davalarda Sürenin Vefat Tarihinden Başlatılması)	51
e. <i>Fatma Bildik ve Hasan Bildik</i> , B. No: 2014/14995, 19/9/2018.....	52
f. <i>Nil Selçuk İncu</i> , B. No: 2018/12433, 23/2/2022 (Tıbbi İhmale Dayalı Davalarda Dava Açma Süresi).....	53
g. <i>Ayşe Yıldırım</i> , B. No: 2014/5, 25/10/2017	55
ğ. <i>Gülcan Tekindor</i> , B. No: 2014/18578, 5/7/2017	56
h. <i>Hasan Oğuz ve Diğerleri</i> , B. No: 2015/2700, 7/2/2018	57
ı. <i>Ahmet Yıldırım</i> , B. No: 2014/18135, 20/9/2017 (Sağlık Raporunun Öğrenilmesi).....	59
i. <i>Hidayet Asarkaya</i> , B. No: 2015/11844, 17/7/2018 (Eylemin İdariliğinin Öğrenildiğinin Tartışmasız Olması)	60
j. <i>Yasin Şimşek [GK]</i> , B. No: 2017/37390, 29/9/2021 (İdari Yargıdaki İşçi Alacakları Davasında Dava Açma Süresi).....	61

k. <i>E-Ba İnşaat Taahhüt Ticaret Ltd. Şti.</i> , B. No: 2015/13921, 27/6/2018 (Adli Tatilin Sona Erdiği Tarihin Belirsizliği).....	62
l. <i>Yaşar Çoban</i> [GK], B. No: 2014/6673, 25/7/2017 (Türk Medeni Kanunu'nun 1007. Maddesine Dayalı Tazminat Davasında Süre).....	63
m. <i>İşıl Kantarcı</i> , B. No: 2018/17640, 14/10/2020	65
n. <i>Yahya Özyay</i> , B. No: 2014/11141, 22/9/2016 (Kadastro Kanunu'ndaki On Yıllık Hak Düşürücü Süre).....	67
o. <i>Ayşe Türk ve Diğerleri</i> , B. No: 2018/1906, 21/4/2021	69
ö. <i>Gülhan Dursun</i> , B. No: 2016/9312, 27/11/2019 (İslah Talebinin Zamanaşımı Gerekçesiyle Reddi)	70
p. <i>Çetin Akboğa</i> [GK], B. No: 2019/430, 23/3/2023	72
r. <i>Nebi Karataş ve Diğerleri</i> , B. No: 2014/13001, 8/3/2017 (Kanun Yolu Dilekçesinin UYAP Üzerinden Gönderildiği Tarihin Dikkate Alınmaması) ...	74
s. <i>Nermin Aslan</i> , B. No: 2018/7666, 21/10/2020 (Başka Yargı Yeri Aracılığıyla Gönderilen Dilekçenin Gönderilme Tarihinin Dikkate Alınmaması)	76
ş. <i>Kommersan Kombassan Mermer Maden İşletmeleri Sanayi ve Ticaret A.Ş. ve Diğerleri</i> , B. No: 2013/7114, 20/1/2016 (Kanun Yolunda Yanıltma)	77
t. <i>Nihâl Uslukol</i> , B. No: 2016/73086, 25/9/2019	79
u. <i>Bişar Yusufoglu</i> , B. No: 2018/2784, 10/2/2021 (Başvuru Süresinin Tefhimden Başlatılması)	81
ü. <i>Mehmet Hanifi Şelem</i> , B. No: 2018/24557, 19/10/2021	83
v. <i>Mustafa Adnan Çobanoğlu</i> , B. No: 2016/2595, 21/3/2019 (Tebliğat Kanunu Hükümlerine Uyulmaması)	84
2. DAVANIN DAVA ŞARTI YOKLUĞU VE DİĞER USULİ NEDENLERLE REDDİ	86
a. <i>İsmail Avcı</i> , B. No: 2019/12190, 22/2/2022 (Belirsiz Alacak Davasının Menfaat Yokluğu Gerekçesiyle Reddi)	86
b. <i>Kemal Çakır ve Diğerleri</i> [GK], B. No: 2016/13846, 5/3/2020 (ÇED Raporuna Karşı Açılan Davanın Menfaat Yokluğu-İkamet Şartı- Gerekçesiyle Reddi)	88
c. <i>Alp Sosyal Hizm. İnş. Day. Tük. Mal. Otom. Nak. Temizlik Hayvancılık San. ve Tic. Ltd. Şti. (2)</i> , B. No: 2017/16292, 23/6/2020 (Davanın Pasif Husumet Yokluğu Gerekçesiyle Reddi)	90
ç. <i>Cem Taylan Erden ve Diğerleri</i> , B. No: 2017/32445, 19/11/2020 (Zimni Ret Üzerine Dava Açılması)	91
d. <i>Hidayet Kasım ve Yılmaz Ataş</i> , B. No: 2014/786, 10/5/2017 (İşlemin Hazırlık İşlemi Olup İcrai Nitelikte Olmaması Gerekçesiyle Davanın Reddi)	92

e. <i>Seyfullah Çakmak</i> , B. No: 2018/14529, 15/12/2020 (Yargı Yolunun Anayasa Tarafından Kapatıldığı Gerekçesiyle Davanın Reddi).....	93
f. <i>Şenol Özdemir</i> , B. No: 2018/14133, 11/5/2023 (Davanın, Kesin Hüküm Bulunduğu Gerekçesiyle Usulden Reddi).....	94
g. <i>Velid Çiftçi</i> , B. No: 2020/18132, 29/3/2023 (Davanın Derdestlik Gerekçesiyle Reddi).....	96
ğ. <i>Turgay Erdemir</i> , B. No: 2019/38387, 15/3/2023 (Dava Dilekçesinin İYUK'un 5. Maddesindeki Şekil Şartlarına Uygunluğu).....	97
h. <i>Ahmet Sevim</i> , B. No: 2014/12092, 3/4/2019 (Karar Düzeltme Başvurusunda Parasal Sınır).....	98
3. ALEYHE YARGILAMA GİDERLERİNE HÜKMEDİLMESİ	99
a. Aleyhe Yüksek Tutarda Vekâlet Ücretine Hükmedilmesi.....	99
(1). <i>Serkan Acar</i> , B. No: 2013/1613, 2/10/2013	99
(2). <i>Özkan Şen</i> , B. No: 2012/791, 7/11/2013	100
(3). <i>Feridun Gülmez</i> , B. No: 2014/11451, 19/7/2017	101
(4). <i>Hikmet Erçin</i> , B. No: 2014/2917, 23/1/2019	102
b. Mevzuata Aykırı Vekâlet Ücretine Hükmedilmesi.....	103
(1). <i>Arzu Özcanoglu</i> , B. No: 2019/7244, 23/11/2022 (Harçlandırılan Değer Üzerinden Vekâlet Ücretine Hükmedilmemesi).....	103
(2). <i>Hüseyin Karaca</i> , B. No: 2015/6160, 19/9/2018 (Ret Sebebi Ortak Olan Davada Birden Fazla Vekâlet Ücretine Hükmedilmesi)	104
c. Aleyhe Para Cezasına Hükmedilmesi	105
(1). <i>Yıldız Eker [GK]</i> , B. No: 2015/18872, 22/11/2018 (Dava Açılması Nedeniyle).....	105
(2). <i>Mustafa Kemal Sungur</i> , B. No: 2013/2507, 6/3/2014 (Kanun Yollarına Başvurulması Nedeniyle)	106
ç. Diğer	107
(1). <i>Orhan Ersoy (14)</i> , B. No: 2015/1067, 26/12/2018.....	107
(2). <i>Ümit Okutan</i> , B. No: 2015/7104, 31/10/2018.....	108
(3). <i>Aksaray Tır Nakliyat Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti.</i> , B. No: 2017/36736, 19/9/2018 (Lehe Vekâlet Ücretine Hükmedilmemesi)	110
4. ADLİ YARDIM TALEBİNİN REDDİ	111
a. <i>Famiye Beğim ve Mehmet Tahir Beğim</i> , B. No: 2017/21882, 10/2/2021 (Tarafların Avukatının Bulunması Nedeniyle Talebin Reddi)	111

b. <i>Tacettin Ceylan</i> [GK], B. No: 2017/39062, 10/11/2021 (Talebin Gereksiz Reddi).....	112
c. <i>Atalay Yıldız</i> , B. No: 2021/14356, 7/6/2023 (Aile Konutu Olarak Kullanılan Taşınmaza Sahip Bulunulması Nedeniyle Talebin Reddi)	114
ç. <i>İsmail Uğur</i> , B. No: 2019/14623, 16/11/2022 (Mahpusun Adli Yardıma İlişkin Belge Sunamaması Nedeniyle Talebin Reddi)	115
d. <i>Kemtaş Tekstil İnşaat Sanayi ve Ticaret Anonim Şirketi</i> [GK], B. No: 2020/22192, 17/5/2023 (Tarafların Tüzel Kişi Olması Nedeniyle Talebin Reddi)	116
e. <i>Mohamma Salem Pashto ve Nazı Salem</i> , B. No: 2019/26339, 17/5/2023 (Mütekabiliyet Şartının Aranması Nedeniyle Talebin Reddi)	117
5. DAVANIN İHBARI VE FERİ MÜDAHİL	118
a. <i>Yusuf Bilin</i> , B. No: 2014/14498, 26/12/2017	118
b. <i>Sema Calgav ve Oya Yamak</i> , B. No: 2015/13950, 24/5/2018	119
c. <i>Aleyna Öztürk</i> , B. No: 2017/23209, 16/9/2020	120
ç. <i>Umde İnş. San. ve Tic. Ltd. Şti.</i> [GK], B. No: 2017/35282, 10/2/2022.....	121
d. <i>Akdeniz İnşaat ve Eğitim Hizmetleri A. Ş.</i> [GK], B. No: 2015/2909, 19/7/2018.....	122
C. KARAR HAKKI	123
1. <i>İbrahim Demiroğlu</i> [GK], B. No: 2017/15698, 26/7/2019 (Davanın Esasının İncelenmesinin Kanun Değişikliği İle Engellenmesi)	123
2. <i>Berrin Baran Eker</i> [GK], B. No: 2018/23568, 2/7/2020 (KHK/Kanun Hükmü Gereğiyle Davanın Esas Meselelerinin İncelenmemesi)	125
3. <i>Turgay Dabakoğlu</i> , B. No: 2018/27010, 16/12/2020 (İdari Dava Süreken İhraç/İşe Son Verildiği Gereğiyle Davanın İncelenmeksizin Reddi).....	126
4. <i>Filiz Fırat</i> , B. No: 2014/10305, 5/12/2017 (Dava Konusu Talebin Bir Kısmı Hakkında Hüküm Kurulmaması).....	127
5. <i>Hasan Semerci</i> , B. No: 2020/13908, 2/12/2020 (KHK/Kanun Hükmü Gereği Yürütmenin Durdurulması Kararı Verilememesi)	128
Ç. KARARIN İCRASI HAKKI	129
1. İDARE ALEYHİNE VERİLMİŞ YARGI KARARLARININ İCRA EDİLMEMESİ	129
a. <i>Bülent Türk</i> [GK], B. No: 2014/7002, 1/12/2016 (Başka Bir Göreve Atanmaya İlişkin Davada Verilen Yürütmenin Durdurulması Kararının Yerine Getirilmemesi)	129
b. <i>Kaçmaz Danışmanlık Reklam Organizasyon Tekstil Otomotiv ve Turizm Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti.</i> , B. No: 2019/39236, 11/1/2023 (Kesinleşmiş İptal Kararının Yerine Getirilmemesi)	131

c. <i>Nebi Seyhan</i> , B. No: 2018/27882, 27/10/2021.....	132
ç. <i>Abdullah Kaya ve Diğerleri</i> , B. No: 2017/26740, 16/12/2020.....	133
d. <i>Hasan Gün</i> , B. No: 2018/9459, 19/11/2020 (İptal Kararının Şeklen Yerine Getirilmesi).....	135
e. <i>Ali Kayan</i> , B. No: 2015/9814, 20/3/2019 (Tapu Tescil Kararının Yerine Getirilmemesi).....	137
2. KESİNLEŞMİŞ KARARIN BOZULMASI/KALDIRILMASI/YOK HÜKMÜNDE KABUL EDİLMESİ	138
a. <i>HBB Mühendislik Alt Yapı İnşaat Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti.</i> [GK], B. No: 2020/20854, 23/2/2023.....	138
b. <i>Mustafa Altın</i> [GK], B. No: 2018/10018, 27/10/2021.....	140
IV. KANUNLA KURULMUŞ BAĞIMSIZ VE TARAFSIZ MAHKEMEDE YARGILANMA HAKKI / Duygu KALUKÇU	143
A. GENEL AÇIKLAMALAR	145
B. ÖZNEL VE NESNEL TARAFSIZLIK	146
1. <i>Yasemin Ekşi</i> , B. No: 2013/5486, 4/12/2013 (Hâkimlerin Adaylık Statülerinin Bağımsızlık ve Tarafsızlığa Etkisi).....	147
2. <i>Abduselam Tunç</i> , B. No: 2013/6986, 5/11/2014 (Hukuk Fakültesi Mezunu Olmayan Hâkimlerin Yargılamada Görev Alması Durumu).....	148
3. <i>Tahir Gökatalay</i> , B. No: 2013/1780, 20/3/2014 (Hâkimin Reddi veya Çekinmesi Meseleleri).....	149
4. <i>Mesude Yaşar</i> , B. No: 2013/2738, 16/7/2014.....	150
5. <i>Doğan Kasadolu (2)</i> , B. No: 2013/3985, 6/1/2016.....	151
6. <i>Zafer Dinç</i> , B. No: 2013/9100, 20/1/2016.....	152
7. <i>Özcan Zengin</i> , B. No: 2020/4244, 23/2/2022.....	154
8. <i>Murat Aydın</i> , B. No: 2019/23779, 26/7/2022.....	155
9. <i>İsmet Ünal</i> , B. No: 2014/13811, 6/7/2017 (Yargılamanın Çeşitli Aşamalarında Aynı Hâkimin Görev Alması).....	156
C. KANUNİ HÂKİM GÜVENCESİ	158
1. <i>Muhammet Kaplan</i> , B. No:2013/1586, 18/9/2013.....	158
2. <i>Tahir Gökatalay</i> , B. No: 2013/1780, 20/3/2014.....	159
3. <i>Tuncer Arıklı</i> , B. No: 2013/2858, 23/3/2016.....	160
4. <i>Öznur Çiçek Bildik</i> , B. No: 2013/6595, 21/4/2016.....	161

5. <i>Muhammed Deniz</i> , B. No: 2014/10728, 18/7/2017	162
6. <i>Mustafa Kılıç</i> [GK], B. No: 2019/35236, 18/5/2022	163
V. HAKKANİYETE UYGUN YARGILANMA HAKKI	165
A. SİLAHLARIN EŞİTLİĞİ VE ÇELİŞMELİ YARGILAMA İLKELERİ /	
Mustafa Eyyub DEMİRBAŞ.....	167
1. GENEL AÇIKLAMALAR.....	167
2. DAVA DOSYASINDAKİ BİLGİ VE BELGELERDEN HABERDAR EDİLMEME.....	168
a. <i>Elife Berktaş</i> , B. No: 2013/4684, 19/11/2015 (Dava Dilekçesinin Tebliğ Edilmemesi)	168
b. <i>Ayfer Atalmış</i> , B. No: 2016/12198, 9/6/2020 (Vergi Tekniği Raporunun Tebliğ Edilmemesi)	169
c. <i>İdris Tan Kamer ve Mustafa Aycan</i> , B. No: 2018/20175, 19/11/2020 (Hükme Esas Olan Bilirkişi Raporunun Tebliğ Edilmemesi)	170
ç. <i>Feyzullah Çelik ve Sevdâ Özdemir</i> , B. No: 2018/35147, 16/12/2020 (Hükme Esas Alınan Bilgi ve Belgelerin Tebliğ Edilmemesi)	171
d. <i>İdris Ertaş</i> , B. No: 2018/21949, 20/5/2021 (Gizli Bilgi ve Belgelerin Tebliğ Edilmemesi)	172
e. <i>Bülent Karataş</i> , B. No: 2013/6428, 26/6/2014 (Hükme Esas Alınan Gizli Belgelerin İncelenmesine İmkân Sağlanmaması).....	173
f. <i>Rıdvan Batur</i> , B. No: 2018/17680, 3/12/2020	174
g. <i>Gökhan Büyükkahraman</i> , B. No: 2019/17415, 2/2/2022 (Belirleyici Delil Niteliğindeki Jüri Raporunun Bildirilmemesi)	175
3. USULE İLİŞKİN İMKÂNLAR BAKIMINDAN ZAYIF DURUMA DÜŞÜRÜLME (Esaslı İddianın Açığa Çıkarılması İçin Yeterli Araştırma Yapılmaması, Bilirkişi İncelemesi ve Keşif Taleplerinin Dikkate Alınmaması).....	176
a. <i>Muhittin Kaya ve Muhittin Kaya İnşaat Taahhüt Madencilik Gıda Turizm Pazarlama Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti.</i> , B. No: 2013/1213, 4/12/2013 (İddialarını Sunmak Hususunda Uygun Olanakların Sağlanmaması)	176
b. <i>Yüksel Hançer</i> , B. No: 2013/2116, 23/1/2014	177
c. <i>Tahir Gökatalay</i> , B. No: 2013/1780, 20/3/2014	178
ç. <i>Medeni Alpkaya</i> , B. No: 2013/3078, 21/1/2016 (Cevap Verme ve Delil Sunma Fırsatının Tanınmaması)	179
d. <i>Ali Tulumcu</i> , B. No: 2017/18458, 10/2/2021 (İstinaf Dilekçesine Karşı Cevap Hakkının Kullanılmasına İmkân Tanınmaması).....	180

e. <i>Adem Erdem</i> , B. No: 2018/13415, 29/6/2021 (Tanık Dinlenilmeden Karar Verilmesi).....	181
f. <i>Ali Rıza Terzioğlu</i> , B. No: 2018/6471, 17/11/2022 (Tanıkların Duruşmada Hazır Edilmelerine Rağmen Adres Bilgilerinin Geç Sunulması Sebebiyle Dinlenmemesi).....	182
g. <i>Mustafa Kupal</i> , B. No: 2013/7727, 4/2/2016 (Bilirkişi İncelemesinin Taraf Kuruma Yaptırılması).....	183
ğ. <i>Ahmet Korkmaz</i> , B. No: 2014/16232, 25/01/2018 (Gerekmesine Rağmen Bilirkişi İncelemesi Yaptırılmaması).....	184
h. <i>Çetin Emre Haytoğlu ve Okan Özcan</i> , B. No: 2016/11861, 13/6/2019.....	185
ı. <i>Perihan Yılmaz</i> , B. No: 2018/13753, 2/12/2020 (Maddi Olayların Yeterince Aydınlatılmaması).....	186
i. <i>Atif Öktem</i> , B. No: 2018/22015, 13/4/2021.....	187
4. DAVAYA YASA İLE MÜDAHÂLE EDİLMESİ	188
a. <i>Yasemin Mutlu</i> , B. No: 2013/1426, 25/3/2014.....	188
b. <i>Hilmi Kocabey ve Diğerleri</i> , B. No: 2018/27686, 17/11/2021.....	189
B. GEREKÇELİ KARAR HAKKI / Osman KODAL-Dr. Eren Can BENAKAY	191
1. GENEL AÇIKLAMALAR	191
2. ESASA ETKİLİ İDDİALARIN YETERLİ GEREKÇEYLE KARŞILANMAMASI	194
a. <i>Salih Söylemezoğlu</i> , B. No: 2013/3758, 6/1/2016.....	194
b. <i>Murat Emeksiz</i> , B. No: 2018/24300, 18/10/2022.....	195
c. <i>Seçil Esmenur Erdem</i> , B. No: 2018/17636, 8/12/2022.....	196
ç. <i>Kıyasettin Aydemir</i> , B. No: 2016/12492, 8/9/2020.....	197
d. <i>Kemal Turan</i> , B. No: 2018/18194, 25/2/2021.....	199
e. <i>A. G. S. Ö. K. Ltd. Şti.</i> , B. No: 2019/3276, 17/11/2021.....	201
f. <i>Keziban Karabulutlu</i> , B. No: 2019/42860, 9/2/2023.....	203
g. <i>Murat Çatal</i> , B. No: 2019/1135, 20/6/2023.....	204
ğ. <i>Faruk Büyük</i> , B. No: 2015/17044, 11/12/2018.....	206
h. <i>Bilal Özaltın</i> , B. No: 2019/24582, 19/1/2023.....	208
ı. <i>Ercan Soyalp</i> , B. No: 2016/651, 24/6/2020.....	210
j. <i>Vesim Parlak</i> , B. No: 2012/1034, 20/3/2014.....	211

C. İÇTİHAT FARKLILIĞI / Hasan SARAÇ.....	213
1. GENEL AÇIKLAMALAR.....	213
2. İÇTİHAT FARKLILIKLARININ GÖRÜNÜM BİÇİMLERİ.....	214
a. <i>Türkan Bal [GK], B. No: 2013/6932, 6/1/2015</i>	<i>214</i>
b. <i>Hakan Altıncan [GK], B. No: 2016/13021, 17/5/2018</i>	<i>216</i>
c. <i>Mehmet Arif Madenci, 2014/13916, 12/1/2017</i>	<i>217</i>
ç. <i>Yasemin Bodur, B. No: 2017/29896, 25/12/2018.....</i>	<i>218</i>
d. <i>Nuran Erdoğan, 2018/36613, 17/11/2021</i>	<i>220</i>
e. <i>Selahattin Bayri, 2018/32374,15/9/2021</i>	<i>222</i>
f. <i>Aşır Tunç, 2015/7453, 22/12/2019</i>	<i>223</i>
g. <i>Engin Selek, B. No: 2015/19816, 8/11/2017 (Farklı Yargı Kolları Arasında İctihat Farklılaşması)</i>	<i>224</i>
3. İÇTİHAT FARKLILIĞININ DİĞER HAKLARLA İLİŞKİSİ.....	225
a. <i>Ford Motor Company, B. No: 2014/13518, 26/10/2017</i>	<i>225</i>
b. <i>Muharrem Kılıç, B. No: 2012/1071, 11/3/2015 (Mahkemeye Erişim Hakkı ile İlişki)</i>	<i>227</i>
Ç. HUKUK KURALLARININ YORUMLANMASI VE DELİLLERİN DEĞERLENDİRİLMESİNE İLİŞKİN İSTISNAİ DURUMLAR / Mehmet Yavuz YAŞAR.....	229
1. GENEL AÇIKLAMALAR.....	229
2. AÇIK BİR KURALIN UYGULANMAMASI.....	230
a. <i>Kenan Özteriş, B. No: 2012/989, 19/12/2013</i>	<i>230</i>
b. <i>Mehmet Geçgel, B. No: 2014/4187, 18/4/2019.....</i>	<i>231</i>
c. <i>İsmet Murtezaoglu, B. No: 2018/17312, 18/10/2022.....</i>	<i>232</i>
3. KURALIN ANLAMINI TESPİTTE, MADDİ VAKIYI VE DELİLLERİ DEĞERLENDİRMEDE BARİZ TAKDİR HATASI YAPILMASI.....	233
a. <i>M. B. [GK], B. No: 2018/37392, 23/7/2020</i>	<i>233</i>
b. <i>Gökmen Girgin, B. No: 2019/4243, 2/11/2022.....</i>	<i>235</i>
c. <i>İ. K. [GK], B. No: 2019/20904, 15/4/2021</i>	<i>237</i>
ç. <i>Murat Beydilli [GK], B. No: 2019/14642, 17/6/2021</i>	<i>239</i>

VI. ALENİ YARGILANMA HAKKI VE ALENİ KARAR HAKKI / Duygu KALUKÇU	241
A. GENEL AÇIKLAMALAR	243
B. SÖZLÜ YARGILANMA HAKKI	244
1. <i>Sadık Koçak ve Diğerleri</i> , B. No: 2013/841, 23/1/2014	244
2. <i>Ahmet Teyit Keşli</i> , B. No: 2013/2237, 18/9/2014.....	245
3. <i>Adnan Altın</i> , B. No: 2013/9748, 7/1/2016	246
4. <i>Talet Şanlı</i> , B. No: 2017/20526, 17/1/2023	248
5. <i>Hatice Kara</i> , B. No: 2013/3180, 13/4/2016 (Hükmün Aleni Olması)	250
VII. MASUMİYET KARİNESİ / Muhammed Cemil KANDEMİR - Dr. Hilmi Can TURAN ...	251
A. GENEL AÇIKLAMALAR	253
B. MASUMİYET KARİNESİNİN KAPSAMI	255
1. <i>S. M. [GK]</i> , B. No: 2016/6038, 20/6/2019.....	255
2. <i>Kenan Kalkan [GK]</i> , B. No: 2018/36174, 15/2/2023	257
3. <i>İdris Ertaş [GK]</i> , B. No: 2018/21949, 20/5/2021	258
C. SUÇ İSNADI ALTINDAYKEN MASUMİYET KARİNESİNİN İHLAL EDİLMESİ	259
1. İDDİANAMENİN ESAS ALINMASI	259
a. <i>Galip Şahin</i> , B. No: 2015/6075, 11/6/2018.....	259
b. <i>M. A. B.</i> , B. No: 2015/288, 19/11/2020.....	261
2. HÜKMÜN AÇIKLANMASININ GERİ BIRAKILMASI (HAGB) KARARI VERİLEN CEZA DAVASININ ESAS ALINMASI.....	263
a. <i>Kürşat Eyol</i> , B. No: 2012/665, 13/6/2013	263
b. <i>Oğuz Tiftikçier</i> , B. No: 2013/2091, 4/11/2015	264
c. <i>Ömer Aybar</i> , B. No: 2013/6974, 14/4/2016.....	265
ç. <i>Mehmet Emin Ünver</i> , B. No: 2015/6147, 18/7/2018.....	266
d. <i>M. A.</i> , B. No: 2015/19048, 24/5/2018.....	267
e. <i>Ahmet Erdemir</i> , B. No: 2016/10891, 9/9/2020.....	268
f. <i>Şenol Türkyılmaz</i> , B. No: 2018/16070, 6/10/2022	269
Ç. SUÇ İSNADININ MAHKÛMİYET DIŞINDA BİR KARARLA SONUÇLANDIĞI DURUMLAR	270
1. <i>S. M. [GK]</i> , B. No: 2016/6038, 20/6/2019 (Takipsizlik Kararıyla Bağlantılı Davada)	270

2. <i>Münür İçer</i> , B. No: 2012/584, 12/3/2015 (Düşme Kararı Verilen Ceza Davası İle Bağlantılı Davada)	272
3. <i>Sebğatullah Altın</i> , B. No: 2013/1503, 2/12/2015	273
4. <i>Ahmet Teyit Keşli (4)</i> , B. No: 2018/4502, 25/2/2021	274
5. <i>Şevki Ozan Büyükkaya</i> , B. No: 2018/24012, 31/3/2022	275
6. <i>Ramazan Tosun</i> , B. No: 2012/998, 7/11/2013 (Beraat Kararı Verilen Ceza Davası ile Bağlantılı Davada)	276
7. <i>Barış Baş</i> [GK], B. No: 2016/14253, 2/7/2020	277
8. <i>Hüseyin Sezer</i> [GK], B. No: 2016/13566, 2/7/2020	278
D. AKSİ İSPAT EDİLEMEYEN KARİNELERDEN YOLA ÇIKILARAK CEZA VERİLMESİ -İSPAT KÜLFETİNİN YER DEĞİŞTİRMESİ	279
1. <i>Fameka İnş. Plastik San ve Tic. Ltd. Şirketi</i> , B. No: 2014/3905, 19/4/2017	279
2. <i>Ahmet Altuntaş ve Diğerleri</i> [GK], B. No: 2015/19616, 17/5/2018	280
3. <i>Gülsüm Kestaneci</i> [GK], B. No: 2018/7477, 27/10/2021	281
VIII. MAKUL SÜREDE YARGILANMA HAKKI / Saliha AKSOY	283
A. GENEL AÇIKLAMALAR	285
B. MAKUL SÜRENİN SAPTANMASINDA KULLANILAN ÖLÇÜTLER	289
1. DAVA KONUSUNUN NİTELİĞİ	289
a. <i>Nesrin Kılıç</i> , B. No: 2013/772, 7/11/2013 (İşçi Alacaklarına İlişkin Dava) ...	289
b. <i>Hatice Akgül</i> , B. No: 2018/35900, 25/2/2021 (İşe İade Davası)	290
c. <i>Gülseren Gürdal ve Diğerleri</i> , B. No: 2013/1115, 5/12/2013 (Kadastro Davası)	291
ç. <i>Mehmet Kancioğlu</i> , B. No: 2019/21926, 10/5/2023 (İzaleyi Şuyu Davası)	292
d. <i>Güher Ergun ve diğerleri</i> , B. No: 2012/13, 25/9/2012 (Tapu Tescil Davası) ..	293
e. <i>Hatice Avcı ve Diğerleri</i> , B. No: 2014/9788, 22/9/2016	294
f. <i>Selahattin Akyıl</i> , B. No: 2012/1198, 7/11/2013 (İptal Davası)	295
g. <i>Ahmet Erdem ve Diğerleri</i> , B. No: 2019/5186, 16/11/2021 (Tam Yargı Davası)	296
ğ. <i>Ayşe Akkaya</i> , B. No: 2013/9393, 14/4/2016 (Kamulaştırmazsız El Atma Davası)	297
h. <i>Sabri Çetin</i> , B. No: 2013/3007, 6/2/2014 (5233 Sayılı Kanun'a İlişkin Dava)	298

2. BAŞVURUCUNUN TUTUMU	299
a. <i>İbrahim Samsa</i> , B. No: 2016/7347, 23/11/2016.....	299
b. <i>Hasan Çelik</i> , B. No: 2021/15011, 7/6/2023 (Bireysel Başvuru Hakkının Kötüye Kullanılması)	300
c. <i>Ahmet Çevik ve Diğerleri</i> , B. No: 2014/7545, 4/10/2017 (Mirasçı Sıfatıyla Açılan Davalarda Makul Sürenin Hesabı)	301
ç. <i>İsmail Özkan</i> , B. No: 2012/367, 25/9/2012 (Davaya Asli Müdahil Sıfatıyla Katılımda Makul Sürenin Hesabı).....	302
C. DİĞER DURUMLAR	303
1. <i>A. T. ve Diğerleri</i> , B. No: 2020/26878, 24/5/2023 (Etkili Başvuru Hakkı Kapsamında Makul Süre İddialarının Değerlendirilmesi).....	303
2. <i>Yavuz Çorum</i> , B. No: 2014/1334, 20/4/2017 (İhlale İlişkin Talep Edilen Tazminatın Niteliği)	304
3. <i>Veysi Ado</i> , B. No: 2022/100837, 27/4/2023 (Adalet Bakanlığı İnsan Hakları Tazminat Komisyonuna Başvuru).....	305
4. <i>Nevriye Kuruç</i> [GK], B. No: 2021/58970, 5/7/2022	307
5. <i>Keser Altıntaş</i> [GK], B. No: 2023/18536, 25/7/2023	309
IX. MEDENİ HAK VE YÜKÜMLÜLÜKLERE İLİŞKİN İNFAZ HAKİMLİĞİ UYGULAMALARI / Fatma Burcu NACAR YÜCE.....	311
A. GENEL AÇIKLAMALAR.....	313
B. MEDENİ HAK VE YÜKÜMLÜLÜK KAPSAMINDA OLMA	316
1. <i>Cihan Yeşil</i> , B. No: 2013/8635, 6/5/2015.....	316
2. <i>Giyasettin Aydın</i> , B. No: 2013/1852, 25/3/2015	317
3. <i>Mustafa Takyar</i> , B. No: 2020/27974, 15/12/2021	318
4. <i>İzzet Okyakmaz</i> , B. No; 2018/12653, 17/11/2022	319
C. MAHKEME HAKKI	320
1. MAHKEMEYE ERİŞİM HAKKI	320
a. <i>Ziya Özden</i> , B. No: 2016/67737, 19/11/2019	320
b. <i>Aydın Akgül</i> , B. No: 2019/22397, 29/6/2022.....	322
c. <i>Ali Galip Baltaoğlu (4)</i> , B. No: 2018/32812, 12/11/2022	323
ç. <i>Hasan Çift</i> , B. No: 2017/39367, 12/1/2021	324
2. KARAR HAKKI	325
a. <i>Hüseyin Durmuş</i> , B. No: 2020/30606, 4/7/2022.....	325
b. <i>Abbas Demiroğlu</i> , B. No: 2018/31300, 7/4/2021	326

3. KARARIN İCRASI HAKKI.....	327
a. <i>Mesut Üzümcü</i> , B. No: 2018/11547, 21/12/2022.....	327
4. KANUNLA KURULMUŞ BAĞIMSIZ VE TARAFSIZ MAHKEMEDE YARGILANMA	329
a. <i>Serkan Şeker</i> , B. No: 2017/15118, 2/6/2020.....	329
Ç. HAKKANİYETE UYGUN YARGILANMA HAKKI	330
1. SİLAHLARIN EŞİTLİĞİ VE ÇELİŞMELİ YARGILAMA İLKELERİ	330
a. Dava Dosyasındaki Bilgi Ve Belgelerden Haberdar Edilmeme	330
(1). <i>İnan Gök</i> , B. No: 2018/7666, 21/10/2020 (Cumhuriyet Başsavcılığı İtirazının Tebliğ Edilmemesi)	330
b. Usule İlişkin İmkânlar Bakımından Zayıf Duruma Düşürülme.....	332
(1). <i>Sözdar Oral</i> , B. No: 2018/21028, 13/9/2022 (Delil Toplanması, Tanık Dinlenmesi Taleplerin Karşılanmaması)	332
(2). <i>Ahmet Yeter</i> , B. No: 2014/5100, 16/2/2017	333
(3). <i>Metin Yamalak</i> (2), B. No: 2013/9450, 13/4/2016 (Tercüman Yardımı Sağlanması).....	334
(4). <i>Veysel Kaplan</i> (4), B. No: 2014/2795, 30/6/2016.....	335
(5). <i>Cihat Özdemir</i> (2), B. No: 2016/9621, 22/1/2019 (Müdafi Hazır Bulunmaksızın İfadesinin Alınması)	336
2. GEREKÇELİ KARAR HAKKI	337
a. <i>İnan Gök</i> , B. No: 2018/7666, 21/10/2020 (Ağır Ceza Mahkemesinin Kararının Gerekçeli Olmaması).....	337
D. SÖZLÜ YARGILANMA HAKKI.....	338
1. <i>Emrah Yayla</i> [GK], B. No: 2017/38732, 6/2/2020 (Video/Konferans (SEGBİS) Bağlantısı ile Duruşmaya Katılım).....	338
2. <i>Rıza Şahin</i> , B. No: 2016/12909, 22/7/2020	340
3. <i>Erhan Çaha</i> , B. No: 2019/2332 22/11/2022 (Duruşmada Bulunma Hakkı)	341
4. <i>Talet Şanlı</i> , B. No: 2017/20526, 17/1/2023 (Sözlü savunma alınmadan karar verilmesi)	342
E. MASUMİYET KARİNESİ	343
a. <i>Yıldırım Güvenç</i> , B. No: 2017/32945, 11/2/2021 (Ceza İnfaz Kurumu İdaresi Tarafından Tehlikeli Tutuklu Statüsü Verilen Kararda Kullanılan İfadeler Nedeniyle Masumiyet Karinesinin İhlal Edilmesi).....	343

I. GİRİŞ

Temel insan haklarının en önemlilerinden birisi hiç şüphesiz adil yargılanma hakkıdır. Adil yargılanma hakkı, diğer hakların da etkili şekilde kullanılmasına ve korunmasına imkân sağlar ve bu yönüyle adil yargılanma hakkı diğer haklar arasında anahtar işlevi görür.

Nitekim taşıdığı önemine binaen anayasalarda ve uluslararası sözleşme metinlerinde adil yargılanma hakkına yer verilmiştir. Örneğin Birleşmiş Milletler Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi'nin 14. maddesinde ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (AİHS/Sözleşme) 6. maddesinde adil yargılanma hakkına ayrıntılı olarak yer verilmiştir. 1982 Anayasası'nın çeşitli maddelerinde de adil yargılanma hakkına ve bazı unsurlarına açıkça yer verildiği görülmektedir. Bu bağlamda Anayasa'nın "*Hak arama hürriyeti*" kenar başlıklı 36. maddesinin birinci fıkrasında herkesin, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahip olduğu açıkça ifade edilmiştir. Anayasa'nın başta 38. ve 141. maddeleri olmak üzere çeşitli maddelerinde adil yargılanma hakkının unsurlarına yer verildiği görülmektedir.

Diğer taraftan 12 Eylül 2010 tarihinde yapılan halkoylaması sonucu kabul edilen anayasa değişikliğiyle bireysel başvuru hukuk sistemimize girmiştir. Anayasa değişikliğiyle Anayasa Mahkemesinin görev ve yetkilerinin düzenlendiği Anayasa'nın 148. maddesinde herkesin, Anayasada güvence altına alınmış temel hak ve özgürlüklerinden, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi kapsamındaki herhangi birinin kamu gücü tarafından, ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine başvurabilmesine imkân sağlanmıştır. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 45. maddesinde ise Anayasa'da yer alan hak ve özgürlüklerden Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin yanı sıra Sözleşme'nin parçası olan ek protokollerden ülkemizin taraf olduğu protokoller kapsamındaki hak ve özgürlüklerin de bireysel başvuru konusu olabileceği belirtilmiştir. Buna göre Anayasa ve Sözleşme'nin (ve Türkiye'nin taraf olduğu ek protokollerin) ortak koruma alanı dışında kalan hak ve özgürlükler için bireysel başvuru yapılamamaktadır.

Anayasa Mahkemesi bireysel başvurular üzerine verdiği ilk kararlardan itibaren öncelikle ihlal edildiği ileri sürülen hak ve özgürlüklerin Anayasa ve Sözleşme'de (ve ülkemizin taraf olduğu ek protokollerde) güvence altına alınıp alınmadığını incelemekte ve her iki metinde de koruma altına alındığını saptadıktan sonra -diğer şartlar da varsa- esas yönünden inceleme yapmaktadır. Bir başka deyişle bir hakkın ihlal edildiği iddiasının bireysel başvuruya konu olabilmesi için yalnızca bir metinde düzenlenmesi yeterli olmayıp her iki metinde de yer alması gerekmektedir.

Anayasa Mahkemesi adil yargılanma hakkına ilişkin başvuruları da bu bakış açısıyla ele almaktadır. Mahkeme, adil yargılanma hakkının kapsamının, adil yargılanma ifadesinin madde metnine eklenmesinin gerekçesinden -ülkemizin taraf olduğu sözleşmelerde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı madde metnine dâhil edildiği- hareket etmekte ve ülkemizin taraf olduğu en önemli uluslararası sözleşmelerden biri AİHS olduğuna göre bu hakkın kapsamı ve içeriğinin belirlenmesinde AİHS ve AİHS'i yorumlayan AİHM içtihadının temel alınabileceğini vurgulamaktadır. Bu yorum, Anayasa'da güvence altına alınan haklardan AİHS'te güvence altına alınan haklar yönünden başvuru yapılabilirliğini belirleyen Anayasa'nın 148. maddesiyle de uyumlu bir sonucun ortaya çıkmasını sağlamaktadır. Hakkın içeriği en baştan AİHS ve AİHM içtihatlarıyla uyumlu şekilde belirlenince inceleme alanı ortak koruma alanında kalabilmektedir.

Anayasa Mahkemesi, 23/9/2012 tarihinden itibaren kabul ettiği bireysel başvurulara ilişkin verdiği pek çok kararında -Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) kararlarından da yararlanarak- adil yargılanma hakkını yorumlamış ve bu hakkın alt ilke ve unsurlarını da içtihadıyla ortaya koymuştur

Adil yargılanma hakkının kapsam ve içeriği AİHM içtihatları çerçevesinde şekillendirildiğinden adil yargılanma hakkına ilişkin başvurular suç isnadına ilişkin yargılamalar ile medeni hak ve yükümlülüklerle ilişkin yargılamalar ayrımında ele alınmaktadır.

Bu çalışmada medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuruda verdiği kararlarının başlıcaları özetlenerek derlenmiştir. Eserde ihlal kararlarının yanı sıra kabul edilmezlik kararlarına da yer verilerek medeni hak ve yükümlülükler yönüyle adil yargılanma hakkına ilişkin içtihadın geneline dair bir rehber oluşturulmak istenmiştir. Çalışmada adil yargılanma hakkının usul güvenceleri belli bir sistematik dâhilinde yedi ayrı bölümde ele alınmıştır. Ceza infaz kurumunda bulunan hükümlü ve tutukluların medeni hak ve yükümlülükleriyle ilgili meseleler ise bağımsız bir şekilde sekizinci bölüm olarak ve adil yargılanma hakkının usul güvencelerine göre ayrıca sınıflandırılarak sunulmuştur.

Çalışmanın birinci bölümünde başvuruya konu uyuşmazlıkta adil yargılanma hakkının medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili yönünün uygulanıp uygulanamayacağı hususunun incelendiği kararlara yer verilmiştir. Zira suç isnadının dışındaki her türlü uyuşmazlıkta adil yargılanma hakkının güvenceleri otomatik olarak uygulanmamaktadır. Suç isnadı dışındaki bir uyuşmazlığın medeni hak ve yükümlülük kapsamında kabulü ve böylelikle adil yargılanma hakkı güvencelerinin uygulanabilmesi için öncelikle ortada bir hak veya yükümlülük olmalı, ardından bu hak veya yükümlülük medeni (civil) nitelikte olmalı ve son olarak eldeki uyuşmazlığın medeni nitelikteki hakkın veya yükümlülüğün esasına ilişkin olması gereklidir. AİHS'in 6. maddesinden hareketle medeni hak ve yükümlülüğün tespitinde üç kriterin varlığının arandığından söz edilebilir. Bunlar; savunulabilir bir hakkın varlığı, savunulabilir hakkın medeni nitelikte olması ve başvuruya konu uyuşmazlığa ilişkin meselenin medeni hakkın esasına ilişkin olması kriterleridir. Çalışmanın birinci bölümde anılan üç kriterle ilgili kararlara yer verilmiştir.

Çalışmanın ikinci ve içerik yönünden en geniş bu bölümünde mahkeme hakkına ilişkin

kararlara yer verilmiştir. Anayasa Mahkemesi içtihadında mahkeme hakkı, mahkemeye erişim hakkı, karar hakkı ve kararın icrası hakkını barındıran bir hak olarak kabul edilmektedir. Bir yargılamanın söz konusu olabilmesi için elbette öncelikle kişilere mahkeme hakkının tanınması gerekir. Kişilerin erişebileceği, uyuşmazlıkları hakkında bir karar veren ve verdiği kararı uygulanan bir mahkemenin varlığı adil bir yargılama için öncelikle gereklidir.

Mahkeme hakkı Anayasa'nın 40. maddesinde güvence altına alınan etkili başvuru hakkıyla da yakından ilişkilidir. Mahkemelerin önlerindeki uyuşmazlığın esasını incelememesi davanın konusunu oluşturan medeni hakkın bağlantılı bulunduğu diğer hak ve özgürlükler yönünden etkili başvuru hakkının ihlal edilmesine de yol açabilir.

Anayasa Mahkemesinin adil yargılanma hakkına dair yaptığı incelemelerde makul sürede yargılanma hakkından sonra sayıca en çok mahkeme hakkı (mahkemeye erişim, karar ve kararın icrası hakları) yönünden inceleme yaptığı görülmektedir. Çok çeşitli yönleri bulunan mahkeme hakkının mümkün olduğunca bu farklı yönlerini ortaya koyan çeşitlilikte kararlara yer verilmeye çalışılmıştır. Söz konusu karar özetleri ilgili karara ulaşmayı kolaylaştıracak belli başlıklar altında sistematik olarak verilmiştir.

Mahkeme hakkının unsurlarından mahkemeye erişim hakkı niteliği gereği kamu makamlarının negatif yükümlülüğü yönünden ele alınmakta ve bu kapsamda mahkemeye erişim hakkına yapılan müdahalenin varlığı, kanuni dayanağı, meşru amacı ve ölçülü olup olmadığı incelenerek hakkın ihlal edilip edilmediği sonucuna varılmaktadır. Karar hakkı ve kararın icrası hakları yönünden ise pozitif yükümlülükler kapsamında inceleme yapılmaktadır.

Çalışmanın üçüncü bölümünde gerçek bir mahkemeden bahsedebilmek için olmazsa olmaz bir şart olan adil yargılanmanın unsurlarından kanunla kurulmuş bağımsız ve tarafsız mahkemede yargılanma hakkına dair karar özetlerine yer verilmiştir. Anayasa Mahkemesi, bağımsız ve tarafsız mahkemede yargılanma hakkını nesnel ve öznel bağımsızlık başlıkları altında ele almaktadır. Nesnel tarafsızlık kurum olarak mahkemenin kişilerde oluşturduğu kanaati anlatırken öznel tarafsızlık mahkeme üyelerinin, hâkimin, mevcut davadaki kişisel tarafsızlığını anlatır. İlke olarak belirli bir uyuşmazlıkta kişisel bir taraflılığının söz konusu olduğunu ortaya koyan bir delil bulunmadığı ve bu husus temellendirilmediği müddetçe hem nesnel hem öznel tarafsızlığın bir karine olarak varlığı kabul edilir. Bu bölümün ikinci kısmında medeni hak ve yükümlülüklerle ilişkin yargılamalarda kanuni hâkim güvencesine dair karar özetlerine de yer verilmiştir.

Çalışmanın dördüncü bölümünde hakkaniyete uygun yargılanma hakkına yer verilmiştir. Bu hak da adil yargılanma hakkının makul sürede yargılanma hakkı ve mahkeme hakkından sonra Anayasa Mahkemesinin en çok inceleme yaptığı adil yargılanma hakkı güvencesidir. Bu bölümde dört ayrı başlık altındaki usul güvencelerine ve adil yargılanma ilkelerine yer verilmiştir. Bu bölümdeki birinci başlık silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkeleriyle ilgili karar özetlerine ayrılmıştır. Silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkeleri bir usul güvencesi olmasının yanında adil yargılanma usul güvencelerinin taraflar arasında dengeli şekilde sağlanmasına hizmet eder. Dava dosyasına sunulan bilgi ve belgeler

den haberdar edilme, bunlara karşı cevap verip çelişebilme, davasını ispat konusundaki çeşitli imkânlardan yararlanabilme söz konusu ilkelerin yansımasıdır.

Hakkaniyete uygun yargılanma hakkına ilişkin bölümde gerekçeli karar hakkına ilişkin özetlere de yer verilmiştir. Özünde bir adil yargılanma güvencesi olan gerekçeli karar hakkı önemine binaen Anayasa'nın 141. maddesinde ayrıca vurgulanmıştır. Gerekçeli karar hakkı bir yandan da diğer temel hakların usul güvencesini oluşturur. Zira temel haklara yapılan müdahalenin özellikle orantılı olup olmadığı yargılama makamlarının gerekçelerinden anlaşılabilir. Buna benzer şekilde devlete düşen pozitif yükümlülüklerin yerine getirilip getirilmediği de yargılama makamlarının gerekçelerinden anlaşılabilir. Hemen belirtmek gerekir ki Anayasa Mahkemesi içtihadında karar hakkı ile gerekçeli karar hakkı farklı hususları anlatmaktadır. Karar hakkı, dava konusu bir hususun esastan hükme bağlanmamasını anlatmakta iken gerekçeli karar hakkı, hükme bağlanan mesele hakkında gerekçe bulunmamasını anlatmaktadır.

Hakkaniyete uygun yargılama hakkına yönelik şikâyetlerin yoğunlaştığı başlıca meselelerden biri de "içtihat farklılığı" meselesidir. Uyuşmazlıkların ortaya çıkmasından sonra mahkemeler tarafından hukuk kurullarına farklı anlamlar yüklenerek farklı sonuçlara varılmasının bir müddet almasını olağan gören Anayasa Mahkemesi, bu farklılığın uzun süre giderilmemesi durumunu hakkaniyete uygun yargılanma hakkına aykırı görmektedir. Mahkeme, bir olayda içtihat farklılığından bahsedilebilmesi için ön şart olarak dava konusu edilen uyuşmazlıkların "özü itibarıyla aynı mahiyette olması" ve farklılığın "derin ve süreklilik arz etmesi" gerektiğini kabul etmektedir.

Bu bölümde son olarak hakkaniyete uygun yargılanma hakkının istisnai bir güvencesini oluşturan hukuk kurallarının yorumunda bariz takdir hatası ve açıkça keyfilik yapılması tespitini içeren karar özetlerine yer verilmiştir. Bilindiği üzere adil yargılanma hakkı, içerdiği usul güvenceleriyle yargılama sürecinin adil olmasını temin etmekte fakat bilinenin aksine olarak adil yargılanma hakkı davanın sonucunun adil olması güvencesi içermektedir. Dolayısıyla ilke olarak hukuk kurallarının yorumu ve varılan sonuca dair bir güvence sağlamamaktadır. Bu kuralın istisnası olarak kimi başvurularda derece mahkemelerinin bariz takdir hatası yaptığı tespit edilerek bu hatanın yargılamanın hakkaniyetini ihlal ettiği sonucuna varılmıştır.

Çalışmanın beşinci bölümünde aleni yargılama hakkına ilişkin kararlara yer verilmiştir. Mahkeme içtihadında aleni yargılanma hakkı -medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili başvurularda- sözlü yargılanma hakkı ve hükmün aleni olması yönleriyle incelenmektedir.

Hakkında suç isnadı bulunan bir kişinin adil bir yargılama sonunda suçlu olduğuna dair kesin hüküm tesis edilene kadar masum sayılması gerektiğini ifade eden masumiyet karinesi yalnızca suç isnadına ilişkin yargılamalarda değil medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili davalarda da geçerli bir karine olup çalışmanın altıncı bölümünde masumiyet karinesine ilişkin karar özetlerine yer verilmiştir. Anayasa Mahkemesi, Anayasa'nın 38. maddesinde düzenlenen masumiyet karinesinin bir adil yargılanma hakkı güvencesi olduğunu kabul etmekte ve ceza yargılamalarıyla bağlantılı hukuk ve idari davalarda da bu güvenceye uygun hareket edilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Bölümde, öncelikle

karinenin uygulanması için gerekli şartlara yer verilmiş ardından kişilerin gerek suç isnadı altındayken gerekse suç isnadının mahkûmiyet dışında bir kararla sonuçlandığı durumlarda masumiyet karinesinin uygulanmasına dair karar özetlerine yer verilmiştir.

Çalışmanın yedinci bölümünde ise makul sürede yargılanma hakkına ilişkin karar özetlerine yer verilmiştir. Yukarıda belirtildiği gibi makul sürede yargılanma hakkı adil yargılanma hakkının en çok başvuru yapılan ve nicelik olarak en çok karar verilen güvencesini oluşturmaktadır. Çalışmanın bu kısmında başlıca dava türlerine ve ilgililerin tutumuna göre makul sürede yargılanma hakkının değerlendirilmesine ilişkin kıstasları içeren kararlara yer verilmiştir.

Çalışmanın sekizinci ve son bölümü ise medeni hak ve yükümlülüklerle ilişkin infaz hâkimliği uygulamaları başlığını taşımakta olup ceza infaz kurumlarında bulunan mahpusların medeni hak ve yükümlülükleriyle ilgili adil yargılanma hakkı şikâyetlerinin incelendiği kararlardan oluşmaktadır. Bölümdeki kararlar çalışmanın yukarıdaki bölümlerinde gözetilen adil yargılanma hakkının usul güvenceleri sırasına göre verilmiştir.

Adil yargılanma hakkının medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili yönüne ilişkin Anayasa Mahkemesinin önemli kararlarının özetlerinin derlendiği bu çalışma, ihlal kararları kadar kabul edilmezlik kararlarına da yer vermektedir. Eser alanında uzman raportörlerce kaleme alınmış, akademisyen ve uygulayıcılar için oldukça faydalı bir rehber niteliğindedir.

II. UYUŞMAZLIĞIN MEDENİ HAK VE YÜKÜMLÜLÜKLERE İLİŞKİN OLMASI

Fatma Gülbin ÖZTÜRK

UYUŞMAZLIĞIN MEDENİ HAK VE YÜKÜMLÜLÜKLERE İLİŞKİN OLMASI

A. GENEL AÇIKLAMALAR

Kaynağını Anayasa'nın 36., Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) 6. maddesinden alan adil yargılanma hakkı; kapsamı itibari ile "*medeni hak ve yükümlülüklerle ilişkin bir uyuşmazlığın*" yahut bir "*suç isnadının*" esasının karara bağlanması esnasında teminat sağlar. Diğer bir ifade ile adil yargılanma hakkının koruma kapsamı bu nitelikteki uyuşmazlıklarla sınırlandırılmıştır. Bu ayırmadan hareketle suç isnadının esasa bağlanması haricinde kalan uyuşmazlıklar yönünden adil yargılanma hakkının güvencelerinin uygulanabilmesi için uyuşmazlığın medeni hak ve yükümlülük kapsamında sayılması gerekir. Bir uyuşmazlığın medeni hak ve yükümlülük kapsamında kabulü içinse uyuşmazlığın, öncelikle medeni bir nitelik arz etmesi ve meselenin esasına yönelik savunulabilir bir hakka ilişkin nitelik arz etmesi gerekir. Anılan tanımdan hareketle medeni hak ve yükümlülüğün tespitinde aranılan üç kriterin varlığından söz edilebilir.

Bu kriterlerden ilki savunulabilir bir hakkın mevcudiyetine ilişkindir. *Hayati Yıldırım* kararında; başvurucunun hakkında şikâyetle bulunduğu kamu görevlisine soruşturma açılmamasına yönelik şikâyeti ele alınmış ve şikâyetin üçüncü kişinin cezalandırılmasına yönelik olduğu değerlendirilerek söz konusu ihlal iddiasının medeni hak ve yükümlülüklerin değerlendirildiği bir uyuşmazlığa ilişkin olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bununla birlikte *Vodafone Net İletişim A.Ş.* kararında başvurucunun üçüncü kişinin cezalandırılmasına yönelik talebinin medeni bir başka hak talebine imkân sağlayabileceği tespiti sonucunda, mağdur başvuru yönünden savunulabilir bir medeni hakkın var olduğuna kanaat getirilmiştir. Aynı kriterle ilişkin *Kübra Sertkaya* başvurusunda başvuru hakkında tesis edilen disiplin cezası icraîlik yönüyle ele alınmış ve cezaya yapılan itiraza idare tarafından cevap verilmemesi üzerine açılan davanın *cezanın başvurucuya henüz tatbik edilmediği* dikkate alınarak medeni hak ve yükümlülük kapsamında değerlendirilemeyeceği sonucuna ulaşılmıştır. Benzer şekilde *Solmaz Güntemur* başvurusunda ise her ne kadar başvurucunun disiplin cezasına itirazına idarece açık bir cevap verilmemiş ise de *disiplin cezasının başvurucuya tatbik edildiği anlaşıldığından* söz konusu uyuşmazlık medeni hak ve yükümlülük kapsamında değerlendirilmiştir.

Gözetilmesi gereken bir diğer kriter ise savunulabilir hakkın medeni nitelik arz etmesidir. Bu bağlamda *Meral Akşener* kararında siyasi parti üyeliğinden ihraç edilme işlemine yönelik şikâyet değerlendirilmiş, uyuşmazlığın siyasi haklara yönelik olduğu ve medeni nitelik arz etmediği sonucuna ulaşılmıştır. Ceza infaz kurumlarındaki mahpusların disiplin cezaları dışında kalan ve infaz şekline ilişkin şikâyete yönelik yapılan inceleme-ye örnek teşkil eden *Mustafa Takyar* başvurusunda ise şikâyetin cezanın infaz edilme şekline ilişkin olduğu, başvuru hakkında suç isnadı bulunmadığı dikkate alınarak

uyuşmazlığın medeni nitelik arz etmediği sonucuna ulaşılmıştır. Devletin salt egemenlik yetkisine yönelik uyuşmazlıklara da anılan başlık altında yer verilmiş olup *Travnik Üniversitesi* başvurusunda üniversitenin denklik listesinden çıkartılmasına yönelik üniversite tarafından yapılan şikâyet, devletin salt egemenlik yetkisi kapsamında kabul edilmiş ve uyuşmazlığın medeni nitelik arz etmediği sonucuna ulaşılmıştır. Yine *Elmaz Kırmılı* başvurusunda yabancılara vatandaşlık hakkı tanınması hususunun; *Yusuf Gürkan* başvurusunda devletin askere alma yetkisinin; *Z.M. ve I.M.* başvurularında ise sınır dışı işleminin medeni nitelikte olmayan tasarruflar olduğu sonucuna ulaşılmıştır. *E.T.Y.İ. A.ř.* başvurusunda ise salt vergi aslının ilişkin bir uyuşmazlık ele alınmış ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin (AİHM) içtihadından farklı olarak uyuşmazlığın medeni hak ve yükümlölük kapsamında incelenebileceği belirtilmiştir. Değerlendirmede başvurucunun şikâyetinin makul sürede yargılamaya yönelik olduğu ve yargılamanın uzaması sebebi ile hesaplanacak gecikme faizinin dava süresiyle doğru orantılı olarak arttığı hususlarının hususiyetle dikkate alındığı not edilmiştir.

Ele alınan en son kriter ise uyuşmazlığa ilişkin meselenin esasa ilişkin olması şartıdır. Delil tespiti aşamasının şikâyetle konu edildiği *Mehmet Akyol* başvurusunda; taraflar arasında bir hakka yönelik uyuşmazlık bulunmaması sebebi ile meselenin esasa yönelik olmadığı sonucuna ulaşılarak uyuşmazlığın medeni hak ve yükümlölük kapsamında sayılamayacağı değerlendirilmiştir. *Z.D* başvurusunda ise başvurunun tavzih talebine yönelik olduğu ve tavzih konusunda mahkemece verilen kararın uyuşmazlığın esası hakkında belirleyici nitelik arz etmediği sonucuna ulaşılmıştır. Yargılamanın yenilenmesi talebinin kabule değerlik aşaması ise *Metin Gümüş* başvurusunda incelenmiş olup AİHM ve Anayasa Mahkemesi tarafından verilen ihlal kararlarının mevcut bulunmadığı hâllerde ilgili şikâyetin medeni hak ve yükümlölük kapsamında sayılamayacağı belirtilmiştir. Son olarak *Umde İnş. San. ve Tic. Ltd. şti.* kararında icra takibinde alacağın tahsil usulünü çözümleyen icra şikâyeti yargılamasına yönelik ihlal iddiaları uygulanabilirlik aısından ele alınmıştır. Yapılan değerlendirme neticesinde; uyuşmazlığın alacağın tahsil edilme metodunu çözen bir nitelik arz ettiği ve başvurucu aleyhine vekâlet ücreti ile yargılama giderine hükmedildiği dikkate alınarak uyuşmazlık esasa yönelik kabul edilmiştir.

B. SAVUNULABİLİR BİR HAKKIN VARLIĞI

1. Onurhan Solmaz, B. No: 2012/1049, 26/3/2013

Suç işlediğini düşündüğü bir üçüncü kişi hakkında soruşturma açılmasını sağlamak amacıyla suç duyurusunda bulunulması sonucunda kovuşturmaya yer olmadığına karar verilmesi üçüncü kişinin cezalandırılması talebi olup adil yargılanma hakkı yönünden Anayasa ve Sözleşme kapsamı dışında kalır.

Anahtar Kelimeler: Üçüncü kişinin cezalandırılması, suç isnadı, kovuşturmaya yer olmadığı kararı, medeni hak ve yükümlülük.

Başvurucu, yerel bir gazetede yayımlanan bir köşe yazısının suç teşkil ettiğini belirterek köşe yazarı ve sorumlu yazı işleri müdürü hakkında suç duyurusunda bulunmuştur. Yapılan soruşturma neticesinde başvurunun şikâyetine konu olan köşe yazısındaki ifadelerin ifade özgürlüğü kapsamında kaldığı ve bu çerçevede suçun unsurlarının oluşmadığı gerekçesi ile kovuşturmaya yer olmadığına karar verilmiştir. Karar, itiraz incelemesinden geçerek kesinleşmiştir.

Başvurucu, suç işlediğini düşündüğü bir üçüncü kişi hakkında soruşturma açılmasını sağlamak amacıyla suç duyurusunda bulunmuş olup talebi üçüncü kişinin cezalandırılmasıyla sınırlıdır. Sözleşme'nin adil yargılanma hakkını düzenleyen 6. maddesindeki güvenceler bir suç isnadının yahut medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıkların karara bağlanmasında uygulanır. Bu kapsamda, hak arama hürriyetinin ihlal edildiği gerekçesiyle bireysel başvuruda bulunabilmek için başvurunun ya medeni hak ve yükümlülükleriyle ilgili bir uyuşmazlığın tarafı olması ya da başvurucuya yönelik bir suç isnadı hakkında karar verilmiş olması gerektiği anlaşılmaktadır. Dolayısıyla bahsedilen hâller dışında kalan adil yargılanma hakkının ihlali iddiasına dayanan başvurular Anayasa ve Sözleşme kapsamı dışındadır ve bireysel başvuruya konu edilemez.

(benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Mehmet Kulaksızoğlu, B. No: 2013/8841, 23/3/2016; Işıl Yaykır, B. No: 2013/2284, 15/4/2014; Mehmet Ergin (B. No: 2013/2891, 5/11/2015; İ.Y.Ö. [GK], B. No: 2015/18407, 18/10/2017; Gülşin Oral, B. No: 2013/6129, 16/9/2015; Adnan Oktar, B. No: 2012/917, 16/4/2013)

§ 26. Başvurucu, suç işlediğini düşündüğü bir üçüncü kişi hakkında soruşturma açılmasını sağlamak amacıyla suç duyurusunda bulunmuş olup talebi üçüncü kişinin cezalandırılmasıyla sınırlıdır. Başvurucu, üçüncü kişinin fiili nedeniyle medeni haklarına yönelik bir müdahalenin bulunduğunu düşünüyor ve buna ilişkin zararının giderilmesini istiyorsa, hukuk mahkemeleri önünde dava açma imkânı vardır. Kaldı ki başvuru, başvuru dilekçesinde kişilik haklarına yönelik herhangi bir müdahaleden söz etmemektedir.

2. Hayati Yıldırım, B. No: 2017/38399, 13/2/2020

İdari bir soruşturmada muhakkik olarak görevlendirilen kişi hakkında verilen şikâyet dilekçesinin işleme konulmaması ve dilekçenin disiplin yönünden işleminden kaldırılması işlemlerinin iptali talebi ile açılan dava üçüncü kişinin cezalandırılması talebi olup adil yargılanma hakkı yönünden Anayasa ve Sözleşme kapsamı dışında kalır.

Anahtar Kelimeler: Muhakkik, şikâyet, idari soruşturma, disiplin, üçüncü kişinin cezalandırılması talebi.

Veteriner hekim olarak görev yapan başvurucuya disiplin cezası uygulanmıştır. Başvurucu, çalışanlar arasında ayrımcılık yapıldığı iddiası ile Şube Müdür Vekili O.B. hakkında şikâyet dilekçesi vermiştir. M.M., O.B. hakkında başlatılan disiplin soruşturmasına muhakkik olarak atanmıştır. Muhakkik görüşü doğrultusunda O.B. hakkında soruşturma izni verilmemiştir. Başvurucu bu sefer, M.M. hakkında idari soruşturma açılması talebiyle şikâyetinde bulunmuştur. M.M. hakkında yürütülen soruşturma neticesinde şikâyetin işleme konulmamasına ve disiplin yönünden işleminden kaldırılmasına karar verilmiştir.

Başvurucu, şikâyet dilekçesinin işleme konulmamasına ve disiplin yönünden işleminden kaldırılmasına yönelik işlemin iptali istemiyle idare mahkemesinde dava açmıştır. Dava esastan reddedilmiştir. Karar, Danıştay Onikinci Dairesi tarafından bozulmuştur. Gerekçe; başvurucunun dava konusu işlemler yönünden kişisel, meşru ve güncel bir menfaatinin bulunmadığı, bu anlamda iptal davası açma konusunda menfaat ihlali şartının gerçekleşmediği, aksi durumun kişilerin kendilerine etkisi bulunmayan, menfaatlerini ihlal etmeyen idari işlemler hakkında da iptal davası açma hakkını doğuracağı ve bu durumun idarenin işleyişini olumsuz yönde etkileyeceği dolayısıyla davanın esastan değil ehliyet yönünden reddine karar verilmesi gerektiği belirtilmiştir. Mahkeme, bozmaya uyarak davanın ehliyet yönünden reddine karar vermiş, karar kanun yollarının tüketilmesiyle kesinleşmiştir.

Başvuruya konu uyuşmazlığın başvurucuya yönelik bir suç isnadına ilişkin olmadığı açıktır. Bu bağlamda uygulanabilirlik bakımından bireysel başvuruya konu yargılamanın

§ 41. Bu bağlamda somut olayda başvurucu, şikâyetinde bulunduğu kamu görevlisi hakkında soruşturma açılmamasına yönelik şikâyetlerini dile getirmekte ve şikâyetin üçüncü kişinin cezalandırılmasıyla yönelik olduğu görülmektedir. Bu belirlemeler ışığında ihlal iddiasının medeni hak ve yükümlülüklerin değerlendirildiği bir yargısal süreçle ilişkin olmadığı ve başvurunun adil yargılanma hakkı kapsamına girmediği anlaşılmaktadır.

medeni hak ve yükümlülüklerinin karara bağlanmasıyla ilgili bir yargılama olup olmadığı yönünde inceleme yapılmalıdır. Sözleşme'nin 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının medeni meselelerde uygulanabilirliği bakımından ilk olarak ortada bir uyuşmazlığın bulunması gerekmektedir. Devamında ise uygulanabilirlik bakımından uyuşmazlığın iç hukukta tanınmış olduğu söylenebilecek haklar ve yükümlülükler ile ilgili olması ve bu haklar ve yükümlülüklerin de Sözleşme'deki anlamıyla medeni olması gerekir.

Somut olayda başvuru, M.M.ye yönelik şikâyetinin kişilik haklarını ne şekilde ilgilendirdiği veya şahsına yönelik ne gibi bir hukuksal sonuç doğurabileceği hususlarına ilişkin bir açıklamada bulunmadığı gibi yapılan inceleme neticesinde başvuruya dayanak teşkil eden işlemin -Danıştay içtihadında belirtildiği gibi- başvuruunun doğrudan kişilik haklarını ilgilendirmedeği ve maddi ve manevi haklarının tazmini ile ilgili hukuksal sonuçlar doğurmadığı kanaatine ulaşılmıştır.

(benzer yöndeki değerlendirme için bkz. *Suat Özcan*, B. No: 2014/12522, 8/11/2017)

3. Vodafone Net İletişim A.Ş., B. No: 2020/11751, 30/3/2023

Sonuçları itibarıyla medeni bir hak talebine imkân veren bir şikâyet hakkında mağdur yönünden de adil yargılanma hakkı medeni hak ve yükümlülükler yönünden uygulanabilir.

Anahtar Kelimeler: Medeni hak talebine imkân veren, uygulanabilir, şikâyet.

Başvurucu, Türk Telekom A.Ş.'nin hâkim durumunu kötüye kullandığı iddiasıyla Rekabet Kurumuna şikâyetle bulunmuştur. Yapılan inceleme neticesinde Kuruma soruşturma açılmasına gerek olmadığına ve şikâyetin reddine karar verilmiştir.

Başvurucu, Kurum işleminin iptali sebebi ile dava açmıştır. Davanın esastan reddine karar verilmiş, karar temyiz incelemesinden geçerek kesinleşmiştir.

Kural olarak bir ceza davasında haklarında suç isnadı bulunmayan mağdur, suçtan zarar gören, şikâyetçi veya katılan sıfatını haiz kişiler adil yargılanma hakkının koruma alanı dışında kalır. Ancak bu kuralın ceza davasında medeni hak talebine imkân ve-

ren bir sistemin benimsenmiş olması veya ceza davası sonucunda verilen kararın hukuk davası açısından etkili ya da bağlayıcı olması şeklinde iki istisnası bulunmaktadır. Bu hâllerde uyuşmazlık adil yargılanma hakkının koruma alanı içinde yer alır.

Eldeki uyuşmazlık yönünden başvurunun hukuk davası açma hakkının Kurum kararının sonucu ile yakından ilişkili olduğu açıktır. Bu değerlendirme ışığında Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkının medeni hak ve yükümlülükler yönüyle somut olayda uygulanabilir olduğu sonucuna varılmıştır.

§ 10. Buna göre, Rekabet Kurulu kararı başvurunun hukuk davası açma hakkını kullanmasıyla ilişkili ise adil yargılanma hakkı kapsamında tanınan usuli güvencelerden yararlanacağı açıktır. Olayda, zarar gördüğünü iddia eden başvurunun hukuk davası açma hakkı Kurum kararının sonucu ile yakından ilişkili olduğundan Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkının medeni hak ve yükümlülükler yönüyle somut olayda uygulanabilir olduğu sonucuna varılmıştır.

4. Mehmet Güçlü ve Ramazan Erdem, B. No: 2015/7942, 28/5/2019

Ünvanlarının kanuni düzenleme ile ellerinden alınmasına ilişkin açılan davada uyuşmazlık medeni hak ve yükümlülük kapsamında değerlendirilmelidir.

Anahtar Kelimeler: Atama, göreve son verme, emeklilik, medeni hak ve yükümlülük.

Millî Eğitim Bakanlığına bağlı kadrolu öğretmen olan başvuruçular, olay tarihinde eğitim merkezi müdürlüğü ve okul müdürlüğü görevlerini yürütmektedir. Başvuruçuların görevlerini ifa ettikleri sırada bir kanuni düzenleme yapılmış ve okul ve kurum müdürlüklerine atama yapılmasına ilişkin usul ve esaslar değiştirilmiştir. İlgili düzenleme ile daha önce süre yönünden bir sınırlamaya tabi olmayan okul ve kurum yöneticiliği görev süresi dört yıl ile sınırlandırılmış, getirilen geçici madde ile bu ana kuralın mevcut yöneticilere uygulanması sağlanmış ve dört yıldan fazla süredir yöneticilik yapanların idarecilik görevlerine son verilmiştir. Başvuruçuların müdürlük görevi de anılan süreyi doldurmuş olmaları sebebiyle Kanun gereği kendiliğinden sona ermiştir. Müdürlük görevinin sona ermesi sebebiyle ek ders ücreti ve maaş farkı gibi mali haklarında azalma meydana gelmiştir.

Başvuruçular, müdürlük görevlerinden alınmalarının iptali istemiyle dava açmıştır. Mahkeme, esasını incelemeksizin davayı reddetmiştir. Gerekçede, davacıların görevine son verilmesinin doğrudan kanun ile gerçekleştirildi vurgulanmış ve ortada idari davaya konu olabilecek bir işlemin bulunmadığı belirtilmiştir. Karar, istinaf incelemesinden geçerek kesinleşmiştir.

Başvuruçular, yöneticilik görevinden kanunla alınma nedeniyle mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği iddiası ile bireysel başvuruda bulunmuştur. Mevzuat değişikliğinden önce yürürlükte olan Kanun, başvuruçuların disiplin ve görevde yetersizlik gibi nedenler hariç emekli olacakları tarihe kadar müdürlük görevini yürütmelerine imkân sağlamaktadır. Bu bağlamda emeklilik tarihine kadar müdürlük görevini yürütebilmelerinin başvuruçulara mevzuatla tanınan maddi bir hak olduğu anlaşılmaktadır. Müdürlük görevinin maaş ve ek ders ödemeleri yönünden de birtakım avantajlar sağladığı gözetilerek bu parasal avantajların da mevzuatla tanınan bir hak olarak görülmesi gerektiği sonucuna ulaşılmış ve müdürlükten alınma işleminden kaynaklanan uyuşmazlığın medeni hak ve yükümlülük kapsamında değerlendirilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

§ 34. Başvuruçuların müdür olarak görevlendirildikleri dönemde yürürlükte olan mevzuat, disiplin ve görevde yetersizlik gibi nedenler hariç emekli olacakları tarihe kadar müdürlük görevini yürütmelerine imkân tanımaktadır. Emeklilik tarihine kadar müdürlük görevini yürütebilmelerinin başvuruçulara mevzuatla tanınan maddi bir hak olduğunun kabulü gerekir. Öte yandan başvuruçuların müdürlük görevinden dolayı maaş ve ek ders ödemeleri yönünden birtakım avantajlara sahip oldukları not edilmelidir. Bu parasal avantajların da mevzuatla tanınan bir hak olarak görülmesi gerektiği değerlendirilmiştir. Sonuç olarak başvuruçulara mevzuatla tanınan bir hakkın bulunduğu kanaatine varılmıştır.

5. Kübra Sertkaya, B. No: 2018/22373, 14/10/2020

Başvurucunun hakkında tesis edilen disiplin cezasına yaptığı itirazına cevap verilmesi üzerine açılan davanın işlemin icrailik niteliği bulunmaması sebebi ile reddedildiği gözetildiğinde söz konusu yargılama -savunulabilir bir hakkın mevcut olmaması nedeniyle- adil yargılanma hakkı kapsamı dışındadır.

Anahtar Kelimeler: Disiplin cezası, kesin ve yürütülebilir bir işlem, savunulabilir.

Bir kamu kurumunda daire başkanı olarak görev yapmakta olan başvurucuya disiplin so- ruşturması sonucunda uyarma disiplin cezası verilmiştir. Başvurucu, disiplin cezasına idare nezdinde itiraz etmiş ancak açık bir cevap verilmemiştir. Başvurucu, bunun üzerine iptal davası açmıştır. Mahkeme, davanın süresinde açılmadığı gerekçesiyle reddine karar ver- miştir. Başvurucu istinaf kanun yoluna başvurmuştur. Bölge idare mahkemesi kararında davanın süre şartından değil, disiplin cezasına idare tarafından cevap verilmediğinden dava konusu işlemin kesin ve yürütülebilir nitelikte bulunmaması sebebiyle reddedilmesi gerektiği belirtilmiştir. Mahkeme, istinaf kararında belirtilen gerekçelerle davanın reddine karar vermiştir. Karar istinaf incelemesinden geçerek kesinleşmiştir.

Bir idari işlemin icrailik niteliği taşıyıp taşımadığı yönündeki değerlendirmeden hareket- le dava konusu edilip edilemeyeceğinin bu husustaki kanun hükmünü uygulayacak olan idari yargı mercii tarafından tespit edileceği açıktır. Bununla birlikte ilgili kanun hükmünü uygulayan yargı merciinin bu tespit ve değerlendirmesi tek başına ve her zaman ortada bir uyuşmazlığın bulunmadığı sonucuna ulaşılması için yeterli değildir. Özellikle içtihat mahkemesi olan Danıştayın yorum ve uygulamalarının bu hususta belirleyici bir role sahip olduğu söylenebilir. Bu bağlamda; Danıştayın itirazın idare tarafından cevaplandırılmaması

sebebiyle zımnen reddedilmiş sayılacağına ilişkin içtihadından dönmüş olduğu ve yeni içtihadın istikrarlı bir şekilde uygulandığı görülmektedir. Değişen içtihatla 657 sayılı Kanun'un 135. maddesinde disiplin cezala- rına yapılan itirazın cezanın kesinleşmesini engellediği kabul edilmiş ve itiraz edilen kararların kesin ve yürütülebilir nitelikte ol- madığı belirtilerek tek başına hukuksal etki- lerinin bulunmadığına işaret edilmiştir.

Tüm bu açıklamalara ek olarak başvurucu- nun uyarma cezasına karşı yaptığı itiraza idare tarafından cevap verilmemesine rağ- men söz konusu cezanın kendisine uygu- landığı iddiası da bulunmamaktadır. Dolayı- sıyla somut başvuruda iç hukukta en azın- dan savunulabilir bir biçimde dava konusu edilebilir olduğu ileri sürülebilecek bir uyuş- mazlığın bulunduğu sonucuna varılamadı- ğından ihlal iddialarının konusunun adil yargılanma hakkı kapsamında yer almadığı değerlendirilmiştir.

§ 41. Bu durumda Danıştay Onikinci Dai- resinin istikrarlı son içtihadına göre kamu görevlilerinin haklarında tesis edilen di- siplin cezalarına itiraz etmeleri üzerine idare tarafından karar verilmemesi duru- munda kesin ve icrai niteliği bulunan bir işlem bulunmaması sebebiyle idari da- vaya konu edilemeyeceğinin kabul edil- diği ve bu nitelikteki işlemlerden doğan uyuşmazlıkların esasının incelenmediği görülmektedir.

§ 44. Bu durumda somut başvuruda iç hukukta en azından savunulabilir bir bi- çimde dava konusu edilebilir olduğu ileri sürülebilecek bir uyuşmazlığın bulun- duğu sonucuna varılamadığından ihlal iddialarının konusunun Anayasa ve Söz- leşme'nin ortak koruma alanının kapa- mında yer almadığı değerlendirilmiştir.

6. Solmaz Güntemur, B. No: 2018/12262, 3/12/2020

Başvurucunun hakkında uygulanan disiplin cezasına yaptığı itirazına cevap verilmemesi üzerine açılan dava işlemin icrailik niteliği bulunmaması sebebi ile reddedilmiş ise de disiplin cezasının başvurucuya tatbik edildiği anlaşıldığından söz konusu uyuşmazlık medeni hak ve yükümlülük kapsamında değerlendirilmelidir.

Anahtar Kelimeler: Disiplin cezası, kesin ve yürütülebilir bir işlem, savunulabilir hak.

Memur olarak görev yapan başvurucuya bir yıl süreyle kademe ilerlemesinin durdurulması disiplin cezası verilmiştir. Başvurucu karara itiraz etmiş, itirazı cevap verilmemek suretiyle -zımnen- reddedilmiştir. Başvurucu, anılan işlemin iptali istemiyle idare mahkemesinde dava açmıştır. Mahkeme, dava konusu işlemin esastan iptaline karar vermiştir. Davalı idare istinaf kanun yoluna başvurmuştur. İstinaf incelemesi neticesinde, davanın incelenmeksizin reddine karar vermiştir. Kararın gerekçesinde, yedi günlük süre içinde itiraz edilen disiplin cezalarının ancak itiraz mercilerinin bu konuda verecekleri karar üzerine kesinleşeceği vurgulanmıştır. Cezaların kesinleşmesi hâlinde dava konusu edilebileceği, dava konusu disiplin cezasına yapılan itiraz hakkında henüz bir karar verilmediği, bu sebeple ortada kesinleşmiş bir disiplin cezasının bulunmadığı belirtilmiştir.

Bir idari işlemin icrailik niteliği taşıyıp taşımadığı yönündeki değerlendirmeden hareketle dava konusu edilip edilemeyeceğinin bu husustaki kanun hükmünü uygulayacak olan idari yargı mercii tarafından tespit edileceği açıktır. Bununla birlikte ilgili kanun hükmünü uygulayan yargı merciinin idari işlemin dava konusu edilemeyeceği yönünde bir tespit ve değerlendirmede bulunmuş olması tek başına ve her zaman ortada bir uyuşmazlığın bulunmadığı sonucuna ulaşılması için yeterli değildir. Bu değerlendirmenin yapılmasında ise derece mahkemelerince aynı mahiyetteki idari işlemlerin dava konusu edilebileceğinin kabul edilmesi ve bu tip işlemlerden doğan uyuşmazlıkların esasının incelenmesi önemli bir ölçüttür. Özellikle içtihat mahkemesi olan Danıştayın yorum ve uygulamalarının bu hususta belirleyici bir role sahip olduğu söylenebilir. Danıştay içtihadında ortaya konulduğu üzere idari işlemlerin kesin ve yürütülmesi zorunlu nitelikte bulunması gerekmektedir. Buradaki kesinlik kavramı işlemin uygulanmaya hazır yani nihai bir işlem niteliğinde olmasını, bir başka makamın onayına tabi olmadan doğrudan uygulanabilirliğini göstermektedir. Yürütülmesinin zorunlu olması yani icrailik vasfı ise kamu gücünün üçüncü kişiler üzerinde, doğrudan doğruya çeşitli hukuki sonuçlar doğurmak suretiyle etkisini göstermesi olarak ifade edilmiştir. Somut başvuruda her ne kadar itiraz üzerine idare tarafından cevap verilmemiş ise de uyuşmazlığa konu edilen disiplin cezasının başvurucuya tatbik edildiği dikkate alındığında ortada savunulabilir bir biçimde dava konusu edilebilir bir medeni hakkın mevcut olduğu kabul edilmiştir.

§ "41. Bu durumda somut başvuruda iç hukukta en azından savunulabilir bir biçimde dava konusu edilebilir olduğu ileri sürülebilecek bir uyuşmazlığın bulunduğu sonucuna varıldığından ihlal iddialarının konusunun Anayasa ve Sözleşme'nin ortak koruma alanının kapsamında yer aldığından kabulü gerekir."

7. Hasan Kaya, B. No: 2018/37568, 13/1/2022

Atama işleminin sebebi olarak gösterilen ibarenin iptali istemiyle açılan davanın, işlemin icrai nitelik arz etmemesi sebebi ile reddedildiği yargılamada ileri sürülen adil yargılanma şikâyetleri iç hukukta savunulabilir bir medeni hakka dair uyuşmazlığın mevcut olmaması sebebi ile adil yargılanma hakkı kapsamında değerlendirilmez.

Anahtar Kelimeler: Naklen atama, medeni hak ve yükümlülük, işlemin icrailik niteliği, kesin ve yürütülebilir bir işlem.

Polis memuru olarak görev yapan başvuru kendisi hakkında tesis edilen naklen atama işleminin sebebi olarak gösterilen ibarenin iptali istemiyle idari yargıda dava açmıştır. İdare mahkemesi işlemin iptaline karar vermiş fakat Danıştay Dairesi, başvurunun talebinin işlemin iptali değil işlemin nedeninin iptali olduğunu belirterek işlemin sebep unsurunu oluşturan atama nedeninin tek başına ilgililerin hukuki durumunda değişiklik yapmadığı ve bu hâliyle ortada iptal davasına konu olabilecek icrai bir işlem bulunmadığı gerekçesiyle idare mahkemesi kararını bozmuştur. Mahkeme, bozma kararına uymayarak kararında ısrar etmiştir. Karara karşı yapılan temyiz başvurusu sonucunda, Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu (İDDK) Mahkemenin ısrar kararının bozulmasına karar vermiştir. Kararda, tek başına hukuki bir sonuç doğurmayan ve naklen atama işleminin sebep unsurunu oluşturan atama teklifinin idari davaya konu olabilecek kesin ve yürütülebilir işlem niteliği bulunmadığı ancak bu teklife dayanılarak tesis edilen işleme karşı ilgililerce dava açılacağı belirtilmiştir. Karar düzeltme talebinin de reddine karar verilmiştir.

Adil yargılanma hakkının medeni hak ve yükümlülükler konusunda sağladığı güvencelerin devreye girebilmesi için iç hukukta savunulabilir bir temeli olan medeni bir hakka ilişkin uyuşmazlığın bulunması gerekir. Başvurucunun davası, dava konusu işlemin sebep unsurunu oluşturan atama nedeninin kendi başına iptal davasına konu olabilecek kesin ve yürütülebilir bir işlem olmadığı gerekçesiyle reddedilmiştir. Başvuru söz konusu atama nedeninin özel yaşamı açısından olumsuz etkiler doğuracağından

bahsetse de bu etkilere ilişkin somut bir bilgi ortaya koymamıştır. Böylelikle başvuru, idari yargı mercileri önüne taşıdığı uyuşmazlığın iç hukukta savunulabilir bir temeli olan medeni bir hakkın varlığı, kapsamı veya kullanımı konusunda belirleyici nitelikte bir uyuşmazlık olduğu hususunu temellendirme yükümlülüğünü yerine getirememiştir.

Sonuç olarak adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasının, başvuruya konu olayda iç hukukta savunulabilir bir medeni hakka dair uyuşmazlığın mevcut olmamasından dolayı, konu bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilmez olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

(benzer yöndeki değerlendirme için bkz. Murat Şanlı, B. No: 2017/39968, 24/6/2020)

§ 39. Bu bağlamda başvuru, -İDDK'nın kabulünün aksine- atama sebebine karşı açılan davanın esasının neden incelenmesi gerektiğine ilişkin açıklama yükümlülüğünü yerine getirmeyerek başvurusunu bu bakımdan temellendirmemiş olduğundan somut başvuruda iç hukukta en azından savunulabilir bir biçimde dava konusu edilebilir olduğu ileri sürülebilecek bir uyuşmazlığın bulunduğu sonucuna varılamamıştır. Bu nedenle başvurunun ihlal iddialarının Anayasa ve Sözleşme'nin ortak koruma alanında ki adil yargılanma hakkının kapsamında yer almadığı değerlendirilmiştir.

8. Bünyamin Arkan, B. No: 2013/9559, 16/10/2014

Doğrudan hak sağlamayan mahkeme kararının uygulanmaması şikâyeti, mahkeme kararı ile başvurucuya tanınan hak kesin bir sonuç doğurmadığından adil yargılanma hakkının kapsamı dışındadır.

Anahtar Kelimeler: Yargı kararının kesin sonuç doğurmaması, karar hakkı, medeni hak ve yükümlülük.

Başvurucu, kendisine ait tarımsal sulama kuyusunun yeraltı su seviyesinde azalmalara sebep olan bölgedeki diğer kuyular gerekçe gösterilerek kendisine ruhsat verilmediğinden bahisle bu kuyuların faaliyetinin önlenmesi, bu amaçla bölgedeki kuyuların denetlenerek ruhsatlı olup olmadıklarının tespiti, ruhsatsız kuyuların kapatılması, yasal yükümlülüklerini yerine getirmeyenler yönünden müeyyide uygulanması ve bölgenin kamu yararı doğrultusunda yeni belge ve tahsis taleplerine açılması istemiyle idareye yapmış olduğu başvurunun reddine ilişkin işleme karşı açtığı iptal davasında lehine verilen yargı kararının hâlâ uygulanmadığını, söz konusu karara rağmen idarece hiçbir su kuyusunun kapatılmadığını ileri sürmektedir.

Adil yargılanma hakkının medeni yargılamalara dair güvencelerinin uygulanabilmesi için medeni hak ve yükümlülüklerle ilişkin uyuşmazlığın konu edildiği davanın sonucunun ilgili hak açısından doğrudan belirleyici olmasına bağlıdır. Bu çerçevede uzak ve zayıf bağlantılar adil yargılanma hakkının uygulanabilirliği bakımından yeterli değildir.

Kuyu kullanım belgesi (ruhsat) alma hakkı ilgili mevzuatta bir hak olarak tanınmakta ve niteliği itibarıyla da medeni bir hak özelliği taşımaktadır. Ancak uygulanmadığı ileri sürülen başvuruya konu mahkeme kararı, başvurunun denetim, kuyu kapatma ve yeni tahsis başvurularının alınmasına ilişkin talepleri hakkında gerekli çalışmaların yapılması ve başvurunun bu konuda bilgilendirilmesi sonucunu doğurmakta, başvurucuya doğrudan kuyu kullanım belgesi alma hakkını ise sağlamamaktadır. Bu sebeple anılan yargı kararının başvurunun kullanım belgesi alma hakkı açısından kesin bir sonuç doğurmadığı açıktır. Bu açıklamalar ışığında başvuruya konu yargılamanın adil yargılanma hakkı kapsamına girmediği görülmektedir.

(benzer yöndeki değerlendirme için bkz. *Dursun Satıcı*, B. No: 2012/611)

§ 49. Sonuç olarak yargı kararının uygulanmadığına ilişkin başvuru yönünden Kayseri 2. İdare Mahkemesinin 27/10/2011 tarih ve E.2010/511, K.2011/1048 sayılı kararı ile hükme bağlanan uyuşmazlık, başvurunun medeni bir hak olan kuyu kullanım belgesi alma hakkını ilgilendirmekle birlikte söz konusu hak ile anılan kararın sonucu arasındaki bağlantının dolaylı ve zayıf olduğu, yargı kararı sonucunun başvurunun kuyu kullanım belgesi alma hakkı konusunda doğrudan bir etki ve sonuç doğurmadığı ve dolayısıyla başvurunun medeni hakkı konusunda belirleyici olmadığı tespit edilmiştir.

9. Yahya Çevik, B. No: 2018/15454, 17/11/2021

Haksız adli kontrol uygulanması sebebi ile tazminat isteminin kanunda açık bir dayanağı bulunmaması ve yargısal uygulamanın da böyle bir hakkın varlığı konusunda savunulabilir bir temel sunmaması sebebi ile reddedilmesi hâlinde medeni bir hakkın varlığından söz edilemez.

Anahtar Kelimeler: Adli kontrol, medeni hak ve yükümlülük, savunulabilir bir temeli olan medeni bir hak.

Başvurucu, hakkında yürütülen ceza soruşturması kapsamında bir gün gözaltında kaldıktan sonra imza atmak şeklinde adli kontrol tedbirine tabi tutulmuş, yargılama esnasında hakkındaki adli kontrol tedbiri kaldırılan başvuru yargılama sonucunda üzerine atılı suçtan beraat etmiştir. Başvurucu, haksız yere gözaltında kaldığı ve adli kontrol tedbirine tabi tutulduğu iddiasıyla tazminat talebinde bulunmuştur. Ağır ceza mahkemesi, başvurusunun gözaltında kaldığı süre için maddi ve manevi tazminata hükmetmiş, adli kontrol yönünden ise tazminat talebini reddetmiştir.

Adil yargılanma hakkının sağladığı güvencelerin kapsamı medeni hak ve yükümlülüklere ilişkin uyuşmazlıklar ve bir suç isnadının esasının karara bağlanması ile sınırlıdır. Olaydaki uyuşmazlığın bir suç isnadının esasının karara bağlanması niteliğinde olmadığı açıktır. Adil yargılanma hakkının medeni hak ve yükümlülükler konusunda sağladığı güvencelerin devreye girebilmesi için iç hukukta savunulabilir bir temeli olan medeni bir hakkın bulunması gerekir. Kanunla kişilere tanınan ve savunulabilir bir temeli bulunan hak ve ayrıcalıklar da -mahkemelerde ileri sürülebilmeleri şartıyla- bu bağlamda hak kavramına dâhildir. Öte yandan bir hakkın kişiye tanınıp tanınmaması konusunda yetkili otoriteler mutlak takdir yetkisinin verildiği durumlarda adil yargılanma hakkı kapsamına giren bir medeni haktan söz edilemeyecektir. Yine medeni bir hakkın varlığının tespiti konusunda yargısal makamların uygulamaları da gözönünde bulundurulmalıdır.

Somut olayda başvuru, adli kontrol tedbiri uygulanması nedeniyle tazminat talebinin reddedilmesinden şikâyet etmektedir. Bu çerçevede Yargıtayın benzer uyuşmazlıklardaki uygulaması incelendiğinde adli kontrol tedbirleri

nedeniyle tazminat taleplerinin reddedilmesi gerektiği yönünde olduğu anlaşılmaktadır. Sonuç olarak imza atmak şeklindeki adli kontrol tedbiri nedeniyle tazminat talebinin kanunda açık bir dayanağının bulunmamasının yanı sıra yargısal uygulamanın da böyle bir hakkın varlığı konusunda savunulabilir bir temel sağlamadığı tespiti karşısında somut olayda medeni bir hakkın varlığından söz edilemez.

(benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Türkiye Orman İşçileri Sendikası, B. No: 2014/15831, 20/9/2017; Çakır Ada Turizm Gıda Yem.tem. İnşaat Taah. İç ve Dış Tic. Limited Şirketi, B. No: 2014/1408, 5/7/2017; Erdem Enerji Elektrik İnş. İml. Taah. San. ve Tic. Ltd. Şti., B. No: 2013/8524, 13/4/2016; Ragıp Cumhur Velibeyoğlu, B. No: 2017/34720, 9/9/2020)

§ 40. Somut olayda, başvuru tarafından yukarıda (bkz. § 20) verilen Yargıtay kararından başka tüm yargısal uygulamaların bu mahiyette olduğuna ilişkin bir iddianın ve bunu destekleyici herhangi bir kararın sunulmadığı anlaşılmıştır. Resen yapılan araştırmada da benzer iddiaların ileri sürüldüğü davalarda Yargıtayın yukarıda (bkz. § 20) verilen kararında olduğu gibi bir tespite ulaşamadığı, aksine bu istisnai karar haricinde adli kontrol tedbirleri nedeniyle açılan davaların 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinde açık düzenleme bulunmaması nedeniyle reddedilmesi gerektiğine dair yerleşmiş içtihadının devam ettiği anlaşılmıştır.

10. D. K., B. No: 2014/19060, 21/9/2017

İç hukukta bulunmayan bir tedbirin dava edildiği yargılamaya yönelik şikâyetler adil yargılanma hakkı kapsamı dışıdır.

Anahtar Kelimeler: İç hukuk, tedbir, savunulabilir hak.

Başvurucu, eski eşinin müşterek evden kaçtığını, T.D. isimli şahısla birlikte yaşamaya başladığını belirterek şiddetli geçimsizlik nedenine dayalı boşanma davası açmış, boşanma davası devam ederken başka bir mahkemeden eski eşinin başkasıyla birlikte olmasının kendisini ve aile yaşamını etkilediğini, sosyal yaşamda eziyet çektiğini belirterek yapılan saldırının hukuka aykırılığının tespitine, T.D.nin eşi ile aynı çatı altında yaşamasının önlenmesine ve gerekli diğer tedbirlerin alınmasına karar verilmesini talep etmiştir.

Başvurucu yargılama sırasında 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 389. maddesi gereği eski eşinin T.D. ile yaşamasının önlenmesi için tedbir talebinde bulunmuş, Mahkeme ara kararı ile tedbir suretiyle davanın esasını çözecek şekilde karar verilemeyeceğini belirterek talebi reddetmiştir. Yargıtay 2. Hukuk Dairesi Mahkemenin tedbir ile ilgili ara kararını onamıştır. Başvurucu, sonrasında 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun uyarınca tedbir kararı verilmesini talep ettiğini belirterek davalı T.D.den manevi tazminat talebinde bulunmuştur. Mahkeme, başvurunun talebini, evli bir kimsenin bir başka kimseyle yaşamasının engellenmesinin bir davaya konu olamayacağını, bu sebeple de bu hususun uyuşmazlık konusu olarak kabul edilemeyeceğini, keza davacı ve dava dışı eş hakkındaki boşanma davasının kesinleştiğini, tarafların evlilik birliğinin sona erdiğini belirterek reddetmiştir.

Başvurucu, tedbir talebinin reddedilmesi sebebi ile adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

Başvuruya konu uyuşmazlıkta derece mahkemeleri tarafından başvurunun talebi evli bir kimsenin bir başka kimseyle yaşamasının engellenmesine yönelik tedbir talebinin bir davaya konu olamayacağı gerekçesiyle reddedilmiştir. Bu bağlamda başvurunun iddiasının iç hukukta tanınan veya en azından savunulabilir bir biçimde ileri sürülebilecek hak ve yükümlülüklerle ilgili bir uyuşmazlığa ilişkin olmadığı anlaşılmıştır. Bu açıdan başvurunun bu başlık altında dile getirdiği Anayasa'nın 36. maddesine dayanan ihlal iddiasının konusunun, Anayasa'da güvence altına alınmış ve Sözleşme kapsamında olan temel hak ve özgürlüklerin koruma alanı dışında kaldığı sonucuna ulaşılmıştır.

*§ 37. Başvuru konusu davada başvuru-
cu, T.D. isimli şahsın, boşanmakta oldu-
ğu eşi ile aynı çatı altında yaşamasının
önlenmesi yönünde tedbir kararı veril-
mesini talep etmiştir. Yargıtay 2. Hukuk
Dairesinin 9/5/2013 tarihli ve Yargıtay
17. Hukuk Dairesinin 22/5/2014 tarihli
kararlarında da belirtildiği gibi evli bir
kimsenin bir başka kimseyle yaşama-
sının engellenmesine yönelik tedbir
talebinin bir davaya konu olamayaca-
ğı, dolayısıyla bu iddialar yönünden,
iç hukukta tanınan veya en azından
savunulabilir bir biçimde ileri sürülebi-
lecek hak ve yükümlülüklerle ilgili bir
uyuşmazlığın söz konusu olmadığı an-
laşılmıştır. Bu açıdan başvurunun bu
başlık altında dile getirdiği Anayasa'nın
36. maddesine dayanan ihlal iddiasının
konusunun, Anayasa'da güvence altına
alınmış ve Sözleşme kapsamında olan
temel hak ve özgürlüklerin koruma ala-
nı dışında kaldığı sonucuna ulaşılmıştır.*

11. Seyfullah Çakmak, B. No: 2018/14529, 15/12/2020

Hâkimler ve Savcılar Kurulu (HSK) Genel Sekreterliği tarafından tesis edilen işleme karşı açılan davada adil yargılanma hakkına yönelik güvenceler tatbik edilebilir.

Anahtar Kelimeler: HSK, Genel Sekreterlik, yargı kısıntısı.

Başvurucu, savcı olarak görev yapmakta iken Hâkimler ve Savcılar Kurulu (HSK/Kurul) kararı ile meslekten çıkarılmıştır. Başvurucu, 2011 yılından itibaren hakkında düzenlenmiş olan sicil fişlerinin, terfi raporlarının, performans ve değerlendirme formlarının örneklerinin tarafına verilmesi istemiyle Kurul nezdinde başvuruda bulunmuştur. Başvurucunun bu talebi Kurul Genel Sekreterliği (Genel Sekreterlik) tarafından reddedilmiştir. İşlemden itibaren altmış gün içinde idari yargı yoluna başvurulabileceği de belirtilmiştir. Başvurucu Genel Sekreterlik işlemine karşı iptal davası açmıştır. İdare Mahkemesi davayı incelemeksizin reddetmiştir. Gerekçede öncelikle Anayasa'nın Kurula ilişkin hükümleri ile 11/12/2010 tarihli ve 6087 sayılı Hâkimler ve Savcılar Kurulu Kanunu'nda yer alan düzenlemeler hatırlatılarak meslekten çıkarma cezası hariç Kurul kararlarına karşı yargı yolunun kapalı olduğu ifade edilmiştir. Başvurucunun sicil, terfi raporu gibi gizli belgelerin örneğinin tarafına verilmesi isteminin Kurul tarafından red-

dedildiği, söz konusu ret işlemine karşı da yargı yolunun kapalı olduğu ve bu nedenle davanın esasının incelenmesinin mümkün olmadığı belirtilmiştir. Karar istinaf incelemesinden geçerek kesinleşmiştir.

6216 sayılı Kanun'un 45. maddesinin (3) numaralı fıkrası gereğince Anayasa'nın yargı denetimi dışında bıraktığı işlemler bireysel başvuru konusu olamaz. Anayasa'nın 159. maddesinin onuncu fıkrası ile de Kurulun meslekten çıkarma cezası dışındaki kararları yargı denetimi dışında bırakılmıştır. Bununla birlikte eldeki uyuşmazlık yönünden incelenmesi gereken mesele Genel Sekreterlik tarafından gerçekleştirilen işlemin Anayasa ile yargı denetimi dışında tutulup tutulmadığına ilişkindir.

Kurul kararlarına karşı yargı yolunun (meslekten çıkarma kararları dışında) kapalı olduğunu belirleyen Anayasa'nın 159. madde hükmünü yasal düzeyde somutlaştıran 6087 sayılı Kanun'un 33. maddesinde, meslekten çıkarma dışındaki kararlarına karşı yargı yolunun kapalı olduğu belirtilen birimler Genel Kurul ve daireler

§ 52. Başvuru konusu olayda dava konusu işlem, evraktan örnek verilmesi talebinin Genel Sekreterlik tarafından reddine ilişkin bir tasarruftur. Genel Sekreterlik makamı tarafından talebin reddine dair işlem başvuruca bildirilirken, işleme karşı idari yargı yoluna başvurulabileceği dahi ifade edilmiştir. Bu süreçte başvuruca evrak talebine dair karar organları olan Genel Kurul veya daireler tarafından bir karar alınmadığı görülmektedir. Ancak Mahkeme, ortada Kurul (Genel Kurul veya daireler) tarafından alınmış bir karar bulunmamasına ve salt Genel Sekreterlik tarafından tesis edilen idari işlemlerin yargı denetimine kapalı olduğunu belirleyen açık bir kanun hükmü bulunmamasına karşın davayı incelemeksizin reddetmiştir.

§ 53. Bu bağlamda; Mahkemenin verdiği incelenmeksizin ret kararı ile mahkemeye erişim hakkına yaptığı müdahalenin kanunilik unsurunu taşımadığı sonucuna ulaşılmıştır.

olarak ifade edilmiş, Genel Sekreterlik zikredilmemiştir. Bu bağlamda kategorik olarak Genel Sekreterlik tarafından tesis edilen her türlü işleme karşı yargı yolunun kapatılmadığı anlaşılmaktadır. Somut olayda; Genel Sekreterlik makamı tarafından talebin red-dine dair işlem başvurucuya bildirilirken dahi işleme karşı idari yargı yoluna başvurabileceği ifade edilmiştir. Bu değerlendirmeler ışığında salt Genel Sekreterlik tarafından tesis edilen idari işlemin yargı kısıntısı kapsamında sayılmaması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

12. İlknur Polat, B. No: 2014/816, 28/9/2016

Disiplin soruşturması sırasında savunma hakkının kısıtlandığına ilişkin iddiaların bireysel başvuruya konu edilerek adil yargılanma hakkı kapsamında incelenebilmesi için kısıtlamanın yargılamaya sirayet ettiğinin gösterilmesi gerekir.

Anahtar Kelimeler: Disiplin soruşturması, savunma hakkı.

Askerî Hastanede sivil memur (hemşire) olarak görev yapan başvuru hakkında kınama disiplin cezası tesis edilmiştir. Başvuru disiplin cezasının iptali istemiyle Askerî Yüksek İdare Mahkemesinde (AYİM) dava açmıştır. AYİM davayı esastan reddetmiş, karar kesinleşmiştir.

Başvuru; savunması alınmadan disiplin cezası verildiği, disiplin soruşturmasını yürüten ve disiplin cezasını veren kişinin aynı olduğu, AYİM'in bağımsız ve tarafsız bir mahkeme olmadığı, AYİM Daire kararlarına karşı başvurulabilecek etkili bir kanun yolu bulunmadığı, karar düzeltme talebinin reddedilmesi üzerine para cezasına çarptırıldığı ve yargılamanın sonucunun adil olmadığı iddialarıyla adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini öne sürmüştür.

Dava öncesi ya da sonrasındaki süreçte yaşanan birtakım eksikliklerin yargılamanın bütününe adilliğine halel getirdiği durumlar saklı kalmak üzere, kural olarak adil yargılanma hakkı kapsamındaki güvenceler mahkemedeki yargılama sürecine uygulanmaktadır. Fakat söz konusu güvencelerin dava öncesi ve sonraki aşamalara da uygulanıp uygulanmayacağı olayın şartlarıyla ilgili olup her başvuruda ayrıca incelenmesi gereken bir husustur.

Buna göre adil yargılanma hakkına dayanan ancak yargılama süreci dışında meydana geldiği ileri sürülen ihlal iddialarına ilişkin başvurular, istisnai durumlar dışında adil yargılanma hakkı kapsamı dışında kalacağından bireysel başvuruya konu olamaz.

Ş 22. Adil yargılanma hakkının garanti altına aldığı güvencelerden biri olan savunma hakkı, Sözleşme'nin 6. maddesinin 1. fıkrasında yer alan hakkaniyete uygun yargılamanın gerçekleşmesi için sağlanması gereken haklardan biri olmakla birlikte bu hakkın Anayasa'nın 36. maddesi ve Sözleşme'nin 6. maddesi kapsamında uygulanması yukarıda da belirtildiği üzere belirli durumlar hariçinde yargılama sürecine mahsustur. Başvuru konusu olayda ise savunma hakkının ihlal edildiği iddiası yargılama sürecinden önceki bir aşama olan idari işlemin tesisi aşamasına ilişkin olup olayda adil yargılanma hakkının uygulanmasını gerektirir istisnai bir durum da bulunmamaktadır.

Başvurucunun disiplin cezası verilmesi sürecine ilişkin iddialarının incelenmesi sonucunda, savunma hakkının ihlal edildiği iddiasının yargılama sürecinden önceki bir aşama olan idari işlemin tesisi aşamasına ilişkin olup olayda adil yargılanma hakkının uygulanmasını gerektirir istisnai bir durumun da bulunmadığı anlaşılmaktadır. Kaldı ki başvuru, söz konusu sürece ilişkin iddia ve savunmalarını gerek Genelkurmay Başkanlığı Disiplin Kurulu önünde itiraz yoluyla gerekse sonrasında AYİM önünde dava açarak sunma fırsatını elde edebilmiştir. Dolayısıyla başvurucunun söz konusu sürece ilişkin ihlal iddiaları adil yargılanma hakkının kapsamı dışında kalmaktadır.

(benzer yöndeki değerlendirme için bkz. Yusuf Gezer, B. No: 2013/2103, 14/1/2014)

C. HAKKIN MEDENİ NİTELİKTE OLMASI

1. *Meral Akşener*, B. No: 2017/4905, 30/6/2020

Siyasi parti üyeliğinden çıkarılmaya ilişkin uyuşmazlık medeni bir hak teşkil etmez.

Anahtar Kelimeler: Siyasi parti üyeliğinden çıkarma.

Siyasi parti üyesi olan başvurucu, parti genel merkezinden olağanüstü kurultay toplanmasını talep etmiş ve genel başkan adayı olmuştur. Başvurucu, bu süreçte Parti Merkez Disiplin Kurulunun kararı ile Parti disiplinine aykırı eylemlerde bulunduğu gerekçesiyle üyelikten kesin çıkarma cezası ile cezalandırılmış, Başvurucunun Parti Disiplin Kuruluna yaptığı itirazın reddine karar verilmiştir. Başvurucu, üyelikten çıkarma cezasına karşı Asliye Hukuk Mahkemesinde (Mahkeme) itiraz yoluna başvurmuştur. Mahkeme, davayı kesin olarak reddetmiştir.

Başvurucu; üyelikten çıkarılma işleminin usul ve kanuna aykırı olduğunu, itirazında dayandığı somut delillere rağmen Mahkemece olumlu ya da olumsuz bir değerlendirme yapılmadan ret kararı verildiğini belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

Siyasi partilerin örgütlenme özgürlüğünün öznesini oluşturdukları hususunda tartışma bulunmamaktadır. Bununla birlikte siyasi partiler diğer örgütlerden farklı olarak politik amaçlarla faaliyet göstermektedir. Siyasi partilerin temel hedefi seçim yoluyla siyasi iktidarı elde etmektir. Dolayısıyla siyasi partiler politik yönü ağır basan örgütler mahiyetindedir. Bu nedenle siyasi partilere üyelik, medeni bir hak olmaktan ziyade siyasi bir haktır. Bu bağlamda başvurunun siyasi parti üyeliğinden çıkartma cezasına ilişkin yargılamaya yönelik olduğu, medeni hak ve yükümlülüklerle ilgisi olmadığı açıktır.

(benzer yöndeki değerlendirme için bkz. *Sinan Oğan*, B. No: 2017/32685, 2/6/2020)

§ 26. *Siyasi partilerin örgütlenme özgürlüğünün öznesini oluşturdukları hususunda tartışma bulunmamaktadır. Bununla birlikte siyasi partiler diğer örgütlerden farklı olarak politik amaçlarla faaliyet göstermektedir. Siyasi partilerin temel hedefi seçim yoluyla siyasi iktidarı elde etmektir. Dolayısıyla siyasi partiler politik yönü ağır basan örgütler mahiyetindedir. Bu nedenle siyasi partilere üyelik, medeni bir hak olmaktan ziyade siyasi bir haktır.*

2. İzzet Otyakmaz, B. No: 2018/12653, 17/11/2022

Mahpusun geçici olarak başka odaya nakledilmesi medeni hak ve yükümlülük kapsamında değerlendirilemez.

Anahtar Kelimeler: Ceza infaz kurumu, oda değişikliği, medeni hak ve yükümlülük.

Tutuklu olarak yargılanan başvuru duruşmalara katılmak için bir başka infaz kurumuna sevk edilmiş, bir müddet sonra geçici olarak bulunduğu infaz kurumundaki odası değiştirilmiştir. Başvuru, oda değişikliğinin gerekçe gösterilmeden yapıldığını, değişiklik sonucunda nakledildiği odanın tek kişilik olduğunu ve bu tip odalara mahpusların disiplin cezası olarak konulduğunu, odanın fiziki şartları nedeniyle yargılandığı davada etkin bir savunma yapmasının, duruşmaları dinç ve sağlıklı şekilde takip edebilmesinin mümkün olmadığını belirterek normal bir odaya yerleştirilmesi talebiyle infaz hâkimliğine şikâyetle bulunmuştur.

İnfaz hâkimliği temelde istihbari nitelikteki bilgilerden yola çıkarak başvuru odasının değiştirilmesine karar verildiğini işlemde hukuka aykırılık bulunmadığını belirterek başvuru talebinin reddine karar vermiştir. Karar, itiraz incelemesinden geçerek kesinleşmiştir.

Başvurucunun bireysel başvuruya konu ettiği oda değişikliğinin suç isnadına dair olmadığı, bu yönüyle adil yargılanma hakkının cezai boyutu kapsamında kalmadığı açıktır. Yine bireysel başvuruya konu edilen uygulamanın bir disiplin cezası ile bağlantılı olmadığı da anlaşılmaktadır. Hâkimlik kararına konu olan hususun başvuru geçici olarak bulunduğu bir ceza infaz kurumunda kaldığı odanın olağanüstü hâl şartlarında,

§ 35. Bu durumda başvuru medeni hak ve yükümlülüklerle ilgisi olmadığı anlaşılan başvuru konusu uyuşmazlık çerçevesinde dile getirdiği adil yargılanma hakkına dair şikâyetlerinin Anayasa ve Sözleşme'nin ortak koruma alanının dışında kaldığı ve bireysel başvuruya konu yapılamayacağı sonucuna varılmıştır.

güvenlik gerekçesiyle geçici süreyle değiştirilmesi uygulamasından kaynaklandığı, hükümlü ve tutukluların kalacakları odaları belirlemek ve kalmakta oldukları odaları değiştirmek iradesinin ceza infaz kurumu idaresinde bulunduğu, oda değişikliği işleminin geçici bir tedbir mahiyeti arz ettiği ve başvuru başka bir odaya alınmasının medeni hak ve uyuşmazlık kapsamında hangi hakkını etkileyeceği hususunu açıklayamadığı anlaşılmaktadır.

3. **Mustafa Takyan [GK], B. No: 2020/27974, 15/12/2021**

Cezanın infaz edilme şekline yönelik şikâyetleri konu alan yargılama süreçleri adil yargılanma hakkının kapsamı dışında yer alır.

Anahtar Kelimeler: Açık ceza infaz kurumuna ayrılma, şartlı salıverme, denetimli serbestlik, suç isnadı, medeni hak ve yükümlülük.

Terör örgütüne üye olma suçundan mahkûm olan ve cezası kesinleşen başvuru, şartlı salıverilme tarihine bir yıl kala ceza infaz kurumu yönetimine başvurarak açık ceza infaz kurumuna ayrılma ve denetimli serbestlik tedbirinden yararlanma talebinde bulunmuştur. Ceza infaz kurumu yönetimi, başvurucaunun pişmanlığını gösteren olguların yokluğunda örgütten ayrıldığına dair bir kanaate varılamaması nedeniyle yasal şartları oluşmadığından talebin reddine karar vermiştir. Başvurucaunun kanun yollarına başvurusu önce infaz hâkimliği sonra da ağır ceza mahkemesince reddedilmiştir.

Başvuruca, adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasıyla bireysel başvuruda bulunmuştur.

Adil yargılanma hakkının sağladığı güvencelerin kapsamı medeni hak ve yükümlülüklerle ilişkin uyuşmazlıklarla ve bir suç isnadının esasının karara bağlanması ile sınırlıdır. AİHM içtihadında da ortaya konduğu üzere adil yargılanma hakkı şartlı salıverilme yönünden bireylere bir hak temin etmemektedir. Bununla birlikte başvuruca hakkındaki mahkûmiyetin kesinleşmesiyle ceza yargılaması süreci de sona ermiştir. Dolayısıyla olaydaki uyuşmazlık bir suç isnadının esasının karara bağlanmasına veya cezanın miktarına değil, cezanın infazına ilişkindir. Başvuruca hakkındaki cezanın infaz edilme şekline ilişkin olan uyuşmazlık bir suç isnadı niteliğinde olmadığından adil yargılanma hakkına ilişkin güvencelerin uyuşmazlığa tatbik edilmesi mümkün değildir.

§ 49. Başvuruca hakkında mahkûmiyet kararı verilmiş ve ceza yargılaması kesinleşerek sona ermiştir. İnfaz hâkimliği kararına konu olan başvurucaunun açık ceza infaz kurumuna ayrılma ve denetimli serbestlikten yararlanma şartlarını taşıyıp taşımadığı, meselesi doğrudan doğruya başvurucaunun cezasının infaz edilme şekline ilişkindir. Başka bir ifadeyle denetimli serbestlikten yararlanma talebi ile ilgili meseleler tamamen infaz hukukunun şekline yönelik olup suçun esası ya da cezanın miktarı ile herhangi bir ilgisi bulunmamaktadır.

4. Travnik Üniversitesi, B. No: 2017/33627, 19/11/2020

Devletin salt egemenlik yetkisini kullanarak başvuruö üniversiteye tanıdığı hak, medeni hak ve yükümlölük kapsamında değeriendirilmeyeceğinden anılan konuya ilişkin uyuşmazlığın ele alındığı yargılama adil yargılanma hakkı kapsamının dışındadır.

Anahtar Kelimeler: Salt egemenlik yetkisi, medeni hak ve yükümlölük, diploma, denklik, tanıma.

Başvuruö; Bosna Hersek'te kurulmuş, Travnik şehrinde faaliyet gösteren ve özel hukuk tüzel kişiliğı olan bir üniversitedir. Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı tarafından, yapılan incelemeler neticesinde anılan üniversitenin ulusal eğitim standartlarını karşılamadığı gerekçesiyle denkliğinin tanınmasının kaldırılmasına karar verilmiştir. Başvuruö işlemin iptali talebi ile dava açmıştır. Yapılan yargılama sonucunda davanın reddine karar verilmiş, karar temyiz ve istinaf incelemesinden geçerek kesinleşmiştir.

Devletin salt egemenlik yetkisini kullanarak bireylere tanıdığı hak ya da yüklediğı yükümlölükle medeni hak ve yükümlölük kapsamında değeriendirilemez. Yabancı bir devletin kanunlarına tabi olan bir üniversitenin tanınıp tanınmaması devletin egemenlik yetkisinin tezahürü olan ve müdahaleye kapalı bulunan çekirdek alanını oluşturmaktadır. Dolayısıyla bahsi geçen konunun -başvuruöünün üniversite olduğu da dikkate alınarak- medeni hak ve yükümlölük kapsamında olmadığı ve söz konusu duruma ilişkin yargılama süreçleriyle ilgili adil yargılanma şikâyetlerinin Anayasa ve Sözleşme'nin ortak koruma alanı dışında olduğunun kabul edilmesi gerekmektedir.

§ 35. Somut olayda bireysel başvuruya dayanak davanın açılmasına sebep olan olgu Travnik Üniversitesinin tanınmasının kaldırılmasıdır. Dolayısıyla uyuşmazlığın özünün devletin yabancı bir üniversiteyi tanıyıp tanımamasına ilişkin yetkisinin kullanımıyla ilgili olduğu anlaşılmaktadır. Bu itibarla devletin mutlak egemenlik yetkisiyle doğrudan bağlantılı görülen yabancı bir üniversitenin tanınmamasıyla ilgili uyuşmazlığın medeni hak ve yükümlölük kapsamında değeriendirilemeyeceğı açıktır.

kümümlölükle medeni hak ve yükümlölük kapsamında değeriendirilemez. Yabancı bir devletin kanunlarına tabi olan bir üniversitenin tanınıp tanınmaması devletin egemenlik yetkisinin tezahürü olan ve müdahaleye kapalı bulunan çekirdek alanını oluşturmaktadır. Dolayısıyla bahsi geçen konunun -başvuruöünün üniversite olduğu da dikkate alınarak- medeni hak ve yükümlölük kapsamında olmadığı ve söz konusu duruma ilişkin yargılama süreçleriyle ilgili adil yargılanma şikâyetlerinin Anayasa ve Sözleşme'nin ortak koruma alanı dışında olduğunun kabul edilmesi gerekmektedir.

5. Yusuf Gürkan [GK], B. No: 2014/11067, 18/10/2017

Uyuşmazlığın özünün devletin askere alma yetkisini kullanmasına ilişkin olması hâlinde uyuşmazlık medeni hak ve yükümlülük kapsamında kabul edilemez.

Anahtar Kelimeler: Egemenlik yetkisi, medeni hak ve yükümlülük, zorunlu askerlik.

Başvurucu, muayene sonucunda askerliğe elverişli olduğuna karar verilerek zorunlu askerliğini yapmak üzere askere alınmıştır. Terhisinin ardından uzman erbaş adaylığına müracaat etmiş ve 2009 yılında sözleşme imzalayarak Türk Silahlı Kuvvetleri (TSK) emrinde göreve başlamıştır. Görevi esnasında düzenlenen 28/9/2012 tarihli Sağlık Kurulu raporunda ise Ailesel Akdeniz Ateşi tanısı nedeniyle “Askerliğe elverişli değildir. TSK’da görev yapamaz.” tespiti yapılmıştır. Raporun kesinleşmesinin ardından başvurucunun sözleşmesi sağlık nedeniyle feshedilmiştir. Başvurucu, anılan hastalık nedeniyle doğuştan askerliğe elverişli olmadığı hâlde idarece yeterli muayene yapılmadığı için bu durumun tespit edilmediğini ve zorunlu askerlik yaptırıldığını belirterek bu sebeple uğradığı zararların tazmini istemiyle dava açmıştır. Mahkeme davayı süre aşımı gerekçesiyle reddetmiştir.

Başvurucunun bireysel başvuruya konu ettiği yargılamanın suç isnadına dair olmadığı, bu yönüyle adil yargılanma hakkının cezai boyutu kapsamında kalmadığı açıktır. Dolayısıyla öncelikle uyuşmazlığın niteliği itibarıyla “medeni hak ve yükümlülükler” kapsamında görülüp görülemeyeceği incelenmelidir.

Devletin bir bireye, salt egemenlik yetkisini kullanarak tanıdığı hak ya da yüklediği yükümlülükler ilişkili uyuşmazlıklar “medeni hak ve yükümlülük” kapsamında değerlendirilemez. Bu hususun AİHM içtihadında da altı çizilmiş olup AİHM “medeni hak” kavramının özel bir kişi olmaktan ziyade vatandaş olmanın bir gereği olarak bireyde var olan ve özü itibarıyla kamu hukukuna ilişkin bulunan hak ve yükümlülükleri içermediğini belirtmektedir. Bu bağlamda askerlik ve askere alma işlemleri de devletin egemenlik yetkisinin tezahürü olan ve müdahaleye kapalı bulunan çekirdek alanını oluşturmaktadır.

Bireysel başvuruya konu edilen yargılamanın askere alma kararının hatalı olması sebebi ile tazminat istemine ilişkindir. Bu noktada uyuşmazlık tazminat istemine yönelik olmakla birlikte eldeki davada devletin “askere alma kararı” diğer bir anlatımla askere alma yetkisinin kullanılmasına ilişkin iş ve işlemleri değerlendirme

§ 38. Buna göre bireysel başvuruya dayanak davanın açılmasına sebep olan olgu, askerliğe elverişli olmadığı ileri sürülen bir kimsenin askerlik hizmeti yapmakla yükümlü tutulmuş olmasıdır. Davanın çözümünde tartışılması gereken temel mesele ise 23/5/2005 tarihli “askere alma kararı”dır. Dolayısıyla uyuşmazlığın özünün devletin askere alma yetkisinin kullanımıyla ilgili olduğu anlaşılmaktadır. Bu itibarla devletin salt egemenlik yetkisinin kullanımının tezahürü mahiyetinde olan askere alma yetkisiyle doğrudan bağlantılı görülen ve 23/5/2005 tarihli “askere alma kararı”nın tartışılmasını gerektiren bu uyuşmazlığın medeni hak ve yükümlülük kapsamında değerlendirilemeyeceği açıktır.

konusu olacağından bu uyuşmazlığın da medeni hak ve yükümlülük kapsamında görülmesi mümkün değildir.

(bedelli askerlik kapsamına alınmama işleminin iptali istemiyle açılan davanın reddedilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddia yönünden yapılan inceleme için bkz. *Yusuf Bat* (B. No: 2016/7751, 24/10/2019)

(askere alma işlemine yönelik benzer kararlar yönünden bkz. *Memiş Yıldırım* (B. No: 2016/17, 13/6/2019; *Kadir Ayva* (B. No: 2015/19926, 22/2/2018; *Ziya Gül* (B. No: 2015/13566, 12/6/2018; *Fatih Kısmet* (B. No: 2014/10582, 27/12/2017; *Çağlar Yılmaz* (B. No: 2014/6835, 25/10/2017; *Cafer Özay* (B. No: 2014/12067, 25/10/2017; *Muammer Toyga*, B. No: 2014/13291, 25/10/2017)

6. Elmaz Kırımlı, B. No: 2018/35678, 21/10/2020

Yabancılar vatandaşlık hakkı tanınmasına ilişkin kararlar hakkındaki uyuşmazlıkları konu alan yargılama süreçleri adil yargılanma hakkının kapsamı dışında yer alır.

Anahtar Kelimeler: Vatandaşlık, yabancı, medeni hak ve yükümlülük.

Ukrayna vatandaşı olan başvuru Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı ile evlenmiş ve evlenme yoluyla Türk vatandaşlığı kazanmak için Ankara Valiliğine başvurmuştur. Yapılan değerlendirme neticesinde başvurunun Türk vatandaşlığına geçme talebi İçişleri Bakanlığınca reddedilmiştir. Türk vatandaşlığına geçme talebinin reddedilmesine yönelik işlemin iptali istemiyle başvuru tarafından dava açılmıştır. Yapılan yargılama neticesinde başvurunun “*millî güvenlik ve kamu düzeni bakımından engel teşkil edecek bir hâlinin bulunmaması*” şartını sağlamadığı belirtilerek davanın reddine karar verilmiştir. Karar, istinaf incelemesinden geçerek kesinleşmiştir.

Başvuru evlenme yoluyla Türk vatandaşlığına geçme talebinin reddedilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmektedir.

Bireysel başvuruya konu edilen uyuşmazlığın suç isnadına ilişkin olmadığı açıktır. Bu bağlamda eldeki uyuşmazlığa adil yargılanma hakkına ilişkin güvence ve ilkele- rin tatbiki başvuru konusu uyuşmazlığın medeni hak ve yükümlülük kapsamında kalmasına bağlıdır. Bununla birlikte vatandaşlık hakkı ile ilgili uyuşmazlıklar adil yargılanma hakkı bağlamında medeni hak ve yükümlülük değildir. Bu nedenle başvurunun adil yargılanma hakkı yönünden incelenmesi mümkün değildir.

(benzer yöndeki değerlendirme için bkz. *Aynura Safarzade*, B. No: 2018/24825, 4/5/2020)

§ 27. Başvuru, hakkında yürütölmekte olan ceza ve/veya disiplin soruşturmasından veya verilen bir cezadan söz etmediğine göre somut olayda suç isnadı söz konusu değildir. Bu durumda adil yargılanma hakkına ilişkin güvence ve ilkelerin somut başvuruya uygulanabilirliği, başvuru konusu uyuşmazlığın medeni hak ve yükümlülükler ile ilgili uyuşmazlıklar kapsamında olmasına bağlıdır. Vatandaşlık hakkı ile ilgili uyuşmazlıklar ise adil yargılanma hakkı bağlamında medeni hak ve yükümlülük değildir. Bu nedenle başvurunun adil yargılanma hakkı yönünden incelenmesi mümkün değildir.

7. M. İ., B. No: 2014/13864, 14/9/2017

Yabancıların ülkeye girişlerine ilişkin kararlar hakkındaki uyuşmazlıkları konu alan yargılama süreçleri adil yargılanma hakkının kapsamı dışında yer alır.

Anahtar Kelimeler: Sınır dışı etme, medeni hak ve yükümlülük.

Başvurucu, yükümlü olduğu askerlik görevini ifa etmediği gerekçesi ile 18/6/2001 tarihli Bakanlar Kurulu kararı ile Türk vatandaşlığından çıkarılmıştır. Başvurucu hakkında, Almanya'da kurulan ve Türkiye aleyhine faaliyetlerde bulunan bir birliğin yayımlamış olduğu bildirinin dağıtımından sorumlu olduğu yönünde alınan istihbari nitelikteki bir bilgiye dayanılarak Bakan oluru ile yurda giriş yasağı konulmuştur. Başvurucu 9/10/2003 tarihli ve 4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu kapsamında Türkiye'ye

girişini engelleyecek bir durumun olup olmadığını öğrenmek istediğini belirtmiştir. Başvurucuya gönderilen cevabi yazıda başvurunun tarafına bilgi verilmesinin uygun görülmediği belirtilmiştir. Başvurucu tarafından, belirtilen işlem aleyhine iptal davası açılmıştır. İlk derece mahkemesi kararı ile davanın reddine karar verilmiş ise de temyiz incelemesinin kararın bozulmasına karar verilmiştir. Bozma kararına uyularak iptal kararı tesis edilmiş karar onanarak kesinleşmiştir.

Yapılan inceleme neticesinde, yabancıların ülkeye girişlerine ilişkin kararlar hakkındaki uyuşmazlıkları konu alan yargılama süreçlerinin adil yargılanma hakkının koruma alanı dışında yer aldığı, yabancıların ülkeye girişlerine engel bir durumun bulunup bulunmadığı ile ilgili bilginin verilmesine ilişkin eldeki uyuşmazlığın da evleviyetle adil yargılanma hakkının koruma alanı dışında kalacağı sonucuna ulaşılmıştır.

§ 27. Yukarıda yapılan açıklamalardan anlaşıldığı üzere yabancıların ülkeye girişlerine ilişkin kararlar hakkındaki uyuşmazlıkları konu alan yargılama süreçleri, Sözleşme'nin 6. maddesinin koruma alanı dışında yer almaktadır. Bu çerçevede yabancıların ülkeye girişlerine engel bir durumun bulunup bulunmadığı ile ilgili bilginin verilmesine ilişkin uyuşmazlıkları konu alan yargılama süreçleri de evleviyetle adil yargılanma hakkının koruma alanı dışında kalmaktadır. Başvurucunun Türkiye'ye girişini engelleyecek bir durumun olup olmadığını öğrenme talebiyle yaptığı başvuru hakkında başvurucuya bilgi verilmesinin uygun görülmediğine dair işleme karşı açtığı dava sürecinde adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasının konusunun Anayasa ve Sözleşme'nin ortak koruma alanı dışında yer aldığı kabulü gerekir.

8. Z. M. ve I. M., B. No: 2015/2037, 6/1/2016

Sınır dışı edilme kararlarına ilişkin uyuşmazlıkları konu alan yargılama süreçleri adil yargılanma hakkının kapsamının dışındadır.

Anahtar Kelimeler: Sınır dışı etme, medeni hak ve yükümlülük.

Rusya Federasyonu Dağıstan Cumhuriyeti vatandaşı olan başvuruçular haklarında “*genel güvenlik-yurda giriş yasağı*” tahdit kararı bulunması nedeni ile gözaltına alınmışlardır. Başvuruçular hakkında sınır dışı etme prosedürü başlatılmıştır. Başvuruçular sınır dışı işleminin iptali istemi ile dava açmıştır. Başvuruçuların sınır dışı edilmelerine ilişkin davaların, başvuruçuların çatışma bölgeleriyle bağlantılı faaliyet göstermeleri nedeniyle kamu düzeni ve kamu güvenliği açısından tehdit oluşturan kişilerden oldukları belirtilerek kesin olarak reddine karar verilmiştir.

Başvuruçular, sınır dışı edilecekleri ülkede ölüm cezasına, işkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye maruz kalacağı konusunda ciddi emareler bulunmasına rağmen bu hususların Mahkemece hiçbir şekilde değerlendirmeye alınmadığını, bu nedenle gerekçeli karar haklarının ihlal edildiğini, ilk derece mahkemesinin kararında davalı idare tarafından süresi geçtikten sonra sunulan savunma yazısında belirtilen hususlara yer verildiğini, anılan savunma dilekçesi kendilerine tebliğ edilmeyerek karşı tezlerini ileri sürme imkânından mahrum bırakıldıklarını, bu nedenlerle çelişmeli yargılama ilkesinin ihlal edildiğini ileri sürmüşlerdir.

Bireysel başvuruya konu olan bir uyuşmazlığın, Sözleşme’nin 6. maddesi anlamında bir medeni hak ve yükümlülük veya bir suç isnadının esasının karara bağlanması ile ilgili olup olmadığının tespiti büyük önem taşımakta olup bu tespit yönünden Sözleşme’nin yorumu büyük önem taşımaktadır. AİHM içtihatlarının Sözleşme’nin yorumu bakımından aydınlatıcı bir rol oynadığı açıktır. Yabancıların ülkeye girişleri, ikametleri ve sınır dışı edilmeleri ile ilgili işlem ve yargılama süreçleri AİHM tarafından Sözleşme’nin 6. maddesinin uygulanabilirliği bakımından ele alınmıştır. AİHM, sınır dışı işlemlerinin Sözleşme’nin 6. maddesinin (1) numaralı fıkrası anlamında bir “*medeni hak ve yükümlülük*” veya bir “*suç isnadının*” esasının karara bağlanması ile ilgili olmadığını kabul ederek anılan Sözleşme hükmünün belirtilen yargılama süreçleri bakımından uygulanabilir olmadığına karar vermiştir. Bu bağlamda Anayasa Mahkemesi de aynı yorumu benimseyerek sınır dışı edilme kararlarına ilişkin uyuşmazlıkları konu alan yargılama süreçlerinin Sözleşme’nin 6. maddesinin koruma alanı dışında yer aldığını kabul etmiştir.

63. (benzer yöndeki kararlar için bkz. *Aıgül Mavlianova*, B. No: 2016/6293, 9/11/2017; *İsmail Aslan*, B. No: 2018/22326, 16/3/2022; *Luay Abdulsattar Ameen Ameen*, B. No: 2020/11244, 13/4/2022; *Rinat Sagadeev*, B. No: 2016/703, 6/10/2021)

§ 63. Görüldüğü üzere sınır dışı edilme kararlarına ilişkin uyuşmazlıkları konu alan yargılama süreçleri, Sözleşme’nin 6. maddesinin koruma alanı dışında yer almaktadır. Bu çerçevede başvuruçuların sınır dışı edilmelerine dair işlemlere karşı açtıkları dava süreçlerinde adil yargılanma haklarının ihlal edildiği iddialarının konusunun, Anayasa ve Sözleşme’nin ortak koruma alanı dışında yer aldığının kabulü gerekir.

9. E.t.y.i. A. Ş., B. No: 2013/596, 8/5/2014

Medeni hak ve yükümlülükler alanında önemli yansımaları bulunduğu gözetilen salt vergi uyuşmazlıklarına adil yargılanma hakkı güvenceleri uygulanabilir.

Anahtar Kelimeler: Vergi uyuşmazlıkları, kamusal nitelik.

§ 28. ... vergi uyuşmazlıkları ayrı bir yargı kolu içerisinde değil idari yargı kolu içinde ve özel kanunlardaki hükümler saklı kalmak kaydıyla, genel olarak 6/1/1982 tarih ve 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu uyarınca, diğer idari uyuşmazlıklarla aynı yargılama usulüne tabi bir yargılama prosedürü çerçevesinde çözümlenmektedir. Ayrıca, vergilendirme yükümlülüğüne aykırı bir davranışın tespiti hâlinde, ilgili idare tarafından tarh edilen vergi ve öngörülen vergi cezası aynı ihbarname kapsamında mükellefe tebliğ edilerek, tarh edilen vergi ve kesilen vergi cezaları aynı yargılama prosedürü içerisinde dava konusu edilmekte, usulsüzlük cezaları gibi ayrıksı durumlar dışında vergi aslı ve vergi cezası arasındaki bu organik bağ, vergi alacağının tahsili aşamasında da varlığını sürdürmektedir. Bunun yanı sıra, resen veya ikmalen yapılan tarhiyat işlemlerine karşı açılan davanın kısmen veya tamamen reddi hâlinde, ilgili mevzuat uyarınca, hesaplancak gecikme faizinin dava süresiyle doğru orantılı olarak artması öngörülmekte (...), bu yönüyle vergi aslını ilgilendiren uyuşmazlıklar açısından da, özellikle adil yargılanma hakkı kapsamında yer alan güvence hükümleri arasında yer verilen makul sürede yargılanma hakkının işlevsel bir rol oynayabileceği ve bu yönüyle daha çok kamusal niteliği ağır basan bir ilişki olarak kabul edilen salt vergisel uyuşmazlıkların, başta mülkiyet hakkı olmak üzere medeni hak ve yükümlülükler alanında önemli yansımaları bulunan bir ilişki olduğu anlaşılmakta ve belirtilen tespitler çerçevesinde, vergi uyuşmazlıklarının adil yargılanma hakkına ilişkin güvenceler kapsamında değerlendirilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmaktadır. Bu durumda başvuru konusu uyuşmazlığa yönelik ihlal iddiaları Anayasa Mahkemesinin konu bakımından yetki alanı içerisinde yer almaktadır.

Başvurucu hakkında düzenlenen vergi inceleme raporu neticesinde KDV ve vergi ziyai cezası tarh edilmiştir. Başvurucu tarafından cezalı tarhiyatın kaldırılması istemiyle dava açılmış, yapılan yargılama neticesinde davanın reddine karar verilmiştir. Karar temyiz incelemesinden geçerek kesinleşmiştir. Başvurucu, davanın uzun sürdüğünü ve mahkeme kararının doğru olmadığını belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

AIHM, Sözleşme'nin 6. maddesi bağlamında cezai nitelik taşımayan salt vergi uyuşmazlıklarının kamusal yönünün ağır bastığına dikkat çekerek "medeni hak ve yükümlülükler" dışında olduğunu kabul etmiştir. Bununla birlikte Türk hukukunda vergi uyuşmazlıkları ayrı bir yargı kolu içerisinde değil idari yargı kolu içinde incelenmekte olup özel kanunlardaki hükümler saklı kalmak kaydıyla, genel olarak diğer idari uyuşmazlıklarla aynı yargılama usulüne tabidir. Vergilendirme yükümlülüğüne aykırı bir davranışın tespiti hâlinde tarh edilen vergi ve öngörülen vergi cezası aynı ihbarname kapsamında mükellefe tebliğ edilmekte, aynı yargılama prosedürü içerisinde dava konusu edilebilmekte, usulsüzlük cezaları gibi ayrıksı durumlar dışında vergi aslı ve vergi cezası arasındaki bu organik bağ, vergi alacağının tahsili aşamasında da varlığını sürdürmektedir. Somut olayda başvurusunun şikâyeti makul sürede yargılanma hakkına ilişkindir. Resen veya ikmalen yapılan tarhiyat işlemlerine karşı açılan davanın kısmen veya tamamen reddi hâlinde, ilgili mevzuat uyarınca

ca, hesaplanacak gecikme faizi dava süresiyle doğru orantılı olarak artmakta olup bu açıdan makul sürede yargılanma hakkının işlevsel bir rol oynayabileceği açıktır. Vergi uyuşmazlığının kamusal niteliğinin ağır bastığı kabul edilmekle birlikte uyuşmazlığın başta mülkiyet hakkı olmak üzere medeni hak ve yükümlülükler alanında önemli yansımaları bulunduğu da dikkate alınarak salt vergi uyuşmazlıklarının da adil yargılanma hakkına ilişkin güvenceler kapsamında değerlendirilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Ç. UYUŞMAZLIĞIN ESASA İLİŞKİN OLMASI

1. Mehmet Akyol, B. No: 2015/8066, 25/1/2018

Delil tespiti aşamasında taraflar arasında bir hakka yönelik “uyuşmazlık” söz konusu olmadığından adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasının Anayasa ve Sözleşme’nin ortak koruma alanı dışında kaldığı sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Delil tespiti, uyuşmazlık, medeni hak ve yükümlülükler.

Başvurucu, tarlasını sulamak için sondaj kuyusu açtığını ancak gerçekleşen planlı kesintiler, düşük voltaj ve elektrik kesintileri sebebi ile sulama yapamadığını belirterek ileride açacağı davada delil teşkil etmesi amacı ile zararın tespiti istemiyle dava açmıştır. Mahkeme tensip tutanağı ile dava konusu taşınmaz başında keşif yapılmasına karar vermiş ve ilgili kurumlara bilirkişi görevlendirilmesi talebiyle müzekkereler düzenlemiştir. Ne var ki bilirkişi temin edilemediği belirtilerek anılan tarihte keşif icra edilmemiştir. Mahkemece yeniden keşif yapılmasına karar verilmiş ancak bu kez güvenlik nedeniyle keşfin yapılamadığına dair tutanak düzenlenmiştir. Başvurucu delil tespiti yapılmasının mümkün olmayacağını belirterek kullanılmayan gider avansının iadesi talebinde bulunmuş ve avans başvurucuya iade edilmiştir.

Başvurucu mısırın hasat dönemi olması nedeniyle sulama yapılamamasından kaynaklanan zararın tespitinin acil olduğunu, mahkemenin ilk olarak talep tarihinden yirmi beş gün sonrasına keşif günü vermesine rağmen bilirkişi temin edememesi ve sonrasında da güvenliğin saplanamayacağı gerekçesiyle keşif yapılamamasının makul sürede yargılanma ve etkili başvuru haklarını ihlal ettiğini iddia etmiştir. Sözleşme’nin 6. maddesi uygulanabilirliği açısından uyuşmazlığın öncelikle “medeni hak ve yükümlülüklerin” karara bağlanmasıyla ilgili bir yargılamaya ilişkin olması ve bu kapsamda da gerçekleşmesi gereken ilk şart bir “uyuşmazlığın” varlığıdır. Delil tespiti henüz inceleme sırası gelmemiş yahut ileride açılacak davada ileri sürülecek bir vakianın tespiti amacıyla

la yapılmakta olup henüz taraflar arasında ilgili hakka yönelik bir “uyuşmazlık” söz konusu değildir. Bu bağlamda delil tespitine yönelik somut başvuruda adil yargılanma hakkının konusu olabilecek medeni hak ve yükümlülükler ile ilgili bir “uyuşmazlığın” mevcut olmadığı anlaşıldığından delil tespiti süreci adil yargılanma hakkı kapsamında kabul edilmemiştir.

(benzer yöndeki değerlendirme için Süleyman Koç, B. No: 2014/14482, 19/12/2017)

Ş 25. Dolayısıyla delil tespitine yönelik somut başvuruda adil yargılanma hakkının konusu olabilecek medeni hak ve yükümlülükler ile ilgili bir “uyuşmazlığın” mevcut olmadığı anlaşıldığından, başvurunun delil tespiti talebinin reddedilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasının Anayasa ve Sözleşme’nin ortak koruma alanı dışında kaldığı sonucuna varılmaktadır.

2. Ali Rıza Doğanata ve Diğerleri (2), B. No: 2017/40457, 16/12/2020

Uyuşmazlık medeni bir hakla ilişkili olsa dahi delil tespiti ile bir uyuşmazlık karara bağlanmadığından delil tespiti sürecine ilişkin şikâyetler adil yargılanma hakkı kapsamında değildir.

Anahtar Kelimeler: Delil tespiti, medeni hak ve yükümlülük, savunulabilir bir temeli olan medeni bir hak.

Başvurucular 667 sayılı KHK ile kapatılan üniversiteye ait mal varlığının usulüne uygun tespit edilmediği iddiasıyla 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 400. maddesine dayanarak delil tespiti talebinde bulunmuşlardır. Asliye Hukuk Mahkemesi 675 sayılı KHK'nın 16. maddesinin 3. fıkrası gereğince dava şartı yokluğundan talebin reddine karar vermiş ve karar onanarak kesinleşmiştir.

Adil yargılanma hakkının medeni hak ve yükümlülükler konusunda sağladığı güvencelerin devreye girebilmesi için iç hukukta savunulabilir bir temeli olan medeni bir hakla ilişkin bir uyuşmazlığın bulunması gerekir. Ayrıca uyuşmazlık medeni hak ve yükümlülüğün esası hakkında belirleyici olmalıdır. Başvurucular, üniversitenin mal varlığının usulüne uygun olarak tespit edilmediğini öne sürerek delil tespiti talebinde bulunmuştur. Üniversitenin mal varlığının tespit usulünün hukuka uygun olup olmadığının bir uyuşmazlık olarak nitelenmesi mümkündür. Bununla birlikte her ne kadar olaydaki uyuşmazlık mülkiyet hakkıyla ilgisi nedeniyle medeni bir hakla ilişkin olsa da delil tespiti sürecinde üniversitenin mal varlığının tespit usulünün hukuka uygun olup olmadığı meselesi karara bağlanmamakta, uyuşmazlığın esasına dair kesin bir hüküm kurulmamaktadır. Bu nedenle delil tespiti süreci adil yargılanma hakkı kapsamında bulunmamaktadır.

§ 31. Delil tespitine ilişkin yargısal süreçte uyuşmazlığın esası olan üniversitenin mal varlığının tespit usulünün hukuka uygun olup olmadığı meselesi karara bağlanmamaktadır. Bu süreçte sadece sonradan açılacak muhtemel bir davaya sunulacak delillerin yargısal bir makam gözetiminde tespit edilmesi sağlanmaktadır. Delil tespiti sürecinde kesin bir hüküm kurulmamaktadır. Bu yargılamada yapılan tespitlerin sonradan uyuşmazlığın esasıyla ilgili olarak açılacak davaya bakan yargı mercii yönünden mutlak bir bağlayıcılığı söz konusu değildir. Bu nedenle delil tespiti süreci Anayasa ve Sözleşme'nin ortak koruma alanı dışında kalmaktadır.

3. Z. D., B. No: 2018/22153, 8/9/2021

Tavzih konusunda mahkemece verilecek karar, uyuşmazlığın esası hakkında belirleyici olmadığından somut olaydaki sürecin adil yargılanma hakkı çerçevesinde medeni hak ve yükümlölöklere ilişkin bir uyuşmazlık kapsamında bulunmadığı kabul edilmelidir.

Anahtar Kelimeler: Tavzih, medeni hak ve yükümlölök.

Başvurucu; kesinleşen boşanma ilamının hüküm kısmında yer alan, tarafların birbirlerinden nafaka talebinin bulunmadığı şeklindeki ibarenin düzeltilmesi istemiyle söz konusu kararın tavzihini talep etmiş, bu talep ise tavzihin ancak hükmün icrasının tamamlanmasına kadar istenebileceğı ve hükmün hâlihazırda kesinleşip infaz edildiğı gerekçesiyle reddedilmiştir.

Olaydaki uyuşmazlığın bir suç isnadının esasının karara bağlanması niteliğinde olmadığı hususunda şüphe yoktur. Adil yargılanma hakkının medeni hak ve yükümlölöklere konusunda sağladığı güvencelerin devreye girebilmesi için iç hukukta savunulabilir bir temeli olan medeni bir hakka ilişkin bir uyuşmazlığın bulunması gerekir. Öte yandan

Ş 40. Başvurucu, kesinleşen bir hükme karşı hükmün içeriğinin değiştirilmesi sonucunu doğuracak nitelikte tavzih talebinde bulunmuş; kararın icra edildiğı gerekçesiyle talebi reddedilmiştir. Dolayısıyla somut olay açısından medeni hak ve yükümlölöklere ile ilgili uyuşmazlıkların esasının karara bağlanmasına yönelik bir süreç bulunmadığından başvuru konusu olay çerçevesinde dile getirilen adil yargılanma hakkına ilişkin şikâyetlerin Anayasa ve Sözleşme'nin ortak koruma alanının dışında kaldığı ve bireysel başvuruya konu yapılamayacağı sonucuna varılmıştır.

AIHM tarafından da ortaya konduğu üzere karşı tarafların ve haklara ilişkin herhangi bir uyuşmazlığın bulunmadığı durumlara ilişkin çekişmesiz ve tek taraflı yargılama- larla adil yargılanma hakkı uygulanmaz.

Başvuru konusu olayda kesinleşen ve icra edilmiş olan bir karara karşı tavzih talebi yasal şartların gerçekleşmemesi nedeniyle reddedilmiştir. Tavzih konusunda mahkemece verilecek karar uyuşmazlığın esası hakkında belirleyici olmadığından somut olaydaki sürecin adil yargılanma hakkı çerçevesinde medeni hak ve yükümlölöklere ilişkin bir uyuşmazlık kapsamında bulunmadığı kabul edilmelidir.

4. *Metin Gümüş*, B. No: 2016/14563, 28/11/2019

Yargılamanın yenilenmesi talebinin değerlendirildiği ilk evre olan kabule değerlik aşaması, uyuşmazlığın esasının incelediği bir yargısal süreç olmadığından adil yargılanma hakkı kapsamına girmez.

Anahtar Kelimeler: Yargılamanın yenilenmesi, medeni hak ve yükümlülük.

Türk Silahlı Kuvvetlerinde (TSK) astsubay olarak görev yapan başvurunun disiplin gerekçesiyle TSK ile ilişkisi kesilmiştir. Başvurucunun açtığı iptal davası reddedilmiş ve karar kesinleşmiştir. Başvurucu daha sonraki bazı gelişmelere dikkat çekerek idari mahkemeden yargılamanın yenilenmesini talep etmiş, talebi reddedilmiştir

Başvurucu; ilişkisinin kesilmesine gerekçe olarak gösterilen disiplin cezalarının bir kısmının kanuni mevzuat değişikliği nedeni ile artık disiplin cezası olarak değerlendirilmediğini, diğer kısmının ise denetimli serbestlik süresinin dolması nedeniyle artık kanuni bir değer taşımadığını belirterek somut olayda yargılamanın iadesi şartlarının oluştuğunu ve buna karşın talebinin reddedilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

Yargılamanın yenilenmesi talebinin değerlendirildiği ilk evre olan kabule değerlik aşaması uyuşmazlığın esasını çözümleyici nitelikte değildir. Dolayısıyla yargılamanın yenilenmesi isteminin yerinde olup olmadığının belirlendiği bu aşamada medeni hak ve yükümlülüklerle dair bir değerlendirme yapılmamakta, uyuşmazlık konusu hakka ilişkin doğrudan belirleyici bir hüküm verilmemektedir. Bununla birlikte bu kuralın iki istinası bulunmaktadır. Bu istisnalar ise AİHM ve Anayasa Mahkemesi tarafından verilen ihlal kararlarının iç hukukta gereği gibi yerine getirilmesine ilişkindir. Anılan hâllerde derece mahkemelerinin yargılamanın yenilenmesi sebebinin varlığının kabulü ve önceki kararın kaldırılması hususunda taktir hakkı bulunmamaktadır.

Bu bağlamda somut olayda başvurunun yargılamanın iadesi isteminin kabule değer görülmesi aşamasına ilişkin olduğu, başvurunun yargılamanın yenilenmesi talebinin yukarıda izah edilen iki istisnai hâlden olmadığı anlaşılmakla başvurunun medeni hak ve yükümlülüklerin değerlendirildiği bir yargısal süreçle ilişkin olmadığı ve başvurunun adil yargılanma hakkı kapsamına girmediği sonucuna ulaşılmıştır.

(içtihadı birleştirme talebinin reddedilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddia yönünden bkz. *Doruk İplik Kumaş Tekstil Paz. Tic. A.Ş.*, B. No: 2014/10451, 10/5/2017)

§ 31. Bu bağlamda somut olayda başvuru; hakkında tesis edilen işleme dair ileri sürülen iddiaların esasının irdelenmediği bu yönde hukuki bir değerlendirmenin yapılmadığı aşamaya ilişkin şikâyetlerini dile getirmektedir. Şikâyetin, hükmün kesinleşmesinden sonra 1602 sayılı Kanun'un 64. maddesi uyarınca gerçekleştirilen yargılamanın iadesi isteminin kabule değer görülmesi aşamasına ilişkin olduğu görülmektedir. Bu belirlemeler ışığında ihlal iddiasının medeni hak ve yükümlülüklerin değerlendirildiği bir yargısal süreçle ilişkin olmadığı ve başvurunun adil yargılanma hakkı kapsamına girmediği anlaşılmaktadır.

5. Umde İnş. San. ve Tic. Ltd. Şti. [GK], B. No: 2017/35282, 10/2/2022

İcra takibinde alacağın tahsil usulünü çözümleyen yargılamaya yönelik adil yargılanma şikâyetleri başvuru aleyhine vekâlet ücreti ve yargılama giderine hükmedildiği de dikkate alınarak adil yargılanma hakkı kapsamında incelenir.

Anahtar Kelimeler: İcra takibi, aleyhe yargılama gideri, icra şikâyeti

Başvurucu şirket, kambiyo senetlerine mahsus haciz yolu ile borçlular aleyhinde takip başlatmıştır. Borçlular, takibe dayanak teşkil eden senetlerin onaylı suretlerinin gönderilmediğini ve tebligatların usulsüz olduğunu belirterek takiplerin iptali talebiyle icra hukuk mahkemesine iki ayrı şikâyetle bulunmuştur. Mahkeme, takibe dayanak teşkil eden senetlerin kıymetli evrak niteliği taşımadığını belirterek ilgili senetlerle kambiyo

senetlerine mahsus haciz yolu ile icra takibi yapılamayacağını belirterek takibin iptaline karar vermiştir.

Somut olayda başvurusunun başlattığı icra takibine borçlunun şikâyeti üzerine Mahkeme, bono vasfı taşımayan belgeye dayanarak borçlu hakkında kambiyo senetlerine özgü haciz yolu ile takip yapılmasının mümkün olmadığını belirtip takibin iptaline karar vermiştir. Mahkemenin kararının belli bir miktar paranın ödenmesine ilişkin alacağın ne şekilde icra edileceğine yönelik olduğu, bir başka ifadeyle davada alacağın tahsil usulü konusunda ortaya çıkan uyuşmazlığın çözümlendiği anlaşılmıştır. Bunun yanı sıra yargılamada başvuru aleyhine yargılama gideri ve vekâlet ücretine hükmedilmek suretiyle başvurusunun birtakım mali yükümlülüklere katlanmak zorunda bırakıldığı da açıktır. Bu kapsamda adil yargılanma hakkının güvencelerinin somut başvuruya uygulanması gerektiği kabul edilmelidir.

§ 46. ... Mahkemenin kararının belli bir miktar paranın ödenmesine ilişkin alacağın ne şekilde icra edileceğine yönelik olduğu, bir başka ifadeyle davada alacağın tahsil usulü konusunda ortaya çıkan uyuşmazlığın çözümlendiği anlaşılmıştır. Bunun yanı sıra yargılamada başvuru aleyhine yargılama gideri ve vekâlet ücretine hükmedilmek suretiyle başvurusunun birtakım mali yükümlülüklere katlanmak zorunda bırakıldığı da açıktır.

§ 47. Başvuruya konu talebin hukuk sisteminde uyuşmazlık konusu yapılabildiği anlaşılma ile başvurusunun mahkeme hakkı bağlamındaki adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarının konusunun Anayasa ve Sözleşme'nin ortak koruma alanının kapsamında yer aldığı ve adil yargılanma hakkının güvencelerinin somut başvuruya uygulanması gerektiği kabul edilmelidir.

III. MAHKEME HAKKI

Murat AZAKLI
Tuğba YILDIZ

MAHKEME HAKKI

A. GENEL AÇIKLAMALAR

Adil yargılanma hakkının güvencelerinden biri olan mahkeme hakkı; kişinin uğradığı bir haksızlığı veya zararı mahkeme önüne getirebilmesini, dava konusu edilen uyuşmazlığa ilişkin esaslı iddia ve savunmaların yargı merciince incelenerek değerlendirilmesini ve bir karara bağlanmasını, ayrıca verilen kararın icra edilmesini koruma altına almaktadır. Bir başka deyişle usule ilişkin bir güvence olan bu hak; mahkemeye erişim hakkını, karar hakkını ve kararın icrası hakkını bünyesinde barındırmaktadır. Anayasa Mahkemesi *Filiz Fırat* başvurusuna kadar anılan üç hakkı mahkemeye erişim hakkı kapsamında incelerken bu kararla birlikte inceleme usulünü değiştirmiş, mahkeme hakkını ana hak olarak ele alıp altında mahkemeye erişim, karar ve kararın icrası hakkı şeklinde üçlü ayrıma gitmiştir.

Mahkemeye erişim hakkı; bir uyuşmazlığın bu konuda karar verme yetkisine sahip bir mahkeme önüne götürülmesi hakkını kapsar. Mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetler farklı konularda Anayasa Mahkemesi önüne gelmektedir. Bu konudaki önemli şikâyetler arasında davanın süre aşımı gerekçesiyle reddine ilişkin müdahaleler yer almaktadır. *Demirdöven Köyü Tüzel Kişiliği ve diğerleri* başvurusunda çevresel etki değerlendirme (ÇED) raporlarına karşı açılan davalarda; *Semih Tekin* [GK] başvurusunda idari başvuru üzerine açılan iptal davalarında; *Şeyma Kayaoğlu, Hasan Oğuz ve diğerleri, Ahmet Yıldırım ve Hidayet Asarkaya* başvurularında ise idari eylemlere ilişkin açılan davalarda mahkemelerin dava açma sürelerine ilişkin yorumunun katı ve şekilci olduğuna ilişkin kararlar verilmiştir. *Yasin Şimşek* [GK] kararında idari yargıda açılan işçi alacakları davasında dava açma sürenin başvuru aleyhine nasıl yorumlandığı incelenirken *E-Ba İnşaat Taahhüt Ticaret Ltd. Şti.* başvurusunda adli tatilin sona erdiği tarihin belirsizliğine ilişkin inceleme yapılmıştır. *Yaşar Çoban* [GK] kararında Türk Medeni Kanunu'nun 1007. maddesine dayalı tazminat davasında sürenin nasıl yorumlandığı değerlendirilirken *Yahya Özay* kararında Kadastro Kanunu'ndaki 10 yıllık hak düşürücü süreye ilişkin yapılan değerlendirmenin kanunilik unsurunu taşımadığına karar verilmiştir. *Gülhan Dursun* kararında ıslah talebinin zamanaşımı nedeniyle reddedildiğine ilişkin şikâyet incelenmiş ve kabul edilemez bulunmuşken Anayasa Mahkemesi *Çetin Akboğa* [GK] kararında bu içtihadından dönmüş ve ıslah talebinin zamanaşımından reddedildiğine ilişkin şikâyetle dava tarihi itibarıyla davaya konu tazminat miktarını başvuru tespit edebilmesinin mümkün olmadığı durumda davanın zamanaşımı nedeniyle reddedilmesinin mahkemeye erişim hakkını ihlal ettiğine karar vermiştir. *Nebi Karataş ve diğerleri, Nermin Aslan, Nihâl Uslukol ve Mustafa Adnan Çobanoğlu* kararlarında kanun yoluna yapılan başvuruların farklı sebeplere dayalı olarak süresinde olmadığı gerekçesiyle reddedilmesinin mahkemeye erişim hakkını ihlal ettiğine karar

verilmiştir. *İsmail Avcı* başvurusunda şartları oluşmadan açılan belirsiz alacak davasının dava şartı yokluğundan reddedilmesinin -usul hukukundaki imkânlar gözetildiğinden- başvurulabilecek son çare olmadığı değerlendirilmiş, davanın hukuki yarar yokluğundan reddedilmesinin mahkemeye erişim hakkını ihlal ettiğine karar verilmiştir. *Serkan Acar ve Özkan Şen* başvuruları idari yargılama usulünde ıslah imkânı olmadığı dönemde hak kaybına uğramamak adına yüksek miktarda tazminat talepli açılan davada aleyhe yüksek tutarda tazminat miktarına hükmedilmesinin mahkemeye erişim hakkını ihlal ettiğine ilişkin kararlardır. *Hikmet Erçin* kararında ise ıslah imkânı yürürlüğe girdiği için tazminat talebini ıslah etme imkânı varken ilk dava dilekçesinde tazminat tutarının düşük tutulmadığı anlaşılmış ve başvuru aleyhine hükmedilen vekâlet ücretinin mahkemeye erişim hakkına yönelik ölçüsüz bir müdahale teşkil etmediği değerlendirilmiştir. *Aksaray Tır Nakliyat Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti.* kararında adil yargılanma hakkının diğer güvencelerinden birini etkilemediği sürece lehe vekâlet ücretine hükmedilmemesinin mahkemeye erişim hakkını ihlal etmediğine karar verilmiştir. *Famiye Beğim ve Mehmet Tahir Beğim* başvurusunda yargılamada sadece avukatla temsil edilmiş olması nedeniyle kişilerin adli yardım taleplerinin reddedilmesinin; *Kemtaş Tekstil İnşaat Sanayi ve Ticaret Anonim Şirketi* [GK] kararında sermaye şirketlerinin mal varlığı araştırması yapılmadan, sadece şirket olduğu gerekçesiyle adli yardım talebinin reddedilmesinin mahkemeye erişim hakkını ihlal ettiğine karar verilmiştir. *Mohamma Salem Pashto ve Nazı Salem* başvurusunda ise yabancıların adli yardım taleplerinin müteakibliyet şartı gerçekleşmediği gerekçesiyle reddedilmesinin mahkemeye erişim hakkını ihlal ettiğine karar verilmiştir. Müdahilin asıl taraf olmaksızın kanun yoluna başvurusunun reddedilmesinin mahkemeye erişim hakkını ihlal etmediği *Akdeniz İnşaat ve Eğitim Hizmetleri A.Ş.* [GK] başvurusunda vurgulanmıştır.

Mahkeme hakkının alt unsurlarından biri olan karar hakkı; mahkeme önüne getirilen uyuşmazlıkla ilgili yargılama sonucunda bir karar elde edebilmeyi güvence altına almaktadır. Mahkemece verilecek bu karar; şekli anlamda bir karar olmamalı, dava konusu edilen uyuşmazlığa ilişkin esaslı talepleri de karşılamalıdır. Karar hakkı ile gerekçeli karar uygulamada karıştırılabilmektedir. Karar hakkında, dava konusu talep hakkında hiç hüküm kurulmamışken gerekçeli karar hakkında dava dilekçesindeki talepler hakkında hüküm kurulmuş ancak karar gerekçesinde yargılamanın sonucunu değiştirecek nitelikteki iddialar karşılanmamıştır. *İbrahim Demiroğlu* [GK] kararında yargılama devam ettiği sırada kanuna dayalı olarak davadan feragat edilmiş sayılmasına karar verilmiştir. Davanın esasının sonuca bağlanması mevzuat değişikliği ile engellenmiştir. *Berrin Baran Eker* [GK] başvurusunda ortada mahkemenin bir kararı olmakla birlikte yargılamanın teorik olarak yapıldığına, gerçek anlamda bir yargısal faaliyet icra edilmediğine karar verilmiştir. *Hasan Semerci* kararında kanun hükmü gereği yürütmenin durdurulması talebinin incelenmemesinin yargılamayı bütün olarak adil yargılanma hakkından çıkarmayacağı sonucuna ulaşılmıştır. *Filiz Fırat* kararında ise uyuşmazlığın esasına yönelik talep kararda hiç hükme bağlanmadığı tespit edilmiştir.

Yargılamanın sona ermesiyle birlikte adil yargılanma hakkının koruma alanı sona ermektedir. Mahkemece verilen kararın icrası aşaması da güvence altındadır. Kararın icrası hakkı bu noktada devreye girmektedir. İdari makamlarca; mahkemeler tarafından verilen kararların yerine getirilmesi Anayasa'nın 138. maddesinin dördüncü fıkrası gereği

zorunludur. *Bülent Türk* [GK] kararında yürütmenin durdurulmasına ilişkin verilen kararın yerine getirilmemesinin yargılama sonundaki nihai kararın icra edilmesini imkânsız hâle getirecek veya aşırı derecede zorlaştıracak bir nitelikte olmadığı sürece kararın icrası hakkını ihlal etmediğine karar verilmiştir. *Kaçmaz Danışmanlık Reklam Organizasyon Tekstil Otomotiv ve Turizm Sanayi Ve Ticaret Ltd. Şti.* başvurusunda ise kesinleşmiş bir iptal kararının icra edilmemesinin kararın icrası hakkını ihlal ettiğine karar verilmiştir. *Hasan Gün* kararında idari işlemin iptaline ilişkin mahkeme kararının şeklen yerine getirilmesi, kararın gereği gibi yerine getirilmemesinin kararın icrası hakkını ihlal ettiği vurgulanmıştır. *HBB Mühendislik Alt Yapı İnşaat Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti.* [GK] kararında kesinleşen hükmü değiştirecek şekilde tavzih kararı verilmiştir. *Mustafa Altın* [GK] kararında ise maddi hata düzeltim yoluyla kesin hüküm ortadan kaldırılarak uyuşmazlığın esası yeniden ele alınmıştır. Anayasa Mahkemesi, kesin hükmün dokunulmazlığı ilkesi gereği mahkeme kararının kapsamını daraltacak şekilde veya maddi hata gerekçesiyle kesinleşen kararın tamamen kaldırılarak yeniden hüküm kurulmasının adil yargılanma hakkını ihlal ettiğine karar vermiştir.

Anayasa Mahkemesi mahkeme hakkının ihlal edildiğine ilişkin başvurularda giderim olarak; mahkemeye erişim ve karar hakkı yönünden yeniden yargılanma yapılmasını tercih etmiştir. Kararın icrasına ilişkin şikâyetler yönünden ise yeniden yargılama yapılmasında hukuki bir yarar olmadığı açık olduğundan manevi tazminat ödenmesine ve kararın en kısa sürede uygulanmasına karar vermiştir.

B. MAHKEMEYE ERİŞİM HAKKI

1. YARGISAL YOLLARA BAŞVURUNUN SÜRE / ZAMANAŞIMI GEREKÇESİYLE REDDİ

a. *Demirdöven Köyü Tüzel Kişiliği ve Diğerleri*, B. No: 2014/14359, 25/12/2018 (ÇED Raporlarına Karşı Dava Açma Süresi)

ÇED raporunun, tesisin yapıldığı köyde, köy halkını ve diğer ilgilileri bilgilendirmeye veya durumdan haberdar etmeye yönelik duyurusunun yapılması gerektiği hâlde, ilgili il merkezinde ilan edildiği tarihten itibaren dava açma süresinin başlatılması mahkemeye erişim hakkını ihlal eder.

Anahtar Kelimeler: ÇED raporu, ilan, erişim, köy, valilik.

Yusufeli ilçesi Demirdöven köyü sınırları içinde bulunan vadide yapılması planlanan hidroelektrik santrali (HES) projesi hakkında 27/4/2009 tarihinde ÇED olumlu ka-

§ 63. ÇED olumlu kararının Artvin il merkezindeki Valilik ilan panosuna asılması ile yetinildiği tespit edilmiştir. Panoya asma yöntemi dışında köyde yaşayan yöre halkının konudan haberdar olmasını sağlayacak başkaca herhangi bir yöntem başvurulduğuna ya da başvuru-
cuların karardan bir şekilde haberdar oldukla-
rının kabulünü haklı kılan bir neden bu-
lunduğuna dair herhangi bir bilgi ya da belge bulunmamaktadır. Bu bağlamda ...
Demirdöven köyünde yaşayan başvuru-
cuların şehir merkezinde bulunan Artvin
Valiliği ilan panosunda yayınlanan ÇED
olumlu kararını takip ederek ilan tarihin-
den itibaren dava açmalarını beklemenin
hukuki güvenlik ve belirlilik ilkeleri bağ-
lamında öngörülebilirlik sınırları içinde
olmadığı kanaatine varılmıştır. Bu bakı-
mdan başvuru-
cuların henüz dava hakkının doğ-
duğundan haberdar olmadığı ve somut
şartlar çerçevesinde haberdar olduğunun
kabulünü haklı kılan nedenlerin bulun-
madığı bir dönemde işletilmeye başla-
ması, mahkemeye erişim hakkına yapılan
müdahaleyi ölçsüz kılmaktadır.

rarı verilmiştir. Başvurucular karardan 16/10/2009 tarihinde haberdar oldukla-
rını belirterek kararın geri alınması için
idareye başvurmuşlardır. İdarenin ret ka-
rarı üzerine başvuru-
cuların açtıkları dava
idare mahkemesi tarafından süre aşımı
gerekçesiyle reddedilmiştir.

Başvurucular; ÇED raporunun sadece Art-
vin Valiliği ilan panosunda asıldığını, şirke-
tin köye gelip kullanılan su üzerinde HES
yapmaya başlayacaklarını bildirmesiyle
olaylardan haberdar olduklarını, Valilikteki
ilanı ve raporun detaylarını görmelerinin
mümkün olmadığını, dolayısıyla açtıkları
davanın süresinde olduğunu belirterek
mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği-
ni iddia etmişlerdir.

ÇED olumlu kararı verildikten sonra yöre
halkına yapılacak bilgilendirmenin halkın
haberdar olmasını sağlayacak şekilde ya-
pılması gerekmektedir. Somut olayda ÇED
olumlu kararının il merkezindeki Valilik
ilan panosuna asılması ile yetinildiği tespit
edilmiştir. Demirdöven köyünde yaşayan
başvuru-
cuların Valilik ilan panosunda ya-
yınlanan kararı takip ederek ilan tarihin-

den itibaren dava açmalarını beklemenin hukuki güvenlik ve belirlilik ilkeleri bağlamında öngörülebilirlik sınırları içinde olmadığı kanaatine varılmıştır. Bu bakımdan başvurucuların dava açma süresinin, başvurucuların henüz dava hakkının doğduğundan haberdar olmadığı ve somut şartlar çerçevesinde haberdar olduğunun kabulünü haklı kılan nedenlerin bulunmadığı bir dönemde işletilmeye başlaması, mahkemeye erişim hakkına ölçsüz bir müdahale sonucunu doğurmaktadır.

Sonuç olarak **Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkı ihlal edilmiştir.**

b. Egeçep Derneği ve Diğerleri, B. No: 2015/4453, 3/7/2018

Uyumsuzluk konusu edilen ÇED olumlu kararına konu tesisin Ege Bölgesi sınırları içindeki Manisa'nın Kula ilçesinin Sandal Belediyesi mücavir alanında kurulduğu gözönünde bulundurulduğunda tesisin İzmir'de meydana gelebilecek çevresel etkilere dair herhangi bir olguya işaret edilmediği de dikkate alınarak mahkemeye erişim hakkına yönelik ihlal iddiasının kabul edilemez olduğuna karar verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: ÇED raporu, ilan, erişim, çevre.

ÇED olumlu kararının iptali istemiyle 20/8/2010 tarihinde Manisa İdare Mahkemesinde açılan dava sonunda Mahkeme, süre aşımından ret kararı vermiştir.

Başvurucular, dernek çalışmaları sırasında tesisin kurulduğunu öğrendiklerini ve konuya ilişkin bilgi almak için yaptıkları başvuruya verilen cevap üzerine süresinde dava açtıklarını, tesise yakın bir bölge olan İzmir'de yaşadıklarını hatırlatarak, çevrenin ve sağlıklı bir çevrede yaşama haklarının korunması amacıyla açtıkları idari davanın Sandal Belediyesinde yapılan ilan tarihi esas alınarak süre aşımından reddedilmesinin mahkemeye erişim haklarını ihlal ettiğini ileri sürmüştür.

Başvurucu derneğin doğrudan faaliyet gösterdiği ve çevresel olayları takip ettiği bir bölgede yürütülen proje kapsamında kurulan tesisin bulunduğu yerleşim yerinde gerçekleştirilen ilandan haberdar olmasının beklenmesinin makul ve öngörülebilir bir yaklaşım olduğu açıktır. Gerçek kişi olan diğer başvuru sahipleri ise ikamet ettikleri İzmir'de ilan yapılması gerekliliğine dayanak olarak sadece tesise yakın bir yer olması şeklinde soyut bir ifade kullanıldığı, bunun haricinde ilgili mevzuat uyarınca İzmir'de de ilan yapılması gerekliliğini ortaya koyabilecek ya da en azından bu iddiayı savunulabilir hâle getirecek ve dolayısıyla derece mahkemesinin bu hususta araştırma yapmakla yükümlü

kılınmasını haklı gösterecek nitelikte İzmir'de meydana gelebilecek çevresel etkilere dair herhangi bir olguya işaret edilmediği, bilakis derece mahkemelerine sunulan dilekçelerde projenin ilanın gerçekleştirildiği Sandal Belediyesinin bağlı olduğu Kula ilçesi ile Manisa'nın Salipli ilçesindeki çevresel unsurlar üzerinde meydana getireceği olumsuz etkilerden bahsedildiği görülmektedir.

Sonuç olarak başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmiştir.

§ 41. Maddi olayın niteliği de gözönünde bulundurularak gerekçeli kararda yer verilen hukuki tespitler ve dayanaklar irdelendiğinde derece mahkemesinin dava açma süresinin başlangıcına esas aldığı tarih itibarıyla başvuru sahiplerinin dava konusu işlemle haberdar olduklarının ya da olmaları gerektiğinin kabulünü haklı kılan nedenlerin bulunmadığı söylenemez.

c. **Semih Tekin [GK], B. No: 2018/34064, 17/3/2021 (İdari Başvuru Üzerine İptal Davası Açma Süresi)**

İş Müfettişi olarak atanma sınavını kazanan başvurucunun, idareye başvurduktan sonra gelen cevabı kesin cevap olarak kabul etmeyerek ve altı aylık bekleme süresi içinde herhangi bir cevap gelmemesi üzerine kalan dava açma süresi içinde idare mahkemesinde açtığı davanın süre aşımından reddedilmesi mahkemeye erişim hakkının ihlal eder.

Anahtar Kelimeler: İdareye başvuru, 2577 sayılı Kanun'un 10. maddesi, kesin cevap, atama, süre aşımı, erişim.

Başvurucu, iş müfettişliği yardımcılığında geçirmesi gereken süreyi tamamladıktan sonra yeterlilik sınavında başarılı olmuş ve iş müfettişi olarak atanmayı hak etmiştir. Atamasının yapılmaması üzerine 1/11/2017 tarihinde idareye başvurup atanmayı talep etmiştir. İdare 15/11/2017 tarihinde başvurucunun talebini, işlemlerin devam ettiğini, işlemler tamamlandığı zaman bilgilendirilme yapılacağını belirterek cevaplandırmıştır. Başvurucu 2577 sayılı Kanun'un 10. maddesi kapsamında idarenin bu cevabını kesin cevap olarak kabul etmemiş ve idareye başvurduğu tarihten itibaren altı ay idarenin kesin cevabını beklemiştir. Altı aylık süre içinde yeni bir cevap verilmemesi üzerine söz konusu 15/11/2017 tarihli işlemin iptali istemiyle 13/6/2018 tarihinde dava açmıştır. Mahkeme, başvurucunun idareye başvurduğu 1/11/2017 tarihinden itibaren altı ay içinde en son 1/5/2018 tarihine kadar dava açması gerektiğini belirterek davayı süre aşımı gerekçesiyle reddetmiştir.

Başvurucu; dava açma süresinin altı aylık bekleme süresi geçtikten sonra başladığı hâlde bekleme süresi içinde dava açılması gerektiği yönündeki katı yorum nedeniyle mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

2577 sayılı Kanun'un 10. maddesinin ikinci fıkrasında idarece verilen cevabın kesin olmaması hâlinde ilgililerin bu cevabı istemin reddi sayarak dava açabileceği gibi idarenin kesin cevabını da bekleyebileceği, kesin cevabın beklenilmesi hâlinde dava açma süresinin işlemeyeceği ancak bekleme süresinin başvuru tarihinden itibaren altı ayı geçemeyeceği hüküm altına alınmıştır. Kanun açık bir şekilde dava açma süresi ile bekleme süresi ayrımı yap-

§ 46. 2577 sayılı Kanun'un 10. maddesinin birinci fıkrasında öncelikle ilgililerin haklarında idari davaya konu olabilecek bir işlem veya eylemin yapılması için idari makamlara başvurabileceği belirtilmiştir. Aynı maddenin ikinci fıkrasında ise idarece verilen cevabın kesin olmaması hâlinde ilgililerin bu cevabı istemin reddi sayarak dava açabileceği gibi idarenin kesin cevabını da bekleyebileceği, kesin cevabın beklenilmesi hâlinde dava açma süresinin işlemeyeceği ancak bekleme süresinin başvuru tarihinden itibaren altı ayı geçemeyeceği hüküm altına alınmıştır. Kanun açık bir şekilde dava açma süresi ile bekleme süresi ayrımı yapmış, bekleme süresinde dava açma süresinin işlemeyeceğini açıkça ifade etmiş ve beklemenin ilanihaye devam etmemesi için bu süreye altı aylık azami bir sınır koymuştur. 2577 sayılı Kanun'un bu hükmüne göre dava açma süresinin altı aylık bekleme süresinin bitiminden itibaren başlayacağı hususu yoruma yer bırakmayacak ölçüde açıktır.

mış, bekleme süresinde dava açma süresinin işlemeyeceğini açıkça ifade etmiş ve beklemenin ilanihaye devam etmemesi için bu süreye altı aylık azami bir sınır koymuştur. 2577 sayılı Kanun'un bu hükmüne göre dava açma süresinin altı aylık bekleme süresinin bitiminden itibaren başlayacağı hususu yoruma yer bırakmayacak ölçüde açıktır.

Olayda, kanunun açık lafzı ve buna uygun içtihadı göre öngörülebilir olmayan müdahalenin kanunilik unsurunu taşımadığı sonucuna varılmıştır. Sonuç olarak **Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan mahkemeye erişim hakkı ihlal edilmiştir.**

**ç. Çölbeyi Lojistik Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi, B. No: 2014/12354, 9/11/2017
(Dava Dilekçesinin Merciiine Tevdi Edilmesine İlişkin Kararın Takip Edilmesi)**

Dava dilekçesinin merciiine tevdi edilmesine ilişkin kararın verilmesinden sonraki sürecin takibinde başvurunun özenli davranmadığı ve bu husustaki sorumluluğunu yerine getirmedeği gözetildiğinde, idare tarafından cevap verilmeyerek şikâyetin zımnen reddedilmiş sayıldığı tarihten yaklaşık dört ay sonra açılan davanın süresinde görülmeyerek reddedilmesiyle başvurucuya aşırı ve katlanılamaz bir külfet yüklenmediği sonucuna ulaşılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Tevdi, süreaşımı, erişim, özen yükümlülüğü.

Somut olayda vergi mahkemesi, başvurucaan fazladan motorlu taşıtlar vergisi tahsil edilmesini 213 sayılı Kanun'un 117. maddesinin ikinci fıkrası kapsamında kalan bir vergi hatası olarak değerlendirmiş ve başvurucaanın iade talebinin vergi dairesince reddi yolunda tesis edilen işlemi ise "vergi hatasının düzeltilmesi" isteminin reddi şeklinde yorumlamıştır. Bu değerlendirme çerçevesinde Mahkeme, Gelir İdaresi Başkanlığına (GİB) şikâyet yolu tüketilmeden dava açıldığı gerekçesiyle 2577 sayılı Kanun'un 15. maddesi uyarınca dava dilekçesinin GİB'e tevdiine karar vermiştir. Karar 31/8/2009 tarihinde GİB'e tebliğ edilmiş, fakat GİB tarafından başvurucaaya herhangi bir cevap verilmemiştir. Başvuruca tarafından 26/2/2010 tarihinde açılan ikinci dava Mahkemece süresinde bulunmamıştır. Mahkeme, tevdi edilen dilekçeye herhangi bir cevap verilmediğine dikkat çekmiş ve davanın zımnen ret işleminden sonra otuz gün içinde açılması gerektiği sonucuna ulaşmıştır.

Başvuruca, dava dilekçesinin GİB'e gönderildiğine ilişkin herhangi bir tebligatın yapılmadığını ve hangi tarihte GİB'e ulaştığına dair bir bilgisinin bulunmadığını ileri sürerek mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

Mahkeme kararıyla birlikte dava dilekçesinin hangi tarihte merciiine (GİB'e) tevdi edildiği hususu başvurucaaya bildirilmemiş ise de dava dilekçesinin merciiine tevdi kararı verildiği hususu başvurucaanın bilgisi dâhilindedir. Başvurucaanın, dava dilekçesinin merciiine tevdi edilmesine ilişkin kararın verilmesinden sonraki süreci takip etme yükümlülüğü ve sorumluluğu bulunmaktadır. Mahkeme kararıyla birlikte dava dilekçesinin GİB'e gönderildiği tarihin Mahkeme kaleminden öğrenilmesi mümkün olup bu durum başvurucaaya aşırı ve olağanın ötesinde bir külfet de

§ 59. Mahkeme kararıyla birlikte dava dilekçesinin hangi tarihte merciiine (GİB'e) tevdi edildiği hususu başvurucaaya bildirilmemiş ise de dava dilekçesinin merciiine tevdi kararı verildiği hususu başvurucaanın bilgisi dâhilindedir. Başvurucaanın, dava dilekçesinin merciiine tevdi edilmesine ilişkin kararın verilmesinden sonraki süreci takip etme yükümlülüğü ve sorumluluğu bulunmaktadır. Mahkeme kararı ve kararla birlikte dava dilekçesinin GİB'e gönderildiği tarihin Mahkeme kaleminden öğrenilmesi mümkündür. Gönderme tarihinin Mahkeme kaleminden öğrenilmesi başvurucaaya aşırı ve olağanın ötesinde bir külfet de yüklememektedir. Ancak başvurucaanın bu sorumluluğunu yerine getirmedeği ve dolayısıyla sürecin takibi hususunda özenli davranmadığı anlaşılmaktadır.

yüklememektedir. Ancak başvurunun bu sorumluluğunu yerine getirmediği ve dolayısıyla sürecin takibi hususunda özenli davranmadığı anlaşılmaktadır. Bu durumda başvurunun sürecin takibinde özenli davranmadığı ve bu husustaki sorumluluğunu yerine getirmediği gözetildiğinde, GİB tarafından cevap verilmeyerek şikâyetin zımnen reddedilmiş sayıldığı tarihten yaklaşık dört ay sonra açılan davanın süresinde görül-meyerek reddedilmesiyle başvurucuya aşırı ve katlanılamaz bir külfet yüklenmediği sonucuna ulaşılmaktadır.

Sonuç olarak **başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmiştir.**

d. Şeyma Kayaoğlu, B. No: 2014/5491, 5/7/2017 (İdari Eylemlere Dayalı Davalarda Sürenin Vefat Tarihinden Başlatılması)

Askerde meydana gelen olaylarda takipsizlik kararıyla olayın intihar olduğunu ve bu şekilde eylemin idariliğini öğrendikten sonra süresi içinde açılan davanın, ölüm tarihinden itibaren dava açılması gerektiği belirtilerek süreaşımından reddedilmesi mahkemeye erişim hakkını ihlal eder.

Anahtar Kelimeler: Eylemin idariliği, askerde intihar, süreaşımı, erişim.

Başvurucunun eşinin vefatının intihar olduğu askerî savcılığın 15/6/2012 tarihli takipsizlik kararı ile kesinleştirilmiştir. Başvurucu anılan takipsizlik kararının üzerinden henüz bir yıl geçmeden 15/3/2013 tarihinde idari başvuru yaparak tazminat talep etmiş ve bu talebin zımnen reddi üzerine 8/7/2013 tarihinde davasını açmıştır. Askerî Yüksek İdare Mahkemesi (AYİM) kararında ise vefatın öğrenildiği tarihte zararın da öğrenildiği ve bunun üzerinden de idari başvuru yapılan 15/3/2013 tarihi itibarıyla bir yıllık sürenin geçtiği belirtilerek dava süre aşımı gerekçesiyle reddedilmiştir.

Başvurucu, eşinin öldürüldüğünü düşündüğünü ancak askerî savcılığın kovuşturmayaya yer olmadığına ilişkin kararının tebliği ile intihar olduğunu öğrendiğini, bu öğrenme tarihinden yani ölüm sebebi kesinleştikten sonra bir yıl içinde idari başvuru yaparak dava açtığını belirterek mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

AYİM, kararında, başvuru tarafından eylemin idariliğinin ne zaman öğrenildiği ya da eylemin idariliği ihtimaline ne zaman kanaat getirildiği hakkında herhangi bir açıklamaya yer vermemiştir. Özellikle askerde meydana gelen ve kesin nedeni bilinmeyen ve dolayısıyla olayın kaza, cinayet veya intihar olup olmadığının yapılan adli veya idari soruşturma sonucu ortaya çıktığı durumlarda ilgililerin kesin ölüm nedenini bilmeleri takip edecekleri usul ve başvuracakları idari ve adli mercilerin belirlenmesinde önemli olup başvuru da takipsizlik kararıyla olayın intihar olduğunu öğrendikten sonra özellikle eşinin psikolojik sorunları nedeniyle daha önce hava değişimine gönderildiği hususuna dikkat çekerek idarenin kusuruna vurgu yapmıştır. Takipsizlik kararı üzerine bir yıl içinde idari başvuru yapılarak buna uygun şekilde dava açıldığı hâlde uğranıldığı ileri sürülen zararın vefat tarihi itibarıyla öğrenildiği değerlendirilerek bu tarihin dava açma süresinin başlangıcı olarak kabul edilmesinin mahkemeye erişim hakkının kullanmasını aşırı derecede güçleştirdiği açıktır.

Sonuç olarak **Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkı ihlal edilmiştir.**

§ 64. Vefat nedenini ortaya koyan takipsizlik kararı üzerine bir yıl içinde idari başvuru yapılarak buna uygun şekilde dava açıldığı hâlde salt uğranıldığı ileri sürülen zararın vefat tarihi itibarıyla öğrenildiği değerlendirilerek bu tarihin dava açma süresinin başlangıcı olarak kabul edilmesinin başvuru sahibinin mahkemeye erişim hakkına yönelik katı bir yorum olduğu ve bu yorumun başvuru sahibinin mahkemeye erişim hakkını kullanmasını aşırı derecede güçleştirdiği açıktır.

e. Fatma Bildik ve Hasan Bildik, B. No: 2014/14995, 19/9/2018

Askerde meydana gelen olaylarda takipsizlik kararıyla ihmallerin bulunduğu öğrenildiği ve bu şekilde eylemin idariliğini öğrendikten sonra süresi içinde açılan davanın, ölüm tarihinden itibaren dava açılması gerektiği belirtilerek süreaşımından reddedilmesi mahkemeye erişim hakkını ihlal eder.

Anahtar Kelimeler: Eylemin idariliği, askerde intihar, süreaşımı, erişim.

Başvuruya konu olayda başvuru sahiplerinin intiharında bir kısım askerî personelin ihmali bulunduğu soruşturma aşamasında alınan bilirkişi raporuyla anlaşılmıştır. 27/1/2014 tarihli anılan bilirkişi raporu içeriğinin kovuşturmaya yer olmadığı kararında bulunduğu ve anılan kararın 4/4/2014 tarihinde başvuru sahiplerine tebliğ edildiği anlaşılmaktadır. Başvuru sahipleri, bilirkişi raporunun alınmasının üzerinden henüz bir yıl geçmeden 9/5/2014 tarihinde idari başvuru yaparak tazminat talep etmiş ve bu talebin zımnen reddi üzerine dava açmıştır. AYİM tarafından ise vefatın öğrenildiği tarihte zararın da öğrenildiği ve dolayısıyla idari başvuru yapılan 9/5/2014 tarihi itibarıyla bir yıllık sürenin geçtiği belirtilerek süre aşımı gerekçesiyle dava reddedilmiştir.

Başvuru sahipleri; eylemin idariliğini -ceza soruşturmasında müteveffanın intihar etmesinde bir kısım askerî personelin ihmalleri bulunduğunu- ceza soruşturmasında alınan bilirkişi raporu içeriğinin yer aldığı kovuşturmaya yer olmadığına dair kararın tebliğ edilmesiyle birlikte öğrendiklerini, bu tarihten itibaren süresinde başvuru yapmalarına karşın davanın süre aşımı nedeniyle reddedildiğini belirterek adil yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

§ 90. Özellikle askerde meydana gelen ve kesin nedeni bilinmeyen olayların kaza, cinayet veya intihar olup olmadığının yapılan adli veya idari soruşturma sonucu ortaya çıktığı durumlarda ilgililerin kesin ölüm nedenini bilmeleri, takip edecekleri usul ile başvuracakları idari ve adli mercilerin belirlenmesinde bu kapsamda ilgililerin tam yargı davası açma iradeleri üzerinde belirleyici etkiye sahiptir. Söz konusu soruşturmalar ise idari veya adli makamlarca resen yürütüldüğünden soruşturma süresinin uzunluğu üzerinde genellikle davacıların bir etkisi ve soruşturma sonucunu beklemekten başka bir görevleri bulunmamaktadır.

Askerde meydana gelen ve kesin nedeni bilinmeyen ve dolayısıyla olayın kaza, cinayet veya intihar olup olmadığının yapılan adli veya idari soruşturma sonucu ortaya çıktığı durumlarda ilgililerin kesin ölüm nedenini bilmeleri takip edecekleri usul ile başvuracakları idari ve adli mercilerin belirlenmesinde önem teşkil etmektedir. Başvuru sahipleri tarafından da olayın intihar olduğunun ve intiharda idarenin kusuru olduğunun kovuşturmaya yer olmadığına dair kararın tebliğ edilmesiyle öğrenilmesinin ardından süresi içinde başvuru yapılmış, akabinde dava açılmıştır.

Sonuç olarak **Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkı ihlal edilmiştir.**

f. Nil Selçuk İncu, B. No: 2018/12433, 23/2/2022 (Tıbbi İhmale Dayalı Davalarda Dava Açma Süresi)

İlk yapılan ameliyatlarda hatalı işlem uygulandığının son yapılan ameliyat sonrası anlaşılması üzerine açılan tam yargı davasının süreaşımından reddedilmesi mahkemeye erişim hakkını ihlal eder.

Anahtar Kelimeler: Tıbbi ihmal, eylemin idariliği, ameliyat, süreaşımı, erişim, yanlış tedavi.

Başvurucu, yüksekten atlaması sonucu kalça kemiğini kırmıştır. Aynı gün kaldırıldığı Dokuz Eylül Üniversitesi Hastanesinde platin takılmıştır. Platinin yerinden oynaması üzerine 10/9/2001 tarihinde ikinci kez, 10/10/2001 tarihinde üçüncü kez ameliyat edilmiştir. Başvurucunun problemlerinin devam etmesi üzerine 27/3/2013 tarihinde Ege Üniversitesi Tıp Fakültesinde revizyonlu kalça protezi ameliyatı olmuştur. Başvurucu 7/11/2013 tarihinde idareye başvurarak idarenin hizmet kusuru nedeniyle meydana gelen zararlarının tazminini istemiştir. Başvurucu, idareye yaptığı başvurunun zımnen reddedilmesi üzerine uygulanan hatalı tedaviye ilişkin tam yargı davası açmıştır. Mahkeme maddi tazminat talebinin reddine, manevi tazminat talebinin kısmen kabulüne karar vermiştir. Tarafların istinaf isteminde bulunması üzerine bölge idare mahkemesi davayı süreaşımı gerekçesiyle reddetmiştir. İstinaf kararında, 10/9/2001 ve 10/10/2001 tarihlerinde davalı idarenin hastanesinde yapılan ameliyatlarda hatalı olması nedeniyle hizmet kusuru bulunduğundan bahisle eldeki davanın açıldığı, oysa bu tarihlerden itibaren beş yıl içerisinde talepte bulunulması gerektiği olayda ise 7/11/2013 ve 2/1/2014 tarihlerinde idareye başvuru yapıldığı belirtilmiştir.

Somut olayda başvurucunun şikâyetleri özellikle 26/11/2000, 10/9/2001 ve 10/10/2001 tarihlerindeki ilk üç ameliyata ve ameliyat süreçlerine yönelik olmakla birlikte başvuru anılan ameliyatlardan sonra durumunun daha kötüye gittiğini ve ilk üç ameliyatın başarısız olduğunu ve yanlış uygulama yapıldığını Ege Üniversitesi Tıp Fakültesinde 2013 yılında yapılan operasyonlarda öğrendiğini belirtmiştir. Başvurucu ilk üç ameliyattan sonraki süreçte yaşadığı mağduriyet ve sıkıntılardan bahsetmiş, yanlış uygulamalar nedeniyle sağlığına kavuşamadığını, durumunun kötüleştiğini ve koltuk değnekleri kullanmak zorunda kaldığını ve söz konusu şikâyetleri kapsamında tekrar ameliyat olduğunu ifade etmiştir.

Bu kapsamda başvurucunun ameliyat-

§ 52. Başvurucunun ameliyatlardan sonrasındaki tedavi sürecinin devam ettiği ve söz konusu sürecin 10/9/2001 ve 10/10/2001 tarihlerinde yapılan ameliyatlardan sonrasında tamamlanmadığının Ege Üniversitesi Tıp Fakültesinde 2013 yılında yapılan operasyonlarda anlaşılması karşısında, doğrudan başvurucunun ikinci ve üçüncü ameliyat tarihleri esas alınarak dava açma sürelerinin belirlenmesine ilişkin Bölge İdare Mahkemesi yorumunun başvurucunun dava açmasını aşırı derecede zorlaştıran katı bir yorum olduğu değerlendirilmiştir. Dolayısıyla bu yorumdan hareketle davanın süre aşımından reddedilmesi suretiyle başvurucunun mahkemeye erişim hakkına yönelik müdahalenin ölçüsüz olduğu sonucuna varılmıştır.

lar sonrasında da tedavi sürecinin devam ettiği ve söz konusu sürecin 10/9/2001 ve 10/10/2001 tarihlerinde yapılan ameliyatlara tamamlanmadığının 2013 yılında yapılan operasyonlarda anlaşılması karşısında, doğrudan başvurunun ikinci ve üçüncü ameliyat tarihleri esas alınarak dava açma sürelerinin belirlenmesine ilişkin yorumun katı bir yorum olduğu değerlendirilmiştir. Dolayısıyla bu yorumdan hareketle davanın süre aşımından reddedilmesi suretiyle başvurunun mahkemeye erişim hakkına yönelik müdahalenin ölçüsüz olduğu sonucuna varılmıştır.

Sonuç olarak **Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkı ihlal edilmiştir.**

g. Ayşe Yıldırım, B. No: 2014/5, 25/10/2017

Dava açma süresinin idari eylemin varlığı, zarar ve eylem ile zarar arasında illiyet bağının bulunması şartlarının tümünün oluştuğundan haberdar olunan tarihten başlatılması mahkemeye erişim hakkını ihlal etmez.

Anahtar Kelimeler: Tıbbi ihmal, eylemin idariliği, süreç aşımı, erişim, yanlış tedavi.

Başvurucu, İstanbul Üniversitesi Hastanesinde hastalığına yanlış teşhis konulduğunu ve kendisine yanlış tedavi uygulandığını belirterek idare mahkemesinde 5/3/2004 tarihinde tam yargı davası açmıştır. Mahkeme başvurunun 1999 yılında Hacettepe Üniversitesi Hastanesinde tedavi gördüğü, yanlış teşhis konulduğu iddiasıyla bu üniversiteye karşı maddi ve manevi tazminat istemiyle 8/8/2001 tarihinde bir başka dava açtığı, dolayısıyla başvurunun en geç bu tarih itibarıyla yanlış teşhis konulduğunu öğrendiği belirtmiş ve süre aşımı gerekçesiyle davayı reddetmiştir.

Başvurucu, yanlış tıbbi teşhis ve tedavi nedeniyle uğradığı zararın tazmini istemiyle açtığı davanın süre aşımı nedeniyle reddedilmesinin adil olmadığını, hastalığına yanlış teşhis konulması ve kendisine yanlış tedavi uygulanması nedeniyle yatağa bağımlı hâle geldiğini belirterek mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği ileri sürmüştür.

İdari eylem nedeniyle uğranılan zararın tazmini istemiyle açılan tam yargı davasında idarenin tazminle yükümlü tutulabilmesi için ortada idari eylem ve zarar olmalı, ayrıca zararla idari eylem arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Bu çerçevede eylemin idariliğinin veya yol açtığı zararın ya da arasındaki illiyet bağının eylemden çok sonra anlaşıldığı veya ortaya konulabildiği durumlarda dava açma süresinin bu tarihlerden sonra başlayacağı kabul edilmektedir. Başvurucu, hastalığına konulan teşhisin ve uygulanan tedavinin hatalı olduğu, bu sebeple yatağa bağımlı hâle geldiği iddiasıyla 8/8/2001 tarihinde Ankara 2. İdare Mahkemesinde Hacettepe Üniversitesi aleyhine maddi manevi tazminat davası açmıştır. Buna göre 8/8/2001 tarihi itibarıyla başvurunun, hastalığına Hacettepe Üniversitesinden de önce 1997 yılında aynı teşhisi koyan ve tedaviyi uygulayan İstanbul Üniversitesi yönünden de tam yargı davası açılması için gerekli olan; idari eylemin varlığı, zarar, eylem ile zarar arasında illiyet bağı şartlarının tümünün oluştuğundan haberdar olduğu sonucuna varılmıştır.

Sonuç olarak **Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamında mahkemeye erişim hakkının ihlal edilmediğine karar verilmiştir.**

§ 65. Danıştay içtihadında ortaya konulduğu üzere idari eylem nedeniyle uğranılan zararın tazmini istemiyle açılan tam yargı davasında idarenin tazminle yükümlü tutulabilmesi için ortada idari eylem ve zarar olmalı, ayrıca zararla idari eylem arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Bu çerçevede eylemin idariliğinin veya yol açtığı zararın ya da arasındaki illiyet bağının eylemden çok sonra anlaşıldığı veya ortaya konulabildiği durumlarda dava açma süresinin bu tarihlerden sonra başlayacağı kabul edilmektedir.

ğ. Gülcan Tekindor, B. No: 2014/18578, 5/7/2017

Hatalı ameliyat nedeniyle uğranıldığı iddia edilen zararın bir yıllık dava açma süresinden sonra ortaya çıktığına veya bu zararın yeni öğrenildiğine dair bir iddia ileri sürülmediği, bir yıllık sürenin yeterli olmadığının da iddia edilmediği dikkate alındığında, davanın süre aşımından reddedilmesi mahkemeye erişim hakkını ihlal etmez.

Anahtar Kelimeler: Hatalı ameliyat, 1 yıllık süre, zararın öğrenilmesi, süre aşımı, erişim.

Başvurucu; “kalça çıkıklığı” teşhisi ile 1976 yılında kamuya ait bir üniversite hastanesinde ameliyat edilmiş, ilerleyen yaşında iyileşme olmayışı ve bunun yanında başka nedenlerle 24/8/2000 tarihinde aynı hastanede yeniden ameliyat olmuştur. Başvurucu, ameliyatı yapacağını söyleyen profesörün ameliyata girmediği, ameliyatın asistanlar tarafından hatalı şekilde yapıldığı iddialarıyla ameliyattan yaklaşık beş yıl sonra 9/6/2005 tarihinde, asliye hukuk mahkemesinde hem 1976 yılındaki ameliyatı yapan hekimler aleyhine hem de 2000 yılındaki ameliyatı yapan hekimler aleyhine maddi ve manevi tazminat istemli dava açmıştır. Asliye hukuk mahkemesi, Yargıtay bozmasına uyarak davanın kamu idaresi aleyhine açılabilmesi gerekçesiyle pasif husumet nedeniyle davanın reddine karar vermiştir. Başvurucunun bunun üzerine idari yargıda açtığı dava ise 2577 sayılı Kanun’un 13. maddesine göre idari eylemler için öngörülen bir yıllık süre içinde idareye başvuru yapılmadığı ve görevsiz yargı yerinde açılan davanın da bir yıllık süre içinde açılmadığı gerekçesiyle süre aşımından reddedilmiştir.

Başvurucu; açtığı tazminat davasının görev, husumet, süre gibi usul gerekçeleriyle reddedilip kendi kaderine terkedildiğini belirterek mahkemeye erişim hakkının ihlal ettiğini ileri sürmüştür.

Başvurucu, ameliyat nedeniyle zarara uğradığını ileri sürmekle birlikte bu zararın bir yıllık dava açma süresinden sonra ortaya çıktığına veya bu zararı yeni öğrendiğine, dolayısıyla davasının süresinde olduğuna dair gerek derece mahkemelerindeki yargılama aşamalarında gerekse bireysel başvuru aşamasında herhangi bir hususu ileri sürmemiştir. Başvurucu, anılan ameliyat nedeniyle zarara uğrayıp uğramadığını değerlendirebilmesi için bir yıllık sürenin yeterli olmadığını da iddia etmemiştir. Olayda, öngörülen kanuni süreler içinde

başvuruda bulunabilme imkânına sahip olan başvuru söz konusu kurallara uygun hareket etmesine engel olacak herhangi bir durum ileri sürmediği gibi Anayasa Mahkemesi tarafından da resen böyle bir durum tespit edilememiştir. Tüm bu açıklamalar ışığında başvurunun mahkemeye erişim hakkına yönelik katı bir yorum olmadığı ve bu yorumun başvurunun mahkemeye erişim hakkını aşırı derecede güçleştirmedigi sonucuna varılmıştır.

Sonuç olarak **Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamında mahkemeye erişim hakkının ihlal edilmediğine karar verilmiştir.**

§ 61. Başvurucu, anılan ameliyat nedeniyle zarara uğradığını ileri sürmekle birlikte bu zararın bir yıllık dava açma süresinden sonra ortaya çıktığına veya bu zararı yeni öğrendiğine, dolayısıyla davasının süresinde olduğuna dair gerek Derece Mahkemelerindeki yargılama aşamalarında gerekse bireysel başvuru aşamasında herhangi bir hususu ileri sürmemiştir. Başvurucu, anılan ameliyat nedeniyle zarara uğrayıp uğramadığını değerlendirebilmesi için bir yıllık sürenin yeterli olmadığını da iddia etmemiştir.

h. Hasan Oğuz ve Diğerleri, B. No: 2015/2700, 7/2/2018

Sağlık kurumları tarafından gerçekleştirilen tıbbi müdahaleler sonrasında vuku bulan ölüm olaylarında, ölüme hatalı tıbbi uygulamaların ya da ihmalin yol açıp açmadığı, adli ve/veya idari soruşturma sonucu ortaya çıkabileceğinden ve dolayısıyla bu tarihten itibaren tazminat davası açılabilirliğinden ölüm tarihinden itibaren dava açılmadığı gerekçesiyle davanın reddedilmesi mahkemeye erişim hakkının ihlal eder.

Anahtar Kelimeler: Eylemin idariliği, tıbbi ihmal, sağlık hizmeti, süreaşımı, erişim.

Başvurucuların murisi B.O., 23/5/2009 tarihinde bacak ağrısı şikâyetiyle devlet hastanesi acil servisine müracaat etmiş, muayenesi neticesinde enjeksiyon yapılarak gönderilmiştir. B.O., acil servisten ayrıldıktan yaklaşık 20 dakika sonra durumunun kötüleşmesi üzerine çevredeki vatandaşlar tarafından aynı hastaneye getirilmiş, yapılan müdahalelere rağmen hayatını kaybetmiştir.

Başsavcılıkça başlatılan soruşturmada Adli Tıp Kurumundan 2/6/2010 tarihinde alınan rapor başvurularda tebliğ edilmiştir. Başvurucular 10/11/2010 tarihinde Savcılığa sundukları dilekçede; söz konusu raporu kabul etmediklerini belirterek Yüksek Sağlık Şûrasından rapor alınmasını talep etmiştir. Başsavcılık, yeni rapor almadan 2/12/2010 tarihinde kovuşturma yapılmasına yer olmadığına karar vermiştir. Başvurucular 11/1/2011 tarihinde Sağlık Bakanlığına müracaat ederek hizmet kusuru nedeniyle yakınlarını kaybetmelerinden dolayı tazminat talep etmiştir. Taleplerinin reddedilmesi üzerine başvurucular tam yargı davası açmıştır. İdare mahkemesi, ölüm olayının gerçekleştiği tarihten itibaren bir yıl içinde idari başvuruda bulunulması gerekirken bu süre geçtikten sonra 11/1/2011 tarihinde idareye başvurduğu gerekçesiyle davayı süre aşımından reddetmiştir.

Başvurucular, ceza soruşturması sırasında düzenlenen adli tıp raporunun kendilerine tebliğ edilmesiyle birlikte tıbbi yönden olayın ayrıntılarına ve dolayısıyla hizmet kusuru iddiasına dayanak bilgilere ulaştıklarına dikkat çekerek dava açma süresinde ölüm tarihinin esas alınmasının mahkemeye erişim hakkını ihlal ettiğini iddia etmişlerdir.

Somut olayda başvurulardan, sağlık personeli tarafından gerçekleştirilen tıbbi uygulamalara dair verilere ve bu uygulamalarda idarenin olası hata ya da ihmali bulunduğu iddiasına dayanak alınabilecek teknik bilgilere, bir başka ifadeyle eylemin idarilik niteliğinin bulunup bulunmadığının tespitinde esas alınabilecek unsurlara kesin ölüm nedeninin ortaya çıkarıl-

§ 49. Sağlık kurumları tarafından gerçekleştirilen tetkik, teşhis ve tedavi işlemleri ya da birtakım tıbbi müdahaleler sonrasında vuku bulan ölüm olaylarında bu neticeye sağlık personelinin hatalı tıbbi uygulamalarının ya da ihmalinin yol açıp açmadığı, yapılan adli ve/veya idari soruşturma sonucu ortaya çıkmaktadır. Bu tip durumlarda ilgililerin kesin ölüm nedenini ve tıbbi uygulama sürecini bilmeleri, takip edecekleri usul ve başvuracakları idari ve adli mercilerin belirlenmesinde önem arz etmektedir. Bu husus ayrıca, ilgililerin tam yargı davası açma iradeleri üzerinde de belirleyici bir etkiye sahiptir.

ması için yürütülen ceza soruşturması tamamlanıncaya kadar vâkıf olamadıkları açıktır. Öte yandan söz konusu bilgilere sahip olunmasının dava açılıp açılmaması yönündeki iradenin oluşması noktasında belirleyici bir etkisinin olduğu da yadsınamaz. Mahkemenin, eylemin idariliğinin öğrenilmesine imkân tanımayan ölüm tarihini esas alarak dava açma süresini belirlemesine ilişkin yorumunun mahkemeye erişim hakkını aşırı derecede güçleştirdiği değerlendirilmiştir.

Sonuç olarak **Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkı ihlal edilmiştir.**

1. Ahmet Yıldırım, B. No: 2014/18135, 20/9/2017 (Sağlık Raporunun Öğrenilmesi)

Başvurucu hakkında verilen sağlık raporu başvurucuya bildirilmediği hâlde dava açma süresinin sağlık raporunun İdare tarafından onaylandığı tarihten itibaren başlatılması mahkemeye erişim hakkını ihlal eder.

Anahtar Kelimeler: Tebliğ, sağlık raporu, eylemin idariliği, ilişik kesme, maluliyet, görev, erişim.

Başvurucu, Türk Silahlı Kuvvetleri (TSK) emrinde görev ifa ederken kullandığı kamyonun damperinin açılması sonucu meydana gelen kaza neticesinde yaralanmıştır. 9/8/2012 tarihli sağlık raporuyla başvurucu hakkında “TSK’da görev yapamaz.” kararı verilmiş ve 14/3/2013 tarihinde TSK’dan ilişkisi kesilmiştir. Başvurucu, idarenin zımnen ret kararı üzerine 28/2/2014 tarihinde Askerî Yüksek İdare Mahkemesinde (AYİM) tam yargı davası açmıştır. AYİM davayı süre aşımı nedeniyle reddetmiştir.

Başvurucu, askerî hizmetin yürütülmesi sırasında geçirdiği kaza neticesinde TSK’da görev yapma niteliğini kaybedecek şekilde yaralanması sebebiyle uğradığı zararın tazmini istemiyle açtığı davanın süre aşımı nedeniyle reddedilmesinin mahkemeye erişim hakkını ihlal ettiğini iddia etmiştir.

Somut davada AYİM söz konusu sağlık raporuna, başvurunun zarara uğradığını değerlendirebilmesi noktasında önem atfetmiş ve dava açma süresinin başlangıcına bu raporu esas kabul etmiştir. Ancak AYİM dava açma süresini söz konusu raporun onaylanarak kesinleştiği tarihten başlatmıştır. Bununla birlikte söz konusu raporun onaylanarak kesinleşmesinin idarenin iç işleyişine ilişkin bir mesele olduğu, başvurunun bu sürece bir dahlinin bulunmadığı dikkate alındığında idari eylem nedeniyle uğranılan zararın değerlendirilmesi noktasında önem atfedildiği anlaşılan söz konusu sağlık raporundan sadece onay işlemi ile haberdar olma durumunun gerçekleşmeyeceği açıktır. Dolayısıyla dosya kapsamında kesinleşmiş sağlık raporunun başvuruca ayrıca tebliğ edildiğine ya da başvurunun bir şekilde söz konusu rapora vâkıf olduğuna dair bir bulguya rastlanmadığı sürece sağlık raporunun kesinleşme tarihi itibarıyla başvurunun zarara uğradığını değerlendirebilmesi gerektiğinin söylenemeyeceği sonucuna varılmıştır. Bu bağlamda somut olayda gıyabında kesinleşen sağlık raporunun başvuruca tebliğ edilmediği görülmekte olup dolayısıyla somut olayın şartları çerçevesinde başvurunun, idari eylemden kaynaklı tam yargı davası açılması için gerekli olan; eylemin idariliği, zarar, eylem ile zarar arasında illiyet bağı şartlarının tümünün olduğundan sağlık raporunun kesinleştiği tarih itibarıyla haberdar olduğunun kabulüne imkân bulunmamaktadır.

Sonuç olarak **Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan mahkemeye erişim hakkı ihlal edilmiştir.**

§ 56. AYİM’in, başvurunun uğradığını ileri sürdüğü zararı öğrendiği veya öğrenmesi gerektiği tarih hakkında somut olayın özel şartlarında bir araştırma yapmaksızın dava açma süresinin, uğranıldığı ileri sürülen zararın öğrenilmesine imkân tanımayan ve başvurunun bilgisi dışında gerçekleşen sağlık raporunun onay tarihinden itibaren başlatılması gerektiğiyle ilgili kategorik yorumunun dava açılmasını aşırı derecede zorlaştıracak nitelikte katı bir yorum olduğu değerlendirilmiştir. Dolayısıyla bu yorumdan hareketle davanın süre aşımından reddedilmesi suretiyle başvurunun mahkemeye erişim hakkına yönelik müdahalenin ölçüsüz olduğu sonucuna varılmıştır.

i. Hidayet Asarkaya, B. No: 2015/11844, 17/7/2018 (Eylemin İdariliğinin Öğrenildiğinin Tartışmasız Olması)

İdari eylemin idariliğinin bilindiği tarihten itibaren başvuru yapılmaması nedeniyle tam yargı davasının süre aşımından reddedilmesi mahkemeye erişim hakkını ihlal etmez.

Anahtar Kelimeler: İdari eylem, eylemin idariliği, öğrenme, süre aşımı, erişim.

Başvurucu 10/8/2010 tarihinde asliye hukuk mahkemesinde tazminat davası açmıştır. Başvurucu dava dilekçesinde; derenin ıslah edilmemesi/perde beton yapılmaması nedeniyle her yağışta ve özellikle taşkın olduğunda arazilerinin zarar görmeye devam ettiğini belirtmiş, değer kaybı ve ürün zayıyatından oluşan taşınmaz zararının tazminine karar verilmesini istemiştir. Asliye hukuk mahkemesi davayı görevsizlik nedeniyle reddetmiştir. Başvurucu, bunun üzerine idare mahkemesinde tam yargı davası açmıştır. İdare mahkemesi davayı esas-tan reddetmiştir. İstinaf aşamasında bölge idare mahkemesi başvurusunun davalı idareye 14/9/2009 tarihinde tazminat talebiyle başvurduğunu, başvurusu hakkında altmış gün içinde cevap verilmemesi üzerine bu sürenin bittiği tarihten itibaren dava açılması gerektiği, davanın ise 10/8/2010 tarihinde açıldığını belirterek süre aşımı gerekçesiyle davayı reddetmiştir.

Başvurucu, mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

Başvurucunun tarım arazilerindeki toprak kaybının ve ürün zayıyatının dere taşkını neticesinde gerçekleştiğini idareye başvurduğu 14/9/2009 tarihi itibarıyla bildiği, nitekim bu hususu başvuru dilekçesinde de açıkça belirttiği görülmektedir. Öte yandan DSİ'nin kamu hizmeti yürütmekle görevli bir kamu kurumu olduğu açıktır. Başvurucu tarafından idareye yapılan başvuruda dere taşkının ve uğranılan zararın anılan idare tarafından yürütülmesi gereken

bir kamu hizmetinin yürütülmemesi (derenin ıslah edilmemesi) nedeniyle meydana geldiğinin ifade edilmiş olması karşısında idareye başvuru tarihi itibarıyla zarar doğurucu eylemin ne olduğunun ve idareye atfedilebilirliğinin (eylemin idariliğinin) bilinemez olduğundan söz edilemez. Nitekim başvurusunun görevsiz yargı yerinde açtığı davada da husumeti DSİ'ye yöneltilmiş olması bu sonuca ulaşılmasındaki değerlendirmeyi doğrular niteliktedir. Ayrıca başvurusunun olay nedeniyle uğradığı zararı asliye hukuk mahkemesinde tespit ettirdiği ve tespit edilen bu zarar miktarını idareden talep ettiği, dolayısıyla zararını öğrendiği de tartışmasızdır. Dolayısıyla derece mahkemesinin dava açma süresinin başlangıcına esas aldığı tarih itibarıyla başvurusunun hizmet kusuru ilkesine göre idare aleyhine tam yargı davası açılması için gerekli olan şartların tümünün oluştuğundan haberdar olduğunun kabulünü haklı kılan nedenlerin bulunmadığı söylenemez.

Sonuç olarak **başvurunun açıkça dayanak-tan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmiştir.**

§ 31. Başvurucunun tarım arazilerindeki toprak kaybının ve ürün zayıyatının dere taşkını neticesinde gerçekleştiğini idareye başvurduğu 14/9/2009 tarihi itibarıyla bildiği, nitekim bu hususu başvuru dilekçesinde de açıkça belirttiği görülmektedir. Öte yandan DSİ'nin kamu hizmeti yürütmekle görevli bir kamu kurumu olduğu açıktır. Başvurucu tarafından idareye yapılan başvuruda dere taşkının ve uğranılan zararın anılan idare tarafından yürütülmesi gereken bir kamu hizmetinin yürütülmemesi (derenin ıslah edilmemesi) nedeniyle meydana geldiğinin ifade edilmiş olması karşısında idareye başvuru tarihi itibarıyla zarar doğurucu eylemin ne olduğunun ve idareye atfedilebilirliğinin (eylemin idariliğinin) bilinemez olduğundan söz edilemez. Nitekim başvurusunun görevsiz yargı yerinde açtığı davada da husumeti DSİ'ye yöneltilmiş olması bu sonuca ulaşılmasındaki değerlendirmeyi doğrular niteliktedir.

j. **Yasin Şimşek [GK], B. No: 2017/37390, 29/9/2021 (İdari Yargıdaki İşçi Alacakları Davasında Dava Açma Süresi)**

İşçi alacaklarına ilişkin davalarda dava açma sürelerinin 5 ve 10 yıl olduğu dikkate alınmaksızın idare mahkemesince 60 günlük süre dikkate alınarak davanın süre aşımı nedeniyle reddine karar verilmesi mahkemeye erişim hakkının ihlal eder.

Anahtar Kelimeler: İşçi alacağı, idare mahkemesi, süre aşımı, iş hukuku, erişim.

Başvurucu öncelikle işçilik alacaklarına ilişkin olarak iş mahkemesinde dava açmış, iş mahkemesi başvurucuya 12.521 TL kıdem ve 3.881 TL ihbar tazminatı ödenmesine hükmetmiş ise de Yargıtayın bozma kararı üzerine görevsizlik kararı vermiştir. Başvurucu, adli yargı yerince verilen görevsizlik kararından sonra fazlaya ilişkin haklarını saklı tutarak 1.000 TL'lik tazminat davası açmıştır. İdare mahkemesi davayı süre aşımı yönünden kesin olarak reddetmiştir. İdare mahkemesi kararın kesin olduğunu belirtirken davanın değerinin 5.000 TL'nin altında olmasını esas almıştır. Başvurucu; ıslah müessesesiyle talep ettiği tazminat miktarını nihai karar verilinceye kadar artırma hakkı olduğunu, bu nedenle fazlaya ilişkin haklarını saklı tutarak dava açtığını ve istinaf yolu kapalı olmak üzere kesin olarak karar verilmesinin hukuka aykırı olduğunu ileri sürerek istinaf yoluna başvurmuştur.

Bölge idare mahkemesi davanın değerinin 1.000 TL olduğunu kabul etmiş ve davanın 5.000 TL'lik istinaf sınırının altında kaldığı gerekçesiyle istinaf istemini incelemeksizin reddetmiştir.

Başvuru, işçilik alacaklarına ilişkin olarak açılan davanın süre aşımı gerekçesiyle reddedilmesi nedeniyle mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir. İdare mahkemesi, dava açma süresinin hesaplanmasında sürenin başlangıç tarihi olarak başvurunun iş akdinin feshinden doğan alacaklarına dair noter aracılığıyla çalıştığı kuruma gönderdiği ihtarname tarihi olan 3/1/2012 tarihini dikkate almış, 2577 sayılı Kanun'un 11. maddesi gereğince de idarenin cevap vermemesi üzerine en geç 3/5/2012 tarihinde davanın açılması gerektiği sonucuna varmıştır.

Uyuşmazlığın işçilik alacağından kaynaklandığı hususunda tereddüt bulunmamaktadır. Başvurucunun iş akdinin feshedildiği tarihte yürürlükte bulunan mevzuat hükümlerine göre kıdem ve ihbar tazminatı için zama-
naşımı süresinin 10 yıl, diğer işçilik alacakları için 5 yıl olarak öngörüldüğü anlaşılmaktadır. Somut davada idare mahkemesinin başvurunun fesih işlemini öğrendiği 3/1/2012 tarihine göre en geç 3/5/2012 tarihinde dava açması gerektiği hâlde bu süre geçtikten sonra 15/8/2012 tarihinde açtığı davada süre aşımı olduğu yönündeki yorumunun anılan yerleşik içtihatlarla göre öngörülebilir olduğu söylenemez.

Sonuç olarak **Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkı ihlal edilmiştir.**

§ 72. *Danıştay somut olayda olduğu gibi benzer meselelerde dava açma sürelerinin iş hukuku mevzuatı çerçevesinde değerlendirilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Buna göre somut davada idare mahkemesinin başvurunun fesih işlemini öğrendiği 3/1/2012 tarihine göre en geç 3/5/2012 tarihinde dava açması gerektiği hâlde bu süre geçtikten sonra 15/8/2012 tarihinde açtığı davada süre aşımı olduğu yönündeki yorumunun anılan yerleşik içtihatlarla göre öngörülebilir olduğu söylenemez.*

k. E-Ba İnşaat Taahhüt Ticaret Ltd. Şti., B. No: 2015/13921, 27/6/2018 (Adli Tatilin Sona Erdiği Tarihin Belirsizliği)

Adli tatilin bitim tarihindeki uzun süreli belirsizlik mahkemeye erişim hakkını ihlal edebilir.

Anahtar Kelimeler: Adli tatil, dava açma süresi, kanunilik, süreaşımı, erişim, hukuki belirlilik ve öngörülebilirlik.

Başvurucu tarafından vergi mahkemesinde dava açılmıştır. Vergi mahkemesi davayı kabul etmiştir. İdarenin temyizi üzerine Danıştay Dördüncü Dairesi tarafından oyçokluğuyla verilen kararla hüküm bozulmuştur. Bozma kararında vergi mahkemelerinin her yıl Ağustos'un 1'inden Eylül'ün 5'ine kadar çalışmaya ara verecekleri yönündeki kanun hükmüne yer verilmiş; adli tatilin son gününün 4 Eylül olduğu, dava açma süresinin bu tarihi izleyen günden (5 Eylül) itibaren yedi gün uzayacağı, buna göre uzayan dava açma süresinin son gününün 11/9/2007 tarihi (11 Eylül) olduğu ifade edilerek 12/9/2007 tarihinde kayda giren dilekçe ile açılan davanın süre yönünden reddi gerektiği belirtilmiştir. Vergi mahkemesi, kararında ısrar etmiş ise de Danıştay Vergi Dava Daireleri Kurulu kararı bozmuştur.

Başvurucu, 5 Eylül gününün adli tatile dâhil olduğunu, adli yılın 6 Eylül'de başladığını belirterek Danıştayın adli tatil nedeniyle uzayan dava açma süresinin son gününün 12 Eylül olduğu yönünde çok sayıda kararı olduğuna dikkat çekmiş ve bu yöndeki yerleşik uygulamaya güvenerek 12 Eylül'de dava açtıklarını ifade etmiştir.

Danıştayın bazı dairelerinin adli tatilin 4 Eylül'de sona erdiği, buna göre son günün adli tatile denk gelmesi nedeniyle yedi gün uzayan dava açma süresinin son gününün 11 Eylül olduğu yaklaşımını benimserken bazı dairelerinin ise 5 Eylül'ün de adli tatile dâhil olduğu, buna göre uzayan dava açma süresinin son gününün 12 Eylül olduğu yaklaşımını kabul

ettiği görülmektedir. Bitimi adli tatil dönemine rastlayan dava açma süresinin uzayacağı son tarihin ne olduğu hususunda bir kesinliğin bulunmaması, hangi tarih esas alınarak davaların açılacağı noktasında belirsizliklerin oluşmasına neden olmaktadır. Buna göre Kanun hükmünün yorumundan hareketle dava açma süresinin uygulanmasına ilişkin farklı içtihatların bulunması ve Kanun'un yürürlüğe girmesinin üzerinden uzun süre geçmesine rağmen ilgili hükmün yorumunda yeknesaklığın sağlanamaması nedeniyle hukuki belirlilik ve öngörülebilirlik ilkeleri zedelenmiştir. Bu durumda mahkemeye erişim hakkına yapılan müdahalenin belirlilik ve öngörülebilirlik kriterlerini taşıyan bir kanuna dayanmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Sonuç olarak **Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkı ihlal edilmiştir.**

Ş 64. Aynı Kanun hükmüne ilişkin iki farklı yorumun başvuruya dayanak davaların açıldığı tarih itibarıyla mevcut olması ve bu yorumlardan birine geçirlik sağlayacak şekilde içtihadın birleştirilememiş olması hukuk kurallarının muhataplarının davranışlarına yön verme kapasitesini ve dolayısıyla öngörülebilirliğini zayıflatmaktadır. Bitimi adli tatil dönemine rastlayan dava açma süresinin uzayacağı son tarihin ne olduğu hususunda bir kesinliğin bulunmaması, hangi tarih esas alınarak davaların açılacağı noktasında belirsizliklerin oluşmasına neden olmaktadır. Bu durum hukuki belirlilik ve öngörülebilirlik ilkelere ters düşeceği gibi bireylerin yargı sistemine ve mahkeme kararlarına olan güvenini de sarsmaktadır.

I. Yaşar Çoban [GK], B. No: 2014/6673, 25/7/2017 (Türk Medeni Kanunu'nun 1007. Maddesine Dayalı Tazminat Davasında Süre)

4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 1007. maddesine göre açılan tazminat davasının, Hukuk Genel Kurulu'nun (HGK) 18/11/2009 tarihli kararı sonrası etkili hâle gelen hukuk yolunun bu tarihten önce tüketilmesi gerektiği gerekçesiyle reddedilmesi mahkemeye erişim hakkını ihlal eder.

Anahtar Kelimeler: Tapu sicili, 4721 sayılı Kanun'un 1007. maddesi, etkili yol.

Başvurucu tapu siciline güvenerek aldığı taşınmazın daha sonra kadastro çalışması sırasında Hazine adına kaydedilmesi nedeniyle 4721 sayılı Kanun'un 1007. maddesi kapsamında 26/6/2009 tarihinde tazminat davası açmıştır. Mahkeme davayı reddetmiş, Yargıtay 5. Hukuk Dairesi 17/6/2013 tarihinde kararı farklı bir gerekçeyle onamıştır. Daire, 1007. madde uyarınca devletin kusursuz sorumluluğuna dayalı tazminat davalarının on yıllık zamanaşımı süresine tabi olduğunu, davanın ise bu süre içinde açılmadığını belirtmiştir.

Başvurucu, Yargıtay içtihadına atıfla, Hazine adına yapılan tespite karşı dava açılması durumunda nihai karardan itibaren on yıllık zamanaşımı süresinin işlemeye başlayacağını ve tespite karşı açılan davada taraf olunmasa bile zamanaşımı süresinin kararın kesinleşmesinden sonra işlemeye başlayacağını ileri sürerek mülkiyet hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

Yargıtayın 18/11/2009 tarihinden önceki içtihadı, devletin tapu sicilinin tutulmasından doğan sorumluluğunun tapu kütüğünün oluşumu sırasında yapılan hataları kapsadığı yolunda iken anılan tarihten sonra Yargıtay içtihadı değişmiştir. Yargıtay HGK, Kanun'un 1007. maddesinde öngörülen sorumluluğun kadastro görevlilerinin dayanaksız ya da hukuksal duruma uymayan kayıtlar düzenlemelerini ve taşınmazın niteliğinde yanlışlıklar yapmalarını da kapsadığını kabul etmiştir. Sonradan oluşan bir hukuk yoluna ilişkin zamanaşımı süresinin kişinin bu yola başvurmamasını kesin olarak imkânsız hâle getirecek bir tarihte başlayacağını kabulü, sınırlamanın istisna olduğu ilkesiyle bağdaşmamaktadır. Başvurucunun dava açma hakkını kullanabilmesindeki bireysel yarar ile hukuki güvenlik ve istikrar ilkesinin sağlanmasındaki kamu yararı arasında dava açmanın süreye bağlanmış olmasını anlamsız kılmayacak şekilde bir denge kurulmalıdır. Bu denge kurma çabasının, on yıllık zamanaşımı süresinin bu hukuki yolun olduğu 18/11/2009 tarihinden itibaren yeniden işleyeme başlayacağını kabulünü zorunlu kılmadığının altı çizilmelidir. Aksi takdirde zamanaşımı süresinin öngörülmesi anlamsız hâle gelecek ve kamu yararı ile bireysel yarar arasında gözetilmesi gereken denge kamu yararı aleyhine bozulmuş olacaktır. Önemli olan

§ 74. Başvurucunun talebi yönünden HGK'nın 18/11/2009 tarihli kararı sonrasında etkili hâle gelen hukuk yolunun bu tarihten önce tüketilmesi gerektiği gerekçesiyle reddedilmesi suretiyle başvurucuya yüklenen külfet, kamu yararı ile bireyin mahkemeye erişim hakkı arasında kurulması gereken adil dengeyi başvuru aleyhine bozmuş ve mahkemeye erişim hakkına yapılan müdahaleyi orantısız kılmıştır.

husus, 18/11/2009 tarihinden önce zamanaşımı süresi dolmuş bulunanlar yönünden 4721 sayılı Kanun'un 1007. maddesi kapsamında dava açılabilmesine imkân tanınmış olmasıdır. Bu durumda 18/11/2009 tarihinden önce zamanaşımı süresi dolan başvuruların dava açabilmelerini mümkün kılacak makul bir süre öngörülmesi, kamu yararı ile bireylerin mülkiyet hakkının korunması arasında adil bir dengenin kurulabilmesi bakımından yeterli olup bu sürenin ne kadar olacağının takdirinin derece mahkemelerine ve özellikle içtihat mahkemesi konumunda olan Yargıtaya ait olduğu kuşkusuzdur.

Sonuç olarak **Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkı ihlal edilmiştir.**

m. Işıl Kantarcı, B. No: 2018/17640, 14/10/2020

4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 1007. maddesine göre açılan tazminat davasının Hukuk Genel Kulunun (HGK) 2009 tarihli içtihadından sonra makul bir sürede açılmaması nedeniyle zamanaşımından reddedilmesi mahkemeye erişim hakkının ihlal etmez.

Anahtar Kelimeler: 4721 sayılı Kanun'un 1007. maddesi, makul süre, tazminat, mahkemeye erişim.

Başvurucunun murisi taşınmazı 1991 yılında tapuda satış yoluyla devralmıştır. Orman Genel Müdürlüğü, taşınmazın orman vasıflı arazi olduğu gerekçesiyle tapusunun iptali ve orman olarak tescili istemiyle 10/2/1995 tarihinde dava açmıştır. Mahkeme 5/12/1995 tarihinde davayı kabul etmiş ve taşınmazın tapu kaydının iptali ile orman olarak tesciline karar vermiştir. Başvurucunun murisi, tapuda satın alınan taşınmazın Hazine adına tescil edilmesi nedeniyle 4721 sayılı Kanun'un 1007. maddesi hükmü uyarınca tazminat ödenmesi istemiyle 28/4/2014 tarihinde Hazine aleyhine dava açmıştır. Mahkeme 21/4/2015 tarihinde davayı on yıllık zamanaşımı süresinin dolduğu gerekçesiyle reddetmiş, karar kesinleşmiştir.

Başvurucu, tapu siciline güvenilerek satın alınan taşınmazın dava yoluyla tapusunun iptal edilerek orman vasfıyla Hazine adına tescili sebebiyle uğranılan zararın tazmin edilmesi istemiyle açılan davanın zamanaşımı gerekçesiyle reddedilmesi nedeniyle mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

18/11/2009 tarihinden önce zamanaşımı süresi dolmuş olan somut başvuruya konu davanın, bu tarihten sonra makul bir süre içinde açılıp açılmadığının tespit edilmesi gerekmektedir. Belirlenecek bu sürenin dava açılmasını mümkün kılacak yeterliliğe sahip ve öngörülebilir olması gerektiğinde kuşku bulunmamaktadır. Fakat bu süre, dava açma hakkının kullanabilmesindeki bireysel yarar ile hukuki güvenlik ve istikrar ilkesinin sağlanmasındaki kamu yararı arasındaki dengeyi de bozmamalıdır. Hesaplamada uyuşmazlığın dava edilebilmesini süreye tabi kılan zamanaşımı düzenlemesi de dikkate alınmalıdır. Nitekim HGK'nın 18/11/2009 tarihli kararından sonra uyuşmazlık için belirlenen on yıllık zamanaşımı süresi kadar veya daha fazla bir sürenin öngörülmesi hâlinde hukuki

§ 40. 4721 sayılı Kanun'un 1007. maddesi kapsamında Yargıtay HGK'nın 18/11/2009 tarihli içtihadından önce zamanaşımı süresi dolmuş bulunan tazminat talepleri hakkında bu tarihten itibaren makul bir süre içerisinde dava açılabileceğinin kabulü gerekmektedir. Başvurucunun murisi tarafından 28/4/2014 tarihinde açılan davada, 18/11/2009 tarihinden önce zamanaşımı süresinin dolduğu, 4 yıl 5 ay 10 gün sonra açılan davanın makul kabul edilebilecek bir sürede açılmadığı sonucuna varılmıştır. Dolayısıyla 18/11/2009 tarihinde etkili hâle gelen hukuk yolu için bu süreden sonra makul denilebilecek sürede dava açmayan başvurunun murisinin davasının zamanaşımından reddedilmesi suretiyle başvurucuya yüklenen külfetin orantısız olduğundan bahsedilemez. Bu nedenle kamu yararı ile bireyin mahkemeye erişim hakkı arasında kurulması gereken adil dengenin başvuru aleyhine bozulmadığı değerlendirilmiştir.

güvenlik ve istikrar ilkesinin zedeleneyeceği açıktır. Ayrıca bu dava, HGK'nın 18/11/2009 tarihli içtihadından sonra tazminat talebinin incelenmesi bakımından etkili ve elverişli hâle geldiğinden bu tarihten hemen sonra davanın açılmasını beklemek de hakkaniyete uygun düşmeyecektir. Zira bu süre, HGK içtihadının toplum tarafından bilinebilir hâle geleceği bir zaman diliminden daha kısa da olmamalıdır.

Sonuç olarak **başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmiştir.**

n. Yahya Özay, B. No: 2014/11141, 22/9/2016 (Kadastro Kanunu'ndaki On Yıllık Hak Düşürücü Süre)

Kadastro tutanağı düzenlenen taşınmazlarla ilgili kadastro öncesi nedenlere dayalı olarak açılacak davalar için on yıllık hak düşürücü süre sınırı düzenlendiği hâlde tutanak düzenlenmeyip haritasında gösterilmekle yetinilen yol, meydan, köprü gibi orta malları için kadastro öncesi nedenlere dayalı olarak açılacak davaların iki yıl içinde açılmasını zorunlu kılan Yargıtay uygulaması mahkemeye erişim hakkının ihlal eder.

Anahtar Kelimeler: 3402 sayılı Kadastro Kanunu, tespit tutanağı, 10 yıllık hak düşürücü süre, 2 yıllık süre, mahkemeye erişim.

Başvurucu, 2007 yılında yapılan kadastro çalışmalarında yol vasfı ile tespit dışı bırakılan dava konusu taşınmazı yirmi yıldan fazla süredir kullanmakta olduğunu, zilyetlikle kazanım şartlarının oluştuğunu ileri sürerek taşınmazın adına tapuya tescili talebiyle 17/9/2009 tarihinde dava açmıştır. Mahkeme davanın kabulüne karar vermiştir. Yargıtay 8. Hukuk Dairesince, davanın, Daire uygulamalarıyla kabul edilen iki yıllık makul süre içinde açılmadığı ve taşınmazın tespit dışı bırakıldığı 23/5/2007 tarihinden dava tarihine kadar yirmi yıllık sürenin de geçmediği gerekçesiyle bozulmuştur. Bozma ilamına uyan Mahkeme davanın reddine karar vermiştir. Hüküm, temyizde onanmıştır.

Başvurucu, kadastro sırasında tespit dışı bırakılan taşınmaz hakkında kadastro öncesi zilyetliğe dayalı olarak tescil davası için mevzuatta herhangi bir süre sınırlaması bulunmadığını, 3402 sayılı Kanun'un 12. maddesine göre kadastrodan önceki hukuki sebeplere dayanılarak on yıl içinde dava açılabileceğini, buna rağmen davanın iki yıllık süre içinde gerekçesiyle reddedilmesinin mahkemeye erişim hakkının ihlal ettiğini ileri sürmüştür.

Yargıtay 8. Hukuk Dairesinin uygulaması gereğince kadastro tespitinin yapıldığı tarihten itibaren iki yıl ve daha aşağı makul sayılacak bir süre içerisinde dava açılmış ise kadastrodan önceki zilyetliğin hesaba katılması kabul edilmektedir. 3402 sayılı Kanun'un 12. maddesinde, kadastro çalışmaları sırasında haklarında kadastro tutanağı düzenlenen taşınmazlarla ilgili kadastro öncesi nedenlere dayalı olarak açılacak davalar için on yıllık hak düşürücü süre sınırı düzenlendiği ancak Yargıtay

§ 61. 3402 sayılı Kanun'un 12. maddesinde, kadastro çalışmaları sırasında haklarında kadastro tutanağı düzenlenen taşınmazlarla ilgili kadastro öncesi nedenlere dayalı olarak açılacak davalar için on yıllık hak düşürücü süre sınırı düzenlendiği ancak Yargıtay Hukuk Genel Kurulu ve 16. Hukuk Dairesinin yukarıda bahsi geçen kararlarında vurgulandığı gibi haklarında tutanak düzenlenmeyip haritasında gösterilmekle yetinilen yol, meydan, köprü gibi orta malları için kadastro öncesi nedenlere dayalı olarak açılacak davalarla ilgili 3402 sayılı Kanun veya ilgili mevzuatta süre sınırı öngören herhangi bir düzenleme bulunmadığı anlaşılmaktadır. Zilyetliğe dayalı tescil davasının iki yıl içinde açılmasını zorunlu kılan Yargıtay 8. Hukuk Dairesinin bu uygulamasının Anayasa'nın 36. maddesi anlamında müdahalenin meşruiyet unsurlarından biri olan kanunilik şartını sağladığı söylenemez.

Hukuk Genel Kurulu ve 16. Hukuk Dairesinin kararlarında vurgulandığı gibi haklarında tutanak düzenlenmeyip haritasında gösterilmekle yetinilen yol, meydan, köprü gibi orta malları için kadastro öncesi nedenlere dayalı olarak açılacak davalarla ilgili 3402 sayılı Kanun veya ilgili mevzuatta süre sınırı öngören herhangi bir düzenleme bulunmadığı anlaşılmaktadır. Bu itibarla dava konusu taşınmaz hakkındaki zilyetliğe dayalı tescil davasının iki yıl içinde açılmasını zorunlu kılan Yargıtay 8. Hukuk Dairesinin bu uygulamasının kanuni dayanağı bulunduğu söylenemez.

Sonuç olarak **Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkı ihlal edilmiştir.**

o. Ayşe Türk ve Diğerleri, B. No: 2018/1906, 21/4/2021

Kadastro Kanunu'na göre kadastro tespitinden önceki sebeplere dayalı olarak 10 yıl içinde dava açılmaması nedeniyle tapu iptali ve tescil davasının hak düşürücü süreden reddedilmesi mahkemeye erişim hakkını ihlal etmez.

Anahtar Kelimeler: 3402 sayılı Kadastro Kanunu, 10 yıllık hak düşürücü süre, kadastro öncesi durum, tapu iptali ve tescil, mahkemeye erişim.

Başvurucular tapu iptali ve tescil davası açmışlardır. Asliye hukuk mahkemesi davayı hak düşürücü süre nedeniyle reddetmiştir. Mahkeme gerekçesinde; 3402 sayılı Kadastro Kanunu'nun 12. maddesinin üçüncü fıkrası uyarınca kadastro tespitine ilişkin tutanakların kesinleşmesinden itibaren on yıllık hak düşürücü süre geçtikten sonra kadastrodan önceki hukuki sebeplere dayanarak dava açılmayacağını açıklamıştır. İstinaf başvurusu kesin olarak reddedilmiştir.

Başvurucu, yerleşik içtihadı aykırı olarak hak düşürücü süre gerekçesiyle tapu iptali ve tescil davasının esasının incelenmemesinin mahkemeye erişim hakkını ihlal ettiğini iddia etmiştir.

Mahkeme başvurucuların davasını 3402 sayılı Kanun'un 12. maddesinin üçüncü fıkrasında düzenlenmiş olan ve kadastrodan önceki hukuki sebeplere dayalı açılacak davalar için öngörülen on yıllık hak düşürücü süre gerekçesiyle reddetmiştir. Başvurucular hak düşürücü süre içerisinde dava açılmasını güçleştiren herhangi bir somut olgunun varlığını ortaya koyamamıştır. Somut olayda 22/2/2016 tarihinde açılan tapu iptali ve tescili davasının kadastro tutanağının kesinleştiği 22/9/1994 tarihinden itibaren on yıllık hak düşürücü süre içerisinde açılmadığı gerekçesiyle reddedilmesinin kamu yararı amacı ile karşılaştırıldığında orantılı olduğu değerlendirilmiştir.

Sonuç olarak **başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmiştir.**

§ 30. Başvurucular hak düşürücü süre içerisinde dava açılmasını güçleştiren herhangi bir somut olgunun varlığını ortaya koyamamıştır. Somut olayda 22/2/2016 tarihinde açılan tapu iptali ve tescili davasının kadastro tutanağının kesinleştiği 22/9/1994 tarihinden itibaren on yıllık hak düşürücü süre içerisinde açılmadığı gerekçesiyle reddedilmesinin kamu yararı amacı ile karşılaştırıldığında orantılı olduğu değerlendirilmiştir. Bu durumun başvurucular üzerinde ağır bir yük oluşturmadığı anlaşıldığından mahkemeye erişim hakkına yönelik bir ihlal olmadığının açık olduğu sonucuna varılmıştır.

ö. **Gülhan Dursun, B. No: 2016/9312, 27/11/2019 (Islah Talebinin Zamanaşımı Gerekçesiyle Reddi)**

Islah talebinin zamanaşımı süresiyle sınırlı olduğuna ilişkin kuralın belirli ve öngörülebilir olduğu, mahkemenin özensizliğinden kaynaklı olarak bilirkişi raporu zamanında elde edilememiş ise de başvurunun yaklaşık zararını haricen hesaplayarak zamanaşımı süresi içinde ıslah imkânını haiz olduğu için ıslah ile artırılan kısmın on yıllık zamanaşımı süresinin dolması sebebiyle reddedilmesi mahkemeye erişim hakkının ihlal etmez.

Anahtar Kelimeler: Zamanaşımı, ıslah, tazminat, bilirkişi raporu, zararın hesaplanabilmesi, uzun yargılama.

Başvurucu 30/3/2003 tarihinde meydana gelen iş kazasında murisini kaybetmiş ve fazlaya ilişkin hakları saklı tutarak davalı aleyhine 26/3/2004 tarihinde destekten yoksun kalma tazminatı ile manevi tazminat talebiyle dava açmıştır. Mahkeme, iş kazası ile ilgili açılan ceza davasını bekletici mesele yapmıştır. Hesap bilirkişisi 1/10/2014 tarihli raporda, başvurunun talep edebileceği destekten yoksun kalma tazminatı miktarını 68.495,61 TL olarak hesaplamış, başvuru 30/12/2014 tarihli dilekçesiyle talebini bilirkişi raporu doğrultusunda ıslah etmiştir. Davalı, zamanaşımı defeni ileri sürmüştür. Mahkeme 12/2/2015 tarihinde davanın kısmen kabulüyle dava dilekçesinde talep edilen 400 TL maddi tazminat ile 8.500 TL manevi tazminatın haksız fiil tarihinden itibaren işleyecek yasal faiziyle birlikte başvurucuya ödenmesine karar vermiştir. Mahkeme, olay tarihi olan itibaren işlemeye başlayan gerek sözleşme sorumluluğuna ilişkin on yıllık zamanaşımı süresinin gerekse ceza zamanaşımı süresinin geçmiş olduğu gerekçesiyle ıslah istemini reddetmiştir.

Ş 68. *Islah talebinin zamanaşımı süresiyle sınırlı olduğuna ilişkin kuralların belirli ve öngörülebilir olduğu, mahkemenin özensizliğinden kaynaklı olarak bilirkişi raporu zamanında elde edilememiş ise de başvurunun yaklaşık zararını haricen hesaplayarak zamanaşımı süresi içinde ıslah imkânını haiz olduğu hâlde kendi kusuruyla bundan yararlanmadığı gözetildiğinde başvurunun ıslah ile artırılan tutara yönelik tazminat talebinin on yıllık zamanaşımı süresinin dolması sebebiyle reddedilmesinin başvurucuya aşırı bir külfet yüklediği değerlendirilmiştir. Bu durumda başvurunun mahkemeye erişim hakkına yapılan müdahalenin ölçülü olduğu kanaatine varılmıştır.*

Başvurucu; yargılamanın uzun sürmesinde özensizliğinin bulunmadığını belirterek ıslah talebinin reddi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

Zararın miktarını tespit eden bilirkişi raporunun mahkemenin yargılama sürecini yönetmedeki başarısızlığı sebebiyle zamanaşımı süresinin dolmasından sonra temin edilmesinin, başvurunun kısmi dava ve ıslah müessesesinin getirilmesiyle öngörülen yarara kavuşamamasına neden olduğu bir vakiadır. Fakat zamanaşımının sonuçları itibarıyla borçlu açısından bir takım menfaatler doğurduğu hususu da gözden kaçırılmamalıdır. Bu yönüyle ölçülülük bakımından yapılacak değerlendirmede özel borç ilişkilerinde uyumsuzluğun her iki tarafının devletin eşit ilgisine müstahak olduğu ve devletin her iki tarafın

menfaatini yeterince gözetme yükümlülüğü altında bulunduğu hatırlanmalıdır. Devlet davacının (alacaklının) mahkemeye erişim hakkını kolaylaştırıcı düzenlemeler yaparken diğer tarafın (borçlunun) da borcun zamanaşımına uğramasından elde edeceği menfaatlerini gözetmelidir. Öte yandan davacının tamamen çaresiz olmadığı, gecikmeyi telafi edecek imkânlara sahip olduğu, bu bağlamda, hak kazanılan tazminat miktarı tam olarak bilinmese de başvurucunun zarar tutarını yaklaşık olarak hesaplayarak zamanaşımı süresi içinde ıslah talebinde bulunmasının -somut olayın şartları gözetildiğinde- mümkün olduğu anlaşılmaktadır.

Sonuç olarak **Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan mahkemeye erişim hakkının ihlal edilmediğine karar verilmiştir.**

p. Çetin Akboğa [GK], B. No: 2019/430, 23/3/2023

Dava tarihi itibarıyla tazminat miktarını tespit edebilmenin mümkün olmadığı, tazminat tutarının ancak bilirkişi raporuyla belirlenebildiği ve bu raporun ise zamanaşımı süresinin geçmesine yol açacak şekilde olay tarihinden çok uzun süre sonra alınmasına rağmen zamanaşımı nedeniyle davanın reddedilmesi mahkemeye erişim hakkının ihlal eder.

Anahtar Kelimeler: Zamanaşımı, ıslah, tazminat, bilirkişi raporu, hesaplanabilme.

Başvurucu 5/1/2005 tarihinde gerçekleşen iş kazasından sonra 6/8/2007 tarihinde fazlaya ilişkin hakları saklı tutulmak kaydıyla 2.000 TL maddi tazminat talepli dava açmıştır. Başvurucu daha sonra 31/12/2014 tarihinde belirsiz alacak davası olarak nitelediği ikinci davayı açmış ve 5.000 TL maddi 20.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur. Başvurucunun açtığı ikinci dava 12/1/2015 tarihinde ilk dava ile birleştirilmiş ve yapılan bilirkişi incelemesi sonucu maddi zarar 121.312,31 TL olarak belirlenmiştir. Bilirkişi raporunun tebliği üzerine başvuru 8/11/2016 tarihli dilekçe ile maddi tazminat talebini bilirkişi raporundaki tutar kadar arttırmış, mahkeme başvurusunun davasını kabul etmiştir. Bölge adliye mahkemesi, açılan ek davanın asıl davanın devamı niteliğinde olup ilk dava dosyası ile birleştirildiğinden başvurusunun yaptığı bedel artırımının gerçekte ıslah işlemi olduğunu belirtmiştir. Bölge adliye mahkemesi bu yorumdan hareketle iş kazasının meydana geldiği tarihten itibaren başlayan zamanaşımının ıslah dilekçesinin sunulduğu 8/11/2016 tarihinde geçmiş olduğu gerekçesiyle bilirkişi raporu doğrultusunda artırılan maddi tazminat kısmı yönünden davayı reddetmiş, başvurucu-ya yalnızca 7.000 TL maddi ve 20.000 TL manevi tazminatın ödenmesine hükmetmiştir.

Başvurucu; bedel artırım dilekçesiyle arttırdığını belirttiği kısım yönünden davanın zamanaşımı nedeniyle reddedilmesinin adil yargılanma hakkını ihlal ettiğini iddia etmiştir.

§ 68. Davaya konu söz konusu zararın tespit edilmesi teknik değerlendirmeler içermekte, dolayısıyla belli bir uzmanlık gerektirmektedir. Mahkeme bu nedenle başvurusunun zararının boyutunun belirlenebilmesi için bilirkişi raporu hazırlanmasına karar vermiştir. Dolayısıyla davanın niteliği ve meselenin karmaşıklığı gözönüne alındığında bilirkişiler tarafından yapılan değerlendirmeler ile açığa çıkarılan zararının tamamını yargılamanın başlangıcında bilmesinin başvurusundan beklenemeyeceği, bu sebeple başvurusunun tüm zararı için tazminat talep edemediği kanaatine ulaşmıştır.

Anayasa Mahkemesi, *Gülhan Dursun* (B. No: 2016/9312, 27/11/2019) başvurusunda, davanın ıslah ile artırılan kısmının zamanaşımı gerekçesiyle reddedilmesinin mahkemeye erişim hakkını ihlal etmediği sonucuna ulaşmıştır. Mahkeme bu sonuca varırken özellikle tazminat miktarı tam olarak belirlenebilir olmasa da başvurusunun zararını yaklaşık olarak hesaplamak suretiyle zamanaşımı süresi içinde ıslah talebinde bulunmasının mümkün olduğuna dayanmıştır. Karara göre başvurusunun tazminat davasıyla eş zamanlı olarak yürütülen ceza yargılamasındaki belge ve raporlara dayanarak uğradığı maddi zararın yaklaşık tutarını haricen uzman kişilere hesaplattırarak ıslah talebinde bulunması mümkündür. Sözü edilen Bölüm kararının

Türk hukukundaki ve uluslararası hukuktaki gelişmeler dikkate alınarak gözden geçirilmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

İş kazasından kaynaklanan tazminat talebinin daha sonra artırılan kısmının zamanaşımına uğrayıp uğramadığını tespit etmek Anayasa Mahkemesinin görevi değildir. Anayasa Mahkemesinin bu yönüyle yapacağı denetim bölge adliye mahkemesinin yaptığı değerlendirmenin sonucu itibarıyla ölçülü olup olmadığı ve başvurucuya şahsi olarak aşırı bir külfet getirilip getirilmediği hususlarının değerlendirilmesine ilişkindir.

Başvurucunun dava tarihi itibarıyla davaya konu tazminat miktarını tespit edebilmesinin mümkün olmadığı, tazminat tutarının ancak bilirkişi raporuyla belirlenebileceği ve bu raporun ise zamanaşımı süresinin geçmesine yol açacak şekilde olay tarihinden itibaren 11 yılı aşkın, ilk dava tarihinden itibaren ise yaklaşık 9 yıllık bir süre geçtikten sonra alınabildiği gözetilmelidir. Üstelik başvurucunun bu sürenin uzamasına yönelik bir kusuru da ortaya konulamamıştır. Başvurucunun zamanaşımı süresi dolmadan önce talep edeceği tazminat tutarını gerekirse uzman görüşü de alarak yaklaşık olarak belirleyebileceği şeklindeki bir yorum ise davanın sonunda aleyhe hükmedilebilecek yargılama giderleri de dikkate alındığında adaletin iyi yönetimi ilkesiyle bağdaşmayacağı gibi böylesine bir kabul, Anayasa'nın 141. maddesinin son fıkrasında öngörülen *"Davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılması, yargının görevidir."* şeklindeki hüküm ile de bağdaşmamaktadır. Neticede, zamanaşımı süresinin başlangıcı yönünden zararın öğrenilmesi kavramını dar yorumlamak suretiyle başvurucunun zararının miktarını dava açtığı tarihte bilebilmesinin mümkün olmadığının dikkate alınmaması, başvurucunun bilirkişi raporuyla belirlenen tazminat tutarını talep edebilme imkânını ortadan kaldırmıştır. Ayrıca bölge adliye mahkemesinin belirsiz olarak açılan ikinci davayı da ilk davanın devamı olarak kabul ederek belirsiz alacak davasına ilişkin kanun hükümlerini uygulamadığına da dikkati çekmek gerekir.

Sonuç olarak **Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkı ihlal edilmiştir.**

r. Nebi Karataş ve Diğerleri, B. No: 2014/13001, 8/3/2017 (Kanun Yolu Dilekçesinin UYAP Üzerinden Gönderildiği Tarihin Dikkate Alınmaması)

UYAP üzerinden gönderilen karar düzeltme dilekçesinin, sistemden gönderildiği tarih dikkate alınmaksızın süreden reddedilmesi mahkemeye erişim hakkını ihlal eder.

Anahtar Kelimeler: UYAP, Avukat portalı, gönderme tarihi.

Başvurucular tapu iptali ve tescil davası açmışlardır. Mahkeme, Türk Medeni Kanunu'nun 713. maddesindeki şartların gerçekleşmediğini belirterek davanın reddine karar vermiştir. Karar, Yargıtay 8. Hukuk Dairesince onanmıştır. Başvurucular onama kararını 12/2/2014 tarihinde tebellüğ etmişler, başvurucular vekili Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) yoluyla 27/2/2014 tarihli iş emri ile karar düzeltme talebinde bulunmuştur. Yargıtay 20/5/2014 tarihli ilamında, Yargıtay onama kararının 12/2/2014 tarihinde usulüne uygun olarak davacılar vekiline tebliğ edildiği, davacılar vekilinin 28/2/2014 tarihli dilekçesi ile karar düzeltme isteğinde bulunduğu, karar düzeltme süresinin, 27/2/2014 tarihi çalışma saati bitimi olduğu, tebliğ tarihinden karar düzeltme dilekçesinin verildiği tarihe kadar Kanun'da belirtilen 15 günlük karar düzeltme süresinin geçtiği, süresinden sonra yapılan karar düzeltme isteminin geçersiz olduğu belirtilerek talebin reddine karar vermiştir.

Başvurucular, mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

§ 57. *Başvuru konusu olay tarihinde yürürlükte bulunan mülga Hukuk Muhakemeleri Kanunu Yönetmeliği'nin 5. ve 48. maddelerinde, taraf ve vekilleri ile diğer ilgililerin, güvenli elektronik imza ile imzalamak suretiyle UYAP vasıtasıyla mahkemeler veya hukuk dairelerine elektronik ortamda bilgi ve belge gönderebilecekleri, taraf vekillerince UYAP üzerinden güvenli elektronik imza ile kanun yolu başvuru dilekçesinin gönderilebileceği, bu işler için ayrıca elle atılmış imzalı belge istenmeyeceği, avukatların UYAP Avukat Bilgi Sistemi üzerinden kanun yolu başvuru dilekçesi gönderebilmeleri için elektronik imza sahibi olmalarının gerekli olduğu, kanun yolu harçlarının avukat tarafından elektronik ortamda mahkeme vizesi hesabına aktarılacağı, kanun yolu başvurusunun, dilekçenin sisteme kaydedildiği tarihte yapılmış sayılacağı belirtilmiştir.*

Başvuru konusu olay tarihinde yürürlükte bulunan mülga Hukuk Muhakemeleri Kanunu Yönetmeliği'nin 5. ve 48. maddelerinde, taraf ve vekilleri ile diğer ilgililerin, güvenli elektronik imza ile imzalamak suretiyle UYAP vasıtasıyla mahkemeler veya hukuk dairelerine elektronik ortamda bilgi ve belge gönderebilecekleri, taraf vekillerince UYAP üzerinden güvenli elektronik imza ile kanun yolu başvuru dilekçesinin gönderilebileceği, bu işler için ayrıca elle atılmış imzalı belge istenmeyeceği, avukatların UYAP Avukat Bilgi Sistemi üzerinden kanun yolu başvuru dilekçesi gönderebilmeleri için elektronik imza sahibi olmalarının gerekli olduğu, kanun yolu başvurusunun, dilekçenin sisteme kaydedildiği tarihte yapılmış sayılacağı belirtilmiştir.

Başvurucuların 12/2/2014 tarihinde tebellüğ ettikleri ilama karşı UYAP sistemi üzerinden 27/2/2014 tarihinde karar düzeltme talebinde bulunmalarına rağmen dilekçenin Mahkeme görevlileri tarafın-

dan ertesi gün -28/2/2014 tarihinde- işleme konulması nedeniyle bu tarih esas alınarak karar düzeltme dilekçesinin süre yönünden reddedilmesi öngörülebilir değildir. Mahkeme yazı işlerinin gecikmesinden kaynaklanan uygulamanın yanlış bir olguya dayanılarak açık bir hata ile gerçekleştirildiği ve başvuruçuların kanun yolunu kullanması imkânını ortadan kaldırdığı, başvuruçular üzerinde ağır bir yüke sebep olduğu, başvuruçuların katlanmak zorunda kaldığı külfetin hedeflenen meşru amaçlarla orantısız olduğu; dolayısıyla müdahalenin ölçülü olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Sonuç olarak **Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan mahkemeye erişim hakkı ihlal edilmiştir.**

s. **Nermin Aslan, B. No: 2018/7666, 21/10/2020 (Başka Yargı Yeri Aracılığıyla Gönderilen Dilekçenin Gönderilme Tarihinin Dikkate Alınmaması)**

Ödeme emrinin iptali istemiyle açılan dava tarihinin, dilekçenin farklı yargı çevresindeki yargı merciine verildiği tarihin dikkate alınarak değerlendirilmesi gerekirken ilgili mahkemeye geliş tarihi dikkate alınarak süre aşımı gerekçesiyle reddedilmesi mahkemeye erişim hakkını ihlal eder.

Anahtar Kelimeler: Dava açma süresi, mahkemeye erişim, ödeme emri, havale tarihi.

Gaziantep Vergi Dairesi Başkanlığı tarafından ödeme emirleri düzenlenmiştir. Başvurucu, ödeme emirlerinin iptali istemini içeren dava dilekçesini Gaziantep Vergi Mahkemesine gönderilmek üzere Kayseri Nöbetçi Vergi Mahkemesine sunmuştur. Mahkeme başvuru tarafından açılan iki ayrı davanın süre aşımı nedeniyle reddine kesin olarak karar vermiştir. Kararların gerekçelerinde; ödeme emri tebliğ olunan kişinin tebliğden itibaren on beş gün içinde itirazda bulunabileceği, başvuru adına mirasçı sıfatıyla düzenlenen ödeme emirlerinin 29/1/2018 tarihinde başvurucuya tebliğ edildiği hâlde 15 günlük süre geçtikten sonra 20/2/2018 tarihinde açılan davanın süresinde olmadığı ifade edilmiştir.

Başvuru konusu olayda Kayseri Nöbetçi Vergi Mahkemesine sunulan dava dilekçesindeki havale tarihinden ve tahsilat makbuzlarından davanın 12/2/2018 tarihinde Gaziantep Vergi Mahkemesine gönderilmek üzere açıldığı tespit edilmiştir. Mahkeme dava açma süresinin başlangıcı olarak dava dilekçesinin Gaziantep Vergi Mahkemesine ulaştığı 20/2/2018 tarihini esas almıştır. Mahkemenin 2577 sayılı Kanun'un 4. ve 6. maddelerinin açık hükmüne rağmen, neden dava dilekçesinin Kayseri Nöbetçi Vergi Mahkemesinin değil de kendi kayıtlarına girdiği tarihi esas aldığı kararların gerekçesinde açıklanmamıştır. Uyuşmazlıkta uygulanacak hukuk kurallarının yorumlanması öncelikli

§ 30. 2577 sayılı Kanun'un 4. maddesinde dava dilekçesi ile yargılamaya ilişkin her türlü evrakın ilgili mahkemesine gönderilmek üzere idare ve vergi mahkemesi başkanlıklarına verilebileceği düzenlenmiştir. Ayrıca aynı Kanun'un 6. maddesinde de harç ve posta ücreti yatırıldıktan sonra deftere yapılan kayıt tarihinin dava tarihi olarak kabul edileceği, bu kayıt tarihinin dilekçe üzerine de yazılacağı ve davanın bu tarihte açılmış olacağı ifade edilmiştir.

olarak derece mahkemelerinin yetkisinde olmakla birlikte yoruma ihtiyaç duymayacak kadar açık olan söz konusu hükümlerin lafzı ile açıkça çelişen bu kabulün dayanaklarının ortaya konulması Mahkemenin yükümlülüğüdür. Mahkemenin kanunun açık hükmüne rağmen dilekçenin Kayseri Nöbetçi Vergi Mahkemesine sunulduğu tarihi değil, kendi kayıtlarına girdiği tarihi esas alması başvurucunun mahkemeye erişim hakkını ihlal eder.

Sonuç olarak **Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkı ihlal edilmiştir.**

ş. *Kommersan Kombassan Mermer Maden İşletmeleri Sanayi ve Ticaret A.Ş. ve Diğerleri*, B. No: 2013/7114, 20/1/2016 (Kanun Yolunda Yanıltma)

Kısa kararda gerekçeye yer verilmediği hâlde sürenin kısa kararın tefhiminden başlatılıp temyiz isteminin süre aşımından reddedilmesi mahkemeye erişim hakkını ihlal eder.

Anahtar Kelimeler: Tefhim veya tebliğ, gerekçeli karar, süre aşımı, icra mahkemesi.

Başvurucular aleyhine asliye hukuk mahkemesinde iş kazasından kaynaklanan maddi ve manevi tazminat davası açılmıştır. Mahkeme 7/10/2009 tarihli kararı ile davayı kısmen kabul etmiştir. Yargıtay Dairesi temyiz incelemesi yapmış ve hükmü bozmuştur. Mahkeme, kararında ısrar etmiştir. Kararda tebliğden itibaren 15 gün içinde Yargıtaya başvurulabileceği belirtilmiştir. Başvurucular, kararı temyiz etmiş Yargıtay Hukuk Genel Kurulu temyiz süresinin tefhimden itibaren 8 gün olduğunu belirterek kısa kararın tefhiminin usulüne uygun olduğu, temyiz süresinin kanunda düzenlendiği, bu sürenin hâkim tarafından uzatılamayacağı ve olayda temyiz başvurusunun, yasada öngörülen sekiz (8) günlük süre geçtikten sonra yapıldığı gerekçesiyle temyiz dilekçesinin süre yönünden reddine karar vermiştir.

Başvurucu, mahkeme kararında kanun yolunun yanlış gösterilmesi ve hükmün tefhiminin usulüne uygun olmamasından dolayı temyiz süresinin, kararın tebliğ tarihi yerine tefhim tarihinden başlatılmasının mahkemeye erişim hakkını ihlal ettiğini iddia etmiştir.

Mahkemenin kısa kararının Kanun'daki zorunlu unsurları karşılamaması nedeniyle usulün öngördüğü anlamda oluşturulmuş bir hüküm bulunmadığı, bu açıdan taraflar açısından temyize ilişkin hak ve yükümlülüklerin gerekçeli kararın tebliği ile birlikte sonuç doğurmaya başlayacağı, 6100 sayılı Kanun'un 321. maddesinin (2) numaralı fıkrası gereği, tefhim edilen kısa kararda gerekçenin bulunmaması nedeniyle de temyiz süresinin gerekçeli kararın tebliği ile birlikte işlemeye başlayacağı anlaşılmaktadır.

Davaya iş mahkemesi sıfatıyla bakan asliye hukuk mahkemesinin, kararında bu sıfatı kullanmadığı gibi kanun yolu ve süresini de doğru bir şekilde belirtmediği; Mahkemenin kısa kararını, usul hükümlerine uygun olarak tefhim etmediği; ayrıca gerekçesiz verilen kısa kararda, temyiz süresinin, gerekçeli kararın tebliğ tarihinden itibaren başlaması gerektiğine ilişkin Kanun hükmü ve mahkemenin kanun yolunu ve süresini taraflara doğru gösterme yükümlülüğü gözönüne alındığında temyiz süresini tefhim tarihinden başlata-

§ 51. Usul hükümlerine göre mahkeme kararlarının hüküm kısmında kanun yolu ve süresinin belirtilmesi zorunluluğu, özellikle ayrı ihtisas mahkemesi bulunmayan yerlerde çeşitli sıfatlarla görev yapan asliye hukuk mahkemeleri açısından ayrı bir önem taşımaktadır. Zira asliye hukuk mahkemelerinin bu durumda kararı hangi mahkeme sıfatıyla verdiğini açıklaması, davada uygulanan yargılama usulü ile verilen karara karşı kanun yolları bakımından tarafların doğru bilgi sahibi olmalarını sağlayarak tarafların kararları temyiz haklarını zamanında ve usulüne uygun olarak kullanabilmelerine hizmet etmektedir.

rak dilekçenin reddine karar veren HGK'nın değerlendirmesinin, mevzuat hükümleri çerçevesinde ve öngörülebilirlik sınırları içerisinde olduğunun kabul edilemeyeceği; yapılan yorumun, başvurucuların temyiz hakkını kullanmayı imkânsız kılacak ölçüde ve kanun hükümlerine olağanın dışında bir anlam vermek suretiyle elde edildiği; bu açıdan kararın, başvurucuların mahkemeye erişim hakkının özünü zedelediği sonucuna ulaşılmıştır.

Sonuç olarak **Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan mahkemeye erişim hakkı ihlal edilmiştir.**

t. Nihâl Uslukol, B. No: 2016/73086, 25/9/2019

Gerekçeli olmayan kısa kararın tefhiminden itibaren temyiz süresinin başlatılarak temyiz talebinin süre aşımından reddedilmesi mahkemeye erişim hakkının ihlal eder.

Anahtar Kelimeler: Tefhim veya tebliğ, gerekçeli karar, süre aşımı, icra mahkemesi.

Başvurucu, icra hukuk mahkemesinde açtığı davada, kesinleşen icra takibi ile satışına karar verilen taşınmazla ilgili satış ilanının usulüne uygun olarak şirkete tebliğ edilmediğini belirterek usulsüz yapılan ihalenin feshi ile ödeme emrinin tebliğine ilişkin işlemin iptaline karar verilmesini istemiştir. Mahkeme 9/12/2015 tarihli kararıyla davayı esastan reddetmiştir. Mahkemenin kısa ve gerekçeli kararlarında; karara karşı gerekçeli kararın tebliğinden itibaren on gün içinde temyiz yoluna başvurulabileceği belirtilmiştir. Gerekçeli karar 30/12/2015 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiş, başvurucu vekili UYAP yoluyla 11/1/2016 Pazartesi günü hükmü temyiz etmiştir. Yargıtay, başvurucuya 9/12/2015 tarihinde tefhim edilen kararın yasal süre dolduktan sonra 11/1/2016 tarihinde temyiz edildiğini belirterek süre aşımı nedeniyle dilekçenin reddine karar vermiştir.

Başvurucu, temyiz talebinin süre yönünden reddedilmesi nedeniyle mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

Başvuru konusu kararın verildiği tarihte yürürlükte olan 2004 sayılı Kanun'un 5311 sayılı Kanun'la değiştirilmeden önceki 363. maddesinde ihalenin feshi davalarında, temyiz süresinin kararın tefhim veya tebliğ tarihinden başlayacağı öngörülmüştür. 6100 sayılı Kanun'un 297. maddesinde hükmün kapsamında nelerin yer alması gerektiği sayılmış, anılan maddenin (1) numaralı fıkrasının (ç) bendinde, kanun yolları ve süresinin de hükmün zorunlu bir unsuru olduğu ifade edilmiştir. Yine 6100 sayılı Kanun'un 321. maddesinde kararın tefhiminin ancak mahkemece hükme ilişkin tüm hususların gerekçesi ile birlikte açıklanması ile gerçekleşeceği belirtilmiştir.

Başvurucunun -ilk derece mahkemesinin kısa ve gerekçeli kararında belirtildiği üzere- istinaf süresinin kararın tebliğinden itibaren işlemeye başlayacağına güvenerek kanun yoluna müracaat etmesinin -mahkemelerin kanun yolunu ve süresini ilgili kanun ve içtihatlarla uygun olarak taraflara doğru gösterme yükümlülüğü altın-

§ 51. Yukarıda belirtilen tespitler ışığında başvurunun -ilk derece mahkemesinin kısa ve gerekçeli kararında belirtildiği üzere- istinaf süresinin kararın tebliğinden itibaren işlemeye başlayacağına güvenerek kanun yoluna müracaat etmesinin -mahkemelerin kanun yolunu ve süresini ilgili kanun ve içtihatlarla uygun olarak taraflara doğru gösterme yükümlülüğü altında olduğu dikkate alındığında- makul görülmesi gerekmektedir. Bu durumda temyiz merciinin somut olayın şartlarında temyiz süresinin ilk derece mahkemesi tarafından gerekçesi açıklanmadığı hâlde tefhimden itibaren başlamasına ilişkin yorumunun öngörülemez nitelikte olup başvuru üzerinde ağır bir yüke sebep olduğu, başvurunun katlanmak zorunda kaldığı külfetin hedeflenen meşru amaçla orantısız olduğu, dolayısıyla müdahalenin ölçülü olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

da olduğu dikkate alındığında- makul görölmesi gerekmektedir. Bu durumda temyiz merciinin somut olayın şartlarında temyiz süresinin ilk derece mahkemesi tarafından gerekçesi açıklanmadığı hâlde tefhimden itibaren başlamasına ilişkin yorumunun ön-görülemez nitelikte olup başvuru üzerinde ağır bir yüke sebep olduğu, başvuru-nun katlanmak zorunda kaldığı külfetin hedeflenen meşru amaçla orantısız olduğu, dolayısıyla müdahalenin ölçülü olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Sonuç olarak **Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan mahkemeye erişim hakkı ihlal edilmiştir.**

u. Bişar Yusufoglu, B. No: 2018/2784, 10/2/2021 (Başvuru Süresinin Tefhimden Başlatılması)

Usulüne uygun tefhim yapılmadığı hâlde istinaf süresinin tefhimden başlatılması mahkemeye erişim hakkını ihlal eder.

Anahtar Kelimeler: Tefhim veya tebliğ, istinaf başvurusu, istinaf süresi, mahkemeye erişim, hukuki belirlilik ve öngörülebilirlik.

Başvurucu aleyhine İcra Hukuk Mahkemesinde (Mahkeme) icra takibine itiraz davası açılmıştır. Mahkeme 28/4/2017 tarihli kısa kararında davacı borçluya gönderilen ödeme emrinin usulsüz tebliğ edilmesi sebebiyle borçlunun ödeme emrinin tebliğ tarihinin 30/11/2016 tarihi olarak tespitine ve icra takibinin iptaline hükmetmiştir. Kararda, tefhim tarihinden itibaren on gün içinde istinaf yoluna başvurulabileceği belirtilmiştir. Başvurucu vekili 20/5/2017 tarihli dilekçe ile mahkeme kararına karşı istinaf kanun yoluna ilişkin süre tutum dilekçesi sunmuştur. Başvurucu 26/5/2017 tarihinde tavzih talebinde bulunmuş ve gerekçeli kararın 22/5/2017 tarihinde yazıldığı, kısa kararda hükmedilmeyen %20 icra inkâr tazminatına gerekçeli kararda hükmedilmesi sebebiyle çelişki meydana geldiği belirtilmiştir. Gerekçeli karar 2/6/2017 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiştir. Başvurucu vekili 5/6/2017 tarihinde gerekçeli istinaf dilekçesini sunmuştur. Bölge adliye mahkemesi, 28/4/2017 tarihinde tefhim edilen karara karşı yasal süre dolduktan sonra 20/5/2017 tarihinde kanun yoluna başvurulduğunu belirterek süre aşımı nedeniyle istinaf başvurusunun reddine kesin olarak karar vermiştir.

Başvurucu; tefhim edilen kararda yer verilmediği hâlde gerekçeli kararda icra inkâr tazminatına hükmedildiğini görünce tebliğden itibaren süresinde istinaf talebinde bulunduğunu ancak bu durum dikkate alınmaksızın sürenin tefhimden başlatılması nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

6100 sayılı Kanun'da kararın tefhiminin mahkemenin hükme ilişkin tüm hususların gerekçesi ile birlikte açıklanması ile gerçekleşeceği belirtilmiş, zorunlu hâllerde -hâkimin bu durumun sebebini de tutanağa geçirmek suretiyle- sadece hüküm özetini tutanağa yazdırarak kararı tefhim edebileceği düzenlenmiştir. Başvuruya konu olayda, 28/4/2017 tarihli celsede tefhim edilen kararda başvuru aleyhine hükmedilen %20 icra inkâr tazminatının yer almadığı görülmektedir. Başvurucu 20/5/2017 tarihinde süre tutum dilekçesi vermiş, gerekçeli kararın tebliği üzerine de istinaf başvurusunda bulunmuştur.

§ 39. 2004 sayılı Kanun'da istinaf süresinin kararın tefhim veya tebliğinden itibaren on gün olduğu belirtilmiştir. Somut olaydaki ihtilaf, istinaf süresinin hangi durumda tefhim ya da tebliğden başlatılacağından kaynaklanmaktadır. Yukarıda yer alan açıklamalara göre 6100 sayılı Kanun'un 297. maddesinin (2) numaralı fıkrasındaki zorunlu unsurları karşılamaması nedeniyle ortada usulün öngördüğü anlamda oluşturulmuş bir hüküm bulunmadığı anlaşılmaktadır. Böylece başvuru açısından istinafa ilişkin hak ve yükümlülüklerin gerekçeli kararın tebliği ile birlikte sonuç doğurmaya başlayacağı açıktır. Bu durum kanun yollarına başvurunun etkililiğinin sağlanması yönünden de gereklidir.

Başvurucu tefhim edilen kısa karar ile gerekçeli karar arasında çelişki bulunduğunu gerek tavzih talebinde gerekse de istinaf dilekçesinde belirtmiştir. Kısa kararın usul hükümlerine uygun olarak tefhim edilmemesine rağmen istinaf süresini tefhim tarihinden başlatarak istinaf başvurusunun süre yönünden reddine karar veren bölge adliye mahkemesi kararının kanuni dayanağının bulunmadığı anlaşılmıştır.

Sonuç olarak **Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkı ihlal edilmiştir.**

ü. **Mehmet Hanifi Şelem, B. No: 2018/24557, 19/10/2021**

İcra mahkemesinde tefhim veya tebliğden itibaren istinaf süresinin başlandığının belirlendiği ve kısa kararın gerekçeli olmadığı dikkate alındığında tefhimden itibaren istinaf süresinin başlatılarak istinaf talebinin süre aşımından reddedilmesi mahkemeye erişim hakkının ihlal eder.

Anahtar Kelimeler: Tefhim veya tebliğ, gerekçeli karar, süre aşımı, icra mahkemesi.

Başvurucu; kıymet takdiri raporunun usulüne uygun tebliğ edilmediğini, taşınmaz satışı kıymet takdirinde taşınmaz değerinin çok altında bedel belirlendiğini iddia ederek icra mahkemesinde ihalenin feshi davası açmıştır. İcra hukuk mahkemesi tarafların katıldığı 26/4/2018 tarihli duruşmada kısa kararla davanın reddine, ihale bedeli üzerinden %20 para cezasının başvurucudan alınarak Hazineye gelir kaydına karar vermiştir. Kısa kararda kararın taraflara tefhim veya tebliğinden itibaren 10 günlük yasal süre içinde istinaf yolunun açık olduğu belirtilmiştir. Gerekçeli karar taraflara tebliğ edilmemiştir. Başvurucu 8/5/2018 tarihinde istinaf talebinde bulunmuştur. Mahkeme istinaf talebinin süre aşımından reddine karar vermiştir. Karar gerekçesinde; ihalenin feshine ilişkin açılan davada 26/4/2018 tarihinde tarafların yüzüne karşı karar verildiği, istinaf başvurusunun en son 7/5/2018 tarihinde sona erdiği ancak başvurunun 8/5/2018 tarihinde istinaf başvurusunda bulunduğu belirtilmiştir. Ankara Bölge Adliye Mahkemesi ek kararın usul ve kanuna uygun olduğuna ve istinaf başvurusunun esastan reddine karar vermiştir.

Başvurucu, gerekçeli karar tebliğ edilmeden tefhim dikkate alınarak istinaf başvurusunun süre yönünden reddedilmesi nedeniyle mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

Somut olayda ise icra mahkemesi kısa ve gerekçeli kararında başvurucuya istinaf başvuru süresinin hangi tarihten itibaren başlayacağına ilişkin bir açıklama yapmadan genel ifadeyle tefhim veya tebliğ tarihinden itibaren başvuruda bulunulabileceğine yer vermiştir. Kısa kararda istinaf süresinin başlangıcına ilişkin olarak “hem tefhim hem de tebliğ” ibaresinin yer alması sürenin başlangıcıyla ilgili yanlışlığa neden olmuştur. Bununla birlikte başvurunun kısa kararla birlikte kararın gerekçesini öğrenemediği, gerekçeli kararın da başvurucuya tebliğ edilmediği anlaşılmıştır. Dolayısıyla karar gerekçesini bilmeyen başvurucudan kısa kararın tefhiminden itibaren istinaf kanun yoluna başvurusunu beklemenin başvurucuya ağır bir külfet yüklediği anlaşılmıştır.

Sonuç olarak **Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan mahkemeye erişim hakkı ihlal edilmiştir.**

§ 51. Kısa kararda istinaf süresinin başlangıcına ilişkin olarak “hem tefhim hem de tebliğ” ibaresinin yer alması sürenin başlangıcıyla ilgili yanlışlığa neden olmuştur. Bununla birlikte başvurunun kısa kararla birlikte kararın gerekçesini öğrenemediği, gerekçeli kararın da başvurucuya tebliğ edilmediği anlaşılmıştır. Dolayısıyla karar gerekçesini bilmeyen başvurucudan kısa kararın tefhiminden itibaren istinaf kanun yoluna başvurusunu beklemenin başvurucuya ağır bir külfet yüklediği anlaşılmıştır. Bu durumda kanun yolu mercilerinin somut olayın şartlarında istinaf süresini, ilk derece mahkemesi tarafından karar gerekçesi açıklanmadan tefhim tarihinden itibaren başlatmasına ilişkin yorumlarının öngörülemez nitelikte olduğu, başvurunun katlanmak zorunda kaldığı külfetin hedeflenen meşru amaçla orantısız olduğu, dolayısıyla müdahalenin ölçülü olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

v. Mustafa Adnan Çobanoğlu, B. No: 2016/2595, 21/3/2019 (Tebliğat Kanunu Hükümlerine Uyulmaması)

Başvurucunun tespit edilen yurt dışı ve yurt içi adreslerine tebligat çıkarılmadan ya da bu adreslere çıkarılan tebligatların bilaikmal dönme ihtimalinde dahi yeterli araştırma yapılmadan yargılamanın sonlandırılması ve Yargıtayın da bu doğrultuda tebliğ işlemlerinin usule uygun olduğunu belirterek temyiz talebini süreden reddetmesi mahkemeye erişim hakkını ihlal eder.

Anahtar Kelimeler: Tebligat, adres araştırması, tebliğ işlemleri, yurtdışı-yurtiçi adres, erişim, hukuki belirlilik ve öngörülebilirlik.

Sağlık Bakanlığı tarafından başvuru aleyhine Asliye Hukuk Mahkemesinde (Mahkeme) alacak davası açılmıştır. Mahkeme, başvuru MERNİS adresinin Amerika'da olduğu, daha önce yurt dışı tebligatının yapılması için yazışmalar yapıldığı ancak tebligatların yapılmadığını belirterek dava dilekçesi ve duruşma gününün ilan tebliğine karar vermiştir. Yargılama sonunda davanın kabulüne hükmedilmiş, temyiz dilekçesi kararın kesinleştiği gerekçesiyle Yargıtay tarafından süreden reddedilmiştir.

Başvuru, tebligat yapılabilmesi için yurt içi ve yurt dışı adreslerinin dosyada mevcut olduğunu ancak bu adreslere tebligat çıkarılmadan ilan tebligat yoluna gidilerek davanın sonuçlandırıldığını, bu suretle mahkemeye erişiminin engellendiğini iddia etmiştir.

İlan tebligat kararının verildiği tarihte yürürlükte olan mevzuata göre, ilan tebligatın adresi meçhul olanlara karşı son çare olarak başvurulması gereken bir yol oldu-

ğu, tebligatı çıkaran mercinin muhatabın adresini öncelikle resmî veya özel kurum ve dairelerden araştırması, bunlardan sonuç alamadığı takdirde kolluk vasıtasıyla araştırma yapmak suretiyle adresi tespit ettirebileceği belirtilmiştir. Mahkemenin yargısal süreçte ilan tebligat kararından önce başvuru tebligata yarar açık adresleri dosyada mevcut olduğu hâlde bu adreslere tebligat çıkarmadığı, bu konuda yapılması gerekli hatta zorunlu olan araştırmayı yapmadığı anlaşılmıştır. Somut davada, başvuru tespit edilen yurt dışı ve yurt içi adreslerine tebligat çıkarılmadan ya da bu adreslere çıkarılan tebligatların bilaikmal dönme ihtimalinde dahi kanun ve yargısal içtihatlar da belirtildiği üzere yeterli araştırma yapılmadan yargılamanın sonlandırılması ve Yargıtayın da bu doğrultuda tebliğ işlemlerinin usule uygun olduğunu belirterek başvuru temyiz talebini reddetmesi, hukuki güvenlik ve belirlilik

§ 77. Başvurucunun tespit edilen yurt dışı ve yurt içi adreslerine tebligat çıkarılmadan ya da bu adreslere çıkarılan tebligatların bilaikmal dönme ihtimalinde dahi kanun ve yargısal içtihatlar da belirtildiği üzere yeterli araştırma yapılmadan yargılamanın sonlandırılması ve Yargıtayın da bu doğrultuda tebliğ işlemlerinin usule uygun olduğunu belirterek başvuru temyiz talebini reddetmesi, hukuki güvenlik ve belirlilik ilkeleri bağlamında öngörülebilirlik sınırları içinde değerlendirilemeyecektir. Bu açıdan yapılan uygulamanın başvuru mahkemeye ulaşma imkânını ortadan kaldırdığı, bu suretle mahkemeye erişim hakkına yapılan müdahalenin orantısız olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

ilkeleri bağlamında öngörülebilirlik sınırları içinde değerlendirilemeyecektir. Bu açıdan yapılan uygulamanın başvurucunun mahkemeye ulaşma imkânını ortadan kaldırdığı, bu suretle mahkemeye erişim hakkına yapılan müdahalenin orantısız olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Sonuç olarak **Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan mahkemeye erişim hakkı ihlal edilmiştir.**

2. DAVANIN DAVA ŞARTI YOKLUĞU VE DİĞER USULİ NEDENLERLE REDDİ

a. *İsmail Avcı, B. No: 2019/12190, 22/2/2022 (Belirsiz Alacak Davasının Menfaat Yokluğu Gerekçesiyle Reddi)*

İş sözleşmesinden kaynaklanan alacağa yönelik belirsiz alacak davası açılmayacağı gerekçesiyle davanın usulden reddine karar verilmesi mahkemeye erişim hakkının ihlal eder.

Anahtar Kelimeler: Belirsiz alacak davası, eda davası, işçi alacağı, erişim.

Başvurucu, toplu iş sözleşmesinden kaynaklanan alacağının ödenmesi istemiyle alacak davası açmıştır. Başvurucu, davayı belirsiz alacak davası olarak açmanın yanında talep ettiği tazminat miktarını da -fazlaya ilişkin haklarını saklı tutarak- 6.539,68 TL olarak göstermiştir. Başvurucu bilirkişi raporunu da gözetmek suretiyle davasını ıslah ederek tazminat talebini yükseltmiştir. Mahkeme davayı kısmen kabul ederek 8.827,97 TL tazminat ödenmesine karar vermiştir. Yargıtay Dairesi, alacağın belirsiz olmadığına dikkat çekerek başvurunun tam/kısmi alacak (genel eda) davası açmak yerine şartları oluşmadan belirsiz alacak davası açmasında hukuki yararının bulunmadığını belirtmiş ve davanın usulden reddi gerektiği gerekçesiyle kararı bozmuştur. Mahkeme bozma kararındaki gerekçeyle davayı reddetmiştir.

Başvurucu, toplu iş sözleşmesinden kaynaklanan alacakları için açtığı davanın usulden reddedilmesi nedeniyle mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

Mahkemeye erişim hakkından yararlanmayı kolaylaştırma amacıyla getirilen belirsiz alacak davası açma imkânı olayda Yargıtay Dairesinin katı yorumu sebebiyle davacı aleyhine sonuçlar doğurmuştur. Başvurucu, dava dilekçesinde davasının belirsiz alacak

davası olduğunu belirtmesi sebebiyle medeni hakkıyla ilgili uyuşmazlığını mahkemede öne sürme hakkından mahrum kalmıştır. Başvurucunun hatalı olarak belirsiz alacak davası açmış olması sadece belirsiz alacak davasıyla getirilen avantajlardan yararlanamaması sonucunu doğurmamış, genel eda davasıyla elde edebileceği hakları yitirmesine de yol açmıştır. Başvurucunun şartları oluşmadan belirsiz alacak davası açığının kabulü, sadece zamanaşımı veya davanın genişletilmesi yasağı ile ilgili avantajlardan yararlanamamasıyla sınırlı sonuç doğurmamış; toplu iş sözleşmesinden kaynaklanan alacağını dava konusu etmesini bütünüyle imkânsız hâle getirmiştir. Dairenin somut olayda başvurunun yaptığı usul hatasını düzeltilebilecek bir yanlışlık olarak kabul etmemiş olması,

§ 74. Sonuç olarak başvurunun, şartları oluşmadan açtığı belirsiz alacak davasının dava şartı yokluğundan reddedilmesinin -usul hukukundaki imkânlar gözetildiğinde- başvurulabilecek son çare olmadığı değerlendirilmiştir. Davanın hukuki yarar yokluğundan reddi suretiyle mahkemeye erişim hakkına yapılan müdahalede, medeni hakla ilgili uyuşmazlığın karara bağlanması yönünden etkili olan davanın açılmasını sağlama amacına ulaşılması için daha hafif müdahale teşkil eden aracın seçilmesi yerine başvurunun mahkemeye erişimini imkânsız kılan ağır bir aracın tercih edilmesinin gereklilik şartına uygun olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

6098 sayılı Kanun'un 158. maddesiyle getirilen imkândan yararlanmasının mümkün görüleceğini kuşkulu hâle getirmektedir. Dolayısıyla 6098 sayılı Kanun'un 158. maddesinin varlığı, eldeki davanın hukuki yarar yokluğundan reddedilmesinin başvurucunun medeni hakkını dava konusu etmesini imkânsız hâle getirdiği yolunda ulaşılan kanaati değiştirmemiştir.

Sonuç olarak **Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkı ihlal edilmiştir.**

b. Kemal Çakır ve Diğerleri [GK], B. No: 2016/13846, 5/3/2020 (ÇED Raporuna Karşı Açılan Davanın Menfaat Yokluğu -İkamet Şartı- Gerekçesiyle Reddi)

Başvurucuların mülklerinin RES proje sahasına yakın olması veya kullanım amacı gibi öznel şartları dikkate almaksızın, proje sahasında mülkü olmayanların -projeyle yakın sahada mülkü olsa bile- dava açamamaları mahkemeye erişim hakkının ihlal eder.

Anahtar Kelimeler: ÇED raporu, menfaat, güncel ve kişisel, RES, erişim.

Başvurucular Aydın'ın Söke ilçesi Savuca Mahallesi'nde taşınmazların malikleridir. Bakanlar Kurulu kararı ile, Savuca Mahallesi'nde kurulacak Rüzgâr Enerji Santrali (RES) Üretim Tesisinin yapımı amacıyla söz konusu taşınmazların acele kamulaştırılmasına karar verilmiştir. Başvurucular ÇED gerekli değildir kararlarının iptali istemiyle ayrı ayrı dava açmışlardır. İdare mahkemesince davanın ehliyet yönünden reddine karar verilmiştir. Kararın gerekçesinde, RES projesinin Söke ilçesi Yenidoğan ve Akçakonak Mahallelerinde bulunan taşınmazları kapsadığı, başvuruçuların taşınmazlarının ise Söke ilçesi Savuca Mahallesi'nde bulunduğu belirtilmiştir. Kararda, başvuruçuların davaya konu projenin kapsamına giren taşınmazlarının veya diğer mal varlıklarının bulunmadığı vurgulandıktan sonra vatandaş veya birey olmanın tek başına söz konusu idari işleme karşı dava açma ehliyetine sahip olma bakımından yeterli olmayacağı ifade edilmiştir. Kararda sonuç olarak başvuruçuların kişisel ve güncel menfaatini etkileyen bir uyuşmazlığın olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Danıştay kararı ile davanın ehliyet yönünden reddine ilişkin kısmı oyçokluğuyla onanmıştır.

Başvurucular söz konusu alanda çiftçilik yaptıklarını ve başka geçim kaynaklarının bu-

lunmadığını, çevre ile ilgili davalarda sübjektif ehliyetin oldukça geniş yorumlanması gerektiğini belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

Bireysel başvuruya dayanak davada uyuşmazlık konusu edilen işlem başvuruçuların Savuca Mahallesi'nde taşınmazlarının bulunduğu bölgeye yakın Yenidoğan ve Akçakonak Mahallelerinde yapılacak olan RES Üretim Tesisı hakkındaki ÇED gerekli değildir karardır.

Derece mahkemelerinin kararları, davacıların mülklerinin proje sahasına yakın olması veya kullanım amacı gibi öznel şartları dikkate almaksızın bir proje sahasında mülkü olmayanların -projeyle yakın sahada mülkü olsa bile- projeyle karşı hiçbir durumda dava açamayacakları yönünde kategorik bir yaklaşım içermektedir. Ancak başvuruçuların öznel durumları hakkında bir değerlendirme içermeyen bu

§ 59. Derece mahkemelerinin yukarıdaki kararları, davacıların mülklerinin proje sahasına yakın olması veya kullanım amacı gibi öznel şartları dikkate almaksızın bir proje sahasında mülkü olmayanların -projeyle yakın sahada mülkü olsa bile- projeyle karşı hiçbir durumda dava açamayacakları yönünde kategorik bir yaklaşım içermektedir. Ancak başvuruçuların öznel durumları hakkında bir değerlendirme içermeyen bu kategorik yaklaşım, başvuruçular gibi proje kapsamında olmamakla birlikte projeden etkilenme potansiyeli bulunan kişilerin dava açmalarını imkânsız hâle getirdiğinden başvuruçuların mahkemeye erişim hakkına yapılan müdahalenin orantısız olması sonucu doğurmaktadır.

kategorik yaklaşım, başvuruçular gibi proje kapsamında olmamakla birlikte projeden etkilene potansiyeli bulunan kişilerin dava açmalarını imkânsız hâle getirdiğinden başvuruçuların mahkemeye erişim hakkına yapılan müdahalenin orantısız olması sonucunu doğurmaktadır. Dolayısıyla davanın ehliyet yönünden reddedilmesi suretiyle başvuruçuların mahkemeye erişim hakkına yönelik müdahalenin ölçüsüz olduğu sonucuna varılmıştır.

Sonuç olarak **Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkı ihlal edilmiştir.**

c. Alp Sosyal Hizm. İnş. Day. Tük. Mal. Otom. Nak. Temizlik Hayvancılık San. ve Tic. Ltd. Şti. (2), B. No: 2017/16292, 23/6/2020 (Davanın Pasif Husumet Yokluğu Gerekçesiyle Reddi)

Yargıtay daireleri arasındaki içtihat farklılığı sonucu husumetten ret kararı verilmesi mahkemeye erişim hakkını ihlal eder.

Anahtar Kelimeler: Husumet, içtihat farklılığı, Hukuk Genel Kurulu, ret kararı, erişim.

Başvurucunun Sosyal Güvenlik Kurumuna (SGK/Kurum) ödenmesi gereken malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primlerinden işveren hissesinin beş puanlık kısmına isabet eden tutar Hazine tarafından karşılanmış sonrasında 5510 sayılı Kanun'da yapılan değişiklik ile kaldırılmıştır. Başvurucu, iş mahkemesinde açtığı davada Hazine desteğinden yararlanamadığını belirterek prim ödemelerinin SGK'dan tahsiline karar verilmesini talep etmiştir. Mahkeme davanın Hazineye açılması gerektiğini belirterek husumet yokluğu nedeniyle reddine karar vermiştir. Karar Yargıtay 21. Hukuk Dairesi tarafından onanmıştır.

Başvurucu, benzer nitelikteki davalar kabul ile sonuçlanırken davanın SGK yerine Hazineye karşı açılması gerektiğinden bahisle husumet yokluğu nedeniyle Mahkemece reddedilmesinin adil yargılanma hakkını ihlal ettiğini iddia etmiştir.

5510 sayılı Kanun'un 81. maddesi kapsamında %5'lik Hazine katkı payından yararlanma şartları ve bu kapsamda davacılar tarafından ödenen katkı payının iadesi talebiyle açılan davalar ile ilgili olarak Yargıtay 10. Hukuk Dairesinin davanın SGK aleyhine açılması gerektiğini içtihat hâline getirerek bu konuda yerel mahkemelerce verilen kararları onadığı anlaşılmaktadır. Buna karşın Yargıtay 21. Hukuk Dairesi başvuru konusu somut davanın karara bağlandığı tarihi de içine alan dönemde bu tür davaların Hazine aleyhine açılması gerektiğini belirterek SGK aleyhine açılan davalarda husumet yokluğu nedeniyle bozma kararları vermiştir.

Ş 49. Başvurucunun SGK aleyhine açtığı davanın Hazine aleyhine açılması gerektiği gerekçesiyle reddedildiği ve Yargıtay 21. Hukuk Dairesi tarafından onanarak husumet yönünden hükmün kesinleştirildiği ancak akabinde Hukuk Genel Kurulu kararı ve aynı yönde 21. Hukuk Dairesinin de görüş değiştirerek davanın SGK aleyhine açılması gerektiği yönündeki içtihat gelişim süreci gözetildiğinde başvurunun gerek Hazine gerekse SGK aleyhine açacağı sonraki bir davanın başarı şansının olmayabileceği yönünde şüpheye düşmesinin makul ve anlaşılabilir olduğu görülmektedir. Başka deyişle içtihat farklılığının derinleştiği söylenemeyecek ise de başvuruya konu olayın somut şartlarında husumete ilişkin kararların niteliği gereği farklı kararların başvuru açısından hukuken belirsizlik doğurduğu anlaşılmaktadır.

Başvuru konusu davadan sonraki süreçte Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun bu davaların SGK'ya karşı açılması gerektiğine ilişkin içtihadı üzerine somut davanın temyiz incelemesini yapan Yargıtay 21. Hukuk Dairesi kararını değiştirmiş ve yerel mahkemelerce SGK'ya karşı açılan davaları onamış, Hazine aleyhine açılan davalarla ilgili bozma kararları vermiştir. Dolayısıyla husumete ilişkin kararların niteliği gereği farklı kararların başvuru açısından hukuken belirsizlik doğurduğu anlaşılmaktadır. Yargıtay Daireleri arasındaki yorum farklılıklarının benzer nitelikteki davaların karara bağlanması sürecinde hukuki belirsizliğe yol açtığı ve başvurucular için öngörülemez nitelikte olduğu anlaşılmıştır.

Sonuç olarak **Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkı ihlal edilmiştir.**

ç. **Cem Taylan Erden ve Diğerleri, B. No: 2017/32445, 19/11/2020 (Zımni Ret Üzerine Dava Açılması)**

Ücret alacağı talebiyle açılan tam yargı davasının “başvuru üzerine idari merci tarafından verilmiş karar” niteliğinde bir işlem bulunmadığı gerekçesiyle incelenmeksizin reddedilmesi mahkemeye erişim hakkının ihlal eder.

Anahtar Kelimeler: İcrai nitelik, hazırlık işlemi, kesin ve yürütülebilir işlem, incelenmeksizin ret, mahkemeye erişim.

Başvurucunun görev yaptığı okul 667 sayılı KHK gereğince Hazineye devredilmiş ve başvurunun iş akdi feshedilmiştir. Başvurucu ihbar ve kıdem tazminatı ile ücret alacaklarının ödenmesi talebiyle Olağanüstü Hâl İncelemeleri Bürosuna başvurmuştur. Başvurucu, 60 gün içinde cevap verilmemesi sebebiyle başvurusunun zımnen reddedildiğini kabul ederek İdare Mahkemesinde tam yargı davası açmıştır. Mahkeme dava şartı yokluğu nedeniyle davanın reddine karar vermiştir. İstinaf talebi üzerine bölge idare mahkemesi, davanın 675 sayılı KHK’nın 16. maddesinin (4) numaralı fıkrası uyarınca “başvuru üzerine idari merci tarafından verilmiş karar” niteliğinde bir işlem bulunmadığı gerekçesiyle -kararının gerekçesini değiştirmek suretiyle- istinaf istemini kesin olmak üzere reddetmiştir.

Başvurucu, davasının incelenmeksizin reddedilmesi nedeniyle mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2577 sayılı Kanun’un 10. maddesinde; ilgililerin haklarında idari davaya konu olabilecek bir işlem veya eylemin yapılması için idari makamlara başvurabilecekleri, altmış gün içinde bir cevap verilmezse isteğin reddedilmiş sayılarak altmış günün bittiği tarihten itibaren dava açma süresi içinde dava açılabileceği düzenlenmiştir. Bölge idare mahkemesince dayanan 675 sayılı KHK’nın 16. maddesinin (4) numaralı fıkrasında, ilgililer tarafından yapılan başvuru üzerine idarece altmış gün içinde cevap verilmemesi durumunda başvurunun zımnen reddedilmiş sayılacağını öngören 2577 sayılı Kanun’un 10. maddesine istisna getirildiğine dair açık hükmün yer almadığının altı çizilmelidir. Zımni ret müessesesinin 2577 sayılı Kanun’un 10. maddesinin 675 sayılı KHK’nın 16. maddesinin (4) numaralı fıkrası kapsamında yapılan başvuruları kapsamayacağının söylenmesi makul ve öngörülebilir bir yorum olmayacağı gibi bu yorum Anayasa’nın 125. maddesinde yer alan güvence ile açıkça çelişecektir. Hukuk kurallarının öngörülebilirlik ilkesiyle çelişen yorumları esas alınarak mahkemeye erişim hakkına yapılan müdahalenin kanunilik kriterini taşıdığı ifade edilemeyecektir. Dolayısıyla somut olayda idare tarafından verilmiş bir kararın bulunmadığı şeklindeki yorumun kanuni dayanağının olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Sonuç olarak **Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkı ihlal edilmiştir.**

§ 61. Bölge idare mahkemesince dayanan 675 sayılı KHK’nın 16. maddesinin (4) numaralı fıkrasında, ilgililer tarafından yapılan başvuru üzerine idarece altmış gün içinde cevap verilmemesi durumunda başvurunun zımnen reddedilmiş sayılacağını öngören 2577 sayılı Kanun’un 10. maddesine istisna getirildiğine dair açık hükmün yer almadığının altı çizilmelidir. Zımni ret müessesesinin 2577 sayılı Kanun’un 10. maddesinin 675 sayılı KHK’nın 16. maddesinin (4) numaralı fıkrası kapsamında yapılan başvuruları kapsamayacağının söylenmesi makul ve öngörülebilir bir yorum olmayacağı gibi bu yorum Anayasa’nın 125. maddesinde yer alan güvence ile açıkça çelişecektir. Hukuk kurallarının öngörülebilirlik ilkesiyle çelişen yorumları esas alınarak mahkemeye erişim hakkına yapılan müdahalenin kanunilik kriterini taşıdığı ifade edilemeyecektir.

d. Hidayet Kasım ve Yılmaz Ataş, B. No: 2014/786, 10/5/2017 (İşlemin Hazırlık İşlemi Olup İcrai Nitelikte Olmaması Gerekçesiyle Davanın Reddi)

İcrai nitelikte olamayan ve idari işlemin hazırlayıcısı niteliğindeki "TSK'da görev yapamaz." şeklindeki raporun iptali isteminin incelenmeksizin reddi kararı mahkemeye erişim hakkını ihlal etmez.

Anahtar Kelimeler: İcrai nitelik, hazırlık işlemi, kesin ve yürütülebilir işlem, mahkemeye erişim.

Başvurucular hakkında, TSK'da görev yapmakta iken Gülhane Askerî Tıp Akademisi Sağlık Kurulunca "*Türk Silahlı Kuvvetlerinde (TSK) görev yapamaz.*" tespiti yapılmıştır. Başvurucular, bu yazının ve yazı ekindeki Sağlık Kurulu raporunun iptali istemiyle dava açmıştır. Askerî Yüksek İdare Mahkemesi (AYİM), TSK'da görev yapamayacağına ilişkin raporun doğuracağı tek sonucun, ilgilinin TSK'dan ilişkisinin kesilerek malulen emekliye sevk edilmesi olup sağlık raporunun malulen emekliye sevk işleminin hazırlık işlemi niteliğinde bulunduğu, şartları yerine getirilerek emekliye sevk işlemine karşı açılacak davada raporun hukuka aykırılığının ileri sürülebileceği ve bu iddianın değerlendirilebileceği, dolayısıyla ortada idari davaya konu olabilecek bir işlem bulunmadığı gerekçesiyle davanın reddine karar vermiştir.

Başvurucu, mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

Sağlık raporlarının ve ekinde tebliğ edildikleri yazıların emeklilik işlemi olarak kabul edilmeyerek hazırlık işlemi niteliğinde kabul edilmesine ilişkin değerlendirmenin bariz takdir hatası veya açık bir keyfilik içermediği ve mahkemeye erişim hakkı, idari işlemlerin hazırlık aşamalarının ayrıca dava konusu edilebilmesi güvencesini sağlamadığından ortada başvurucuların mahkemeye erişim hakkına yönelik bir müdahalenin bulunmadığı anlaşılmaktadır. Başvurucuların açtığı davaların reddine karar verilmesinden ve AYİM kararlarının tebliğinden sonra emeklilik işlemlerine karşı dava açma süresinin de geçmediği ve başvurucuların emeklilik işlemlerinin iptali istemiyle dava açma imkânlarının bulunduğu görülmektedir.

§ 47. Sonuç olarak sağlık raporları üzerine tesis edilecek idari işlemlere karşı başvurucuların dava açma imkânlarının bulunduğu, bu çerçevede sağlık raporlarının yargısal denetiminin yapılabileceği gözetildiğinde başvurucuların mahkemeye erişim hakkına yönelik bir ihlalin bulunmadığının açık olduğu sonucuna varılmıştır.

Sonuç olarak **başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmiştir.**

e. Seyfullah Çakmak, B. No: 2018/14529, 15/12/2020 (Yargı Yolunun Anayasa Tarafından Kapatıldığı Gerekçesiyle Davanın Reddi)

Hâkimler ve Savcılar Kurulu (HSK/Kurul) Genel Sekreterliğinin işlemine karşı açılan iptal davasının incelenmeksizin reddedilmesi mahkemeye erişim hakkının ihlal eder.

Anahtar Kelimeler: HSK, Genel Sekreterlik, idari işlem, erişim, bilgi edinme.

Başvurucu hakkında düzenlenmiş olan sicil fişlerinin, terfi raporlarının, performans ve değerlendirme formlarının örneklerinin tarafına verilmesi istemiyle Kurul nezdinde başvuruda bulunmuştur. Kurul Genel Sekreterliği tarafından başvurunun talebi reddedilmiştir. İşlemden ayrıca, tebliğden itibaren altmış gün içinde idari yargı yoluna başvurulabileceği başvurucuya bildirilmiştir. Başvurucu iptal davası açmış, idare mahkemesi davayı incelemeksizin reddetmiştir. Gerekçede öncelikle Anayasa'nın Kurula ilişkin hükümleri ile 6087 sayılı Hâkimler ve Savcılar Kurulu Kanunu'nda yer alan düzenlemeler hatırlatılarak meslekten çıkarma cezası hariç Kurul kararlarına karşı yargı yolunun kapalı olduğu ifade edilmiştir.

Başvurucu, Genel Sekreterlik tarafından tesis edilen işleme karşı açılan davanın incelenmeksizin reddedilmesi nedeniyle mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

Kurul kararlarına karşı yargı yolunun (meslekten çıkarma kararları dışında) kapalı olduğunu belirleyen Anayasa'nın 159. madde hükmünü yasal düzeyde somutlaştıran 6087 sayılı Kanun'un 33. maddesinde, meslekten çıkarma dışında kararlarına karşı yargı yolunun kapalı olduğu belirtilen birimler Genel Kurul ve daireler olarak ifade edilmiştir. Kurul kararlarına karşı yargı yolunun bir istisna dışında kapalı olduğunu belirleyen bu hükümde Genel Sekreterlik zikredilmemiştir. Bu bağlamda gerek Kurula ilişkin görev, yetki ve teşkilatı düzenleyen hükümler gerekse Kurul kararlarına dair yargı yoluna ilişkin istisnayı belirleyen kurallar dikkate alındığında kategorik olarak Genel Sekreterlik tarafından tesis edilen her türlü işleme karşı yargı yolunun kapatılmadığı Genel Kurul veya dairelerin kararına dayalı olarak tesis edilen işlemler ile Genel Kurul veya dairelerin kararlarına hazırlık mahiyetinde olan işlemlerin yargı denetimine kapalı olduğu anlaşılmaktadır. Başvuru konusu olayda dava konusu işlem, evraktan örnek verilmesi talebinin Genel Sekreterlik tarafından reddine ilişkin bir tasarruftur. Bu bağlamda mahkemenin verdiği incelenmeksizin ret kararı ile mahkemeye erişim hakkına yaptığı müdahalenin kanunilik unsurunu taşımadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Sonuç olarak **başvurucunun Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan mahkemeye erişim hakkı ihlal edilmiştir.**

§ 51. Kurul kararlarına karşı yargı yolunun (meslekten çıkarma kararları dışında) kapalı olduğunu belirleyen Anayasa'nın 159. madde hükmünü yasal düzeyde somutlaştıran 6087 sayılı Kanun'un 33. maddesinde, meslekten çıkarma dışında kararlarına karşı yargı yolunun kapalı olduğu belirtilen birimler Genel Kurul ve daireler olarak ifade edilmiştir. Kurul kararlarına karşı yargı yolunun bir istisna dışında kapalı olduğunu belirleyen bu hükümde Genel Sekreterlik zikredilmemiştir. Bu bağlamda gerek Kurula ilişkin görev, yetki ve teşkilatı düzenleyen hükümler gerekse Kurul kararlarına dair yargı yoluna ilişkin istisnayı belirleyen kurallar dikkate alındığında kategorik olarak Genel Sekreterlik tarafından tesis edilen her türlü işleme karşı yargı yolunun kapatılmadığı Genel Kurul veya dairelerin kararına dayalı olarak tesis edilen işlemler ile Genel Kurul veya dairelerin kararlarına hazırlık mahiyetinde olan işlemlerin yargı denetimine kapalı olduğu anlaşılmaktadır.

f. Şenol Özdemir, B. No: 2018/14133, 11/5/2023 (Davanın, Kesin Hüküm Bulunduğu Gerekçesiyle Usulden Reddi)

Maluliyet oranının %0 olarak tespit edildiği gerekçesiyle kısmen kabul edilen tazminat davası sonrasında düzeltme kaydı ile maluliyet oranının %24 olarak belirlenmesi üzerine açılan davanın kesin hüküm nedeniyle reddedilmesi mahkemeye erişim hakkını ihlal eder.

Anahtar Kelimeler: Kesin hüküm, maluliyet, dava şartı, dava sebebi, erişim.

Başvurucunun geçirdiği kaza sonucu maluliyet oranı %0 olarak belirlenmiş ve başvuru bu orana itiraz etmiştir. Başvurucu işverenin kusurlu olduğu iddiasıyla %0 maluliyet oranına dayanarak ve haklarını saklı tutarak maddi ve manevi tazminat davası açmıştır. Zonguldak 3. İş Mahkemesi 29/1/2015 tarihinde -başvurucunun maluliyet oranının %0 olduğunu da dikkate alarak- kazanın oluşumunda başvurunun %50 kusurlu olması nedeniyle talebin kısmen kabulüne karar vermiştir. Bu arada maluliyet oranına yapılan itiraz kabul edilmiş ve maluliyet oranı %24 olarak belirlenmiştir. Başvurucu yeni orana bağlı olarak 28/9/2015 tarihinde ikinci bir tazminat davası açmıştır. Zonguldak 2. İş Mahkemesi davanın kabulüne karar vermiştir. Temyiz üzerine Yargıtay Dairesi, 2014 yılında aynı davalı aleyhine, aynı iş kazasından dolayı açılan ilk davada davacının maluliyet oranının kesinleştiğini, bu durumda ikinci davanın kesin hüküm nedeniyle reddine karar verilmesi gerektiğini belirterek hükmü bozmuştur. Mahkeme, bozmaya uyarak kesin hüküm nedeniyle davayı reddetmiştir.

Başvurucu, itiraz üzerine düzeltme kaydı ile belirlenen %24 maluliyet oranı üzerinden yeni bir dava açıldığını, dolayısıyla ortada kesin hüküm bulunmadığını belirterek, adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

§ 51. Kesin hükümden bahsedilebilmek için önce açılan dava ile sonra açılan davanın konuları, sebepleri ve taraflarının aynı olması gerekmektedir. Başvuru konusu olayda ise başvurunun maluliyet oranı önce %0 olarak tespit edilmiştir. Başvurucu tarafından bu tespiti içeren rapora idare nezdinde itiraz edilmiş ve yapılan itiraz kabul edilerek %0 maluliyet oranını içeren rapor iptal edilmiştir. ... oranın %24 olarak yeniden belirlenmesi üzerine başvuru tarafından ikinci bir dava açılmıştır. Yani önce açılan dava ile sonra açılan davanın -maluliyet oranlarının farklı olmasına bağlı olarak- sebepleri farklıdır.

Yargıtay maluliyet oranının ilk açılan davada tartışılarak kesinleştiğini ifade etmiştir. Ancak ilk açılan davada mahkeme maluliyet oranına ilişkin bir değerlendirme yapmamış, başvurunun maluliyet oranını %0 olarak kabul ederek sadece kusur oranlarını tespiti dair raporlar almıştır. Bir başka deyişle %0 oranına dair itiraz süreci yargılama dışında cereyan etmiş ve mahkemede tartışma konusu olmamış, mahkemece anılan idari itiraz sürecinin sonucu beklenmeden kesin karar verilmiştir. İkinci davada ise -%0 maluliyet oranının tespitine dair raporun iptal edilmesi de gözönünde bulundurularak- %24 oranı kabul edilmiş ve ilk davada tespit edilen kusur oranı üzerinden başvurunun hak ettiği tazminat tespit edilmiştir. İlk davada dayanılan ve davanın sebebini oluşturan

rapor ile sonraki davada dayanılan rapor farklı olduğu gibi, ilk davada tartışma konusu yapılmaksızın karara dayanak alınan %0 oranındaki rapor kesin karardan sonra Yüksek Sağlık Kurulunca iptal etmiştir. Dayanılan maddi vakıa yönünden sebebi farklı olan ikinci bir dava açmasına rağmen Yargıtay Dairesince konusu, sebebi ve tarafları aynı olan ikinci bir dava açıldığı şeklinde kabul edilmiştir. Dolayısıyla bu yorumdan hareketle davanın kesin hükme bağlı olarak dava şartı yokluğu nedeniyle reddedilmesi şeklindeki müdahalenin ölçüsüz olduğu sonucuna varılmıştır.

Sonuç olarak **Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkı ihlal edilmiştir.**

g. Velid Çiftçi, B. No: 2020/18132, 29/3/2023 (Davanın Derdestlik Gerekçesiyle Reddi)

Davaya konu işlem ve davanın tarafları aynı olmasına karşın uyuşmazlıkların konusu farklı olduğu hâlde derdestlik gerekçesiyle davanın reddedilmesi mahkemeye erişim hakkını ihlal eder.

Anahtar Kelimeler: Derdestlik, dava şartı, dava konusu, incelenmeksizin ret, erişim.

Başvurucu KHK ile kamu görevinden çıkarılmış, OHÂL Komisyonu başvurucuyu göreve iade etmiştir. Başvurucu, görevde olmadığı döneme ilişkin mali haklarının yasal faizinin tarafına ödenmesi istemiyle 7/10/2019 tarihinde Kurumuna başvurmuştur. Başvurucu 8/10/2019 tarihinde Kurumuna ikinci bir başvuru daha yapmıştır. Bu başvurusunda görevinden çıkarılmasından dolayı konutunu ve aracını çok düşük bedelle satmak zorunda kaldığını belirterek maddi ve manevi tazminat talebinde bulunmuştur. Başvurucunun her iki dilekçesinde yer alan talepleri 9/10/2019 tarihli işlemi ile reddedilmiştir. Bunun üzerine başvuru söz konusu işlemin 7/10/2019 tarihli taleplerin reddine ilişkin kısmı yönünden ayrı, 8/10/2019 tarihli taleplerinin reddine ilişkin kısmı yönünden ayrı olmak üzere iki dava açmıştır. Başvurucunun 7/10/2019 tarihli talebinin reddine yönelik açtığı davada Ankara 10. İdare Mahkemesi işlemin iptaline karar vermiştir. Bu karara karşı yapılan istinaf talebi Bölge İdare Mahkemesi kararıyla reddedilmiştir. Başvurucunun 8/10/2019 tarihli talebinin reddine yönelik işlemin iptali istemiyle açtığı davada ise Ankara 11. İdare Mahkemesi derdestlik gerekçesiyle davanın incelenmeksizin reddine karar vermiştir. Gerekçede, başvurucunun aynı işlemin iptali istemiyle 10. İdare Mahkemesinde dava açtığını ve anılan dava ile bakılan davanın taraflarının, konusunun ve sebebinin aynı olduğu belirtilmiştir. Karar kesinleşmiştir.

Başvurucu, taleplerinin farklı olduğunu ve her bir talebin ayrı ayrı dava konusu edildiğini belirterek mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

§ 18. Başvurucunun tazminat talebiyle açtığı davanın yargı süreci, tamamlanmamış dava ile taraflarının konusunun ve sebebinin aynı olduğu, başka bir deyişle davanın derdest olduğu gerekçesiyle incelenmeksizin reddine karar verilmiştir. Mahkemenin 2577 sayılı Kanun'un 14. maddesi kapsamında yaptığı inceleme sonucunda söz konusu karara vardığı görülmüştür. Anılan maddede derdestlik durumunun ilk inceleme şartı olarak sayılmadığı tespit edilmiştir. Danıştay içtihatlarında derdestlik durumunun usul hukukunun temel kavramlarından olduğu belirtilmiş, 6100 sayılı Kanun'un 114. maddesine atıfla dava şartı olduğu ifade edilmiştir. Bu durumda derdestlik durumunun saptanabilmesi için tarafları ve konusu aynı olan bir davanın daha önce aynı veya başka bir mahkemede açıldığına ve görülmekte olduğunun tespit edilmesi gerekmektedir.

Başvurucunun açtığı ilk davada talebi 7/10/2019 tarihli başvurusundaki görevde olmadığı döneme ilişkin mali haklarının yasal faizinin tarafına ödenmesi talebine ilişkindir. Talebin reddi üzerine bu işleme karşı açılan dava Ankara 10. İdare Mahkemesinde görülmüş ve esastan karara bağlanmıştır. Başvurucunun açtığı ve bireysel başvuruya konu olan ikinci dava ise 8/10/2019 tarihli başvurusunda belirttiği maddi ve manevi tazminat talebine ilişkindir. Her iki uyuşmazlıktaki davaya konu işlem ve taraflar aynı olmasına karşın uyuşmazlıkların konusu farklıdır. Bu durumda incelenmeksizin ret kararına konu olacak derdest bir davanın olmadığı anlaşılmıştır. Sonuç olarak Mahkemenin derdestlik nedeniyle davayı incelenmeksizin reddetmesinin kanuni dayanağının bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Sonuç olarak **Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkı ihlal edilmiştir.**

ğ. Turgay Erdemir, B. No: 2019/38387, 15/3/2023 (Dava Dilekçesinin İYUK'un 5. Maddesindeki Şekil Şartlarına Uygunluğu)

Tek bir idari işlemle tesis edilen 68 adet disiplin cezası için dilekçe ret kararı verilerek 68 ayrı dava açmak zorunda bırakılması mahkemeye erişim hakkını ihlal eder.

Anahtar Kelimeler: Dava dilekçesinin reddi, 2577 sayılı Kanun'un 5. maddesi, mahkemeye erişim.

Edirne İl Emniyet Müdürlüğünde polis memuru olarak görev yapan başvuru hakkın-
da yapılan disiplin soruşturması sonucu Edirne Valiliği tarafından 14/2/2019 tarihli tek
işlemi ile 68 kez, ayrı ayrı 1 günlük aylıktan kesme cezası verilmiştir. Başvuru işlemin
iptali talebiyle Edirne İdare Mahkemesinde (Mahkeme) dava açmıştır. Mahkeme 2577
sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 5. maddesi gereğince dilekçenin reddine karar
vermiştir. Kararın gerekçesinde, başvurunun amirinden izin almaksızın görevli bu-
lunduğu il sınırları dışına 68 defa çıktığından bahisle hakkında disiplin cezası tesis edil-
diği ve her bir olayın birbirinden bağımsız olması nedeniyle talepler arasında maddi
veya hukuki yönden bağıllık ya da sebep-sonuç ilişkisi bulunmadığına vurgu yapılmış-
tır. Buna göre her bir aylıktan kesme cezasına ayrı olmak üzere 68 ayrı dava açılması ge-
rektiği belirtilmiştir. Başvuru yine tek bir dilekçe ile işlemlerin iptalini Mahkemeden
istemiştir. Mahkeme 2577 sayılı Kanun'un 15. maddesinin son fıkrası gereği davanın
reddine hükmetmiştir.

Başvuru, davaya konu ettiği 68 kez, ayrı ayrı bir günlük aylıktan kesme cezalarının
Edirne Valiliği tarafından tek bir kararla alındığını, bu sebeple cezaların arasında maddi
ve hukuki yönden bağıllık ve sebep-sonuç ilişkisi bulunduğunu, aynı sebebe dayanan
tek bir işlem için 68 ayrı dava açmanın usul ekonomisiyle uyummayacağını belirterek
adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

İptali istenilen işlemlerin niteliği dikkate alındığında tek bir dava ile incelenebileceği
açıktır. Zira iptali istenen disiplin cezaları tek bir işlemle tesis edilmiş olup cezaların
arasında maddi ve hukuki yönden bağıllık ve sebep-sonuç ilişkisi bulunmaktadır. Ni-
tekim Mahkemenin daha önce benzer konularda tek bir işlem ile tesis edilen birden
fazla disiplin cezasını içerir uyumsuzlukla-
rı esastan incelediği görülmüştür. Ancak
Mahkeme, başvurunun mahkemeye
erişebilmesi noktasındaki ciddi itirazlarını
karşılamadan yenilenen davada eksiklik-
lerin tamamlanmadığı sonucuna ulaşmış
ve bu durum başvurunun mahkemeye
erişim hakkını ciddi biçimde etkilemiştir.

Sonuç olarak **Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkı ihlal edilmiştir.**

*§ 43. Buna göre tek bir idari işlemle te-
sis edilen birden fazla disiplin cezası için
ayrı ayrı 68 dava açmak zorunda bira-
kılmasına ilişkin değerlendirmenin baş-
vurunun mahkemeye erişim imkânını
ortadan kaldırarak başvuru üzerinde
ağır bir külfete yol açmaktadır. Dolayı-
sıyla başvurunun katlanmak zorunda
kaldığı külfetin hedeflenen meşru ama-
larla orantısız olduğu ve müdahalenin
ölçülü olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.*

h. Ahmet Sevim, B. No: 2014/12092, 3/4/2019 (Karar Düzeltme Başvurusunda Parasal Sınır)

İlk hükme yönelik temyiz isteminde bulunulmadığı için bozma kararından sonra karar düzeltme talebinde bulunulamaması mahkemeye erişim hakkının ihlal etmez.

Anahtar Kelimeler: Karar düzeltme sınırı, bozma kararı, süreaşımı, erişim.

Başvuru konusu olayda başvuru, ulusal ölçekte yayımlanan bir gazetede yer alan haber nedeniyle kişilik haklarının ihlal edildiğini ileri sürerek 15.000 TL manevi tazminat davası açmıştır. İlk derece mahkemesi, başvuru davasının kısmen kabulüne karar vererek başvuru lehine 7.000 TL manevi tazminat ödenmesine hükmetmiştir. Hüküm bu aşamada yalnızca davalı tarafından temyiz edilmiştir. Daire, söz konusu haberin basın özgürlüğü kapsamında kaldığını belirterek kararı bozmuştur. Bozma ilamına uyularak yapılan yargılamada ilk derece mahkemesi davanın reddine karar vermiş ve başvuru temyiz talebi üzerine karar onanmıştır. Onama kararı üzerine başvuru, karar düzeltme talebinde bulunmuştur. Dava konusu değer (15.000 TL), karar düzeltme yoluna başvuru için karar tarihindeki gerekli parasal sınır olan 11.100 TL'nin üzerinde olmasına rağmen dava konusu değer karar düzeltme yoluna başvuru için gerekli parasal sınırın altında kaldığı gerekçesiyle karar düzeltme dilekçesinin reddine Dairece karar verilmiştir.

Başvuru, dava konusu değer karar düzeltme yoluna başvuru için gerekli parasal sınırın üstünde kalmış olmasına rağmen parasal sınırın altında kaldığı gerekçesiyle karar düzeltme dilekçesinin reddedilmesinin mahkemeye erişim hakkının ihlal ettiğini iddia etmiştir.

§ 43. Bu itibarla derece mahkemelerinin başvuru 21/2/2008 tarihli karar ile reddedilen kısım yönünden temyiz yoluna gitme imkânı varken bu hakkını kullanmaması nedeniyle uyuşmazlığı kalan miktar ile sınırlı tutarak bir değerlendirme yapmasının Yargıtayın önceki içtihatları nazara alındığında başvuru için öngörülemez nitelikte olduğu söylenemez. Öte yandan ilk hükmü temyiz etmesi hâlinde ikinci hükmün temyizinden sonra verilen Yargıtay kararına karşı karar düzeltme yoluna gitmesi mümkün olan başvuru ilk hükmü kendi isteğiyle temyiz etmediği dikkate alındığında derece mahkemelerinin yorumunun aşırı şekilci (katı) olmadığı gibi mahkemeye erişimi aşırı derece zorlaştırmadığı ya da imkânsız hâle getirdiği anlaşılmaktadır.

Derece mahkemelerinin başvuru 21/2/2008 tarihli karar ile reddedilen kısım yönünden temyiz yoluna gitme imkânı varken bu hakkını kullanmaması nedeniyle uyuşmazlığı kalan miktar ile sınırlı tutarak bir değerlendirme yapmasının Yargıtayın önceki içtihatları nazara alındığında başvuru için öngörülemez nitelikte olduğu söylenemez. Öte yandan ilk hükmü temyiz etmesi hâlinde ikinci hükmün temyizinden sonra verilen Yargıtay kararına karşı karar düzeltme yoluna gitmesi mümkün olan başvuru ilk hükmü kendi isteğiyle temyiz etmediği dikkate alındığında derece mahkemelerinin yorumunun aşırı şekilci (katı) olmadığı gibi mahkemeye erişimi aşırı derece zorlaştırmadığı ya da imkânsız hâle getirmedigi anlaşılmaktadır.

Sonuç olarak Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan mahkemeye erişim hakkının ihlal edilmediğine karar verilmiştir.

3. ALEYHE YARGILAMA GİDERLERİNE HÜKMEDİLMESİ

a. Aleyhe Yüksek Tutarda Vekâlet Ücretine Hükmedilmesi

(1). *Serkan Acar*, B. No: 2013/1613, 2/10/2013

Aleyhe hükmedilen maktu vekâlet ücreti, dava açmayı imkânsız hâle getirmediğçe ya da aşırı derece zorlaştırmadıkça mahkemeye erişim hakkını ihlal etmez.

Anahtar Kelimeler: Maktu vekâlet ücreti, erişim, yargılama gideri.

Millî Savunma Bakanlığı'nda (MSB) sivil memur statüsünde çalışan başvuru, Gelir İdaresi Başkanlığı'na (GİB) naklen atanmak için müracaat etmiştir. GİB tarafından MSB'ye yazılan yazıda, muvafakat verilmesi hâlinde başvurunun atamasının yapılabileceği bildirilmiştir. GİB'in bu yazısına, MSB tarafından verilen cevapta hizmet gereği nedeniyle başvurunun naklen atanmasına muvafakat verilmediği belirtilmiştir. Başvurucu, muvafakat verilmemesi işleminin iptali istemiyle dava açmıştır. Mahkeme davanın reddine karar vermiş ve MSB lehine, başvurunun aleyhine maktu vekâlet ücretine hükmetmiştir.

Başvurucunun aleyhe maktu vekâlet ücreti hükmedilmesine ilişkin şikâyetleri yönünden Anayasa Mahkemesi; dava açılmadan önce 26/9/2011 tarih ve 659 sayılı Genel Bütçe Kapsamındaki Kamu İdareleri ve Özel Bütçeli İdarelerde Hukuk Hizmetlerinin Yürütülmesine İlişkin Kanun Hükmünde Kararname'nin yürürlüğe girdiğini ve idarede görevli vekillere taraf sıfatı verildiğini, davanın reddi hâlinde idare lehine vekâlet ücretine hükmedileceğinin düzenleme altına alındığını belirtmiştir. Başvuruya konu davada da 659 sayılı KHK ile getirilen düzenleme gereğince idare lehine vekâlet ücretine hükmedildiğini ve dolayısıyla bu düzenleyici idari işlemin öngördüğü hükümlerin davaya uygulandığını ifade etmiştir. Vekâlet ücretinin davaya hukuki katkıda bulunan ve davası kabul edilen lehine hükmedilen bir ücret olduğunu da vurgulamıştır. Somut olayda başvuru, yüklenene olan vekâlet ücretinin dava açmayı imkânsız hâle getirmediği ya da aşırı derece zorlaştırmadığı sonucuna varılmıştır.

Başvurucunun idare lehine vekâlet ücreti ödemekle yükümlü tutulması nedeniyle **Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyeti açıkça davanın yoksun bulunmuştur.**

§ 39. "Vekâlet ücreti bir yargılama gideri olup kural olarak bu tür giderler mahkemeye erişim hakkına müdahale teşkil eder. Ancak, gereksiz başvuruların önlenerek dava sayısının azaltılması ve böylece mahkemelerin fuzuli yere meşgul edilmeksizin uyuşmazlıkları makul sürede bitirebilmesi amacıyla başvuru, belli yükümlülükler öngörülebilir. Bu yükümlülüklerin kapsamını belirlemek kamu otoritelerinin takdir yetkisi içindedir. Öngörülen yükümlülükler dava açmayı imkânsız hâle getirmediğçe ya da aşırı derece zorlaştırmadıkça mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği söylenemez. ..."

(2). Özkan Şen, B. No: 2012/791, 7/11/2013

İslah imkânının olmaması nedeniyle tazminat talebi yüksek tutularak açılan davada, aleyhe yüksek nispi vekâlet ücretine hükmedilmesi mahkemeye erişim hakkını ihlal eder.

Anahtar Kelimeler: Nispi vekâlet ücreti, mahkemeye erişim, yargılama gideri, ıslah.

Başvurucu, askerlik hizmetini yerine getirirken meydana gelen mayın patlaması sonucunda yaralanmıştır. Yaralanma nedeniyle uğradığı maddi ve manevi zararların tazmini için 29/7/2011 tarihinde adli yardım talepli tam yargı davası açmış, 200.000 TL maddi, 100.000 TL manevi tazminata karar verilmesini istemiştir. Mahkeme, başvurunun adli yardım talebini kabul etmiş, bilirkişi raporu almıştır. Bilirkişi, maddi zararın 5.311 TL olduğunu tespit etmiştir. Başvurucu, 200.000 TL tutarındaki maddi tazminat talebinin 180.000 TL'lik kısmından feragat ettiğini mahkemeye bildirmiştir. Yargılama sonucunda 5.311 TL maddi ve 20.000 TL manevi tazminatın yasal faizi ile birlikte başvurucuya ödenmesine ve fazlaya ilişkin taleplerin reddine, reddedilen kısım üzerinden hesaplanan 18.531,34 TL avukatlık ücretinin başvurucudan alınarak davalı idareye ödenmesine karar verilmiştir.

§ 58. "Anayasa'nın 36. maddesinde, hak arama özgürlüğü için herhangi bir sınırlama nedeni öngörülmemiş olmakla birlikte, bunun hiçbir şekilde sınırlandırılması mümkün olmayan mutlak bir hak olduğu söylenemez. Özel sınırlama nedeni öngörülmemiş hakların da hakkın doğasından kaynaklanan bazı sınırları bulunduğu kabul edilmektedir. Ayrıca hakkı düzenleyen maddede herhangi bir sınırlama nedenine yer verilmemiş olsa da, Anayasanın başka maddelerinde yer alan kurallara dayanarak bu hakların sınırlandırılması da mümkün olabilir. Dava açma hakkının kapsamına ve kullanım şartlarına ilişkin bir kısım düzenlemelerin hak arama özgürlüğünün doğasından kaynaklanan sınırları ortaya koyan ve hakkın norm alanını belirleyen kurallar olduğu açıktır. Ancak bu sınırlamalar Anayasa'nın 13. maddesinde yer alan güvencelere aykırı olamaz. ... bu sınırlamaların hakkın özüne zarar veremeyecek nitelikte, meşru bir amaca dayalı ve kullanılan aracın sınırlama amacı ile orantılı olması, kamu yararının gerekleri ile bireyin hakları arasında kurulmaya çalışılan adil dengeyi bozacak şekilde birey aleyhine katlanması zor külfetler yüklenmemiş olması gerekir."

Başvurucunun tam yargı davasını açtığı 29/7/2011 tarihi itibarıyla idari yargıda ıslah müessesesi ve dava sonucunda haksız çıkan davacının, her hâlükârda davalı idare lehine reddedilen miktar üzerinden nispi vekâlet ücreti ödeyeceğini öngören düzenleme yürürlükte değildir. Tazminat alacağının miktarı, ancak bilirkişi incelemesi ve benzeri araştırmalardan sonra belirlenebileceğinden hak kaybına uğramak istemeyen başvuru, tazminat taleplerine ilişkin miktarları yüksek tutarak davasını açmıştır. Davalı idare lehine vekâlet ücreti ödenmesine ilişkin düzenleme, 2/11/2011 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Bu düzenlemeyi dikkate alan Mahkeme başvuru lehine toplam 25.311 TL tazminata hükmettikten sonra başvurunun davalı idareye 18.531,34 TL vekâlet ücreti ödenmesine karar vermiştir. Maddi durumu olmadığı için adli yardım talebi kabul edilen başvuru, fazlaya ilişkin haklarından feragat etmiş olmasına rağmen hak kazandığı tazminatın büyük bir kısmını davalı idareye geri ödemek zorunda bırakılmıştır. Bu durum başvuru açısından tazminat davası açmayı anlamsız hâle getirmiş, yapılan müdahaleyi ölçsüz kılmıştır.

Bu sebeple, başvurunun Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkı ihlal edilmiştir.

(3). *Feridun Gülmez*, B. No: 2014/11451, 19/7/2017

İslah müessesesinin yürürlükte olmadığı dönemde açılan tazminat davalarında aleyhe yüksek tutarda nispi vekâlet ücretine hükmedilmesi mahkemeye erişim hakkını ihlal eder.

Anahtar Kelimeler: Nispi vekâlet ücreti, erişim, yargılama gideri, ıslah.

Başvurucu, askerlik görevini yerine getirmektedirken iç güvenlik operasyonlarına katılmış, operasyonun tamamlandığı gün rahatsızlanarak hastaneye kaldırılmıştır. Yapılan tetkikler neticesinde sözleşmeli subay olarak görevine devam edemeyeceğine dair rapor düzenlenmiş, sözleşmesi sağlık nedeniyle feshedilerek kurumuyla ilişkisi kesilmiştir. Başvurucu, askerlik görevi sırasında ve askerlik görevi nedeniyle söz konusu rahatsızlığın meydana geldiğini belirterek 70.000 TL maddi, 20.000 TL manevi tazminata karar verilmesi istemiyle dava açmıştır. Dava, hastalığın oluşmasında askerlik hizmetinin bir etkisinin bulunmadığı, bünyesel olduğu gerekçesiyle reddedilmiş, başvuru aleyhine 9.500 TL vekâlet ücretine hükmedilmiştir.

Somut olayda başvuru, dava açıldığı sırada ıslah imkânının olmaması nedeniyle hak kaybına uğramamak için talebini yüksek tuttuğu ve yargılama sonucunda davasının reddedilmesi nedeniyle 9.500 avukatlık ücretini davalı idareye geri ödemek zorunda kaldığı görülmüştür. Böylece ıslah imkânı olmaması nedeniyle yüksek tazminat talebinde bulunarak açılan dava-ya ilişkin yargılama sonucunda başvuru aleyhine hükmedilen avukatlık ücretinin, Anayasa Mahkemesinin emsal kararlarında belirlediği kriterlere göre ölçülü olmadığı sonucuna varılmıştır.

Bu sebeple başvuru, **Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkı ihlal edilmiştir.**

§ 88. "Tazminat alacağının miktarı ancak bilirkişi incelemesi ve benzeri araştırmalardan sonra mahkemenin takdir yetkisi çerçevesinde belirlenebilen bir olgudur. Tazminat müessesesinin bu özelliği gereği, hak kazanılan tazminat miktarının dava açılmadan önce tam olarak bilinmesi veya öngörülmesi mümkün değildir. Dava açılması aşamasında karşı karşıya kalınan bu belirsizliğin talep edilen miktarın sonradan düzeltilmesi (ıslah) yoluyla aşılması da değişiklik yapılmadan önceki hâliyle 4/7/1972 tarihli ve 1602 sayılı Askeri Yüksek İdare Mahkemesi Kanunu gereği mümkün olmadığından hak kaybına uğramak istemeyen davacıların tazminat taleplerine ilişkin miktarları yüksek tutmaktan başka seçeneklerinin olmadığı görülmektedir."

(4). Hikmet Erçin, B. No: 2014/2917, 23/1/2019

İslah müessesesinin yürürlükte olduğu dönemde açılan tazminat davalarında aleyhe yüksek tutarda nispi vekâlet ücretine hükmedilmesi mahkemeye erişim hakkını ihlal etmez.

Anahtar Kelimeler: Nispi vekâlet ücreti, erişim, yargılama gideri, ıslah.

Başvurucu, epilepsi hastasıdır ve sürekli ilaç kullanmaktadır. Sağlık muayenesinde, askerliğe elverişlidir raporu verilerek acemi eğitimi almak üzere komando birliğine sevk edilmiştir. Askerlik hizmetini yerine getirirken epilepsi krizi geçirmiştir. Yapılan tetkik ve tedaviler neticesinde askerliğe elverişli olmadığına karar verilmiştir. Başvurucu, sağlık problemlerinin vaktinde tespit edilememesi üzerine engelli hâle geldiğini belirterek uğradığı zararlar için 20.000 TL maddi ve 100.000 TL manevi tazminat talepli dava açmıştır. Mahkeme, 3.000 TL

manevi tazminatın başvurucuya ödenmesine, maddi tazminat taleplerinin reddine ve reddedilen tazminat talepleri üzerinden davalı idare lehine 3.900 TL vekâlet ücretinin ödemesine karar vermiştir.

Başvurucunun tam yargı davasını açtığı tarihte talep konusu miktarın sonradan ıslah edilmesini öngören düzenleme ile dava sonucunda haksız çıkan davacının, her hâlükârda davalı idare lehine reddedilen miktar üzerinden nispi avukatlık ücreti ödemesini gerektiren düzenlemenin yürürlükte olduğu anlaşılmaktadır. Başvurucunun dava açarken düşük miktarda tazminat talebinde bulunduğu daha az harç yüküyle karşılaşacağı açıktır. Bilirkişi incelemesi yoluyla tespit edilecek zarar tutarına göre, talep ettiği tazminat miktarını ıslah yoluyla arttırması mümkündür. Dolayısıyla tazminat talebini ıslah etme imkânı varken ilk dava dilekçesinde tazminat tutarının düşük tutulmadığı gözetildiğinde başvuru aleyhine hükmedilen vekâlet ücretinin mahkemeye erişim hakkına yönelik ölçüsüz bir müdahale teşkil etmediği değerlendirilmiştir.

Bu sebeple hükmedilen vekâlet ücretinin başvuru üzerinde ağır bir yük oluşturmadığı kanaatine varılmış **Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyet, açıkça dayanaktan yoksun bulunmuştur.**

§70. "Somut olayda ise başvurunun tam yargı (tazminat) davasını açtığı 16/7/2013 tarihi itibarıyla yürürlükteki usul hükümlerinde, dava dilekçesinde belirtilen talep konusu miktarın sonradan ıslah yoluyla değiştirilmesini öngören düzenleme ile dava sonucunda haksız çıkan davacının, her hâlükârda davalı idare lehine reddedilen miktar üzerinden nispi avukatlık ücreti ödemesini gerektiren düzenlemenin yürürlükte olduğu anlaşılmaktadır. Başvurucunun dava dilekçesinde tazminat talebini düşük tutmak suretiyle daha az harç yükü ile karşı karşıya kalması mümkündü. Mahkeme tarafından bilirkişi incelemesi yoluyla tespit edilecek zarar tutarına göre, başvurunun talep ettiği tazminat miktarını ıslah yoluyla arttırması imkân dâhilinde bulunduğundan tazminat talebinin başta düşük tutulmasının başvuru aleyhine önemli bir dezavantaj oluşturmadığı açıktır. Başvurucunun kendi özgür iradesiyle, bu yolu tercih etmediği, diğer bir ifadeyle ilk dava dilekçesinde tazminat tutarını düşük tutmadığı gözetildiğinde başvuru aleyhine hükmedilen vekâlet ücretinin mahkemeye erişim hakkına yönelik ölçüsüz bir müdahale teşkil etmediği değerlendirilmiştir."

b. Mevzuata Aykırı Vekâlet Ücretine Hükmedilmesi

(1). Arzu Özcanoğlu, B. No: 2019/7244, 23/11/2022 (Harçlandırılan Değer Üzerinden Vekâlet Ücretine Hükmedilmemesi)

Kanuna aykırı olarak aleyhe yüksek miktarda nispi vekâlet ücretine hükmedilmesi mahkemeye erişim hakkını ihlal eder.

Anahtar Kelimeler: Nispi vekâlet ücreti, erişim, yargılama gideri, gayrimenkul, harç.

Başvurucu, taşınmaz alım satımına bağlı sebepsiz zenginleşmeden kaynaklanan alacak davası açmıştır. Dava dilekçesinde, taşınmaz değerinin belirli olmaması nedeniyle fazlaya ilişkin hakları saklı kalmak kaydıyla 10.000 TL talep ettiğini belirtmiştir. Mahkeme tarafından davaya konu uyuşmazlık hakkında bilirkişi raporu alınmıştır. Raporda, sebepsiz zenginleşme iddiasına dayanak olan gayrimenkulün devir tarihindeki değeri 177.173,10 TL olarak hesaplanmıştır. Mahkemece ikinci duruşmada bilirkişi raporu taraf vekillerine verilmiş, eksik harç tamamlanmak üzere başvuru vekiline de iki haftalık süre tanınmıştır. Başvuru vekili, üçüncü duruşmada davanın tapu iptali ve tescili davası olmayıp alacak davası olduğunu, bu nedenle harç ikmalinin yapılamayacağını belirtmiştir. Mahkeme davanın reddine ve 6.030,39 TL nispi vekâlet ücretinin de başvurucudan alınarak davalı tarafa verilmesine karar vermiştir. Söz konusu vekâlet ücretine ilişkin tutar gayrimenkulün devir tarihindeki değeri olan 177.173,10 TL üzerinden hesaplanmıştır. Kanun yolu incelemesinden geçen karar kesinleşmiştir.

Somut olayda, açıkça sebepsiz zenginleşmeye dayalı alacak davası açılmıştır. Yargılama sırasında bilirkişi raporunun alınmasının ardından başvuru vekiline eksik harcı tamamlanması için süre tanınmışsa da başvuru davanın alacak davası olduğunu belirterek harcı tamamlamayacağını Mahkemeye bildirmiştir. Mahkeme kararında, gayrimenkulün aynına ilişkin bir dava olmadığı ve ıslah talebinde de bulunulmadığı hâlde neden gayrimenkulün devir tarihindeki değeri üzerinden vekâlet ücretine hükmedildiğiyle ilgili olarak herhangi bir gerekçeye yer verilmemiştir. Bu durumda Mahkemenin söz konusu kararına dayanak olan kanun hükmünü nasıl yorumladığı anlaşılamamıştır. Netice olarak gayrimenkulün aynına ilişkin olmayan davada gayrimenkul değerini dikkate alarak yüksek miktarda nispi vekâlet ücretine hükmedilmesinin kanuni dayanağı bulunmamaktadır.

Bu sebeple başvuruçunun **Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkı ihlal edilmiştir.**

§ 42. “Yargılama giderlerinin hesabına ilişkin Yargıtay kararlarında, dava değerinin aynı zamanda harçlandırılan değer olup vekâlet ücretinin de bu değer üzerinden hesaplanacağı açıkça vurgulanmıştır. Konusu belli bir değerle ilgili olan davaların reddi hâlinde nispi vekâlet ücretine hükmedileceği, taşınmazın aynına ilişkin davalarda ise talep edilenden bağımsız gayrimenkul değeri üzerinden harçlandırmanın yapılacağı ve nispi vekâlet ücretine hükmedileceği belirtilmiştir.”

(2). Hüseyin Karaca, B. No: 2015/6160, 19/9/2018 (Ret Sebebi Ortak Olan Davada Birden Fazla Vekâlet Ücretine Hükmedilmesi)

Birden fazla davalı hakkında açılan taşınmaz uyuşmazlıklarında davanın reddinde ortak sebebe dayanılıyorsa birden fazla vekâlet ücretine hükmedilmesi mahkemeye erişim hakkını ihlal eder.

Anahtar Kelimeler: Nispi vekâlet ücreti, erişim, yargılama gideri, taşınmaz uyuşmazlıkları, zorunlu dava arkadaşlığı

Başvurucunun da aralarında bulunduğu davacılar, ortak miras bırakanlarının zilyedi olduğu bir kısım taşınmazları mirasçılarından mal kaçırma amacıyla ve muvazaalı olarak kızı ile damadına satış suretiyle temlik ettiğini ancak gerçekte bağış yapıldığını ileri sürerek dava açmıştır. Dava dilekçesinde taşınmazların tapu iptali ve tescilini olmadığı takdirde taşınmazların bedellerinin davalılardan tahsiline karar verilmesini istemiştir. Mahkeme, bir parsel yönünden husumet yokluğundan, diğer parseller yönünden esastan davanın reddine karar vermiştir. Kendilerini ayrı ayrı vekille temsil ettiren iki davalı lehine ayrı ayrı 17.217,95 TL nispi vekâlet ücretinin ödenmesine, davacılar tarafından müştereken ve müteselsilen tahsiline hükmetmiştir. Kanun yolu incelemesinden geçen karar kesinleşmiştir.

Somut olayda davalılar yönünden davanın ret sebebinin ortak olduğu anlaşılmaktadır. 2013 yılı Avukatlık Asgari Ücret Tarifesi'nin 3. maddesinin (2) numaralı fıkrasında birden fazla davalıya karşı açılan davaların reddinde, ret sebebinin ortak olması hâlinde tek vekâlet ücretine karar verileceği ifade edilmiştir. Ancak mahkemece her bir davalı lehine ayrı ayrı vekâlet ücretine hükmedilmiştir. Mahkeme ve Yargıtay kararlarında bu

hususun yasal dayanağı açıklanmamıştır. Ortak bir sebebe dayalı olarak davanın reddedildiği anlaşılan davada 19/3/1969 tarihli ve 1136 sayılı Avukatlık Kanunu'nun 169. maddesi uyarınca bağlayıcı olan Tarife'ye aykırı olarak kendisini vekille temsil ettiren her bir davalı lehine olmak üzere iki ayrı vekâlet ücretine hükmedilmesinin kanunilik unsurunu taşımadığı sonucuna varılmıştır.

Bu sebeple başvurucunun **Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı** kapsamındaki mahkemeye erişim hakkı ihlal edilmiştir.

§ 43. "Davanın niteliği itibarıyla zorunlu dava arkadaşı konumunda ve müteselsil sorumluluk içerisinde bulunulan ya da aynı hukuksal nedene dayanılarak birden fazla davalı hakkında açılan taşınmaz uyuşmazlıklarında davanın reddinde ortak sebebe dayanılması hâlinde temyiz mercii olan Yargıtayın ilgili Daireleri davalılar ayrı ayrı vekiller vasıtasıyla temsil edilmiş olsalar dahi tek bir vekâlet ücretine hükmedileceğini tekrar tekrar kararlarında vurgulamıştır."

c. Aleyhe Para Cezasına Hükmedilmesi

(1). Yıldız Eker [GK], B. No: 2015/18872, 22/11/2018 (Dava Açılması Nedeniyle)

İhalenin feshi için açılan dava sonunda ihale bedelinin %10'u oranında para cezasının hazineye irat kaydına karar verilmesi mahkemeye erişim hakkını ihlal eder.

Anahtar Kelimeler: Para cezası, erişim, ihalenin feshi, icra, iflas.

Başvurucunun eşine ait olan ve aile konutu güvencesinden yararlanan taşınmaz, başvurunun eşi hakkında kambyo senetlerine özgü haciz yoluyla başlatılan takip sonucunda ihale ile üçüncü kişiye satılmış; başvuru bu satış işlemine ilişkin olarak ihalenin feshi davası açmıştır. Mahkeme yapılan ihalede bir usulsüzlük bulunmadığı gerekçesiyle davanın reddine karar vermiştir. Mahkeme, aynı kararla ihale bedeli olan 1.758.000 TL'nin %10'u oranında para cezasının başvurucudan alınarak Hazineye irat olarak kaydına karar vermiştir. Karar, kanun yolu incelemesinden geçerek kesinleşmiştir.

Somut olayda ihaleye konu olan taşınmaz, başvurunun iddiasına göre aile konutu vasfını taşımaktadır. Aile konutu olan taşınmazın başvuru ve ailesi bakımından maddi ve manevi olarak büyük değere sahip olduğu tartışmasızdır. Takibi yapılan borç miktarının kıymet takdiri sonucunda taşınmaza biçilen fiyat karşısında oldukça düşük kaldığı dikkate alındığında taşınmazın satışını engellemenin başvuru açısından büyük bir kişisel öneme sahip olduğu vurgulanmalıdır. Ayrıca başvurunun ev hanımı olup herhangi bir gelirin bulunmadığı gözetildiğinde uygulanan 175.800 TL para cezasının başvurucuya önemli bir ekonomik külfet yüklediği açıktır. 9/6/1932 tarihli ve 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu'nun 134. maddesinin (2) numaralı fıkrasında öngörülen para cezası hâkime herhangi bir takdir yetkisi tanınmadan ihalenin feshi isteğinin esastan reddedilmesi hâlinde doğrudan uygulanmaktadır. Bu durumda herhangi bir geliri bulunmayan başvurucuya ülke şartlarına göre oldukça yüksek olan 175.800 TL para cezası uygulanması başvurucuya olağanın ötesinde bir külfet yüklemiştir.

Sonuç olarak alacaklının haklarının korunmasındaki yarar ile başvurunun ihalenin feshini dava konusu edebilmesindeki menfaati arasında adil bir denge kurulmadığından **Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkı ihlal edilmiştir.**

§ 62. "Bir borcun ödenmesinde yaşanabilecek gecikmelerin önlenmesi, alacaklının alacağına zamanında kavuşabilmesi ve ihale alıcısının haklarının korunmasına yönelik olarak davanın reddi yanında maddi külfet doğuran ek bir yaptırım öngörülmüş olması alacaklıların yargı mercileri tarafından sabit görülen alacakları ile ihale alıcısının bedel ödeyerek edinmiş maddi değeri olan bir hakkı koruma amaçlıdır. Müdahale, mülkiyet hakkını korumaya yönelik olup anayasal açıdan meşru bir amaç taşımaktadır."

(2). Mustafa Kemal Sungur, B. No: 2013/2507, 6/3/2014 (Kanun Yollarına Başvurulması Nedeniyle)

Adli sürecin istismarı gerekçesiyle para cezası verilmesinde hükmedilen ceza miktarı yüksek olmadığı takdirde mahkemeye erişim hakkını ihlal etmez.

Anahtar Kelimeler: Para cezası, erişim, karar düzeltme, kanun yolu.

Başvurucu Türk Silahlı Kuvvetlerinde subay statüsünde görev yapmakta iken, YAŞ kararı ile resen emekli edilmiştir. Mali bir kısım haklarının ödenmesi istemiyle dava açmıştır. Askerî Yüksek İdare Mahkemesi davayı reddetmiştir. Başvurucunun karar düzeltme istemi de reddedilmiş, başvurucu aleyhine 203 TL para cezasına hükmedilmiştir.

§ 39. "... karar düzeltme isteminin reddi hâlinde başvurucu aleyhine para cezasına hükmedilmesi düzenleme altına alınmıştır. Bu kural, mahkemeye erişim hakkı ile ilişkili bir düzenlemedir. Ancak, mahkemeye erişim hakkı mutlak bir hak değildir. Bazı sınırlamalara tabi tutulabilir. Gereksiz başvuruların önlenerek dava sayısının azaltılması ve böylece mahkemelerin fuzuli yere meşgul edilmeksizin uyuşmazlıkları makul sürede bitirebilmesi amacıyla başvurularda belli yükümlülükler öngörülebilir. Bu yükümlülüklerin kapsamını belirlemek kamu otoritelerinin takdir yetkisi içindedir. Öngörülen yükümlülükler dava açmayı imkânsız hâle getirmedikçe ya da aşırı derecede zorlaştırmadıkça mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği söylenemez (B. No: 2013/1613, 2/10/2013, §§ 38, 39). Diğer bir ifadeyle, yükletilen para cezası miktarının, bu hakkı, özünü zedeleyecek şekilde kısıtlamaması, meşru bir amaç izlemesi, açık ve ölçülü olması ve başvurucu üzerinde ağır bir yük oluşturmaması gerekir. Dolayısıyla davayı kaybetmesi hâlinde başvurucu ya verilecek olan para cezası miktarı bu çerçevede değerlendirilmelidir."

Gereksiz dava açılmasının veya kanun yoluna başvurulmasının önlenmesi için para cezasına hükmedilmesi ilke olarak adil yargılanma hakkına aykırı değildir. Adaletin doğru idaresini sağlamak ve kötü niyetli başvuruları önlemek açısından bu nitelikte düzenlemelerin yapılması meşru ise de uygulanacak para cezası miktarı, mahkemeye erişim için bir engel olarak kabul edilebilecek kadar yüksek olmamalıdır. Somut olayda başvurucunun davasının reddedilmesi sonucunda 203 TL para cezası ödemekle yükümlü tutulmasına karar verilmiş ise de hükmolunan bu miktarın, gözetilen meşru amaç ile korunmak istenen hak açısından orantılı olduğu tespit edilmiştir.

Bu nedenle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyet açıkça dayanaktan yoksun bulunmuştur.

ç. Diğer

(1). *Orhan Ersoy (14)*, B. No: 2015/1067, 26/12/2018

Dava için gerekli harçlar ödemiş olmasına rağmen harcın yatırılmadığı gerekçesiyle davanın açılmamış sayılmasına karar verilmesi mahkemeye erişim hakkını ihlal eder.

Anahtar Kelimeler: Harç, erişim, yargılama gideri, davanın açılmamış sayılması.

Almanya’da yaşayan bir Türk vatandaşı olan başvuru, zarara uğradığı iddiasıyla 72.000 Alman markı karşılığı olan 36.813 avro maddi, 10.000 TL manevi tazminat talebiyle tam yargı davası açmış; harç esas 36.000 TL üzerinden 12,20 TL başvuru harcı ve 486 TL nispi karar harcı ödemiştir. Mahkeme, tazminat konusu miktarın Türk lirası cinsinden açık ve net olarak belirtilmesinin zorunlu olduğu gerekçesiyle dilekçe ret kararı vermiştir. Başvuru, talebini Türk lirası cinsinden göstererek dilekçesini yenilemiştir. Mahkemenin toplam tazminat miktarı olan 81.786 TL’nin peşin karar harcı olarak binde 54’ünün 1/4’ünden daha önceki dosyada ödenen 486 TL’nin çıkarılmasından sonra kalan tutar olan 618,11 TL’yi harcı tamamlamasını talep etmesi üzerine başvuru 618,20 TL’yi yatırmıştır. Mahkeme daha sonra harç ve posta tamamlama yazısı ile başvurucuya 13,10 TL başvuru harcı ile 485,90 TL nispi karar harcının eksik olduğunu, otuz gün içinde eksik harcın tamamlanması gerektiğini bildirmiştir. Ödeme yapılmaması üzerine ikinci harç tamamlama yazısı gönderilmiştir. Mahkeme, iki kez yapılan tebligata rağmen eksik harcın ödenmediği gerekçesiyle 2577 sayılı Kanun’un 6. maddesinin dördüncü fıkrasına dayanarak davanın açılmamış sayılmasına karar vermiştir. Başvuru, 486 TL ve 618,20 TL olmak üzere toplam 1.104,20 TL nispi karar harcını ve 12,20 TL başvuru harcını ödediği hâlde ödeme görmezden gelinerek karar verildiği iddiasıyla temyiz yoluna başvurmuştur. Temyizde başvurunun iddiası bakımından bir değerlendirme yapılmamış, onama kararı verilmiştir. Karar düzeltme istemi de reddedilmiştir.

Nispi karar harcının peşin olarak yatırılması gereken kısmının (486 TL ve 618,20 TL), ve dava yılı için belirlenen başvuru harcının (12,20 TL) mahkeme vizesine yatırıldığı anlaşılmakta olup başvurunun yeniden harç ödemekle yükümlü kılınmasının nedeni anlaşılamamaktadır. Ayrıca başvuru temyiz dilekçesinde, nispi karar harcını daha önce ödediğini öne sürdüğü hâlde Danıştay bu konuda bir değerlendirme yapmamıştır. Bu durumda ilgili ve yeterli gerekçe gösterilmeden yeniden harç ödeme yükümlülüğü altına sokulan başvurunun bu yükümlülüğü yerine getirmemesi nedeniyle davanın açılmamış sayılması mahkemeye erişim hakkına yapılan müdahaleyi ölçüsüz kılmıştır.

Bu nedenle başvurunun **Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkı ihlal edilmiştir.**

§ 49. “...derece mahkemesinin önceki davada harç ödediği açık olan başvurunun yeniden harç ödeme yükümlülüğü altında bulunduğu sonucuna ulaşması durumunda bunun-başvurunun mahkemeye erişim hakkını ciddi biçimde etkilediği de gözetildiğinde- gerekçesini ortaya koyma yükümlülüğü altında olduğu açıktır. 2577 sayılı Kanun’un 15. maddesinin (3) numaralı fıkrasında, dilekçelerin 3. maddeye uygun olmaması nedeniyle reddi hâlinde -yeni dilekçe için ayrıca harç alınmayacağı yolundaki hükmün varlığı da dikkate alındığında- derece mahkemesinin başvurucağı yeniden harç ödeme yükümlülüğü altına sokmasının nedenini başvurucağı ikna edecek biçimde gerekçelendirmesinin önemi bir kat daha artmaktadır.”

(2). Ümit Okutan, B. No: 2015/7104, 31/10/2018

Yargılama masraflarının süresinde yatırılmamış olması nedeniyle davanın esası hakkında temyiz incelemesi yapılmaması mahkemeye erişim hakkını ihlal etmez.

Anahtar Kelimeler: Harç, erişim, yargılama gideri, temyiz posta gideri, gider avansı.

Başvurucu genelge ile ücretinin düşürüldüğünü ve kendisine bildirimde bulunulmadan yapılan bu işlemin iş mevzuatına aykırı olduğunu belirterek aylıklarının ödenmeyen kısmı nedeniyle 5.000 TL'nin Sağlık Bakanlığından tahsiline karar verilmesi istemiyle dava açmıştır. Mahkeme davanın reddine karar vermiştir. Başvurucu temyiz talebinde bulunmuştur. Mahkeme, hüküm temyiz edilmiş olmasına rağmen dosyanın Yargıtaya gidiş-dönüş ve tebliğ giderinin ödenmediğini belirterek posta giderinin yedi gün içinde tamamlanması, aksi hâlde temyiz isteğinden vazgeçmiş sayılacağı ihtarında bulunmuştur. Başvurucu vekili, muhtıra içeriğinde giderilmesi gereken eksiklikler açıkça belirtilmediğinden eksik harcın miktarının bildirilmesini talep etmiş, muhtıra ikinci kez tebliğ edilmiştir. Başvurucu, aynı nitelikli ikinci muhtıradan sonra 80 TL gider avansı yatırmıştır. Mahkeme, süresi içinde karar temyiz edilmiş olsa da temyiz posta masrafının yatırılmadığını ve bu eksikliğin giderilmesi amacıyla çıkarılan muhtıra gereğinin süresi içinde yerine getirilmediğini belirterek temyiz isteğinin reddine dair ek karar vermiştir. Anılan ek karar temyiz edilmiş, Yargıtay ek kararı onamıştır.

§ 42. “Yargısal başvuruların birtakım usul kurallarına tabi kılınması tek başına mahkemeye erişim hakkını zedelemmez. Bununla birlikte yargısal başvuru usullerinin belirli ve öngörülebilir olması gerekir. Öte yandan mahkemeler kanun yollarına başvuru için getirilen şartları uygularken kişilerin mahkemeye erişimlerini engelleyecek veya aşırı derecede zorlaştıracak ölçüde şekilcilikten kaçınmalıdır. Bu kapsamda kamu hazinesinin korunması ve yargılamanın kısa sürede tamamlanması amacıyla kanun yoluna başvuru sırasında eksik kalan gerekli harç ve giderlerin tamamlanması için katı bir usulün öngörülmesinin belirlenen bu usul işlemleri kanun yoluna başvurmayı aşırı derecede zorlaştırdıkça veya imkânsız hâle getirmedikçe ulaşılmak istenen hedef bakımından elverişsiz olduğu ya da gerekli olmadığı söylenemez.”

Somut olayda, hüküm başvuru tarafından temyiz edilip temyiz harçları ödenmesine rağmen posta gideri ödenmemiştir. Dosyanın Yargıtaya fiziki olarak gönderilmesi gerektiğinden bir ücret ödenmesi gerektiği başvurucağının bilgisindedir. İlk muhtıranın tebliğinden sonra posta ücreti yatırması gerektiğine ayrıca vakıf olmuştur. Başvurucağının süresi içinde Mahkemeye başvurarak yaklaşık bir tutarı veya PTT vezneleri aracılığıyla yatırılması gereken tutarı tam olarak öğrenerek yatırması mümkündür. Başvurucağın, görece düşük bir tutarı tamamlamak yerine kendisine ikinci bir muhtıra gönderilmesini sağlamış ve bu muhtıranın tebliği tarihi üzerinden 1 ay 11 gün sonra kendiliğinden 80 TL'yi mahkemeye vizesine yatırmıştır. Tamamlanması gereken para cüzi bir miktardadır ve ayrıca mahkemece yapılacak bir değerlendirmeyi de gerektirmemektedir. Başvurucağın da esasen temyiz talebinde bulunduğu tarih itibarıyla böyle bir ödemede bulun-

ması gerektiğini bilmekte olup en geç ilk muhtıranın tebliğinden sonra istenen ödenimin miktarını öğrenme imkânına da sahiptir.

Bu itibarla temyiz isteğinin reddine karar verilmesinin öngörülebilirlik sınırları içinde olduğu ve başvurucuya aşırı bir külfet yüklenmediği sonucuna varıldığından **adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkı ihlal edilmemiştir.**

**(3). Aksaray Tır Nakliyat Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti., B. No: 2017/36736, 19/9/2018
(Lehe Vekâlet Ücretine Hükmedilmemesi)**

Lehe vekâlet ücretine hükmedilmemesi; adil yargılanma hakkının diğer güvencelerinden birini etkilemediği sürece mahkemeye erişim hakkını ihlal etmez.

Anahtar Kelimeler: Lehe vekâlet ücreti, erişim, yargılama gideri.

Başvurucu, ticari faaliyeti kapsamında elektrik abonesi olmuştur. Başvurucunun kullandığı elektriğe ilişkin olarak adına düzenlenen faturalara normal kullanımının dışında elektrik enerjisinin nakli sırasında meydana gelen kayıp ile başka kişilerin kaçak kullanımından kaynaklanan kayba ilişkin bedel de yansıtılmıştır. Başvurucu anılan zararların tazmini istemiyle dava açmıştır. Yapılan yargılama neticesinde davanın konusuz kalma-

sı nedeniyle karar verilmesine yer olmadığına ve başvurucu lehine 1.980 TL vekâlet ücretine karar verilmiştir.

§ 84. “Lehe vekâlet ücretine hükmedilmemesi durumunun ise aleyhe vekâlet ücretine hükmedilmesinden nitelik itibarıyla farklılaştığı açıktır. Aleyhe vekâlet ücretine hükmedilmesinin bir amacı da gereksiz davaların açılmasını önlemek olduğundan aleyhe vekâlet ücretine hükmedilmesi mahkemeye erişimi hakkını etkilemektedir. Buna karşılık vekâlet ücretinin lehine hükmedildiği taraf yönünden gereksiz yere dava açılmasını önlemek gibi mahkemeye erişimi kısıtlayan bir amacı ve işlevi bulunmamaktadır. Lehine hükmedilen taraf yönünden vekâlet ücreti, daha çok bu kişinin yargılama sebebiyle yaptığı bir masraf kaleminin kısmen de olsa tazmini amacı gütmektedir. Bu nedenle lehe vekâlet ücretine hükmedilmemesinin mahkemeye erişim hakkına bir müdahale olarak nitelenmesi mümkün değildir.”

Başvurucunun, mevzuata aykırı şekilde nispi yerine maktu vekâlet ücretine karar verildiğine ilişkin şikâyeti mahkemeye erişim hakkı kapsamında incelenmiştir. Anayasa’nın 36. maddesinde; medeni hak ve yükümlülüklerle ilişkin uyuşmazlıklarda “lehe hükmedilen vekâlet ücretinin oranına” ilişkin bir güvence bulunmadığı gibi lehe vekâlet ücretine hükmedilmemesinin mahkemeye erişim hakkıyla da bir ilgisi bulunmamaktadır. Ayrıca başvurucu, kamu tüzel kişisi aleyhine açmış olduğu davada lehine nispi vekâlet ücretine hükmedilmemesinin adil yargılanma hakkının diğer güvencelerine de tesir ettiğini ortaya koyabilmiş değildir.

Bu sebeple Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyet açıkça dayanaktan yoksundur.

4. ADLİ YARDIM TALEBİNİN REDDİ

a. Famiye Beğim ve Mehmet Tahir Beğim, B. No: 2017/21882, 10/2/2021 (Tarafların Avukatının Bulunması Nedeniyle Talebin Reddi)

Kişilerin, yargılamada avukatla temsil edilmiş olması nedeniyle adli yardım taleplerinin reddedilmesi mahkemeye erişim hakkını ihlal edebilir.

Anahtar Kelimeler: Adli yardım, mahkemeye erişim, avukatla temsil.

Başvurucular, zilyetliğe dayalı tapu iptali ve tescili davası açmıştır. Başvurucular, harç ve gider avansını ödeme güçlerinin bulunmadığını belirterek adli yardım talep etmişlerdir. Dava dilekçesi ekinde ekonomik ve sosyal durumlarını gösteren belgeleri mahkemeye sunmuşlardır. Bu belgelere göre başvurucuların vergi dairesine kayıtlı ticari faaliyetleri olmayıp ikinci başvurucu asgari ücretli olarak çalışmaktadır. Mahkeme, başvurucuların ücretli avukattan yararlandıklarını dolayısıyla yargı harçlarını karşılayabilecek durumlarının olduğunu belirterek adli yardım taleplerini reddetmiştir. Yargılama masraflarının toplamı olan 1.300,27 TL'nin yatırılması için iki haftalık kesin süre vermiştir. Başvurucular, avukatlık sözleşmesine göre davayı kazandıkları takdirde tesciline hükmolunan taşınmaz değerinin %10'u oranında avukatlık ücretinin kararlaştırıldığını, dolayısıyla dava açılırken herhangi bir ücret ödenmediğini ifade ederek karara itiraz etmişlerdir. İtirazı inceleyen Mahkeme, aynı gerekçeyle itirazı kesin olarak reddetmiştir. Başvurucuların harç ve gider avansını yatırmadığı gerekçesiyle davanın reddine karar verilmiştir. İstinaf istemi de kesin olarak reddedilmiştir.

Somut olayda adli yardım talebi, fakirlik durumlarının araştırılmasına yönelik bir çabaya girilmeden başvurucuların davayı avukatla takip ettiği gerekçesiyle reddedilmiştir. Başvurucuların mali durumları araştırılmadan, yargılamada avukatla temsil edilmiş olmaları tek başına yeterli bir gerekçe olarak kabul edilemez zira başvurucuların sadece avukatla temsil edilmiş olması, yargılama giderlerini karşılayacak düzeyde mali güçlerinin bulunduğu anlamına gelmez. Mahkemenin bu yaklaşımı başvurucuları, fakirlik durumlarını kanıtlayarak kanunla tanınan yargılama giderlerini ödemekten geçici muafiyetten yararlanma imkânından mahrum bırakmıştır. Olayda başvurucuların mahkemeye erişim hakkına en az müdahale teşkil eden aracın seçildiği konusunda ikna olunamamıştır. Dolayısıyla mahkemeye erişim hakkına yapılan müdahalenin gereklilik kriterini taşıdığı Mahkemece gösterilememiştir.

Bu sebeple adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkı ihlal edilmiştir.

§ 51. "...Gereklilik, mahkemeye erişim hakkını en az zedeleyen aracın seçilmesini ifade etmektedir. Yargısal başvurularda ilgililerin harç ve diğer yargılama giderleri ödemekle yükümlü kılınmasının mahkemeye erişim hakkını kısıtladığı tartışmasızdır. Bununla birlikte harç ve yargılama giderlerini ödeme yükümlülüğünün doğduğu ana göre müdahalenin derecesi değişebilmektedir. İlgilinin daha yargılamanın başında yargılama giderlerini ödemekle yükümlü kılınması ile yargılamanın sonunda yargılama giderlerini ödemeye mahkûm edilmesi arasında müdahalenin ağırlığı bakımından önemli farklılık bulunmaktadır. Yargılama giderlerinin davanın esasının incelenebilmesi şartı olarak öngörülmesinin davanın esası karara bağlandıktan sonra kişinin yargılama gideri ödemekle yükümlü kılınmasına nazaran mahkemeye erişim hakkına daha ağır bir müdahale teşkil edeceği kuşkusuzdur. Bu sebeple yargılama giderleri ödeme yükümlülüğünün yargılamanın sonuna ötelenmesinin hakka daha hafif bir müdahale teşkil etmesi sebebiyle tercihe şayan bir yöntem olduğu söylenebilir."

b. Tacettin Ceylan [GK], B. No: 2017/39062, 10/11/2021 (Talebin Gerekçesiz Reddi)

Adli yardım taleplerinin makul bir gerekçe ortaya konulmadan keyfi bir şekilde reddedilmesi mahkemeye erişim hakkını ihlal eder.

Anahtar Kelimeler: Adli yardım, erişim, avukatla temsil, fakirlik belgesi.

Başvurucu, iş kazası geçirmiş ve bir parmağı kopmuştur. Başvurucu, sakat kalması ve uzun sürer tedavi görmesi nedeniyle işveren aleyhine 1.000 TL maddi, 200.000 TL manevi tazminat talepli dava açmıştır. Ayrıca dava harcı ve yargılama giderlerini karşılama imkânı olmadığını belirterek adli yardım talebinde bulunmuştur. Dava dilekçesi ekinde muhtarlıktan alınan fakirlik belgesini sunmuştur. Mahkeme adli yardım talebini reddetmiştir. Karar gerekçesinde; başvurunun muhtarlıkça tanzim edilen ve dosyaya sunulan fakirlik belgesine göre yoksul olmasının adli yardımdan yararlanması gerektiği anlamına gelmediğini, kendisini vekil ile temsil ettirdiğini ve yargılama giderlerini karşılaması nedeniyle maddi sıkıntıya düşeceği hususunun ispatlanamadığını belirtmiştir. Başvurucuya yargılama giderini yatırmaması, aksi takdirde dava şartı yokluğu nedeniyle davanın reddedileceğini ihtar etmiştir. Başvurucu vekili, hâkimin subjektif görüşü ile adli yardım talebini reddettiğini, hangi belgelerin geçerli olduğunun belirtilmesi hâlinde o belgeyi temin edebileceğini, başvurunun avukat ile temsil edilmesinin avukata ücret ödediği anlamına gelmediğini, başvurunun iş kazası geçirerek malul olması nedeniyle çalışacak durumda olmadığını, yalnızca 110 TL iş göremezlik geliri bulunduğunu belirterek karara itiraz etmiştir. İtirazı inceleyen Mahkeme, başvurunun sosyal ve ekonomik durumu, dosyaya yansıyan bilgiler, ailenin ekonomik durumu dikkate alındığında yargılama giderlerinden dolayı başvurunun ve ailesinin geçimini önemli

derecede zor duruma düşürmeyeceğinin anlaşıldığını ifade ederek itirazı reddetmiştir. Başvurucu gerekli yargılama harç ve masraflarını (3.468,48 TL) yatırmıştır.

Somut olayda adli yardım talebi reddedilen başvuru, 3.468,48 TL tutarındaki yargılama harç ve masraflarını ödemek zorunda bırakılmıştır. Davanın açıldığı yıl için belirlenen brüt asgari ücret 1.777,50 TL olup başvurucudan ödemesi istenen tutar ise asgari ücretin yaklaşık iki katıdır. Mahkemenin karar gerekçesinden muhtarlıktan alınan belgeyi yeterli görmediği anlaşılmıştır. Mahkeme, hangi belgelerin kabul edilebilir olduğu hususunda ise herhangi bir açıklamaya yer vermemiştir. İş göremezlik ücreti olarak 110 TL alan başvurunun söz konusu tutarı ödemesi hâlinde kendisinin ve ailesinin geçimini önemli ölçüde güçleştireceği iddiasını desteklemek için muhtarlıktan aldığı bel-

§ 66. “Ekonomik ve sosyal durumları itibarıyla yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olan kişilerin sözü edilen masrafları davanın başında ödemekle yükümlü tutulmaları ya da yargılama sürecinde masraf gerektirecek nitelikteki delillerin dosyaya celbedilmesi için ödeme yapmak zorunda bırakılmaları mahkemeye erişimlerini imkânsız hâle getirebilir veya önemli ölçüde zorlaştırabilir. Yukarıda açıklandığı gibi adli yardım kurumunun, tarafların talep ve delillerini ileri sürme, iddialarını ispat etme imkânlarını kolaylaştırarak bu suretle yargısal sürece etkili bir şekilde katılmalarını sağladığı, böylece mahkemeye erişim hakkına yapılan müdahaleyi daha dengeli hâle getirdiği anlaşılmaktadır.”

geye itibar edilmezken ekonomik durumunun elverişsizliğini ortaya koyabileceği hangi belgelere itibar edileceğinin Mahkemece belirtilmemesi başvurucuyu iddiasını ispat hususunda zayıf durumda bırakmıştır. Ayrıca başvurucunun kendisini vekil ile temsil ettirmesinden dolayı yargılama masraflarını ödediği takdirde önemli ölçüde maddi sıkıntıya düşmeyeceğine kararda yer verilmiştir. Başvurucunun sırf vekil ile temsil edilmesinden hareketle mali gücünün yargılama giderlerini karşılayacak düzeyde olduğu sonucu da çıkarılamaz. Tüm bu hususlar birlikte değerlendirildiğinde davanın açıldığı dönemde asgari ücretin yaklaşık iki katı tutarında olan dava harcı ve gider avansının başvurucudan tahsil edilmesinin, başvurucunun dava açmasını aşırı derecede zorlaştırdığı kanaatine varılmıştır. Aksi ispat edilemeyecek bir gerekçeyle adli yardım talebinin reddedilmesinin mahkemeye erişim hakkına ölçüsüz bir müdahale oluşturduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Bu sebeple başvurucunun **Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkı ihlal edilmiştir.**

c. Atalay Yıldız, B. No: 2021/14356, 7/6/2023 (Aile Konutu Olarak Kullanılan Taşınmaza Sahip Bulunulması Nedeniyle Talebin Reddi)

Herhangi bir gelir sağlamayan aile konutu olarak kullanılan taşınmaza sahip kişinin, üzerinde taşınmaz olduğu gerekçesiyle adli yardım talebinin reddedilmesi mahkemeye erişim hakkını ihlal eder.

Anahtar Kelimeler: Adli yardım, erişim, fakirlik belgesi, taşınmaz, aile konutu.

Başvurucu, iş kazasından kaynaklanan maddi ve manevi tazminat istemli dava açmış, çalışmadığını beyan ederek ikamet ettiği muhtarlık tarafından düzenlenen fakirlik belgesini ibraz edip adli yardım talebinde bulunmuştur. Adli yardım talep dilekçesi ekinde, taşınmazı bulunduğu bina beyannamesini de sunmuştur. Mahkeme, taşınmazı bulunduğu gerekçesiyle başvurunun adli yardım talebini reddetmiştir. Başvurucu, adli yardımdan faydalanma şartlarını taşıdığını, ortalamanın altında bir geçim düzeyine sahip olduğunu ifade ederek karara itiraz etmiştir. Ayrıca bu çerçevede yalnızca 1/2 hisseli bir taşınmazın bulunduğu dikkati çekmiştir. Başvurucuya göre bunun dışında üzerine kayıtlı taşınır veya taşınmaz herhangi bir mal varlığı veya üçüncü kişilerden bir alacağı bulunmamaktadır. Başvurucunun itirazı da reddedilmiş, adli yardım talebi reddedildiği için 2.300 TL gider avansını ödemiştir.

Somut olayda başvurunun adli yardım talebi ara karar ile reddedilmiştir. Başvurucu adli yardım talebinin reddine neden olan evi, aile konutu olarak kullandığını, bir gelirinin olmadığını, yardımlarla geçinebildiğini, pandemi nedeniyle çalışmadığını ve bakmakla yükümlü olduğu beş çocuğu olduğunu belirtmiş ve karara yaptığı itirazda iddialarını yinelemiştir. Yargılama makamları başvurunun söz konusu tutarı ödemesi hâlinde kendisinin ve ailesinin geçimini önemli ölçüde güçleştireceği iddiasını desteklemek için ne diğer belgelere ne de muhtarlıktan aldığı belgeye itibar etmiştir. Sadece

taşınmaz sahibi olduğu gerekçesiyle adli yardım talebinin reddine karar verilmiştir. Sırf taşınmaz sahibi olduğundan hareketle mali gücünün yargılama giderlerini karşılayacak düzeyde olduğu sonucu çıkarılamayacağı gibi, mahkemeye erişime bu şekilde yapılan müdahalenin gözetilen meşru amaç ile korunmak istenen hak yönünden gerekli ve orantılı olduğu da söylenemez. Bu durumun başvuru üzerinde aşırı bir yük oluşturduğu ve yapılan müdahalenin ölçüsüz olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Bu sebeple başvurunun **Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkı ihlal edilmiştir.**

Ş 48. "... Mahkeme yaptırdığı diğer araştırmalara ve ibraz edilen belgelere rağmen başvuru üzerine kayıtlı bir taşınmazın varlığının hangi nedenle adli yardımdan faydalandırmama için gerekçe oluşturduğunu belirtmeden salt taşınmaz sahibi olmanın adli yardımdan faydalanmaya engel olacağı şeklinde katı ve kategorik bir yorum yapmış, itiraz üzerine inceleme yapan mahkeme de bu yorumu benimsemiştir. Bu şekildeki kategorik yaklaşım adli yardım kararı verilmesinde ilgililerin gerçek mali durumlarının dikkate alınmasını önlemektedir..."

ç. *İsmail Uğur, B. No: 2019/14623, 16/11/2022 (Mahpusun Adli Yardıma İlişkin Belge Sunamaması Nedeniyle Talebin Reddi)*

İnfaz kurumunda bulunan kişilerin açtıkları davalarda ekonomik ve sosyal durumlarına ilişkin belge ibraz edemedikleri gerekçesiyle adli yardım taleplerinin reddedilmesi mahkemeye erişim hakkını ihlal eder.

Anahtar Kelimeler: Adli yardım, erişim, fakirlik belgesi, infaz kurumu.

Başvurucu, meslekten çıkarılmış ve ceza infaz kurumunda tutuklu olarak bulunmaktadır. Meslekten çıkarılmadan önce kullandığı kredi karşılığında adına kayıtlı aracını rehin olarak göstererek taşınır rehini sözleşmesi imzalamıştır. Kullandığı krediyi ödememesi nedeniyle icra takibi başlatılmış ve takip dayanağı olan taşınır rehininin paraya çevrilmesi yolu ile ödeme emri gönderilmiştir. Başvurucu, takibe itirazda bulunmuş ve itiraza istinaden icra müdürlüğüne takibin durdurulmasına karar verilmiştir. Banka tarafından icra takibine itirazın kaldırılması davası açılmıştır. Mahkeme, davanın kabulü ile itirazın kaldırılmasına ve asıl alacağın %20'sine isabet eden inkâr tazminatının başvuruca alınarak alacaklı bankaya ödenmesine karar vermiştir. Başvurucu, adli yardım talepli istinaf başvurusunda bulunmuştur. İstinaf mahkemesi, başvuruca meslekten çıkarıldığını ve tutuklu bulunması nedeniyle de mali durumu bulunmadığını ileri sürmüş ise de kanun gereği mali durumuna ilişkin herhangi bir belge sunmadığı gerekçesiyle adli yardım talebini reddetmiştir. Başvurucu, tutuklu olduğu için mali durumunu ortaya koyacak bilgi ve belge sunma imkânının bulunmadığını, davasını vekille takip ettiremediğini ekonomik durumunun kötü olduğunu belirterek karara itiraz etmiştir. Başvurucunun ekonomik durumunu gösteren herhangi bir kanıt ve belge sunmadığı gerekçe gösterilerek itiraz istemi reddedilmiştir. Mahkemece 265,70 TL yargılama masraflarının ödenmesi amacıyla başvuruca muhtıra tebliğ edilmiştir. Başvurucu, imkânı olmadığını belirterek istinaf masraflarını yatırmamıştır.

Ceza infaz kurumunda olan ve hiçbir geliri bulunmayan kişi açısından istinaf başvuru tarihi itibarıyla 265,70 TL istinaf harcının ve gider avansının istinafa başvurmayı zorlaştıracak bir miktar olduğu kabul edilmelidir. Avukatla temsil edilmeyen ve gerekli belgeleri sunma konusunda fiili imkânsızlığı olan başvuruca ekonomik ve sosyal durumuyla ilgili mahkemelerin UYAP üzerinden ya da başka vasıtalarla gerekli bilgi belgeleri elde edebilmesi mümkündür. Ekonomik ve sosyal durumuna ilişkin belge ibraz etmediği gerekçesiyle başvuruca adli yardım talebi reddedilerek istinaf kanun yoluna başvurma imkânının ortadan kaldırılması mahkemeye erişim hakkına yapılan müdahaleyi ölçüsüz kılmıştır.

Bu sebeple başvuruca **Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkı ihlal edilmiştir.**

§ 62. "Dava açılırken veya yargılama sırasında taraflardan birine yükletilen harç ve diğer yargılama masraflarının miktarı, ilgilinin ödeme kabiliyeti ve kısıtlamanın getirildiği dava aşaması mahkemeye erişim hakkı yönünden dikkate alınması gereken hususlardır. Bu açıdan somut olay şartlarında ölçülülük incelemesi yapılırken Mahkeme tarafından ödenmesi istenen harç ve yargılama giderlerinin başvuruca aşırı bir külfet yükleyip yüklenmediği, bu yükümlülüğün kaldırılmasının yolu olan adli yardımla ilgili verilen ret kararının gerekçesinin yeterli olup olmadığının da değerlendirilmesi gerektiği açıktır."

d. Kemtaş Tekstil İnşaat Sanayi ve Ticaret Anonim Şirketi [GK], B. No: 2020/22192, 17/5/2023 (Taraflın Tüzel Kişi Olması Nedeniyle Talebin Reddi)

Sermaye şirketlerinin mal varlığı araştırması yapılmadan, sadece şirket olduğu gerekçeyle adli yardım talebinin reddedilmesi mahkemeye erişim hakkını ihlal eder.

Anahtar Kelimeler: Adli yardım, erişim, sermaye şirketleri.

Başvurucu Şirket, inşaat işleriyle iştigal etmektedir. İmar planındaki değişiklik nedeniyle Şirket tarafından yapılan sitenin yıkımına karar verilmiştir. Başvurucu, fazlaya ilişkin talebi ve dava hakkı saklı kalmak kaydıyla 5.000 TL maddi tazminat istemli Belediye ve Çevre ve Şehircilik Bakanlığı aleyhine dava açmıştır. Mahkeme bilirkişi incelemesi yaptırmış, taşınmazların yıktırılması sonucu kaybolan maddi değerın yıkım tarihi itibarıyla 3.842.481 TL olduğu tespit edilmiştir. Başvurucu, bilirkişi raporu doğrultusunda maddi tazminat miktarını ıslah ederek toplamda 3.842.481 TL tazminat talep etmiş ve ödemesi gereken harç miktarının çok yüksek olduğunu, iflasın eşığıne geldiğini, masraflarını karşılama gücünden yoksun olduğunu belirterek adli yardım talebinde bulunmuştur. Mahkeme, özel hukuk tüzel kişilerinin adli yardımdan yararlanabileceğine ilişkin bir düzenleme bulunmadığını belirterek başvurunun adli yardım talebini reddetmiştir.

Yargılama neticesinde başvurucuya 5.000 TL maddi tazminatın ödenmesine, ıslah harcının ödenmemesi nedeniyle ıslah talebinde bulunulmamış sayılmasına karar verilmiştir.

Adli yardım talebinin kabul edilmesi için gerekli olan yargılama veya takip giderlerini kısmen veya tamamen ödeme gücünden yoksun olma kriterinin sadece gerçek kişiler için geçerli bir kavram değildir. Borca batık durumda olan yani aktifleri borçlarını karşılayamayan ticari şirketler de bu kapsamda değerlendirilmelidir. Şirketlerin finansal tablolarından, denetime tabi şirketlerde denetim raporlarından ödeme gücünden yoksunlukları objektif olarak tespit edilebilir. Bu hususlar dikkate alındığında; somut olayda başvurunun bireysel durumu değerlendirilmeden sırf tüzel kişi olması nedeniyle adli yardım müessesesinden yararlanamayacağına ilişkin kanundan kaynaklanan müdahalenin başvurunun mahkemeye erişimini aşırı derecede zorlaştırdığı ve hatta imkânsız hâle getirdiği sonucuna varılmıştır.

Bu sebeple başvurunun **Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkı ihlal edilmiştir.**

Ş 70. "Kuşkusuz kanun koyucunun adli yardım talebinden kimin yararlanacağını ve buna ilişkin şartları belirlemede takdir yetkisi bulunmaktadır. Ancak kanun koyucunun bu takdir yetkisini anayasal ilkelere bağlı kalarak kullanması gerekmektedir. Harç ve yargılama gideri olarak öngörülen mali yükümlülüklerle mahkemeye erişim hakkına getirilen müdahalelerin ölçülü olabilmesi için ekonomik durumu bu yükümlülüğü karşılamaya elverişli olmayan kişilere adli yardım güvencesinin sağlanması gerektiği açıktır. Nitekim kanun koyucu ödeme gücü olmayan gerçek kişiler için söz konusu yükümlülüğüne adli yardım kurumuyla istisna getirmiştir. Ancak kuralla ticaret şirketleri açısından ekonomik durumuna bakılmaksızın öngörülen kategorik yasağın objektif ve makul gerekçelerle ortaya konulması gerekir. Söz konusu gereklilik şirketler açısından farklı bir yaklaşımın benimsenmesini ve müdahalenin ölçülü olmasının belirlenmesinde zorunlu bir unsurdur."

e. **Mohamma Salem Pashto ve Nazı Salem, B. No: 2019/26339, 17/5/2023 (Mütekabiliyet Şartının Aranması Nedeniyle Talebin Reddi)**

Yabancı uyruklu kişilerin, mütekabiliyet şartı gerçekleşmediği gerekçesiyle adli yardım talebinin reddedilmesi mahkemeye erişim hakkını ihlal eder.

Anahtar Kelimeler: Adli yardım, erişim, mütekabiliyet, yabancı uyruklu.

Başvurucular, Afganistan İslam Cumhuriyeti vatandaşı olup uluslararası koruma statüsünde Türkiye’de yaşamaktadırlar. Başvurucuların oğulları Türkiye’de bir saldırıya uğramış ve vefat etmiştir. Başvurucular gerekli önlemlerin alınmadığı gerekçesiyle tazminat davası açmış, ayrıca dava harcı ve yargılama giderlerini karşılama imkânlarının olmadığını belirterek adli yardım talep etmişlerdir. Mahkeme ara kararında başvurucuların vatandaşı olduğu Afganistan ile Türkiye arasında imzalanan bir adli yardım anlaşması bulunmadığını belirterek adli yardım talebini reddetmiştir. Başvurucular, itirazlarının da reddi üzerine 5.000 TL tutarındaki harç ve giderleri yatırmıştır.

Başvurucular adli yardım taleplerinin reddedilmesinin mahkemeye erişim haklarını ihlal ettiğini ileri sürmüştür.

Olayda mahkemenin başvurucuların kişisel ve ekonomik durumlarını dikkate almadan sırf mütekabiliyet şartı gerçekleşmediği için adli yardım talebinin reddine karar verdiği anlaşılmaktadır. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 334. maddesi yabancıların adli yardım talebinden faydalanmasında yalnızca mütekabiliyet ilkesine göre değerlendirme yapılarak karar vermesini emretmektedir. Müdahaleye esas teşkil eden Kanun maddesinin lafzında geçen mütekabiliyet şartının kural olarak uygulanması, dava açan yabancıların durumlarının değerlendirilmesine imkân tanınmadan adli yardımdan yararlandırılmamalarına sebep olmaktadır. Bu durum kanunun bizatihi kendisinden kaynaklanan ve anayasal güvencelerle çatışan bir uygulama yapılmasına neden olmaktadır. Diğer taraftan uluslararası koruma statüsü kapsamında olanların açmış olduğu davalarda karşılıklılık şartının aranmayacağına yönelik düzenleme mevzuatta yer aldığı hâlde derece mahkemesinin ise bu konuda herhangi bir değerlendirme yapmadığı anlaşılmaktadır. Dolayısıyla müdahalenin kanuni bir dayanağının bulunmadığı sonucuna varılmıştır.

Bu sebeple, başvurunun **Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkı ihlal edilmiştir.**

§ 80. “Mütekabiliyet şartının kategorik olarak uygulanması zorunluluğu getirilmek suretiyle hâkime dava açmak isteyen yabancıların her somut olay özelinde ekonomik ve sosyal durumlarının dikkate alınarak gerçekten ödeme gücünden yoksun olup olmadığının değerlendirilmesi konusunda herhangi bir takdir yetkisi tanımamıştır. Bu durum herhangi bir geliri bulunmayan başvurucuların ülke şartlarına göre oldukça yüksek olan mahkeme harç ve masraflarını ödemek zorunda bırakılmalarını, ayrıca devam eden yargılamada gider avansını aşan miktarlarda masrafları ödeme zorluğuyla karşı karşıya kalmalarını sağlayarak tazminat talebini yargı mercileri önünde dava konusu yapma ya da devam eden davayı sürdürme imkânlarının ortadan kaldırılması veya ciddi ölçüde zorlaştırılması sonucunu doğurmuştur.”

5. DAVANIN İHBARI VE FERİ MÜDAHİL

a. Yusuf Bilin, B. No: 2014/14498, 26/12/2017

Bireylerin, sonucu itibarıyla menfaatlerinin etkileneceği bir davadan haberdar edilmemesi; kanun yolu aşamasında iddia ve savunmalarını dile getirerek davaya katılma hakları sağlandığı takdirde mahkemeye erişim hakkını ihlal etmez.

Anahtar Kelimeler: Davanın ihbarı, müdahil, erişim.

Başvurucu, pazarlık usulü gerçekleşen bir ihaleye katılmış ve ihale başvuru üzerinde bırakılmıştır. İhale konusu için ifası için başvuruyla ihaleyi yapan idare arasında taşınmaz kira sözleşmesi imzalanmıştır. Başka bir şirket, pazarlık usulü ile gerçekleştirilen ve başvuru üzerinde bırakılan ihalenin iptali istemiyle dava açmıştır. Mahkeme, ihalenin usulüne uygun yapılmadığını belirterek iptal kararı vermiştir. İptal kararı üzerine, idare taşınmazı on beş gün içinde boşaltması gerektiğini başvurucuya bildirmiştir. Davadan böylece haberdar olan başvuru, temyiz aşamasında olan davaya müdahil olmuş ve kararın bozulmasını talep etmiştir. Temyiz incelemesinde başvuru ileri sürdüğü iddialar da değerlendirilerek karar onanmıştır. Başvurucunun karar düzeltme istemi, müdahilin yanında davaya katıldığı tarafın kanun yollarına başvurmaması durumunda tek başına kanun yollarına başvurmaya hukuken olanak bulunmadığı gerekçesiyle incelenmeksizin reddedilmiştir.

§ 44. "Bireylere menfaatlerini etkileyen işlemlere karşı dava açabilmelerinin yanı sıra üçüncü şahıslarca açılmış ve doğrudan taraf olmadıkları ancak sonucu itibarıyla menfaatlerini etkileyen bir davada iddia ve savunmalarını dile getirebilmeleri amacıyla davaya katılma olanağının sağlanması da mahkemeye erişim hakkı kapsamında değerlendirilmesi gereken güvencelerden biridir. Bu itibarla bir davanın sonucundan menfaati etkilenecek olan kişilerin bu yargılama hakkında bilgi sahibi olabilmelerine, uyuşmazlığın çözümü için gerekli ve sonuca etkili olduğunu düşündükleri hususlarda açıklamada bulunabilmelerine, iddialarını ispata yönelik delil sunabilmelerine imkân sağlanması gerekir. Bu husus aynı zamanda yargı mercilerinin tüm verileri dikkate alıp değerlendirme yaptıktan sonra gerekçeli karar vermesini sağlayacağından silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkesi ile de ilgilidir. Nitekim 6100 sayılı Kanun'un 27. maddesinde, mahkemeye erişim hakkının güvenceleriyle örtüşür nitelikte bir düzenleme getirilerek davanın taraflarının yanı sıra müdahiller ve yargılamanın diğer ilgililerinin de kendi hakları ile bağlantılı olarak hukuki dinlenilme hakkına sahip oldukları belirtilmiştir. Dolayısıyla mahkeme; davanın taraflarına, müdahillere, yargılamanın diğer ilgililerine savunma hakkını kullanma imkânı vermeden davanın esasıyla ilgili değerlendirme yapamayacaktır."

Davanın konusu ve uyuşmazlığın niteliği dikkate alındığında başvuru ileri sürülen davanın sonucundan doğrudan etkileneceği, bu itibarla davaya katılmasında hukuki yararının bulunduğu görülmektedir. Başvurucu, davanın kendisine ihbar edilmemesi nedeniyle ilk derece mahkemesindeki yargılama sürecine katılamamış ise de temyiz aşamasında davaya müdahil olmuştur. Başvurucunun müdahale dilekçesinde dile getirdiği tüm hususların davalı idare tarafından hem ilk derece mahkemesinde hem de temyiz dilekçesinde ileri sürülmüş olduğu anlaşılmıştır. Dolayısıyla gerek ilk derece mahkemesinin gerekse Danıştayın ileri sürülen hususlara vâkıf olduğu ve bu suretle bir sonuca ulaştığı kanaatine varılmıştır.

Bu sebeple, başvuru ileri sürülen mahkemeye erişim hakkına yapılan müdahale ölçülü olduğu için adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkı ihlal edilmemiştir.

b. Sema Calgav ve Oya Yamak, B. No: 2015/13950, 24/5/2018

Bireylerin, üçüncü şahıslarca açılmış ve doğrudan taraf olmadıkları ancak sonucu itibarıyla menfaatlerinin etkileneceği bir davadan haberdar edilmemesi mahkemeye erişim hakkını ihlal eder.

Anahtar Kelimeler: Davanın ihbarı, müdahil, erişim.

Başvurucuların paylı mülkiyetle sahip oldukları taşınmaz, yerleşim yeri imar planında akaryakıt istasyonu olarak belirlenmiştir. Başvurucular ve paydaşları, gerekli ruhsat işlemlerini tamamladıktan sonra taşınmazı akaryakıt istasyonu olarak işletilmek üzere bir şirkete (kiracı Şirket) kiraya vermişlerdir. Aynı muhitte akaryakıt istasyonu işletmekte olan başka bir şirket (davacı Şirket) tarafından, yerleşim yeri imar planlarının başvuru- rucuların hissedarı olduğu taşınmazın akaryakıt istasyonu alanı olarak ayrılmasına dair kısımları yönünden iptali talebiyle belediyeye karşı dava açılmıştır. Kiracı Şirket, davalı belediyenin yanında müdahil sıfatıyla yargılamaya katılmıştır. Mahkeme tarafından dava konusu imar planları iptal edilmiştir. Danıştay incelemesinden geçen karar kesinleşmiştir. İmar planlarına ilişkin yargılama süreci bu şekilde kesinleştikten sonra davacı Şirket, bu kez mevcut imar durumuna aykırı olduğu gerekçesiyle kiracı Şirketin çalışma ruhsatının iptali talebiyle dava açmış, Mahkemece kiracı Şirketin çalışma ruhsatı iptal edilmiştir. Başvuruculardan Sema Calgav belediyeye başvurmuş ve taşınmazına ilişkin imar planının iptali talebiyle herhangi bir dava açılıp açılmadığını, dava açıldıysa davanın sonucunun tarafına bildirilmesini istemiştir. Belediye cevap yazısında; taşınmaza ilişkin imar planlarının yargı kararı ile iptal edildiğini, bu sebeple söz konusu parselin plansız hâle geldiğini ancak taşınmaza ilişkin yeniden planlama süreci başlatıldığını ve bu sürecin devam ettiğini bildirmiştir.

Somut olayda başvuru- rucuların, taşınmazlarıyla ilgili yargılama sürecine davanın kendilerine ihbar edilmemesi nedeniyle katılamadıkları, uyuşmazlığın esasına ilişkin ve sonuca etkili olduğunu düşündükleri hususlarda görüşlerini dile getirme ve iddialarını ispata yönelik deliller sunabilme fırsatını bulamadıkları hatta uyuşmazlıkla tamamen irtibatsız kaldıkları anlaşılmaktadır.

Mahkemenin, davanın ihbarına ilişkin usul hükümlerini yerine getirmemesi nedeniyle başvuru- rucuların **Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkı ihlal edilmiştir.**

§ 46. "Bireyin sonucu itibarıyla menfaati- ni etkileyen bir davadan haberdar edil- meyerek davaya katılımının sağlanma- ması ve mahkeme önünde argüman- larını öne sürme imkânından yoksun bırakılması mahkemeye erişim hakkına müdahale teşkil eder."

c. Aleyna Öztürk, B. No: 2017/23209, 16/9/2020

Bireylerin, doğrudan taraf olmadıkları ancak sonucu itibarıyla menfaatlerinin etkileneceği bir davadan haberdar edilmemesi mahkemeye erişim hakkını ihlal eder.

Anahtar Kelimeler: Davanın ihbarı, müdahil, erişim.

Başvurucu, Kamu Personeli Seçme ve Yerleştirme Sınavı (KPSS) puanı ile hemşire olarak üniversite hastanesine atanmıştır. Aynı Hastanede görev yapan başka bir hemşire (davacı) tarafından başvurucunun atama ilanında yer alan şartları taşımadığı gerekçesiyle üniversite rektörlüğüne karşı atama işleminin iptali talebiyle dava açılmıştır. Mahkeme ara kararı ile davanın başvurucuya ihbar edilmesine karar vermiştir. İhbar kararı başvurucunun görev yaptığı hastaneye tebliğe çıkarılmış fakat başvurucunun ameliyatta olması sebebiyle sorumlu hemşiresine tebliğ edilmiştir. Başvurucu, müdahale talebinde bulunamamıştır. Mahkeme davanın reddine karar vermiş ancak istinafta karar kaldırılarak işlemin iptaline karar verilmiştir. Başvurucunun görevine mahkeme kararı gereğince son verilmiştir. Başvurucu yargılamaya katılamamış, kararın icrası aşamasında mahkeme kararından haberdar olmuştur.

§ 31. “... davanın konusu ve uyuşmazlığın niteliği dikkate alındığında başvurunun belirtilen davanın sonucundan doğrudan etkileneceği, bu itibarla davaya katılımında hukuki yararının bulunduğu ilk bakışta ve çok açık bir şekilde görülmektedir. Başvurucunun davalı İdare ile kesişen ve örtüşen birtakım menfaatlerinin bulunduğu açıktır. Davalı İdare tarafından atama işleminin iptal edilmemesine ilişkin olarak gerekli savunmayı yapmış olduğu değerlendirilse bile başvurunun davanın aleyhe neticelenmesi ihtimalinde en fazla etkilenecek taraf olması sebebiyle savunma yapma ve delillerini sunması durumunda yargılamanın seyrinin değişebileceği ihtimali gözönünde bulundurulmalıdır. Bu bağlamda dava konusu edilen atama işleminin iptalini gerektirecek herhangi bir hukuka aykırılık unsuru bulunmadığına dair başvurunun da ileri sürülebileceği ilave birtakım iddiaların olabileceği öngörülebilir bir durumdur.

11/2/1959 tarihli ve 7201 sayılı Tebligat Kanunu’nun 18. maddesinde; hastane, tedavi veya istirahat evi gibi içine serbestçe girilemeyen veya arananın kolayca bulunmasının mümkün olmadığı bir yerde tebliğ yapılacak kişi bulunuyorsa, o yerin idarecisi veya muhatabın bulunduğu kısmın amirinin tebligatın yapılmasını temin edeceği, muhataba tebliğinin temininin mümkün olmaması durumunda tebliğin amire yapılacağı düzenlenmiştir. Mahkeme, davanın ihbarına ilişkin yazıyı davanın sonucundan doğrudan etkilenecek olan başvurucuya tebliğe çıkarmış fakat tebligatın başvurunun gerçekten amiri olan kişiye yapıp yapılmadığını tartışmamıştır. Başvurucunun mahkeme huzurunda argümanlarını öne sürme imkânından yoksun bırakılması, başvurucuya aşırı ve orantısız bir külfet yüklemiştir.

Bu sebeple, başvurunun **Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkı ihlal edilmiştir.**

ç. *Umde İnş. San. ve Tic. Ltd. Şti.* [GK], B. No: 2017/35282, 10/2/2022

İcra takibine yönelik şikâyetle ilişkin yapılan yargılamadan alacaklının haberdar edilmemesi mahkeme hakkını ihlal eder.

Anahtar Kelimeler: Erişim, mahkeme hakkı, yargılamadan haberdar edilme, icra takibi.

Başvurucu Şirket, yapılan iş karşılığında borcun ödenmediğini ileri sürerek kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla icra takipleri başlatmıştır. Borçlular, takiplere dayanak senetlerin onaylı suretlerinin gönderilmediğini ve tebligatların usulsüz olduğunu belirterek takiplerin iptali talebiyle icra hukuk mahkemesine şikâyetle bulunmuşlardır. Mahkeme, dosya üzerinden yaptığı inceleme sonucunda verdiği kesin kararlarında, takiplerin iptaline ve başvurucu aleyhine her dosya için ayrı ayrı yargılama giderine hükmetmiştir.

İcra mahkemesi kararında davalı taraf olarak başvurucu Şirket bulunmaktadır fakat şikâyet dilekçesinin tebliğ edilmemesi nedeniyle dilekçe içeriğinden haberdar olamamış, yargılamaya katılamamıştır. Bu nedenle esasa ilişkin beyan ve itirazlarını sunma hakkından yoksun bırakılmıştır. Ayrıca mahkeme kararının kesin olması nedeniyle söz konusu eksikliğin sonraki aşamalarda giderilmesi de mümkün olmamıştır. Nihai olarak uyuşmazlığa bakıldığında yargısal fonksiyonun gerçek anlamda yerine getirilmesi için zorunlu olan iddiaya karşı savunma hakkının tanındığı taraflarca sunulan deliller çerçevesinde uyuşmazlığın karara bağlandığı bir yargısal süreç başvurucu yönünden yaşanmamıştır.

Bu durumda başvurucunun davadan (şikâyetten) haberdar edilmeyerek uyuşmazlığa katılımının sağlanmaması **Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkeme hakkını ihlal etmiştir.**

§ 56. “Mahkeme hakkı, kişilerin haklarında açılan davadan haberdar edilmelerini, yargısal sürece katılımlarının sağlanmasını yani hukuken davanın süjesi olma özelliğinin pratiğe yansıtılmasını gerekli kılar. Dolayısıyla hakkında dava açılan bir kişinin dava ile ilgili beyan ve delillerini sunma hakkının fiilen ortadan kaldırılması mahkemeye erişim sorununu ortaya çıkarır. Özellikle davanın kesinleşmesinden sonra yargısal süreçten haberdar olan bir kişi için gerçek anlamda bir yargılamanın yapıldığından bahsetmek mümkün değildir. Başka bir ifadeyle yargısal süreçten usulüne uygun bir şekilde haberdar edilerek iddialara ilişkin beyan ve delillerini sunma imkânı tanınmayan bir kişi için gerçek anlamda uyuşmazlığın mahkeme önüne getirildiğinden bahsedilemez.”

d. Akdeniz İnşaat ve Eğitim Hizmetleri A. Ş. [GK], B. No: 2015/2909, 19/7/2018

İlk derecedeki yargılamaya katılan müdahilin asıl taraf olmaksızın kanun yoluna başvurmaması mahkemeye erişim hakkını ihlal etmez.

Anahtar Kelimeler: Erişim, feri müdahil, müdahil, kanun yolu.

Başvurucu Şirket, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı (Bakanlık) tarafından özel proje alanı olarak ilan edilen yerdeki bazı taşınmazların malikleriyle arsa payı karşılığı inşaat sözleşmesi imzalamış ve projenin inşasına başlamıştır. Proje alanının bulunduğu yer belediyesi tarafından imar planı tadilatının iptali talebiyle Bakanlığa karşı dava açılmıştır. Şirket, yürütmenin durdurulması kararı üzerine inşaat faaliyetinin durdurulmasıyla davadan haberdar olmuş, davalı Bakanlık yanında davaya müdahil olmuştur. Mahkeme, dava konusu imar planını iptal etmiştir. Davanın tarafları olan Bakanlık ve belediye tarafından temyiz talebinde bulunulmamıştır. Buna karşılık başvuru Şirket kararı temyiz etmiştir. Temyiz talebi, incelenmeksizin reddedilmiştir. Kararda; müdahilin, yanında davaya katıldığı tarafın işlem ve açıklamalarına aykırı usul işlemlerini yapamayacağı belirtilerek davalı idarenin temyiz talebinde bulunmaması karşısında müdahilin tek başına temyiz yoluna müracaat edemeyeceği vurgulanmıştır. Başvurucu karar düzeltme talebinde bulunmuş, karar düzeltme incelemesinde bozma kararı verilmiştir. Bozma kararında; müdahilin tek başına kanun yoluna başvuru talebinin davada yanında katıldığı tarafın iddia ve savunmasına aykırı olmaması durumunda incelenmesi gerektiği ifade edilmiştir. Bozma kararı üzerine mahkeme ısrar kararı vermiş ve asıl tarafın iradesi olmadan feri müdahilin kanun yolu talebinde bulunamayacağını belirtmiştir. İsrar kararı üzerine temyiz talebini Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu incelemiş ve incelenmeksizin ret kararı vermiştir. Karar gerekçesinde;

§ 53. "... adil yargılanma hakkının davanın doğrudan tarafı olmayan ferî müdahile asıl tarafa sağlanan tüm imkân ve hakların mutlak ve şartsız olarak tanınmasını zorunlu kılacak nitelikte bir güvenceyi bünyesinde barındırdığı söylenemez. Bu bağlamda adil yargılanma hakkının ferî müdahilin yanında davaya katıldığı tarafın iradesiyle uyuşmayan usul işlemlerini yapabilmesini garanti altına almadığı ifade edilmelidir. Dolayısıyla asilin yargılamayı devam ettirmeme yönündeki iradesine rağmen ferî müdahilin davayı sürdürebilmesine imkân tanınması biçiminde adil yargılanma hakkından doğan anayasal bir zorunluluğun bulunmadığı vurgulanmalıdır."

gerekçesinde; dava sonucunda hakkında hüküm kurulmayan ve ancak yanında katıldığı tarafa yardımcı olabilen müdahilin, yanında davaya katıldığı tarafın kanun yollarına başvurmaması durumunda tek başına kanun yollarına başvurmamasına hukuken olanak bulunmadığı belirtilmiştir.

Müdahilin asıl tarafın iradesinden bağımsız olarak hükmü temyiz edebilme hakkı tanınması biçiminde bir anayasal zorunluluk bulunmadığı dikkate alındığında ferî müdahil olan başvuru Şirketin tek başına yaptığı temyiz talebinin incelenmeksizin reddedilmesinin mahkemeye erişim hakkına müdahale teşkil etmediği anlaşılmıştır.

Bu nedenle **Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyet açıkça dayanaktan yoksundur.**

C. KARAR HAKKI

1. **İbrahim Demiroğlu [GK], B. No: 2017/15698, 26/7/2019 (Davanın Esasının İncelenmesinin Kanun Değişikliği İle Engellenmesi)**

Yargılama devam ettiği sırada kanuna dayalı olarak davadan feragat edilmiş sayılma gereği, başvurucunun açtığı davadan feragat edilmiş sayılmasına dair hüküm kurulması karar hakkını ihlal eder.

Anahtar Kelimeler: Feragat, karar hakkı, incelenmeksizin ret, esasın incelenmemesi.

Başvurucu, taahhütname imzalamak suretiyle yükseköğrenimi süresince Yüksek Öğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumundan (YURTKUR) katkı ve öğrenim kredisi almıştır. Yurtkur, mezuniyeti sonrasında başvurucudan taahhütnamedeki kredi borcunu geri ödemesini istemiştir. Kredi borçlusu olan başvuru YURTKUR'a başvurmuş ve ikamet ettiği köyün terörle mücadelede dolayı boşaltılan köylerden olduğunu belirterek 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu'nun ilgili hükümleri uyarınca, daha önce aldığı kredinin bursa dönüştürülmesini ve borcunun iptal edilmesini talep etmiştir. Yurtkur başvurucunun talebini reddetmiştir. Başvurucu, söz konusu talebinin reddine ilişkin işlemin iptali istemiyle dava açmıştır. İdare Mahkemesi işlemleri iptal etmiştir. İdarenin söz konusu karara karşı yaptığı reddedilmiştir. İdare karar düzeltme yoluna başvurmuştur. Karar düzeltme incelemesi devam ederken 3713 sayılı Kanun'un, terör nedeniyle köyleri boşaltılan öğrencilere karşılıksız burs verilmesini öngören hükmü 676 OHAL KHK'sı ile yürürlükten kaldırılmıştır. Aynı KHK'nın 90. maddesinde ise anılan hükme istinaden Yurtkur aleyhine açılan davalardan feragat edilmiş sayılacağı belirtilmiştir. Bölge idare mahkemesi, yasal düzenleme gereğince feragat edilmiş sayılması nedeniyle konusu kalmayan dava hakkında karar verilmesine yer olmadığına karar vermiştir.

Yapılan yasal düzenlemeyle uyuşmazlık konusunun (kredinin bursa dönüştürülüp dönüştürülemediği) esasına dair bir düzenleme getirilmediği gibi yargı merci-

§ 60. 3713 sayılı Kanun'un geçici 16. maddesi yukarıda yer verilen gerekçeyle birlikte değerlendirildiğinde anılan hüküm ile uyuşmazlık konusu olgunun (kredinin bursa dönüştürülüp dönüştürülemediği) esasına dair bir düzenleme getirilmediği, öte yandan yargı merciine de uyuşmazlığın esası hakkında herhangi bir değerlendirme yapma imkânı tanınmamak suretiyle sadece bu hususta açılan mevcut davaların ortadan kaldırılmasının amaçlandığı, ilgililerin söz konusu davayı açmakla elde etmek istedikleri, maddi uyuşmazlığa ilişkin menfaatleri kısmen de olsa telafi etmeye yönelik herhangi bir güvenceye ise yer verilmediği görülmektedir. Üstelik somut davada verilen söz konusu kararın hukuki dayanağı olan ve yargılama usulü kurallarına göre doğrudan davacının açık iradesine bağlı kılınan davadan feragat etme şartının başvuru yargı merciine herhangi bir inisiyatif tanınmaksızın kanun hükmü ile oluşturulduğuna da özellikle dikkat çekmek gerekir.

ine de ihtilafın esası hakkında herhangi bir değerlendirme yapma imkânı tanınmadığı sadece mevcut davaların ortadan kaldırılmasının amaçlandığı, ilgililerin söz konusu davayı açmakla elde etmek istedikleri menfaatlerini gözetecek herhangi bir güvenceye ise yer verilmediği görülmektedir. Üstelik yargılama usulü kurallarına göre doğrudan davacının açık iradesine bağlı kılınan davadan feragat etme şartının başvurucuya herhangi bir inisiyatif tanınmaksızın kanun hükmü ile oluşturulduğuna da dikkat çekmek gerekir. Bu itibarla her ne kadar şekli olarak verilmişse de uyuşmazlığın maddi yönden çözüme kavuşturulmadığı, sadece mevcut Danıştay içtihadı çerçevesinde makul bir başarı şansı da bulunduğu anlaşılan bir davayı tamamen başvurucunun aleyhine olacak şekilde ve üstelik onun iradesi dışında ortadan kaldırıldığı böylece başvurucunun karar hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

Sonuç olarak **Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan karar hakkı ih[1]lal edilmiştir.**

2. Berrin Baran Eker [GK], B. No: 2018/23568, 2/7/2020 (KHK/Kanun Hükümü Gerekçesiyle Davanın Esas Meselelerinin İncelenmemesi)

İş akdine son verilen başvurunun açtığı işe iade davasının KHK gerekçe gösterilerek esastan incelenmemesi mahkemeye erişim hakkının ihlal eder.

Anahtar Kelimeler: KHK, işe iade davası, uyuşmazlığın esasının incelenmemesi, teorik yargılama.

Başvurucu, Kayapınar Belediyesinin işlettiği kreşte alt işveren olan özel bir şirkete (Şirket) bağlı temizlik işçisi olarak çalışmakta iken başvurunun terör örgütü ile iltisaklı olduğu değerlendirilmesiyle iş akdinin feshedilmesi Belediye tarafından Şirketten istenmiştir. Şirket, bu talep üzerine başvurunun iş akdini feshetmiştir. Başvurucu, işe iade istemiyle Şirket ve Belediye aleyhine dava açmıştır. İş Mahkemesi 667 sayılı KHK'nın 4. maddesinin (1) numaralı fıkrasında millî güvenliği tehdit eden yapı ve oluşumlarla irtibatlı ve iltisaklı olduğu değerlendirilen kişilerin iş akitlerinin feshinin öngörüldüğü, Belediye Başkan Vekili'nin 16/2/2017 tarihli yazısıyla yazı eki listedeki -aralarında başvurunun da bulunduğu- kişilerin bu kapsamda değerlendirilerek iş akdinin feshedildiği ve aynı maddenin (2) numaralı fıkrası uyarınca da bu kişilerin bir daha kamu hizmetinde çalıştırılmasının mümkün olmadığı gerekçesine yer verilmiştir.

Başvurucu, güven ilişkisinin bozulduğu gerekçesine dayalı olarak iş akdine son verilmesi üzerine açtığı işe iade davasının esas incelenmeden reddedilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

667 sayılı KHK'nın 4. maddesinde belirtilen örgüt, yapı, oluşum veya gruplara üye olunması ya da bunlara mensubiyetin veya iltisakın yahut irtibatın bulunması geçerli bir fesih sebebi olarak öngörülmüştür. Ancak bu düzenleme sözü edilen yapılarla irtibatının bulunduğu gerekçesiyle iş sözleşmesi feshedilen bir işçinin açtığı işe iade davasında derece mahkemelerinin geçerli fesih sebebi olarak gösterilen olguyu, diğer bir ifadeyle işçinin kuralda belirtilen yapılarla irtibatının bulunup bulunmadığını iş hukukunun kurallarını da gözeterek araştırma ve ortaya koyma yükümlülüğünü ortadan kaldırmamaktadır.

Somut olayda ise derece mahkemesi yargısal fonksiyonun esasını oluşturan uyuşmazlığın içinde yer alan maddi ve hukuki sorunların bütünüyle ele alınması ve karara bağlanması işlevini yerine getirmemiş, gerçek anlamda bir yargısal faaliyet icra etmemiştir. Dolayısıyla hukuk düzeni tarafından başvurucuya tanınan feshe karşı yargı yolunun açık olması teorik olmaktan öteye geçememiştir. Bu durumda başvurunun mahkeme hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmaktadır.

Sonuç olarak **Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan mahkeme hakkı ihlal edilmiştir.**

§ 71. 667 sayılı KHK'nın 4. maddesinde belirtilen örgüt, yapı, oluşum veya gruplara üye olunması ya da bunlara mensubiyetin veya iltisakın yahut irtibatın bulunması geçerli bir fesih sebebi olarak öngörülmüştür. Ancak bu düzenleme sözü edilen yapılarla irtibatının bulunduğu gerekçesiyle iş sözleşmesi feshedilen bir işçinin açtığı işe iade davasında derece mahkemelerinin geçerli fesih sebebi olarak gösterilen olguyu, diğer bir ifadeyle işçinin kuralda belirtilen yapılarla irtibatının bulunup bulunmadığını iş hukukunun kurallarını da gözeterek araştırma ve ortaya koyma yükümlülüğünü ortadan kaldırmamaktadır.

3. Turgay Dabakoğlu, B. No: 2018/27010, 16/12/2020 (İdari Dava Süreken İhraç/İşe Son Verildiği Gerekçesiyle Davanın İncelenmeksizin Reddi)

*Başvurucu hakkında verilen disiplin cezasına karşı açılan iptal davasının, başvuru-
nun KHK ile ihraç edildiği gerekçesiyle incelenmemesi mahkeme hakkını ihlal eder.*

Anahtar Kelimeler: İhraç, KHK, disiplin cezası, esasın incelenmemesi, incelenmek-
sizin ret, teorik yargılama.

Başvurucu, bir devlet okulunda öğretmen olarak görev yapmaktayken bir siyasi partinin organize ettiği toplantıya katılarak konuşma yaptığı gerekçesiyle 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 125. maddesi uyarınca bir yıl kademe ilerlemesinin durdurulması cezası verilmiştir. Başvurucu tarafından 23/1/2017 tarihli işlemin iptali istemiyle 3/2/2017 tarihinde dava açılmıştır. İdare Mahkemesi 23/11/2017 tarihli kararıyla konusu kalmayan dava hakkında karar verilmesine yer olmadığına dair karar vermiştir. Kararda; başvuru-
cunun 29/10/2016 tarihli Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 675 sayılı Olağanüstü Hâl Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile kamu görevinden çıkarıldığı belirtilmiş, bu sebeple de davanın konusuz kaldığı ve esasının incelenmesine olanak bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Başvurucu, uyuşmazlığın esasına yönelik talebin karara bağlanmaması nedeniyle karar hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

Danıştay içtihadında benimsenen yaklaşıma göre somut olayda başvuru-
cunun Komisyona başvurabileceği, Komisyon kararına karşı yargı yolunun açık olduğu tespit edilmiştir. Bu durumda başvuru-
cunun yeniden kamu görevliliği statüsünü kazanabileceği ihtimalinde dava konusu disiplin cezasının başvuru-
cunun üzerinde bir etkisinin bulunmayacağı söylenemez.

§ 57. Danıştay içtihadında benimsenen bu yaklaşıma göre somut olayda başvuru-
cunun Komisyona başvurabileceği, Komisyon kararına karşı yargı yolunun açık olduğu tespit edilmiştir. Bu durumda başvuru-
cunun yeniden kamu görevliliği statüsünü kazanabileceği ihtimalinde dava konusu disiplin cezasının başvuru-
cunun üzerinde bir etkisinin bulunmayacağı söylenemez. Bu itibarla disiplin cezasının iptali talebiyle açılan davanın yargılması devam ederken başvuru-
cunun kamu görevinden çıkarılmasının davaya konu idari işlem ile ihlal edilen menfaatinin ortadan kalkmadığı, bu durumda davanın esasının incelenmesi gerektiği değerlendirilmektedir.

Bu itibarla disiplin cezasının iptali talebiyle açılan davanın yargılması devam ederken başvuru-
cunun kamu görevinden çıkarılmasının davaya konu idari işlem ile ihlal edilen menfaatinin ortadan kalkmadığı, bu durumda davanın esasının incelenmesi gerektiği değerlendirilmektedir.

Bireysel başvuruya konu mahkeme kararında ise Danıştay içtihadında belirtilen ölçütler kapsamında herhangi bir irdelemeye gidilmeksizin salt kamu görevinden çıkarılma sebebiyle davanın konusunun ortadan kalktığı yönünde şekilci bir yaklaşımla hareket edilerek davanın esasının incelenmediği, başka bir deyişle davaya konu idari işlemin esası hakkında karar verilmediği görülmektedir.

Sonuç olarak **Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan mahkeme hakkı ihlal edilmiştir.**

4. Filiz Fırat, B. No: 2014/10305, 5/12/2017 (Dava Konusu Talebin Bir Kısmı Hakkında Hüküm Kurulmaması)

Uyuşmazlığın esasına yönelik talebin karara bağlanmaması karar hakkını ihlal eder.

Anahtar Kelimeler: Davanın/uyuşmazlığın esası, davanın konusu talep, karara bağlanmaması, hüküm kurulmaması.

Başvurucu, hastalık izni devam ederken idareye başvurmuş hem hastanede yatarak tedavi gördüğü hem de sağlık kurulu raporlarıyla istirahatli sayıldığı süreler dâhil olmak üzere hastalık izni süresince tarafına döner sermaye gelirinden pay (ek ödeme) ödenmesi gerektiğini belirtmiştir. Başvurucu, zımni ret işleminin iptali istemiyle İzmir 1. İdare Mahkemesinde (Mahkeme) dava açmıştır. Mahkeme, söz konusu yargılama davasının konusunu başvurunun sadece hastanede yatarak tedavi gördüğü döneme ilişkin olarak ödenmeyen ek ödemelerin ödenmesi istemiyle yaptığı başvurunun reddine ilişkin işlemin iptali istemi olarak değerlendirmiş ve bu çerçevede yaptığı inceleme neticesinde dava konusu işlemi iptal etmiştir. Başvurucu; davadaki talebinin sadece hastanede yatarak tedavi gördüğü döneme ilişkin olarak ek ödeme yapılmasından ibaret olmadığını, hastalık izninin tamamı süresince ödenmeyen ek ödemeye yönelik talepte bulunduğunu, nitekim idareye başvurusunun da bu kapsamda olduğunu ancak hastalık izninin hastane dışında geçen kısmına (sağlık kurulu raporuyla istirahatli olduğu döneme) ilişkin talebiyle ilgili olarak Mahkemenin herhangi bir değerlendirme yapmadığını belirterek kararı temyiz etmiştir. Danıştay Sekizinci Dairesince hüküm onanmıştır.

Başvurucu, sağlık kurulu raporu ile istirahatli olduğu döneme ilişkin ek ödeme yapılması istemi hakkında Mahkemenin bir değerlendirme yapmadığını ve bu hususta bir hüküm kurmadığını belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

Mahkemenin, başvurunun yargılama sürecinin tüm aşamalarında dile getirdiği ve yargılamanın sonunda çözülmesi gerekli bir uyuşmazlık olarak ortaya koyduğu, “hastalık izninin sağlık kurulu raporuyla istirahatli sayıldığı dönemine ilişkin olarak da ek ödeme yapılması” talebini davanın kapsamına dâhil etmediği görülmektedir. Mahkemenin, davanın kapsamına ilişkin bu sınırlamayı yaparken herhangi bir hukuki dayanak göstermediği dikkate alındığında esasen uyuşmazlığın konusunu eksik tespit ettiği anlaşılmaktadır. Bunun doğal sonucu olarak söz konusu talep hakkında Mahkemece değerlendirme yapılmak suretiyle olumlu ya da olumsuz herhangi bir karar verilmediği ya da bu talebin bir sonuca bağlanmadığı görülmektedir. Bu açıdan başvurunun, dava konusu ettiği uyuşmazlığın belirtilen kısmı yönünden karar hakkından yoksun bırakıldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Sonuç olarak **adil yargılanma hakkı kapsamındaki karar hakkı ihlal edilmiştir.**

34. Mahkemenin, başvurunun yargılama sürecinin tüm aşamalarında dile getirdiği ve yargılamanın sonunda çözülmesi gerekli bir uyuşmazlık olarak ortaya koyduğu, “hastalık izninin sağlık kurulu raporuyla istirahatli sayıldığı dönemine ilişkin olarak da ek ödeme yapılması” talebini davanın kapsamına dâhil etmediği görülmektedir. Mahkemenin, davanın kapsamına ilişkin bu sınırlamayı yaparken herhangi bir hukuki dayanak göstermediği dikkate alındığında esasen uyuşmazlığın konusunu eksik tespit ettiği anlaşılmaktadır. Bunun doğal sonucu olarak söz konusu talep hakkında Mahkemece değerlendirme yapılmak suretiyle olumlu ya da olumsuz herhangi bir karar verilmediği ya da bu talebin bir sonuca bağlanmadığı görülmektedir. Bu açıdan başvurunun, dava konusu ettiği uyuşmazlığın belirtilen kısmı yönünden karar hakkından yoksun bırakıldığı sonucuna ulaşılmıştır.

5. Hasan Semerci, B. No: 2020/13908, 2/12/2020 (KHK/Kanun Hükmü Gereği Yürütmenin Durdurulması Kararı Verilememesi)

Olağanüstü Hâl İşlemleri İnceleme Komisyonu (Komisyon) kararına karşı açılan davada verilen yürütmenin durdurulması isteminin incelenmeksizin reddine karar verilmesi mahkemeye erişim hakkını ihlal etmez.

Anahtar Kelimeler: Yürütmenin durdurulması talebi, erişim, OHÂL, KHK.

Başvurucu, polis memuru olarak görev yapmaktayken kamu görevinden çıkarılmıştır. Başvurucu, kamu görevinden çıkarılma işlemine karşı Komisyona başvurmuştur. Komisyon başvuruyu reddetmiştir. Başvurucu, Komisyon kararının iptali ve yürütmenin durdurulması talebiyle dava açmıştır. İdare Mahkemesi, yasa gereği yürütmenin durdurulması isteminin incelenmeksizin reddine karar vermiştir.

Başvurucu, Komisyon kararına karşı açılan davada verilen yürütmenin durdurulması isteminin incelenmeksizin reddine ilişkin karar nedeniyle mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

Yürütmenin durdurulmasına karar veril(e)memesi veya verilen yürütmenin durdurulması kararının icra edilmemesinin diğer ara kararlarında olduğu gibi ancak yargılamanın bütününe adil olmaktan çıkarması hâlinde adil yargılanma hakkı kapsamında incelenmesi gerekmektedir. Somut olayda ise yürütmenin durdurulması kararı verilememesi yargılamanın bütününe adil olmaktan çıkarmayacaktır. Yürütmenin durdurulması kararı verilememesi nedeniyle başvuru maddi bir hakkın ihlal edildiğini ileri sürmediği gibi uyuşmazlığın esastan karara bağlanmasından sonra iptal kararı verilmesi hâlinde başvurucunun bütün özlük haklarıyla birlikte görevine iade edilebileceği de görüldüğünden mahkemeye erişim hakkına yönelik bir ihlal olmadığının açık olduğu anlaşılmaktadır.

§ 23. Yürütmenin durdurulması kararı verilememesi yargılamanın bütününe adil olmaktan çıkarmayacaktır. Yürütmenin durdurulması kararı verilememesi nedeniyle başvuru maddi bir hakkın ihlal edildiğini ileri sürmediği gibi uyuşmazlığın esastan karara bağlanmasından sonra iptal kararı verilmesi hâlinde başvurucunun bütün özlük haklarıyla birlikte görevine iade edilebileceği de görüldüğünden mahkemeye erişim hakkına yönelik bir ihlal olmadığının açık olduğu anlaşılmaktadır.

lememesi yargılamanın bütününe adil olmaktan çıkarmayacaktır. Yürütmenin durdurulması kararı verilememesi nedeniyle başvuru maddi bir hakkın ihlal edildiğini ileri sürmediği gibi uyuşmazlığın esastan karara bağlanmasından sonra iptal kararı verilmesi hâlinde başvurucunun bütün özlük haklarıyla birlikte görevine iade edilebileceği de görüldüğünden mahkemeye erişim hakkına yönelik bir ihlal olmadığının açık olduğu anlaşılmaktadır.

Sonuç olarak **başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmiştir.**

Ç. KARARIN İCRASI HAKKI

1. İDARE ALEYHİNE VERİLMİŞ YARGI KARARLARININ İCRA EDİLMEMESİ

a. *Bülent Türk* [GK], B. No: 2014/7002, 1/12/2016 (Başka Bir Göreve Atanmaya İlişkin Davada Verilen Yürütmenin Durdurulması Kararının Yerine Getirilmemesi)

Görev yapılan yerden başka bir göreve atanma işlemine ilişkin yürütmenin durdurulması kararının icra edilmemesinin, yargılama sonundaki nihai kararın icra edilmesini imkânsız hâle getirecek veya aşırı derecede zorlaştıracak bir nitelikte olmadığı ve başka bir maddi hakkın da ihlalinin de iddia edilmediği durumlarda mahkemeye erişim hakkının ihlali sonucu ortaya çıkmaz.

Anahtar Kelimeler: Yürütmenin durdurulması talebi, atama, icra etmeme, yerine getirmeme.

Başvurucu, Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Dairesi Başkanlığında Bilgi Teknolojileri Şube Müdürü olarak görev yapmakta iken Polis Akademisi Başkanlığına öğretim görevlisi olarak atanmıştır. Başvurucunun anılan işlemin iptali ve yürütmesinin durdurulması istemi ile açtığı davada idare mahkemesi işlemin yürütmesinin durdurulmasına karar verilmiştir. İdarenin karara karşı yapmış olduğu itiraz, bölge idare mahkemesi kararıyla reddedilmiştir. Başvurucu, naklen atama işleminin iptali istemiyle açılan davada verilen yürütmenin durdurulması kararının gereği gibi uygulanmamasının mahkemeye erişim hakkını ihlal ettiğini iddia etmiştir.

Yargılama bakımından nihai nitelik taşımayan yürütmenin durdurulması kararlarının icra edilmemesine ilişkin şikâyetlerde adil yargılanma hakkı yönünden bakılacak husus; yürütmenin durdurulması kurumunun niteliği gereği bu kararın uygulanmamasının ileride başvuru lehine verilecek nihai kararın icra edilmesini imkânsız hâle getirecek veya aşırı derecede zorlaştıracak nitelikte olup olmadığıdır. Bu hususun ise her somut olayın şartları dikkate alınarak incelenmesi gerekir. Adil yargılanma hakkına ilişkin ilke bu şekilde olmakla birlikte diğer temel haklar yönünden ara kararlarının icra edilmemesi şikâyetinin somut olayın şartları dikkate alınarak yargılamanın bütününden bağımsız olarak da incelenmesi mümkündür. Başvuruya dayanak olan ve gereği gibi icra edilmediği ileri sürülen yürütmenin durdurulması kararları, başvurucunun aynı il içinde aynı özlük haklarıyla başka bir birime atanması işlemine ilişkindir. Başvurucu, münhasıran

§ 38. *Yargılama bakımından nihai nitelik taşımayan yürütmenin durdurulması kararlarının icra edilmemesine ilişkin şikâyetlerde adil yargılanma hakkı yönünden bakılacak husus; yürütmenin durdurulması kurumunun niteliği gereği bu kararın uygulanmamasının ileride başvuru lehine verilecek muhtemel nihai kararın icra edilmesini imkânsız hâle getirecek veya aşırı derecede zorlaştıracak nitelikte olup olmadığıdır. Bu hususun ise her somut olayda olayın şartları dikkate alınarak incelenmesi gerekir.*

tayine ilişkin olan bireysel başvurusunda başka bir hakkın ihlal edildiğini ileri sürmediği gibi Mahkeme tarafından da başvurunun diğer temel haklarla bir bağlantısı tespit edilememiştir. Ayrıca yürütmenin durdurulması kararının gereği gibi icra edilmemesinin, yargılama sonundaki nihai kararın icra edilmesini imkânsız hâle getirecek veya aşırı derecede zorlaştıracak bir nitelikte olmadığı da anlaşılmaktadır.

Sonuç olarak **başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmiştir.**

b. Kaçmaz Danışmanlık Reklam Organizasyon Tekstil Otomotiv ve Turizm Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti., B. No: 2019/39236, 11/1/2023 (Kesinleşmiş İptal Kararının Yerine Getirilmemesi)

İdare mahkemesinin iptal kararının uygulanmaması adil yargılanma hakkı kapsamında kararın icrası hakkını ihlal eder.

Anahtar Kelimeler: Yargı kararının uygulanmaması, yerine getirmeme, kararın icrası, iptal kararı.

İdarenin başvuru şirket ile sözleşme imzalanmaması yönündeki işlemine karşı başvuru şirket tarafından yapılan şikâyet başvurusunun reddedilmesi üzerine Kamu İhale Kurumuna yapılan itirazın şikâyet başvurusunun uygun bulunmadığına karar verilmiştir. Bunun üzerine başvuru şirket tarafından bu işlemin iptali istemiyle açılan davada idare mahkemesince 28/12/2009 tarihinde davanın kabulüyle işlemin iptaline karar verilmiştir.

Başvuru, hizmet alım işi ihalesi sözleşmesinin yapılamamasından kaynaklı mahrum kalınan kârın ödenmemesi nedeniyle kararın icrası hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

Uluslararası toplantı organizasyon işi konusunda sözleşme imzalanmamasına ilişkin işlemin iptaline dair kararın gerekçesinde başvuru şirketin gerekli şartları taşımasına ve sözleşmenin imzalanması için gerekli belgeleri sunmasına rağmen sözleşmenin imzalanmadığı belirtilmiştir. Buna göre idare mahkemesi kararının uygulanması, uluslararası toplantı organizasyon işinin teklif edilen ihale bedeli üzerinden başvuru şirket tarafından yapılmasına dair sözleşme imzalanmasını gerektirmektedir. Ancak somut olayda iptal kararından önce uluslararası toplantının gerçekleştirilmiş olması nedeniyle sözleşme imzalanamamış ve başvuru şirketinin lehine olan bir yargı kararının uygulanması fiilen mümkün olmamıştır. Mahkeme, uyuşmazlığın esasını incelemiş ise de başvuru şirketin mahrum kaldığı kârın ödenmesi talebini reddetmiştir. Mahkemece idarenin hizmet kusurunun varlığı ve sözleşmenin imzalanamaması nedeniyle gerçekleştiği tevsik edici belgelerle ortaya konan toplam 18.042,12 TL zarar ile idarenin işlemi arasında nedensellik/illiyet bağı bulunduğu kabul edildiği hâlde ticari bir faaliyetin başlayamaması ya da tamamlanamaması sonucunda beklenen/muhtemel kârın maddi/gerçekleşmiş zarar olarak nitelendirilmesinin mümkün olmadığı gerekçesiyle talebin reddine karar verilmiştir. Lakin bir yargı kararının uygulanmaması neticesinde oluşan bütün zararların giderilmesi gerekmektedir.

Sonuç olarak **Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamında kararın icrası hakkı ihlal edilmiştir.**

§ 59. Bir yargı kararının uygulanmaması neticesinde oluşan bütün zararların giderilmesi gerekmektedir. Nihai bir mahkeme kararının idare tarafından uygulanması Anayasa'nın 138. maddesi uyarınca anayasal bir zorunluluk olup bunun uygulanmasının fiilen imkânsız olması durumunda ise telafi edici bir mekanizma olarak kişinin zararlarının karşılanması gerekirken somut olayda başvuru şirketinin maddi zararlarının mal varlığındaki eksilme ile sınırlı tutulmasının başvuru şirketine aşırı bir külfet yol açtığı sonucuna varılmıştır.

c. Nebi Seyhan, B. No: 2018/27882, 27/10/2021

Hak sahipliği belgesinin verilmemesi işleminin idare mahkemesince iptali kararının yerine getirilmemesi adil yargılanma hakkı kapsamında kararın icrası hakkını ihlal eder.

Anahtar Kelimeler: Hak sahipliği belgesi, iptal kararı, yargı kararının uygulanması, icra etmeme, yerine getirmeme.

Başvurucunun Antalya'nın Ahatlı Mahallesi'nde bir gecekondu bulunmaktadır. İslah imar planında taşınmazın bulunduğu ada konut adası olarak gözükmektedir. Başvurucu 2981 sayılı İmar ve Gecekondu Mevzuatına Aykırı Yapılara Uygulanacak Bazı İşlemler ve 6785 Sayılı İmar Kanunu'nun Bir Maddesinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun'dan yararlanmak üzere belediyeye müracaat etmiştir. Belediye tarafından başvurunun hak sahipliği hakkında karar verilmemiştir. Başvurucu, idare mahkemesinde dava açmıştır. İdare mahkemesi 8/3/2007 tarihli kararla başvurunun hak sahipliğinin kabul edilmemesine ilişkin işlemi iptal etmiştir. Başvurucu, beyanına göre idare mahkemesinin 8/3/2007 tarihli iptal kararının kesinleşmesinden sonra birçok defa kararın uygulanması için idareye başvurmuş ancak karar uygulanmamıştır.

Başvurucu, idare mahkemesinin 8/3/2007 tarihli kararının icra edilmemesi nedeniyle hak arama hürriyetinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

Kesin hükme saygı, uluslararası hukuk düzenine özgü hukukun genel ilkelerinden biri olarak kabul görmektedir. Anayasa'nın 138. maddesinin son fıkrasında düzenlenen yargı kararlarının geciktirilmeksizin uygulanması yükümlülüğü, hukukun genel ilkelere bir olarak da kabul edilen kesin hükme saygı ilkesinin de bir gereğidir. Çünkü bir hukuk sisteminde yargının verdiği ve bağlayıcı olan kesin hüküm zarar gören taraflardan biri açısından işlevsiz duruma getirilmişse adil yargılanma hakkının sağladığı

güvencelerin bir anlamı kalmayacaktır. Somut olayda idare mahkemesinin 2981 sayılı Kanun uyarınca başvurucuya hisse tahsis edilmesi isteminin reddine ilişkin belediye işlemini iptal eden kararının gereği gibi uygulanmadığı tespit edilmiştir.

Sonuç olarak **başvurucunun Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamında kararın icrası hakkı ihlal edilmiştir.**

§ 74. Somut olayda İdare Mahkemesi'nin 2981 sayılı Kanun uyarınca başvurucuya hisse tahsis edilmesi isteminin reddine ilişkin Belediye işlemini iptal eden kararının gereği gibi uygulanmadığı tespit edilmiştir. Kararın gereği gibi uygulanmaması başvurunun kararın icrası hakkını ihlal ettiği sonucuna ulaşılmıştır.

ç. **Abdullah Kaya ve Diğerleri, B. No: 2017/26740, 16/12/2020**

İdare aleyhine verilen iptal kararının yerine getirilmemesi nedeniyle açılan tam yargı davasının süre aşımı nedeniyle reddedilmesi mahkemeye erişim hakkının ihlal eder.

Anahtar Kelimeler: İptal kararı, kararın icrası, kararın yerine getirilmesi, tam yargı davası, süre aşımı, erişim.

Başvurucuların terör olayları sebebiyle ikamet ettikleri köyden ayrılmak zorunda kaldıkları için uğradıkları zararlarının karşılanması talebiyle 5233 sayılı Kanun kapsamında yaptıkları başvurular ilgili komisyonca reddedilmiştir. Başvurucuların komisyon kararının iptali talebiyle açtıkları davalarda idare mahkemeleri tarafından davaya konu kararları iptal edilmiştir. İdare mahkemeleri karar gerekçesinde, komisyon tarafından keşif kararı üzerine yapılan keşiflerin mevzuatta belirtilen şekillerde yapılmadığını belirtmiştir. Başvuruculara ait taşınır ve taşınmazın bulunup bulunmadığının tespit edilmesi, başvurucuların mal varlığına ulaşamamaları nedeniyle uğradıkları zararın bu tespite göre belirlenebilmesi için usulüne uygun keşif yapılması gerektiği ifade edilmiştir. Başvurucular iptal kararı üzerinden yaklaşık dört yıl geçmiş olmasına rağmen söz konusu kararın icra edilmediği gerekçesiyle maddi ve manevi tazminat talepli tam yargı davaları açmıştır. Açılan tam yargı davaları üzerine idare mahkemeleri davaların esasına girmek suretiyle karar vermişlerse de itiraz başvurusu sonucunda bölge idare mahkemesi davaların süresinde açılmadığı gerekçesiyle reddine karar vermiştir. Bölge idare mahkemesine göre başvurucuların mahkeme kararlarının uygulanması talebiyle idareye başvurduktan sonra 2577 sayılı Kanun'un 7. ve 10. maddelerinde belirtilen sürelerde tam yargı davalarını açmaları gerekmektedir.

Başvurucular; lehlerine olan yargı kararlarının idare tarafından hâlâ uygulanmadığını, açtıkları tam yargı davasında ilgili mevzuatın yanlış yorumlanarak davanın

§ 65. Bölge mahkemesinin başvurucuların mahkeme kararlarının uygulanmaması üzerine açtıkları tam yargı davalarında dava açma süresinin başlayabilmesinin başvurucuların mahkeme kararlarının uygulanması talebiyle idareye başvurusu şartına bağladığı görülmektedir. Mahkeme kararlarının uygulanmaması üzerine açılacak tazminat davalarının düzenlendiği 2577 sayılı Kanun'un 28. maddesinde dava açılması için idareye başvuru şartı bulunmamaktadır. Diğer yandan İdare, uygulanmayan iptal kararlarının tarafıdır ve idarenin söz konusu karardan haberdar olmadığı söylenemez. İdarenin mahkeme kararını uygulaması için bireylerin mahkeme kararının uygulanmasını istemesi gerektiğine ilişkin kanuni bir düzenleme bulunmadığı gibi mahkeme kararlarının derhâl uygulanmasına yönelik bu yükümlülük somut olayda Anayasa'ya göre idarenindir. Bölge mahkemesinin Anayasa ile idareye verilen bu yükümlülüğün gerçekleştirilmesinin -hiçbir kanuni temeli olmaksızın- başvurucuların idareye başvurma şartına bağladığı görülmüştür. Kaldı ki komisyon işlemlerini iptal eden yargı kararlarının başvurucuların talebinin komisyon tarafından incelenerek yeniden bir işlem tesis etmesini gerektiren nitelikte olduğu açıktır.

süre aşımı nedeniyle reddedildiğini belirterek kararın icrası hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

Bölge idare mahkemesinin başvuruçuların mahkeme kararlarının uygulanmaması üzerine açtıkları tam yargı davalarında dava açma süresinin başlayabilmesinin başvuruçuların mahkeme kararlarının uygulanması talebiyle idareye başvurusu şartına bağladığı görülmektedir. Mahkeme kararlarının uygulanmaması üzerine açılacak tazminat davalarının düzenlendiği 2577 sayılı Kanun'un 28. maddesinde dava açılması için idareye başvuru şartı bulunmamaktadır. Diğer yandan idare, uygulanmayan iptal kararlarının tarafıdır ve idarenin söz konusu karardan haberdar olmadığı söylenemez. İdarenin mahkeme kararını uygulaması için bireylerin mahkeme kararının uygulanmasını istemesi gerektiğine ilişkin kanuni bir düzenleme bulunmadığı gibi mahkeme kararlarının derhâl uygulanmasına yönelik bu yükümlülük somut olayda Anayasa'ya göre idarenindir. Bölge mahkemesinin Anayasa ile idareye verilen bu yükümlülüğün gerçekleşebilmesinin -hiçbir kanuni temeli olmaksızın- başvuruçuların idareye başvurma şartına bağladığı görülmüştür. Kaldı ki komisyon işlemlerini iptal eden yargı kararlarının başvuruçuların talebinin komisyon tarafından incelenerek yeniden bir işlem tesis etmesini gerektiren nitelikte olduğu açıktır.

Başvuruya konu davalar, iptale konu idari işlem sebebiyle talep edilen tam yargı davası olmayıp davaya konu idari işlemin iptal edilmesine rağmen kararın uygulanmaması sebebiyle açılmış tam yargı davalarıdır. Bu durumda somut başvuruya konu olayda bölge mahkemesinin açılan tam yargı davalarını 2577 sayılı Kanun'un 12. maddesinde belirtilen sürede açılmadığı gerekçesiyle reddetmesinin kanuni dayanağının bulunmadığı sonucuna ulaşılmaktadır.

Sonuç olarak **Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamında mahkemeye erişim hakkı ihlal edilmiştir.**

d. Hasan Gün, B. No: 2018/9459, 19/11/2020 (İptal Kararının Şeklen Yerine Getirilmesi)

İdari işlemin iptaline ilişkin mahkeme kararının şeklen yerine getirilmesi, kararın gereği gibi yerine getirilmemesi kararın icrası hakkını ihlal eder.

Anahtar Kelimeler: İptal kararı, kararın icrası, kararın şeklen yerine getirilmesi.

Başvurucu, müdürlük görevinin sona erecek olması nedeniyle yöneticilik görev süresinin uzatılması istemiyle Millî Eğitim Bakanlığına başvurmuştur. Değerlendirmede 58,25 puan alarak müdürlük için gereken 75 puan barajının altında kalan başvurucunun görev süresi uzatılmamıştır. Başvurucunun bu işleme karşı açtığı davada işlemin iptaline karar verilmiştir. İptal hükmü üzerine yeni değerlendirilmede de başvuru 63,30 puan ile değerlendirilerek başvurucunun görev süresi uzatılmamış ve bu işlem de dava konusu edilmiştir. Mahkeme yeniden yapılan değerlendirme üzerine tesis edilen işlemi de iptal etmiştir. Bu karar da kesinleşmiş ancak başvuru yargı sürecinde emekli olduğundan iptal kararı uyarınca yeniden bir değerlendirme yapılmamıştır.

Başvurucu, iptal kararının şeklen uygulandığını, gereği gibi yerine getirilmediğini belirterek kararın icrası hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

Yargı makamları tarafından verilmiş bulunan kesin hükmün uygulanması yönündeki zorunluluk Anayasa ve 2577 sayılı Kanun tarafından açıkça güvence altına alınmıştır. Yargı kararının uygulanmaması hâli, adil yargılanma hakkını kapsadığı tüm diğer usule ilişkin hak ve güvencelerle birlikte içerikten yoksun kılacak ve yargısal süreci anlamsız hâle getirecektir. İptal hükmü üzerine iptale konu işlem ortadan kaldırılarak yeni bir işlem tesis edilmekle birlikte karar gerekçesinde belirtilen hususlar, kararın güttüğü amaç dikkate alınmadan işlem tesis edilmesi veya eylemde

§ 56. Yargı makamları tarafından verilmiş bulunan kesin hükmün idarece uygulanması yönündeki zorunluluk Anayasa ve 2577 sayılı Kanun tarafından açıkça güvence altına alınmıştır. Kararın uygulanması mecburiyeti, adil yargılanma hakkına anlam kazandıran bir güvencedir. Yargı kararının uygulanmaması hâli, adil yargılanma hakkını kapsadığı tüm diğer usule ilişkin hak ve güvencelerle birlikte içerikten yoksun kılacak ve yargısal süreci anlamsız hâle getirecektir. Yargı kararının uygulanması, tespit edilen hukuka aykırılığın ortadan kaldırılması adına yargı kararının icaplarına göre işlem ve/veya eylemde bulunulması ile gerçekleşecektir. Bu uygulama yargı kararı ile ulaşılmak istenen amaca uygun düşmelidir. Bunun sağlanması adına en önemli yol gösterici yargı kararının gerekçesidir. İdarenin yargı kararını uyguladığından söz edilebilmesi için kararın gerekçesinde açıklanan nedenlere, kararla güdülen amaca uygun olarak işlem tesis etmesi veya eylemde bulunması şarttır. Bu bağlamda iptal hükmü üzerine iptale konu işlem ortadan kaldırılarak yeni bir işlem tesis edilmekle birlikte karar gerekçesinde belirtilen hususlar, kararın güttüğü amaç dikkate alınmadan işlem tesis edilmesi veya eylemde bulunulması durumunda yargı kararının uygulanmış olduğundan söz edilemeyecektir. Dolayısıyla kararın icrası hakkının gerçek bir güvence sağlanması, yargı kararının şeklen değil gerekçesi ve icapları doğrultusunda uygulanmasını gerektirir.

bulunulması durumunda yargı kararının uygulanmış olduğundan söz edilemeyecektir. Dolayısıyla yargı kararının şeklen değil gerekçesi ve icapları doğrultusunda uygulanmasını gerekir. Bu bağlamda somut başvuruda esasa ilişkin olarak verilen, kesinleşmiş ancak gerekçesine, icaplarına ve güttüğü amaca uygun olarak icra edilmemiş bulunan bir yargı kararının varlığı hususunda tereddüt bulunmamaktadır. Kaldı ki kesinleşmiş yargı kararının gereği gibi uygulanmadığını, bir başka ifadeyle kararın icrası hakkına yönelik müdahaleyi derece mahkemesi bizzat tespit etmiş bulunmaktadır.

Sonuç olarak **Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamında kararın icrası hakkı ihlal edilmiştir.**

e. Ali Kayan, B. No: 2015/9814, 20/3/2019 (Tapu Tescil Kararının Yerine Getirilmemesi)

Tescil davası sonunda verilen tescil kararının kesinleşmesine rağmen kadastro tespiti dikkate alınarak uygulanmaması mahkemeye erişim hakkını ihlal eder.

Anahtar Kelimeler: Tescil kararı, yargı kararının uygulanmaması, icra etmeme, yerine getirmeme, erişim.

Başvurucu 29/7/2009 tarihinde Dicle ilçesine bağlı bulunan, tapuya kayıtlı olmayan taşınmazlar için 4721 sayılı Kanun'un 713. maddesine dayalı olarak asliye hukuk mahkemesinde tescil davası açmıştır. Ancak bu dava devam ederken 2011 yılında Eğil ilçesine bağlı Bahşiler köyünde kadastro çalışmalarına başlanmıştır. 3402 sayılı Kanun'un 5. maddesinde kadastro çalışma alanında işe başlamadan önce bu alandaki taşınmazlar hakkında görülmekte olan kadastro ile ilgili davaların listesinin mahallî hukuk mahkemesinden alınacağı düzenlenmiştir. Bu Kanun'un 27. maddesinde de bu davaların kadastro mahkemesine devredileceği hüküm altına alınmıştır. Bununla birlikte başvurucunun açtığı dava kadastro çalışmalarında gözetilmemiş ve Bahşiler köyünde yapılan kadastro çalışmaları sırasında bu taşınmazlar Hazine adına tespit edilerek tapuya tescil edilmiştir. Öte yandan aynı taşınmazlar ile ilgili olarak kadastro öncesinde açılan ve devam eden söz konusu dava da kadastro mahkemesine devredilmemiş ve Mahkeme taşınmazların başvuru adına tapuya tesciline karar vermiştir. Başvurucu lehine olan söz konusu hüküm kadastro çalışmalarından sonra kesinleşmiştir. Buna rağmen anılan karar tapu müdürlüğüne uygulanmamıştır. Tapu müdürlüğü, taşınmazın kadastro sonucu Hazine adına tescil edildiğinden mükerrerliğe yol açılmaması gerekçesine dayanmaktadır.

Başvurucu, taşınmazın tapuya tesciline ilişkin kesinleşmiş yargı kararının uygulanmaması sebebiyle mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

Anayasa Mahkemesi daha önce yargı kararlarının uygulanmasını Anayasa'nın 36. maddesinde ifade edilen adil yargılanma hakkının unsurlarından biri olan mahkemeye erişim hakkı çerçevesinde değerlendirmiştir. Kesinleşmiş yargı kararının sonuçları itibarıyla davanın taraflarından biri olan Hazineyi de bağladığı kuşkusuzdur. Üstelik derece mahkemelerinin bu kararlarından söz konusu taşınmazların mülkiyetinin başvuru tarafından kadastro çalışmalarından çok önce kazanıldığı anlaşılmasına rağmen kadastro sırasında bu taşınmazların hatalı olarak Hazine adına tespit edildiği ortaya çıkmaktadır. Kaldı ki bu durum, başvurucunun elinde olmayan sebeplerle ve bütünüyle kamu makamlarının tutumundan kaynaklanmış ancak meydana gelen sonuçtan yine kamu makamları yararlanmıştır. Bu olgulara rağmen ve kesinleşmiş yargı kararının sonucunun değiştirilemeyeceği de dikkate alındığında başvurucudan tekrar dava açması istenerek yargı kararının nihai hâle geldiği 8/10/2012 tarihinden bu yana yaklaşık 6 yıl 5 ay boyunca uygulanmamasının mahkemeye erişim hakkının ihlaline yol açtığı sonucuna varılmıştır.

Sonuç olarak **Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan mahkemeye erişim hakkı ihlal edilmiştir.**

§ 81. Başvurucu lehine olan nihai ve kesinleşmiş nitelikteki yargı kararının uygulanmaması nedeniyle aynı zamanda mahkemeye erişim hakkının da ihlaline yol açılmıştır.

2. KESİNLEŞMİŞ KARARIN BOZULMASI/KALDIRILMASI/ YOK HÜKMÜNDE KABUL EDİLMESİ

- a. **HBB Mühendislik Alt Yapı İnşaat Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti. [GK],
B. No: 2020/20854, 23/2/2023**

Kesinleşen hükmü değiştirecek şekilde tavzih kararı verilmesi adil yargılanma hakkını ihlal eder.

Anahtar Kelimeler: Tavzih kararı, kesinleşme, hükmün değiştirilmesi, tavzih talebi.

Başvurucu 4/6/2014 tarihinde Ö. Şirketi ve temsilci S.Ç. aleyhine asliye hukuk (ticaret) mahkemesinde dava açmıştır. Mahkeme 29/5/2017 tarihinde davayı kısmen kabul etmiştir. Mahkeme, başvuru ile davalı Ö. Şirketi arasındaki Röдовans Sözleşmesi'nin geçerliliğinin tespitine karar vermiştir. Bununla birlikte başvuruçunun sözleşme yükümlülüklerinin yerine getirilmesi, muarazanın önlenmesi ve maden sahasının kendisine teslimi ile müdahalenin önlenmesi ve haksız kullanımın giderilmesine yönelik taleplerini reddetmiştir. Başvuruçunun tazminata yönelik talebini süresi içinde yenilemediğinden bu kısım bakımından davanın açılmamış sayılmasına, davalı S.Ç. aleyhindeki davanın da pasif husumet yokluğundan reddine karar vermiştir. Bölge adliye mahkemesi 9/2/2018 tarihinde başvuruçunun istinaf başvurusunun kabulü ile hükmün kaldırılmasına, davalıların istinaf başvurusunun ise reddine kesin olmak üzere karar vermiştir. Bölge adliye mahkemesi, röдовans sözleşmesinin geçerliliğinin ve davacının kiracılık sıfatının tespiti ile kiralanan yapıdan müdahalenin menine, kiralananın davacı kiracıya teslimine hükmetmiştir. Davalılar, başvuruçunun sözleşme edimlerini yerine getirmediğini ve Röдовans Sözleşmesi'nin geçersiz olduğunu belirterek kararı temyiz etmiştir. Bölge adliye mahkemesi 16/2/2018 tarihli ek kararında hükmün kesin olduğunu belirterek davalıların temyiz başvurusunu reddetmiştir. Davalılar söz konusu ek kararı temyiz etmiştir. Yargıtay 3. Hukuk Dairesi 25/9/2018 tarihinde bölge adliye mahkemesinin ek kararını onamıştır. Aynı Daire 28/2/2019 tarihinde davalıların maddi hatanın düzeltilmesi talebini de reddetmiştir. Mahkeme 12/11/2018 tarihinde kesinleşme şerhi düzenleyerek kararın 25/9/2018 tarihinde kesinleştiğini açıklamıştır. Davalı Ö. Şirketi 3/4/2020 tarihinde bölge adliye mahkemesinin 9/2/2018 tarihli hükmünün tavzihini talep etmiştir. Bölge adliye mahkemesi 3/6/2020 tarihinde kesin olmak üzere tavzihe karar vermiştir. Bölge adliye mahkemesi, "röдовans sözleşmesinin geçerliliğinin ve davacının kiracılık sıfatının tespiti ile kiralanan yapıdan müdahalenin menine, kiralananın davacı kiracıya teslimine" şeklindeki hüküm kısmının 6100 sayılı HMK'nun 305. maddesi gereğince tavzihi ile 'Davalı Ö. Ltd. Şti. ile davacı HBB Ltd. Şti. arasında imzalanan 20/09/2008 tarihli röдовans sözleşmesinin geçerliliğinin ve davacının kiracılık sıfatının tespiti ile kiralanan yapıdan müdahalenin menine, sözleşmenin 2. maddesinde röдовans sahası koordinatları olarak X ve Y noktaları hâlinde koordinat noktaları belirlenen saha olan kiralananın davacı kiracıya teslimine' şeklinde açıklanmasına," hükmetmiştir. Başvuruçucu tavzih kararını temyiz etmiştir. Yargıtay 3. Hukuk Dairesi 20/10/2020 tarihinde kararın kesin olduğunu belirterek temyiz istemini reddetmiştir.

Başvuruçucu, Röдовans Sözleşmesi'nin 4. maddesine göre kiraladığı alanın maden saha-

sının tamamını kapsadığını ve maden sahasının tamamının teslimi için açılan davanın bölge adliye mahkemesinin 9/2/2018 tarihli kararı ile tamamen kabul edildiğini, bu kararın tüm sahanın teslimi konusunda herhangi bir tereddüt uyandırmadığını belirtmiştir. Başvurucu; tavzih kararı ile haklarının sınırlandırıldığını, mevcut hükmün daraltıldığını belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

Yapılan değerlendirmede 9/2/2018 tarihli karar ile 20/9/2008 tarihli Rödivans Sözleşmesi'nin geçerliliği ve başvurusunun kiracılık sıfatının tespitinin yanı sıra kiralananın yapılan müdahalenin menii ile kiralananın davacı kiracıya teslimine dair karar verildiği saptanmıştır. Başka deyişle kararın kısmi kabul niteliğinde olmadığı, davacının talebinin kabulü yönünde olduğu anlaşılmıştır. Anılan hükümde "kiralanan" ibaresinin ruhsat alanının bir kısmını içeren ve sözleşmede koordinatları verilen alan ile sınırlandırıldığına ilişkin bir belirleme bulunmamaktadır. Buna karşılık bölge adliye mahkemesinin 3/6/2020 tarihli tavzih kararında davalı tarafın müdahalesinin önlenmesine karar verildiği ve başvurucuya teslimine konu edilen alanın 20/9/2008 tarihli rödivans sözleşmesinin 2. maddesinde belirtilen koordinatları verilen alan ile sınırlandırıldığı görülmüştür. Her iki kararın kapsamı dikkate alındığında verilen tavzih kararı ile sözleşmenin içeriği yeniden yorumlanarak kesinleşen ve icrasında tereddüt uyandırmayan ilk hükmün içeriğini değiştirecek şekilde yeni bir hüküm kurulduğu açıktır. Bölge adliye mahkemesinin bu değerlendirmesi ile usul kanununda istisnai ve ancak haklı nedenlerin ortaya konulması hâllerinde başvurulacak bir yol olan tavzih müessesesini kanunun kesin olarak belirlediği sınırlar aşarak sözleşmenin kapsamının yeniden belirlenmesinde olağan bir yol olarak işlettiği anlaşılmıştır. Bu nedenle müdahale olağan yargısal süreçteki gibi deliller yeniden değerlendirilerek kesin hükmün esastan yeniden incelenmesi sonucunu doğurmuştur. Bu itibarla açık kanun hükmünün öngörülemez bir biçimde yorumlanması sonucunda kesin hükmün dokunulmazlığı ilkesinden yararlanan bir mahkeme kararının kapsamını daraltacak şekilde yeniden hüküm kurulmuş olup usul kanununun verdiği yetkiyi aşacak şekilde yapılan bu yorum nedeniyle yargılamanın hakkaniyetinin zedelendiği sonucuna varılmıştır.

Sonuç olarak **Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı ihlal edilmiştir.**

§ 84. Bu kapsamda, yapılan değerlendirmede 9/2/2018 tarihli kararın kısmi kabul niteliğinde olmadığı, davacının talebinin kabulü yönünde olduğu anlaşılmıştır. Nihai karar ile tavzih kararının kapsamı dikkate alındığında verilen tavzih kararı ile sözleşmenin içeriği yeniden yorumlanarak kesinleşen ve icrasında tereddüt uyandırmayan ilk hükmün içeriğini değiştirecek şekilde yeni bir hüküm kurulduğu açıktır. Bölge adliye mahkemesinin bu değerlendirmesi ile usul kanununda istisnai ve ancak haklı nedenlerin ortaya konulması hâllerinde başvurulacak bir yol olan tavzih müessesesini kanunun kesin olarak belirlediği sınırlar aşarak sözleşmenin kapsamının yeniden belirlenmesinde olağan bir yol olarak işlettiği anlaşılmıştır. Bu nedenle müdahale olağan yargısal süreçteki gibi deliller yeniden değerlendirilerek kesin hükmün esastan yeniden incelenmesi sonucunu doğurmuştur.

b. Mustafa Altın [GK], B. No: 2018/10018, 27/10/2021

Yargıtay onamasıyla kesinleşen kararın maddi hata düzeltim yoluyla ortadan kaldırılarak uyuşmazlığın esasının yeniden ele alınması adil yargılanma hakkının ihlal eder.

Anahtar Kelimeler: Tashih talebi, maddi hata düzeltme, tashih kararı, kesinleşme.

Başvurucu, ilave tediye alacağının ödenmesine karar verilmesi istemiyle banka aleyhine dava açmıştır. Başvurucu yargılama sırasında dava değerini ıslah etmiştir. Asliye Hukuk Mahkemesi (Mahkeme) iş mahkemesi sıfatıyla baktığı davada 12/11/2014 tarihinde davanın kabulüne karar vermiştir. Hüküm, Yargıtay 7. Hukuk Dairesinin 12/4/2016 tarihli kararıyla onanmıştır. Davalı banka 18/7/2016 tarihinde maddi hata düzeltim dilekçesi vermiştir. Dilekçede onama kararının bozulmasını talep etmiştir. Yargıtay 7. Hukuk Dairesinin kapatılması üzerine dosyayı inceleyen Yargıtay 9. Hukuk Dairesi 16/2/2017 tarihli kararında, davalı bankada ikramiye ödemesinin bulunduğu gözden kaçırılarak karar verildiğini açıklamak suretiyle onama kararını ortadan kaldırmış ve hükmü bozmuştur. Mahkeme, bozma kararına uyarak davayı reddetmiştir. Hüküm Yargıtay 9. Hukuk Dairesinin 8/2/2018 tarihli kararıyla onanarak kesinleşmiştir.

Başvurucu; maddi hata dilekçesi üzerine esasa girilerek kesinleşen kararın hukuk düzeninde olmayan bir usulle bozulduğunu, kesinleşen karara duyulan güvenin zedelenmediğini, yargılama süresinin uzamasına neden olduğunu belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

6100 sayılı Kanun'un 304. maddesinin (1) numaralı fıkrasına göre maddi hata düzeltim yoluyla ancak *yazı ve hesap hataları ile diğer benzeri açık hatalar* düzeltilebilir. Maddi hata düzeltim yoluyla ancak mahkeme hükmünde yer alan *maddi hatalarla* sınırlı bir

düzeltilme yapılabilir. Dolayısıyla maddi hata yoluyla hükmün ortadan kaldırılması ve uyuşmazlığın esasını tekrar karara bağlayacak şekilde yeniden yargılama yapılması mümkün değildir. Şekli anlamda kesinleşen ve maddi anlamda da kesin hüküm gücüne ulaşan kararlar ilgili yeniden delil değerlendirmesi yapılmak suretiyle maddi hata denetimi adı altında davanın tekrar kanun yolu denetimine tabi tutulması ve bu suretle kesin hükmün ortadan kaldırılması mümkün değildir. Buna göre incelenen kararda *kanunla belirlenen herhangi bir objektif kriter olmaksızın maddi hata* adı altında kesinleşmiş mahkeme kararına müdahale edilmesine imkân tanındığı anlaşılmaktadır. Bu durum kesin hükmün otoritesini ortadan kaldıran ve kanunda olmayan bir yasa yolunun ihdası anlamına gelmektedir.

Ş 70. Bu yönüyle şekli anlamda kesinleşen ve maddi anlamda da kesin hüküm gücüne ulaşan kararlar ilgili yeniden delil değerlendirmesi yapılmak suretiyle maddi hata denetimi adı altında davanın tekrar kanun yolu denetimine tabi tutulması ve bu suretle kesin hükmün ortadan kaldırılması mümkün değildir. Buna göre incelenen kararda kanunla belirlenen her hangi bir objektif kriter olmaksızın maddi hata adı altında kesinleşmiş mahkeme kararına müdahale edilmesine imkân tanındığı anlaşılmaktadır. Bu durum kesin hükmün otoritesini ortadan kaldıran ve kanunda olmayan bir yasa yolunun ihdası anlamına gelmektedir.

Dairenin *usul hukukunda öngörülmemiş bir yöntemle kanuni dayanağı olmaksızın* kesinleşmiş hükme müdahale edilmesini gerektirecek zorlayıcı ve istisnai durumları yine usul hukukunda öngörülen müesseseler çerçevesinde objektif ve kabul edilebilir ölçüde ortaya koymadan başvurucunun lehine olan nihai, bağlayıcı mahkeme kararının hüküm ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde bozma kararı verdiği anlaşılmıştır.

Sonuç olarak **Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı ihlal edilmiştir.**

IV. KANUNLA KURULMUŞ BAĞIMSIZ VE TARAFSIZ MAHKEMEDE YARGILANMA HAKKI

Duygu KALUKÇU

KANUNLA KURULMUŞ BAĞIMSIZ VE TARAFSIZ MAHKEMEDE YARGILANMA HAKKI

A. GENEL AÇIKLAMALAR

Anayasa'nın 36. maddesinde herkesin meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle "yargı mercileri" önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma hakkına sahip olduğu belirtilmiş; devam eden maddelerde ise bahsi geçen yargı mercilerinin özellikleri hususunda belirlemeler yapılmıştır.

Bu kapsamda Anayasa'nın 138. maddesinde mahkemelerin bağımsızlığı güvence altına alınmış; 139. maddesinde ise hâkimlik ve savcılık teminatı düzenlenmiştir. 138. maddede hâkimlerin görevlerinde bağımsız oldukları vurgulandıktan sonra bunu teminen emir ve talimat verme yasağı getirilmiş; hiçbir organ, makam, merci veya kişinin, yargı yetkisinin kullanılmasında mahkemelere ve hâkimlere tavsiye ve telkinde bulunamayacağı, görülmekte olan bir dava hakkında Yasama Meclisinde yargı yetkisinin kullanılması ile ilgili soru sorulamayacağı, görüşme yapılamayacağı veya herhangi bir beyanda bulunulamayacağı belirtilmiştir. 139. maddede ise hâkim ve savcılar için sağlanan güvenceler sıralanmaya devam edilmiştir. Buna göre hâkimler ve savcılar azlolunamayacak, kendileri istemedikçe Anayasada gösterilen yaştan önce emekliye ayrılamayacak; bir mahkemenin veya kadronun kaldırılması sebebiyle de olsa, aylık, ödenek ve diğer özlük haklarından yoksun kılınamayacaklardır. Öte yandan yargılamanın adil, bağımsız ve tarafsız yürütülebilmesi amacıyla yasalar ile de birtakım düzenlemeler getirilmiş ve hâkimin reddi/çekinmesi müessesesi ile yargılamaya bakmaktan yasaklı olduğu durumlar belirlenmiştir.

Anayasa Mahkemesi (Mahkeme) *Yasemin Ekşi* kararında, mahkemelerin bağımsızlığı ile hâkimlik ve savcılık teminatına ilişkin ilkelerin, usulüne uygun şekilde mesleğe kabul edilen ve fiilen bu görevi yapan hâkim ve savcılar için öngörüldüğünü ifade etmiştir. Hâkim ve savcıların adaylık dönemlerinde bu teminatlara sahip olmadıklarını belirten Mahkeme, "adaylık statüsünde geçirilen sürecin" ileride gerçekleşen yargılama faaliyetlerinde bağımsızlık ve tarafsızlığı kuşkuya düşürecek bir olgu teşkil etmediğini ifade etmiştir. *Abduselam Tunç* kararında da benzer bir inceleme yapan Mahkeme, hukuk fakültesinden mezun olmadığı hâlde Anayasa ve yasaların ortaya koyduğu esaslar çerçevesinde mesleğe kabul edilen hâkimlerin, idari yargıda görev almasının, bağımsızlık ve tarafsızlığı etkilemeyeceğini belirtmiştir. Yine benzer bir husus Anayasa'nın mülga 145. maddesinde düzenlenen Askerî Yüksek İdare Mahkemesinin yapısı nedeni ile Anayasa Mahkemesinin incelemesine konu olmuş ve bireysel başvurularda, AYİM'de yer alan subay sınıfından üyelerin, bağımsız ve tarafsız yargılanma hakkını ihlal ettiği ileri sürülmüştür. Anayasa Mahkemesi (Mahkeme), *Yaşasın Aslan*, *Hikmet Balabanoğlu* ve *Ahmet Seher Yıldız* kararlarında yapmış olduğu değerlendirmede, subay sınıfından üyelerin nihai atama yetkisinin Cumhurbaşkanlığı'na ait olduğunu, bu üyelerin atandıktan sonra, askerî hâkim üyeler gibi

hâkimlik teminatına sahip olduklarını ve görevlerini yerine getirirken dış müdahaleye karşı anayasal güvence altında bulunduklarını belirterek mevcut durumun adil yargılanma hakkını ihlal etmediği sonucuna varmıştır. Mahkeme, bu noktada önemli olan hususun üyelerin atanma şeklienden ziyade hâkimlik teminatının sağlanıp sağlanmadığı noktasında yoğunlaşması gerektiği belirtmiş ve somut olaylar yönünden incelemesini bu yönde devam ettirmiştir.

Mahkemelerin tarafsızlığı konusunu Anayasa Mahkemesi (Mahkeme) *Tahir Gökatalay* kararında iki ayrı başlık altında incelemiştir; nesnel tarafsızlık ve öznel tarafsızlık. Buna göre öznel tarafsızlık, hâkimin birey olarak mevcut davadaki kişisel tarafsızlığını yansıtmakta iken; nesnel tarafsızlık, kurum olarak mahkemenin kişide bıraktığı izlenimin de dikkate alınmasını gerektirmektedir. *Mesude Yaşar* kararında da mevcut ilkeler kapsamında değerlendirme yapan Mahkeme, belirli bir uyuşmazlıkta kişisel bir tarafılığının söz konusu olduğunu ortaya koyan bir delil bulunmadığı ve bu husus kanıtlanmadığı müddetçe, tarafsızlığın bir karine olarak varsayılmasının zorunlu olduğuna dikkat çekmiştir. Nesnel tarafsızlığa ilişkin olarak ise *Zafer Dinç* kararında, yargılama makamının tarafsız olduğunun söylenebilmesi için buna ilişkin meşru kaygı veya korkuyu bertaraf edecek yeterli güvencelerin sunulmasının gerekli olduğunu belirtmiştir.

Öte yandan Mahkeme, *Doğan Kasadolu (2)* kararında, bağımsızlık ve tarafsızlığın yargılamanın bütününe yönelik değerlendirilmesi gerekliliğine vurgu yapmıştır. Buna göre bir uyuşmazlığa dair karar veren mahkemenin bağımsız ve tarafsız olmadığı durumlarda, bu mahkeme tarafından verilen kararın, başlangıçtaki eksikliği giderme kabiliyetini haiz tam yargı yetkisine sahip bir yargı merciinin denetimine tabi olması hâlinde 'ilke olarak' bağımsız ve tarafsızlığın ihlal edilmiş sayılmayacağını belirtmiştir. Bu noktada ihsasirey durumuna ve yargılamanın çeşitli aşamalarında aynı hâkimlerin görev alması hâline de değinen Mahkeme, *Murat Aydın* kararında, ara karar verilmesinin gerekli olduğu durumlarda hâkimin, gerekçeli karar hakkını da gözeterek verdiği kararın 'ilke olarak' tarafsız ve bağımsız yargılamaya zarar vermeyeceğini ifade etmiştir. *İsmet Ünal* kararında ise ilk derecede kararı veren hâkimin, dosyanın kanun yolu incelemesinde bulunmaması gerektiğini belirtmiş; bununla birlikte her olayın kendi şartları içinde değerlendirilmesi gerektiğine de dikkat çekmiştir.

Son olarak Anayasa'nın 37. maddede kanuni hâkim güvencesi düzenlenmiştir. Maddede hiç kimsenin kanunen tabi olduğu mahkemeden başka bir merci önüne çıkarılamayacağı belirtilmiş; bu sonucu doğuracak yargı yetkisine sahip olağanüstü merciler kurulamayacağı hüküm altına alınmıştır. Anayasa Mahkemesi, *Muhammet Kaplan* kararında, söz konusu güvencenin yargılamanın hangi mahkemede yapılacağı hususunun önceden belirlenmesi anlamına geldiğini belirtmiştir. Bu kapsamda yargılamanın tabi hâkim dışında başka bir hâkim tarafından yapılmasının söz konusu olmadığı belirtilmiştir. *Tahir Gökatalay* kararında ise kanuni hâkim güvencesinin kapsamında değinen Anayasa Mahkemesi, mahkemelerin organizasyonlarına ilişkin tüm düzenlemelerin bu çerçevede değerlendirilmesi gerektiğini, bu nedenle mahkemelerin görev ve yetki alanlarının açık ve anlaşılır biçimde tespit edilmesi gerektiğini belirtmiştir. Öte yandan Mahkeme, *Öznür Çiçek Bildik* ve *Muhammet Deniz* kararlarında yüksek yargı organları tarafından yerleşik içtihat yoluyla/kanunun yorumlanması suretiyle yahut görev/yetki uyuşmazlığının çözülmesi yoluyla yargı yerinin belirlenmesinin kanuni hâkim güvencesini ihlal etmeyeceğini hüküm altına almıştır.

B. ÖZNEL VE NESNEL TARAFSIZLIK

1. *Yasemin Ekşi*, B. No: 2013/5486, 4/12/2013 (Hâkimlerin Adaylık Statülerinin Bağımsızlık ve Tarafsızlığa Etkisi)

Hâkimler, adaylık sürecinde genel idari hizmetler sınıfına tabi olup yargısal görev icra etmedikleri için göreve başlamadan önce hâkimlik teminatına sahip olmamaları adil yargılanma hakkını ihlal etmez.

Anahtar Kelimeler: Adalet Bakanlığı, hâkimlik teminatı, adayların mesleğe kabulü.

Başvurucu, Tuzla Belediyesinde çalıştığı sırada ihtiyaç fazlası personel olarak Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığına (Bakanlık) bağlı İstanbul Tarım İl Müdürlüğüne nakledilmiş; bunun akabinde işçilik alacaklarının tahsili talebiyle Bakanlık aleyhine dava açmış ancak davası reddedilmiştir.

Tarafsız ve adil yargılama yapılmadığını ileri süren başvuru, davalının Bakanlık olması nedeniyle etki altında karar verildiğini, görev yapan hâkimlerin stajları ve mesleğe başlamalarının Adalet Bakanlığına bağlı olarak gerçekleştirildiğini, adaylık eğitiminin Adalet Bakanlığına bağlı olan Adalet Akademisinde verildiğini, çalışma ortamlarının ve iş yüklerinin çok olduğunu, bu hususların bağımsızlık ve tarafsızlığı zedelediğini iddia etmiştir.

Hâkimlerin yürütme ve diğer organlara karşı bağımsızlığı önemli olmakla beraber, hangi organ tarafından atandıkları hususunun tek başına mahkemelerin bağımsızlığını etkilediği söylenemez. Önemli olan yargılama yaparken hâkimlerin talimat almamalarıdır. Öte yandan hâkim ve savcı adayları, 14/7/1965 tarihli ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'ndaki Genel İdare Hizmetleri Sınıfında bulunup hâkimlik ve savcılığın sınıf ve derecelerine dâhil değildir. 24/2/1983 tarihli ve 2802 sayılı Hâkimler ve Savcılar Kanunu'nun yazılı yarışma sınavı ile mülakatta başarı gösterenlerin Adalet Bakanlığınca adaylığa atanacakları, adaylık süresinin 23/7/2023 tarihli ve 4954 sayılı Türkiye Adalet Akademisi Kanunu hükümlerine tabi olduğu, kimi hâllerde adaylık süresi içinde adaylığa son verme işleminin Adalet Bakanlığınca yapılacağı, stajını tamamlayan ve mâni hâli görülmeyen adayların mesleğe kabullerine Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunca karar verileceği belirtilmiştir. Mevcut düzenlemeler gözönünde bulundurulduğunda, adayların mesleğe kabulden önceki dönemde, adaylığa atama sürecinde Kurul tarafından hâkimlik ve savcılık mesleğine kabullerinin yapılmamış olması ve adaylık döneminde yargılama faaliyetinde de bulunmamaları nedeniyle hâkim ve savcı statüsünde sayılmaları mümkün değildir.

Sonuç olarak hâkimlerin adaylık statüsünde geçirdikleri sürecin Mahkemenin ve hâkimin bağımsızlığı ve tarafsızlığını kuşkuyla düşürecek bir olgu teşkil etmediği anlaşılmaktadır.

§ 50 "Anayasa'da yer alan "mahkemelerin bağımsızlığı", "hâkimlik ve savcılık teminatı" ve "hâkimlik ve savcılık mesleği"ne ilişkin ilkeler, hâkimlik ve savcılık mesleğine kabul edilen ve fiilen bu görevi yapan hâkim ve savcılar için öngörülmüştür. Hâkimlik ve savcılık ise ancak Anayasa uyarınca mahkemelerin bağımsızlığı ve hâkimlik teminatı esaslarına göre kurulup görev yapan Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunca mesleğe kabul etme işlemi ile mümkündür."

2. *Abduselam Tunç*, B. No: 2013/6986, 5/11/2014 (Hukuk Fakültesi Mezunu Olmayan Hâkimlerin Yargılamada Görev Alması Durumu)

İdari yargıda hukuk fakültesi mezunu olmayan hâkimlerin görev yapması ve idareye karşı açılacak davalar için idare mahkemelerinin kurulmuş olması adil yargılanma hakkının ihlal etmez.

Anahtar Kelimeler: İdari yargı, hukuk fakültesi mezunu olmayan hâkim, yürütme ve diğer organlara karşı bağımsızlık.

§ 83 “Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM), Sözleşme’nin 6. maddesi bakımından bir mahkemenin “bağımsız” olup olmadığı incelenirken üyelerinin atanma biçimi ve görev süreleri, dıştan gelecek baskılara karşı mevcut güvencelerin olup olmadığı ve bir bağımsızlık görüntüsü verip vermediğine bakılması gerektiğini tekrarlamaktadır. Bu hükmün altındaki anlamıyla “tarafsızlık” şartı konusunda uygulanacak iki test vardır: Birincisi belirli bir davada belirli bir yargıcın kişisel kanaati konusundaki kararı içerir. İkincisi ise hâkimin yasal yöndeki şüpheleri uzak tutmak konusunda yeterli garantiyi verip vermediğinin araştırılmasıdır. Bu, heyet olan bir makama uygulandığında heyet üyelerinin kişisel davranışlarından uzak olarak tarafsızlığına şüphe getirebilecek araştırılabilir gerçeklerin olup olmadığına karar vermek anlamına gelir. Bağımsızlık konusunda ise görünümün önemi olabilir. Bir makamın bağımsızlıktan yoksun oluşundan endişe duymak için yasal bir sebebin var olup olmadığına karar verilirken, tarafsız olmadığını savunanların dayandığı nokta önemlidir. Buna rağmen bu kesin değildir. Kesin olan, endişenin tarafsız olarak doğruluğunun kanıtlanmasıdır (bkz. Çıraklar/Türkiye, B. No. 70/1997/854/1061, 28/10/1998).”

Başvurucu, maliki olduğu taşınmazın kamulaştırılmasına ilişkin işlemin iptali iste miyle idare mahkemesinde dava açmış; davası reddedilmiştir. Başvurucu, idari yargıda hukuk fakültesi mezunu olmayan hâkimlerin görev yapmasının ve idareye karşı açılacak davalar için idari mahkemelerin kurulmuş olmasının adil yargılanma hakkını ihlal ettiğini ileri sürmüştür.

Hâkimlerin hangi organ tarafından atandıkları hususu tek başına mahkemelerin bağımsızlığını etkilememektedir. Yürütme ve diğer organlara karşı bağımsızlığın korunması noktasında önemli olan yargılama yaparken hâkimlerin talimat almamalarıdır. Anayasa’da yer alan “mahkemelerin bağımsızlığı”, “hâkimlik ve savcılık teminatı” ve “hâkimlik ve savcılık mesleği”ne ilişkin ilkeler, hâkimlik ve savcılık mesleğine kabul edilen ve fiilen bu görevi yapan hâkim ve savcılar için öngörülmüştür. Somut olayda, başvurucunun ihlal iddiaları incelendiğinde, Mahkemenin ve hâkimin bağımsızlığı ve tarafsızlığını kuşkuyla düşürecek somut bir hususun ortaya konulmadığı ve iddianın tamamen soyut olarak ileri sürüldüğü anlaşılmaktadır.

Sonuç olarak idari yargıda hukuk fakültesi mezunu olmayan hâkimlerin görev yapması ve idareye karşı açılacak davalar için idari mahkemelerin kurulmuş olması bağımsız ve tarafsız mahkemede yargılanma hakkını ihlal etmemektedir.

3. *Tahir Gökatalay*, B. No: 2013/1780, 20/3/2014 (Hâkimin Reddi veya Çekinmesi Meseleleri)

Yargılama devam ederken taraflardan birinin mahkeme hâkimi hakkında şikâyetle bulunması/aleyhine dava açması veya mahkeme hâkiminin davanın taraflarından biri hakkında şikâyetle bulunması -kişisel bir taraflılığının söz konusu olduğunu ortaya koyan bir delil bulunmadığı ve bu hususun kanıtlanmadığı durumlarda- tek başına adil yargılanma hakkını ihlal etmez.

Anahtar Kelimeler: Çekinme kararı, ön yargılı ve taraflı tutum, hâkimin tarafsızlığı.

Başvurucu, kat malikleri arasında bulunduğu sitenin kat malikleri kurulu kararlarının iptali istemiyle dava açmış, dava devam ederken başvuru ihtiyatı tedbir talebinde bulunmuştur. Başvurucu tarafından talebin reddi kararı nedeniyle hâkimin sorumluluğuna gidilebileceği hususunda ihtar çekilmiş, bunun üzerine davaya bakan hâkim çekinme kararı vermiş ancak çekinme kararı Yargıtay tarafından bozulmuş ve yargılama aynı hâkim tarafından yürütülerek kısmen kabul şeklinde sonuçlandırılmıştır.

Başvurucu yargılamaya devam ederek uyuşmazlığı karara bağlayan hâkimin tarafsız olmadığını iddia etmiştir.

Tarafsızlığın öznel ve nesnel olmak üzere iki boyutu bulunmakta olup bu kapsamda hâkimin birey olarak, mevcut davadaki kişisel tarafsızlığının yanı sıra, kurum olarak mahkemenin kişide bıraktığı izlenimin de dikkate alınması. Yargılamayı yürüten mahkeme üyelerinin taraflardan biriyle veya anlaşmazlık konusu ile maddi veya manevi yakın bir bağının bulunması veya yargılama sürecinde sarf ettiği ifadeleri ile tarafsız olamayacağı yönünde meşru bir kanaat uyandırması, bunun yanı sıra davadan önce dava ile doğrudan bağlantılı bir konumda bulunması da tarafsızlığı ihlal edebilir. Ancak belirli bir uyuşmazlıkta yargılamayı yürüten hâkimin taraflardan birine yönelik ön yargılı ve taraflı bir tutumunun, kişisel bir kanaatinin veya menfaatinin, bu bağlamda kişisel bir taraflılığının söz konusu olduğunu ortaya koyan bir delil bulunmadığı ve bu husus kanıtlanmadığı müddetçe, tarafsız olduğunun bir karine olarak varsayılması zorunludur. Bunun yanı sıra, yargılama makamının tarafsızlığına ilişkin herhangi bir meşru kaygı veya korkuyu bertaraf edecek yeterli güvenceleri sunması da gerekmemekte olup bu husus tarafsızlığın nesnel boyutuna işaret etmektedir.

Başvuruya konu olayda, ilk derece mahkemesi hâkimince verilen çekinme kararının kesin olmayıp denetime tabi olduğu, çekinme kararı ve devamındaki prosedürünün ilgili usul hükümlerine riayetle yürütüldüğü görülmektedir. Bu kapsamda başvuruya konu yargılama faaliyeti açısından, ilgili usul hükümleri uyarınca yargılama faaliyetini devam ettiren yargılama makamlarının, hâkimin tarafsızlığına ilişkin karineyi ortadan kaldıracak şekilde tarafların adil yargılanmaya ilişkin meşru beklentileri üzerinde menfi etkide bulunacak bir izlenime sahip olmadığı anlaşılmaktadır.

Bu bağlamda kişisel bir taraflılığının söz konusu olduğunu ortaya koyan bir delil bulunmadığı ve bu hususun kanıtlanmadığı görüldüğünden adil yargılanma hakkı ihlal edilmemiştir.

§ 62 "... belirli bir uyuşmazlıkta yargılamayı yürüten hâkimin taraflardan birine yönelik ön yargılı ve taraflı bir tutumunun, kişisel bir kanaatinin veya menfaatinin, bu bağlamda kişisel bir taraflılığının söz konusu olduğunu ortaya koyan bir delil bulunmadığı ve bu husus kanıtlanmadığı müddetçe, tarafsız olduğunun bir karine olarak varsayılması zorunludur."

4. Mesude Yaşar, B. No: 2013/2738, 16/7/2014

Mahkemenin, idare tarafından sunulan ve davacıya tebliğ edilmeyen belgelere göre karar vermesi tek başına Mahkemenin tarafsız olduğu anlamına gelmez.

Anahtar Kelimeler: Ön yargılı ve taraflı tutum, adil yargılanmaya ilişkin meşru beklenti, kişisel taraflılık.

Başvurucu 17/7/2004 tarihli ve 5233 sayılı Terör ve Terörle Mücadeleden Doğan Zararların Karşılansın Hakkında Kanun kapsamında yapmış olduğu talebin reddi üzerine bu işleme karşı dava açmıştır. Mahkeme, başvurusunun ikamet ettiği köyün tamamen boşalmadığı, anılan yerleşim yerinde nesnel güvenlik kaygısının yaşanmamış olduğu ve başvurucuya yönelik bir terör tehdidi ya da saldırısının bulunmadığından bahisle davanın reddine karar vermiştir.

Başvurucu, idare tarafından sunulan ve kendisine tebliğ edilmeyen belgelere göre karar veren Mahkemenin tarafsız olmadığını iddia etmiştir.

Somut olayda, başvurusunun talebinin 5233 sayılı Kanun kapsamında kabul edilmeyeceği noktasında derece mahkemelerinin Danıştay tarafından ihdas edilen nesnel güvenlik kaygısı ölçütünden hareket ettikleri ve bu hususun saptanması için idare ile başvuru tarafından sunulan belgeleri değerlendirmek suretiyle söz konusu yerleşim yerinde nesnel güvenlik kaygısının oluşmadığından hareketle başvurusunun talebinin reddine karar verildiği görülmektedir.

Başvuruya konu yargılama faaliyeti açısından, ilgili usul hükümleri uyarınca yargılama faaliyetini devam ettiren yargılama makamlarının tarafların adil yargılanmaya ilişkin meşru beklentileri üzerinde menfi etkide bulunacak bir izlenime sahip olmadığı,

tarafsızlığa ilişkin karineyi ortadan kaldıracak şekilde, yargılamayı yürüten hâkimin taraflardan birine yönelik ön yargılı ve taraflı bir tutumunun, kişisel bir kanaatinin veya menfaatinin, bu bağlamda kişisel bir taraflılığının söz konusu olduğunu ortaya koyan bir bulgu da saptanmadığı anlaşıldığından adil yargılanma hakkı ihlal edilmemiştir.

§ 39 “Genel olarak tarafsızlık, davanın çözümünü etkileyecek bir ön yargı, taraflılık ve menfaate sahip olunmaması ve davanın tarafları karşısında ve onların leh ve aleyhlerinde bir düşünce veya menfaate sahip olunmamasını ifade eder.”

5. Doğan Kasadolu (2), B. No: 2013/3985, 6/1/2016

Hâkimin reddi talebinin reddi üzerine hükmedilen disiplin para cezası adil yargılanma hakkını tek başına ihlal etmez.

Anahtar Kelimeler: Hâkimin reddi, disiplin para cezası, mahkemenin tarafsızlığı.

Başvurucu, tarafı olduğu yargılamada hâkimin ön inceleme duruşmasında zamanaşımını iddialarına ilişkin dosyaya bildirdiği delillerini toplamadan tahkikatı bitirdiğini, bu nedenle tarafsızlığı hususunda şüphe duyduğunu belirterek hâkimin reddi talebinde bulunmuş ancak başvurusunun talebi reddedilerek hakkında disiplin para cezası uygulanmasına karar verilmiştir.

Başvurucu; hâkimin reddi talebinde neden kötü niyetli olduğu hususu ve disiplin cezasında alt sınırdan uzaklaşılmasının gerekçelerinin Mahkeme ve Yargıtay kararlarında açıklanmadığını, hâkimin reddi talebinde kötü niyetli olduğu gerekçesiyle disiplin para cezasına hükmedilmesinin bu yönde talepte bulunma hakkını kısıtladığını belirterek tarafsız mahkemede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 36. maddesinde hâkimin tarafsızlığı hakkında şüpheyi gerektiren önemli bir sebebin bulunması hâlinde taraflardan birinin hâkimi reddedebileceği gibi hâkimin de bizzat dosyadan el çekebileceği hususu belirtilmiştir. Aynı maddede örnekleyici olarak birtakım ret sebepleri sayılmış, taraflarca bu hakkın kullanılabilmesi için tarafsızlık konusunda önemli bir sebebin bulunması şart olarak öngörülmüştür. Yargılamanın sağlıklı bir şekilde yürütülebilmesi, gereksiz taleplerle sürecin insicamının bozulmaması ve her hak gibi hâkimin reddini talep etme hakkının da amacına uygun olarak kullanılabilmesi için 6100 sayılı Kanun'un 42. maddesinin (4) numaralı fıkrasında, kötü niyetli talepte bulunanlara disiplin para cezası müeyyidesi getirilmiştir. Mahkeme; yargılama aşamasında hâkimin usule ve delillerin toplanmasına ilişkin verdiği kararın ret sebebi teşkil etmediğini, bu hususun yargılamanın esasıyla ilgili ve hüküm ile birlikte temyiz sebebi teşkil edebilecek bir konu olduğunu, bu nedenle ileri sürülen sebebin, hâkimin tarafsızlığını ihlal eden bir davranış niteliğinde olmadığı gibi hâkimin reddi müessesesinin amacı ile de bağdaşır nitelikte de olmadığını belirterek talebi reddetmiş ve başvuru aleyhine 2.500 TL disiplin cezasına hükmetmiştir.

Yargılamada, hâkimin reddi talebinin reddine ilişkin kararda davacının kötü niyetli olduğu hususunun tespiti ile alt sınırdan uzaklaşarak para cezasına hükmedilmesinin gerekçesi somut olay ve ileri sürülen iddialar çerçevesinde yeterli ölçüde değerlendirilmiş; kararın bu yönüyle mahkemenin tarafsızlığına ilişkin karineyi zedelediği sonucuna ulaşılmıştır.

§ 19 "İlke gereği eğer bir karar sonradan 'tam yargı yetkisini' haiz ve başlangıçtaki eksikliği gidermek suretiyle ilgili güvencelerin gözetilmesini sağlayan bir yargı merciinin denetimine tabi olmuştukça karar veren mahkemenin bağımsız veya tarafsız olmaması ya da söz konusu mahkemenin temel bir usule ilişkin güvenceyi ihlal etmesi Anayasa'nın 6. maddesinin ihlaline yol açmaz."

6. Zafer Dinç, B. No: 2013/9100, 20/1/2016

Reddi hâkim talebinin, kanunda sayılan sınırlı hâllerde, reddedilen hâkim tarafından yapılması tek başına adil yargılanma hakkını ihlal etmez.

Anahtar Kelimeler: Reddi hâkim talebi, ön yargılı ve taraflı bir tutum, kişisel taraflılık.

Başvurucu aleyhine işçi alacaklarına ilişkin birtakım davalar açılmıştır. Başvurucu davacı olduğu aynı Mahkemenin başka bir dosyasında yargılamayı yürüten hâkimin babasıyla karşılıklı taraf olduklarını, hâkimin, o dosyada çekinme kararı verdiğini, dolayısıyla başvuruya konu dava dosyaları açısından da hâkimin tarafsızlığı konusunda şüpheleri olduğunu, ayrıca dava dosyalarında ısrarla resmi belgelerin getirtilmesini talep ettiği hâlde bu taleplerine cevap verilmediğini ve eksik bilgi ve belgelerle bilirkişiden rapor aldırıldığını belirterek reddi hâkim talebinde bulunmuştur. Talebi reddedilmiştir.

Başvurucu, yargılama sırasında reddi hâkim talebinde bulunduğunu, bu talebinin usul hükümlerine aykırı olarak aynı hâkim tarafından değerlendirildiğini ve uyuşmazlığın sonuçlandırıldığını belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

§ 31 "...Yargılamayı yürüten mahkeme üyelerinin taraflardan biriyle veya anlaşmazlık konusu ile maddi veya manevi yakın bir bağının bulunması veya yargılama sürecinde sarf ettiği ifadeleri ile tarafsız olamayacağı yönünde meşru bir kanaat uyandırması, bunun yanı sıra davadan önce dava ile doğrudan bağlantılı bir konumda bulunması da tarafsızlığı ihlal edebilir. Ancak, belirli bir uyuşmazlıkta yargılamayı yürüten hâkimin taraflardan birine yönelik ön yargılı ve taraflı bir tutumunun, kişisel bir kanaatinin veya menfaatinin, bu bağlamda kişisel bir taraflılığının sözkonusu olduğunu ortaya koyan bir delil bulunmadığı ve bu husus kanıtlanmadığı müddetçe, tarafsız olduğunun bir karine olarak varsayılması zorunludur. Bunun yanı sıra, yargılama makamının tarafsızlığına ilişkin herhangi bir meşru kaygı veya korkuyu bertaraf edecek yeterli güvenceleri sunması da gerekmemekte olup bu husus tarafsızlığın nesnel boyutuna işaret etmektedir."

Başvuruya konu olay tarihinde yürürlükte olan 18/6/1927 tarihli ve 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun (HUMK) 35. maddesinde, ret isteğinin zamanında yapılmaması, ret sebebinin veya talebe ilişkin inandırıcı delilin gösterilmemesi, ret talebinin davayı uzatmak amacıyla yapıldığının anlaşılması durumunda reddedilen hâkimin kendisi tarafından ret isteminin geri çevrileceği hususu düzenlenmiştir. Reddedilen hâkim Kanun'un 35. maddesinde belirtilen hâllerle ilgili, sınırlı bir inceleme yaparak ret isteminin esaslanmamasına değer görülmediğini tespit etmekle yetinecektir. Mahkemenin reddi hâkim talebiyle ilgili bir anlamda, ön inceleme olarak değerlendirilebilecek bu karar, HUMK'un 35. maddesinin ikinci fıkrası gereği esas hükümle birlikte temyiz edilebilecek ve Yargıtay tarafından denetlenebilecektir. Bu kapsamda inceleme yapan Mahkeme, başvurucunun taleplerin yargılama faaliyetleri kapsamında olduğunu, HUMK'da yer alan reddi hâkim sebeplerinden hiçbirisini oluşturmadığını, hâkimin çekinme kararı verdiği dosya ile bu yargılamalar arasında bir bağlantı bulunmadığını belirterek reddi hâkim talebi-

ni geri çevirmiş; Yargıtay da dosyadaki deliller çerçevesinde değerlendirme yaparak bu konudaki itirazları reddetmiştir.

Reddedilen hâkimin Kanun'da sınırlı olarak belirtilen şartlar dâhilinde yaptığı inceleme sonucu verdiği geri çevirme kararının esas hükümle birlikte Yargıtay denetimine tabi olduğu, nitekim başvuru tarafından da bu hususun temyiz aşamasında ileri sürüldüğü görülmektedir. Dolayısıyla reddedilen hâkimin HUMK'nın 35. madde hükümleri çerçevesinde sınırlı bir değerlendirme yaparak esas hükümle birlikte Yargıtay denetimine açık olarak geri çevirme kararı vermesinin hâkimin tarafsızlığından şüpheye düşürecek önemli bir sebep olarak değerlendirilemeyeceği anlaşılmıştır.

7. Özcan Zengin, B. No: 2020/4244, 23/2/2022

İstinaf yargılamasını yürüten çok sayıda hâkimin şeffaf bir çalışma toplantısına katılmaları -şayet ciddi bilgi ve olgular söz konusu değilse- tarafsız mahkemede yargılanma hakkını ihlal etmez.

Anahtar Kelimeler: Taraf görüntüsü verecek bir yargılama, telkin ve baskı altında kalma, bağımsız ve tarafsız olmadığı iddiası.

Başvurucu, yurt dışında bulunan ve Yükseköğretim Kurulu (YÖK) tarafından tanınan bir üniversiteden alınan lisans diplomasına denklik verilmesi talebinin reddedilmesi üzerine iptal davası açmış; ancak Mahkeme, devam zorunluluğu gerektiren ve örgün eğitim veren hukuk fakültesi eğitimi için “ülkede kalış süresinde ciddi biçimde eksik bulunduğu” gerekçesiyle davanın reddine kadar vermiş ve bu karar istinaf incelemesinden geçerek kesinleşmiştir.

Başvurucu, nihai karar mercii olan istinaf mahkemesinin başkanına mevzuat ve denklik davaları hakkında YÖK’ün konu ile ilgili birimleri tarafından bilgi verildiğini, hiçbir merci yahut makamın mahkemelere talimat veremeyeceğini ve telkinde bulunamayacağını belirterek anılan bilgilendirme sebebiyle tarafsız ve bağımsız mahkemede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmektedir.

Modern yaşamın her alanında olduğu gibi yükseköğretim alanına ilişkin mevzuat da giderek çoğalmakta ve karmaşıkmaktadır. Üstelik Türk öğrencilerin dünyanın hemen her ülkesinde son derece geniş bir yelpazede faaliyette bulunan yükseköğretim kurumlarına devam ettikleri gözetildiğinde devletin bu alana ilişkin politikasındaki çeşitlenme karmaşıklığı daha da artırmaktadır. Bu sebeple hâkimlerin değişen mevzuatı takip etmeleri, ilgili oldukları meselelere ilişkin Türkiye’deki ve dünyadaki gelişmeleri izlemeleri, meselelerin uzmanları ile bir araya gelmeleri görev alanlarına ilişkin görgü ve bilgilerini artırma çabalarının ayrılmaz bir parçasını oluşturmaktadır. Bireysel başvuru dosyasına başvuru tarafından sunulan evraklardan söz konusu bilgilendirmenin özel olarak başvurucağının yargılamasına ilişkin olmayıp genel nitelikte olduğu görülmüştür. Başvurucunun da toplantının bilhassa kendi dosyasına ilişkin olduğu yönün-

de bir iddiası bulunmamaktadır. Anayasa Mahkemesine sunulan belgelerden çıkan sonuca göre başvurucağının davasına bakan hâkimin davanın taraflarına karşı eşit, yansız ve ön yargısız olmasını engelleyecek şekilde telkin ve baskı altında kaldığı sonucuna ulaşılması mümkün olmamıştır.

Sonuç olarak bölge idare mahkemesi tarafından yapılan yargılamanın bağımsız ve tarafsız olmadığı iddiasına ilişkin olarak bir ihlalin bulunmadığı değerlendirilmiştir.

§ 48 “...Anayasa Mahkemesinin kanaatine göre istinaf yargılamasını yürüten çok sayıda hâkimin *sırf şeffaf bir çalışma toplantısına katılmaları ne taraf görüntüsü verecek bir yapılanma olarak ne de tarafsız olmadığı izleniminin verilmesi olarak kabul edilebilir. Böyle bir kabul için çok daha ciddi bilgi ve olgulara ihtiyaç vardır.*”

8. Murat Aydın, B. No: 2019/23779, 26/7/2022

Yürütmeyi durdurma kararında yapılan değerlendirmeler yargılamanın esası yönünden varılan sonuç bağlamında bağımsız ve tarafsız mahkemede yargılanma hakkını ihlal etmez.

Anahtar Kelimeler: İhsası rey, yürütmeyi durdurma talebi, hâkimin reddi.

Başvurucu, baro levhasına yazılma talebinin kabulü işlemine karşı açılan iptal davasına müdahil olarak katılmıştır. Yargılama devam ederken Mahkeme yürütmenin durdurulmasına dair karar vermiş, yargılamanın sonucunda da işlemin iptaline hükmetmiştir. Kararın gerekçesinde yürütmenin durdurulması kararının gerekçesi ile benzer ifadelerle yer verilmiştir. Söz konusu karara karşı başvuru tarafından istinaf yoluna başvurulmuş; başvuru, istinaf dilekçesinde diğer iddiaları ile birlikte yürütmenin durdurulması talebinin kabulüne ilişkin karardaki ifadelerin ihsasırey niteliğinde olduğu iddiasıyla mahkeme heyetinin reddini talep etmiştir. Bölge idare mahkemesi istinaf taleplerini kesin olarak reddetmiş, mevzuatta belirtilen usul ve esaslar çerçevesinde karar verilmesinin ihsasırey niteliğinde değerlendirilemeyeceğini belirtmiştir.

Başvurucu; ilk derece mahkemesinin yürütmeyi durdurma kararında kesin yargılara varmak suretiyle ihsasıreyde bulunduğunu belirterek bağımsız ve tarafsız mahkemede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 36. maddesinde hâkimin kanunen gerekmediği hâlde görüşünü açıklamış olması ihsasırey olarak değerlendirilerek hâkimin reddi sebeplerinin arasında sayılmıştır. Hâkimin yürütmeyi durdurmaya ilişkin karar verebilmek için yaptığı değerlendirmenin bu çerçevede olduğu söylenemez.

Somut olayda, yürütmenin durdurulmasına ilişkin olarak verilen kararda 6/1/1982 tarihli ve 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 27. maddesi çerçevesinde yapılan değerlendirmelerin ihsasırey olarak kabul edilemeyeceği gibi tarafsızlığa halel getiren bir durum olarak da değerlendirilemeyeceği, dolayısıyla adil yargılanma hakkının ihlal edilmediği sonucuna ulaşılmıştır.

§ 36 "2577 sayılı Kanun'un 27. maddesi uyarınca yürütmenin durdurulması talebinde bulunulması durumunda mahkemenin idari işlemin uygulanması hâlinde giderilmesi güç veya olanaksız zararların doğması ve idari işlemin açıkça hukuka aykırı olması şartları bakımından inceleme yapılması gerekmektedir. Bu şartların gerçekleşip gerçekleşmediğinin kararda ortaya konulması gerekçeli karar hakkının bir gereği olup Anayasa'nın 141. maddesinin üçüncü fıkrası uyarınca anayasal bir gerekliliktir. Bu çerçevede yapılan değerlendirmenin ihsasırey olarak nitelendirilmesi mümkün değildir."

9. İsmet Ünal, B. No: 2014/13811, 6/7/2017 (Yargılamanın Çeşitli Aşamalarında Aynı Hâkimin Görev Alması)

İlk derece yargılamasında yer alan hâkimin aynı zamanda kanun yolu incelemesinde yer alması tek başına adil yargılanma hakkını ihlal etmez.

Anahtar Kelimeler: Kanun yolu incelemesi, nesnel tarafsızlık, yargılamanın bütünü.

Başvurucu, emekli aylığına birinci derecede bulunanlar için tespit edilen ek gösterge rakamının uygulanması istemiyle idareye başvurmuş; başvurusunun reddedilmesi üzerine dava açmıştır. İlk derece yargılamasında davanın kabulüne ve işlemin iptaline karar verilmiş, ancak mahkeme başkanı muhalif kalarak karşı oy kullanmıştır. Davanın kabulü kararı temyiz incelemesi neticesinde bozulmuş ve ilk derece mahkemesi de bozmaya uyarak davanın reddine hükmetmiştir. Bozma öncesi ve sonrası mahkeme heyeti tamamen değişmiş olup daha önce yargılamaya bakan hâkimlerin hiçbiri bozma sonrası yargılamada yer almamıştır. Başvurucu bozmaya uyma kararına karşı temyiz ve karar düzeltme kanun yollarına gitmiş ancak talepleri reddedilmiş ve karar kesinleşmiştir. Karara yönelik karar düzeltme incelemesinde, bozma öncesi yargılamada karşı oy kullanan mahkeme başkanı Danıştay Daire Başkanı sıfatıyla yer almıştır.

Başvurucu, ilk derece mahkemesinin ilk kararında kendisi aleyhine oy kullanan mahkeme başkanının Danıştay Daire Başkanı sıfatıyla karar düzeltme kararına katılmış olması nedeniyle yargılamanın tarafsız olarak yapılmadığını ileri sürmüştür.

§ 47 “... ilke olarak gerek kanun yolu incelemesinin etkililiğinin sağlanması gerekse kanun yolu incelemesinin objektif tarafsızlık esaslarına uygun yapılmadığı izleniminin oluşmaması için ilk derecede kararı veren hâkimin dosyanın kanun yolu incelemesinde bulunması gerekir. Bununla birlikte bu hususa uyulmaması tek başına kanun yolu incelemesinin etkisiz ve tarafsız olduğu sonucuna götürmez. Her olayın kendi şartları içinde değerlendirilmesi gerekir. Bu çerçevede tarafsızlığının bozulup bozulmadığını değerlendirmek için bu şekilde önceki aşamalarında görev alan hâkimlerin özellikle kurul hâlinde yargılama yapan mahkemelerdeki oy sayısı, bu üyelerin kararın verilmesindeki rolleri gibi diğer unsurları da dikkate almak gerekir.”

Hâkimin, davanın önceki aşamalarında tanık veya bilirkişi olarak dinlenmiş veya hâkim ya da hakem sıfatıyla hareket etmiş olması tarafsızlıkla ilgili sorun doğurabileceğinden çekinme sebepleri arasında olmamakla birlikte ret sebepleri arasında düzenlemiştir. Böyle bir durumda hâkimin davanın önceki aşamalarında ifa ettiği görevin kapsam ve içeriğine bakılması gerekir. Öte yandan karar düzeltme yolunda taraflar yalnızca maddede sayılan sınırlı sebeplerle kararın düzeltilmesini isteyebilmekte; inceleme, esas kararı vermiş olan daire, kurul ve bölge idare mahkemesi tarafından karar düzeltme isteminde ileri sürülen sebeplerle sınırlı bir şekilde yapılabilmekte olup bu yönleriyle karar düzeltme kanun yolu diğer olağan kanun yollarından ayrılmaktadır. Başvurucu, öznel tarafsızlık ile ilgili bir şikâyetle bulunmamış olup şikâyeti nesnel tarafsızlığa ilişkindir. Olayda muhalif kalan mahkeme

başkanının doğrudan kendi verdiği kararın temyiz incelemesine veya karar düzeltme incelemesine katılmadığı, yeni kararı veren heyette bulunmadığı gibi bu kararın temyiz incelemesinde de bulunmadığı, sadece sınırlı bir inceleme imkânı sağlayan karar düzeltme incelemesi aşamasında beş kişilik heyette başkan olarak yer aldığı, bu aşamada da esasa dair bir inceleme yapılmadığı görülmüş, bu durumun “yargılamanın bütünü” adil olmaktan çıkarmadığı sonucuna varılmıştır.

Buna göre ilk derece aşamasında kararın esas görüşmelerine katılan bir hâkimin karara yönelik esas bir incelemenin yapılmadığı, sadece karar düzeltme istemine ilişkin görüşmelere katılması -başkaca tarafsızlığı zedeleyen bir hususun da bulunmadığı anlaşıldığından- adil yargılanma hakkını ihlal etmemiştir.

C. KANUNİ HÂKİM GÜVENCESİ

1. *Muhammet Kaplan, B. No:2013/1586, 18/9/2013*

Davaya bakacak olan mahkemenin, Uyuşmazlık Mahkemesi kararı ile belirlenmesi adil yargılanma hakkını ihlal etmez.

Anahtar Kelimeler: Görev uyuşmazlığı, tabii hâkim ilkesi, görevli yargı yerinin belirlenmesi.

Başvurucu, taşınmazına kamulaştırmazlık el atıldığı gerekçesiyle taşınmazın bedelinin ödenmesi karşılığında davalılar adına tapuya tescili, ecrimisil ödenmesi, aksi takdirde müdahalenin önlenmesi talebiyle adli yargıda dava açmıştır. Yargılama sırasında davalılar, idari yargı yerinin görevli olduğu iddiasıyla görev itirazında bulunmuşlar, ancak mahkeme itirazın reddine karar vermiştir. Bunun üzerine davalılar, olumlu görev uyuşmazlığı çıkarılması istemiyle Danıştay Başsavcılığına (Savcılık) gitmişler; Savcılık da davanın idari yargı yerinde görülmesi gerektiği görüşüyle olumlu görev uyuşmazlığı çıkarılmasına ve dosyanın Uyuşmazlık Mahkemesine gönderilmesine karar vermiştir. Uyuşmazlık Mahkemesi, davanın imar planı ve imar uygulaması sonucunda uğranılan zararın tazminine yönelik tam yargı davası olarak nitelendirilmesi gerektiği kanaatiyle davanın çözümünde idari yargının görevli olduğuna, görev itirazının reddine dair kararın kaldırılmasına karar vermiştir.

Başvurucu, Uyuşmazlık Mahkemesi kararıyla adli yargı yerine idari yargı yerinde dava açmak zorunda bırakılmasının kanuni hâkim güvencesi ilkesini ihlal ettiğini ileri sürmüştür.

Kanuni hâkim güvencesi, olayın niteliğine göre, yargılamanın hangi mahkemede yapılacağına önceden belirlenmiş olması ilkesidir. Yargılama, tabii hâkimi dışında başka bir hâkim tarafından yapılamaz. Uyuşmazlık Mahkemesi, Anayasa ile kurulmuş Yüksek Mahkemeler arasında olup taraflar arasındaki uyuşmazlığa hangi mahkeme tarafından bakılması gerektiğine karar verir. Uyuşmazlığın esasına dair karar vermez. Somut olayda Uyuşmazlık Mahkemesince, başvuru tarafından idare aleyhine açılan davaya bakmaya idari yargı yerinin görevli olduğu gerekçesiyle görev itirazının reddine dair kararın kaldırılmasına karar verilmiştir. Davanın esasını çözecek mahkeme, Uyuşmazlık Mahkemesi kararından veya ihtilafın doğmasından sonra kurulan bir mahkeme olmayıp görev ve yetkileri daha önceden kanunla belirlenmiş bir mahkemedir.

§ 30 “Hukuk devletinde, kanuni hâkim, tabii hâkim olarak anlaşılmalıdır. Tabii hâkim kavramı ise dar anlamda, suçun işlenmesinden veya çekişmenin doğmasından önce davayı görecektir yargı yerini yasanın belirlemesi diye tanımlanmaktadır. Başka bir anlatımla tabii hâkim ilkesi, yargılama makamlarının, suçun işlenmesinden veya çekişmenin meydana gelmesinden sonra kurulmasına veya hâkimlerin atanmasına engel oluşturur; sanığa veya davanın yanlarına göre hâkim atanmasına olanak vermez.”

Varılan neticede Uyuşmazlık Mahkemesi tarafından görevli yargı yerinin belirlenmesi kanuni hâkim güvencesi açısından sorun oluşturmamaktadır.

2. *Tahir Gökatalay, B. No: 2013/1780, 20/3/2014*

Yargılamada bilirkişi incelemesi yoluna gidilmesi -usulüne uygun olması kaydıyla- kanuni hâkim güvencesinin ihlal edildiği anlamına gelmemektedir.

Anahtar Kelimeler: Bilirkişi incelemesi, tabi hâkim ilkesi, önceden belirlenmiş usul kuralları.

Başvurucu, açmış olduğu davada ihtiyati tedbir talebinde bulunmuş ve talebin reddi hâlinde hâkimin sorumluluğuna gidebileceği hususunda hâkime ihtar çekmiştir. Bunun üzerine davaya bakan hâkim çekinme kararı vermiş, ancak çekinme kararı Yargıtay tarafından bozulmuş ve yargılama aynı hâkim tarafından yürütülerek kısmen kabul şeklinde sonuçlandırılmıştır.

Başvurucu bireysel başvuruya gelirken yargılama sırasında gereksiz çekinme kararları verilmesi ve “hukukçu” bilirkişi görüşü alınması nedeniyle kanuni hâkim güvencesinden yoksun bırakıldığını iddia etmiştir.

Kanuni hâkim güvencesi, mahkemelerin kuruluş ve yetkileri ile izleyecekleri yargılama usulünün yasal düzenleme ile ve dava konusu olay ortaya çıkmadan önce belirlenmesini gerektirir. Bu düzenleme Anayasa Mahkemesi kararlarında, kişinin hangi mahkemede yargılanacağını önceden ve kesin olarak bilmesini gerektiren doğal hâkim ilkesini koruyan bir hüküm olarak ele alınmaktadır. Başvuruya konu olayda, dosyanın bilirkişiye tevdi ile rapor tanzim ettirilmesi, ilgili usul kuralları gereğince yargılamayı yürüten makamlar ve taraflarca başvurulabilecek takdiri bir delil olup bilirkişi raporunun hâkimin delilleri serbestçe takdir hakkı kapsamında, hâkimi bağlamayacağına ilişkin usul kuralları birlikte gözetildiğinde, nihai kararın hâkim tarafından tarafların iddiaları ile dosyadaki delillerin takdiri ve kanunun yorumlanması suretiyle verileceği sonucuna ulaşılacakla, başvurucunun kanuni hâkim güvencesinin ihlal edildiğinden söz edilemez.

Başvurucunun tarafı olduğu uyuşmazlığın, ilgili kanun hükümleri çerçevesinde kurulmuş olan mahkemelerde, yine daha önceden belirlenmiş usul kurallarına göre yürütüldüğü ve sonuçlandırıldığı anlaşıldığından adil yargılanma hakkı ihlal edilmemiştir.

§ 80 “Kanuni hâkim güvencesi, sadece mahkemelerin yargı yetkisi içinde yer alan konuların belirlenmesini değil, her bir mahkemenin kuruluşu ve yer bakımından yargı yetkisinin belirlenmesi de dâhil olmak üzere mahkemelerin organizasyonlarına ilişkin tüm düzenlemeleri ifade etmekte, mahkemelerin görev ve yetki alanlarının açık ve anlaşılır biçimde tespit edilmesi gereğini ortaya koymaktadır.”

3. Tuncer Arıklı, B. No: 2013/2858, 23/3/2016

Yargılama sırasında bir Mahkemenin iş durumu gözetilerek faaliyetinin dondurulması nedeniyle dosyanın eşit başka bir mahkemeye devredilmesi kanuni hâkim güvencesini ihlal etmez.

Anahtar Kelimeler: Dosyaların inceleme usulü, HSYK, Yargıtay İç Yönetmeliği.

Başvurucu aleyhine vekâlet ücreti alacağına ilişkin İstanbul 7. Asliye Hukuk Mahkemesinde dava açılmış, başvuru da karşı dava yolu ile tazminat talebinde bulunmuştur. Yargılama devam ederken Hâkimler Savcılar Yüksek Kurulu (HSYK) kararı ile İstanbul 7. Asliye Hukuk Mahkemesinin faaliyeti dondurulmuş; dosya, İstanbul 4. Asliye Hukuk Mahkemesine kaydedilmiş ve yargılama neticesinde vekâlet ücreti yönünden davanın kabulüne hükmedilmiştir.

Başvurucu, davanın ilk açıldığı mahkemenin kapatılarak dosyanın başka mahkemeye devredildiğini, Yüksek Mahkemede davaya hangi hâkimin bakacağını bilmediğini belirterek kanuni hâkim güvencesinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

Başvurucunun sözünü ettiği İstanbul 7. Asliye Hukuk Mahkemesinin faaliyetinin dondurulması, bir diğer deyişle bu Mahkemedeki dosyaların iş durumu gözetilerek İstanbul 4. Asliye Hukuk Mahkemesine devredilmesi, kanunla kurulan, görev ve yetkileri belli olan kurumların tasarrufunda gerçekleştirilen usule ilişkin bir konudur. Dolayısıyla yargılama sırasında bir Mahkemenin sadece iş durumu gözetilerek faaliyetinin dondurulması nedeniyle dosyanın eşit başka bir mahkemeye devredilmesi kanuni hâkim güvencesinin ihlal edildiği anlamına gelmez. Başvurucu yine Yargıtayda temyiz incelemesini yapan Dairede, hangi hâkimin davaya bakacağını bilmediğini belirterek ka-

§ 40 “Kanuni hâkim güvencesi, mahkemelerin kuruluş ve yetkileri ile izleyecekleri yargılama usulünün yasal düzenleme ile ve dava konusu olay ortaya çıkmadan önce belirlenmesini gerektirir. Bu düzenleme Anayasa Mahkemesi kararlarında, kişinin hangi mahkemede yargılanacağını önceden ve kesin olarak bilmesini gerektiren doğal hâkim ilkesini koruyan bir hüküm olarak ele alınmaktadır.”

nuni hâkim güvencesinin ihlal edildiğini ileri sürdüğü görülmüştür. 4/2/1983 tarihli ve 2797 sayılı Yargıtay Kanunu ve Yargıtay İç Yönetmeliği’nin ilgili hükümlerinde, üyelerin hangi Dairede; Dairelerde birden fazla heyet olması hâlinde, hangi heyette görev yapacakları ve dosyaların inceleme usulü önceden ayrıntılı bir şekilde düzenlenmiştir. Dolayısıyla başvurunun, temyiz incelemesinde hangi üye hâkimin görev alacağını bilmemesi nedeniyle kanuni hâkim güvencesinin ihlal edildiği yönündeki iddiasının yerinde olmadığı değerlendirilmiştir.

4. Öznur Çiçek Bildik, B. No: 2013/6595, 21/4/2016

Tek hâkim ve kanun yolu başvuru sınırının, Yüksek Mahkemenin yerleşik içtihadı ile belirlenmesi kanuni hâkim güvencesine aykırılık teşkil etmez.

Anahtar Kelimeler: Tek hâkim sınırı, yerleşik içtihat, göreve ilişkin kuralların doğru bir şekilde çözümü.

Başvurucu, genetiği değiştirilmiş organizmalar (GDO) içeren ürünlerle ilgili olarak Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığının Anayasa, kanun ve uluslararası sözleşmeler uyarınca üzerine düşen görevlerini yerine getirmeyerek ağır hizmet kusuru işlediği gerekçesiyle tam yargı davası açmış ve 7.800 TL manevi tazminat isteminde bulunmuştur. 6/1/1982 tarihli ve 2576 sayılı Bölge İdare Mahkemeleri, İdare Mahkemeleri ve Vergi Mahkemelerinin Kuruluşu ve Görevleri Hakkında Kanun'un 7. maddesine göre dava değerinin belirlenen parasal sınırın altında kaldığı gerekçesiyle dava dosyası tek hâkim tarafından incelenmiş ve davanın reddi kararı verilmiş; bu karar istinaf ve karar düzeltme incelemelerinden geçerek kesinleşmiştir.

Başvurucu, 7.800 TL değer ile 2010 yılında açılan davanın, dava tarihi itibarıyla belirlenen parasal sınırın 7.790 TL olması nedeniyle heyet hâlinde incelenmesi gereken davalardan olmasına rağmen tek hâkim tarafından incelendiğini, bu kapsamda kanun yolu merciinin değişmesi nedeniyle kanuni hâkim güvencesinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

İdare veya vergi mahkemelerinin tek hâkim tarafından verilen kararlarına karşı yapılan kanun yolu başvuruları bölge idare mahkemelerince, heyet hâlinde verilen kararlarına karşı yapılan başvurular ise Danıştayca incelemeye tabi tutulmaktadır. Davaların heyet veya tek hâkim tarafından çözümlenmesi kuralının ihlali hâlinde, bu kararlara karşı kanun yolunun değişmesi sonucu ortaya çıkacaktır. Dolayısıyla mahkemelerce kanuni düzenlemelerin öngördüğü parasal sınırlar dikkate alınmaksızın görev kurallarına aykırı şekilde verilen kararlar, kamu düzenine ve kanuni hâkim güvencesine aykırılık teşkil edebilir. Tek hâkim ve kanun yolu sınırının belirlenmesinde -Danıştayın yerleşik içtihatları doğrultusunda- derece mahkemesi tarafından kararın verildiği tarihte yürürlükte olan parasal sınırın dikkate alınması gerektiği açıktır.

Sonuç olarak tek hâkimle çözümlenecek davalar için belirlenen parasal sınırın davanın nihayete erdiği tarihte 9.230 TL olduğu, dolayısıyla verilen mahkeme kararlarının Danıştayın yerleşik içtihatlarıyla uyumlu ve kanuni hâkim ilkesinin sağladığı güvencelere uygun olduğu değerlendirilmiştir.

§ 90 "Kamu düzenine ve kanuni hâkim güvencesinin gerekliliklerine uygun şekilde, tek hâkim sınırı için her yıl belirlenen parasal sınır ile dava değeri dikkate alınarak davanın tek hâkim tarafından mı yoksa heyet hâlinde mi çözümlenmesi gerektiği hususunda göreve ilişkin kuralların doğru şekilde tespit edilerek uyumazlığın çözümlenmesi gerekir."

5. Muhammed Deniz, B. No: 2014/10728, 18/7/2017

Danıştay tarafından kanunun yorumlanması suretiyle ortaya çıkan içtihat çerçevesinde kanun yolu incelemesinin Bölge İdare Mahkemesi tarafından yapılması adil yargılanma hakkını ihlal etmez.

Anahtar Kelimeler: Kanuni hâkim güvencesi, açık kanun hükmü, yerleşik içtihat.

Başvurucu, müdür yardımcısı olarak görev yaparken öğretmen olarak atanması ile sonuçlanan idari işlemin iptali talebiyle dava açmıştır. İlk derece mahkemesince davanın kabulü ile işlemin iptaline karar verildiği hâlde bölge İdare mahkemesi tarafından yapılan kanun yolu incelemesi neticesinde davanın reddine hükmedilmiştir.

Başvurucu, iptali talep edilen işlemin görev ve ünvan değişikliği içerdiğini ileri sürerek 6/1/1982 tarihli ve 2577 sayılı İdari Yargılama Usul Kanun'un 45. maddesi gereği kanun yolu incelemesinin Danıştay tarafından yapılması gerektiğini, bu nedenle kanuni hâkim güvencesinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

Başvurucunun bu şikâyeti yönünden yapılan incelemede, başvuruya konu edilen yargılama ile aynı döneme ilişkin yargısal içtihatların tetkik edilmesi sonucu benzer konuda uyuşmazlıkların temyiz yolu ile Danıştay önüne taşınmak istendiği, ancak Danıştay İkinci Dairesinin ilgili mevzuatı inceleyerek yaptığı değerlendirmelerde Millî Eğitim Bakanlığı bünyesinde faaliyet gösteren eğitim kurumları yöneticilik kadrolarının *ikinci görev* niteliğinde olduğunu belirlediği görülmüştür. Dolayısıyla anılan Dairenin bu türden idari işlemler ile gerçekleştirilen görev değişikliklerinin 2577 sayılı Kanun'un 45. maddesi uyarınca kamu görevlileri hakkında tesis edilen *ikinci görev* kapsamında

ele alınması gerektiğini ortaya koyduğu anlaşılmıştır. Yapılan temyiz talepleri de bu doğrultuda reddedilmiş, anılan madde uyarınca dava dosyaları itiraz incelemesi için bölge idare mahkemelerine gönderilmiştir.

Varılan neticede, kanun yolu incelemesinin, idari yargılama sisteminde yüksek mahkeme olan Danıştay tarafından kanunun yorumlanması suretiyle ortaya çıkan içtihat çerçevesinde, bölge idare mahkemesince itiraz incelemesi kapsamında gerçekleştirilmesinde kanuni hâkim güvencesine yönelik bir ihlalin bulunmadığı sonucuna varılmıştır.

§ 20 “Kanuni hâkim güvencesi, mahkemelerin kuruluş ve yetkileri ile izleyecekleri yargılama usulünün yasayla düzenlenmesini ve dava konusu olay ortaya çıkmadan önce belirlenmesini gerektirir. Bu düzenleme Anayasa Mahkemesi kararlarında, kişinin hangi mahkemede yargılanacağını önceden ve kesin olarak bilmesini gerektiren doğal hâkim ilkesini koruyan bir hüküm olarak ele alınmaktadır.”

6. Mustafa Kılıç [GK], B. No: 2019/35236, 18/5/2022

Yüksek Disiplin Kurulu ve Başkanlar Kurulunun 23/7/2016 tarihinde yürürlüğe giren ve Yargıtayın yapısını değiştiren 6723 sayılı Kanun'dan sonra oluşturulmuş olması kanuni hâkim güvencesini ihlal etmez.

Anahtar Kelimeler: Yüksek Disiplin Kurulu, Başkanlar Kurulu, tabii hâkim ilkesi.

15 Temmuz darbe teşebbüsünün ardından Yargıtay Birinci Başkanlık Kurulunun kararıyla başvurusunun da aralarında bulunduğu 133 Yargıtay üyesinin fiillerinin soruşturulması için Yüksek Disiplin Kurulu oluşturulmasına karar verilmiştir. Yüksek Disiplin Kurulunun kararıyla soruşturma yapmak üzere muhakkik görevlendirilmiştir. Muhakkik tarafından hazırlanan soruşturma neticesinde görevden çekilmeye davet yaptırımının uygulanması önerilmiştir. Yüksek Disiplin Kurulu, 21/6/2018 tarihinde 4/2/1983 tarihli ve 2797 sayılı Yargıtay Kanunu'nun 43. maddesi uyarınca başvuru hakkında görevden çekilmeye davet tedbirinin uygulanmasına karar vermiştir. Başvurucu, bu karara karşı Yargıtay Başkanlar Kuruluna başvurmuş ve itirazı reddedilmiştir. Başvurucu bu karar üzerine doğrudan Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur.

Başvurucu, Yüksek Disiplin Kurulu ve Başkanlar Kurulunun 23/7/2016 tarihinde yürürlüğe giren ve Yargıtayın yapısını değiştiren 6723 sayılı Kanun'dan sonra oluşturulduğunu, olaydan sonra oluşturulan kurulların tesis ettiği tüm işlemlerin yok hükmünde olduğunu belirterek kanuni hâkim güvencesinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

Anayasa Mahkemesinin daha önceki kararlarında da belirtildiği gibi tabii hâkim ilkesi, suçun işlenmesinden veya çekişmenin doğmasından önce davayı görececek yargı yerini yasanın belirlemesi şeklinde tanımlanmaktadır.

Tabii hâkim ilkesi; yargılama makamlarının suçun işlenmesinden veya çekişmenin meydana gelmesinden sonra kurulmasına veya yargıcın atanmasına, başka bir anlatımla sanığa veya davanın taraflarına göre hâkim atanmasına engel oluşturur. 6723 sayılı Kanun'un yürürlüğe girmesinden sonra oluşturulan Başkanlar Kurulu, sadece darbe teşebbüsünün arkasındaki yapılanmayla bağlantılı olduğu değerlendirilen Yargıtay üyeleriyle ilgili uyuşmazlıklara bakmakla görevlendirilmiştir. Başkanlar Kurulunun yetkisi 2797 sayılı Kanun'un 17. maddesinin kapsamına giren tüm konuları içermektedir. Ayrıca Başkanlar Kurulu, belirli bir suçun işlenmesinden sonra buna ilişkin davayı görececek yargı yeri olarak oluşturulmadığı gibi göreve başlamasını müteakip yetkisi kapsamına giren tüm itirazları incelemektedir. Dolayısıyla kanuni hâkim güvencesine yönelik açık bir ihlal bulunmamaktadır.

§ 94 "...kanuni hâkim güvencesi, yeni kurulan mahkemelerin veya kurulu bulunan mahkemelere yeni atanan hâkimlerin önceden işlenen suçlara ilişkin olarak hiçbir şekilde yargılama yapamayacakları biçiminde anlaşılmaz. Belirli bir olay, kişi veya toplulukla sınırlı olmamak kaydıyla yeni kurulan bir mahkemenin veya kurulu bulunan bir mahkemeye yeni atanan hâkimin kurulma veya atanma tarihinden önce gerçekleşen uyuşmazlıklara bakması kanuni hâkim güvencesine aykırılık teşkil etmez. Aksi takdirde, yer değiştirme esasına göre görev yapan hâkimlerin atandığı yerdeki derdest davalara bakmalarının tabii hâkim ilkesine aykırı görülmesi sonucu doğar ki anılan ilkenin bunu amaçladığı söylenemez (AYM, E.2014/164, K.2015/12, 14/1/2015)."

V. HAKKANİYETE UYGUN YARGILANMA HAKKI

Mustafa Eyyub DEMİRBAŞ

Osman KODAL

Dr. Eren Can BENEKAY

Hasan SARAÇ

Mehmet Yavuz YAŞAR

A. SİLAHLARIN EŞİTLİĞİ VE ÇELİŞMELİ YARGILAMA İLKELERİ

1. GENEL AÇIKLAMALAR

Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı bir sonuç güvencesi sağlamamakta, yargılama sürecinin adil olmasını sağlamaya yönelik bir dizi usul güvenceleri sunmaktadır. Bu usul güvencelerinden biri de silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkeleridir. Bu ilkeler dizisi esasen taraflara iddia ve savunmalarını mahkemeler önünde dile getirme fırsatı tanınması olarak tanımlanabilir. İddia ve savunmaların, yargılama sürecini adil kılacak kadar gerçekleşmemesi hâlinde yargılama da bir bütün olarak hakkaniyetten uzaklaşacaktır.

Ceza infaz kurumlarından gelen başvurular ayrı bir konu başlığı olarak belirlendiğinden çalışmanın bu kısmına dâhil edilmemiştir.

Silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerine ilişkin inceleme aşağıdaki üç başlık altında yapılmıştır.

2. DAVA DOSYASINDAKİ BİLGİ VE BELGELERDEN HABERDAR EDİLMEME

a. Elife Berktaş, B. No: 2013/4684, 19/11/2015 (Dava Dilekçesinin Tebliğ Edilmemesi)

Başvurucunun aleyhine açılan davada kendisine tebligat yapılmadan karar verilmesi ve davada kendisini savunma hakkı tanınmaması, adil yargılanma hakkı kapsamındaki silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerini ihlal eder.

Anahtar Kelimeler: Aleyhine açılan davaya dâhil edilmeme, tebligat yapılmaksızın duruşma yapılması, savunma hakkı tanınmaması.

Başvurucu, üç daireli apartmanda bir bağımsız bölüm malikidir. Diğer maliklerden birinin açtığı hasımsız davada sulh hukuk mahkemesi, başvurucu ile üçüncü bağımsız bölüm malikini davaya dâhil etmiştir. Mahkeme, dava dilekçesi ve eklerinin davalılara tebliğine karar vermiş ancak başvurucuya tebligat çıkarılmadan dava sonuçlandırılmıştır.

Başvurucu, aleyhine açılan davada, kendisine herhangi bir tebligat gönderilmediğini, davadan haberdar edilmeksizin yokluğunda karar verildiğini, temyiz ve karar düzeltme başvurularında bu durumu belirtmesine rağmen Yargıtay ilgili dairesinin gerekçesiz şekilde istemlerini reddettiğini, bu şekilde kendisine savunma hakkı tanınmadan aleyhine karar verildiğini ileri sürmüştür.

Taraflardan birine tanınıp diğerine tanınmayan avantaj, fiilen olumsuz bir sonuç doğurduğuna dair delil bulunmasa da silahların eşitliği ilkesini ihlal eder. Silahların eşitliği

ilkesinin tamamlayıcısı olan çelişmeli yargılanma hakkı ise kural olarak bir hukuk ya da ceza davasında tüm taraflara, gösterilen kanıtlar ve sunulan görüşler hakkında bilgi sahibi olma ve bunlarla ilgili görüş bildirebilme imkânı verir. Sonuç olarak başvurunun karşı tarafın beyanlarına karşı sözlü olarak cevap veremediği, bu suretle adil yargılanma hakkı kapsamındaki silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır.

§ 36. "... ilk derece mahkemesi ... ana gayrimenkulün bütün bağımsız bölüm maliklerinin davaya dâhil edilmesine karar vermiştir. Bu durumda diğer bağımsız bölüm maliklerinin duruşmaya katılımı sağlanırken başvurunun bu imkândan faydalandırılmaması nedeniyle silahların eşitliği ilkesi ve çelişmeli yargılama ilkesinin ihlal edildiği sonucuna varılmıştır."

b. Ayfer Atalmış, B. No: 2016/12198, 9/6/2020 (Vergi Tekniği Raporunun Tebliğ Edilmesi)

Resen vergi tarh edilmesi sonrasında açılan davada, vergilendirmenin dayanağı olan vergi tekniği raporunun karşı tarafa tebliğ edilmemesi durumlarında bir bütün olarak yargılamanın hakkaniyetini zedelenip zedelenmediği somut olaya göre değerlendirilmez.

Anahtar Kelimeler: Vergi tekniği raporunun karşı tarafa tebliği, dava malzemesi hakkında bilgi sahibi olma hakkı, yargılamanın bütününe aktif katılım.

Başvurucu, mal aldığı şirketin sahte fatura düzenlediğinin vergi tekniği raporu ile saptandığı iddiası üzerine kendisine salınan bir kat vergi ziyai cezalı katma değer vergilerinin kaldırılmasını dava yoluyla talep etmiştir. Başvurucu, söz konusu şirketten yapılan gerçek alımlara istinaden fatura düzenlendiğini ve faturaların sahte olmadığını belirtmiştir. Ancak mahkeme başvurucunun söz konusu şirketten aldığı ve kullandığı faturaların sahte belge niteliğinde olması nedeniyle bu faturalarda yer alan katma değer vergilerinin indirimine konu edilmesinin mümkün olmadığı kanaatine ulaşılarak davayı reddetmiştir.

Başvurucu; başvurucuya resen tarh edilen vergi üzerine açılan davada vergilendirmenin dayanağı olan vergi tekniği raporunun kendisine tebliğ edilmediğini, vergi tekniği raporunun sadece bir özetine yer verildiğini, bu nedenlerle silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

Düzenlenen vergi tekniği raporu başvurucuya tebliğ edilmemiş ise de anılan şirkete ilişkin olarak vergi tekniği raporu içeriğinde yer alan ve şirketin düzenlediği faturaların sahte olduğu kanaatine ulaşılmamasını sağlayan tespitler mahkeme kararına işlenmiş ve bu suretle başvuru, olgulardan haberdar olmuştur. Şirketin 1/1/2008 tarihinden sonra düzenlediği tüm faturaların sahte olduğu kanaatine varılmasını temin eden tüm olguların mahkeme kararında yer almasının ve başvurucunun bunlara karşı iddia ve itirazlarını bölge idare mahkemesinde ileri sürme imkânına kavuşmasının savunma hakkında meydana gelen kısıtlamayı telafi edici bir imkân olduğu değerlendirilmiştir. Başvurucunun şirketin düzenlediği faturaların sahte olduğu yargısına karşı ileri sürdüğü iddialarının yargılama aşamasında karşılandığı, dolayısıyla vergi tekniğinin tebliğ edilmemiş olmasının başvurucuyu davalı tarafa nazaran zayıf duruma düşürmediği kanaatine varılmıştır. Bu durumda vergi tekniği raporunun başvurucuya tebliğ edilmemesinin bir bütün olarak yargılamanın hakkaniyetini zedelediğine karar verilmiştir.

§ 41. “Adil yargılanma hakkı yargılamanın sonucunun adil olmasını garanti etmemekte, yargılama sürecinin hakkaniyete uygun bir biçimde yürütülmesini güvence altına almaktadır. Öte yandan yargılama sürecinde savunma hakkını zedeleyen birtakım eksikliklerin bulunması otomatik olarak adil yargılanma hakkının ihlaline yol açmamaktadır. Adil yargılanma hakkının ihlal edilip edilmediği değerlendirilirken yargılama sürecindeki bir eksikliğin yargılama süreci içinde telafi edilip edilmediği ve bunun bir bütün olarak yargılamanın hakkaniyetini etkileyip etkilemediği değerlendirilir.”

c. *İdris Tan Kamer ve Mustafa Aycan, B. No: 2018/20175, 19/11/2020 (Hükme Esas Olan Bilirkişi Raporunun Tebliğ Edilmemesi)*

Hükme dayanak olan bilirkişi raporunun başvurularda tebliğ edilmemesi hâlinde başvurular aleyhine çıkarlar dengesinin bozulduğu, rapora karşı yorumda ve itirazda bulunabilmeleri için pratik ve etkin bir imkânın sunulmamış olduğu ve bu durumun silahların eşitliği ilkesine yönelik orantısız bir müdahale oluşturduğu açıktır.

Anahtar Kelimeler: Bilirkişi raporunun karşı tarafa tebliği, dava malzemesi hakkın-
da bilgi sahibi olma hakkı, yargılamanın bütününe aktif katılma.

Başvurucuların bağımsız bölüm maliki oldukları sitede blok malikleri kurulu toplantısı yapılmış, toplantıda ana yapıya ve ana taşınmazın boş kısımlarına yönelik tadilat projesi düzenlenmesi için yönetim kuruluna yetki verilmiştir. Söz konusu yetki üzerine ilgili site için tadilat ruhsatı düzenlenmiştir. Başvurucular, tüm kat maliklerinin onayı gerekmesine karşın muvafakatname aranmadan söz konusu siteye tadilat ruhsatı verildiğinden bahisle anılan ruhsatın iptali istemiyle dava açmıştır. Mahkeme, toplantıda çoğunluk sağlanmadan ve mevzuattaki yeter sayılarına aykırı olacak şekilde karar alındığı gerekçesiyle dava konusu işlemin iptaline karar verilmiştir. Mahkemenin kararına karşı yapılan istinaf başvurusu üzerine, dava devam ederken Yönetim Kuruluna toplantıya davet edildiği, yapılan toplantıda iptali istenen tadilat ruhsatının devamının gerektiğine karar verildiği ve yönetim kuruluna da bu yönde yetki verildiği, yine tadilat ruhsatına konu değişikliklerin “ *faydalı yenilik ve kullanım kolaylığı*” kapsamında olduğunun bilirkişi raporu ile ortaya konulduğunun anlaşıldığı belirtilerek dava konusu işlemden hukuka aykırılık bulunmadığı sonucuna ulaşıldığı ifade edilmiştir.

Başvurucular; hükme esas alınan bilirkişi raporunun mevcudiyetinden Bölge İdare Mahkemesi kararının tebliği ile haberdar olduklarını, bu nedenle beyan ve itirazlarını sunamadıklarını belirterek silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin ihlal edildiğini ileri sürmüşlerdir.

§ 32. “*Dosya içeriğinden anlaşıldığı üzere başvurularda Bölge İdare Mahkemesinin kesin nitelikteki kararına dayanak teşkil eden ve başvuruya konu uyuşmazlığın esasına yönelik teknik tespitler içeren 22/10/2017 tarihli bilirkişi raporundan Bölge İdare Mahkemesi kararı ile haberdar olmuştur. Bu noktada başvurularda Bölge İdare Mahkemesi kararına dayanak teşkil eden 22/10/2017 tarihli bilirkişi raporunu incelemeleri, yorumda ve itirazda bulunabilmeleri için pratik ve etkin bir imkânın sunulmamış olduğu açıktır.*”

Yapılan incelemede başvurucuların bilirkişi raporunu incelemeleri, yorumda ve itirazda bulunabilmeleri için pratik ve etkin bir imkânın sunulmamış olması nedeniyle başvuruculara hükme esas alınan bilirkişi raporuna yönelik yorumda/itirazda bulunma konusunda etkin ve pratik imkânların sağlanmamasının silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkeleriyle bağdaşmadığı ve bu bağlamda adil bir yargılamanın gerçekleşmediği sonucuna varılmıştır.

ç. **Feyzullah Çelik ve Sevda Özdemir, B. No: 2018/35147, 16/12/2020 (Hükme Esas Alınan Bilgi ve Belgelerin Tebliğ Edilmemesi)**

Adil bir yargılamanın gerçekleşmiş olduğundan söz edilebilmesi için yargılamanın bütününde taraflara yargılamaya esas olan tüm kanıt ve belgeler hakkında yorumda ve itirazda bulunabilmeleri için pratik ve etkin imkânların sunulmuş olması/çelişmenin sağlanmış bulunması gerektiği açıktır.

Anahtar Kelimeler: Hükme esas belgelerin karşı tarafa tebliği, dava malzemesi hakkında bilgi sahibi olma hakkı, yargılamanın bütününe aktif katılma.

Başvurucular sözleşmeli öğretmen ataması ile atanmıştır. Ancak mesleğe başlatılmalarının uygun olmayacağı kanaatine ulaşılan başvurucların atamaları Millî Eğitim Bakanlığı işlemleri ile iptal edilmiştir. Başvurucular, Millî Eğitim Bakanlığı tarafından işlemlerin sebeplerine dair bilgi/belge sunulmaması nedeniyle beyanda bulunma şanslarının olmadığını belirterek idari işlemlere ilişkin belgelerin taraflarına verilmesini talep etmiştir. Mahkemeler, güvenlik soruşturması sonucunda elde edilen ve davalı idarece dosyaya sunulan bilgi ve belgelerin incelendiğini, yürütülecek görevlerin özellikleri ve hassasiyetleri dikkate alındığında elde edilen bilgilerin başvurucların güvenlik soruşturmalarının olumsuz olarak değerlendirilmesi için yeterli olduğunu, başvurucların atamalarının iptal edilmesine ilişkin dava konusu işlemlerde hukuka aykırılık bulunmadığını belirtmiştir. Başvurucuların istinaf talepleri reddedilmiştir.

Başvurucular, işlemlerin sebeplerini yargılama süreci boyunca bilmediklerini ve bu durumun yargılamayı hukuksuz kıldığını belirterek silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin ihlal edildiği ileri sürmüştür.

Mahkemeler ara kararları gereği Millî Eğitim Bakanlığı tarafından sunulan belgeler uyarınca güvenlik soruşturması sonuçlarının olumsuz kabul edilmesi nedeniyle başvurucların atamalarının iptal edilmesinde hukuka aykırılık bulunmadığı sonucuna ulaşmış ve uyuşmazlıkların çözümünü büyük ölçüde Millî Eğitim Bakanlığı tarafından sunulan belgeler üzerine temellendirmiştir. Uyuşmazlık konusu işlemlere esas olan belgelerin içeriğinden başvuruclar haberdar edilmeden yargılamalar sonuçlandırılmış ve bu durum nedeniyle başvuruclara hükme esas alınan belgelere yönelik yorumda/itirazda bulunma konusunda etkin ve pratik imkânların sağlanmamasının silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkeleriyle bağdaşmadığı ve bu bağlamda adil bir yargılamanın gerçekleşmediği sonucuna varılmıştır.

§ 40. “Başvuruya konu olaylarda Mahkeme kararlarının gerekçelerinin ... Millî Eğitim Bakanlığı tarafından sunulan -Mahkemelere sunulan ancak içeriğinden başvurucların haberdar edilmediği- ve hükme esas alınan belgelerin içeriğini yansıtmadığı, bu suretle başvurucların ilk derece aşamasında söz konusu belgelerin içeriğinden hiçbir şekilde haberdar olmadıkları anlaşılmıştır. Bu nedenle güvenlik soruşturması sonucunun neden olumsuz kabul edildiği konusunda idare tarafından Mahkemeye sunulan bilgi ve belgelerin içeriğinden haberdar edilmeyen başvurucların ret hükmünün gerekçesi ile (istinaf aşamasında) hükme esas alınan belgelere ilişkin etkin olarak yorumda ve itirazda bulunması adına yeterli imkâna sahip kılındıkları söylenemez. ... başvuruclara hükme esas alınan belgelerin içeriğinden haberdar olmaları, bu belgelere yönelik yorumda ve itirazda bulunabilmeleri için pratik ve etkin imkânların sağlanmadığı görülmüştür.”

d. İdris Ertaş, B. No: 2018/21949, 20/5/2021 (Gizli Bilgi ve Belgelerin Tebliğ Edilmemesi)

Başvurucular, aleyhlerindeki delillerin aksini ispata imkân tanıyan usul güvenceleri sağlanmayarak davalı idareye nazaran zayıf konuma düşürülmekte ve bu durum yargılamayı bir bütün hâlinde adil olmaktan çıkarmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Hükme esas gizli belgelerin karşı tarafa tebliği, dava malzemesi hakkında bilgi sahibi olma hakkı, yargılamanın bütününe aktif katılma.

Başvurucunun atama işleminin iptali talebiyle açtığı dava; hakkında yapılan inceleme ve araştırma sonucunda terör eylemi etkinlik kaydına rastlandığı ve eylem etkinlik potansiyeli taşıyan kişiler arasında değerlendirildiği şeklindeki bilgi notu üzerine yıkıcı ve bölücü terör örgütü ile irtibatı ve iltisakı olması sebebiyle güvenlik soruşturması olumsuz sonuçlanan başvurunun atamasının yapılmamasına ilişkin işlemde hukuka aykırılık bulunmadığı belirtilerek reddedilmiş ve hüküm kesinleşmiştir.

Başvurucu; işleme ve karara dayanak olarak gösterilen bilgi notunun nereden geldiğine ve kim tarafından düzenlendiğine yönelik bilgi ve belgenin olmadığını, yine söz konusu bilgi notunda ne tür bir eylem etkinliğine katıldığının belirtilmediğini, bahsi geçen bilgi notunun aksini ispat etmenin oldukça güç hatta imkânsız olduğunu, fişleme niteliğindeki bu tarz bir belgenin mahkeme kararında gerekçe olarak muteber sayılmasının hukuka aykırı olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca ilgili belgelerin ısrarla tarafa tebliğ edilmesini talep etmesine karşın belgelerin gönderilmediğini, bu nedenle gerektiği gibi savunma yapamadığını belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

§ 67. “Başvuruya konu uyuşmazlıkta maddi vakıaları açıklanmayan, başvurunun dayanağını ve sebebini bilemediği isnatlara karşı etkili bir şekilde itiraz etme, karşı delillerini bildirme ve olaylar hakkında değerlendirme yapma imkânından yeterince yararlanamadığı anlaşılmaktadır. Başka bir ifade ile Mahkemece sadece idarenin beyanları ve gösterdiği istihbari nitelikteki bilgi notu dikkate alınarak hüküm kurulmuş; bu belgelerin gerçekliğine ve güvenilirliğine ilişkin olguların varlığı ortaya konmamış ve bu nedenle başvurucuya aleyhindeki delillerin aksini ispata imkân tanıyan usul güvenceleri sağlanmayarak başvuru, davalı idareye nazaran zayıf bir konuma düşürülmüştür. Bu durum yargılamayı bir bütün hâlinde adil olmaktan çıkarmıştır.”

Başvurucu her ne kadar idarenin savunma dilekçesi ile kendisi hakkında elde edilen istihbari bilgilerden kaynaklı olarak atamasının yapılmadığını öğrenmiş ise de savunma dilekçesinin ekleri başvurucuya tebliğ edilmediğinden hakkında elde edildiği iddia edilen bilgilerin hangi delillere dayandığı, bu iddianın nasıl ve neden doğduğu konusunda bilgi ve belgelere sahip olmayan başvurunun bunlara karşı etkin olarak yorumda ve itirazda bulunma için yeterli imkâna sahip olduğu söylene-
mez. İlk derece mahkemesi kararında da istihbari bilginin dayanağı bilgilere, olgu ve olaylara yer verilmediği için yargılama sırasında oluşan eksikliğin sonraki aşamada da giderilmediği, dolayısıyla bir bütün olarak başvuru bu bilgilere yönelik yorumda ve itirazda bulunabilmesi için pratik ve etkin imkânların sağlanmadığı görülmüştür.

e. **Bülent Karataş, B. No: 2013/6428, 26/6/2014 (Hükme Esas Alınan Gizli Belgelerin İncelenmesine İmkân Sağlanmaması)**

Davanın, gizlilik dereceli belgelerin başvuruçuların incelemesine açılmaması gerekliliğini ortaya koyacak argüman sunulmaksızın reddi, silahların eşitliği ilkesi ve çelişmeli yargılama ilkelerinin ihlali sonucunu doğurur.

Anahtar Kelimeler: Gizlilik dereceli belge, hükme esas alınma, gerekliliği ortaya koyacak argüman.

Başvuruçucu, atamasının iptali istemiyle açtığı davada savunmaya ek olarak davalı tarafından sunulan gizli olan ve gizli olmayan delilleri incelettiremediği için iddia ve savunma hakkını gerektiği ölçüde kullanamadığını belirtmiş; adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

Hükme esas alınan ve gizli olduğu bildirilen belgeler başvuruçuya incelettirilmemiş ve karar gerekçesinde söz konusu belgelerin neden başvuruçunun incelemesine açılmadığını ortaya koyacak hiçbir argüman sunulmamıştır. Bu hâliyle gizli belgelere karşı başvuruçunun mahkemeye itirazda bulunabilme imkânı engellenerek silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkeleri ihlal edilmiştir.

§ 77. "... başvuruçucu, kendisine bildirilmeyen ve hükme esas alındığı görülen belgelerin incelettirilmesi için 1602 sayılı Askeri Yüksek İdare Mahkemesi Kanunu'nda öngörülen usule göre AYİM'e başvuru yapmış olup gizlilik dereceli belgelerin, başka şahıs ve makamların özel bilgileri ile şeref, haysiyet ve güvenliğinin korunması veya idarenin soruşturma metotlarının gizli tutulması veya benzeri haklı görülebilecek hususlar nedeniyle başvuruçunun incelemesine açılmadığını ortaya koyacak hiçbir argümanın Genel Sekreterlik veya AYİM kararında ortaya konulmadığı, bu hususların değerlendirmeye alınmasına imkân dahi vermeyecek şekilde gerekçesiz olarak talebin reddedildiği görülmekle olayda, başvuruçunun davalı idarenin savunması ekinde sunulan ve AYİM kararında hükme esas alınan gizlilik dereceli belgelerin incelettirilmemesi nedeniyle silahların eşitliği ilkesi ve çelişmeli yargılama hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır."

f. Rıdvan Batur, B. No: 2018/17680, 3/12/2020

Hükme esas alınan belgelerden hükümle birlikte haberdar olunması yargılamanın bütününe bakıldığında tek başına adil yargılanma hakkı yönünden bir ihlal oluşturmayabilir. Adil bir yargılamanın gerçekleşmiş olduğu sonucuna varılabilmesi için yargılamanın bütününde taraflara yargılamaya esas olan tüm kanıt ve belgeler hakkında yorumda ve itirazda bulunabilmeleri için pratik ve etkin imkânların sunulmuş olması/çelişmenin sağlanması gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Gizli belge, belgelere yönelik yorumda ve itirazda bulunabilme, yeterli imkâna sahip olma.

Vergi müfettişi olarak atanmaya hak kazanan başvurucunun ataması yapılmamıştır. Atamasının yapılmamasının nedenlerini öğrenmek için idareye başvuran başvurucuya bu konuda somut bir açıklamada bulunulmamıştır. Bunun üzerine başvuru, iptal davası açmıştır. İlgili bakanlığın ilk savunma dilekçesinde, yapılan güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması sonucunda başvuru hakkında elde edilen bilgilerin olumsuz ve devlet sırrı niteliğinde olduğu belirtilerek başvurucunun müfettişliğe atanmasının uygun olmadığına değerlendirildiği ifade edilmiştir. Mahkeme Heyetine, başvuru hakkında yapılan güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasının sonucu ilgili bakanlık görevlisi tarafından sunulmuştur. Mahkeme davayı reddetmiştir. Başvurucunun temyiz istemi de reddedilmiştir.

Başvurucu, güvenlik soruşturmasının olumsuz sonuçlandığından bahisle vergi müfettişliğine atanmaması işlemine karşı açtığı davada hükme esas alınan ve hukuki temeli bulunmayan bilgi ve belgelerin tebliğ edilmemesi nedeniyle silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

Başvurucu, atanmamasına temel olan olguyu mahkeme kararı ile öğrenmiştir. Başvurucu, işleme temel olan olguya ilişkin olarak bilgi/belge sahibi olmaması durumunu yargılama süresi boyunca Mahkemeye iletmıştır. Mahkemenin ara kararı uyarınca idare tarafından iletilen uyumsuzluk konusu işleme esas olan belgeleri başvuruca sunmadan yargılamayı sonuçlandırdığı görülmüştür. Başvurucu, ilk derece aşamasında idare tarafından sunulan belgelerin içeriğinden hüküm verilene değin haberdar değildir. Her ne kadar mahkeme kararı ile kardeşleri ve babası hakkında elde edilen bilgilerden atamasının yapılmadığını öğrenmiş ise de kararın gerekçesi hükme esas alınan belgelerin içeriğini yansıtmaktan uzaktır. Bu nedenle yakınları hakkında elde edildiği iddia edilen

bilgilerin hangi delillere dayandığı, bu iddianın nasıl ve neden doğduğu konusunda idare tarafından mahkemeye sunulan bilgi ve belgelere sahip olmayan başvurucunun ret hükmünün gerekçesi ile (temyiz aşamasında) hükme esas alınan belgelere ilişkin etkin olarak yorumda ve itirazda bulunması adına yeterli imkâna sahip olduğu söylenemez.

§ 40. "... başvuruca hükme esas alınan belgeleri incelemesi, bu belgelere yönelik yorumda ve itirazda bulunabilmesi için pratik ve etkin imkânların sağlanmadığı görülmüştür."

g. Gökhan Büyükkahraman, B. No: 2019/17415, 2/2/2022 (Belirleyici Delil Niteliğindeki Jüri Raporunun Bildirilmemesi)

Belirleyici delil niteliğindeki delillerin aksini ispata imkân tanıyan usul güvenceleri sağlanmadığında yargılama bir bütün hâlinde adil olmaktan çıkmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Belirleyici delilin karşı tarafa tebliği, dava malzemesi hakkında bilgi sahibi olma hakkı, yargılamanın bütününe aktif katılma.

Rektörlük, jüri raporuna dayanarak başvurunun atanmasının uygun bulunmaması yönünde işlem tesis etmiştir. Jüri raporları başvurucuya tebliğ edilmemiştir. Başvurucu, atanmama işleminin iptali istemiyle dava açmış; idare mahkemesi işlemin iptaline karar vermiştir. Ancak bölge idare mahkemesi, idare mahkemesi kararını kaldırarak davayı kesin olarak reddetmiştir. Kararın gerekçesinde, idarenin açık olan bir kadroya atama yapılmasında takdir yetkisine sahip olduğu ve idarenin yargı kararı ile atama zorlanamayacağı vurgulanmıştır. Kararda, jüri üyelerinin değerlendirmesi doğrultusunda başvurunun yardımcı doçent kadrosuna atanmamasında hukuku aykırılık bulunmadığı açıklanmıştır.

Başvurucu, akademik çalışmaları bilirkişi tarafından incelenmeden doğrudan jüri raporlarındaki değerlendirmeler esas alınarak hüküm kurulması nedeniyle silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

Başvurunun atamasının yapılmamasında ve bu işleme karşı açtığı davanın reddedilmesinde jüri görüşünün belirleyici olduğu görülmüştür. Buna karşılık bölge idare mahkemesinin jürinin hangi argümanlara dayanarak başvurunun çalışmalarının ilgili ana bilim dalı ile ilgisinin bulunmadığı görüşüne ulaştığının idarece açıklanmamış olmasını nazara aldığına ve bu hassasiyetle jüri görüşüne yaklaştığına dair hiçbir işaret bulunmamaktadır. Aksine bölge idare mahkemesinin jüri raporunun başvurunun tebliğ edilmemiş olmasını ve başvurunun idare karşısında düştüğü bu dezavantajlı durumu doğal karşıladığı izlenimi edinilmektedir.

§ 48. "... belirleyici delil niteliğindeki jüri raporunun başvurunun bildirilmemesi suretiyle başvurunun savunma hakkında ortaya çıkan zedelenmenin yargılama sürecinde telafi edilmemesinin başvurunun idare karşısında dezavantajlı bir konuma soktuğu ve silahların eşitliği ile çelişmeli yargılama ilkelerini ihlal ettiği değerlendirilmiştir."

3. USULE İLİŞKİN İMKÂNLAR BAKIMINDAN ZAYIF DURUMA DÜŞÜRÜLME

(Esaslı İddianın Açığa Çıkarılması İçin Yeterli Araştırma Yapılmaması,
Bilirkişi İncelemesi ve Keşif Taleplerinin Dikkate Alınmaması)

- a. *Muhittin Kaya ve Muhittin Kaya İnşaat Taahhüt Madencilik Gıda Turizm Pazarlama Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti., B. No: 2013/1213, 4/12/2013 (İddialarını Sunmak Hususunda Uygun Olanakların Sağlanmaması)*

Anayasa Mahkemesinin görevi delil sunma ve inceleme yöntemlerinin adil yargılanma hakkına uygun olup olmadığını denetlemek değil, başvuru konusu yargılamanın bütünlüğü içinde adil olup olmadığının değerlendirilmesidir.

Anahtar Kelimeler: Yargılamaya etkin katılma imkânı, delilleri ve iddiaları sunma fırsatı bulma, yargılamadaki konumun önemli bir zarar görmesi.

§ 27. “Yargılama makamları yargılamanın taraflarınca ileri sürülen iddiaları ve gösterdikleri delilleri gereği gibi incelemek zorundadır. Bununla birlikte, belirli bir davaya ilişkin olarak delilleri değerlendirme ve gösterilmek istenen delilin davayla ilgili olup olmadığına karar verme yetkisi esasen derece mahkemelerine aittir. delil sunma ve inceleme yöntemlerinin adil yargılanma hakkına uygun olup olmadığını denetlemek Anayasa Mahkemesinin görevi kapsamında olmayıp, Mahkemenin görevi başvuru konusu yargılamanın bütünlüğü içinde adil olup olmadığının değerlendirilmesidir. ...hakkaniyete uygun bir yargılamanın yürütülebilmesi için silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkeleri ışığında, taraflara iddialarını sunmak hususunda uygun olanakların sağlanması şarttır. Taraflara tanık delili de dâhil olmak üzere delillerini sunma ve inceleme noktasında da uygun imkânların tanınması gerekir. Bu anlamda, delillere ilişkin dengesizlik veya hakkaniyetsizlik iddialarının da yargılamanın bütünü içinde değerlendirilmesi gerekir.”

Başvurucular, taraflarınca tanzim edilen çekin teminat çeki olduğunu, bu niteliğine rağmen icra takibine konulan çeke ilişkin olarak açtıkları menfi tespit davasının reddedildiğini, yargılama sırasında ileri sürdükleri iddia ve delillerinin gerektiği gibi incelenmediğini ileri sürmüşlerdir.

Başvurucuların iddialarının başvuru tarafından yazılı delille ispatlanmasının gerekmesine rağmen, belirtilen husus yazılı delille ispatlanmadığı gibi yemin deliline de başvurulmayacağına başvuru vekilince beyan edildiği ve bu itibarla başvuru iddialarını ispat edemedikleri gerekçesine dayanılarak başvuru davasının reddine karar verildiği ve gerekçenin hukuka uygun bulunmak suretiyle kanun yolu denetiminden geçerek kesinleştiği, ayrıca başvuru dosyası kapsamında başvuru delillerini ve iddialarını sunma fırsatı bulamadıkları, yargılamaya etkin olarak katılma imkânının ellerinden alındığı veya yargılamadaki konumlarının önemli bir zarar gördüğüne dair bir bulgu saptanmadığı anlaşılmaktadır.

b. Yüksel Hançer, B. No: 2013/2116, 23/1/2014

Hakkaniyete uygun bir yargılamanın yürütülebilmesi için silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkeleri ışığında taraflara tanık delili de dâhil olmak üzere delillerini sunma ve inceletme noktasında da uygun imkânların tanınması gerekir.

Anahtar Kelimeler: Delillerini sunma ve inceletmede uygun imkân tanınması, yargılamanın bütünlüğü içinde adil olması, delillere ilişkin dengesizlik.

Başvurucu, şufa hakkına istinaden iptali ile adına tapuya tescili talebiyle dava açmıştır. Başvurucu; yargılama makamına sunduğu dilekçelerin dikkate alınmadığını ve bu suretle yargılama sırasında ileri sürdüğü iddia ve delillerinin gerektiği gibi incelenmediğini beyan ederek yargılamanın adil olmadığını ileri sürmüştür.

Başvurucunun muhtelif tarihli dilekçelerinde ileri sürdüğü bilgi, belge ve delillerin ilgili kurumlardan temin edilerek tetkik edildiği, Mahkeme kararında başvurunun iddiasına konu satışın 1988 yılından önce yapılmış olduğu ve üçüncü kişiye satışın yapıldığı belirtilen bu tarih itibarıyla başvurunun henüz kayıt maliki olmadığı ve bu nedenle dava hakkının bulunmadığı gerekçesine dayanılarak davanın reddine karar verilmekle bu kapsamda başvurunun tanık dinletme talebinin reddedildiği ve bu itibarla başvuru dosyası kapsamından başvurunun delillerini ve iddialarını sunma fırsatı bulamadığına, yargılamaya etkin olarak katılma imkânının elinden alındığına dair bir bulgu saptanmadığı görülmüştür.

§ 18. “Taraflar arasında hakkaniyete uygun bir dengenin sağlanmasını amaçlayan silahların eşitliği ilkesi, mahkeme önünde sahip olunan hak ve yükümlülükler bakımından taraflar arasında eşitliğin sağlanması ve bu dengenin yargılamanın her aşamasında korunmasını ifade etmekte olup bu usuli güvence gereğince, uyuşmazlığın her iki tarafına da savunmasının temel dayanağı olan delilleri sunma imkânı tanınmalıdır.”

c. Tahir Gökatalay, B. No: 2013/1780, 20/3/2014

Çelişmeli yargılama ilkesi, silahların eşitliği ilkesi ile yakından ilişkilidir ve bu iki ilke birbirini tamamlar niteliktedir. Çelişmeli yargılama ilkesinin ihlal edilmesi durumunda davanın savunabilmesi açısından taraflar arasındaki denge bozulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Yargılamanın bütününe aktif katılım, taraflar arasında kurulacak denge, davanın savunulması.

Başvurucu, kararın temyiz edilmesi üzerine verilen geri çevirme kararının kendisine tebliğ edilmemesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

Temyiz üzerine verilen geri çevirme kararıyla bir kısım kat malikleri yerine kat malikleri kurulu toplantısına katılan vekillere verilen vekâletnamelerin temini ile dosyaya eklenmesinin talep edildiği, Mahkemeye belirtilen evrakı uhdesinde bulunduran davalı site yönetiminden ilgili evrakın talep edilerek dosyaya eklendiği, bu kapsamda davalı tarafın ilgili belgeleri ibraz dışında bir beyan veya savunmasının söz konusu olmadığı, başvuru tarafından geri çevirme kararının kendisine tebliğ edilmesi hâlinde mah-

keme önünde dile getiremediği ve sonuca etki edebilecek mahiyette hangi ilave tez veya delilleri ileri sürebileceği hususunda bir açıklamada da bulunulmadığı anlaşılmıştır.

Başvurucunun yargılamanın sonucunu etkileyecek usule ilişkin bir imkândan mahrum bırakılmasının söz konusu olmadığı ve başvuruya konu yargılama sürecine bir bütün olarak bakıldığında başvurucuya karşı tarafça ileri sürülen veya dava dosyasına intikal eden dava malzemesine ulaşma, bunları tetkik ile beyan ve itirazlarını ileri sürme imkânı verilerek yargılamaya aktif katılımının temin edildiği anlaşılmış ve başvurucunun silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin ihlal edildiği yönündeki iddiasının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmiştir.

§ 25. “Adil yargılanma hakkının unsurlarından olan çelişmeli yargılama ilkesi ise taraflara dava malzemesi hakkında bilgi sahibi olma ve yorum yapma hakkının tanınmasını ve bu nedenle tarafların yargılamanın bütününe aktif olarak katılmasını gerektirmektedir. çelişmeli yargılama ilkesinin ihlal edilmesi durumunda, davasını savunabilmesi açısından taraflar arasındaki denge bozulacaktır. Çelişmeli yargılamanın medeni haklara ilişkin davalarda da kabul ediliyor olması, medeni bir hakka ilişkin yargılamada tarafların duruşmada hazır bulunması da dâhil olmak üzere, yargılamanın bütününe aktif olarak katılmalarını gerektirir.”

ç. **Medeni Alpkaya, B. No: 2013/3078, 21/1/2016 (Cevap Verme ve Delil Sunma Fırsatının Tanınmaması)**

Şikâyet dilekçesine cevap verme ve dosyaya delil sunma fırsatının tanınmaması silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkesinin ihlal edilmesi sonucunu doğurur.

Anahtar Kelimeler: Diğer tarafı yargılamada üstün bir konuma getirmesi, dosyaya delil sunma fırsatının tanınmaması, dosyaya delil bildirme hakkı.

Başvurucu hakkında idari para cezası verilmiştir. Başvurucunun itirazı üzerine idari para cezası iptal edilmiş ve başvuru lehine 600 TL vekâlet ücretine hükmetmiştir. Başvurucu, vekâlet ücreti alacağının tahsili için ilamlı icra takibi başlatmıştır. Borçlu İçişleri Bakanlığı, vekâlet ücreti alacağının takibe konu yapılması hâlinde icra takibi için ayrıca vekâlet ücreti istenemeyeceğini, takibe dayanak ilamın kesinleşmeden icraya konulamayacağını belirterek şikâyet yoluyla takibin iptalini talep etmiştir. Mahkeme, şikâyetin kabulüne ve icra emrinin iptaline karar vermiştir.

Başvurucu, şikâyet dilekçesine karşı cevap verme ve dosyaya delillerini sunma imkânı sağlanmadan karar verildiğini belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

İcra emrinin iptali istemiyle açılan davada mahkeme, şikâyet dilekçesini davalıya tebliğ etmeden dosya üzerinden değerlendirme yapmak suretiyle icra emrinin iptaline kesin olarak karar vermiştir. Davalı, gerekçeli kararın tebliği ile davadan ancak haberdar olmuş; şikâyet hakkında beyanda bulunma ve dosyaya delil bildirme hakkından yoksun bırakılmıştır.

§ 54. "... Mahkeme, iddia ve icra dosyasını dikkate alarak yalnızca davacının tezleri doğrultusunda karar vermiş, davalının, dilekçe içeriği, toplanan deliller hakkında bilgi edinmesine, bunlara karşı çıkmasına ve delil sunmasına izin vermeyerek diğer tarafı yargılamada üstün bir konuma getirmiştir. Bu açıdan söz konusu eşitsizliğin yargılamayı fiilen ve gerçekten adaletten yoksun kıldığı sonucuna ulaşılmıştır."

d. Ali Tulumcu, B. No: 2017/18458, 10/2/2021 (İstinaf Dilekçesine Karşı Cevap Hakkının Kullanılmasına İmkân Tanınmaması)

İstinaf dilekçesine karşı cevap hakkının kullanılmasına imkân tanınması, silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin işletilmesinin sağlar.

Anahtar Kelimeler: İstinaf dilekçelerine karşı cevap verme imkânı, itirazlarını ileri sürme hakkı, zayıf bir konuma düşürülme.

Başvurucu; istinaf yoluna başvuran davalıların dilekçelerine karşı cevap hakkı tanınmadan dosyanın bölge adliye mahkemesine gönderildiğini, Dairenin de dilekçelere karşı cevap verme süresi sona ermeden kesin nitelikte ret kararı verdiğini belirterek Anayasa'nın 36. maddesi kapsamındaki silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

Somut olayda davalıların istinaf dilekçelerinin en son 23/1/2017 tarihinde başvurucuya tebliğ edildiği, başvurucunun 3/2/2017 tarihinde istinaf dilekçelerine karşı cevaplarını sunduğu ancak başvurucunun cevap dilekçesi beklenmeden Mahkemece dosyanın 26/1/2017 tarihinde Bölge Adliye Mahkemesine gönderildiği anlaşılmıştır. Bunun ötesinde Dairenin başvurucunun istinafa cevap dilekçesi süresi dolmadan ve başvurucunun dosyaya sunduğu cevap dilekçesini dikkate almadan 2/2/2017 tarihinde istinaf incelemesini tamamladığı, başvurucu lehine Mahkemece verilen kararı bozarak ortadan kaldırdığı ve davanın esastan reddine kesin olarak karar verdiği anlaşılmıştır.

Başvurucunun silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerine aykırı bir uygulamaya maruz kaldığı açıktır. Ancak bu aykırılığın adil yargılanma hakkı bakımından bir ihlale

Ş 46. "Bölge Adliye Mahkemesinin başvurucuya istinaf dilekçelerine karşı cevap verme ve itirazlarını ileri sürme hakkı tanımadan aleyhine istinaf incelemesinin tamamlanması, davalılara nazaran başvurucunun zayıf bir konuma düşürülmesi sonucunu doğurmuştur. Belirtilen nedenlerle davalılara karşı başvurucuya savunma yapma imkânı verilmemesi nedeniyle başvurucunun silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır."

yol açığının söylenebilmesi için bir bütün olarak yargılamanın hakkaniyetini zedeleyip zedelediği değerlendirilmelidir. Bölge adliye mahkemesinin başvurucuya istinaf dilekçelerine karşı cevap verme ve itirazlarını ileri sürme hakkı tanımadan başvurucunun aleyhine istinaf incelemesini tamamlaması, davalılara nazaran başvurucunun zayıf bir konuma düşürülmesi sonucunu doğurmuştur. Belirtilen nedenlerle davalılara karşı başvurucuya savunma yapma imkânı verilmemesi nedeniyle başvurucunun silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır.

e. **Adem Erdem, B. No: 2018/13415, 29/6/2021 (Tanık Dinlenilmeden Karar Verilmesi)**

Davayı ispat için gösterilen tek tanığın tanıklıktan çekinme talep etmesi üzerine bu talebin haklı nedene dayandığı hususu belirlenmeden ve tanık dinlenmeden karar verilmesi, yargılamanın bir bütün olarak hakkaniyetini zedeler ve silahların eşit kullanılmaması anlamını taşır.

Anahtar Kelimeler: Tek tanık, tanıklıktan çekinme, bir bütün olarak yargılamanın hakkaniyetinin zedelenmesi.

Başvurucu, özel bir şirket aleyhine işe iade davası açmıştır. Terör örgütü üyesi olduğu gerekçesiyle iş akdinin feshedileceği söylenerek üzerinde baskı kurulduğunu, kıdem ve ihbar tazminatları ödenerek istifa etmek zorunda bırakıldığını ileri sürmüştür. Başvurucu aynı işyerinde çalışan H.U.nun tanık olarak dinlenmesini istediğini zira şirket yetkililerinin kendisini istifaya zorladığı sırada H.U.nun da yanlarında bulunduğunu belirtmiştir. H.U., yargılama sırasında mahkemeye verdiği dilekçeyle davalı şirkette direktör olduğunu, menfaat ihlali tehlikesi nedeniyle tanıklıktan çekinmek istediğini belirtmiştir. Mahkemece H.U.nun çekinme talebi hakkında herhangi bir değerlendirme yapılmamış, H.U. tanık olarak dinlenmemiştir. Mahkeme, iş akdinin başvurunun isteğiyle sonlandırıldığının anlaşıldığı gerekçesiyle davayı reddetmiştir. Başvurucu, mahkemenin kararına karşı istinaf yoluna başvurmuştur. Bölge adliye mahkemesi istinaf istemini reddetmiştir. Başvurucunun temyiz talebi üzerine Yargıtay hükmü onamış ve karar kesinleşmiştir.

Başvurucu, işe iade talebiyle açtığı davada baskı altında istifa dilekçesi alındığına dair iddiasını ispat etmek için tanık olarak dinletmek istediği kişinin tanıklıktan çekinmesi karşısında mahkeme tarafından usul kuralları gereği tanığın hazır edilerek dinlenmesi gerektiği hâlde usul ve yasaya aykırı olarak tanığın dinlenmeden davasının reddedildiğini belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

Başvurucunun iddiasını ispat etmek üzere dosyaya bildirdiği tek tanığın, tanıklıktan çekinme talebinin haklı nedene dayanıp dayanmadığı ve sonuçları hususunda mahkemece değerlendirme yapılmaksızın doğrudan davanın reddine karar verildiği anlaşılmaktadır. Başvurucu tarafından dile getirildiği hâlde bölge adliye mahkemesi ve Yargıtay tarafından da tanığın çekinmesine dair bir değerlendirme yapılmamıştır.

§ 45. "...Başvurucunun istifa dilekçesinin baskı altında imzalatıldığı ve gerçek iradesini yansıtmadığı iddiasını ispat etmede belirleyici delil olan tanığın çekinmesi, başvurucuyu aleyhindeki delillerin aksini ispat imkânı hususunda davalı işverene nazaran zayıf bir konuma düşürmüştür. Bu itibarla yargılama makamlarınca başvurunun dezavantajlı durumunu gidermek için ilgili usul kurallarında öngörülen ve Yargıtay içtihadında da benimsenen şekilde dengeleyici imkânların sağlanması gerektiği hâlde bu yönde bir değerlendirme dahi yapılmamış olmasının bir bütün olarak yargılamanın hakkaniyetini zedelediği sonucuna ulaşılmıştır."

f. Ali Rıza Terzioğlu, B. No: 2018/6471, 17/11/2022 (Tanıkların Duruşmada Hazır Edilmelerine Rağmen Adres Bilgilerinin Geç Sunulması Sebebiyle Dinlenmemesi)

Davanın ve tanık dinletme talebinin duruşmada hazır edilmiş olmalarına rağmen listede isimleri yer alan tanıkların adres bilgilerinin süresinde sunulamaması sebebi ile reddedilmesi silahların eşitliği ilkesini ihlal eder.

Anahtar Kelimeler: Tanık adreslerinin sunulmaması, duruşmada hazır edilmiş olmalarına rağmen tanıkların dinlenmemesi, başvurunun davalı tarafa nazaran zayıf bir konuma düşürülmesi.

Başvurucu, tanıkları dinlenilmesi için duruşma salonu dışında hazır etmiştir. Başvurucu, duruşma salonu dışında bulunan tanıkların dinlenmesini talep etmiştir. Davalı ise başvurunun kendisine verilen süre içerisinde ara kararı yerine getirmediği itirazında bulunmuştur. Mahkeme, tanıkların adreslerinin bir haftalık kesin süre içerisinde bildirilmediğini belirterek başvurunun tanık dinlenmesi yönündeki talebini reddetmiş ve davanın miktar itibarıyla kesin olmak üzere reddine karar vermiştir.

Başvurucu; bildirmiş olduğu tanıklara ilişkin adres bilgisi sunması için tarafına bir haftalık kesin süre verilmiş ise de kesin süreye riayet edilmemesinin hüküm ve sonuçlarının tarafına ihtar edilmediğini, tanıklara ulaşamaması sebebi ile süresinde adres bildirimini sağlayamadığını ancak tanıkların duruşmada dinlenilmek üzere hazır edildiğini ancak mahkemece dinlenmediğini belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

Mahkemenin (2) numaralı celse ara kararından (3) numaralı celseyi tanık dinlemeye özgülediği anlaşılmıştır. Başvurucu her ne kadar süresinde tanıklara ilişkin adres bilgisini sunmamış ise de 3 numaralı celsede tanıkların dinlenmeye hazır olduklarını ifade

etmiş ve dinlenmeleri talebinde bulunmuştur. Diğer taraftan 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun "Tanığın davet edilmesi" kenar başlıklı 243. maddesinde dinlenme gününün kararlaştırıldığı hâllerde taraflarca hazır edilen tanıkların, tanık listesi için kesin süre verildiği ve dinlenme gününün belirlendiği hâllerde liste verilmemiş olsa dahi dinleneceğini hüküm altına almıştır. Bununla birlikte mahkeme 243. maddedeki usule ilişkin bu imkândan başvurucuyu neden yararlandırmadığını açıklamamıştır.

§ 41. "... listesini Mahkemeye verdiği tanıkları duruşmada hazır ettiği hâlde salt tanık adreslerinin daha önce Mahkemeye bildirilmediği gerekçesiyle tanıklarının dinlenilmemesi nedeniyle başvurunun davalı tarafa nazaran zayıf bir konuma düşürüldüğü sonucuna ulaşılmış ve bu durumun yargılamanın hakkaniyetini zedelediği değerlendirilmiştir."

g. Mustafa Kupal, B. No: 2013/7727, 4/2/2016 (Bilirkişi İncelemesinin Taraf Kuruma Yaptırılması)

Hükme esas alınan bilirkişi raporunun sıhhati, silahların eşitliği ilkesi ve çelişmeli yargılama ilkelerinin bir görünümüdür.

Anahtar Kelimeler: Bilirkişi incelemesi, hükme esas alınma, başvurunun davalı tarafa nazaran zayıf bir konuma düşürülmesi.

Başvurucu; hatalı yapılan tedavinin ve bunun sonrasında verilen istirahat raporlarının toplam süresi nedeniyle sözleşmesinin feshedildiğini, fesih işleminin iptali istemiyle açtığı davada ise hatalı tedavi yapıldığını ileri sürdüğü kurumdan alınan görüş doğrultusunda davanın reddedildiğini belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

Başvurucu, GATA tarafından yapılan tedavilerden dolayı ikinci rahatsızlığa yakalandığı ve ilk rahatsızlığın meslek hastalığı olması nedeniyle verilen istirahat sürelerinin sözleşme feshi için esas alınamayacağı iddiasına karşılık yapılan yargılamada başvurunun tedavisini yapan kurumun bünyesinde oluşturulan Profesörler Sağlık Kurulunca hazırlanan rapor esas alınarak uyumsuzluk sonuçlandırılmıştır. Askerî Yüksek İdare Mahkemesi (AYİM) kararı ile GATA Profesörler Sağlık Kurulunun sunduğu rapor arasında sıkı bir bağlantı olduğu, hatalı tedavi yapıldığı ileri sürülen Kurum ile anılan raporu hazırlayan kurulun aynı idari teşkilat içinde bulunduğu, başvurunun raporu hazırlayan kurulun tarafsız olamayacağına ilişkin itirazların ise AYİM kararlarında değerlendirilmediği anlaşılmıştır.

§ 63. "... başvurunun durumuyla ilgili daha önce tedavide bulunmuş ve buna ilişkin raporlar hazırlamış olan askerî hastanenin idari teşkilat yapılanması içinde bulunan bir kurulun hazırladığı rapor esas alınarak açılan dava hakkında karar verilmesi; başvuru davalı idareye göre daha zayıf bir duruma düşürdüğü, davalı idareyi ise önemli ölçüde avantajlı hâle getirdiği, bu şekilde çıkarlar dengesinin kendisine katlanması zor külfetler yüklenen başvuru aleyhine bozulduğu ve bu durumun silahların eşitliği ilkesine yönelik orantısız bir müdahale oluşturduğu açıktır."

ğ. **Ahmet Korkmaz, B. No: 2014/16232, 25/01/2018 (Gerekmesine Rağmen Bilirkişi İncelemesi Yaptırılmaması)**

Yargılamanın; bilirkişi raporu ile ortaya konulabilecek maddi bir olgu varken rapor alınmadan bitirilmesi, silahların eşitliğı ilkesi ve çelişmeli yargılama ilkelerini ihlal eder niteliktedir.

Anahtar Kelimeler: Bilirkişi incelemesi yaptırılmaması, bir irdeleme ve araştırma yapılmadan uyuşmazlığın sonuçlandırılması, başvuruçunun davalı tarafa nazaran zayıf bir konuma düşürölmesi.

Başvuruçu, 1994 yılında uzman erbaş olarak göreve başlamıştır. Görevine devam ederken kulağındaki işitme kaybı nedeniyle hakkında uzman erbaş olarak görev yapamaz kararı alınan başvuruçu 2008 yılında adi malul olarak emekli edilmiştir. Başvuruçu; emekli edilmesine sebep olan işitme kaybının görevi esnasında katıldığı çatışmalar ve çatışmalarda meydana gelen havan atışları, patlamalar nedeniyle oluştuğunu belirtmek suretiyle vazife malulü olarak emekli edilmesi için başvuruda bulunmuştur. Başvuruçunun bu talebi, dosyasında mevcut bilgi ve belgeler uyarınca işitme kaybının görevi nedeniyle meydana gelmediğı gerekçesine yer verilerek Vazife Malullüğü Tespit Kurulunun 21/12/2012 tarihli kararıyla reddedilmiştir. Mahkeme, başvuruçunun açtığı davayı başvuruçunun görevi nedeniyle işitme kaybı yaşadığı yönündeki iddiasını belge ya da tutanağı dayandırmadığı gerekçesiyle ve işitme kaybının görev nedeniyle oluşmadığı kanaatiyle reddetmiştir.

Başvuruçu; göreve başlarken yapılan sağlık kontrolünde işitme yönünden herhangi bir rahatsızlığının tespit edilmediğini, görevi sırasında terörle mücadele kapsamında havan manga komutanı olarak defalarca şiddetli çatışmalara katıldığını, 2002 yılında Siirt Askeri Hastanesinde yapılan muayenesinde işitme bozukluğu teşhisi konduğunu, konunun teknik inceleme gerektirdiğini ancak mahkemenin tüm bu hususları dikkate almadan kanaat üzerinden karar verdiğini, silahların eşitliğı ve çelişmeli yargılama ilkelerinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

§ 33. "... tıbbi rapor olmadan başvuruçunun bu iddiasını ispatlanmasının mümkün olmayacağı dikkate alındığında mahkemece bu iddiaya ilişkin bir irdeleme ve araştırma yapılmadan uyuşmazlığın sonuçlandırılması başvuruçunun davalı idareye nazaran zayıf bir konuma düşürölmesi sonucunu doğurmuştur. Bu durum silahların eşitliğı ilkesiyle çelişmektedir."

İşitme kaybının sebebinin ortaya konulmasının tıbbi incelemeyi gerektirdiğı açıktır. Başvuruçunun işitme kaybının görev şartları nedeniyle oluştuğı yönündeki iddiasını, tıbbi bir inceleme olmaksızın ispatlaması mümkün değildir. Başvuruçu tarafından ileri sürölün işitme kaybının görevi sebebiyle gerçekleştiğı yönündeki iddia, gerekirse bilirkişi incelemesi de yaptırılması suretiyle açıklığı kavuşturulması gereken bir olgudur.

h. Çetin Emre Haytoğlu ve Okan Özcan, B. No: 2016/11861, 13/6/2019

Yargılamanın bilirkişi raporu ile ortaya konulabilecek maddi bir olgu varken rapor alınmadan bitirilmesi, silahların eşitliği ilkesi ve çelişmeli yargılama ilkelerini ihlal eder niteliktedir.

Anahtar Kelimeler: Bilirkişi incelemesi yaptırılmaması, bir irdeleme ve araştırma yapılmadan uyuşmazlığın sonuçlandırılması, başvurunun davalı tarafa nazaran zayıf bir konuma düşürülmesi.

Başvurucular, donatanı oldukları trol teknesinin sahilden 1.87 mil mesafede ve av yasağı olan 2 milin içinde trol ile su ürünleri avcılığı yaptıkları gerekçesiyle idari para cezası ile cezalandırılmıştır. Başvurucuların açtıkları iptal davası aynı gerekçelerle kesin olarak reddedilmiştir.

Başvurucular; uyuşmazlığa konu ceza tutanaklarında teknenin bulunduğu belirtilen koordinatın doğru olduğunu ancak söz konusu noktanın kıyıya 2.33 mil uzaklıkta olduğunu ve av yasağı olan bölge içinde yer olmadığını, harita mühendisleri odasından ve farklı yerlerden alınan raporlarda da bu bilginin teyit edildiğini, söz konusu raporların dava dosyasına sunulduğunu, söz konusu raporların mahkemece dikkate alınmadığı gibi teknik bir konu olmasına rağmen yeni bilirkişi raporu da alınmadığını, keşif yapılması yönündeki talepleri konusunda herhangi bir karar verilmeksizin idarenin tespiti- nin doğru olduğu kabul edilerek karar verildiğini belirterek silahların eşitliği ilkesinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

Başvurucular, yapılan mesafe ölçümünün hatalı olduğuna ve belirtilen koordinatların av yasağı olan bölgenin dışında yer aldığına yönelik biri iki harita mühendisine, diğeri Türkiye Mühendisler ve Mimarlar Odası Başkanlığı Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası Mersin Temsilciliğine haricen hazırlattırılmış iki ölçüm raporunu dava dosyalarına ibraz etmiştir. Bu durum karşısında başvurunun iddialarının temelsiz olduğu söylenemez. İdari para cezası tutanaklarında belirtilen mevkiin av yasağı olan sahilden itibaren 2 millik bölge içinde yer alıp almadığının belirlenmesinin teknik incelemeyi gerektirdiği izahtan varestedir. Başvurucular tarafından ileri sürülen söz konusu iddia, gerekirse bilirkişi incelemesi de yaptırılması suretiyle açıklığa kavuşturulması gereken bir olgudur.

§ 33. “Sonuç olarak teknik rapor olmadan başvurunun bu iddiasını ispatlanmasının mümkün olmayacağı dikkate alındığında mahkemece bu iddiaya ilişkin bir irdeleme ve araştırma yapılmadan uyuşmazlıkların sonuçlandırılması başvurunun davalı idareye nazaran zayıf bir konuma düşürülmesi sonucunu doğurmuştur. Bu durum silahların eşitliği ilkesiyle çelişmektedir.”

I. Perihan Yılmaz, B. No: 2018/13753, 2/12/2020 (Maddi Olayların Yeterince Aydınlatılmaması)

Yargılamanın gerekçenin dayandırıldığı maddi olgu yeterince araştırılmadan bitirilmesi, silahların eşitliği ilkesi ve çelişmeli yargılama ilkelerini ihlal eder.

Anahtar Kelimeler: Gerekçenin dayandırıldığı maddi olgu, bir irdeleme ve araştırma yapılmadan uyuşmazlığın sonuçlandırılması, başvurucunun davalı tarafa nazaran zayıf bir konuma düşürülmesi.

Başvurucunun nakdi tazminat ödenmesini talebini idare; başvurucunun eşinin tarlasını sulamak maksadıyla çalışırken dengesini kaybedip düşerek vefat ettiğini, olayın emniyet ve asayişin korunması ile ilgili bir görevinin sebep ve tesiriyle meydana gelmediğini belirterek reddetmiştir. Başvurucu, anılan işlemin iptali istemiyle dava açmış ancak dava aynı gerekçeyle reddedilmiştir.

Başvuru, iddialara yönelik gerekli araştırma yapılmaması nedeniyle adil yargılanma hakkı kapsamındaki silahların eşitliği ilkesinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

§ 35. "... mahkeme kararının gerekçesinin dayandırıldığı hususa yönelik olarak başvuru tarafından ileri sürülen ve karar sonucunu etkileyebilecek nitelikteki iddialar hakkında Mahkemece hiçbir araştırma ve değerlendirme yapılmaması, olayın meydana gelme şekline ilişkin olarak idarenin anlatımına üstünlük tanınarak hüküm kurulması başvurucunun davalı idareye nazaran zayıf bir konuma düşürülmesi sonucunu doğurmuştur. Bu durum bir bütün olarak yargılamanın hakkaniyetini zedelemiştir."

Başvurucu yargılamanın tüm aşamalarında Hacıbey Çayı üzerinde eşi R.Y.ye ait herhangi bir tarlanın veya ekili arazinin bulunmadığını ileri sürmüş olmasına karşın mahkemece kararın gerekçesinin dayandırıldığı ve karar sonucunu etkileyebilecek nitelikteki söz konusu iddia hakkında herhangi bir araştırma yapılmaksızın, kararda bu hususa yönelik hiçbir açıklamada bulunulmaksızın ölüm olayının gerçekleşme şekline ilişkin olarak idarenin anlatımına üstünlük tanınarak karar verildiği anlaşılmıştır.

i. **Atif Öktem, B. No: 2018/22015, 13/4/2021**

Başvurucuya temelsiz olmayan iddialarını ortaya koyma hususunda yargılama sırasında yeterli imkânların sağlanmaması nedeniyle başvurunun davalı idareye nazaran zayıf bir konuma düşürüldüğü ve bu durumun silahların eşitliği ilkesiyle çeliştiği açıktır.

Anahtar Kelimeler: Temelsiz olmayan iddia, yeterli imkândan faydalanma, başvurunun davalı tarafa nazaran zayıf bir konuma düşürülmesi.

Başvurucu, idari para cezası ile cezalandırılmıştır. Başvurucu, idari para cezasının iptali istemiyle dava açmıştır. Başvurucu, faaliyet alanı dışına çıktığı ve Kura Nehri'nden malzeme aldığı yönündeki iddialarının somut ve anlaşılır biçimde kanıtlanmadığını belirtmiş; tutanakların hukuka uygun tutulmadığı gibi tutanak ve fotoğraflardan Kura Nehri'nden malzeme alındığına ilişkin tespit yapılmadığını iddia etmiştir. Delil olarak kabul edilen fotoğrafların tespit tarihinde çekilmediğini, fotoğraflardaki yerin neresi olduğunun anlaşılmadığını beyan etmiştir. İdarece ÇED koordinatlarının aşıldığı iddia edilmesine rağmen bunun fiilen arazi üzerinde gösterilmediğini ifade etmiştir. Sonuç olarak başvuru, taahhütlerine aykırı davranıp davranmadığına ilişkin meselenin aydınlatılabilmesi için keşif ve bilirkişi incelemesi yapılmasının gerekli olduğu ve bunu talep ettiği hâlde Mahkemece idarenin tutanağına bağlı kalınarak keşif ve bilirkişi incelemesi yapılmaksızın aleyhine karar verilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

Başvurucunun iddialarının temelsiz olmaması, bunların doğrulandığı anlamına gelmemektedir. Bu nedenle söz konusu iddialara dair daha güçlü ve ikna edici kanıtların varlığının aranması anlaşılabilir bir durumdur. Bu bağlamda başvurunun taahhütlerini ihlal edip etmediğine ilişkin ihtilafın giderilebilmesi için faaliyet alanı ile Kura Nehri arasındaki 50 metre genişlikteki alana müdahale edip etmediği ile yasaklanan alandan malzeme alıp almadığının söz konusu davada objektif şekilde ortaya konulması gerekmektedir. Ne var ki bu durumu başvurunun kendi imkânlarıyla sağlamasının güçlüğü açıktır.

§ 44. "... başvurunun taahhütlerini ihlal etmediğine ilişkin temelsiz olmayan iddialarının gerçekliğinin ... keşif ve bilirkişi incelemesi yaptırılması suretiyle açıklığa kavuşturulması gerektiği anlaşılmaktadır. Bu durum yargılama makamlarının, tarafların dayanaklarını, iddialarını ve delillerini etkili bir biçimde inceleme görevinin de bir gereğidir."

4. DAVAYA YASA İLE MÜDAHÂLE EDİLMESİ

a. *Yasemin Mutlu, B. No: 2013/1426, 25/3/2014*

Devam eden yargı süreçlerine yeni kanun çıkarılarak müdahale edilmesi ile başvurucuyu haklı kılan Yargıtay içtihatlarının ortadan kaldırılması sonucunda yararlar dengesinin katlanılması zor külfetler yüklenerek başvuru aleyhine bozulduğu ve bu durumun silahların eşitliği ilkesine yönelik orantısız bir müdahale oluşturduğu açıktır.

Anahtar Kelimeler: Yeni kanun çıkarılması, Yargıtay içtihatlarının ortadan kaldırılması, yararlar dengesinin katlanılması zor külfetler yüklenerek başvuru aleyhine bozulması.

Başvurucu, 17/7/1964 tarihli ve 506 sayılı mülga Sosyal Sigortalar Kanunu'nun geçici 20. maddesine, 13/2/2011 tarihli ve 6111 sayılı Kanunla eklenen beşinci fıkra ile devam eden yargı süreçlerine müdahale edilerek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

Başvuru konusu davanın özel şartlarına bakıldığında başvuru konusunun dava açmadan önceki dönemde ve davanın ilk aşamalarında mevcut Yargıtay içtihatları çerçevesinde önemli ölçüde başarı şansı olan davası 6111 sayılı Kanun'un 53. maddesiyle 506 sayılı Kanun'un geçici 20. maddesine eklenen beşinci fıkra nedeniyle reddedilmiştir. Buna göre başvuru, başlangıçta başarı şansı oldukça yüksek olan davayı, değişikliğin devam etmekte olan davalara da uygulanacağı kuralını içeren sözü edilen kanun değişikliği nedeniyle kaybetmiştir. Yasama organınca kabul edilen Kanun'un başvuruya konu davanın sonucunu doğrudan etkilediği, başvuru konusunu davalı vakıf karşısında önceki konumuyla mukayese edilemeyecek ölçüde dezavantajlı duruma düşürdüğü anlaşılmıştır. Daha net bir ifadeyle 6111 sayılı Kanun'un 53. maddesi, uyuşmazlığın esasına ilişkin sonucu belirlemiş, başvuru konusunun dava açmış olmasını ve dolayısıyla davayı devam ettirmesini anlamsız hâle getirmiştir. Bu durumun silahların eşitliği ilkesine ve dolayısıyla adil yargılanma hakkına müdahale oluşturduğu açıktır.

§ 69. "Medeni hak ve yükümlülöklere ilişkin uyuşmazlıklarda, uyuşmazlığın adil bir çözüme kavuşturulması, taraflar arasındaki yargılamanın hakkaniyete uygun bir şekilde yürütölebilmesine bağılıdır. Bu kapsamda, tarafların yargılamaadaki konumları ile paralel olarak tez ve antitezlerini ileri sürerken eşit şartlar altında olmaları, birinin diğetine nazaran dezavantajlı olmaması gerekir."

b. Hilmi Kocabey ve Diğerleri, B. No: 2018/27686, 17/11/2021

Kanun koyucunun derdest olan davalara uygulanmak üzere kural ihdas ederek oluşturduğu müdahalenin başvurularda aşırı bir külfet yüklediği durumlarda bu hususun ileri sürülmesi ve bunun temellendirilmesi hâlinde silahların eşitliği ilkesinin ihlal edilip edilmediği incelenabilir.

Anahtar Kelimeler: Dava sırasında çıkarılan kanun, aşırı külfet, yargılamanın hakkaniyetinin zedelenmesi.

Başvurucular, davalarının görülmesi sırasında yürürlüğe giren kanun hükmüne dayalı olarak sonuçlandırılması nedeniyle silahların eşitliği ilkesinin ihlal edildiğini ileri sürmüşlerdir.

1319 sayılı Emlak Vergisi Kanunu'nun 29. maddesinin ikinci fıkrasında vergi değerinin mükellefiyetin başlangıç yılını takip eden yıldan itibaren her yıl, bir önceki yıl vergi değerinin 213 sayılı Vergi Usul Kanunu uyarınca aynı yıl için tespit edilen yeniden değerlendirme oranının yarısı nispetinde artırılması suretiyle bulunacağı hükme bağlanmıştır. Buna göre başvurularda 2018 yılında ödeyeceği emlak vergisi 2017 yılının yeniden değerlendirme oranının %50'si artırılarak bulunan tutara göre hesaplanacaktır. Başvurucular taşınmazlarının vergi değerinin 2017 yılı için belirlenen değer bile altında olduğuna dair bir iddia öne sürmediklerine göre geçici 23. maddeyle getirilen düzenlemenin başvurularda aleyhine olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu nedenle bireysel başvuruya konu davalar hakkında karar verilmesine yer olmadığına karar verilmiş olmasının başvurularda davalarında bütünüyle başarısız oldukları biçiminde yorumlanması mümkün değildir. Fakat 2017 yılı genel takdir döneminde belirlenen değer 2017 yılı için uygulanan değer yarısının aşağısında olduğu iddiasının temellendirilmesi hâlinde farklı bir değerlendirme yapılabilir.

Geçici 23. maddenin 2018 yılı için takdir edilen değerlerin yüksekliği nedeniyle aşırı vergi yükünün hafifletilmesini ve mevcut uyuşmazlıkların sonlandırılmasını hedeflediği görülmüştür. Bu itibarla 2018 yılı asgari ölçülerinin doğrudan kanun koyucu tarafından bir önceki yılın ölçüleri esas alınarak belirlenmesinin aşırı külfet yüklemeyeceği değerlendirilmiştir.

§ 72. "... başvurucular tarafından açılan davalar 1319 sayılı Kanun'un -davaların açılmasından sonra yürürlüğe giren- geçici 23. maddesine dayanılarak sonuçlandırılmış ise de sözü edilen hükmün başvurularda başarısız sayılmaları neticesini husule getirmede, dolayısıyla yargılamanın hakkaniyetini zedelediği değerlendirilmiştir. Bu sebeple kanun koyucunun derdest olan davalara uygulanmak üzere kural ihdas etmesi silahların eşitliği ilkesini ihlal edecek boyuta ulaşmamıştır."

B. GEREKÇELİ KARAR HAKKI

1. GENEL AÇIKLAMALAR

Gerekçeli karar hakkı, adil yargılanma hakkının en önemli unsurlarından birini oluşturmaktadır. Mahkemenin verdiği sonucun sebepleri ve dayanakları mahkemenin oluşturduğu gerekçede yer alır. Bu bağlamda gerekçe çok yönlü işlev görmektedir. Demokratik bir toplumda kişiler, kendi adlarına verilen yargı kararlarının sebeplerini gerekçeli karardan öğrenebilir. Diğer yandan taraflar, iddialarının nasıl karşılık bulduğunu da gerekçeden öğrenir; kanun yolu denetimi yapan mahkemeler de gerekçe üzerinden denetim sağlarlar. Mahkemelerin adil yargılanma yapıp yapmadıkları da kararların gerekçesinden anlaşılabilir.

Bu bağlamda gerekçeli karar hakkı tarafların haklılığının ortaya konulması, kararların mevzuat ile uyumlu olması ve denetlenmesi açısından dayanak oluşturmaktadır. Gerekçeli karar hakkı, aynı zamanda karar veren mahkemenin daha dikkatli ve özenli karar oluşturmasını sağlamakta, böylece dikkatle ve özenle oluşturulan kararların denetimi de kolaylaşmaktadır. Bu itibarla hukuka aykırı karar verilmesinin önüne geçilmekte sonuç olarak adil yargılanmanın sağlanmasına hizmet edilmektedir.

Gerekçeli karar hakkı, kanun yolu denetiminde sahip olduğu önem nedeniyle yargılayanın hakkaniyetini doğrudan etkilemektedir. İlk derece mahkemesinde aleyhine karar verilen kişi yargılayanın aleyhine sonuçlanmasına sebep olan hususları karardan anlaması gerektiği gibi kanun yolu aşamasında hangi gerekçeleri öne sürebileceğini de mahkeme kararından öğrenebilmesi gerekir. Bu bağlamda yargılayanın neticesinde verilen karar bütün şeffaflığı ile taraflara sunulmalıdır.

Dolayısıyla mahkemeler tarafından verilen kararlarda tarafların esaslı, diğer bir ifadeyle uyumsuzluğun neticesine tesir eden iddialarının değerlendirilmemesi gerekçeli karar hakkının ihlaline neden olacaktır. Bununla birlikte tarafların ileri sürdüğü tüm iddiaların mahkemece karşılanması beklenmemekte ancak davanın çözümüne etkisi olan iddiaların yeterli bir gerekçe ile mahkeme tarafından karşılanması önem arz etmektedir.

Diğer taraftan gerekçeli karar hakkı bir adil yargılanma hakkı güvencesi olmakla birlikte maddi hakların da usul güvencesini oluşturmaktadır. Maddi haklara yapılan müdahalenin ölçülülük incelemesi yapılırken veya pozitif yükümlölüklerin yerine getirilip getirilmediği incelenirken yargılama makamlarının gerekçeleri son derece önem arz eder. Yeterli ve ilgili gerekçenin varlığına göre maddi hakların ihlal edilip edilmediği sonucuna varılabilmektedir.

Sonuç olarak adil bir yargılanmanın gerçekleşmesini sağlayacak en önemli mekanizmalardan birisi gerekçeli karar hakkıdır. Kararın sonuç olarak tek başına adil olması yeterli olmayıp, kararın adil olduğunun davanın tarafları, o kararı denetleyenler hatta o kararı okuyan herkes tarafından bilinmesi de gerekmektedir. Bunun sağlanması da ancak kararda varılan sonucun sebeplerinin makul, yeterli gerekçeyle ortaya konulması ile mümkündür.

Bu bağlamda Anayasa Mahkemesi *Vesim Parlak* başvurusunda, ilk derece mahkemesi kararı gerekçeli şekilde temyiz edilmeden Yargıtay tarafından temyiz talebinin reddedilmesinin başvuruca ilk derece mahkemesi kararına karşı iddialarını ileri sürme imkânı tanınmaması nedeniyle gerekçeli karar hakkının ihlal ettiğini ifade etmiştir. *Salih Söylemezoğlu* başvurusunda mahkeme 6284 sayılı Kanun kapsamında hakkında önleyici tedbir kararı verilen başvuruca tarafından karara karşı yaptığı itirazın başvuruca tarafından ileri sürülen hususlar değerlendirilmeden reddedilmesi nedeniyle gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği sonucuna varmıştır.

Yine Anayasa Mahkemesi *Murat Emeksiz* başvurusunda 686 sayılı KHK ile kamu görevinden çıkarılan başvuruca'nın hususi pasaportunun iptal edilmesi üzerine açtığı davada derece mahkemesi tarafından başvuruca'nın pasaport veya seyahat vesikası verilmesi yasak olan kişiler arasında olup olmadığına dair değerlendirme yapılmadan karar verilmesinin gerekçeli karar hakkını ihlal ettiğini belirtmiştir. *Seçil Esmenur Erdem* başvurusunda ise Anayasa Mahkemesi başbakana hakaret ettiği gerekçesine dayanarak disiplin cezası ile cezalandırılan başvuruca'nın açtığı iptal davasında, başbakana hakaret olarak kabul edilmesinin hangi somut tespitlere dayandığının açıklanmamasına bağlı olarak gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğini ifade etmiştir.

Anayasa Mahkemesi *Kıyasettin Aydemir* başvurusunda, salon sahibi işleticisi olduğundan bahisle başvuruca adına kesilen idari para cezasının iptali istemiyle açılan davada, başvuruca ısrarla salon sahibi olmadığını ileri sürmesine karşın derece mahkemeleince söz konusu iddia karşılanmaksızın karar verilmesi nedeniyle gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir. Anayasa Mahkemesi *Kemal Turan* başvurusunda, elde edilen faiz gelirinin beyan edilmemesine bağlı olarak vergi ziyai cezalı olarak tarh edilen vergilere karşı açılan davada, diğer yargı yerlerinin vardığı sonuçtan farklı sonuçta neden ulaşıldığının açıklanmaması nedeniyle gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği sonucuna varmıştır.

Bir başka başvuru olan *A. G. S. Ö. K. Ltd. Şti.* başvurusunda Anayasa Mahkemesi 6111 sayılı Kanun'a göre matrah artırımında bulunan başvuruca hakkında yapılan cezalı tarhiyatlara karşı açılan davada, başvuruca'nın 6111 sayılı Kanun'a yönelik iddialarının uyuşmazlığın sonucunu etkileyecek nitelikte olması ve benzer olaya ilişkin verilen kararlardan neden farklı karar verildiğine ilişkin yeterli gerekçe bulunmamasına bağlı olarak gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir. Anayasa Mahkemesi *Keziban Karabulutlu* başvurusunda da güvenlik soruşturmasının olumsuz olarak sonuçlanması nedeniyle öğretmenlik görevine ataması gerçekleştirilmeyen başvuruca tarafından açılan iptal davasında, güvenlik soruşturması sırasında elde edilen tespitlerin mahkeme tarafından paylaşılmaması ve herhangi bir şekilde değerlendirilmemesi

nedeniyle güvenlik soruşturmasına yönelik başvurusunun iddialarının karşılanmadığı sonucuna varmış ve gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir.

Yine Anayasa Mahkemesi *Murat Çatal* başvurusunda, işveren ile arasındaki güven ilişkisinin bozulduğu gerekçesiyle iş sözleşmesi feshedilen başvuru tarafından açılan davada, başvurusunun dernek üyeliği ile eşinin Bank Asyada hesabının bulunmasının neden güven ilişkisini bozduğunun açıklanmaması nedeniyle iş akdinin haksız olarak feshedildiğine dair başvurusunun iddiaları yeterli bir şekilde açıklığa kavuşturulmadığı sonucuna varmış ve gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir. Anayasa Mahkemesi *Faruk Büyük* başvurusunda da başvurusunun açtığı tam yargı davasında davasıyla ilgili yerleşik içtihadı dair kararlar sunmasına karşın mahkeme tarafından farklı karar verilmesine rağmen neden yerleşik içtihadı farklı karar verildiğinin açıklanmaması nedeniyle gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğini ifade etmiştir.

Anayasa Mahkemesi *Bilal Özeltin* başvurusunda, bilgisayar işletmeni ve veri hazırlama uzmanı ihalesini kazanan ve uzman olarak göreve başlayan başvuru tarafından sürekli işçi kadrosuna geçme talebinin reddedilmesi üzerine açılan davada, fiilen yapılan işin bilgisayar işletmenliği ve veri hazırlama uzmanlığı olduğu iddiasının ileri sürülmesine karşın başvurusunun yürüttüğü hizmetin danışmanlık niteliğinde olup olmadığı hususunun aydınlatılmadan karar verilmesi nedeniyle uyuşmazlığın esasına etkili iddianın karşılanmamasına bağlı olarak gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği sonucuna varmıştır.

Son olarak dikkat çekmek gerekir ki karar hakkı gerekçeli karar hakkından farklıdır. Karar hakkı uyuşmazlık konusu meseleler hakkında uyuşmazlığı esastan sonlandıracak bir karar verilmesini gerektirirken gerekçeli karar hakkı uyuşmazlıkla ilgili verilen kararda ulaşılan sonucun sebeplerinin açıklanması zorunluluğunu ifade eder.

Karar hakkı mahkeme hakkının doğal bir sonucudur. Zira kişilerin mahkemeye erişiminin ardından mahkemenin uyuşmazlık konularını inceleyerek olumlu veya olumsuz bir sonuca bağlaması beklenir.

Anayasa Mahkemesi, karar hakkını mahkeme hakkının bir unsuru olduğunu belirttiği *Filiz Fırat* (B. No: 2014/10305, 5/12/2017) kararında karar hakkının genel itibarıyla mahkeme önüne getirilen uyuşmazlığın karara bağlanmasını isteme hakkını ifade ettiği ve karar hakkının bireylerin sadece yargılama sonucunda şekli anlamda bir karar elde etmelerini güvence altına almadığını bu hakkın aynı zamanda, dava konusu edilen uyuşmazlığa ilişkin esaslı taleplerin yargı merciince bir sonuca bağlanmasını da gerektirdiğini belirtmiştir.

Ercan Soyaltı başvurusunda Anayasa Mahkemesi, başvuru hakkında 2011, 2012 ve 2013 yıllarına ilişkin olarak kesilen özel usulsüzlük cezalarına karşı açılan davada, istinaf aşamasında 2011 yılına ait özel usulsüzlük cezasına yönelik hüküm kurulmasına karşın 2012 ve 2013 yıllarına ait özel usulsüzlük cezalarına dair olumlu veya olumsuz bir hüküm kurulmaması nedeniyle davada esas talepleri hakkında karar verilmediği sonucuna varmış; karar hakkının ihlal edildiğine hükmetmiştir.

2. ESASA ETKİLİ İDDİALARIN YETERLİ GEREKÇEYLE KARŞILANMAMASI

a. *Salih Söylemezoğlu*, B. No: 2013/3758, 6/1/2016

6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetinin Önlenmesine Dair Kanun hükümlerine göre verilen koruma kararına yapılan itirazda, ileri sürülen iddia ve delillerin itiraz merciinin kararında tartışılmaması gerekçeli karar hakkını ihlal eder.

Anahtar Kelimeler: Tedbir, iddia, 6284 sayılı Kanun, itiraz, gerekçe, aile mahkemesi.

Başvurucu hakkında eski eşinin talebi üzerine mahkemece 6284 sayılı Kanun'un 5/1. maddesinin a, c, d, f, g, ğ bentleri uyarınca önleyici tedbir kararı verilmiştir. Başvurucunun verilen tedbir kararına yapmış olduğu itiraz, koruma kararının yasaya uygun olduğu ve itiraz eden şüpheli vekilinin itirazı yerinde görülmediği belirtilerek itiraz mercii tarafından reddedilmiştir. Başvurucu; tedbir kararına yaptığı itirazda, dilekçesinde ileri sürdüğü iddia ve deliller hakkında mahkemenin değerlendirme yapmadığını belirterek gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

§ 41. Bu tespitler ışığında somut olayda itiraz merciinin kararında, başvurucunun dilekçesinde belirttiği dosyalar ve bu dosyaların içeriğindeki belge ve beyanlar ile dinlenilmesi istenilen tanıklarla ilgili hiçbir hususa değinilmediği, tedbire dayanak olgunun gerçekliğinin bu çerçevede tartışılmadığı, tedbir kararında esasa ilişkin hususlarda gerekçe bulunması hâlinde bu karara atıf yapılarak değerlendirme yapılmasının makul görülebileceği ancak ihlal iddiasına konu itiraz mercii kararında, dosyaya sunulan delillerle sonuç arasında ne şekilde bağ kurulduğunun, gerekçesiz olarak verilen tedbir kararına yapılan itirazın neden reddedildiğinin asgari düzeyde dahi açıklanmadığı anlaşılmıştır.

Somut olayda itiraz merciinin kararında; başvurucunun dilekçesinde belirttiği deliller, ile dinlenilmesini istediği tanıklarla ilgili hiçbir hususa değinilmediği, tedbire dayanak olgunun gerçekliğinin tartışılmadığı, ihlal iddiasına konu itiraz mercii kararında dosyaya sunulan delillerle sonuç arasında bağ kurulmadığı, bu hususa ilişkin bir değerlendirmeye yer verilmediği, gerekçesiz verilen tedbir kararına yapılan itirazın neden reddedildiğinin asgari düzeyde açıklanmadığı anlaşılmıştır.

Bu itibarla başvurucunun **Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır.**

b. Murat Emeksiz, B. No: 2018/24300, 18/10/2022

Pasaport verilmesi talebinin reddedilmesiyle ortaya çıkan uyuşmazlığın esasına etkili iddiaların ilgili ve yeterli gerekçeyle karşılanmaması gerekçeli karar hakkını ihlal eder.

Anahtar Kelimeler: Pasaport, iddia, idare, ret, OHAL, beraat, istinaf, gerekçe.

Başvurucu, Anadolu Üniversitesi Turizm Fakültesi Turizm İşletmeciliği Bölümünde doçent ünvanıyla görev yapmaktayken 686 sayılı KHK ile kamu görevinden çıkarılmış, hususi pasaportu iptal edilmiştir. Daha sonra kendisine umuma mahsus pasaport verilmesi talebiyle Eskişehir İl Emniyet Müdürlüğüne başvuruda bulunmuş, bu talebe cevap verilmemesi üzerine zımnen ret işleminin iptali istemiyle iptal davası açmıştır. İdare mahkemesi davanın reddine karar vermiş, başvurusunun istinaf başvurusu da reddedilmiştir.

Diğer taraftan başvuru hakkında “*Bu Suça Ortak Olmayacağız*” başlıklı bildiriye imza atmak suretiyle terör örgütü propagandası yaptığı gerekçesiyle iddianame düzenlenmiş, başvuru hakkında beraat kararı verilmiş, karar istinaf edilmeden kesinleşmiştir. Ayrıca başvuru, kamu görevinden çıkarılmasına karşı OHAL İşlemleri İnceleme Komisyonuna başvurmuş, bireysel başvuru tarihi itibarıyla anılan Komisyon tarafından buna ilişkin herhangi bir karar verilmemiştir.

Başvurucu 5682 sayılı Kanun’un 22. maddesinde yer alan pasaport veya seyahat vesikası verilmeyecek kişiler arasında yer almadığını belirterek hakkında bir ceza soruşturması, kovuşturması veya tedbir kararı bulunup bulunmadığı, OHAL İşlemleri İnceleme Komisyonuna yaptığı başvurunun akıbeti hususlarında herhangi bir araştırma yapılmadan ve bu yöndeki talepleri hakkında herhangi bir gerekçe gösterilmeden karar verildiğini iddia etmiştir.

Somut olayda derece mahkemelerinin kararlarında, başvurusunun pasaport veya seyahat vesikası verilmesi yasak olan kişiler arasında bulunup bulunmadığına ilişkin bir değerlendirme yapılmamış; derece mahkemelerince davanın sonucuna etkili olabilecek bu husus hakkında ilgili ve yeterli bir gerekçe ortaya konulmamış, maddi olaya ilişkin hukuksal düzenlemeler, karar ile bağlantılı hâle getirilmemiştir.

Sonuç olarak başvurusunun uyuşmazlığın çözümü için esaslı nitelikteki iddia ve itirazları derece mahkemelerince konu ile ilgili makul ve yeterli bir gerekçeyle karşılanmamıştır. Bu sebeple yargılama süreci bir bütün olarak değerlendirildiğinde başvurusunun gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır.

§ 18. Bununla birlikte başvuru hakkında yurt dışına çıkış yasağı öngören bir mahkeme kararının mevcut olmadığı, bu konuda derece mahkemelerinin de ayrıca araştırma yaparak değerlendirmede bulunmadığı, dolayısıyla başvurusunun hangi eylemleri ya da ilişkileri nedeniyle yurt dışına çıkışının engellendiğinin yetersiz inceleme ve gerekçe nedeniyle belirsizliğini koruduğu görülmüştür. Bu özensiz yargılama nedeniyle de geçici olması öngörülen bir tedbirin uzun süre devam ettirilmesine sebep olduğu anlaşılmıştır.

c. Seçil Esmanur Erdem, B. No: 2018/17636, 8/12/2022

Başbakana hakaret ettiği gerekçesiyle kamu görevlisi başvurucuya verilen disiplin cezasına karşı açılan iptal davasında, sübuta ilişkin delillerin objektif olarak kararda değerlendirilmemesi gerekçeli karar hakkını ihlal eder.

Anahtar Kelimeler: Disiplin, matufiyet, gerekçe, soruşturma, idare, iddia, itiraz, sübut.

Başvurucunun başbakanın konvoyuna yumurta atarak başbakana hakarete bulunduğu iddiasıyla açılan disiplin soruşturması sonucunda başvurucuya memurluktan çıkarma disiplin cezası verilmiştir. Yargılama neticesinde mahkeme, soruşturma raporunda yapılan belirlemelere atıfta bulunarak eylemin yumurta atılması yönünden somut olarak ortaya konulmadığı, hakaret yönünden ise sübuta erdiği sonuç ve kanaatiyle davanın reddine karar vermiştir. Anılan karar temyiz incelemesinde hakaret eylemi nedeniyle uygulanan disiplin cezasının ölçülü olmadığı gerekçesiyle bozulmuş, karar düzeltme incelemesinde ise temyiz isteminin reddiyle mahkeme kararının onanmasına karar verilmiştir.

Başvurucu, somut olayda maddi gerçek ortaya konulmaksızın kendisine disiplin cezası verildiğini belirterek özellikle görgü tanıkları B.K. ve Ş.Y'nin ifadelerdeki çelişkilere ilişkin iddialarının yargılama sürecinde karşılanmadığını iddia etmiştir.

Somut olayda bahse konu ifadelerin gerek idare gerekse derece mahkemeleri tarafından sübut değerlendirmesinde temel belirleyici olarak kullanıldığı anlaşılmaktadır. Bu itibarla ilgili ifadelerin olayın şartları bağlamında başvurucuyu *açık bir şekilde* kusurlu hâle getirmeye elverişli olup olmadığı meselesi uyuşmazlığın sonucuna etkili önemli bir husustur.

Tanıkların farklı ifadeleri arasında eylemin başvuru tarafından gerçekleştirildiğinin görüldüğü veya duyulduğuna ilişkin çok ciddi çelişkiler olduğu yönündeki başvurunun

iddia ve itirazlarının karşılanması gerekir. Bu anlamda başvurunun iddiasının davanın sonucunu değiştirebilecek nitelikte olduğu ve mahkemenin anılan iddiayı makul bir gerekçe ile cevaplandırma yükümlülüğü altında bulunduğu kabul edilmelidir. Ancak bu duruma rağmen mahkeme tarafından ifadelerde yer alan çelişkilerin ne şekilde giderildiğine ilişkin herhangi bir açıklama yapılmaksızın ifadelerin karara esas alındığı görülmüştür.

Bu bağlamda başvurunun açtığı davada ileri sürdüğü maddi gerçeğin ortaya konulmadığına ve soyut iddialarla disiplin cezası verildiğine yönelik uyuşmazlığın sonucuna etkili ayrı ve açık yanıt gerektiren iddia ve itirazlarının ilgili ve yeterli bir gerekçe ile karşılanmaması yargılamanın bütünü yönünden adil yargılanma hakkını ihlal eder niteliktedir. Bu itibarla başvurunun Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır.

§ 27. Somut olayda Mahkeme, herhangi bir özne içermeyen ifadelerin Başbakan'a yöneldiği kabulüyle değerlendirmelerde bulunmuş ise de anılan kabûlün hangi somut tespitlere dayandığını açıklamamıştır. Anayasa Mahkemesi birçok kararında mahkemelerin matufiyet değerlendirmesi yaparken somut olaya konu ifadelerin kime yöneldiğini açık bir şekilde ortaya koyma ve bu bağlamda dolaylı yorumlardan kaçınma yükümlülüğü altında bulunduklarını vurgulamıştır (matufiyet şartlarının değerlendirildiği emsal kararlar için bkz. Kemal Kılıçdaroğlu (3), B. No: 2015/1220, 18/7/2018, § 64; Kadri Eroğlu, B. No: 2019/976, 11/5/2022, § 26). Bu itibarla somut olaya konu ifadelerin kime yöneldiği Mahkeme tarafından açık ve net bir şekilde ortaya konulamamıştır.

ç. **Kıyasettin Aydemir, B. No: 2016/12492, 8/9/2020**

İdari para cezası verilmesine ilişkin işlem ile düzenlenen ödeme emrinin iptali istemiyle açılan davalarda uyuşmazlığın esasına ilişkin iddialar karşılanmadan karar verilmesi gerekçeli karar hakkını ihlal eder.

Anahtar Kelimeler: İdari para cezası, ödeme emri, salon sahibi ya da işletmecesi olmama, esasa yönelik iddia, gerekçe.

Başvurucu, düşün salonu işletmektedir. Salondan çevreye yayılan gürültü seviyesinin sınır değerini aştığının tespit edilmesi üzerine belediye encümeni tarafından idari para cezası ile cezalandırılmış ve cezanın tahsili amacıyla ödeme emri düzenlenmiştir. Başvurucu idari para cezası ile ödeme emrine karşı ayrı ayrı iptal davası açmıştır. Dava dilekçelerinde, salon işletmecisi sıfatıyla başka bir kişi hakkında da idari para cezası verildiğini ayrıca gürültü sınırının tespitini gösteren usulüne uygun olarak düzenlenmiş herhangi bir tutanak bulunmadığını ileri sürmüştür. Mahkemeler davaları reddetmiştir. İdari para cezasına yönelik açılan davaya ait kararda, salona en yakın konutta gürültü ölçümü yapıldığı ve elde edilen sonucun belirlenen sınır değerinin üzerinde olduğu ifade edilmiştir. Ödeme emrine yönelik açılan davaya ilişkin kararda ise idari para cezasına karşı açılan davanın reddedilmesi nedeniyle düzenlenen ödeme emrinin hukuka uygun olduğu belirtilmiştir. Başvurucu, kararlara karşı itiraz etmiş; dilekçelerinde ısrarla hiçbir zaman salonun sahibi ya da işletmecisi olmadığını, işlemlerin dayanağı olarak gösterdiği 2010 yılına ilişkin kira kontratının hiçbir zaman uygulanmadığını ileri sürmüştür. Başvurucu ayrıca idarenin 2013 yılında V.A. adına aynı yerle ilgili olarak idari para cezası verdiğini, 2014 ve 2015 yıllarında N.D. adına vergi levhası, yoklama fişi, vergi/ceza ihbarnameleri ve ödeme emirleri gibi resmi belgelerinin düzenlendiğini belirterek bu hususların haklılığını ortaya koyduğunu söylemiştir. Bölge idare mahkemesi itirazları reddetmiştir. Başvurucu, itiraz dilekçelerinde belirttiği hususları tekrar ederek karara karşı karar düzeltme talebinde bulunmuştur. Başvurucu, karar düzeltme aşamasında ayrıca gürültüye neden olma suçundan hakkında yapılan yargılamada beraat ettiğini ve ceza yargılamasında salon işletmecisinin başkası olduğundan bahsedilerek suça konu düşün salonunu başvurunun işlettiği hususunda her türlü şüpheden uzak kesin ve inandırıcı delil elde edilmediği sonucuna varıldığını ileri sürmüştür. Bölge idare mahkemesi karar düzeltme taleplerini de reddetmiştir.

Başvurucu, iddialarına yönelik yeterli açıklama yapılmadan ve makul gerekçe

§ 42. Görüldüğü üzere başvurunun belirttiği iddialar, resmî belge ve yargı kararlarına dayanmakta olup uyuşmazlığın sonucunu etkileyebilecek niteliktedir. Bu nedenle temelsiz olmayan iddiaların yargı yerlerince ilgili ve yeterli bir gerekçe ile karşılanması gerekmektedir. Buna karşın ilk derece mahkemesinin bireysel başvuruya konu kararında, başvurunun uyuşmazlık konusu salonun işletmecisi olmadığı iddiasını karşılar mahiyette herhangi gerekçeye yer verilmediği görülmektedir. Diğer taraftan itiraz ve karar düzeltme istemleri üzerine bölge mahkemesi kararlarında da bu iddiaya yönelik herhangi bir açıklama bulunmamaktadır.

olmaksızın karar verilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

Başvurucu dava ve itiraz dilekçelerinde, salonun sahibi ya da işletmecisi olmadığını ısrarla vurgulamış; bu iddiasını resmî belge ve yargı kararlarına dayandırmıştır. Bu iddialar uyuşmazlığın sonucunu etkileyebilecek nitelikte olmasına karşın mahkemelerin gerekçelerinde bu iddialara yönelik herhangi bir gerekçeye yer verilmediği görülmüştür.

Sonuç olarak başvurucunun uyuşmazlığın çözümü için esaslı nitelikteki belirtilen iddia ve itirazları yargı yerlerince konu ile ilgili makul ve yeterli bir gerekçe ile karşılanmadığından **Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan gerekçeli karar hakkı ihlal edilmiştir.**

d. Kemal Turan, B. No: 2018/18194, 25/2/2021

Cezalı vergi tarhına karşı açılan davalarda esasa etkili iddiaların karşılanmaması gerekçeli karar hakkını ihlal eder.

Anahtar Kelimeler: Vergi inceleme raporu, bankacılık ve sigorta muameleleri vergisi, gelir vergisi ve gelir geçici vergisi tarhiyatı, vergi ziyai cezası, esasa yönelik iddia, gerekçe.

Başvurucu hakkında başlatılan vergi incelemesi sonucunda vergi tekniği raporu düzenlenmiştir. Raporda, başvurunun faizle verdiği borç para karşılığında üzerine aldığı üçüncü kişiye ait gayrimenkulü daha sonra satması sonucunda elde ettiği gelirin faiz geliri olduğu ve beyan etmemesi nedeniyle cezalı tarhiyat yapılması gerektiği belirtilmiştir. Bunun üzerine başvuru hakkında vergi ziyai cezalı banka ve sigorta muameleleri vergisi, gelir stopaj ve damga vergisi, geçici gelir vergisi, gelir vergisi tarhiyatı yapılmıştır. Başvurucu her bir tarhiyata ayrı dava açmıştır. Vergi ziyai cezalı banka ve sigorta muameleleri vergisi tarhiyatının iptali istemiyle açılan davada tarhiyatın kaldırılmasına karar verilmiştir. Kararda, davacı ile üçüncü şahıs arasındaki ilişkinin bir gayrimenkul alım satımı olduğu gayrimenkulün herhangi bir faiz ilişkisi içinde el değiştirdiği yönünde idarece somut ve geçerli bir belge veya tapudaki tescilin iptali yönünde bir mahkeme kararı sunulmadığı belirtilmiştir. Gelir stopaj ve damga vergisi tarhiyatının iptali istemiyle açtığı davada da tarhiyatın kaldırılmasına karar verilmiştir. Başvurucu, aynı olaya ilişkin tefecilik ve dolandırıcılık suçlarından beraat etmiş; gelir vergisi ve geçici vergi tarhiyatının dayanaklarından biri olan ve gerçek bir gayrimenkul alım satım ilişkisinin bulunmadığı yönündeki iddiaya dayalı olarak açılan tapu iptali ve tescili davasında da başvuru lehine karar verilmiştir. Bireysel başvuruya konu edilen geçici gelir vergisi ile aynı yıla ilişkin vergi gelir vergisi tarhiyatlarının iptali istemiyle açılan davalarda ise başvurunun faiz karşılığı borç verdiği kişilerden genellikle gayrimenkullerinin teminat olarak gösterilmesini istediği ve daha sonra borç verdiği kişilerin zor durumundan yararlanarak gayrimenkulleri satış yoluyla kendi üzerine geçirdiği belirtilerek davaların reddine karar verilmiştir. Başvurucu aynı maddi olaya yönelik lehine verilen vergi mahkeme kararların dayanarak temyize başvurmuş ise de Danıştay temyiz talebini reddederek kararı onamıştır.

Başvurucu aynı konu nedeniyle vergi mahkemelerinde dört ayrı dava açtığını,

§ 46. Öte yandan başvuruya konu olayda tefecilikten elde edilen gelirin vergilendirilmesi amacıyla, yapılan tarhiyata karşı açılan davada söz konusu gelirin elde edildiğine yönelik olarak varılan kararda diğer yargı yerlerinin vardığı sonucun -başvurunun lehine olan kararları yargılama aşamalarında sunduğu hâlde- aksi yönünde sonuca ulaşmayı haklı gösterecek gerekçeye yer verilmediği anlaşılmaktadır. Temyiz ve karar düzeltme istemleri üzerine verilen kararlarda da bu iddialara yönelik herhangi bir açıklama bulunmamaktadır (benzer yönde değerlendirmeler için bkz. Nail Hacıımaoğlu, B. No: 2016/8362, 30/9/2020, §§ 39-43).

bunlardan iki tanesinin kabul edilerek vergi ve cezaların kaldırıldığını, diğer iki davanın ise aleyhine sonuçlandığını belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

Somut olayda başvuru, tefecilik ve dolandırıcılık suçlarından beraat ettiği gibi gerçek bir gayrimenkul alım-satım ilişkisi bulunmadığı yönündeki iddiaya dayalı olarak açılan tapu iptali ve tescili davası da lehine sonuçlanmıştır. Buna rağmen gelir vergisi tarhiyatına karşı açılan davada faiz gelirin elde edildiği sonucuna varılmasına rağmen neden diğer yargı yerlerinin verdiği sonuçtan farklı sonuca ulaşıldığına dair gerekçe derece mahkemesi kararlarında yer almamıştır.

Sonuç olarak uyuşmazlığın çözümü için esaslı nitelikteki iddia ve itirazlar derece mahkemelerince makul ve yeterli bir gerekçe ile karşılanmadığından **Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan gerekçeli karar hakkı ihlal edilmiştir.**

e. **A. G. S. Ö. K. Ltd. Şti., B. No: 2019/3276, 17/11/2021**

Ek katma değer vergisi ve kaynak kullanımı destekleme fonu tahakkuku ile katma değer vergisi para cezası kararına yapılan itirazın reddine yönelik işlemin iptali istemiyle açılan davada esasa etkili iddialar karşılanmaksızın karar verilmesi gerekçeli karar hakkını ihlal eder.

Anahtar Kelimeler: KDV, kaynak kullanımı destekleme fonu tahakkuku, 6111 sayılı Kanun, yargı makamlarınca farklı bir yorum yapılması, esasa yönelik iddia, gerekçe.

Başvurucu şirket hakkında düzenlenen soruşturma raporunda şirket merkezinde yapılan aramada ele geçirilen faturalarla beyanname eki faturaların karşılaştırıldığı ve 166 adet ithalat faturasının içeriğindeki bilgilerin değiştirildiği ifade edilmiştir. Bunun üzerine şirket adına gelir eksikliğine isabet eden katma değer vergisi ile kaynak kullanımı destekleme fonu tahakkuku yapılmış ve katma değer vergisine yönelik para cezası kararı alınmıştır. Karara yapılan itiraz reddedilmiştir. Başvurucu işlemin iptali istemiyle dava açmıştır. Dava dilekçesinde 6111 sayılı Kanun'a göre matrah artırımında bulundukları ve artırdıkları matrah nedeniyle ilgili döneme yönelik herhangi bir tarhiyata ve incelemeye tabi tutulamayacakları, söz konusu dönemle ilgili idarenin inceleme ve tarh yetkisine sahip olmadığı, işlemin tesisinde 6111 sayılı Kanun'a uygun matrah artırımında bulunulmasının dikkate alınmadığı belirtilmiştir. Mahkeme işlemi iptal etmiştir. Kararda, vergiye konu eşyanın ithalinde iskonto uygulandığına dair somut bilgi ve belge ibraz edilmediğinden beyan edilen kıymetin gerçeği yansıttığı sonucuna varıldığı belirtilmiştir. Beyan edilen kıymetin gerçekte ödenen kıymet olmadığına dair idarece başkaca bir tespit yapılmadığı da kararda aktarılmıştır. İdare, istinaf başvurusunda bulunmuş; başvuru, istinaf başvurusuna cevap vermiştir. Cevap dilekçesinde özellikle davaya konu beyannamenin 6111 sayılı Kanun kapsamında olduğundan anılan Kanun uyarınca uyuşmazlığın esasına girilmeden dava konusu işlemlerin iptal edilmesi gerektiğini belirtmiş ve emsal mahkeme kararlarını örnek olarak göstermiştir.

Bölge idare mahkemesince davalı idarenin istinaf başvurusu kabul edilerek dava esastan reddedilmiştir. Kararda, işyerinde yapılan aramada ele geçen orijinal faturalar esas alınmak suretiyle yani eşyanın gerçek satış bedelinin araştırılması suretiyle ek tahakkuk yapıldığı ve bu şekilde yapılan ek tahakkukun hukuka uygun olduğu ifade edilmiştir.

Başvurucu, aynı konuya ilişkin emsal kararları örnek göstererek başvuruya konu karar dışındaki tüm kararlarda iskontonun veya 6111 sayılı Kanun'un varlığı hâlinde iptal kararları verildiğini belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

§ 49. Görüldüğü üzere başvurunun benzer maddi olayla ilgili farklı kararlar bulunduğu ve 6111 sayılı Kanun'a yönelik iddialarının temelsiz olmadığı, uyuşmazlığın sonucunu etkileyebilecek nitelikte olduğu anlaşılmaktadır. Yargı makamlarınca farklı bir yorum yapılması durumunda ilgili ve yeterli bir gerekçe ile iddiaların karşılanması gerekmektedir. Buna karşın bölge idare mahkemesi kararında, başvurunun 6111 sayılı Kanun'a ilişkin iddialarını karşılar mahiyette herhangi gerekçeye yer verilmediği görülmektedir.

Başvurucu hakkındaki benzer tahakkuk ve para cezalarına karşı açılan davalarda 6111 sayılı Kanun hükümleri uyarınca katma değer vergisi matrah artırımında bulunanlar hakkında herhangi bir ayırım ve kısıtlama getirilmeksizin katma değer vergisi tarhiyatı yapılamayacağı belirtilmiştir. Farklı bir yorum yapılması durumunda bunun makul ve yeterli bir gerekçe ile açıklanması gerekir. İstinaf aşamasında verilen kararda ise başvurunun 6111 sayılı Kanun'a ilişkin iddiaları karşılanmamıştır.

Sonuç olarak başvurucunun uyuşmazlığın çözümü için esaslı nitelikteki iddia ve itirazları makul ve yeterli bir gerekçe ile karşılanmadığından **Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan gerekçeli karar hakkı ihlal edilmiştir.**

f. Keziban Karabulutlu, B. No: 2019/42860, 9/2/2023

Güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasının olumsuz sonuçlandığı gerekçesiyle öğretmenlik görevine başlatılmama işlemine karşı açılan iptal davasında, davanın sonucuna etkili iddianın kararda karşılanmaması gerekçeli karar hakkını ihlal eder.

Anahtar Kelimeler: Güvenlik soruşturması, atanmama, tespitlere yer vermeme ve değerlendirmeme, tespitlerin paylaşılmaması, esasa yönelik iddia, gerekçe.

Başvurucu, kamu personeli seçme sınavına göre öğretmen olarak yerleştirilmiştir. Başvurucu hakkında gerçekleştirilen güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasının olumsuz sonuçlanması nedeniyle göreve atanması gerçekleştirilmemiştir. Başvurucu, işlemin iptali amacıyla dava açmıştır. İdare mahkemesi başvurucu hakkında yapılan tespitleri ara kararı ile istemiştir. Ancak cevap olarak gönderilen bilgi ve belgeleri başvurucuya tebliğ etmemiş ya da başvurucunun incelemesine imkân sunmamıştır. İdare mahkemesi daha sonra davayı reddetmiştir. Kararda -başvurucu hakkında yapılan tespitlere yer verilmeksizin- başvurucunun yürüteceği kamu görevinin özelliği ve hassasiyeti dikkate alınarak işlemin hukuka uygun olduğu söylenmiştir. Karar istinaf aşamasından geçerek kesinleşmiştir.

Başvurucu, tesis edilen işlemin herhangi bir gerekçe içermediğini ve hangi sebeple güvenlik soruşturmasının olumsuz olarak sonuçlandığını bilmediğini belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

Somut olayda mahkeme kararında, başvurucu hakkında elde edilen tespit aktarılmadığı ve değerlendirilmediğinden başvurucunun şahsına bağlı hangi nedenden ötürü görevine başladığı anlaşılamamaktadır. Bununla birlikte başvurucu hakkında elde edilen bilgilerin yapacağı olan göreve etkisi de gösterilmemiştir. Yine başvurucu hakkında elde edilen verilerin başvurucu ile paylaşılması sonucunda savunma hakkının kısıtlanmasını telafi edecek bir imkânın başvurucuya sunulduğuna ilişkin bir bilgi mahkeme kararında yer almamıştır.

Sonuç olarak güvenlik soruşturmasının sonucuna ilişkin başvurucunun iddiaları yeterli bir şekilde açıklığa kavuşturulmadığından **Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan gerekçeli karar hakkı ihlal edilmiştir.**

§ 39. Mahkeme kararından başvurucunun güvenlik soruşturmasının neden olumsuz olarak kabul edildiği anlaşılamamaktadır. Kararın dayanağı olan istihbari nitelikteki bilginin içeriğinde yer alan tespit aktarılmamış, bu nedenle de güvenlik soruşturmasının olumsuz sonuçlanmasının davacının şahsına bağlı hangi nedenden kaynaklandığı kararda yer almamıştır. Bunun yanı sıra kararda güvenlik soruşturması sonucunda elde edilen bilginin başvurucunun yapacağı göreve hangi nedenle olumsuz bir etki yaptığı da ortaya konulmamıştır. Öte yandan başvurucu hakkında yapılan tespitlerin neden başvurucu ile paylaşılmadığı kararda belirtilmediği gibi paylaşılma nedeniyle savunma hakkında meydana gelen kısıtlamayı telafi edecek herhangi bir yolun denendiğine ilişkin açıklama da yapılmamıştır.

g. Murat Çatal, B. No: 2019/1135, 20/6/2023

İşveren ile arasındaki güven ilişkisinin bozulduğu gerekçesiyle iş sözleşmesinin feshe-dilmesi üzerine açılan işe iade davasında, davanın sonucuna etkili iddianın kararda karşılanmaması gerekçeli karar hakkını ihlal eder.

Anahtar Kelimeler: Şüphe fesih, haklı neden, feshin geçersizliği, üçüncü kişiler hakkında yapılan tespit, esasa yönelik iddia, gerekçe.

Başvurucu bir şirkette yazılım grup lideri olarak çalışmaktayken iş akdi feshedilmiştir. Başvurucu, feshin geçersizliğinin tespitine ve işe iadesine karar verilmesi talebiyle dava açmıştır. İş mahkemesi davayı reddetmiştir. Kararda, başvurunun PDY/FETÖ'ye müzahir derneğe üye olduğu ve başvurunun eşinin 2014 yılı itibarıyla Bank Asya'da adına kayıtlı mevduat hesabında artış olduğu veya hesabından para bulundurmaya

devam ettiği bilgisine yer verildikten sonra elde edilen bilgilerin değerlendirilmesi neticesinde feshin geçersizliğine ilişkin bir durumun bulunmadığı ifade edilmiştir. Karar istinaftan geçerek kesinleşmiştir.

Başvurucu FETÖ/PDY'ye müzahir hiçbir derneğe üye olmadığını; eşinin Bank Asya'da hesabının bulunmasından sorumlu tutulmaması gerektiğini bu nedenle yapılan feshin haksız olduğunu belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

Olayda mahkeme, feshi hukuka uygun kabul ederken ilk olarak başvurunun dernek üyeliğine dayanmış fakat bu tespiti sadece aktarmış, söz konusu derneğin ismini vermediği gibi başvurunun ne zaman üye olduğu ve dernekte hangi görevde bulunduğunu belirtmemiştir. İkinci olarak ise başvurunun eşinin Bank Asya'da hesabı bulunmasına dayanmıştır. Ancak bu hesaba ve hesap/tutar artışına dair hususlar aydınlatılmamıştır. Öte yan-

§ 40. Mahkeme yapılan fesih işlemini haklı olarak kabul ederken ilk olarak başvurunun FETÖ/PDY'ye dernek üyeliği bulunmasına dayanmıştır. Ancak başvuru hakkında yapılan bu tespiti aktarmakla yetinmiş, herhangi bir şekilde değerlendirmemiştir. Başvurucunun hangi derneğe ne zaman üye olduğunu, dernekte ne görev yaptığını, derneğin toplantılarına hangi sıklıkla katıldığını söylememiştir. Başvurucunun istinaf, temyiz ve bireysel başvuru aşamalarında ısrarlar herhangi bir derneğe üyeliğinin bulunmadığını söylemesi karşısında söz konusu hususların aydınlatılması önem arz etmektedir. Öte yandan başvurunun Şirkette 5 yıl boyunca yazılım grup lideri olarak çalıştığı gözönüne alındığından dernek üyeliği tespitinin başvurunun yaptığı göreve olan olumsuz etkinin de Mahkeme kararında yer alması gerekmektedir.

dan üçüncü bir kişinin fiilinden çok istisnai durumda sorumlu tutulması gerekmesine rağmen başvurucunun eşinin fiilinden dolayı neden sorumlu olduğu ortaya konulmamıştır.

Sonuç olarak başvurucunun iddiaları yeterli bir şekilde açıklığa kavuşturulmadığından **Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan gerekçeli karar hakkı ihlal edilmiştir.**

§ 41. Mahkemenin ikinci dayanak noktası başvurucunun eşinin Bank Asyada hesabının bulunmasıdır. Ancak söz konusu hesabın hangi tarihte açıldığı belirtilmediği hesap hareketlerine yönelik herhangi bir açıklamada yapılmamıştır. Başvurucunun parasının söz konusu hesaba yatırılıp yatırılmadığı ya da söz konusu hesabın nasıl kullanıldığı Mahkeme tarafından aydınlatılmamıştır. Yine başvurucunun eşi hakkında yapılan söz konusu tespitin başvurucunun yaptığı göreve olan olumsuz etkisinin de ortaya konulması gerekmektedir. Öte yandan bir kişinin akrabalarının davranışlarından sorumlu tutulamayacağı hususu hukuk devleti ilkesinin evrensel prensiplerindendir. Başkasının yaptıklarından dolayı sorumlu tutulmak, insanı hür ve irade sahibi bir varlık olarak kabul etmemek demektir. Hukuk devletinde bir kimsenin başkalarının fiillerinden sorumlu tutulması -kanunda öngörülen- çok istisnai hâller dışında kabul edilemez. Çağdaş hukuk sistemleri bireyin özerkliğini esas alarak ona haklar bahşetmekte ve sorumluluklar yüklemektedir. Bir kimsenin hukuken ve fiilen davranışlarını kontrol etme gücü ve yükümlülüğünü haiz olmadığı başka bir bireyin fiillerden dolayı kamu otoritelerinin yaptırımına maruz kalması bireysel özerklik düşüncesiyle bağdaşmamaktadır (Sebiha Kaya [GK], B. No: 2018/34124, 20/5/2021, § 54).

ğ. Faruk Büyük, B. No: 2015/17044, 11/12/2018

Tam yargı davasında maddi tazminat istemi yönünden yerleşik içtihadı aykırı karar verilmesi gerekçeli karar hakkını ihlal eder.

Anahtar Kelimeler: Tam yargı davası, yerleşik içtihat, iptal edilen işlem nedeniyle uğranılan zarar, yerleşik içtihattan farklı karar verme, esasa yönelik iddia, gerekçe.

Başvurucu 2013 yılında astsubay adayı olarak Astsubay Temel Askerlik ve Astsubaylık Anlayışı Kazandırma (ASTASAK) eğitimine başlamıştır. Hakkında gerçekleştirilen güvenlik soruşturmasının olumsuz olarak sonuçlanması neticesinde ASTASAK eğitim süreci sonlandırılmış ve ilişkisi kesilmiştir. Başvurucu işlemin iptali amacıyla dava açmıştır. Askerî Yüksek İdare Mahkemesi (AYİM) işlemi iptal etmiştir. İptal kararı üzerine başvuru, ASTASAK eğitimine kaldığı yerden devam etmiş ve eğitimini tamamladıktan sonra astsubay çavuş rütbesiyle göreve başlamıştır. Başvurucu, göreve başlamasının ardından iptal edilen işlem nedeniyle uğradığı zararları karşılamak amacıyla tam yargı davası açmıştır. Dava dilekçesine, iptal edilen işlemler nedeniyle oluşan maddi zararlar için idarenin mali sorumluluğunun bulunduğu yönünde AYİM kararları eklenmiştir. AYİM tam yargı davasını kısmen kabul ederek iptal edilen işlem nedeniyle uğranılan üzüntünün karşılığı olarak ve istemle bağlı kalınarak 10.000 TL manevi tazminata hükmetmiştir. Kararda, iptal kararının hukuki etki ve sonucunun başvurunun ASTASAK eğitimine döndürülmesi olgusu ile sınırlı olduğunu ve herhangi bir nasıp düzeltme işlemi yapılmaksızın astsubaylık özlük haklarına karşılık gelen tazminatın ödenmesinin mümkün olmadığını belirtmiştir. Mahkeme ayrıca bir yıllık astsubay çavuş rütbesine denk gelen maaşın ödenmesi kabul edilse bile bu talebin karşılanmasının müteakip

rütbelerde geç terfiye dayanılarak yeni taleplerin ve davaların oluşmasını engellemeyeceğini ifade ederek maddi tazminat yönünden davayı reddetmiştir.

Başvurucu iptal edilen işlemler nedeniyle AYİM’de açılan davalarda istikrarlı bir biçimde maddi tazminata hükmedildiğini, başvuruya konu yargılama sürecinde ise yeterli bir açıklamada bulunulmadan içtihadı aykırı karar verildiğini belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

Somut olayda AYİM, yargı kararı ile hukuka aykırılığı saptanan işlemler nedeniyle oluşan zararlar konusunda istikrarlı olarak idarenin mali sorumluluğu bulunduğu yönünde kararlar vermiştir. Bu nedenle iptal edilen işlem nedeniyle oluşan maddi zararı için idarenin mali sorumluluğuna

Ş 47. Yargılama sürecinde hukuka aykırılığı yargı kararı ile saptanan işlemler nedeniyle oluşan maddi zararlar için idarenin mali sorumluluğunun bulunduğu yönünde AYİM kararlarının başvuru tarafından Mahkemeye sunulduğu, dilekçelerde bu kararlardan örnekler verildiği görülmektedir. Mahkeme tarafından ise ileri sürülen itirazlara yönelik içtihat değişikliğine gidildiğine veya olayın şartlarında önceki kararlardan ayrılmayı gerektirecek farklılıklar olduğuna ya da alternatif bir yaklaşım sağlayan farklı gerekçelere dayanıldığına dair idarenin mali sorumluluğuna yönelik herhangi bir açıklamada bulunulmadığı anlaşılmaktadır.

gidileceği olgusu dikkate alınarak değerlendirme yapılması yönünde makul bir güvenin oluştuğunun kabulü gerekir. Başvurucu tarafından da söz konusu kararlar AYİM'e sunulmuştur. AYİM ise içtihat değişikliğine gidildiğine veya olayın şartlarında önceki kararlardan ayrılmayı gerektirecek farklılıklar olduğuna dair herhangi bir açıklama yapmaksızın karar vermiştir.

AYİM tarafından önceki kararlarından farklı bir sonuca neden ulaşıldığının objektif olarak anlaşılmasına imkân verecek düzeyde yeterli açıklama yapılmadığından **Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan gerekçeli karar hakkı ihlal edilmiştir.**

h. Bilal Özeltin, B. No: 2019/24582, 19/1/2023

Uyuşmazlığın sonucunu etkileyen esaslı iddiaların karşılanmaması gerekçeli karar hakkını ihlal eder.

Anahtar Kelimeler: Bilgisayar işletmeni ve veri hazırlama uzmanı danışmanlık hizmet alımı ihalesi, danışmanlık hizmeti, sürekli işçi kadrosu, esasa yönelik iddia, gerekçe.

Orman Genel Müdürlüğünce proje için bilgisayar işletmeni ve veri hazırlama uzmanı danışmanlık hizmet alımı ihalesi yapılmıştır. Başvurucu, şahsi olarak kurduğu teşebbüs üzerinden ihaleye katılmış ve ihaleyi kazanmış, proje kapsamında bilgisayar işletmeni ve veri hazırlama uzmanı olarak projede çalışmaya başlamıştır. 696 sayılı KHK ile 375 sayılı KHK'ya eklenen geçici 23. madde ile sürekli işçi kadrosuna geçme imkânı tanınmış ve başvurucu bu kapsamda idareye başvurarak sürekli işçi kadrosunda istihdam edilmeyi talep etmiştir. Başvurucunun bir yükleniciye bağlı değil kendi firması üzerinden

bağımsız olarak çalıştığı gerekçesiyle talebi reddedilmiştir. Başvurucu işlemin iptali istemiyle dava açmıştır. İdare mahkemesi davayı reddetmiştir. Kararda, KHK'ya göre danışmanlık hizmetleri, hastane bilgi yönetim sistemi hizmetleri ve çağrı merkezi hizmetlerine ilişkin alımlar personel çalıştırılmasına dayalı hizmet alımı olarak kabul edilmeyeceğine ilişkin mevzuat hükmüne yer verildikten sonra başvurucunun istisna kapsamına alınan danışmanlık hizmeti çerçevesinde istihdam edildiği belirtilmiştir. Başvurucu istinaf yoluna başvurmuş ve dilekçesinde yaptığı işin danışmanlık değil bilgisayar işletmenliği ve veri hazırlama uzmanlığı olduğunu ve çalışanın kendi hesabına çalışıyor olmasının sürekli işçi kadrosuna geçişe engel teşkil ettiği görüşünün kanuni dayanağının bulunmadığını ileri sürmüştür. Bölge idare mahkemesince istinaf başvurusu reddedilerek karar kesinleşmiştir.

Başvurucu davanın sonucuna etkili iddiasının ilgili ve yeterli bir gerekçeyle karşılanmadığını belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

Başvuruya konu olayda başvurucunun yürüttüğü hizmetin danışmanlık niteliğinde olup olmadığı hususunun uyuşmazlığın

§ 30. Bu durumda başvurucunun yürüttüğü hizmetin danışmanlık niteliğinde olup olmadığı hususunun uyuşmazlığın çözümünde esaslı bir mesele olduğu anlaşılmıştır. Başvurucu ısrarla fiilen yaptığı işin bilgisayar işletmenliği ve veri hazırlama uzmanlığı olduğunu açık bir biçimde ileri sürdüğüne göre başvurucunun durumunun neden danışmanlık hizmeti olarak kabul edildiğinin derece mahkemelerince ilgili ve yeterli bir gerekçeyle açıklama yükümlülüğü bulunmaktadır. Diğer bir deyişle mahkemelerce yalnızca sözleşmenin adı ve şekli dikkate alınmış, başvurucunun şahsi ticari işletme olarak girdiği ihalenin adının bilgisayar işletmeni ve veri hazırlama uzmanı danışmanlık hizmet alımı olması, yaptığı işin danışmanlık hizmeti olarak kabulü için yeterli görülmüştür. Sözleşmenin içeriği ve gerçek mahiyeti hususunda uyuşmazlığın sonucuna etkili, ayrı ve açık yanıt gerektiren başvurucunun iddiası yönünden ise ilk derece mahkemesince ilgili ve yeterli bir gerekçe gösterilmemiştir. Bölge idare mahkemesi de başvurucunun bu iddiasına açık bir cevap vermemiştir.

çözümünde esaslı bir meseledir. Başvurucu ısrarla fiilen yaptığı işin bilgisayar işletmenliği ve veri hazırlama uzmanlığı olduğunu açık bir biçimde ileri sürdüğüne göre başvurucunun durumunun neden danışmanlık hizmeti olarak kabul edildiğinin mahkemelerce ilgili ve yeterli bir gerekçeyle açıklanma yükümlülüğü bulunmaktadır. Olayda ise sözleşmenin içeriği ve gerçek mahiyeti hususunda uyuşmazlığın sonucuna etkili iddia yönünden yeterli bir gerekçe ortaya konulamamıştır.

Sonuç olarak hizmetin danışmanlık olmayıp bilgisayar işletmenliği ve veri hazırlama uzmanlığı olduğu iddiasına ilişkin olarak ilgili ve yeterli gerekçe sunulmaması nedeniyle **Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan gerekçeli karar hakkı ihlal edilmiştir.**

I. **Ercan Soyalt, B. No: 2016/651, 24/6/2020**

Uyuşmazlığın esasına yönelik taleplerin karara bağlanmaması karar hakkını ihlal eder.

Anahtar Kelimeler: Özel usulsüzlük cezası, bölge idare mahkemesi, esasa yönelik talep hakkında karar verilmemesi.

Başvurucu tarafından 2011, 2012 ve 2013 yıllarının çeşitli dönemlerine ilişkin beyannameleri elektronik ortamda vermediğinden bahisle hakkında özel usulsüzlük cezaları kesilmiştir. Bunun üzerine başvuru cezaların iptali istemiyle dava açmıştır. Vergi mahkemesi davayı reddetmesi üzerine başvuru tarafından karara yapılan itiraz bölge idare mahkemesince kabul edilerek davanın reddine yönelik karar kaldırılmış ve dava kabul edilmiştir. Kararda davanın 2011 yılına ilişkin beyannamelerinin elektronik ortamda vermediğinden bahisle kesilen özel usulsüzlük cezalarının iptali istemiyle açıldığı belirtilmiştir. Başvurucu karara karşı karar düzeltme talebinde bulunmuş ve dilekçesinde Mahkeme kararının 2011, 2012 ve 2013 dönemlerine ilişkin özel usulsüzlük cezalarını kapsamasına karşın bölge idare mahkemesince sadece 2011 dönemine ilişkin özel usulsüzlük cezasının mevzuata uygun olmadığı yönünde hüküm kurulduğu ileri sürülmüştür. Karar düzeltme talebi reddedilmiştir.

Başvurucu açmış olduğu davasının 2011, 2012 ve 2013 yıllarına ait özel usulsüzlük cezalarının iptali istemine ilişkin olmasına karşın bölge idare mahkemesince yalnızca 2011 yılına ilişkin özel usulsüzlük cezası hakkında karar verilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

Başvurucu tarafından vergi mahkemesi kararına karşı yapılan itiraz sonrasında bölge idare mahkemesi tarafından sadece 2011 yılına ait özel usulsüzlük cezasına yönelik

hüküm kurulmuştur. Esas taleplerden olan 2012 ve 2013 yıllarına ait özel usulsüzlük cezalarına dair olumlu veya olumsuz bir hüküm kurulmamış ve bunun nedenine ilişkin herhangi bir gerekçe belirtilmemiştir.

Sonuç olarak bölge idare mahkemesince 2012 ve 2013 yıllarına ait özel usulsüzlük cezalarına dair davada esas talepleri hakkında karar verilmediğinden **Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan karar hakkı ihlal edilmiştir.**

§ 31. Başvurucu tarafından Mahkemenin 29/4/2014 tarihli kararına itiraz edilmesi üzerine dosyayı inceleyen Kurul tarafından ise sadece 2011 yılına ait özel usulsüzlük cezasına yönelik hüküm kurulduğu, davanın esasına ilişkin taleplerden olan 2012 ve 2013 yıllarına ait özel usulsüzlük cezalarına dair olumlu veya olumsuz bir hüküm kurulmadığı ve bu husus yönünden ne nihai kararda ne de tavzih kararında herhangi bir gerekçe yer verilmediği görülmüştür.

j. **Vesim Parlak, B. No: 2012/1034, 20/3/2014**

İlk derece mahkemesinin gerekçeli kararı tebliğ edilmeden, karara karşı temyiz iddiaları sunma imkânı tanınmadan temyiz mercii tarafından kararın onanması, gerekçeli karar hakkını ihlal eder.

Anahtar Kelimeler: İlk derece mahkemesi gerekçeli kararının tebliğ edilmemesi.

Başvurucu, iş akdinin feshedilmesi üzerine işe iade istemli dava açmıştır. İş mahkemesi tarafından ilk duruşmada dava reddedilmiş ancak kararın gerekçesi açıklanmamıştır. Başvurucu “süre tutum dilekçesi” ile temyiz talebinde bulunarak gerekçeli kararın kendisine tebliğinden sonra temyiz nedenlerini bildireceğini ifade etmiştir. İş mahkemesi daha sonra işten çıkarma kararının tebliğinden itibaren bir aylık hak düşürücü süre içinde davanın açılmadığına yönelik gerekçesini açıklamıştır. Ancak iş mahkemesinin gerekçeli kararı başvurucuya tebliğ edilmeden, karara karşı temyiz iddialarını sunma imkânı başvurucuya tanınmadan Yargıtay tarafından temyiz başvurusu incelenmiş ve hüküm onanmıştır.

Yargılamada taraf olan kişilerin kanun yoluna etkili başvuru yapmalarını mümkün hâle getiren en önemli faktörlerden biri mahkeme kararlarının gerekçeli olmasıdır. Gerekçesi bilinmeyen bir karara karşı gidilecek kanun yolunun etkin kullanılması mümkün olmadığı gibi kanun yolunda yapılacak incelemenin de etkin olduğundan bahsedilemez. Somut olayda başvuru temyiz süresi içerisinde süre tutum dilekçesiyle temyiz başvurusunda bulunmuş ancak ilk derece mahkemesi gerekçesini bilmediğinden mahkeme kararına karşı esaslı iddialarını ileri sürememiştir. Yargıtay ise ilk derece mahkemesinin gerekçeli kararının başvurucuya tebliğ edilmesini ve başvurucunun temyiz iddialarını sunmasını beklemeden başvurucunun temyiz başvurusunu reddetmiştir.

Sonuç olarak başvurucunun ilk derece mahkemesine karşı olan iddialarını ileri sürme imkânı verilmediğinden başvurucunun **Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkı ihlal edilmiştir.**

§ 41. Başvuru konusu olayda, başvurunun 8 günlük temyiz süresi içerisinde süre tutum dilekçesiyle yaptığı temyiz başvurusunun Yargıtayca ilk derece mahkemesinin gerekçeli kararı başvurucuya tebliğ edilmeden onanması nedeniyle, başvuru temyiz başvurusunu mahkemenin gerekçesini bilmeksizin yaptığından ve Yargıtay başvurunun temyiz itirazlarını almaksızın temyiz incelemesi yaptığından gerekçeli karar hakkına uyumlu bir yargılama yapılmadığı ve gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği açıktır.

C. İÇTİHAT FARKLILIĞI

1. GENEL AÇIKLAMALAR

Anayasa'nın 2. maddesinde Türkiye Cumhuriyeti'nin bir hukuk devleti olduğu belirtilerek hukuk devleti ilkesi benimsenmiştir. Anayasa Mahkemesi birçok kararında hukuk devleti ilkesinin gereklerinden birinin hukuk güvenliği ilkesi olduğunu ifade etmiştir (bkz. AYM, E.2008/50, K.2010/84, 24/6/2010; E.2012/65, K.2012/128, 20/9/2012). Hukuki güvenlik ilkesi ise öngörülebilirlik ve belirlilik alt ilkelerini barındırmaktadır.

Öngörülebilirlik, hukuk normlarının öngörülebilir olmasını, bireylerin tüm eylem ve işlemlerinde devlete güven duyabilmesini, devletin de bu güven duygusunu zedeleyici yöntemlerden kaçınmasını gerekli kılar. Belirlilik ilkesi ise hukuk kurallarının hem kişiler hem de idare yönünden herhangi bir duraksamaya ve kuşkuya yer vermeyecek şekilde açık, net, anlaşılır ve uygulanabilir olmasını, ayrıca kamu otoritelerinin keyfî uygulamalarına karşı koruyucu önlem içermesini ifade eder (AYM, E.2013/39, K.2013/65, 22/5/2013).

Yargı yetkisini kullanan mahkemeler, aynı mahiyetteki davalarda uyuşmazlığın çözümü için gerekli olan bir yasa hükmünü uygularken, bir hukuki müesseseyi değerlendirirken ya da uyuşmazlığın çözümünde takip edilecek usulü belirlerken birbirinden farklı ilke ve yorumlar benimseyebilir ve bunun doğal sonucu olarak farklı bir içtihat geliştirebilirler (*Engin Selek*, B. No: 2015/19816, 8/11/2017, § 54).

Aynı mahkemelerin benzer uyuşmazlıklarda farklı sonuçlara varması kimi zaman hukuki belirlilik ve öngörülebilirlik ilkeleri ile çelişebilir. Aynı yargı organının kararlarında zaman içinde de değişiklikler görülebilir, hukukun dinamizmini ve mahkemelerin yaklaşımlarını yaşanan gelişmelere uyarlama kabiliyetlerini yansıtmaya yönüyle de bu durum olumlu olmakla birlikte öngörülebilirlik ve belirlilik ilkeleriyle çelişebilir.

İçtihat farklılığından söz edilebilmesinin ön şartı olarak dava konusu edilen uyuşmazlıkların özü itibarıyla aynı mahiyette olması gerekmektedir. Dolayısıyla uyuşmazlıkların içeriğinin ve niteliğinin örtüşmediği, esaslı noktalarda ayrıldığı durumlarda verilen kararlar arasındaki farklılık da içtihat farklılığı olarak değerlendirilemez (*Engin Selek*, B. No: 2015/19816, 8/11/2017, § 54).

İçtihat farklılığının adil yargılanma hakkı kapsamında hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlaline sebebiyet verip vermediği hususunda şu üç önemli hususun dikkate alınması gerekmektedir:

- a) Derece mahkemelerinin içtihadında derin ve süreklilik arz eden farklılıkların bulunup bulunmadığı
- b) Hukuk sistemi içerisinde bu tutarsızlıkları ortadan kaldırmaya yönelik mekanizmaların öngörülüp öngörülmediği,
- c) Bu mekanizmaların somut olayda işletilip işletilmediği

2. İCTİHAT FARKLILIKLARININ GÖRÜNÜM BİÇİMLERİ

a. *Türkan Bal* [GK], B. No: 2013/6932, 6/1/2015

Yüksek mahkemeler içinde yer alan dairelerin benzer davalarda tatmin edici bir gerekçe göstermeksizin farklı sonuçlara ulaşmaları, bir kararın belirli bir daireye düştüğü takdirde onanacağı, başka bir daire tarafından ele alındığı takdirde bozulacağı gibi ihtimale dayalı ve birbirine zıt sonuçları ortaya çıkartması hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlaline sebebiyet verebilir.

Anahtar Kelimeler: İctihat, hukuk devleti, belirlilik, öngörülebilirlik, yüksek mahkeme daireleri arasındaki ictihat farklılığı.

Türk Hava Yolları Anonim Ortaklığında işçi olarak çalışmaktayken mensubu olduğu sendikanın çağrısı kapsamında, hava iş kolunda grev yasağı öngören kanun değişikliği teklifine karşı çalışma yapmamaları yönündeki çağrı sonrasında aralarında başvurusunun da bulunduğu bazı çalışanlar iş başı yapmamışlardır. İşveren şirket, başvurusunun da dâhil olduğu 305 işçinin sözleşmesini, yasa dışı eyleme katıldıkları gerekçesiyle feshetmiştir. İş akdinin feshine karşı Bakırköy 7. İş Mahkemesinde (Mahkeme) açılan davada özetle, başvurusunun ilgili tarihte raporlu olduğu, bu raporun işveren hekimince onaylandığı ve rapora karşı herhangi bir sahtelik iddiasında bulunulmadığı, su-

‘Ş 64. Yargısal kararlardaki değişiklikler, hukukun dinamizmini ve mahkemelelerin yaklaşımlarını yaşanan gelişmelere uyarlama kabiliyetlerini yansıtmaları yönüyle olumludur. Ancak, uygulamadaki birlikteliği sağlamaları beklenen yüksek mahkemeler içinde yer alan dairelerin benzer davalarda tatmin edici bir gerekçe göstermeksizin farklı sonuçlara ulaşmaları, bir kararın belirli bir daireye düştüğü takdirde onanacağı, başka bir daire tarafından ele alındığı takdirde bozulacağı gibi ihtimale dayalı ve birbirine zıt sonuçları ortaya çıkartır. Bu ise hukuki belirlilik ve öngörülebilirlik ilkelerine ters düşecektir. Ayrıca, böyle bir algının toplumda yerleşmesi hâlinde, bireylerin yargı sistemine ve mahkeme kararlarına duymaları beklenen güven zarar görebilir.’

nulan görüntülerden başvurusunun basın açıklamasına katıldığının veya hava limanı içerisinde bulunduğunun tespit edilemediği gerekçesiyle feshin geçersizliğine ve başvurusunun işe iadesine karar verilmiştir. Kararda ayrıca bahse konu eylemin de demokratik bir hakkın kullanımı şeklinde gerçekleştiğini, aşırılık içermediğini ve yasa dışı bir eylem olarak nitelendirilemeyeceğini belirtmiştir. Temyiz talebini inceleyen Yargıtay 22. Hukuk Dairesi iş bırakma grevinin muhatabı ve amacı itibarıyla “siyasi amaçlı grev” olarak nitelendirmiş ve feshin geçerli sebebe dayandığını değerlendirerek Mahkeme kararının bozularak ortadan kaldırılmasına ve başvurusunun davasının kesin olarak reddine karar vermiştir.

Başvurucu, davanın, haksız yere ve aynı olayla ilgili açılan çok sayıda davada verilen kararlarla çelişir biçimde Yargıtay tarafından reddedilmesinden şikâyet etmektedir.

Somut olayda, içtihadın müstakar hâle gelmesinin belirli bir zamana ihtiyaç duyacağı değerlendirilmiştir. Bunun yanında, ihtilaf konusu davalardaki uyuşmazlıkların veya olayların birbirinden farklılık göstermesi, iki karardaki farklılaşan değerlendirmeleri haklı gösterir ve aynı konuda verilmiş çelişen hükümlerden bahsedilemeyeceği kabul edilmiştir. Nihai merci olarak bir uyuşmazlığı çözüme bağlayan mahkemelerin aynı konuya ilişkin kararlarında, davaların içeriğinden kaynaklanmayan farklı kabullerin bulunması hâlinde yaşanan değişimin hukuki bir belirsizliğe yol açıp açmadığı ve bu durumun kişiler bakımından öngörülebilir olup olmadığı hayati önem taşıdığı anlaşılmıştır. Olayda Yargıtay ilamlarında yeterli gerekçeyle desteklenmeyen farklılıklar söz konusudur ve bu durum hukuki belirsizliğe neden olmuştur.

Sonuç olarak **Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmiştir.**

b. Hakan Altıncan [GK], B. No: 2016/13021, 17/5/2018

Aynı işyerinde benzer şartlarda çalışan işçiler tarafından işçilik alacağı nedeniyle açılan davaların bir kısmının yargı mercilerinin yeni bir yaklaşımı benimsemesi nedeniyle farklı sonuçlanması hakkaniyete aykırı olabilir.

Anahtar Kelimeler: İşçilik alacağı, sendika, içtihat farklılığı, hakkaniyete uygun yargılanma hakkı.

Başvurucu, çalıştığı şirket ile mensubu olduğu sendika arasında akdedilen sözleşmeden kaynaklı olarak ücret ve işçilik haklarına ilişkin olarak Kütahya İş Mahkemesinde alacak davası açmış ve bu dava kabul edilmiştir. Kararın temyiz edilmesi üzerine Yargıtay 22. Hukuk Dairesi (Daire) aralarında başvurusunun da bulunduğu diğer davacıların açmış olduğu davalarda verilen ilk derece mahkemesi kararının bozulmasına karar vermiştir. Bozma kararları üzerine dosyaların bir kısmı Kütahya 2. İş Mahkemesine, bazı davalar da Kütahya 1. İş Mahkemesine tevzi edilmiştir. Kütahya 1. İş Mahkemesinin vermiş olduğu direnme kararları temyiz edilmiştir. Yargıtay Hukuk Genel Kurulunda (HGK) direnme kararını yerinde bulmuş fakat incelenmeyen diğer temyiz itirazlarının incelenmesi amacıyla dosyaları Daireye göndermiştir. Daire dosyaları onamıştır.

Kütahya 2. İş Mahkemesi ise Dairenin bozma ilamına uyarak davanın reddine karar vermiştir. Temyiz üzerine Daire, HGK'nın yukarıda belirttiği üzere muvazaa durumunu kabul etmiş fakat hukuki istikrar adına HGK'dan geçen dosyaları onandığını ancak ilk derece mahkemesince bozmaya uyulması nedeniyle HGK'nın önüne çıkmayan somut olayda davalı lehine usule ilişkin müktesep hak oluştuğundan hükmün onanmasına karar vermiştir.

Yargıtay 7. Hukuk Dairesi ve Yargıtay 9. Hukuk Dairesi ile Daire kararları arasında içtihat ayrıklığı bulunduğu ileri sürülerek içtihadın birleştirilmesi talebi hakkında ise içtihadı birleştirme yoluna gidilmesine gerek olmadığına karar vermiştir.

Somut olayda Dairenin, önceki bozma kararları doğrultusunda muvazaanın varlığını red-

deden ilk derece mahkemesi kararlarını onamışken bir süre sonra benzer uyuşmazlıklara ilişkin kararları bozmuştur. Davaların içerisinden kaynaklanmayan bu farklı uygulama nedeniyle benzer durumda bulunan kişilerin bir kısmı lehine karar verilmişken bir kısmının talebi ise reddedilmiştir. Böylece Daire ve HGK'ya göre farklı ve birbiriyle çelişkili kararlar ortaya çıkmıştır. Kural olarak içtihat değişikliğine gidilmiş olması tek başına adil yargılanma hakkını ihlal etmez ise de en üst dereceli mahkeme sıfatıyla Yargıtayın kendi içinde tutarlı ve yeknesak bir uygulamanın bulunmadığı böylece hukuksal belirsizliğe neden olduğu değerlendirilmiştir.

Sonuç olarak **başvurucu için öngörülemez nitelikte olan bu uygulama nedeniyle yargılamanın hakkaniyetinin zedeleniği sonucuna ulaşılmıştır.**

'Ş 48. Özellikle aynı somut olay ve hukuksal durumdaki farklı kişilerce açılan davalarda birbiriyle çelişen sonuçlara ulaşılması hukuki belirlilik ve öngörülebilirlik ilkelerine ters düşebilir. Yargı mercilerinin anılan ilkelerin bir sonucu olarak kamuoyu nezdinde yargıya olan güveni muhafaza etme bakımından kararlarında belli bir istikrar sağlaması beklenir. Bu itibarla içtihat değişikliği tek başına adil yargılanma hakkının ihlali sonucunu doğurmaz ise de bu değişiklik ile benimsenen yeni yaklaşımın benzer uyuşmazlıklarda tutarlı olarak uygulanması gereklidir.'

c. **Mehmet Arif Madenci, 2014/13916, 12/1/2017**

Tek bir olaya ilişkin olarak yargısal makamların farklı şekilde karar verebilmesi mümkündür ve bu durum tek başına adil yargılanma hakkının ihlaline sebebiyet vermez.

Anahtar Kelimeler: İctihat farklılığı, hakkaniyete uygun yargılanma hakkı.

Başvurucu, ortağı bulunduğu şirkete sunduğu hizmetler dolayısıyla yüklendiği KDV iade alacağının gelir (stopaj) vergisi borcuna mahsup talebinin, anılan şirkete sunulan hizmetlerin KDV istisnası kapsamında olmadığı gerekçesiyle kabul edilmemesi ve vergilerden asıl sorumlu olan şirketin açtığı davalar şirket lehine sonuçlanırken kendi adına düzenlenen ödeme emirlerine karşı açtığı davalarda verilen yargı kararlarının gerekçesiz, çelişkili ve aynı konuda verilmiş emsal kararlara aykırı olması nedeniyle mülkiyet ve adil yargılanma hakkının ihlal edildiği şikâyetinde bulunmuştur.

Somut olayda, yargı organlarının ve içtihat mercii olan Danıştay Dairelerinin sipariş üzerine inşa edildikten sonra yurt dışına ihraç edilen deniz araçları bağlamında ilgili hükmü ilk kez bu olay vesilesiyle yorumladıklarını, ayrıca 6111 sayılı Kanun'la yapılan yasal düzenlemeyle, inşa edilerek satılan gemilere ilişkin mal ve hizmet teslimlerinin de istisna kapsamında olduğu hususu açıklığa kavuşturulmak suretiyle benzer ihtilafların bir daha yaşanması ihtimalinin ortadan kaldırıldığı, tek bir olayla sınırlı olarak Danıştayın iki Dairesince verilen kararlardaki bu içtihat farklılığının kamu düzenini sarsıcı bir etkisinin bulunmadığı ve dolayısıyla hukuki belirlilik ve öngörülebilirlik ilkelerine ters düşecek şekilde bireylerin hukuka duyduğu güveni sarsıcı bir nitelik arz etmediği sonucuna ulaşmıştır.

Sonuç olarak **Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edilmediğine karar verilmiştir.**

'Ş 84. Bir kanun hükmüne ilişkin içtihadın henüz yerleşik hâle gelmediği bir aşamada o hükmün yargı organlarıncı farklı biçimlerde yorumlanabilmesi hukukun doğası gereğidir. Zira hukukta nesnelliğin sağlanabilmesi açısından hukuk kurallarının belli ölçüde soyut kavramlar içermesi kaçınılmazdır. Nesnel hukuk kurallarının maddi alemde gerçekleşen olaylarla birebir örtüşmesi ve bunlara uygulanması ise her zaman mümkün olmayabilmektedir. Öte yandan hukuk kurallarının kapsamının tespitinde kural koyucu ne kadar titiz davranırsa davranırsın kuralın yürürlüğe girmesinden ve uygulanmaya başlamasından sonra önceden öngörülemeyen bazı yeni durumların ortaya çıkması da mümkündür. Bu gibi hâllerde kuralın yetkili otoritelerce ve özellikle yargı organlarıncı yorumlanması zorunlu hâle gelmektedir. Kuralı yorumlayan otoritelerin birden fazla olması, bazı hâllerde kuralın birden fazla yorumunu önlenemez kılmaktadır. Dolayısıyla hukuk kurallarının bu niteliği dikkate alındığında bir kanun hükmünün yargı organlarıncı farklı biçimde yorumlanabilmesi ve kurala ilişkin farklı içtihatların varlığı, tek başına kuralın belirsiz ve öngörülemez olduğu yargısına ulaşmayı haklı kılmaz. Bununla birlikte birden fazla içtihadın varlığı hukuk kurallarının temel bir özelliği olan, bireyin davranışını yönlendirebilme gücünü zayıflatacak bir boyuta ulaşmışsa kamu düzeninin bozulduğundan söz edilebilir. Bu durumda bireylerin hangi içtihadı göre davranışlarını yönlendirecekleri belirsizleşeceğinden öngörülebilirlik ortadan kalkar.'

ç. Yasemin Bodur, B. No: 2017/29896, 25/12/2018

İçtihadı birleştirme kararı gibi elverişli bir mekanizma bulunmasına rağmen bunun işletilmemesi neticesinde uyuşmazlığın çözümünde görev alan Daire ve Kurula göre farklı ve birbiriyle çelişkili kararlar ortaya çıkması ve bu durumun uzun sürmesi adil yargılanma hakkının ihlaline sebebiyet verebilir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı, ilave tediye alacağı, içtihat farklılığı, hakkaniyete uygun yargılanma.

Bir ilçenin Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfında (SYDV) hizmet akdine dayalı büro görevlisi olarak çalışan başvuru, kamu kurumu niteliğinde olduğunu ileri sürdüğü kurumda çalışması nedeniyle kendisinin kamu personeli olduğunu ileri sürerek 6772 sayılı Devlet ve Ona Bağlı Müesseselerde Çalışan İşçilere İlave Tediye Yapılması Hakkında Kanun uyarınca ilave tediye alacağının ödenmesi amacıyla dava açmıştır. Davanın kabulüne dair verilen karar istinaf incelemesinde kaldırılmış ve dava, Vakfın kuruluşunu düzenleyen Kanun'da ilgili vakıflara kamu tüzel kişiliği statüsü verilmediğini ve dolayısıyla bu vakıflarda çalışanların kamu işçisi sıfatına sahip bulunmaması nedeniyle ilave tediye alacağına hak kazanmayacakları gerekçesiyle davayı reddedilmiştir.

Somut olayda, Yargıtayın işveren konumundaki vakıfların hukuki statüsünün belirlenmesi amacıyla içtihadı birleştirme yoluna gittiğini ancak anılan kararda vakıfların

özel hukuka tabi tüzel kişi olduğu tespiti yapılmışsa da çalışan personel hususunda bir değerlendirme yapılmadığını, Yargıtay 22. Hukuk Dairesi kendi görüşü doğrultusunda olduğuna ilişkin değerlendirmeler yapmışken Yargıtay 9. Hukuk Dairesi ise İBK'nın çalışanların hukuki durumunu etkilemediği kanaatiyle görüşünde herhangi bir değişiklik yapmadığına vurgu yapmıştır. Ayrıca bu durumun istinaf mahkemesi niteliğindeki BAM daireleri arasında da devam ettiği anlaşılmıştır. Hâlihazırda, sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakfı çalışanlarının ilave tediye alacağına hak kazanıp kazanmayacağı hususunda yedi yıldan beri süren içtihat farklılığının derinleşmiş ve sürekli bir nitelik kazanmış olduğu kabul edilmiştir. Bu durum ise hukuki belirsizliğe yol açmaktadır ve bu belirsizliğin ortadan kaldırılmasını sağlayacak içtihadı birleştirme kararı gibi elverişli bir mekanizma bulunmasına rağmen bunun işletilmemiştir. Uyuşmazlığın çözümünde görev alan Daire ve Kurula göre farklı ve

'Ş 52... Vakfı çalışanlarının ilave tediye alacağına hak kazanıp kazanmayacağı hususunda yedi yıldan beri süren içtihat farklılığının derinleşmiş ve sürekli bir nitelik kazanmış olması, Dairelerin ve buna bağlı olarak alt dereceli mahkemelerin vardıkları sonucun davaların somut özelliğinden kaynaklanmaması ve hukuki belirsizliğe yol açan bu durumun ortadan kaldırılmasını sağlayacak içtihadı birleştirme kararı gibi elverişli bir mekanizma bulunmasına rağmen bunun işletilmemesi neticesinde uyuşmazlığın çözümünde görev alan Daire ve Kurula göre farklı ve birbiriyle çelişkili kararlar ortaya çıkmıştır. Başka bir anlamla derin ve süregelen farklılıkları ortadan kaldırmaya elverişli bir mekanizma niteliğindeki içtihadın birleştirilmesi yolunun işletilmemesi nedeniyle varılan sonucun başvuru için öngörülemez[dir].'

birbiriyle çelişkili kararlar ortaya çıkmak suretiyle derin ve süregelen farklılıkları ortadan kaldırmaya elverişli bir mekanizma niteliğindeki içtihadın birleştirilmesi yolunun işletilmemesi yolu ile sonucun başvuru için öngörülemez nitelikte olduğu ve bu durum hükümden bağımsız olarak yargılamanın hakkaniyetini zedelediği değerlendirilmiştir.

Sonuç olarak **başvurucunun Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmiştir.**

d. Nuran Erdoğan, 2018/36613, 17/11/2021

İctihat farklılığına rağmen bu farklılığın giderilmesine yönelik olarak mekanizmaların işletilmesi veya bu alanda yasal düzenlemelerin yapılması hâlinde icthadın farklılaşması yargılamayı bir bütün olarak hakkaniyete aykırı hâle getirmeyebilir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı, iş sözleşmesi, fesih, İctihadı Birleştirme Kurulu, 30 işçi kuralı.

Bir ilçenin Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfında (SYDV) çalışan başvuruçunun sözleşmesinin feshedilmesi üzerine açılan davada, ilk derece mahkemesi, 4857 sayılı Kanun'un 18. maddesinde öngörüldüğü şekilde fesih sırasında 30 işçi çalışmadığı gerekçesiyle davayı reddetmiştir. Kararda Yargıtay İctihatları Birleştirme Hukuk Genel Kurulunun (İBK) 9/6/2017 tarihli ilamında SYDV'lerin her birinin ayrı işyeri olduğu, her vakıf için işyeri düzeyinde toplu iş sözleşmesi yetkisi verileceği ve iş güvencesi bakımından otuz işçi sayısının her vakıf işyeri için aranması gerektiğinin belirtildiği ifade edilmiştir. Karar onanmıştır.

Başvuruçucu işçi sayısının belirlenmesiyle ilgili farklı kararlar nedeniyle hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasıyla bireysel başvuruda bulunmuştur.

'Ş 53... bir hukuk sisteminde çeşitli sebeplerle yargı icthadlarında farklılıkların oluşabilmesi doğaldır. Esas itibarıyla hukuk kurallarını yorumlama ve uygulama yetkisine sahip olan derece mahkemelelerinin icthad değişikliğine gitmiş olması da -bunu yeterince gerekçelendirdikleri sürece- tek başına adil yargılanma hakkının ihlali olarak kabul edilemez. Ancak bu yargısal icthad farklılıklarının hukuk güvenliği ve hukuki belirlilik ilkelerini zedelememesi için en önemli görev yüksek mahkemelere düşmektedir. Yüksek mahkemeler, yargı sistemine olan güveni sağlamak amacıyla aynı yargı koluna dâhil mahkemeler arasındaki derin ve süregelen icthad farklılıklarını ortadan kaldıracak nitelikteki mekanizmaları çalıştırarak söz konusu icthad farklılıklarını ortadan kaldırmalıdır. Yargılamanın hakkaniyeti bağlamında hukuk devleti ile hukuk güvenliği ilkelerine uyulduğundan söz edilebilmesi için öncelikli olan, ilgili yargısal süreçte oluşabilecek icthad farklılığının giderilmesidir.'

Somut olayda, SYDV'lerde çalışan işçilerin iş güvencesinden yararlanıp yararlanamayacaklarının belirlenmesi noktasında önem arz eden işçi sayısının nasıl belirleneceği hususunda var olan farklılığın 9/6/2017 tarihli İBK ile giderilmesinin ardından mevzuatta değişiklik yapıldığı ve bu değişiklik sonrasındaki Yargıtay Dairelerinin İBK kararının yürürlükten kalktığına ilişkin görüşleri incelenmiştir. Yargıtay 9. Hukuk Dairesi, İBK kararından önce yapılan fesihterle -söz konusu yargılama anılan kurul kararından sonra olsa dahi- işçi sayısının belirlenmesinde tüm SYDV'lerin gözönüne alınması gerektiğini kabul etmektedir. 22. Hukuk Dairesi ise 7144 sayılı Kanun'la yapılan değişikliğin geriye yürütülemeyeceğine dikkat çekerek anılan yasal değişikliklerden önce yapılan fesihterle -yargılama anılan yasal değişiklikten sonra olsa dahi- işçi sayısının tespitinde her bir vakfın tek tek dikkate alınması gerektiğini kabul etmiştir.

Somut olayda, başvuruçunun iş akdinin feshi sırasında var olan icthad farklılığı-

nın ilgili hukuki mekanizma olan ictihadı birleřtirme yoluyla ve fakat bařvurucunun aleyhine olan yorumun benimsenmesi suretiyle giderildiđi, daha sonra yapılan yasal deđiřiklik ile iřçiler aćısından lehe dűzenleme yapılmakla birlikte iř akdinin fesih tarihi dikkate alınarak bařvurucunun bu dűzenlemeden yararlandırılmadıđı ancak yűrűrlűđe iliřkin yorumun bariz takdir hatası veya keyfilik ićerdiđinin sűylenemeyeceđi hususları hep birlikte deđerlendirildiđinde yargılamanın hakkaniyetinin zedelenmediđi sonucuna varılmıřtır.

Sonuć olarak **bařvurucunun Anayasa'nın 36. maddesinde gűvence altına alınan adil yargılanma hakkının ihlal edilmediđine karar verilmiřtir.**

e. Selahattin Bayri, 2018/32374,15/9/2021

Mahkemelerin ilk kez karşılaştıkları hususlarda birbirinden farklı Kararlar vermesi adil yargılanma hakkının hemen ihlal edildiği anlamına gelmez. Bir içtihat farklılığından bahsedilebilmesi için sorunun müzminleşmiş hâle gelmesi gerekir.

Anahtar Kelimeler: OYAK, emekli gelir sistemi, içtihadı aykırılık, hakkaniyete uygun yargılanma.

Türk Silahlı Kuvvetlerinden emekli olan başvurucuya Ordu Yardımlaşma Kurumu (OYAK) bünyesindeki bağışa dayalı emekli geliri sisteminden yapılan toptan ödeme üzerine gelir vergisi beyannamesi verildikten sonra tahakkuk eden 19.115,92 TL gelir vergisi iki taksit hâlinde ödenmiştir. Başvurucu; sistemden yapılan toptan ödemenin 31/12/1960 tarihli ve 193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu'nun 75. maddesinin ikinci fıkrasının (6) numaralı bendi uyarınca alacak faizi olarak değerlendirilmesinin hukuka aykırı olduğunu, bu nedenle ödenen verginin iadesi gerektiğini iddia etmiş ve emsal gösterdiği 5 mahkeme kararını dayanarak Antalya 1. Vergi Mahkemesinde dava açmıştır. Bu mahkeme ileri sürülen iddiaların hiçbirini vergi hatası sayılan hâllere dâhil olmadığını böylece başvurunun reddedilmesinde hukuka aykırılık bulunmadığını kabul etmiştir. Yasal süreçlerden geçen karar kesinleşmiştir.

Başvurucu, derece mahkemelerinin yerleşik hâle gelen içtihadı gerekçe göstermeksizin sapmasının adil yargılanma hakkını ihlal ettiğini öne sürmüştür.

Derinleşmiş içtihat farklılığından söz edilebilmesi için görüş ayrılıklarının uzun yıllardır devam ettiğinin ortaya konulmuş olması gerekir. Somut olayda başvuru tarafından emsal gösterilen beş kararda Ankara Vergi Mahkemelerinin uyuşmazlığı verginin konusunda hata hâli olarak kabul ettiği görülmekle beraber bir kısmı tek derecede, bir kısmı ise Bölge İdare Mahkemesinden incelenerek kesinleşen beş karardan hareketle derinleşmiş bir içtihat farklılığından bahsedilemeyeceği sonucuna varılmıştır. Bunun yanında, içtihadın yerleşik hâle gelip gelmediğinin tespitinde içtihat mahkemesi olan Danıştay kararları hayati önem taşımaktadır ve başvuru bu hususta Danıştay kararları ibraz edememiştir. Ayrıca, başvuru,

Ankara Bölge İdare Mahkemesi dışındaki bölge idare mahkemelerinin kararlarını ibraz edememiştir. Somut olayda Bölge İdare Mahkemesi başvurunun ibraz ettiği kararlarla ilgili olarak açık bir değerlendirme yapmamış ise de Mahkemenin kararında başvurunun ibraz ettiği kararlardaki görüşler Mahkeme bağışa dayalı emekli geliri sisteminden yapılan toptan ödemelerin gelir vergisine tabi olup olmadığıyla ilgili uyuşmazlıkların vergi hatası niteliğinde olmadığı sonucuna detaylı bir tartışmadan sonra varıldığı anlaşılmıştır.

Sonuç olarak bu iddialar yönünden adil yargılanma hakkının ihlal edilmediğine karar verilmiştir.

'Ş 42. Mahkemelerin münferit bazı olaylarda farklı kararlar vermesi kuralın öngörülebilir olma niteliğini yitirdiğinin söylenebilmesi için yeterli olmayıp içtihat farklılığının derinleşmiş ve müzmin hâle gelmiş olması gerekir. Ayrıca spesifik bazı olaylarda verilmiş farklı kararların bulunduğu hareketle içtihat farklılığının derinleştiği ve süregelen bir boyut kazandığı da kabul edilemez. Anayasa Mahkemesinin bir konuyla ilgili olarak verilmiş tüm mahkeme kararlarını yeknesak hâle getirme gibi bir işlevi bulunmadığı gibi mahkeme kararlarındaki hukuka aykırılıkları giderme ödevi de mevcut değildir.'

f. Aşır Tunç, 2015/7453, 22/12019

Yargıtay Dairesinin içtihat değişikliğine gitmiş olması tek başına adil yargılanma hakkının ihlali olarak kabul edilemez ise de bir içtihat değişikliğine gittikten sonra bu kararından farklı olarak aynı Dairenin eski içtihadına gerekçe göstermeksizin dönmesi ve sonradan da farklı kararlar vermesi hukuki belirsizliğe yol açar.

Anahtar Kelimeler: Zilyetlik, kazandırıcı zamanaşımı, içtihat farklılığı, hukuksal belirsizlik.

1999 yılında zilyetlik yoluyla olağanüstü kazandırıcı zamanaşımına dayalı olarak açılan tapu iptali ve tescil davasının 2008 yılında açılan bağlantılı davalarla birleştirilmesinden sonra davaların reddine karar verilmiştir. Ankara 3. Asliye Hukuk Mahkemesi (Mahkeme) tapu kaydında malikin kim olduğunun anlaşılamadığını ayrıca Anayasa Mahkemesinin 17/3/2011 tarihli kararı ile 4721 sayılı Kanun'un 713. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan ve somut başvuruya konu birleşen davanın da dayanağını oluşturan "ölmüş" sözcüğünü iptal ettiğini, bu sebeplerle anılan maddede sayılan şartların gerçekleşmediğini belirtmiştir.

Başvurucu, Yargıtay 8. Hukuk Dairesinin emsal nitelikteki çok sayıda kararına rağmen Anayasa Mahkemesinin iptal kararının geçmişte kazanılmış haklara etki edecek şekilde geriye dönük olarak uygulandığını, derece Mahkemesi kararının Yargıtayın yerleşik içtihadına aykırı olduğunu öne sürmüştür.

Somut olayda Anayasa Mahkemesinin 2011 yılındaki iptal kararından sonra daha önce anılan hükme dayalı olarak mülkiyeti kazanan kişiler yönünden söz konusu kararın etkilerinin tartışılmıştır. Yargıtay 8. Hukuk Dairesinin gerek başvuruya konu dava öncesi gerekse dava sonrası çeşitli kararlarında, Anayasa'nın 153. maddesinin beşinci fıkrası gereğince Anayasa Mahkemesinin iptal kararlarının geriye yürüyemeyeceği özellikle vurgulandığını, zilyet lehine kazanılmış (müktesep) hak doğduğundan Anayasa Mahkemesince yürürlüğün durdurulması kararının verildiği 17/3/2011 tarihi ya da davanın açıldığı tarihten hangisi önce ise o tarihe kadar kazanma şartları tamamlanmışsa tapunun iptaliyle zilyet adına tesciline karar verilmesi gerektiğini değerlendirmiştir.

Somut olayda, Yargıtayın aynı dairesinin diğer içtihadıyla çelişecek şekilde karar verildiğini, makul bir gerekçe de ortaya konulmadığını ve sonrasında istikrarlı bir şekilde uygulanmadan benzer nitelikteki uyuşmazlığın zıttı olacak şekilde davanın neticelendiğini tespit ederek hukuki belirsizliğe yol açıldığı kabul etmiştir.

Sonuç olarak başvurunun Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmiştir.

'Ş 64 ... bir hukuk sisteminde bölgesel veya görevsel yetki farklılıkları sebebiyle yargı içtihatlarında farklılıklar oluşabilmesi doğaldır. Bu yargısal içtihat farklılıklarının hukuk güvenliği ve hukuki belirlilik ilkelerini zedelememesi için en önemli görev yüksek mahkemelere düşmektedir. Esas itibarıyla hukuk kurallarını yorumlama ve uygulama yetkisine sahip olan Yargıtay Dairesinin içtihat değişikliğine gitmiş olması tek başına adil yargılanma hakkının ihlali olarak kabul edilemez ise de somut olayda bu içtihattan sonraki kararlarında da aynı Dairenin eski içtihadını sürdürdüğü dikkate alınmalıdır. Diğer bir deyişle başvurunun açtığı davada verilen karar Yargıtayın önceki içtihadına uygun olmadığı gibi bu karardan sonraki tarihlerde verilen içtihadı da uygun değildir.'

g. Engin Selek, B. No: 2015/19816, 8/11/2017 (Farklı Yargı Kolları Arasında İctihat Farklılaşması)

İctihada ilişkin farklılıklar aynı yargı kolları içerisinde olabileceği gibi farklı yargısal kollar arasında da çıkabilir. Ayrıca İctihat farklılığından söz edilebilmesinin ön şartı, dava konusu edilen uyuşmazlıkların, özü itibarıyla aynı mahiyette olmasıdır. Bunun yanında hukukun üstünlüğü ilkesine zarar verecek şekilde açıkça keyfilik içeren bir yaklaşımdan kaynaklanmadığı sürece yasa hükmünün yorumlanmasına ilişkin olarak yüksek mahkemenin yaptığı seçimi denetlemek Anayasa Mahkemesinin görevi içerisinde yer almaz.

Anahtar Kelimeler: TSK, vazife malullüğü, Sosyal Güvenlik, AYİM.

Türk Silahlı Kuvvetlerinde (TSK) uzman çavuş olarak görev yapan başvurusunun sözleşmesi-atışlar sırasında yüksek patlama sesi nedeniyle rahatsızlığı üzerine feshedilmiştir. Başvurucunun, zararların tazmini amacıyla açtığı davada Askeri Yüksek İdare Mahkemesi (AYİM), maddi ve manevi tazminat taleplerinin kısmen kabulüne karar vermiş ve tazminat miktarını 5434 sayılı Kanun'un ek 79. maddesi uyarınca yapılan ek ödemeyi toplam tazminat miktarından indirmek suretiyle belirlemiştir.

Başvurucu, bedensel zararın tazmini talebiyle açılan davalarda 6098 sayılı Kanun'un 55. maddesinin uygulanması ve bu bağlamda tazminat miktarının hesaplanması noktasında AYİM'in, aleyhine sonuç doğuracak şekilde Yargıtayın yerleşik içtihadında benimsediği yaklaşımdan farklı bir yaklaşım benimsemesinden şikâyet etmiştir.

Somut olayda, birbirinden farklı olan yargısal kollardaki yargısal sùjelerin talep edilen haklara ilişkin olarak yapmış olduğu değerlendirmelerinde farklı yargı alanlarındaki uyuşmazlıkları çözmekle görevli her bir yüksek mahkeme kendi yargı kolunun görev alanındaki dava tiplerine göre özü itibarıyla aynı nitelikteki uyuşmazlıklarda farklı bir bakış açısıyla olaya yaklaşabilecekleri ve hukuki gerekçelerini de göstererek farklı sonuçlara ulaşabilecekleri anlaşılmıştır. İctihat farklılığının açıkça keyfilik oluşturan bir durumdan kaynaklandığı saptanmadığı sürece bu durum anayasal anlamda makul kabul edilebilir ve adil yargılanma hakkının ihlaline tek başına sebebiyet vermediği değerlendirilmiştir. Bu değerlendirmeler sonrasında, somut olayda, bedensel zararın tazmini talebiyle açılan davalarda 6098 sayılı Kanun'un 55. maddesinin uygulanması kapsamında 5434 sayılı Kanun'un ek 79. maddesi uyarınca yapılan ek ödemenin tazminattan mahsup edilip edilemeyeceğiyle ilgili AYİM (ve Danıştay) ile Yargıtayın yorumu birbirine taban tabana zıt olduğu tespit edilmiştir. Bununla

beraber, ilgili mahkeme ilenin 6098 sayılı Kanun'un 55. maddesinin ifadesiyle "ifa amacını taşımayan ödeme" olarak kabul edilip edilemeyeceğiyle, dolayısıyla anılan hükmün uygulanmasıyla ilgili yorum ve değerlendirmesi, somut olay bağlamında tatmin edici bir gerekçeyi içermektedir. Bu mahkemenin yorumunun öngörülemez nitelikte olmadığı ayrıca bu kabul ve yorum hukukun üstünlüğü ilkesine zarar verecek şekilde bariz takdir hatası ya da açık bir keyfilik de içermediği tespit edilmiştir.

Sonuç itibarıyla hakkaniyete uygun yargılanma ilkesi ihlal edilmemiştir.

'Ş 71. Her biri kendine özgü farklı dava türlerine bakan farklı yargı kollarındaki mahkemelerin son derece mahkemesi konumundaki Yargıtay ve AYİM'in, hukuki dayanaklarını ve gerekçelerini göstermek şartıyla benzer nitelikteki uyuşmazlıklarda uygulayacakları aynı Kanun hükmünün yorumunda farklı bir yaklaşım geliştirmeleri kaçınılmaz bir sonuç ve makul karşılanabilir bir durum olarak kabul edilmelidir.'

3. İCTİHAT FARKLILIĞININ DİĞER HAKLARLA İLİŞKİSİ

a. Ford Motor Company, B. No: 2014/13518, 26/10/2017

İctihatların birleştirilmesi için İctihatları Birleştirme Kuruluna başvuru yapılmasına karşın bu başvurunun sonucu beklenmeksizin karar düzeltme incelemesinin yapılması ayrıca aynı kanun hükmünün farklı dairelerce yorumlanması böylece belirsizliğe ve öngörülebilirliğe sebebiyet verilmesi anayasal bağlamda hakların ihlaline sebebiyet verebilir.

Anahtar Kelimeler: İctihadı birleştirme, kanunilik, öngörülebilirlik, hukuksal belirlilik, mülkiyet, hakkaniyet.

Başvurucu şirket, Amerika Birleşik Devletleri'nde (ABD) mukim olup Türkiye'de kurulan Ford Otomotiv Sanayi Anonim Şirketinin (Ford Otomotiv) ortağıdır. ABD ile Türkiye arasında imzalanan Gelir Üzerinden Alınan Vergilerde Çifte Vergilendirmeyi Önleme ve Vergi Kaçakçılığına Engel Olma Anlaşması (ÇVÖA) ve 1 seri No.lu Genel Tebliği hükümlerine dayanarak, ÇVÖA'nın 10. maddesinde belirtilen %15 oranını aşan tevkifat tutarına ilişkin 9.738.652,46 TL farkın iadesi istemiyle vergi dairesine Vergi Usul Kanunu hükümleri uyarınca düzeltme başvurusunda bulunmuştur. Başvurusunun reddi üzerine dava açmıştır. Vergi Mahkemesi davayı reddetmiş, Danıştay Dördüncü Dairesi esastan farklı bir gerekçe ile ret kararını onamıştır. Başvurucu 193 sayılı Kanun'un geçici 61. maddesine göre yapılması gereken stopajın oranının coğrafi olarak Dördüncü Dairenin görev alanında bulunan yerlerdeki mükellefler yönünden %19,8, Üçüncü Dairenin görev alanındakiler yönünden ise %15 şeklinde uygulanması şeklinde birbirinden farklı icthatlarının bulunduğunu, icthatların birleştirilmesi için Danıştay İctihatları Birleştirme Kuruluna başvuru yapıldığını fakat bu başvurunun sonucu beklenmeksizin karar düzeltme isteminin reddedildiğini ifade etmiştir.

Somut olayda, Danıştayın iki dairesi arasında ortaya çıkan görüş ayrılığının, ülke

'Ş 65. Hukuk kurallarının belirli olması, bunlara ilişkin yorumların değiştirilemeyeceği anlamına gelmez. Aksine bazı durumlarda icthad değişikliği hukukun gelişmesi ve güncel gelişmelere uyarlanması bakımından gerekli bir hâl alabilmektedir...

Ş 69. Aynı kanun hükmüne ilişkin iki farklı yorumun yürürlükte bulunması ve bu yorumlardan birine geçerlilik sağlayacak şekilde icthadın birleştirilememesi hukuk kurallarının, muhataplarının davranışlarına yön verme kapasitesini ve dolayısıyla öngörülebilirliğini zayıflatmaktadır. Uygulanacak stopaj oranı hususunda bir kesinliğin ve belirliliğin bulunmaması, mükelleflerin hangi oranı esas alarak geleceğe yönelik iş ve işlemlerini planlayacakları, bu planlar çerçevesinde davranışlarını yönlendirecekleri hususunda belirsizliklerin oluşmasına neden olmaktadır. Bu durum hukuki belirlilik ve öngörülebilirlik ilkelere ters düşeceği gibi bireylerin yargı sistemine ve mahkeme kararlarına güvenini de sarsmaktadır.'

içinde iki farklı stopaj oranının uygulanması sonucunu doğurduğu kabul edilmiştir. Bunun yanında 9/4/2003 tarihinde yürürlüğe giren geçici 61. maddenin yeni uygulanmaya başlanan bir kanun hükmü olmadığı anlaşılmıştır. Bu maddenin Dairenin karar verdiği tarih itibarıyla yaklaşık on yıllık bir uygulamasının olduğu tespit edilmiştir. Somut olayın şartları yönünden on yıllık süre, söz konusu maddenin yorumuna ilişkin içtihadın yerleşmesi ve yeknesaklık kazanması bakımından yeterli uzunlukta olmasına rağmen bu süre zarfında kanunun yorumunda yeknesaklığın sağlanamadığı, dairelerin görev sahasına bağlı olarak farklı kararların verilmesi sonucunu doğurduğu tespit edilmiştir. Bu durumun öngörülebilirliğe ve hukuksal belirsizliğe neden olduğu değerlendirilmiştir.

Sonuç olarak **Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar verilmiştir.**

b. Muharrem Kılıç, B. No: 2012/1071, 11/3/2015 (Mahkemeye Erişim Hakkı ile İlişki)

Başvurucuların davranışlarını düzenleyebileceği usul kurallarının önceden öngörüle-meyecek şekilde yorumlanmasındaki belirsizlikler mahkemeye erişim hakkının ihlali-ne sebebiyet verebilir.

Anahtar Kelimeler: Mahkemeye erişim, adil yargılanma hakkı, belirsizlik, öngörü-lemezlik, adli tatil.

Kamu kurumunda çalışan başvurucuya disiplin cezası verilmiştir. Başvurucunun Bursa 3. İdare Mahkemesinde (Mahkeme) açtığı dava ise reddedilmiş ve karar başvurucunun ve-kiline tebliğ edilmiştir. Başvurucunun vekili tarafından verilen temyiz dilekçesi üzerine Danıştay Onikinci Dairesi, 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 8. maddesinin 3. bendinde belirtilen süreler geçirildikten sonra temyiz dilekçesinin verildiğinin anlaşıldığı gerekçesiyle temyiz isteminin süre aşımı yönünden reddine karar vermiş ve karar düzeltme aşamasından geçen karar kesinleşmiştir.

Başvurucu, "Eylül'ün beşine kadar" ibaresini Danıştay dairelerinin farklı yorumladığını, kimi dairelerin adli tatilin son gününü 5 Eylül olarak kabul ederken kimi dairelerin 4 Eylül olarak kabul ettiğini, temyiz başvurusunun süre aşımı yönünden reddedildiğini belirterek, adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

Somut olayda, Danıştay Daireleri ve İDDK'nın Eylül'ün beşinin de ara verme süresi içinde de-ğerlendirileceği, sürenin yedi gün uzaması nedeniyle 12 Eylül tarihinde yapılan temyiz baş-vurusunun süresinde yapıldığının kabulü gerektiğine hükmettiği kararları bulunduğu gibi ara vermenin son gününün Eylül'ün dördü olarak belirlendiği, sürenin bitiminin çalışmaya ara verme zamanına rastladığı durumlarda sürenin, ara vermenin sona erdiği günü, yani Eylül'ün dördünü izleyen tarihten itibaren 11 Eylül çalışma saati bitimine kadar uzadığı, 12 Eylül tarihinde yapılan karar düzeltme isteminde süre aşımı bulunduğu yönünde kararları da bulunduğu anlaşılmıştır. Bu durumun ise bireyler açısından adli tatilin bittiği tarihi ve bu tarihe göre başvuru sürelerini belirleme imkânı verecek şekilde öngörülebilir olma-dığı Kabul edilmiştir. Aynı meseleye ilişkin olarak Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kararında ise; adli tatilin son gününün 5 Eylül olduğu, sürenin son gününün adli tatile rastlaması hâlinde sürenin adi tatilin bitiminden itiba-ren yedi gün uzayacağı, bu durumda süre-nin son gününün 12 Eylül olacağına karar verildiğine işaret edilmiştir. Meseleye ilişkin olarak aynı ve/veya farklı yargısal mercilerin verdikleri bu kararlar, başvurucunun davra-nışını ona göre düzenleyebileceği usul ku-rallarının önceden öngörülemezlikler nede-niyle değerlendirilmiştir.

Sonuç olarak **başvurucunun, adil yargı-lanma hakkının en temel unsurlarından biri olan mahkemeye erişim hakkı ihlal edilmiştir.**

'§ 29. Bir kanuni düzenlemenin bireylerin davranışını ona göre düzenleyebileceği kadar kesinlik içermesi, kişinin gerektiği takdirde hukuki yardım almak suretiyle, bu kanunun düzenlediği alanda belli bir eylem nedeniyle ortaya çıkacak sonuç-ları makul bir düzeyde öngörebilmesi gerekmektedir. Öngörülebilirliğin mut-lak ölçüde olması gerekmez. Kanunun açıklığı arzu edilir bir durum olmakla birlikte bazen aşırı bir katılığı da berabe-rinde getirebilir. Oysa hukukun ortaya çıkan değişikliklere uyulanabilmesi ge-rekmektedir. Birçok kanun, işin doğası gereği, yorumlanması ve uygulanması pratik gerçekliğe bağlı olan yoruma açık formüller içermektedir'

Ç. HUKUK KURALLARININ YORUMLANMASI VE DELİLLERİN DEĞERLENDİRİLMESİNE İLİŞKİN İSTİSNAİ DURUMLAR

1. GENEL AÇIKLAMALAR

Bireysel başvuru yolunda en yoğun ileri sürülen iddialar, adil yargılanma hakkını ilgilendirmektedir. Sayıca mahkemenin iş yükünün artmasına sebep olan adil yargılanma hakkını ilgilendiren bu taleplerin azalması amacıyla çeşitli yorumlar geliştirilmiştir. Bunlardan birisi de çoğunlukla kabul edilebilirlik kriteri içinde ele alınan “açık keyfilik ve bariz takdir hatası” bulunmaması nedeniyle açıkça dayanaktan yoksunluktur. Anayasa Mahkemesi çok sayıda kararında “açık keyfilik ve bariz takdir hatasının bulunmaması nedeniyle” kabul edilemezlik kararı verildiği söylenebilir. Bunun en önemli sebeplerinden birisi bireysel başvuru yolunun ikincillik özelliğidir. İkincillik bağlamında kanun yolunda incelenmesi gereken hususları, Mahkeme kural olarak temyiz ve istinaf incelemesi yapan dördüncü düzey mahkeme olduğu eleştirilerini de savuşturmak amacıyla, kabul edilemez bulmaktadır. Bu durumun istisnalarından birisi “açık keyfilik ve bariz takdir hatasının” varlığıdır.

Hâkime takdir yetkisi bırakılmayan, diğer bir deyişle, belirsiz alanda bulunmayan meselelerde hâkimin açık kuralın aksi yönde bir uygulama yapması “açık keyfilik ve bariz takdir hatası” teşkil eder. Açık keyfilik ve bariz takdir hatası incelemesi, çok istisnai şartlara bağlı olduğu ve ikincillik ilkesi kapsamında uygun görülmediği için, bu sebebe dayanarak çok az sayıda ihlal kararı verilmiştir. Özellikle yargılamanın içeriğinin ve sonucunun adil olup olmadığına dair olağan iddialar, önceki yargılama aşamalarında giderilmesi gerektiği için, ancak açıkça vicdanı yaralayan, adalet duygusunu zedeleyen keyfilikler ve hatalar bu kapsamda incelenmektedir.

Açık Keyfilik veya Bariz Takdir Hatasına ilişkin inceleme Açık Bir Kuralın Uygulanmaması ve Mahkemenin Kuralın Anlamını Tespitte, Maddi Vakıayı ve Delilleri Değerlendirmede Bariz Bir Hata Yapması başlıkları altında yapılmıştır.

2. AÇIK BİR KURALIN UYGULANMAMASI

a. Kenan Özteriş, B. No: 2012/989, 19/12/2013

Yedek subay adayı olarak alınan askerlik kararının uzun dönem er olarak tadil edilerek askere bu statüde sevk edilme işlemine esas alınması yargılamada uygulanacak kanun hükmüne açık aykırılık teşkil edeceğinden yargılama makamı tarafından yapılan yorum öngörülemez niteliktedir ve bariz takdir hatası içerir.

Anahtar Kelimeler: Yargılamada uygulanacak kanun hükmü, açık aykırılık, bariz takdir hatası, öngörülemezlik, yorum.

Başvurucu, askerden terhis edilmesine rağmen tekrar askere çağırılması üzerine açtığı dava neticesinde AYİM’ce verilen kararın hakkaniyete uygun olmadığını ileri sürmüştür.

Olayda, 10/9/2002 tarihinde “hırsızlık” suçundan mahkûm olan ve beş yıllık deneme süresinden sonra 30/11/2010 tarihinde askerliğe sevk edilen başvuru, askerlik hizmetini 30/5/2011 tarihinde tamamlayarak terhis olmuştur. AYİM, eski TCK’daki ertelemeye ilişkin düzenlemenin uygulanmamasını ve böylece başvuru mahkûmiyet nedeniyle uzun dönem er olarak askere çağırılmasını “askerî mevzuata uygun” bulmuştur. Başvurucunun yedek subay adayı olarak alınan askerlik kararının uzun dönem er olarak tadil edilerek askere bu statüde sevk edilme işlemine esas alınması, 765 sayılı Mülga Kanun’un 95. maddesinin açık hükmüne aykırılık teşkil etmektedir. Zira başvuru mahkûmiyet hükmü, tecil şartlarına uyulması nedeniyle,

hukuk nazarında esasen vaki olmamıştır. Hukuken vaki olmamış sayılan mahkûmiyetin, hüküm ve sonuçlarını devam ettiriyormuş ve hayatîyetini koruyormuşçasına bir idari işleme esas alınmasının ilgili idari işleme hukuki geçerlik kazandırdığı söylenemez. Başvuru konusu olayda, başvuru hakkında verilen mahkûmiyetin tecil edilmesinin sonuçları ile ilgili açık bir kanun hükmü mevcuttur. Bu hükme verilecek olağan anlam bellidir ve başvuru buna göre kendisine muamele edileceğini beklemektedir. Ancak AYİM 2. Dairesi, açık olan kanun hükmüne olağanın dışında farklı bir anlam verip buna göre uygulama yapmıştır. Bu yorum öngörülemez niteliktedir ve bariz takdir hatası içerir.

§ 64. “...başvurucu hakkında verilen mahkûmiyetin tecil edilmesinin sonuçları ile ilgili açık bir kanun hükmü mevcuttur. Bu hükme verilecek olağan anlam bellidir ve başvuru buna göre kendisine muamele edileceğini beklemektedir. Ancak AYİM 2. Dairesi, açık olan kanun hükmüne olağanın dışında farklı bir anlam verip buna göre uygulama yapmıştır. ...Buna göre, AYİM 2. Dairesinin 3/5/2012 tarih ve E.2011/1465, K.2012/482 sayılı kararındaki yorumu “öngörülemez” niteliktedir ve “bariz takdir hatası” içermektedir.

b. Mehmet Geçgel, B. No: 2014/4187, 18/4/2019

Hükmedilen cezanın ertelenerek henüz kesinleşmemiş olmasına karşın yargılama makamınca ortada gerçek bir mahkûmiyet varmış gibi değerlendirerek başvurucunun terör olaylarından doğan zararların tazmin edilmesi isteminin reddedilmesi bariz takdir hatası içerir.

Anahtar Kelimeler: Kesinleşme, mahkûmiyet, açık aykırılık, bariz takdir hatası.

Terör örgütüne yardım ve yataklık suçundan 1/3/1926 tarihli ve 765 sayılı mülga Türk Ceza Kanunu'nun 169. maddesi uyarınca 3 yıl ağır hapis cezası ile cezalandırılmasına karar verilen başvurucunun terör olaylarından doğan zararların tazmin edilmesi istemi mahkûmiyet hükmü bulunduğu gerekçesiyle reddedilmiştir. Somut olayda başvuru hakkında Devlet Güvenlik Mahkemesi tarafından hükmedilen ceza 21/12/2000 tarihli ve 4616 sayılı 23 Nisan 1999 Tarihine Kadar İşlenen Suçlardan Dolayı Şartla Salıverilmeye, Dava ve Cezaların Ertelenmesine Dair Kanun kapsamında ertelenmiş, dolayısıyla kesinleşmemiştir. Bu durumda ortada ceza hukuku ilkelere göre bir mahkûmiyetin var olduğu söylenemeyeceğinden İdare Mahkemesi kararındaki değerlendirmenin bariz takdir hatası içerir.

§ 30. "İdare Mahkemesinden beklenen husus, kesinleşmediği için hüküm ifade etmeyen DGM kararını kendi hükmüne esas almamasıdır. Oysa İdare Mahkemesi, kesin hükme bağlanması ertelenmiş bulunan DGM kararını ortada gerçek bir mahkûmiyet varmış gibi değerlendirerek sonuca varmıştır. Sonuç olarak İdare Mahkemesi kararındaki değerlendirmenin bariz takdir hatası içerdiği anlaşılmaktadır."

c. İsmet Murtezaoglu, B. No: 2018/17312, 18/10/2022

İşe iade talebiyle açılan davada ikale teklifinin davalı işverenden geldiğinin açıkça yazılı olduğu görülmesine rağmen bölge adliye mahkemesi tarafından delilin yanlış değerlendirilerek ikale teklifinin başvurucudan geldiği ve buna göre iradesinin fesada uğratıldığına ispat edilemediği yorumu bariz takdir hatası içerir.

Anahtar Kelimeler: İ kale sözleşmesi, delilin yanlış değerlendirilmesi, açık aykırılık, bariz takdir hatası.

Başvurucu 23/7/2014 tarihli belirsiz süreli iş sözleşmesi ile davalı işyerinde operasyon direktörü olarak çalışmaya başlamış, 8/2/2017 tarihli ikale sözleşmesi ile iş akdi sona ermiştir. İşe iade talebiyle açılan davada (Mahkemece davanın kabulüne karar verilirken iki olguya dayanılmıştır. Bunlar, ikale teklifinin başvuru tarafından ileri sürüldüğüne ilişkin dosyada herhangi bir delil bulunmadığı ve sözleşme kapsamında başvurucuya herhangi bir ek menfaat (ödeme) sağlanmadığıdır.) Bölge adliye mahkemesi ret gerekçesinde ikale sözleşmesinin birinci maddesine göre ikale teklifinin başvurucudan geldiğini ve başvurunun iradesinin fesada uğratıldığına ispat edilemediğini belirtmiştir.

Başvuruya konu dosya incelendiğinde ise taraflar arasında imzalanan 8/2/2017 tarihli ikale sözleşmesinin birinci maddesinin ikinci fıkrasında “Şirket ikaleye icaba ilişkin 8/2/2017 tarihli bildirimi ile var olan iş sözleşmesini hiçbir baskı uygulamaksızın ve tamamen çalışanın özgür iradesine bırakarak karşılıklı olarak feshetmek istediğini çalışana iletmıştır.” şeklinde ikale teklifinin davalı işverenden geldiğinin açıkça yazılı olduğu görülmektedir. Başvurucu ise sözleşmeyi ihtirazi kayıt koyarak imzalamıştır. İ kale sözleşmesinin kim tarafından teklif edildiği meselesi uyuşmazlığın sonucuna doğrudan etkili,

§ 49. Dolayısıyla davanın sonucuna etkili olan bir olgu olan ikale sözleşmesi teklifinin işverenden geldiği açık olmasına rağmen bölge adliye mahkemesinin öngörülemez bir yaklaşımla ikale teklifinin başvurucudan geldiğini kabul etmesinin usul güvencelerini anlamsız kılan bariz bir takdir hatası olduğu kanaatine ulaşılmıştır.

önemli bir olgudur. Başvurucunun ikale sözleşmesi teklifinin işverenden geldiği hususunun, başvuru konusu dosya kapsamındaki sözleşme metni ve diğer delillerle sabit olduğu tereddüde yer vermeyecek şekilde açıktır. Bölge adliye mahkemesi ise öngörülemez bir şekilde sübuta ermiş olan bu olguyu gözardı etmiş ancak aksi bir kanaate nasıl ulaştığı hususunda herhangi bir açıklamada bulunmamıştır. Buna göre mahkeme davanın sonucuna etkili bu olguyu açıkça hatalı şekilde değerlendirecek sonuca ulaşmıştır.

3. KURALIN ANLAMINI TESPİTTE, MADDİ VAKIYI VE DELİLLERİ DEĞERLENDİRMEDE BARİZ TAKDİR HATASI YAPILMASI

a. **M. B. [GK], B. No: 2018/37392, 23/7/2020**

Medeni haklarla ilgili uyuşmazlıklarda hukuk kurallarının açıkça keyfi veya hakkın tesliminden kaçınacak (adaleti hiçe sayacak) biçimde yorumlanması usule ilişkin güvenceleri anlamsız hâle getireceğinden adil yargılanma hakkının ihlalinin söz edilebilir.

Anahtar Kelimeler: Serbest meslek faaliyeti, baro levhası, kamu hizmeti, istihdam yasağı, açık aykırılık, bariz takdir hatası.

Eski Cumhuriyet savcısı olan ve HSYK kararıyla 6749 sayılı Kanun'daki usul uyarınca meslekten çıkarılan başvurucunun baro levhasına kaydedilme talebi kabul edilmiştir. Adalet Bakanlığı bu işleme karşı açılmıştır. Davada çözüme kavuşturulması gereken temel mesele başvurucunun baro levhasına kaydolma, diğer bir ifadeyle avukatlık mesleğine kabul şartlarını taşıyıp taşımadığıdır. Bu şartlar 1136 sayılı Avukatlık Kanunu'nun 3. maddesinde düzenlenmiştir. Anılan maddenin birinci fıkrasının (f) bendinde avukatlığa kabul şartlarından biri de bu Kanun'a göre avukatlığa engel bir hâlin bulunmaması şeklinde ifade edilmiştir. Avukatlığa engel durumlar ise 1136 sayılı Kanun'un 5. maddesinin birinci fıkrasında sekiz bent hâlinde sayılmıştır. 1136 sayılı Kanun'un 5. maddesinin üçüncü fıkrasında, birinci fıkranın (a) bendinde yazılı cezalardan birini gerektiren bir suçtan kovuşturma altında bulunulması hâlinde, avukatlığa alınma isteği hakkındaki kararın bu kovuşturmanın sonuna kadar bekletilmesine karar verilebileceği belirtilmiştir. Ancak Mahkemenin iptal gerekçesi başvurucunun baro levhasına kaydedilme isteğinin bekletilmesi gerektiği gerekçesine dayanmadığından, aksine başvurucunun avukatlık mesleğine kabul edilmemesi gerektiğine dair olduğundan 1136 sayılı Kanun'un 5. maddesinin üçüncü fıkrasının kapsamına ilişkin bir değerlendirme yapılmasına ihtiyaç bulunmamaktadır. Mahkemenin iptal kararında, 1136 sayılı Kanun'un 5. maddesinin ilgili kısmının metnine yer verilmiş ise de başvurucunun avukatlık mesleğine kabul şartlarını taşımadığı sonucuna ulaşırken belirtilen maddedeki şartlardan birine dayanılmamıştır. Kararda 667 sayılı KHK'nın ilgili hükümlerinden yola çıkılarak ve avukatlık mesleğinin niteliklerine vurgu yapılarak başvurucunun avukatlık mesleğine kabul şartlarını taşımadığı hükmüne varılmıştır. Mahkemece yapılan yargılama-

§ 103. Şu hâlde -avukatlığın maddi anlamda bir kamu hizmeti olup olmadığına dair tartışmadan bağımsız olarak- 6749 sayılı Kanun'un 4. maddesinin (2) numaralı fıkrasında belirtilen kamu hizmetlerinde istihdam yasağının bir serbest meslek faaliyeti olan avukatlık yapmayı da kapsadığı şeklindeki yorum oldukça zorlama ve öngörülemez olduğu, dolayısıyla usule ilişkin güvenceleri anlamsız hâle getirdiği kanaatine varılmıştır.

nın adil yargılanma ilkelerini ihlal edip etmediğinin değerlendirilmesinde incelenmesi gereken mesele, Mahkemenin vardığı bu sonucun ilgili mevzuatın hakkın tesliminden kaçınacak ölçüde öngörülemez bir biçimde yorumlanmasına dayanıp dayanmadığıdır.

Meslekten çıkarılan başvurucunun anılan Kanun'un 4. maddesinin (2) numaralı fıkrasına göre bir daha kamu hizmetinde istihdam edilme yasağının kapsamında olduğu hususunda tartışma bulunmamaktadır. Tartışmalı olan husus, avukatlık yapmanın da belirtilen yasak kapsamında kalıp kalmadığıdır. Mahkeme avukatlığın kamu hizmetinde istihdam edilme yasağının kapsamında olduğu sonucuna ulaşarak başvurucunun terör örgütlerinin ve millî güvenliğe karşı faaliyette bulunduğu kabul edilen diğer yapıların kamu kurum ve kuruluşlarındaki varlığını ortadan kaldırmayı amaçlayan 667 sayılı KHK'ya dayanılarak olağanüstü bir tedbir olarak meslekten çıkarıldığı gözetildiğinde avukatlık mesleğine kabul şartlarını taşımadığı sonucuna ulaşmıştır. Ancak avukatlığın maddi anlamda bir kamu hizmeti olup olmadığına dair tartışmadan bağımsız olarak 6749 sayılı Kanun'un 4. maddesinin (2) numaralı fıkrasında belirtilen kamu hizmetlerinde istihdam yasağının bir serbest meslek faaliyeti olan avukatlık yapmayı da kapsadığı şeklindeki yorumun oldukça zorlama ve öngörülemez olduğu, dolayısıyla usule ilişkin güvenceleri anlamsız hâle getirdiği kanaatine varılmıştır. Bu açıklamalar ışığında değerlendirildiğinde başvurucunun avukatlık mesleğine kabul edilme şartlarını taşımadığı yolunda ulaşılan kanaatin, kanun hükmünün öngörülebilir olmayan genişletici yorumuna dayandığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu yorum başvurucunun medeni hakkıyla ilgili olarak açılan davada usule ilişkin güvenceleri anlamsız hâle getirmiş ve başvuru aleyhine karar verilmesinde belirleyici olmuştur. Dolayısıyla bunların bir bütün olarak yargılamanın hakkaniyetini zedelediği kanaatine varılmıştır.

b. Gökmen Girgin, B. No: 2019/4243, 2/11/2022

Medeni haklarla ilgili uyuşmazlıklarda hukuk kurallarının açıkça keyfi veya hakkın tesliminden kaçınacak (adaleti hiçe sayacak) biçimde yorumlanması usule ilişkin güvenceleri anlamsız hâle getireceğinden adil yargılanma hakkının ihlal edildiğinden söz edilebilir. Zira bu hâlde, derece mahkemesinin yorumunun başvuru tarafından öngörülmesi mümkün olmayıp hukuk kurallarının öngörülemez biçimde yorumlanması hukuk devleti ilkesini örseler. Özellikle hak ve özgürlükleri kısıtlayıcı hükümlerin geniş yoruma tabi tutulması keyfiliğe ve bireylerin kendilerini hukuk karşısında güvensiz hissetmelerine yol açar.

Anahtar Kelimeler: Serbest meslek faaliyeti, kamu hizmeti, istihdam yasağı, açık aykırılık, bariz takdir hatası.

Başvuru, baro levhasına yazılma işlemine ilişkin iptal davasında hukuk kurallarının öngörülemez biçimde yorumlanması nedeniyle hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir. Somut olaydaki dava, başvurunun baro levhasına yazılması işlemine karşı Bakanlık tarafından açılmıştır. Davada çözüme kavuşturulması gereken temel mesele başvurunun baro levhasına kaydolma, diğer bir ifadeyle avukatlık mesleğine kabul şartlarını taşıyıp taşımadığıdır. Bu şartlar 1136 sayılı Kanun'un 3. maddesinde düzenlenmiştir. Avukatlık mesleğine kabul şartlarından biri de anılan maddenin birinci fıkrasının (f) bendinde yer alan 1136 sayılı Kanun'a göre avukatlığa engel bir hâlin bulunmamasıdır. Avukatlığa kabulde engel durumlar ise 1136 sayılı Kanun'un 5. maddesinin birinci fıkrasında sekiz bent hâlinde sayılmıştır. Mahkemenin iptal kararında, başvurunun KHK'ya dayanılarak HSYK kararı ile meslekten çıkarıldığı, başvurunun 1136 sayılı Kanun'un 5. maddesinin birinci fıkrasının (b) bendinde yer alan, kesinleşmiş bir disiplin kurulu kararı ile hâkim olma niteliğini kaybettiğinden avukatlık mesleğine kabul şartını taşımadığı gerekçesine dayanılmıştır. 1136 sayılı Kanun'un 5. maddesinin (b) bendindeki avukatlığa engel hâlin ortaya çıkması için, hâkimlik niteliğinin kesinleşmiş disiplin kararı sonucunda kaybedilmesinin gerektiği anlaşılmaktadır. Mahkeme, başvurunun KHK gereğince HSYK kararı ile ihraç edilmesini kesinleşmiş bir disiplin kararı olarak değerlendirmiştir. Somut başvuruda, Mahkemenin vardığı bu sonucun ilgili mevzuatın hakkın tesliminden kaçınacak ölçüde öngörülemez bir biçimde yorumlanmasına dayanıp dayanmadığı tespit edilmelidir.

Danıştay 5. Dairesinin hâkim ve savcıların KHK gereğince ihraç edilmelerine ilişkin kararlarında, 667 sayılı KHK'nın 3. maddesi uyarınca hâkim ve savcıların meslekte kalmalarının uygun olmadığı ve meslekten çıkarılmalarına ilişkin kararların disiplin cezası verilmesine ilişkin kararlardan ayrı nitelikte olduğu hususunda duraksama bulunmadığı vurgulanmıştır. Şu hâlde başvurunun 667 sayılı KHK'nın 3. maddesine dayanılarak meslekten çıkarılması kesinleşmiş bir disiplin cezası şeklinde

§ 53. Şu hâlde başvurunun 667 sayılı KHK'nın 3. maddesine dayanılarak meslekten çıkarılmasının kesinleşmiş bir disiplin cezası şeklinde yorumlanması oldukça zorlama ve öngörülemez olduğu, dolayısıyla usule ilişkin güvenceleri anlamsız hâle getirdiği kanaatine varılmıştır.

yorumlanması oldukça zorlama ve öngörülemez olduğu, dolayısıyla usule ilişkin güvenceleri anlamsız hâle getirdiği kanaatine varılmıştır. 1136 sayılı Kanun'un lafzı, Anayasa Mahkemesinin kanun hükmünde kararnamelerde öngörülen meslekten çıkarma tedbirlerinin hukuki niteliğine ilişkin kararları ve Danıştay içtihatları ışığında değerlendirildiğinde başvurucunun avukatlık mesleğine kabul edilme şartlarını taşımadığı yolunda ulaşılan kanaatin kanun hükmünün öngörülebilir olmayan genişletici yorumuna dayandığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu yorum başvurucunun medeni hakkıyla ilgili olarak açılan davada usule ilişkin güvenceleri anlamsız hâle getirmiş ve başvuru aleyhine karar verilmesinde belirleyici olmuştur. Dolayısıyla bunların bir bütün olarak yargımanın hakkaniyetini zedelediği kanaatine varılmıştır.

c. İ. K. [GK], B. No: 2019/20904, 15/4/2021

Medeni haklarla ilgili uyuşmazlıklarda hukuk kurallarının açıkça keyfi veya hakkın tesliminden kaçınacak (adaleti hiçe sayacak) biçimde yorumlanması usule ilişkin güvenceleri anlamsız hâle getireceğinden adil yargılanma hakkının ihlal edildiğinden söz edilebilir.

Anahtar Kelimeler: Serbest meslek faaliyeti, kovuşturma, kamu hizmeti, istihdam yasağı, açık aykırılık, bariz takdir hatası.

Başvurucu, Avukatlık mesleğini icra edebilmek için ilgili mevzuatta aranan tüm şartları taşıdığını ve ruhsat başvurusu sırasında hakkında ceza soruşturmasının dahi bulunmadığını belirterek 1136 sayılı Kanun'un 5. maddesinde yer alan düzenlemenin sadece kovuşturma aşaması için geçerli olmasına rağmen soruşturma aşaması için de uygulandığını, baro levhasına yazılma işlemine ilişkin iptal davasında hukuk kurallarının öngörülemez biçimde yorumlanması nedeniyle hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiği ileri sürmüştür.

1136 sayılı Kanun'un avukatlık mesleğine kabule engellerin düzenlendiği 5. maddesinin üçüncü fıkrasında, aynı maddenin birinci fıkrasının (a) bendinde yazılı cezalardan birini gerektiren bir suçtan kovuşturma altında bulunması hâlinde, avukatlığa alınma isteği hakkındaki kararın bu kovuşturmanın sonuna kadar bekletilmesine karar verilebileceği düzenlenmiştir. 4/4/1929 tarihli ve 1412 sayılı mülga Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'nda yer alan hazırlık soruşturması, yetkili mercilerce suç şüphesinin öğrenilmesinden iddianamenin kabulüne kadar geçen evre olarak tanımlanmış olup 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'ndaki soruşturma aşamasına karşılık gelmektedir. 1412 sayılı mülga Kanun'un yürürlükte olduğu dönemde muhakemenin bütününe ifade etmek üzere de kullanılabilen kovuşturma kavramı ise 5271 sayılı Kanun'da yalnızca iddianamenin kabulüyle başlayan ve hükmün kesinleşmesine kadar geçen evreyi tanımlamaktadır. 5271 sayılı Kanun ile soruşturma aşamasında suç isnadı altında bulunan bir kişi şüpheli olarak tanımlanmaktayken soruşturma aşamasının bir ileri olan kovuşturma aşamasında ise artık sanık olarak adlandırılmakta, ilgili kişi hakkındaki iddiaların daha ciddi boyuta ulaştığı ve söz konusu süreçlerin hukuki sonuçlarının birbirinden farklı olduğu kabul edilmektedir. 1136 sayılı Kanun'un 5. maddesinin birinci fıkrasının (a) bendinde belirtilen yazılı cezalardan kovuşturma al-

§ 64. Somut başvuruya konu olayda İdare Mahkemesinin başvurunun avukatlık mesleğini icra edebilmesine ilişkin olarak avukatlık mesleğinin kamu görevi olduğuna ve 667 sayılı KHK gereğince kamu görevinden ihraç edilmiş olan başvurunun bir daha kamu hizmetinde istihdam edilmesinin mümkün olmadığına yönelik yorumu ile başvuru hakkında devam eden ceza soruşturmasının sonucunun beklenmesi gerektiğine yönelik yorumu başvuru aleyhine karar verilmesinde belirleyici olmuştur. Dolayısıyla İdare Mahkemesi tarafından başvurunun avukatlık mesleğine kabul edilme şartlarını taşımadığı yolunda ulaşılan kanaatinin kanun hükmünün öngörülebilir olmayan genişletici yorumuna dayandığı tespit edilmiştir.

tında bulunulmuş olması durumunda baro levhasına yazılma ile ilgili başvurunun kovuşturmanın sonuna kadar ertelenmesi konusunda idareye takdir hakkı verilmişse de söz konusu düzenlemenin soruşturma aşamasında da uygulanabileceğine ilişkin bir hüküm yer almadığı belirtilmiş, hakkında ceza soruşturması bulunduğu gerekçesiyle başvurucunun avukatlık mesleğine kabul edilme şartlarını taşımadığına dair varılan kanaatin kanun hükmünün öngörülebilir olmayan genişletici yorumuna dayandığı ifade edilmiştir.

Somut olayda, yukarıda yer verilen açıklamalar doğrultusunda bölge idare mahkemeleri tarafından haklarında ceza soruşturması bulunduğu gerekçesiyle başvurucunun avukatlık mesleğine kabul edilme şartlarını taşımadığı yolunda ulaşılan kanaatinin kanun hükmünün öngörülebilir olmayan genişletici yorumuna dayandığı sonucuna ulaşılmıştır.

ç. **Murat Beydilli [GK], B. No: 2019/14642, 17/6/2021**

Terör olayı nedeniyle uğranılan manevi zararın tazmin edilmesi istemiyle açılan tam yargı davasının başvurusunun manevi zararının toplumun diğer bireylerinin uğradığı zararlardan ayrılabilir ve olağan dışı özellikli bir yönünün bulunmadığı yorumuyla reddedilmesi başvuruca manevi tazminat hakkında mahrum bırakmış ve bariz takdir hatasına dayalı olduğu değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: İdarenin sorumluluğu, manevi zarar, açık aykırılık, bariz takdir hatası.

Hendek olayları nedeniyle başvurusunun ikamet etmekte olduğu ilçede sokağa çıkma yasağı uygulanmıştır. Başvurucu; ikamet etmekte olduğu ilçede meydana gelen terör olayları nedeniyle ilan edilen sokağa çıkma yasağı sürecinde evinden ayrılmak zorunda kaldığını, ailevi ve iktisadi düzeninin bozulduğunu belirterek uğradığı manevi zararın giderilmesi talebiyle İçişleri Bakanlığına başvurmuştur. İçişleri Bakanlığı konunun ilgili valilikçe değerlendirilmesi gerektiğini ifade ederek dilekçeyi iade etmiştir. Başvurucu aynı iddiaları ileri sürerek manevi tazminat istemiyle İdare Mahkemesinde (Mahkeme) açtığı tam yargı davası reddedilmiştir. Kararın gerekçesinde, başvurusunun manevi zararının toplumun diğer bireylerinin uğradığı zararlardan ayrılabilir ve olağan dışı özellikli bir yönünün bulunmadığı belirtilmiştir. Başvurucu karara karşı istinaf yoluna başvurmuş, bölge idare mahkemesi istinaf başvurusunun reddine hükmetmiştir.

Söz konusu davada tartışılacak temel mesele, başvurusunun manevi zarara uğrayıp uğramadığı ve -varsa- zararının sosyal risk ilkesi uyarınca devlet tarafından karşılanmasının şartlarının oluşup oluşmadığıdır. Kuşkusuz ki devletin anayasal ödevleri kapsamında sözü edilen bölgelerde yaşayanların can ve mal güvenliklerini emniyete almak için aldığı tedbirler başvurusunun manevi zararlarını azaltan veya en azından zararlarının artmasını önleyen etmenler olarak görülebilir. Ancak bu tür tedbirler alınmasının başvurusunun uğradığı zararı özel ve olağan dışı olmaktan çıkardığının kabulü oldukça güçtür. Terör olayları nedeniyle hayatını kurduğu ve belli bir düzen içinde yaşadığı evini terk etmek zorunda kalan başvurusunun yeni bir yerde yeni bir hayat düzeni tesis ederken gerek kendisi gerekse de ailesi yönünden birtakım zorluklarla karşılaştığı izahtan varestedir. Anılan hususların kişinin acı ve ıstırap duymasına neden olacağı da tartışmaya açık değildir. Ayrıca buradaki olaylardan tüm toplumun belli ölçüde etkilendiği de muhakkaktır. Ne var ki toplumun diğer bireylerinin yaşadığı ortamdan ve evinden ayrılmak zorunda kalan, bu sebeple de yoğun stres, kaygı ve ızdırap durumuyla karşılaşan başvuruca ile aynı ölçüde zarara uğradığının, dolayısıyla başvurusunun uğradığı zararın özel ve olağan dışı olmadığının söylenmesi makul ve kabul edilebilir bir yorum olmayıp bariz takdir hatasına dayalı olduğu değerlendirilmiştir.

§ 73. Tüm bunlar birlikte değerlendirildiğinde Mahkemenin başvurusunun uğradığı zararın özel ve olağan dışı olmadığı yorumunun bariz takdir hatasına dayalı olduğu değerlendirilmiştir. Mahkemenin idarenin sorumluluğunun şartlarıyla ilgili bariz takdir hatasına dayalı bu yorumu usule ilişkin güvenceleri anlamsız hâle getirmiş, başvuruca manevi tazminat hakkında mahrum bırakmış, dolayısıyla bir bütün olarak yargılamanın hakkaniyetini zedelemiştir.

VI. ALENİ YARGILANMA HAKKI VE ALENİ KARAR HAKKI

Duygu KALUKÇU

ALENİ YARGILANMA HAKKI VE ALENİ KARAR HAKKI

A. GENEL AÇIKLAMALAR

Anayasa'nın 141. maddesinde mahkemelerde duruşmaların herkese açık olduğu hususu düzenlenmiştir; akabinde ise buna dair istisnalar sayılmıştır. Buna göre genel ahlakın veya kamu güvenliğinin kesin olarak gerekli kıldığı hâllerde duruşmaların bir kısmının veya tamamının kapalı yapılmasına karar verilebilir. Küçüklerin yargılanması hakkında ise kanunla özel hükümler konulacağı belirtilmiştir.

Anayasa Mahkemesi (Mahkeme) aleni yargılanma hakkına dair önüne gelen uyuşmazlıklarda söz konusu hakkı iki açıdan ele almıştır. Bunlardan biri sözlü yargılanma hakkı, diğeri ise hükmün aleni olması hususudur. Sözlü yargılanma hakkı ile ilgili olarak Mahkemenin genel tavrı -adil yargılamanın diğer ilkelerinde de olduğu gibi- yargılamanın bütününe dikkate alarak değerlendirme yapmak şeklinde olmuştur. *Sadık Koçak ve diğerleri* kararında duruşma yapılmasının takdire bağlı olduğu durumları değerlendiren Mahkeme, şayet taraflara iddia ve itirazlarını sunma imkânı verilmiş ise duruşma açılmamasının tek başına adil yargılanma hakkını ihlal etmeyeceğini ifade etmiştir. Benzer bir değerlendirmeyi *Ahmet Teyit Keşli* kararında kanun yolu incelemesi açısından ele alan Mahkeme, duruşma yapılmasının talebe yahut temyiz merciinin takdirine bağlı olduğu durumlarda, yargılamanın bütünü gözetilerek yazılı savunmaların yeterli olduğu değerlendirmesi ile temyiz incelemesinin dosya üzerinden yapılmasının adil yargılanma hakkını ihlal etmeyeceği sonucuna varmıştır. Duruşma yapılmasının kanunen zorunlu olduğu durumlara da değinen Mahkeme, *Adnan Altın* kararında, tarafların şüpheye yer vermeyecek şekilde bu haklarından vazgeçmesi durumunda kamu yararını gerektiren bir husus da söz konusu değilse duruşma yapılmayabileceğini belirtmiştir. Öte yandan *Talet Şanlı* kararında da belirtildiği üzere başvurunun kişisel durumunu şahsen izah etme gerekliliği söz konusu olduğu hâlde duruşma açılmaması adil yargılanma hakkını ihlalini edebilir.

Aleni yargılanma hakkı kapsamında Anayasa Mahkemesinin ele aldığı bir diğer husus ise yukarıda da bahsedildiği üzere hükmün aleni olmasıdır. Bu konu ile ilgili *Hatice Kara* kararında Mahkeme, bu hususun adil yargılamanın somut görünümlerinden biri olduğunu, aleniyetin hem kişinin adil yargılanma hakkından yararlanmasına hem de toplumun adalete güveninin sağlanmak bakımından kamu yararına hizmet ettiğine dikkat çekmiştir.

B. SÖZLÜ YARGILANMA HAKKI

1. Sadık Koçak ve Diğerleri, B. No: 2013/841, 23/1/2014

Duruşma yapılmasının takdire bağlı olduğu durumlarda taraflara iddia ve itirazlarını sunma imkânı verildiği takdirde duruşma açılmaması tek başına adil yargılanma hakkını ihlal etmez.

Anahtar Kelimeler: Evrak üzerinden yargılama, yargılama faaliyetinin saydamlığı, kamu denetimi.

Başvurucular, yakınlarının askerlik görevini yerine getirdiği sırada idarenin kusuru sonucu intihar ettiğini, olay hakkında yürütülen ceza soruşturmasından sonuç alınamadığını belirterek idare aleyhine Askerî Yüksek İdare Mahkemesi (AYİM) nezdinde maddi ve manevi tazminat talepli dava açmışlardır. Başvurucular AYİM’de görülen davada duruşma yapılmaması nedeniyle adil yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüşlerdir.

4/7/1972 tarihli ve 1602 sayılı Askerî Yüksek İdare Mahkemesi Kanunu’nun “Duruşma” başlıklı 48. maddesinde, Daireler ve Daireler Kurulunda incelemenin, evrak üzerinde yapılacağı, iptal davalarında ve miktarı iki yüz bin lirayı aşan tam yargı davalarında ta-

raflardan birinin isteği üzerine duruşma yapılacağı, duruşma talebinin dava dilekçesinde ve cevap layihalarında yapılabileceği, Daireler ve Daireler Kurulunun yukarıdaki kayıtlara bağlı olmaksızın duruşma yapılmasına kendiliğinden de karar verebileceği kurala bağlanmıştır. Somut olayda başvuru tarafından yargılamanın herhangi bir aşamasında duruşma talep edildiğine dair bir bilgi bulunmamaktadır. Başvurucuların AYİM’de gerçekleşen yargılama sürecinde, dava dilekçesi, cevaba cevap dilekçesinde iddialarını ileri sürebildiği, müteveffanın çalışma şartları ve aldığı ücrete ilişkin mahkemenin istediği bilgi ve belgeleri sunabildiği, bilirkişi raporuna itiraz edebildiği anlaşılmaktadır.

Sonuç olarak yargılamanın evrak üzerinden yapılacağı kurala bağlanan ve duruşma yapılması talebe veya Mahkemenin takdirine bağlı kılınan idari yargılama sürecinde, tarafların iddia veya savunmaları yazılı olarak alındıktan sonra bir karara bağlanan yargılamanın salt dosya üzerinden yapılması nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlaline yol açtığı söylenemez.

§ 107 “Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkının temel unsurlarından birisi de Anayasa’nın 141. maddesinde düzenlenen yargılamanın açık ve duruşmalı yapılması ilkesidir. Yargılamanın açıklığı ilkesinin amacı adli mekanizmanın işleyişini kamu denetimine açarak yargılama faaliyetinin saydamlığını güvence altına almak ve yargılamada keyfiliği önlemektir. Bu yönüyle hukuk devletinin en önemli gerçekleştirme araçlarından birisini oluşturur. Ancak bu her türlü yargılamanın mutlaka duruşmalı yapılması zorunluluğu anlamına gelmez. Adil yargılama ilkelerine uyulmak şartıyla usul ekonomisi ve iş yükünün azaltılması gibi amaçlarla bazı yargılamaların duruşmadan istisna tutulması ve duruşma yapılmaksızın karara bağlanması anayasal hakların ihlaliyi oluşturmaz.”

2. Ahmet Teyit Keşli, B. No: 2013/2237, 18/9/2014

Kanun yolu incelemesinin duruşmalı yapılması talebinin reddi tek başına adil yargılanma hakkını ihlal etmez.

Anahtar Kelimeler: Temyiz yargılamasının dosya üzerinden yapılması, kanun yolu incelemesinde duruşma talebi, duruşma yapılmasının takdire bağlı olması.

Başvurucu, araştırma görevlisi olarak görev yapmakta iken görev süresinin uzatılması talebinde bulunmuş, ancak talebi reddedilmiştir. Bunun üzerine başvuru idari işlemin iptali istemiyle dava açmış ise de davası reddedilmiş ve nihai karar kanun yolu incelemesinden geçerek kesinleşmiştir. Başvurucu, kanun yolu incelemesinde duruşma yapılmamak suretiyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

6/1/1982 tarihli ve 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun "Duruşma" başlıklı 17. maddesinde, temyiz ve itirazlarda duruşma yapılması tarafların istemine ve Danıştay veya ilgili bölge idare mahkemesi kararına bağlı olduğu, bunun yanında Danıştay veya bölge idare mahkemesinin kendiliğinden de duruşma yapılmasına karar verebileceği düzenlenmiştir. 2577 sayılı Kanun'un "Duruşma" başlıklı 17. maddesinde, temyiz ve itirazlarda duruşma yapılması tarafların istemine ve Danıştay veya ilgili bölge idare mahkemesi kararına bağlı olduğu, bunun yanında Danıştay veya bölge idare mahkemesinin kendiliğinden de duruşma yapılmasına karar verebileceği düzenlenmiştir. Somut olayda başvuru yargılama sürecinde dava dilekçesi ve cevaba cevap dilekçesinde iddialarını ileri sürebilmiş, duruşma talebi kabul edilmiş, ancak duruşma günü ne kendisi ne de avukatı duruşmaya iştirak etmiş veya mazeret dilekçesi sunmuştur. Başvurucu, idare mahkemesi kararına karşı yaptığı temyiz başvurusunda da duruşma yapılması talebinde bulunmuş, Danıştay Dairesi duruşma talebini kabul etmeyerek işin esasına geçmiş ve idare mahkemesi kararının onanmasına karar vermiştir.

Somut olayda, yargılamanın bütünü dikkate alındığında başvuru iddiası ve itirazlarını ileri sürebilme imkânı bulduğu, ilk derece yargılamasında talebi doğrultusunda duruşma açıldığı hâlde katılım sağlamadığı da anlaşıldığından kanun yolu incelemesinde duruşma talebinin kabul edilmemiş olmasının tek başına adil yargılanma hakkının ihlal ettiği söylenemez.

§ 72 "...yargılamanın evrak üzerinden yapılacağı kurala bağlanan ve temyiz aşamasında duruşma yapılması talebe veya Danıştay Dairesinin takdirine bağlı kılınan idari yargılama sürecinde, temyiz dilekçesi ve buna karşı sunulan savunma dilekçesi yazılı olarak alındıktan ve dava dosyası bir bütün olarak incelendikten sonra karara bağlanan temyiz yargılamasının salt dosya üzerinden yapılması nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlaline yol açtığı söylenemez."

3. Adnan Altın, B. No: 2013/9748, 7/1/2016

Kanunen duruşmalı inceleme yapılması gereken bazı durumlarda somut olayın şartları ve yargılamanın bütünü dikkate alındığında duruşma açılmamış olması tek başına adil yargılanma hakkını ihlal etmez.

Anahtar Kelimeler: Sözlü yargılanma hakkından feragat, açık veya zımni vazgeçme, kamu yararının sözlü yargılama yapılmasını gerekli kılması.

Başvurucu, temlik sözleşmesi ile satın aldığını ileri sürdüğü ve tapu iptal ve tescil davası açtığı taşınmaz hakkında başka bir yargılama üzerinden konulan ihtiyati haczin kaldırılmasını talep etmiştir. Başvurucu dilekçesinde, icra takip dosyası ile tapu iptal ve tescil davasına ilişkin belgeleri ve kat karşılığı inşaat sözleşmesini delil olarak göstermiş ve ilgili belgeleri dilekçe ekinde mahkemeye sunmuş ancak mahkeme talebin reddine karar vermiştir. Bu sırada tapu iptal ve tescil davası lehine sonuçlanan başvurucu ihtiyati haczin reddine dair kararı temyiz etmiş ancak temyiz talebi de reddedilmiştir. Başvurucu 9/6/1932 tarihli ve 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu'nun 265. maddesi gereği ihtiyati haciz kararlarına yapılan itirazda, Mahkemenin duruşma açarak değerlendirme yapması zorunlu olduğu hâlde, Kanun ve yerleşik yargısal içtihatlarla aykırı olarak dosya üzerinden inceleme yaparak karar verildiğini, bu nedenle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2004 sayılı Kanun'un 257. maddesinde, rehinle temin edilmemiş ve vadesi gelmiş bir para borcunun alacaklısının, borçlunun yedinde veya üçüncü şahısta olan taşınır ve taşınmaz mallarını ve alacaklarıyla diğer haklarını ihtiyaten haczettirebileceği belirtilmiş, aynı Kanun'un 265 inci maddesinde ise borçlunun, kendisi dinlenmeden verilen

ihtiyati haczin dayandığı sebeplere, mahkemenin yetkisine ve teminata itiraz edebileceği gibi menfaati ihlâl edilen üçüncü kişilerin de ihtiyati haczin dayandığı sebeplere veya teminata itiraz edebilecekleri hususu düzenlenmiştir. İhtiyati haciz kararına yapılan itirazda, Mahkeme bu sebeplerle sınırlı bir değerlendirme yaparak itiraz hakkında karar verecektir. Somut olay yukarıda açıklanan ilkeler doğrultusunda değerlendirildiğinde, ihtiyati haciz kararına yapılan itirazda, ilk derece mahkemesinin başvurucuya itirazla ilgili sözlü beyanda bulunma imkânı tanımadan dosya üzerinden değerlendirme yapmak suretiyle karar verdiği anlaşılmış ise de; Mahkemenin 2004 sayılı Kanun'da belirtilen sebepler çerçevesinde tamamen şekli, sınırlı ve teknik nitelikte bir inceleme yaparak itirazı değerlendirdiği, uyumsuzluğun

§ 46 "Yargılamada, tarafların şüpheye yer vermeyecek şekilde bu haklarından vazgeçmesi ve kamu yararının sözlü yargılama yapılmasını gerekli kıldığı bir durumun bulunmaması hâlinde, duruşma yapılmayabilir. Vazgeçmenin açıkça veya zımnen yapılması mümkündür. Duruşma yapılmasına ilişkin talebin sürdürülmemesi ya da hiç ileri sürülmemesi, zımnen vazgeçmeye örnek gösterilebilir. Bunun yanında dava dosyası ve tarafların yazılı görüşleri temelinde yeterince çözülemeyen hukuki ve olgusal herhangi bir sorunla karşılaşılmaması örneğinde olduğu gibi yargılamanın istisnai şartları da duruşma yapılmasını gerektirmeyebilir."

niteliği gözönüne alındığında, başvurunun kişisel özellikleri, davranışları gibi sözlü yargılamayı zorunlu kılan olguların Mahkemenin kararını doğrudan etkileme potansiyeline sahip olmadığı, Mahkemenin yazılı belge ve beyanlara istinaden uyumsuzluğu hakkaniyete uygun bir şekilde sonlandırma imkânına sahip olduğu, başka bir ifadeyle davanın yazılı sunumlar temelinde hüküm vermeye elverişli bir yapıda olduğu, nitekim Kanunda da bu elverişliliği sağlama adına, itiraz edene, dilekçesine tüm delil, bilgi ve belgeleri ekleme zorunluluğu getirdiği anlaşılmıştır.

Sonuç olarak yargılamanın bütünü gözönüne alındığında, başvurucuya sözlü beyanda bulunma hakkının kullandırılmamasının başvurunun adil yargılanma hakkını ihlal etmediği sonucuna ulaşılmıştır.

4. Talet Şanlı, B. No: 2017/20526, 17/1/2023

Başvurucunun kişisel durumunu şahsen izah edebilmesini gerektiren durumlarda ilgili mevzuat uyarınca duruşma açılmasının gerektiği hâlde bu talebin karşılanmaması adil yargılama hakkını ihlal eder.

Anahtar Kelimeler: Kişisel durumun şahsen izahının gerekliliği, özenle yapılan inceleme.

Başvurucu, terör örgütüne üye olma suçundan aldığı cezanın infazı kapsamında Yüksek Güvenlikli Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda hükümlü olarak bulunmakta iken yapılan genel arama sonucu hakkında tutanak tutulmuş ve disiplin soruşturması başlatılmıştır. Ceza İnfaz Kurumu Disiplin Kurulu Başkanlığı (Disiplin Kurulu) tarafından başvurunun sözlü beyanı alınmış ve iki farklı idare memurunun tanıklığına başvurulmuştur. Soruşturma sonucunda Disiplin Kurulu başvurunun bir ay bazı etkinliklere katılmaktan alıkoyma cezası ile cezalandırılmasına karar vermiştir. Başvurucu, anılan karara karşı İnfaz Hâkimliğine (Hâkimlik) şikâyet başvurusunda bulunmuş ve sözlü savunma yapmak istediğini belirtmiştir. Hâkimlik, başvurucaı sözlü olarak dinlemeden, yaptırımın usul ve kanuna uygun olduğu gerekçesiyle şikâyeti reddetmiştir. Başvurucu; duruşma salonunda sözlü ifade vermek istediğini, Mahkemenin kendisini ve tanıkları dinlemediğini, eksik inceleme ile karar verdiğini, savunma hakkının kısıtlandığını ileri sürerek karara

itiraz etmiş ancak itirazı İnfaz Hâkimliği kararının usul ve yasaya uygun olduğu gerekçesiyle Ağır Ceza Mahkemesince reddedilmiştir.

Başvurucu; disiplin cezasına karşı İnfaz Hâkimliğine yaptığı şikâyetinde savunmasının duruşmada alınmasını istemesine rağmen Mahkemenin dosya üzerinden inceleme yaptığını, belirterek adil yargılama hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

Adil yargılama hakkının diğer güvencelerine uyulmak kaydıyla usul ekonomisi ve iş yükünün azaltılması gibi amaçlarla bazı yargılamaların duruşmadan istisna tutulması ve duruşma yapılmaksızın karara bağlanması tek başına ihlale yol açmaz. Anayasa Mahkemesi nihai olarak duruşma yapılmamasının bir bütün olarak yargılamanın hakkaniyetini zedeleyip zedelediğini gözönünde bulundurur. Bu çerçevede önemli bir hukuki veya olgusal mesele içermeyen konularda, tarafların beyanlarına ve diğer yazılı belgelere istinaden davaya ilişkin karar verebileceği durumlarda,

§ 46 “Sözlü yargılanma hakkı hem savunma hakkının etkin bir şekilde kullanılmasını sağlamak hem de silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerine işlerlik kazandırmaktadır. Anılan hak, sadece duruşmada hazır bulunmayı değil duruşma sürecini dinlemeyi, takip etmeyi, iddia/savunmaları destekleyecek olgu ve delilleri ileri sürmeyi de içerir. Dolayısıyla duruşmada hazır bulunma hakkının tarafların yargılamaya etkili katılmaları ile doğrudan ilişkisi vardır. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilişkin uyumsuzluklar da dâhil olmak üzere tarafların duruşmada hazır bulunmasının sağlanması çelişmeyi gerçekleştirmektedir. Böylelikle taraflar gösterdikleri kanıtlardan ve sundukları görüşlerden bilgi sahibi olmakta ve bunlarla ilgili görüşlerini bildirebilme imkânını elde etmektedir.”

sınırlı kapsamda tamamen hukuki konuların veya özel bir karmaşıklığı bulunmayan hukuki yönlerin ileri sürüldüğü davalarda, yazılı olarak dosya üzerinden daha iyi şekilde ele alınabilecek, son derece teknik konuları içeren davalarda ve ivedilikle yargılama yapılmasının lüzumlu olduğu, özen gerektiren, duruşma yapılmasının gerekli özenle incelemeye engel oluşturabileceği davalarda sözlü yargılama gerekli görülmeyebilir. Öte yandan olguların doğru bir şekilde tespit edilip edilmediğinin değerlendirilmesi ihtiyacı olduğunda, uyuşmazlığın olgularının daha ayrıntılı incelenmesinin lüzumlu olduğu hâllerde, mahkemelerin başvurucuya dair kişisel bir izlenim edinmesini, başvurucunun kişisel durumunu şahsen izah edebilmesini gerektiren durumlarda, mahkemelerin bir duruşma aracılığıyla belirli noktalara ilişkin açıklık getirmesi lüzumlu olduğunda sözlü yargılama gerekli ve zorunlu görülebilir.

16/5/2001 tarihli ve 4675 sayılı Kanun'un 3. maddesinde hükümlü ve tutuklular hakkındaki disiplin tedbirleri ile cezalarına ilişkin şikâyetleri inceleyerek karara bağlamakla görevli olan infaz hâkimlerinin aynı Kanun'un 6. maddesinin ikinci fıkrasına göre bu şikâyetleri *"duruşma yapmaksızın dosya üzerinden bir hafta içinde"* karara bağlayacakları düzenlenmiştir. Yine anılan fıkra da disiplin cezalarına karşı yapılan şikâyetlerde *"disiplin cezasına karşı yapılan şikâyet üzerine infaz hâkiminin, hükümlü veya tutuklunun savunmasını aldıktan ve talep edilen diğer delilleri toplayıp değerlendirdikten sonra kararını vereceği, hükümlü veya tutuklunun, savunmasını, hazır bulunmak ve vekâletnamesini ibraz etmek şartıyla avukatıyla birlikte veya avukatı aracılığıyla yapabileceği, infaz hâkiminin gerekli görmesi durumunda hükümlü veya tutuklunun savunmasını ceza infaz kurumunda da alabileceği"* hükme bağlanmıştır. Kanunda öngörülen söz konusu usuldeki temel amacın disiplin yaptırımı uygulanan hükümlü ya da tutuklunun hâkim karşısında meramını anlatabilmesini, dosyada aleyhine olan delillere etkili bir şekilde karşı çıkabilmesini sağlamak olduğu açıktır.

Somut olayda Mahkemece başvurucuya itirazla ilgili sözlü beyanda bulunma imkânı tanınmadan, soruşturmaya esas tutanak içeriği ve soruşturma sırasında alınan tanık beyanlarına dayanılmak suretiyle şikâyetin esası hakkında karar verildiği anlaşılmıştır. Başvurucu, disiplin cezasına karşı sözlü beyanda bulunma ve tanıklarının dinletme talebini açık ve net şekilde yargılama sürecinde dile getirmiştir. 4675 sayılı Kanun'un 6. maddesinde disiplin cezalarına karşı yapılan şikâyetlerde başvurucuya, savunmasını hâkim önünde bizzat veya hazır bulunmak suretiyle avukatı aracılığıyla dile getirme imkânı tanındığı hâlde İnfaz Hâkimliğinin başvurucunun bu yöndeki talebini dikkate almaksızın şikâyetin esasını dosya üzerinden değerlendirerek karara bağlaması, başvurucunun sözlü yargılanma hakkına yapılan müdahaleyi kanunilik unsurundan yoksun bırakmaktadır.

Netice itibarıyla sözlü yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır

5. Hatice Kara, B. No: 2013/3180, 13/4/2016 (Hükmün Aleni Olması)

Kısa kararda yer verilmeyen vekâlet ücretine tebliği sağlanan gerekçeli kararda yer verilmesi aleni karar hakkını ihlal etmez.

Anahtar Kelimeler: Tefhim, tebliğ, gerekçeli karar.

Başvurucu, doğum borçlanması ve emeklilik işlemlerinin yapılması istemiyle Sosyal Güvenlik Kurumuna başvuruda bulunmuş, bunun üzerine emeklilik ve borçlanma hak-

§ 31 “Sözleşme’nin 6. maddesinde belirtilen aleni yargılanma hakkı, davanın aleni duruşma ile görülmesinin yanı sıra mahkeme kararının da aleni olarak açıklanması gereğine işaret etmektedir. Anayasa’nın 36. maddesinde açıkça aleni yargılanma hakkından söz edilmemekle birlikte adil yargılanma hakkının somut görünüşlerinden biri olan bu hak, esasen Anayasa’nın 36. maddesinde yer verilen adil yargılanma hakkının da zımni bir unsuru olup ayrıca duruşmaların herkese açık olduğunu belirten ve aleniyetin hem kişinin adil yargılanma hakkından yararlanmasına hem de toplumun adalete güvenini sağlamak bakımından kamu yararına hizmet ettiğine işaret eden madde gerekçesi de dikkate alındığında yargılamanın aleniyetinin yanı sıra hükmün aleniyetine de işaret ettiği anlaşılan Anayasa’nın 141. maddesinin de -Anayasa’nın bütünselliği ilkesi gereği- aleni yargılanma hakkının değerlendirilmesinde gözönünde bulundurulması gerektiği açıktır.”

kının tespiti ile talebinin yerine getirilmesi sebebiyle uğradığı zararın tazmini istemiyle iş mahkemesinde dava açmıştır. Mahkeme, borçlanma talebi dava devam ederken karşılandığı için karar verilmesine yer olmadığına, tazminat talebinin ise reddine karar vermiştir. Başvurucu, yargılama sonunda kısa kararda belirtilmeyen vekâlet ücreti ile ilgili gerekçeli kararda hüküm kurulmasıyla aleni karar hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Başvuruya konu yargılamada ilk derece mahkemesi tarafından, gerekçesi daha sonra açıklanmak üzere kurulan hükmün esasına bağlı olan yargılama masrafları ile vekâlet ücreti konusunun gerekçeli karar evrakında değerlendirildiği görülmüştür.

Sonuç olarak kısa kararın duruşmada hazır bulunan başvurucuya tefhim edildiği, gerekçeli kararın da ilgili usul hükümleri uyarınca yargılamanın taraflarına tebliğinin sağlanmış olduğu değerlendirildiğinde kısa kararda belirtilmeyen vekâlet ücreti ile ilgili gerekçeli kararda hüküm kurulmasının başvurucunun aleni karar hakkına yönelik açık bir ihlal oluşturmadığı değerlendirilmiştir.

VII. MASUMİYET KARİNESİ

Muhammed Cemil KANDEMİR
Dr. Hilmi Can TURAN

MASUMİYET KARİNESİ

A. GENEL AÇIKLAMALAR

Masumiyet karinesi hukukun temel ilkelerinden biri olup hem uluslararası metinlerde hem yerel hukuk metinlerinde yer almış ve korunmuştur. 1982 Anayasası'nın 38. maddesinde yer alan *"Suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar, kimse suçlu sayılamaz"* düzenlemesi ile masumiyet karinesi Türkiye Cumhuriyeti Anayasası ile de güvence altına alınmıştır. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 6. maddesinin (2) numaralı fıkrasında, kendisine bir suç isnat edilen herkesin suçluluğu yasal olarak sabit oluncaya kadar suçsuz sayılacağı düzenlenmiştir. Sözleşme ve Anayasa'nın ortak koruma alanında yer alan masumiyet karinesi Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru kapsamında değerlendirdiği bir ilke olup adil yargılanma hakkı kapsamı içerisinde masumiyet karinesinin kapsamı, konusu, sınırları çeşitli bireysel başvuru kararlarına konu olmuştur.

Masumiyet karinesi, İdris Ertaş başvurusunda belirtildiği gibi hakkında suç isnadı bulunan bir kişinin adil bir yargılama sonunda suçlu olduğuna dair kesin hüküm tesis edilene kadar masum sayılması gerektiğini ifade etmekte ve hukuk devleti ilkesinin de bir gereğini oluşturmaktadır. Anılan karine, kişinin suç işlediğine dair kesinleşmiş bir yargı kararı olmadan suçlu olarak kabul edilmemesini güvence altına almaktadır. Ayrıca hiç kimse, suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar yargılama makamları ve kamu otoriteleri tarafından suçlu olarak nitelendirilemez ve suçlu muamelesine tabi tutulamaz. Bu çerçevede, masumiyet karinesi kural olarak hakkında bir suç isnadı bulunan ve henüz mahkûmiyet kararı verilmemiş kişileri kapsayan bir ilkedir. Suç isnadı mahkûmiyete dönüşen kişiler açısından ise artık hakkında suç isnadı olan kişi statüsünde olmadıkları için masumiyet karinesi iddiasının geçerli bir dayanağı kalmamaktadır.

Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru kararları ele alındığında, adil yargılanma hakkının bir unsuru olan masumiyet karinesinin sağladığı güvencenin iki yönü bulunduğu vurgu yapıldığı görülmektedir. Galip Şahin kararında belirtildiği gibi güvencenin ilk yönü; kişi hakkındaki ceza yargılaması sonuçlanıncaya kadar geçen süreçte -ceza ve diğer tüm hukuki süreç ve yargılamalarda -kişinin suçluluğu ve eylemleri hakkında erken açıklamalarda bulunulmasının yasaklanmasıdır. Güvencenin ikinci yönü ise ceza yargılaması sonucunda mahkûmiyet dışında bir hüküm kurulduğunda kişinin masumiyetinden şüphe duyulmamasını, kamu makamlarının toplum nezdinde kişinin suçlu olduğu izlenimini uyandıracak işlem ve uygulamalardan kaçınmasının gerekmesidir.

Öncelikle çalışmamızın kapsamının medeni hak ve yükümlülükler kapsamında masumiyet karinesinin ihlal edildiği iddialarına ilişkin olduğunu belirtmek gereklidir. Nitekim masumiyet karinesi, ceza yargılaması kapsamında bir usul güvencesi olmasına rağmen buna ilişkin korumanın uygulanabilir olması ve etkili şekilde sağlanabilmesi

için beraat eden veya bir şekilde hakkındaki ceza yargılaması devam etmeyen kişilere kamu görevlileri veya otoritelerince suçlu muamelesinde bulunulmasını önlemelidir. Bu kapsamda ceza davasını takip eden ve ceza yargılaması niteliğinde olmayan herhangi bir yargılamada da (hukuk, disiplin gibi) masumiyet karinesine özen gösterilmelidir. Bununla birlikte ceza yargılamasında mahkûmiyetle sonuçlanmamış aynı olaylara dayanılarak bir kişinin disiplin suçundan suçlu bulunması veya hakkında tazminata karar verilmesi masumiyet karinesini otomatik olarak ihlal etmemektedir. Kenan Kalkan başvurusunda ifade edildiği gibi bu kapsamda karar vericilerin kullandıkları dil kritik önem taşımaktadır.

M.A.B. Başvurusunda da belirtildiği gibi Ceza muhakemesiyle eş zamanlı olarak yürütülen, bir başka ifadeyle kişinin henüz suç isnadı altında olduğu, ceza makamları tarafından hakkında herhangi bir hüküm kurulmadığı süreçte devam eden idari süreç veya yargılamalarda masumiyet karinesi bakımından önemli olan husus kamu makamlarının işlem ya da kararlarında belirttikleri gerekçeler veya kullandıkları dil nedeniyle bireye cezai sorumluluk yüklememeleri, ceza mahkemeleri tarafından henüz suçlu bulunmamış bireyin masumiyeti üzerine gölge düşürülmesine sebebiyet vermemeleridir. Bununla birlikte ceza yargılamasına konu maddi olay ve olguların diğer kamu makamlarınca (idari/adli) ayrıca değerlendirilmesi ve bu değerlendirme sonucunda ulaşılabilecek kanaate göre işlem/karar tesis edilmesi mümkündür. Ancak adli ve idari makamların kendi görev sınırlarını aşarak kişiyi suçlu ilan etmesi veya bu bağlamda birtakım çıkarımlarda bulunması masumiyet karinesinin ihlaline yol açabilir. Masumiyet karinesi kapsamındaki güvencelerin sağlanıp sağlanmadığının tespiti yapılırken ise kararın gerekçesinin bir bütün olarak değerlendirilmesi gerekir. En nihayetinde temel kural olarak masumiyet karinesinin medeni hak ve yükümlülükler kapsamında kalan bir yargılamaya ilişkin olarak ihlal edildiği iddiasının bireysel başvuru kapsamında Anayasa Mahkemesince incelenebilmesi için başvuru hakkında yürütülen veya sona eren bir ceza yargılaması olmalıdır.

Bireysel başvuru kararları ele alındığında masumiyet karinesinin Anayasa Mahkemesini tarafından ele alınışı çeşitli başlıklar altında çalışmamızda düzenlenmiş olup çalışmamızın ilk bölümünde medeni hak ve yükümlülükler kapsamında masumiyet karinesi, Anayasa Mahkemesinin konu bakımından yetkisi açısından ele alınmıştır. Çalışmanın ikinci bölümünde suç isnadı altındayken masumiyet karinesinin ihlali iddialarının değerlendirildiği bireysel başvuru kararlarının özetlerine yer verilmiştir. Çalışmanın üçüncü bölümünde ise suç isnadının mahkûmiyet dışında bir kararla sonuçlandığı durumlarda masumiyet karinesinin ihlali iddialarının değerlendirildiği bireysel başvuru kararlarının özetlerine yer verilmiştir. Çalışmanın dördüncü ve bölümünde de aksi ispat edilemeyen karinelere yola çıkılarak ceza verilmesine ve ispat külfetinin yer değişmesine ilişkin masumiyet karinesinin ihlali iddialarının değerlendirildiği bireysel başvuru kararlarının özetlerine yer verilmiştir.

B. MASUMİYET KARİNESİNİN KAPSAMI

1. S. M. [GK], B. No: 2016/6038, 20/6/2019

Masumiyet karinesine ilişkin anayasal güvencelerin harekete geçirilebilmesi için kişi hakkında bir ceza davasının bulunması veya kişinin suç isnadı altında bulunması gerekir.

Anahtar Kelimeler: Masumiyet karinesi, 6284 sayılı Kanun, şiddet uygulayan.

Başvurucu hakkında kişilerin huzur ve sükûnunu bozma suçundan başlatılan soruşturma kapsamında 6284 sayılı Kanun'un 5. maddesine göre başvurusunun şiddet mağduruna yönelik şiddet tehdidi, hakaret, aşağılama veya küçük düşürmeyi içeren söz ve davranışlarda bulunmamasına, korunan kişiye, bu kişinin bulunduğu konuta, okula ve işyerine yaklaşmamasına, çocuklarına yaklaşmamasına karar verilmiştir. Aynı zamanda Cumhuriyet Başsavcılığı, başvurusunun kişilerin huzur ve sükûnunu bozma suçunu işlediği konusunda kovuşturmaya yer olmadığına karar vermiştir. Başvurucu tedbir talebinin soyut iddialara dayalı olarak verildiğini, isnat edilen eylemlere ilişkin olarak hakkında takipsizlik kararı verildiğini belirterek tedbir kararına itiraz etmiş, aile mahkemesi tedbir kararı verilebilmesi için şiddet uygulandığı hususunda delil ve belge aranmayacağını, mahkeme kararında kanuna aykırı bir yön bulunmadığını belirterek itirazı reddetmiştir.

Masumiyet karinesine ilişkin anayasal güvencelerin harekete geçirilebilmesi için kural olarak kişinin suç isnadı altında bulunması gerekmektedir. Bu bağlamda ceza yargılamasının sonuçlanmasından sonra başlayan veya ceza yargılaması henüz sonuçlanmadan başlasa bile ceza yargılamasının kesinleşmesinden sonra da devam eden medeni hak ve yükümlülüklerle ilişkin yargılamalarda masumiyet karinesinin uygulanabilmesi için başvurusunun söz konusu yargılama ile hakkında yürütülen ve tamamlanan ceza yargılaması arasındaki bağlantının gösterilmesi gerekmektedir. Medeni hak yargılamasında, ceza yargılamasında verilen kararın sonucunun dikkate alındığı ve değerlendirildiği veya ceza dosyasındaki delillerin irdelendiği ya da başvurusunun hakkındaki suçlamayı doğuran olaylara dahil ile ilgili irdelermelerde bulunduğu veyahut başvurusunun muhtemel suçluluğuyla ilgili yorum yapıldığı hâllerde bağlantının varlığı kabul edilebilir. Bununla birlikte hukuk yargılaması ile ceza yargılaması arasındaki bağlantıya işaret eden olguların tüketme

§. 39 ...Gerek Mahkeme kararında gerekse itiraz mercii kararında başvurusu hakkında yürütülen ceza soruşturması kapsamındaki suçlamayla ilgili olarak değerlendirme yapıldığına işaret eden ibarelerin bulunduğu gözlemlenmektedir. Sözü edilen ibarelerin varlığı -herhangi bir ihlale yol açıp açmadıkları hususu aşağıda değerlendirilecek olmakla birlikte- hukuk yargılaması ile ceza yargılaması arasında bağlantının bulunduğu sonucuna ulaşılması bakımından yeterli görülmüştür. Dolayısıyla masumiyet karinesinin somut olayda uygulanabilir olduğu kanaatine varılmıştır.

yoluyla sayılmasının mümkün olmadığı, bunların kararların verildiği yargılamaların türüne ve içeriğine göre değişebileceği kabul edilmelidir. Bağlantının varlığı değerlendirilirken kararda kullanılan dilin öneme sahip olacağı vurgulanmalıdır. Başvuru konusu kararların verildiği tedbir yargılaması süreci, ceza soruşturması üzerine başlamış, Mahkeme tarafından karar verildiği tarihte ceza soruşturması henüz sona ermemiştir.

Sonuç olarak gerek mahkeme kararında gerekse itiraz mercii kararında başvuru hakkında yürütülen ceza soruşturması kapsamındaki suçlamayla ilgili olarak değerlendirme yapıldığına işaret eden ibarelerin bulunması hukuk yargılaması ile ceza yargılaması arasında bağlantının bulunduğu sonucunu doğurduğundan **masumiyet karinesinin somut olayda uygulanabilir olduğu kanaatine varılmıştır.**

2. Kenan Kalkan [GK], B. No: 2018/36174, 15/2/2023

Hakkında ceza yargılaması ve suç isnadı bulunmayan, herhangi bir suçla itham da edilmeyen başvurunun ihlal iddiaları masumiyet karinesi kapsamına girmez.

Anahtar Kelimeler: İş akdinin feshi, masumiyet karinesi, terör örgütü ile irtibatlı ve iltisaklı olma.

Sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakfında çalışan başvurunun iş akdi vakıf tarafından feshedilmiştir. Başvurucu, feshin geçersizliğinin tespitine ve işe iadesine karar verilmesi istemiyle dava açmış, nihayetinde bölge adliye mahkemesi davayı kesin olarak reddetmiştir. Kararda, 4857 sayılı Kanun'da düzenlenen iş güvencesi hükümlerinden yararlanmanın ön şartlarından olan işçi sayısı tespit edilirken her bir sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakfı yönünden sadece kendi işçi sayısının dikkate alınacağı belirtildikten sonra davalı vakıfta çalışan işçilerin sayısının otuzdan az olması nedeniyle başvurunun iş güvencesi hükümlerinden yararlanamayacağı ifade edilmiştir. Başvurucu, hakkında yapılan isnatlarla iş akdinin feshedilmesi nedeniyle de masumiyet karinesinin ihlal edildiğini iddia etmiştir.

Masumiyet karinesinin sağladığı güvencelerin dışında kalan, ayrıca suç isnadına ve suç ithamına ilişkin olmayan durumlara yönelik ihlal iddiaları ise masumiyet karinesinin kapsamı içinde yer almamaktadır. Somut olayda başvuru hakkında herhangi bir ceza yargılamasının bulunmadığı açık olup bireysel başvuruya konu yargılamada istinaf aşamasında Yargıtay kararına atıfta bulunularak sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıflarındaki işçi sayısının tespitine ilişkin değerlendirme yapılmış ve davanın reddine karar verilmiştir. Söz konusu mahkeme kararlarında başvurunun herhangi bir suçla bağlantılı olduğuna dair saptamada bulunulmadığı görülmüştür. Derece mahkemesindeki yargılamanın bir ceza yargılaması niteliği taşımadığı ve kararda kullanılan dilin başvurunun masumiyetini sorgulamadığı açıktır.

Sonuç olarak hakkında ceza yargılaması ve suç isnadı bulunmayan, herhangi bir suçla itham da edilmeyen **başvurunun ihlal iddialarının masumiyet karinesi kapsamına girmediği anlaşılmış, başvurunun bu kısmının konu bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi** gerekmiştir.

§ 72. ... Söz konusu mahkeme kararlarında başvurunun herhangi bir suçla bağlantılı olduğuna dair saptamada bulunulmadığı görülmüştür. Derece mahkemesindeki yargılamanın bir ceza yargılaması niteliği taşımadığı ve kararda kullanılan dilin başvurunun masumiyetini sorgulamadığı açıktır.

3. İdris Ertaş [GK], B. No: 2018/21949, 20/5/2021

Derece mahkemesi kararında başvurunun terör örgütü ile irtibatı ve iltisakı olduğu belirtilmesine karşın terör örgütü ile ilişkili olmanın başlı başına bir suç ithamı anlamına gelmeyeceği, bireysel başvuruya konu edilen derece mahkemesindeki yargılamanın bir ceza yargılaması niteliği taşımadığı dikkate alınarak kararda kullanılan dil masumiyet karinesini ihlal etmez.

Anahtar Kelimeler: Kamu görevine atanmama, istihbari belge, silahların eşitliği, masumiyet karinesi, terör örgütü ile irtibatı ve iltisaklı olma.

Başvurucu KPSS yerleştirme sonuçlarına göre Kültür ve Turizm Bakanlığına kütüphaneci olarak yerleşmiş, başvurucuya 667 sayılı KHK'da yer alan "terör örgütlerine veya Milli Güvenlik Kurulunca Devletin milli güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üyeliği, mesuliyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu değerlendirilen" hükmü uyarınca yapılan değerlendirme sonucu atamasının yapılmadığı bildirilmiştir. Başvurucu, söz konusu işleme karşı idare mahkemesinde iptal davası açmış, idare mahkemesi başvurunun netice itibarıyla yıkıcı ve bölücü terör örgütü ile irtibatı ve iltisakı olması sebebiyle, güvenlik soruşturması olumsuz sonuçlanan başvurunun atamasının yapılmamasına ilişkin işlemde hukuka aykırılık bulunmadığını belirterek davayı reddetmiştir. Karar kesinleşmiştir.

Masumiyet karinesinin sağladığı güvencenin iki yönü bulunmaktadır. Güvencenin ilk yönü; kişi hakkındaki ceza yargılaması sonuçlanıncaya kadar geçen sürece ilişkin olup suçlu olduğuna dair hüküm tesis edilene kadar kişinin suçluluğu ve eylemleri hakkında erken açıklamalarda bulunulmasını yasaklar. Güvencenin ikinci yönü ise ceza yargılaması sonucunda mahkûmiyet dışında bir hüküm kurulduğunda devreye girer ve daha sonraki yargılamalarda ceza gerektiren suçla ilgili olarak kişinin masumiyetinden şüphe duyulmamasını, kamu makamlarının toplum nezdinde kişinin suçlu olduğu izlenimini uyandıracak işlem ve uygulamalardan kaçınmasını gerektirir. Masumiyet karinesinin sağladığı güvencenin dışında kalan, ayrıca suç isnadına ve suç ithamına ilişkin olmayan durumlara yönelik ihlal iddiaları ise masumiyet karinesinin kapsamı içinde yer almamaktadır. Somut olayda başvuru hakkındaki herhangi bir ceza yargılamasının bulunmadığı açık olup bireysel başvuruya konu derece mahkemesi kararında başvurunun terör örgütü ile irtibatı ve iltisakı olduğu belirtilmesi-

ne karşın terör örgütü ile ilişkili olmanın başlı başına bir suç ithamı anlamına gelmeyeceği, bireysel başvuruya konu edilen derece mahkemesindeki yargılamanın bir ceza yargılaması niteliği taşımadığı ve kararda kullanılan dilin başvurunun masumiyetini sorgulamadığı değerlendirilmiştir.

Sonuç olarak hakkında ceza yargılaması ve suç isnadı bulunmayan, herhangi bir suçla itham da edilmeyen **başvurucunun ihlal iddialarının masumiyet karinesi kapsamına girmediği** anlaşılmış, başvurunun bu kısmının *konu bakımından yetkisizlik* nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekmiştir.

§ 75. ... *derece mahkemesi kararında başvurunun terör örgütü ile irtibatı ve iltisakı olduğu belirtilmesine karşın terör örgütü ile ilişkili olmanın başlı başına bir suç ithamı anlamına gelmeyeceği, bireysel başvuruya konu edilen derece mahkemesindeki yargılamanın bir ceza yargılaması niteliği taşımadığı ve kararda kullanılan dilin başvurunun masumiyetini sorgulamadığı değerlendirilmiştir*

C. SUÇ İSNADI ALTINDAYKEN MASUMİYET KARİNESİNİN İHLAL EDİLMESİ

1. İDDİANAMENİN ESAS ALINMASI

a. *Galip Şahin*, B. No: 2015/6075, 11/6/2018

Kamu makamlarının disiplin soruşturması ve yargılaması nihayetinde verilen kararlarda eş zamanlı olarak ceza yargılamasının konusu olan eylemler hakkında sadece disiplin hukuku yönünden tartışılması, başvurunun ceza yargılamasında kendisine isnat edilen eylemleri işlediği ve suçlu yönünde bir çıkarımda bulunulmaması, kararlarda geçen ifadelerin gerek kullanılan dil gerekse bağlamı itibarıyla ceza hukuku anlamında ve teknik unsurlarıyla yargılamaya konu suça ya da bu suçun işlendiğine işaret etmemesi masumiyet karinesini ihlal etmez.

Anahtar Kelimeler: Masumiyet karinesi, TSK, ilişik kesme, disiplin soruşturması.

Deniz Kuvvetleri Komutanlığında yarbay olarak görev yapmakta iken başvuru hakkında suç örgütünün hiyerarşik yapısına dâhil olmamakla birlikte suç örgütüne bilek ve isteyerek yardım suçundan ağır ceza mahkemesinde kamu davası açılmıştır. Başvuru hakkında -kamu davası derdest iken idari tahkikat başlatılmış, başvurunun TSK'dan ilişkisi kesilmiştir. Başvuru, TSK'dan ayırma işleminin iptali istemiyle Askerî Yüksek İdare Mahkemesinde dava açmıştır. AYİM davayı reddetmiştir.

Olayda, gerek başvurunun TSK'dan ilişkisinin kesilmesine ilişkin idari raporda gerekse Mahkemenin gerekçeli kararında ceza soruşturması sırasında elde edilen bir delile istinat edildiği görülmektedir. Disiplin işlemleri ile buna dair idari yargılama sürecinde ceza soruşturması kapsamında elde edilen iletişim tespit tutanaklarındaki verileri inceleyen kamu makamlarının daha hafif bir ispat külfeti temelinde başvurunun ahlaki durum itibarıyla TSK'nın itibarını sarsacak, hizmetin gerekleriyle bağdaşmayacak nitelikte hâl ve hareketler içinde bulunduğu yönünde sonuca ulaştığı anlaşılmaktadır. Belirtilen sonuca ulaşılan kararlarda özü itibarıyla başvurunun görevi sebebiyle tanıştığı, kurumu ile iş ilişkisi içinde bulunan ve faaliyetlerini denetlemekle sorumlu olduğu bir şahısla karşılıklı bir menfaat ilişkisi içine girdiğine ve bu menfaatlerin özellikle gayriahlaki niteliğine/içeriğine ilişkin tespit ve değerlendirmelerde bulunduğu görülmekte olup Mahkeme kararında geçen *sabit görülen eylemleri* ifadesinin de bu bağlamda kullanıldığının altı çizilmelidir. Kararlarda, sadece disiplin hukuku yönünden tartışılan söz konusu fiillerin ceza hukuku kapsamında suç örgütüne üye olmak/suç örgütüne bilerek ve isteyerek yardım et-

§ 53. Bu tespitler ışığında kamu makamlarının disiplin soruşturması ve yargılaması kapsamında kalan yetki sınırlarını, başvurunun eş zamanlı olarak yürütülen ceza yargılamasında masum sayılma hakkına halel getirecek şekilde aşmadığı sonucuna varılmaktadır.

mek olarak nitelendirilip nitelendirilemeyeceği hususunda ise bir yorum yapılmadığı ya da kanaat belirtilmediği görülmektedir.

Sonuç olarak kamu makamlarının disiplin soruşturması ve yargılaması kapsamında kalan yetki sınırlarını, başvurucunun eş zamanlı olarak yürütülen ceza yargılamasında masum sayılma hakkına hâlel getirecek şekilde aşmadığı sonucuna varıldığı bu durumda gerek disiplin işlemleri gerekse idari yargılama sürecinde kullanılan dil ve gerekçenin masumiyet karinesine yönelik bir ihlal teşkil etmediği anlaşılmış, ve **Anayasa'nın 36. ve 38. maddelerinde güvence altına alınan masumiyet karinesinin ihlal edilmediğine** karar verilmesi gerekir.

b. M. A. B., B. No: 2015/288, 19/11/2020

Başvurucu hakkında suçlu olduğuna yönelik bir ithamın bulunmadığı, suç vasfının ve mahiyetinin tartışılmadığı mahkeme kararında yalnızca somut olayın işlem tarihindeki şartları dikkate alınarak mevzuat bağlamında idari yönden değerlendirilmesi masumiyet karinesine yönelik bir ihlal teşkil etmez.

Anahtar Kelimeler: TSK, masumiyet karinesi.

Başvurucu astsubay olarak görev yapmakta iken hakkında Askerî Savcılık tarafından iki farklı iddianame tanzim edilmiştir. İlk iddianame ile başvurunun üste fiilen taarruz, üste hakaret ve toplu asker karşısında üste saygısızlık suçlarından cezalandırılması talep edilmektedir. İkinci iddianame ise başvurunun sosyal medya hesabından üstleri ve TSK hakkında paylaşımlarda bulunduğu iddiasını içermektedir. Başvurucunun paylaşımları nedeni ile müteaddit zincirleme üste hakaret suçlarından cezalandırılması talep edilmiş ve hakkında askerî ceza mahkemesinde dava açılmıştır. Anayasa'da "Askeri Yargı" maddesinin yürürlükten kaldırılmasının ardından yargılamaya asliye ceza mahkemesinde devam edilmiştir. Mahkeme başvuru tarafından yapılan bireysel başvuru sonrasında karar vermiş olup başvurunun delil yetersizliğinden beraatine hükmetmiş, karar istinaf edilmeksizin kesinleşmiştir. İlgili ceza soruşturması derdest iken iddianamelerde ileri sürülen hususlar nedeniyle başvurunun TSK'dan ilişkisi kesilmiştir. Başvurucu; söz konusu sosyal medya hesaplarının kendisine ait olmadığını, iletilerin kendisi tarafından yayımlanmadığını, savunması dahi alınmadan hakkında TSK'dan ayırma işlemini gerçekleştirildiğini belirterek Askerî Yüksek İdare Mahkemesinde iptal davası açmıştır. AYİM davanın reddine karar vermiştir.

Somut olayda, başvuru hakkındaki ceza ve disiplin hukuku süreçlerinin eş zamanlı olarak yürütüldüğü ancak iptal davasının ceza yargılaması devam ederken sonuçlandığı, bu duruma ek olarak ceza davasının ise bireysel başvurudan sonra beraat ile sonuçlandığı görülmektedir. Bu itibarla yapılacak değerlendirmede, disiplin soruşturması ve yargılaması sürecinde kamu makamlarının karar gerekçelerinde veya kullandığı dil nedeniyle henüz ceza mahkemesi tarafından *suçlu* bulunmamış olan başvurunun masumiyetine gölge düşürülmesine sebebiyet verilip verilmediğinin ortaya konulması gerekmektedir. AYİM kararında özellikle iddianamede hakaret suçuna konu olduğu ileri sürülen ifadeler yönünden yapılan değerlendirmede ilgili ifadelerin başvurucuya isnat edilen suçu oluşturup oluşturmadığı konusunda bir değerlendirme yapılmadığı, bu hususta son derece özenli bir dil kullanıldığı görülmektedir.

§ 39. AYİM kararında başvurunun suçlu olduğuna yönelik bir ithamın bulunmadığı, suç vasfının ve mahiyetinin tartışılmadığı, yalnızca somut olayın işlem tarihindeki şartları dikkate alınarak mevzuat bağlamında idari yönden değerlendirildiği ve tesis edilen işlemin hukuka uygun olduğu yönünde hüküm kurulduğu görüldüğünden bireysel başvuruya konu edilen AYİM kararında masumiyet karinesine yönelik bir müdahalenin bulunmadığı sonucuna varılmaktadır.

Sonuç olarak başvuruya konu AYİM kararında başvurucunun suçlu olduğuna yönelik bir ithamın bulunmadığı, suç vasfının ve mahiyetinin tartışılmadığı, yalnızca somut olayın mevzuat bağlamında idari yönden değerlendirildiği görüldüğünden bireysel başvuruya konu edilen AYİM kararında **masumiyet karinesine yönelik bir müdahalenin bulunmadığı sonucuna varılmış, masumiyet karinesine yönelik bir ihlal olmadığına açık olduğu anlaşılan başvurunun bu kısmının *açıkça dayanaktan yoksun olması* nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekmiştir.**

2. HÜKMÜN AÇIKLANMASININ GERİ BIRAKILMASI (HAGB) KARARI VERİLEN CEZA DAVASININ ESAS ALINMASI

a. *Kürşat Eyol*, B. No: 2012/665, 13/6/2013

Disiplin işleminin iptali davasında, ceza yargılamasında verilen hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararına dayanmayan ve ceza davası sonucundan bağımsız ve disiplin durumu dikkate alınarak verilen karar masumiyet karinesini ihlal etmez.

Anahtar Kelimeler: HAGB, disiplin hukuku, masumiyet karinesi.

Başvurucu astsubay çavuş olarak görev yapmaktayken çeşitli nedenlerle ikaz cezaları almıştır. Ayrıca başvurucu hakkında “parada sahtecilik” suçundan açılan davada HAGB kararı verilmiştir. Başvurucu disiplini bozucu harekette bulunduğu, aşırı derecede borçlanmaya düşkün olduğu ve ahlak dışı hareketlerde bulunduğu gerekçeleriyle emekliye sevk edilerek TSK ile ilişkisi kesilmiştir. Başvurucu bu işlemin iptali talebiyle dava açmıştır. AYİM, başvurunun disiplin durumundan ve yargılanmasına neden olan suçun mahiyetinden bahsedilerek davanın red-dine karar vermiştir.

AYİM kararında, uygulanan disiplin işleminin hukuka uygun olduğu sonucuna ulaşılrken, ceza davasının sonucundan bağımsız olarak ve diğer nedenlerle birlikte ortaya çıkan disiplin durumu dikkate alınarak işlem tesis edildiğine vurgu yapılmaktadır. AYİM kararının gerekçesinin bütünü dikkate alındığında, hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına dair karar, AYİM kararının dayanağı olmadığından, Mahkemenin ulaştığı sonuç bakımından masumiyet karinesine yönelik bir müdahale olmadığı açıktır.

Sonuç olarak **başvurucunun masumiyet karinesinin ihlal edildiği iddiasının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmiştir.**

§ 29. Bu çerçevede, ceza davası dışında fakat ceza davasına konu olan eylemler nedeniyle devam eden idari uyuşmazlıklarda, açıklanması geri bırakılan mahkûmiyet kararına dayanılması masumiyet karinesi ile çelişebilir. Buna karşılık, idari uyuşmazlığın çözümüne esas teşkil etmesi bakımından salt kişinin yargılanmış olmasından ve hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına dair karardan söz edilmesi, masumiyet karinesinin ihlal edildiğinden söz edebilmek bakımından yeterli değildir. Bunun için kararın gerekçesinin bütün hâlinde dikkate alınması ve nihai kararın münhasıran hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilen fiillere dayanıp dayanmadığının incelenmesi gerekir.

b. Oğuz Tiftikçier, B. No: 2013/2091, 4/11/2015

İşe iade davasının reddine ilişkin kararda yalnızca hükmüm açıklanmasının geri bırakılmasına ilişkin ceza mahkemesi kararının esas alınması masumiyet karinesini ihlal eder.

Anahtar Kelimeler: Hükmün açıklanmasının geri bırakılması, masumiyet karinesi, işe iade.

Başvurucu, bir iktisadi devle teşekkülünde işçi statüsüyle çalışmakta iken hakkında açılan davada başvurucuya görevi kötüye kullanmaktan 2 yıl 6 ay hapis cezası verilmiştir. Başvurucu hakkında disiplin soruşturması başlatılmıştır. Soruşturma sonucunda rüşvet almak suçundan yargılanarak görevi kötüye kullanma suçundan hüküm giydiği belirtilerek iş akdi sona erdirilmiştir. Yargıtay başvurucunun mahkûmiyetine ilişkin ceza mahkemesi kararı bozmuştur. İlk derece mahkemesi bozma sonrasında verdiği kararda başvurucunun görevi kötüye kullanma suçuna teşebbüsten, cezalandırılmasına ve hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar vermiştir. Başvurucunun işe iadesine karar verilmesi istemiyle açtığı dava reddedilmiştir. Kararın gerekçesinde, başvurucu hakkında açılan ceza davasında mahkûmiyetine karar verildiği ancak ceza yasaları gereği hükmün açıklanmasının geri bırakıldığı (HAGB), feshe dayanak olayın ceza davası dosyası ile doğrulandığı ifadelerine yer verilmiştir.

Başvurucunun iş akdinin sonlandırılmasına ilişkin disiplin kurulu kararında yalnızca kesinleşmemiş ceza mahkemesi kararına atıfta bulunularak değerlendirme yapıldığı anlaşılmaktadır. Mahkeme kararı münhasıran hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilen fiillere dayanılarak tesis edilmiştir. Mahkemenin olay ve olgulara yönelik yeni bir değerlendirme yapmaksızın HAGB ile sonuçlanan ceza yargılamasına dayanarak başvurucunun yargılamaya konu eylemleri işlediği ve suçlu olduğu inancını yansıtmaması başvurusunun masumiyet karinesini ihlal etmiştir. Gerek disiplin soruşturması kararı gerekse bu soruşturma sonucuna göre gerçekleştirilen fesih işlemini denetleyen Mahkeme kararında yapılan değerlendirme ve kullanılan ifadeler başvurucunun masumiyet karinesi ihlal etmiştir.

Sonuç olarak **Anayasa'nın 36. maddesi ile 38. maddesinin dördüncü fıkrasında güvence altına alınan masumiyet karinesinin ihlal edildiğine karar verilmiştir.**

Ş 46. Başvuru konusu Mahkemenin karar gerekçesinde geçen "Burhaniye Ağır Ceza Mahkemesinin ilgili ceza dosyası sureti ve ilamlar dosya içine celp edilmiş olup davacının yukarıda açıklanan olay sonucu mahkûmiyetine karar verildiği, ancak ceza yasaları gereği hükmün açıklanmasının geri bırakıldığı sabittir. Feshe dayanak olay, ceza davası dosyası ile doğrulanmıştır." ifadesi Mahkemenin Ceza Mahkemesinin mahkûmiyet yönündeki tercihinin atıf yaptığını göstermektedir. Mahkeme kararında kullanılan ifade ve değerlendirmeler dikkate alındığında Mahkemenin yalnızca ceza dosyası kapsamında verilen mahkûmiyet kararını esas aldığı, Ceza Mahkemesinin eyleme yönelik yaptığı tespiti bağli olarak olayın gerçekliğine kanaat getirdiği ve sonuca ulaştığı anlaşılmıştır...

c. **Ömer Aybar, B. No: 2013/6974, 14/4/2016**

Kamu görevinden çıkarma işleminin iptali davasında hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilen ceza yargılamasına konu suç işlediği yönündeki ifadelere yer verilmesi masumiyet karinesini ihlal eder.

Anahtar Kelimeler: Hükmün açıklanmasının geri bırakılması, suçlayıcı ifadeler, masumiyet karinesi.

Başvurucu, kamuya ait bir okulda sınıf öğretmeni olarak görev yapmakta iken yasa dışı bir örgüt üyesi olmaktan 1 yıl 3 ay hapis cezasıyla cezalandırılmış ve hüküm temyiz edilmeksizin kesinleşmiştir. Başvurucunun söz konusu ceza nedeniyle memur olma şartlarından birini kaybettiği gerekçesiyle görevine son verilmiştir. Başvurucunun göreve son verme işleminin iptali istemiyle açtığı dava reddedilmiştir. Başvurucu bu kararı temyiz etmiştir. Temyiz incelemesi sürerken başvurunun talebi üzerine ceza mahkemesinin ek kararı ile hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar vermiştir. Başvurucunun görevine son verilmesi işlemine ilişkin idare mahkemesince verilen karar ret kararı Danıştay tarafından karar düzeltme aşamasında gerekçeli olarak onanmıştır. Danıştayın onama kararının gerekçesinde, ceza mahkemesince yapılan yargılama sonucunda sanığın suçluluğu sabit görülerek hüküm kurulduğu ve suç işlediğinin sabit olduğu ifadelerine yer verilmiştir.

Danıştay kararında başvurunun öğretmenlik için özel kanununda belirtilen vasıfları kaybettiği sonucuna varırken hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararına açıkça dayanmıştır. Özellikle karardaki “suç işlediği sabit olan davacının” ifadesi başvurunun masumiyet karinesini ihlal edici mahiyettedir. Bu durum ayrıca hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararının sanık hakkında hiçbir hukuki sonuç doğurmayacağı yönündeki Kanun hükmü ile de bağdaşır değildir.

Sonuç olarak **Anayasa’nın 36. maddesi ile 38. maddesinin dördüncü fıkrasında güvence altına alınan masumiyet karinesinin ihlal edildiğine karar verilmiştir.**

§ 35. ... bireysel başvuruya konu yargılamada masumiyet karinesi yönünden incelenmesi gereken karar Danıştay Onikinci Dairesinin karar düzeltme kararıdır. Hükmün açıklanmasının geri bırakılmasının, öğretmenlik mesleğinin gerektirdiği vasıflar yönünden değerlendirildiği bu kararda “ceza mahkemesince yapılan yargılama sonucunda sanığın suçluluğu sabit görülerek hüküm kurulduğu ve suç işlediği sabit olan davacının bu vasfıyla ihtisas mesleği olduğu özel kanununda belirtilen öğretmenlik için gereken özel vasıfları kaybettiği sonucuna varıldığı” ifadelerine yer verildiği görülmektedir.

ç. **Mehmet Emin Ünver, B. No: 2015/6147, 18/7/2018**

Disiplin işlemine karşı açılan davada verilen kararda değerlendirilen fiillerin sadece disiplin hukuku yönünden tartışılması masumiyet karinesini ihlal etmez.

Anahtar Kelimeler: Hükmün açıklanmasının geri bırakılması, disiplin hukuku, masumiyet karinesi.

Başvurucu, astsubay olarak görev yapmakta iken Türk Silahlı Kuvvetlerinin (TSK) itibarını sarsacak şekilde ahlak dışı hareketlerde bulunduğu gerekçesiyle TSK'dan ilişkisi kesilmiştir. Başvurucunun bu işlemin iptali talebiyle AYİM'de açtığı dava reddedilmiştir. Kararda, başvurucunun hâl ve hareketlerinin ahlaki olmadığı, mesleğiyle bağdaşmadığı belirtilmiş ayrıca üstlerine karşı davranışlarının olumsuzluğuna ilişkin tespit ve değerlendirmelerde bulunulmuştur.

Mahkeme kararında, ceza yargılama mercilerince verilen kararlardan alıntılara da yer vermek suretiyle bu süreçten bir olgu olarak bahsedildiği ve sadece disiplin hukuku yönünden tartışılan söz konusu fiillere ilişkin olarak ceza hukuku kapsamında bir yorum yapılmadığı ya da kanaat belirtilmediği anlaşılmaktadır. Karar incelendiğinde, başvurucunun kendisine isnat edilen eylemlerden suçlu bulunması gerektiği ya da suçlu olduğu yönünde ve başvurucuya cezai sorumluluk yükler nitelikte bir çıkarımda bulunulmadığı görülmektedir. Kararda geçen ifadelerin gerek kullanılan dil gerekse bağlamı itibarıyla ceza hukuku anlamında ve teknik unsurlarıyla ceza soruşturmasına ve davasına konu suçlara ya da bu suçların işlendiğine işaret etmediği görülmektedir. Mahkemenin disiplin hukuku kapsamında kalan yetki sınırlarını başvurucunun masumiyet karinesini ihlal edecek şekilde aşmadığı değerlendirilmiştir.

§ 43. Öte yandan HAGB kararına ilişkin olarak Mahkeme kararında yer verilen fiilen taarruz terimi sadece ceza hukuku kapsamına giren ve suç teşkil eden eylemler bağlamında değil aynı zamanda günlük dilde bir kişinin diğerine karşı sergilediği kaba/saldırgan hareketler için de kullanılabileceğinden bu kelimenin tek başına bir sorun teşkil etmediği belirtilmelidir. Nitekim Mahkeme kararında başvurucunun omuz atma şeklindeki hareketinin üste karşı saygısız tutum ve davranış olarak nitelendiğine, söz konusu eylemin ceza hukuku kapsamında suç olarak sınıflandırılıp sınıflandırılmayacağı hususunda bir yorumda bulunulmadığına dikkat çekmek gerekir.

Sonuç olarak **başvurucunun masumiyet karinesinin ihlal edilmediği sonucuna ulaşılmıştır.**

d. M. A., B. No: 2015/19048, 24/5/2018

Disiplin cezasının iptali talebiyle açılan davada sadece bağlantılı ceza davasında verilen hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararının esas alınması ve kullanılan suçun işlendiği yönündeki ifadeler masumiyet karinesini ihlal eder.

Anahtar Kelimeler: Hükmün açıklanmasının geri bırakılması, masumiyet karinesi.

Avukatlık yapan başvuru hakkında icra takipleri esnasında icra müdürünün ve memurlarının bilgisi olmaksızın takibe ilişkin belgelere sahte kaşe bastığı ve icra müdür yardımcısı adına imza attığı iddialarıyla açılan ceza davası sonucunda hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilmiştir. Ceza yargılama sürecinin ardından başvuru hakkında ilgili baro tarafından inceleme başlatılarak başvurunun iki yıl süreyle meslekten yasaklanmasına karar verilmiştir. Başvuru bu işlemin iptali talebiyle dava açmıştır. İdare Mahkemesi tarafından disiplin işlemine karşı açılan dava reddedilmiştir. Karar gerekçesinde, hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararına konu sahtecilik suçunun avukatlığa engel suçlardan olduğu ve sahtecilik eyleminde bulunduğu hususu mahkeme kararı ile sabit olan başvurucuya disiplin cezası verilmesine ilişkin işlemlerde hukuka aykırılık bulunmadığı ifade edilmiştir.

İdare Mahkemesi disiplin cezasının hukuka uygun bulmasının gerekçesini hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararına dayandırmıştır. Mahkeme, uyumsuzluk konusu disiplin cezasına esas olan olaylara ilişkin yeni bir değerlendirme yapmamıştır. Kararda, başvurucuya isnat edilen suçun mahkeme kararı ile sabit olduğunu ifadesine yer verilmiştir. Hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı ile sonuçlanan ceza yargılamasına dayanılarak başvurunun yargılamaya konu eylemi işlediği ve suçlu olduğu inancının yansıtılması masumiyet karinesini ihlal edici mahiyettedir.

Sonuç olarak **Anayasa'nın 36. maddesi ile 38. maddesinin dördüncü fıkrasında güvence altına alınan masumiyet karinesinin ihlal edildiğine karar verilmiştir.**

Ş 44. Kararda kullanılan ifade ve değerlendirmeler dikkate alındığında Mahkemenin yalnızca ceza dosyası kapsamında verilen mahkûmiyet kararını esas aldığı, ceza yargılamasında toplanan delillere ve bu deliller sonucu ulaşılan tespiti bağli olarak olayın gerçekliğine kanaat getirdiği ve sonuca ulaştığı anlaşılmaktadır. Böylece Mahkemenin ceza yargılamasından bağımsız, kendi görüşünü ortaya koyacak herhangi bir delili kararında irdelemediği; olay ve olgular hakkında yeni bir değerlendirme yapmadığı görülmektedir. Kararda, münhasıran hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararına dayanılmasının masumiyet karinesini ihlal edici mahiyette olduğu anlaşılmaktadır.

e. Ahmet Erdemir, B. No: 2016/10891, 9/9/2020

Disiplin cezasının iptali talebiyle açılan davada bağlantılı ceza yargılaması sonucunda verilen hüküm açıklanmasının geri bırakılması kararına konu suçun işlendiği yönündeki ifadeler masumiyet karinesini ihlal eder.

Anahtar Kelimeler: Hükümün açıklanmasının geri bırakılması, disiplin cezası, masumiyet karinesi.

Başvurucu, bir kamu kurumunda mutemet olarak görev yapmaktayken doğrudan temin yöntemi ile akaryakıt alımlarına ilişkin işlemleri yürütmüştür. Bu alımlarda ihaleye fesat karıştırıldığı yolundaki ihbarlar üzerine başvuru tutuklanmış ve başvuru hakkında ihaleye fesat karıştırma, suç işlemek amacıyla örgüt kurma, özel belgede sahtecilik ve suç işlemek amacıyla kurulan örgüte üye olma suçlarından iddianame düzenlenmiştir. Ceza Mahkemesi başvurunun ihaleye fesat karıştırma, örgüt kurma ve örgüte üye olma suçlarının unsurları oluşmadığından beraatine, sahte özel belge düzenleme ve kullanma suçuna iştirak ettiği gerekçesiyle hapis cezasıyla cezalandırılmasına hükmedilmiştir. Bununla birlikte bu ceza nedeniyle HAGB kararı verilmiştir. Başvurucuya “gerçeğe aykırı rapor ve belge düzenleme” fiilini işlediği gerekçesiyle bir yıl süreyle kademe ilerlemesinin durdurulması cezası verilmiştir. Başvurucu bu işlemin iptali talebiyle dava açmıştır. Mahkeme davayı reddetmiştir. Kararın gerekçesinde, disiplin hukukuna ilişkin değerlendirmeler yapılmakla birlikte başvurunun aynı eylemi sebebiyle yargılandığı ceza davasında özel belgede sahtecilik suçundan hüküm giydiği, üzerine atılı suçu işlediği sonucuna varıldığından bu eylem nedeniyle verilen disiplin cezasında hukuka aykırılık görülmediği ifadelerine de yer verilmiştir.

Mahkeme kararının başvurucuya disiplin cezası verilmesinin salt ceza davasına dayanılmamış ceza yargılamasından ayrı olarak disiplin hukuku çerçevesinde değerlendirme yapılmıştır. Ancak mahkeme kararının gerekçesinde kullanılan ifadelerde Mahkemenin başvuru hakkındaki ceza yargılamasında verilen HAGB kararı sonucunda hüküm giydiği çıkarımında bulunduğu değerlendirilmiştir. Bu durumda Mahkemenin

§ 48. Dolayısıyla başvuruya konu mahkeme kararında başvurunun suçlu olduğuna yönelik bir ithamın olduğu görüldüğünden bireysel başvuruya konu edilen mahkeme kararında masumiyet karinesine yönelik bir müdahalenin bulunduğu sonucuna varılmıştır.

iptal davasına ilişkin yargılama kapsamında kalan yetki sınırını, başvuru hakkında eş zamanlı olarak yürütülen ceza yargılamasında verilen kararın sonucuna ilişkin tespitiyle masumiyet karinesini ihlal edecek şekilde aştığı görülmektedir.

Sonuç olarak **Anayasa’nın 36. maddesi ile 38. maddesinin dördüncü fıkrasında güvence altına alınan masumiyet karinesinin ihlal edildiğine karar verilmiştir.**

f. **Şenol Türkyılmaz, B. No: 2018/16070, 6/10/2022**

Disiplin işleminin iptali davasında kesin bir mahkûmiyet hükmü ile sonuçlanmayan bağ-lantılı ceza yargılamasında verilen karara dayanılması ve kullanılan ifadelerde kişinin üzerine atılı suçu işlediği izlenimi oluşturulması masumiyet karinesini ihlal eder.

Anahtar Kelimeler: Hükmün açıklanmasının geri bırakılması, masumiyet karinesi, suçlu izlenimi.

Başvurucu, vergi dairesinde tahsildar olarak görev yapmaktayken hakkında rüşvet suçundan kamu davası açılmıştır. Ceza mahkemesince başvurunun rüşvet almaya teşebbüs suçundan iki yıl hapis cezası ile cezalandırılmasına karar verilmiştir. Bu kararın ardından başvuru devlet memurluğundan çıkarılmıştır. Başvurucu bu işlemin iptali talebiyle dava açmıştır. İdare mahkemesi davayı reddetmiştir. Kararın gerekçesinde, başvurunun disiplin cezasına konu rüşvet almaya teşebbüs eylemini işlendiğinin ceza mahkemesi kararı ile tespit edildiği ifade edilmiştir. Sonrasında ceza mahkemesi kararı Yargıtay tarafından bozulmuştur. Bozma kararı üzerine ceza mahkemesi başvuru hakkında on ay hapis cezasına hükmetmiş ve HAGB kararı vermiştir. Danıştay, idare mahkemesi kararını gerekçeli olarak onamıştır. Karada, suçun sabit görülerek ceza mahkemesince verilen mahkûmiyet kararının hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı nedeniyle hukuki sonuç doğurmamasına karşılık, bu durum kamu görevlisince gerçekleştirilen fiilin disiplin hukuku yönünden işlenmemiş ya da sübuta ermemiş sayılması anlamını taşımayacağı ifadesine yer verilmiştir.

İdare mahkemesi ve Danıştay kararlarının gerekçelerinde, bir yandan kesin bir mahkûmiyet hükmü ile sonuçlanmayan ceza yargılamasında verilen karara dayandırıldığı, bir yandan da kullanılan ifadelerde başvurunun üzerine atılı suçu işlediği izleniminin oluşmasına sebebiyet verildiği görülmektedir. Bu durumda verilen HAGB kararı anlamsız hâle gelmiş ve başvurunun masumiyetine gölge düşürülmüştür.

Sonuç olarak **Anayasa'nın 36. maddesi ile 38. maddesinin dördüncü fıkrasında güvence altına alınan masumiyet karinesi-nin ihlal edildiğine karar verilmiştir.**

§ 48. Sonuç olarak İdare Mahkemesi ve Danıştay Onaltıncı Dairesi kararının gerekçelerinde kullanılan ifadeler ve ceza mahkemesinin açıklanması ertelenen hükmüne dayanılması nedeniyle başvurunun ceza yargılanmasına konu eylemi işlediği ve suçlu olduğu inancının yansıtıldığı anlaşıldığından Anayasa'nın 36. ve 38. maddelerinde güvence altına alınan masumiyet karinesinin ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

Ç. SUÇ İSNADININ MAHKÛMİYET DIŞINDA BİR KARARLA SONUÇLANDIĞI DURUMLAR

1. S. M. [GK], B. No: 2016/6038, 20/6/2019 (Takipsizlik Kararıyla Bağlantılı Davada)

Kararda geçen ifadelerle kişinin tedbire konu eylemleri işlediği veya suçlu olduğu inancının yansıtıldığı sonucuna ulaşılması masumiyet karanesini ihlal eder.

Anahtar Kelimeler: Masumiyet karanesi, 6284 Sayılı Kanun, şiddet uygulayan, tedbir.

Başvurucu hakkında kişilerin huzur ve sükûnunu bozma suçundan başlatılan soruşturma kapsamında hâkim onayına sunulmak ve üç ay süreyle geçerli olmak üzere 6284 sayılı Kanun'un 5. maddesine göre başvurucunun şiddet mağduruna yönelik şiddet tehdidi, hakaret, aşağılama veya küçük düşürmeyi içeren söz ve davranışlarda bulunmamasına, korunan kişiye, bu kişinin bulunduğu konuta, okula ve işyerine yaklaşmamasına, gerekli görülmesi hâlinde korunan kişinin şiddete uğramamış olsa bile yakınlarına, tanıklarına ve kişisel ilişki kurulmasına ilişkin hâller saklı kalmak üzere çocuklarına yaklaşmamasına karar vermiştir. Aynı zamanda Cumhuriyet Başsavcılığı, başvurucunun kişilerin huzur ve sükûnunu bozma suçunu işlediği konusunda müştekinin soyut iddiaları dışında kamu davası açılmasını gerektirir nitelikte ve yeterlilikte delil bulunmadığını belirterek kovuşturmayaya yer olmadığına karar vermiştir. Başvurucu tedbir talebinin soyut iddialara dayalı olarak verildiğini, isnat edilen eylemlere ilişkin olarak hakkında takipsizlik kararı verildiğini belirterek tedbir kararına itiraz etmiş, Aile Mahkemesi tedbir kararı verilebilmesi için şiddet uygulandığı hususunda delil ve belge aranmayacağını, mahkeme kararında kanuna aykırı bir yön bulunmadığını belirterek itirazı reddetmiştir.

Başvurucu hakkında tedbir kararına konu eylemle ilgili olarak Savcılık tarafından soruşturma yapıldığı ve soyut iddia dışında delil bulunmadığı gerekçesiyle takipsizlik

kararı verildiği, Mahkemenin 6284 sayılı Kanun hükümlerine göre tedbir kararına hükmettiği gerek mahkeme gerekse itiraz mercii kararlarında başvuru hakkında şiddet uygulayan tabirinin kullanıldığı anlaşılmaktadır. Kanun'da şiddet uygulayan kavramı kullanılmış ise de bu tabirin her olayda uygulayıcılar tarafından kullanılmasını zorunlu kılan bir hüküm bulunmamaktadır. Mahkeme ve ilgili makamlar tarafından verilen tedbir kararlarında şiddet uygulayan yerine şiddet uyguladığı iddia edilen, şiddet uygulama tehlikesi bulunduğu iddia edilen ya da aleyhine tedbir istenen gibi başka uygun tabirlerin kulla-

§§ 52. "...başvurucu hakkında şiddet uygulayan ifadesinin kullanılmasının, hangi bağlam ve şartlarda kullanıldığına ilişkin amaçsal sınırı aşacak tarzda başvurucunun takipsizlik kararına konu eylemi işlediği ya da farklı şiddete yönelik eylemleri fiilen gerçekleştirdiği izlenimini doğurduğu anlaşılmıştır. Bu açıdan kararda geçen ifadelerle başvurucunun tedbire konu eylemleri işlediği veya suçlu olduğu inancının yansıtıldığı sonucuna ulaşılmıştır."

nıldığı da görülmektedir. Uygulama açısından genel anlamda *şiddet uygulayan* ibaresinin amaçsal kullanım sınırlarını aşacak tarzda kişinin suç konusunu doğurabilecek eylemleri işlediği izlenimini doğuran, sorunlu bir tabir olduğu görülmektedir. Somut olayın şartlarında başvuru hakkında *şiddet uygulayan* ifadesinin kullanılmasının, hangi bağlam ve şartlarda kullanıldığına ilişkin amaçsal sınırı aşacak tarzda başvurunun takipsizlik kararına konu eylemi işlediği ya da farklı şiddete yönelik eylemleri fiilen gerçekleştirdiği izlenimini doğurduğu anlaşılmıştır.

Sonuç olarak kararda geçen ifadelerle başvurunun tedbire konu eylemleri işlediği veya suçlu olduğu inancının yansıtıldığı sonucuna ulaşılmış, başvurunun **Anayasa'nın 36. ve 38. maddelerinde güvence altına alınan masumiyet karinesinin ihlal edilmiştir.**

2. Münür İçer, B. No: 2012/584, 12/3/2015 (Düşme Kararı Verilen Ceza Davası İle Bağlantılı Davada)

Zamanaşımı nedeniyle ortadan kaldırılan ceza davasına konu eylemlerin işlendiğinin ifade edilmesi ve suçlu olduğu inancının yansıtılması masumiyet karinesini ihlal eder.

Anahtar Kelimeler: Zamanaşımı, düşme, masumiyet karinesi.

Başvurucu astsubay statüsünde görev yapmakta iken disiplinsiz ve Türk Silahlı Kuvvetlerinin (TSK) itibarını sarsacak hareketlerde bulunduğu gerekçesiyle başvurusunun Yüksek Askerî Şûra (YAŞ) kararıyla 1986 yılında TSK'dan ilişkisi kesilmiştir. Başvurucu hakkında açılan ceza davasında, davanın zamanaşımı nedeniyle ortadan kaldırılmasına karar verilmiştir. 12/3/1971 tarihi sonrasındaki yargı denetimine kapalı idari işlemler veya YAŞ kararlarıyla TSK'dan ilişkisi kesilenlere bazı haklarının iadesinin sağlanması amacıyla idareye başvuru imkânı getirilmiştir. Başvurucunun bu çerçevede yaptığı başvuru, Millî Savunma Bakanlığınca reddedilmiştir. Başvurucu tarafından anılan işlemin iptali istemiyle açılan dava Askerî Yüksek İdare Mahkemesince (AYİM) reddedilmiştir. AYİM kararının gerekçesinde, başvuru hakkında açılan ceza davası nedeniyle yaklaşık dört yıl tutuklu kaldığı tespitine yer verildiği, ceza davası zamanaşımına uğraması sonucu ortadan kaldırılmış olsa da ceza davasında başvurusunun toplu kaçakçılık suçunu işlediği hususunda yapılan tespit ile bağlantı kurularak davanın reddedildiği görülmektedir.

Mahkeme başvurusunun durumu değerlendirilirken, zamanaşımı nedeniyle ortadan kaldırılan ceza davasına konu eylemler içinde yer aldığını kabul edilerek başvurusunun talebinin reddedilmesine ilişkin işlemin hukuka uygun olduğuna karar verilmiştir. Mahkeme kararın gerekçesinde yer alan ifadelerden, suçluluğu ilgili mahkeme kararıyla sabit olmayan ve zamanaşımı nedeniyle hakkında açılan ceza davası ortadan kaldırılan başvurusunun anılan eylemleri işlediği ve suçlu olduğu inancının yansıtıldığı görülmektedir.

§ 33. ... AYİM kararının gerekçesinde, başvuru hakkındaki zamanaşımı nedeniyle ortadan kaldırılan ceza yargılamasına atıfta bulunulduğu ve suçluluğu mahkeme kararlarıyla sabit olmayan başvurusunun yargılamaya konu eylemleri işlediği ve suçlu olduğu inancının karara yansıtıldığı anlaşıldığından, başvurusunun Anayasa'nın 38. maddesinin dördüncü fıkrasında güvence altına alınan masumiyet karinesinin ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

Dolayısıyla mahkeme, başvurusunun durumunu ceza yargılamasından ayrı olarak değerlendirmemiş, aksine ceza mahkemesinin zamanaşımı nedeniyle ortadan kaldırma kararının gerekçesine ve başvurusunun yargılandığı fiilleri işlediği kabulüne dayanarak karar vermiştir. Bu kapsamda Mahkemenin gerekçesinde kullandığı ifadelerin, başvurusunun masumiyet karinesine saygı ilkesiyle bağdaştığı söylenemez.

Sonuç olarak **Anayasa'nın 36. maddesi ile 38. maddesinin dördüncü fıkrasında güvence altına alınan masumiyet karinesinin ihlal edildiğine karar verilmiştir.**

3. Sebğatullah Altın, B. No: 2013/1503, 2/12/2015

Zamanaşımı nedeniyle düşme kararı verilen ceza davasına konu suçu işlediği izlenimi uyandıracak şekilde değerlendirme yapılması masumiyet karinesini ihlal eder.

Anahtar Kelimeler: Zamanaşımı, düşme, masumiyet karinesi.

Başvurucu Diyanet İşleri Başkanlığında imam hatip olarak görev yapmakta iken hakkında yapılan bir ihbar üzerine başlatılan soruşturma sonucu başvurunun görevine son verilmiş ve aynı zamanda “Hizbullah terör örgütünün sair efradı olmak” suçundan aleyhine kamu davası açılmıştır. Başvurucunun görevine son verilmesi işlemine karşı açtığı dava reddedilmiş ve karar kesinleşmiştir. Başvurucu hakkında açılan ceza davasında ise davanın zamanaşımı nedeniyle ortadan kaldırılmasına karar verilmiştir. Başvurucu ceza mahkemesi kararının ardından göreve dönme talebinde bulunmuştur. Bu talep Diyanet İşleri Başkanlığınca reddedilmiştir. Başvurucunun bu işlemin iptali istemiyle açtığı dava reddedilmiştir. Mahkeme kararında başvurunun zamanaşımı nedeniyle düşme kararı verilen ceza davasına ilişkin iddiası karşılanırken, ek gerekçe- de, suç türünün zamanaşımı nedeniyle ortadan kaldırılmasının suçun varlığını ortadan kaldırmadığı belirtilmiştir.

Başvurucunun açtığı davanın reddine ilişkin kararda, atanmama işleminin hukuka uygun olduğu sonucuna varılırken başvurunun masumiyetine aykırı düşecek herhangi bir ifadeye yer verilmemiştir. Ancak gerekçenin devamında başvurunun zamanaşımı nedeniyle düşme kararı verilen ceza davasına ilişkin iddiası karşılanırken kullanılan suç türünün zamanaşımı nedeniyle ortadan kaldırılmasının suçun varlığını ortadan kaldırmadığı ifadesiyle başvurunun ceza davasına konu suçu işlediği izlenimi verilmiştir. Söz konusu ifadeyle suçluluğu ilgili Mahkeme kararıyla sabit olmayan ve hakkında açılan ceza davası zamanaşımı nedeniyle ortadan kaldırılan başvurunun suçlu olduğu inancının yansıtılmıştır.

Sonuç olarak **Anayasa’nın 36. maddesi ile 38. maddesinin dördüncü fıkrasında güvence altına alınan masumiyet karinesinin ihlal edildiğine karar verilmiştir.**

§ 34. İlk derece mahkemesi göreve yenden atamama işleminin hukuka uygun olduğu sonucuna ulaşırken başvurunun durumunu ceza yargılamasından ayrı olarak değerlendirdikten sonra başvurunun yargılandığı fiili işlediği kabulünü kararına ek gerekçe yapmıştır. Gerekçesinde kullanılan “suçun varlığının ortadan kalkmadığı” ifadesinin başvurunun masumiyet karinesine saygı ilkesiyle bağdaştığı söylenemez.

4. Ahmet Teyit Keşli (4), B. No: 2018/4502, 25/2/2021

Mahkeme kararında yer alan ifadelerle başvurucunun kendisine isnat edilen eylemden suçlu bulunduğu yönünde ve başvurucuya cezai sorumluluk yükler nitelikte bir değerlendirme yapılması başvurucunun masumiyet karinesini ihlal eder.

Anahtar Kelimeler: Düşme, zamanaşımı, mahkumiyet, masumiyet karinesi.

Başvurucunun özel evrakta sahtecilik suçunu işlediği iddiasıyla Asliye Ceza Mahkemesinde yargılandığı davada ek kararla bir yıl hapis cezası ile cezalandırılmasına karar verilmiştir. Kararın temyiz edilmesi üzerine dava zamanaşımının suçun işlendiği tarihten temyiz inceleme tarihine kadar geçtiği gerekçesiyle düşme kararı verilmiştir. Başvurucu ile avukatı olduğu Şirket arasında imzalanan sözleşme, Şirket tarafından feshedilmiştir. Başvurucu, sözleşme hükümleri gereği feshin ilgili tarihte sonuç doğuracağını ileri sürerek danışmanlık vekâlet bedelinin tahsili için başlattığı takibe itiraz edilmesi üzerine Asliye Hukuk Mahkemesinde itirazın iptali davası açmıştır. Mahkeme davanın reddine karar vermiştir. Başvurucunun istinaf talebi bölge adliye mahkemesi tarafından esastan reddedilmiştir.

Başvurucunun vekâlet ücretinin tahsiline yönelik açtığı itirazın iptali davasına ilişkin yargılamada Mahkemenin başvurucunun azlinin haklı nedene dayanması sebebiyle vekâlet ücretini hak etmediğine ilişkin gerekçesinde ceza yargılamasına dayanılarak karar verildiği görülmektedir. Mahkeme kararında "...Ne var ki davacı özel evrakta sahtecilik suçundan da mahkum olmuştur..." bölge mahkemesi kararında ise "...davacı avukatın özel evrakta sahtecilik suçundan mahkum olmasının davalı şirket tarafından öğrenilmesi üzerine 6/3/2013 tarihinde davalı şirket tarafından yapılan azil haklı görüldüğünden ...başka bir anlatımla davacı avukatın özel evrakta sahtekarlık suçundan mahkum olması..." şeklinde yer alan ifadelerle başvurucunun kendisine isnat edilen eylemden suçlu bulunduğu yönünde ve başvurucuya cezai sorumluluk yükler nitelikte bir değerlendirme yapıldığı anlaşılmaktadır. Kararlarda geçen ifadelerin gerek kullanılan dil gerekse bağlantı itibarıyla ceza hukuku anlamında ve teknik unsurlarıyla ceza davasına konu suçun işlendiğine işaret ettiği sonucuna ulaşılmıştır.

§ 39. ...Kararlarda geçen ifadelerin gerek kullanılan dil gerekse bağlantı itibarıyla ceza hukuku anlamında ve teknik unsurlarıyla ceza davasına konu suçun işlendiğine işaret ettiği sonucuna ulaşılmıştır.

Sonuç olarak Mahkemece hakkında herhangi bir mahkûmiyet kararı bulunmayan başvurucunun ceza yargılamasına konu eylemleri işlediğinin sabit olduğu varsayımına dayanılarak karar verildiği anlaşıldığından başvurucunun **Anayasa'nın 36. ve 38. maddelerinde güvence altına alınan masumiyet karinesi ihlal edilmiştir.**

5. Şevki Ozan Büyükkaya, B. No: 2018/24012, 31/3/2022

Hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı nedeniyle başlayan beş yıllık denetim süresi sonunda düşme kararı verilen kamu davasına konu suçu işlediği izlenimi oluşturacak şekilde karar verilmesi masumiyet karinesini ihlal eder.

Anahtar Kelimeler: Hükmün açıklanmasının geri bırakılması, denetim süresi, masumiyet karinesi.

Başvurucu hakkında resmî belgede sahtecilik suçuna teşebbüsten kamu davası açılmıştır. Asliye ceza mahkemesi başvurucuya isnat edilen eylemler yönünden adli para cezasına hükmetmiş ancak hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına (HAGB) karar vermiştir. Mahkeme 22/8/2016 tarihinde ek kararla başvurucu hakkında beş yıllık denetim süresi dolduğu gerekçesiyle kamu davasının düşürülmesine karar vermiştir. Başvurucu sözleşmeli infaz ve koruma memurluğu sınavında başarılı olmuş ancak hakkındaki güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasının olumsuz sonuçlanması neticesinde Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğünün 28/9/2016 tarihli işlemiyle mesleğe kabul edilmemiştir. Başvurucu bu işlemin iptali talebiyle dava açmıştır. İdare mahkemesi davayı reddetmiştir. Kararın gerekçesinde, ceza mahkemesi kararına atıfla başvurunun mahkûmiyetine karar verildiği ve hakkındaki eylemlerin sübut bulunduğu ifadelerine yer verilmiştir.

Başvurucu hakkında HAGB kararı verilmiştir. Beş yıllık denetim süresinin suç işlenmeden geçmesiyle dava düşmüştür. Düşürülen bir yargılamada verilen karar kesin bir ceza hükmü olarak kabul edilemeyeceğinden suçluluğu hükmen sabit olmayan başvurunun masumiyeti devam etmektedir. Mahkeme kararının gerekçesinde kesin bir mahkûmiyet hükmü ile sonuçlanmayan ceza yargılamasında verilen karara dayanılmıştır. Gerekçede ayrıca başvurunun mahkûmiyetine karar verildiği ve hakkındaki eylemlerin sübut bulunduğu ifadeleriyle başvurunun üzerine atılı suçu işlediği izlenimi oluşturulmuştur. Bu durumda verilen düşme kararı anlamsız hâle gelmiş ve başvurunun masumiyetine gölge düşürülmüştür.

Sonuç olarak **Anayasa'nın 36. maddesi ile 38. maddesinin dördüncü fıkrasında güvence altına alınan masumiyet karinesi-nin ihlal edildiğine karar verilmiştir.**

§ 43. İdare Mahkemesinin gerekçesinde, Malatya 4. Asliye Ceza Mahkemesi kararına atıfla "...davacı hakkında isnat edilen suçtan dolayı mahkûmiyetine karar verildiğinin görüldüğü, yargılaması sonucunda sübut bulan eyleminin niteliği dikkate alınıp..." ifadesine yer verilmiştir... Mahkeme gerekçesinde bir yandan kesin bir mahkûmiyet hükmü ile sonuçlanmayan ceza yargılamasında verilen karara dayanıldığı; bir yandan da başvurunun mahkûmiyetine karar verildiğine ve hakkındaki eylemlerin sübut bulunduğu ifadeleriyle başvurunun üzerine atılı suçu işlediği izleniminin oluşmasına sebebiyet verildiği görülmektedir...

6. Ramazan Tosun, B. No: 2012/998, 7/11/2013 (Beraat Kararı Verilen Ceza Davası ile Bağlantılı Davada)

İdari işlemin hukuka uygunluğu sonucuna ulaşılırken beraat kararının gerekçesine ve ceza yargılaması yapılan fiillerin işlendiğinin kabulüne dayanılması masumiyet karinesini ihlal eder.

Anahtar Kelimeler: Delil yetersizliğinden beraat kararı, masumiyet karinesi.

Başvurucu, Türk Silahlı Kuvvetlerinde uzman jandarma olarak görev yaparken aldığı disiplin cezaları ve hakkında devam eden ceza soruşturmaları nedeniyle resen emekliye sevk edilmiştir. Başvurucu hakkında “uyuşturucu ve uyarıcı madde ticareti yapma veya sağlama, rüşvet almak ve vermek” suçlarından ve “gece vakti hırsızlık ve iftira” suçlarından iki ayrı dava açılmıştır. Hırsızlık suçunun unsurları oluşmadığından diğer üç suçtan ise delil yetersizliğinden beraat kararı verilmiştir. İftira suçundan verilen delil yetersizliğinden beraat haricinde diğer beraat kararları kesinleşmiştir. Başvurucunun bu işlemin iptali talebiyle açtığı davanın Askerî Yüksek İdare Mahkemesine (AYİM) tarafından reddedilmiştir. Başvurucu beraat kararlarını AYİM karar verilmeden sunmuştur. Kararın gerekçesinde, başvuru hakkında yürütülen ve beraat ile sonuçlanan yargılamalara ve beraat kararlarının gerekçelerine, bu kapsamdaki tanık beyanları ile yargılamaya konu suçların nitelik ve niceliklerine dayanılmış ve başvurunun beraat ettiği fiilleri işlediği kabulünü içeren ifadelerle yer verilmiştir.

AYİM kararında başvurunun disiplin durumu değerlendirilirken, beraat kararlarına konu olan eylemler içinde yer aldığı kabul edilerek, disiplinsizlik durumu da bu kabule dayandırılmıştır. Kararın gerekçesinde yer alan ifadelerden, suçluluğu ilgili mahkeme kararlarıyla sabit olmayan başvurunun bu eylemleri işlediği ve suçlu olduğu inancının yansıtıldığı görülmektedir. Mahkeme, başvurunun disiplin durumunu ceza yargılamasından ayrı olarak disiplin hukuku ilkelerine göre değerlendirmemiştir. Aksine ceza mahkemesinin beraat kararının gerekçesine ve başvurunun yargılandığı fiilleri işlediği kabulüne dayanarak kararını vermiştir. Mahkemenin gerekçesinde kullandığı ifadeler masumiyet karinesine saygı ilkesiyle bağdaşmamaktadır.

§ 64. Öte yandan, Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku ile Disiplin Hukukunun farklı kural ve ilkelere tabi disiplinler olduğunun hatırlanmasında yarar vardır. Buna göre kamu görevlisinin davranışı, suç tanımına uymasının yanı sıra disiplin sorumluluğunu da gerektirebilir. Böyle durumlarda ceza muhakemesi ve disiplin soruşturması ayrı ayrı yürütülür ve ceza muhakemesi sonucunda kişinin isnat edilen eylemi işlemediğine dair hükümler dışında, ceza mahkemesi hükmü disiplin makamları açısından doğrudan bağlayıcı değildir (B. No: 2012/665, 13/6/2013, § 30). Ancak bu kapsamda yapılan değerlendirmelerde delil yetersizliğine dayalı olsa bile kişi hakkında verilen beraat kararına aykırı olarak kişinin suçsuz olmadığı yönünde değerlendirmelerden kaçınılması gerekir.

Sonuç olarak Anayasa’nın 36. maddesi ile 38. maddesinin dördüncü fıkrasında güvence altına alınan masumiyet karinesinin ihlal edildiğine karar verilmiştir.

7. Barış Baş [GK], B. No: 2016/14253, 2/7/2020

Ceza davasında fiilin sübuta ermediği gerekçesiyle verilen beraat kararının aynı fiile ilişkin olarak tesis edilen disiplin cezasının iptali davasında idare mahkemesince dikkate alınmaması masumiyet karinesini ihlal eder.

Anahtar Kelimeler: Beraat kararı, disiplin cezası, masumiyet karinesi.

Öğretmen olan başvuru hakkında öğrenci M.İ.ye yönelik hareketlerinden dolayı disiplin soruşturması başlatılmış ve ceza davası açılmıştır. Disiplin soruşturmasında, başvurunun M.İ.ye bağırma ve yüzüne tokat atma fiilinin sabit olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Başvurucuya tokat atma fiili nedeniyle kınama cezası verilmiştir. Başvurucu ayrıca naklen atama işlemine tabi tutulmuştur. Başvurucu bu işlemlere karşı iptal davaları açmıştır. Ceza yargılamasında mağdurun çelişkili beyanlarına dikkat çekilerek başvurunun beraatine hükmedilmiştir. Kararda, M.İ.nin yanağındaki kızarıklığın buz konulmasıyla da oluşabileceği vurgulanmış ve buz konulması suretiyle mi yoksa tokat atılması suretiyle mi gerçekleştiği hususunda şüphe oluştuğuna işaret edilmiştir. Ceza yargılamasından daha sonra sonuçlanan iptal davaları, M.İ.nin yanağına buz konulmasının öğretmenin M.İ.ye tokat attığının bir göstergesi olduğu, ayrıca dosyadaki tanık anlatımlarından başvurunun söz konusu fiili işlediğinin anlaşıldığı gerekçeleriyle reddedilmiştir.

Bölge idare mahkemesi kararlarında, başvurunun beraat ettiği fiil tekrar tartışılmış ve gerekçesi özellikle beraat kararında dayanan argümanlara cevap verecek şekilde oluşturulmuştur. Ceza mahkemesinin yüz kızarıklığının atılan tokattan mı yoksa yüze buz uygulanmasından mı kaynaklandığının net olmadığı yönündeki kanaatine karşılık bölge idare mahkemesi, yanağa buz konulmasının tokat atılmanın göstergesi olduğu değerlendirmesinde bulunmuştur. Mahkeme tanık ifadelerini de gözeterek başvurunun M.İ.ye tokat attığı fiilinin sabit olduğu sonucuna ulaşmıştır. Mahkeme, ceza mahkemesi kararında ulaşılan sonucu tartışmaya açmanın yanında, başvurunun nitelikli yaralama suçunu işlediği izleniminin oluşmasına sebebiyet vermiştir. Bu durumda beraat kararının anlamsız hâle gelmesi ve iki yargı kolu arasında başvurunun nitelikli yaralama suçunu işleyip işlemediğiyle ilgili olarak çelişkili kararların ortaya çıkması nedeniyle masumiyet karinesinin ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır.

Sonuç olarak **Anayasa'nın 36. maddesi ile 38. maddesinin dördüncü fıkrasında güvence altına alınan masumiyet karinesinin ihlal edildiğine karar verilmiştir.**

§ 62. Disiplin suçuna ve ceza yargılamasına konu eylemlerin aynı olduğu hâllerde disiplin soruşturmasıyla ilgili uyumsuzluklara bakan idari mahkemelerin fiilin sübutuyla ilgili olarak ceza mahkemesinin ulaştığı kanaate saygı göstermesi, bunu sorgulayacak ifadeler kullanmaması beklenir. Aksi takdirde kişinin ceza mahkemesinde beraat etmiş olmasının bir anlamı kalmaz. Bu bakımdan idari mahkemeler dâhil devletin diğer otoritelerinin beraat kararından şüphe duyulmasına yol açacak biçimde hareket etmekten kaçınmaları gerekir.

8. Hüseyin Sezer [GK], B. No: 2016/13566, 2/7/2020

Beraat kararı verilen fiil nedeniyle uygulanan disiplin cezasını hukuka uygun bulan İdare Mahkemesi kararında ceza mahkemesi kararının tartışmaya açılması ve atılı suçun işlendiği izlenimi oluşturulması masumiyet karinesini ihlale eder.

Anahtar Kelimeler: Beraat kararı, disiplin soruşturması, masumiyet karinesi.

Zabıt kâtibi olarak görev yapan başvuru hakkında gizlilik kararı alınmış dava dosyasının fotokopisini çektiirmek suretiyle örneğini bir avukata verdiği iddiasıyla gizliliğin ihlali suçundan kamu davası açılmıştır. Başvuru hakkında aynı eylem nedeniyle başlatılan disiplin soruşturması neticesinde başvurunun devlet memurluğundan çıkarılmasına karar verilmiştir. Başvuru hakkında açılan ceza davasından delil yetersizliğinden beraat etmiştir. Başvuru devlet memurluğundan çıkarma cezasının iptali istemiyle dava açmıştır. Danıştayın bozma kararına uyan idare mahkemesi davanın reddine karar vermiştir. Kararın gerekçesinde, başvurunun hakkında gizlilik kararı alınmış bir soruşturma dosyasını hâkimin odasından alarak adliye yakın bir kırtasyede fotokopisini çektiirmek suretiyle bir örneğini şüphelinin avukatına verdiği bu eyleminin karşılığı olan ceza ile cezalandırılmasında hukuka aykırılık bulunmadığı belirtilmiştir.

§ 59. Ayrıca Ceza Mahkemesinin ulaştığı kanaatin isabetli olmadığına veya hatalı olduğunun düşünülmesinin, İdare Mahkemesinin başvurunun masumiyetine saygı gösterme yükümlülüğünü ortadan kaldırmadığı vurgulanmalıdır. Ceza Mahkemesi kararındaki isabetsizlik masumiyet karinesine istisna getirilmesini gerektiren bir durum değildir. Masumiyet karinesine saygı gösterilmesindeki kamusal yarar, bazı durumlarda haksızlık teşkil eden fiili işleyenin disiplin yönünden yaptırımsız kalmasını bile haklılaştıracak derecede önemlidir (benzer yönde değerlendirmeler için bkz. Barış Baş, § 66).

Başvuru masumiyet karinesinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

İdare mahkemesi kararında kullanılan ifadelerle bakıldığında ceza mahkemesi kararında ulaşılan sonucun tartışmaya açılmasının yanında kararı okuyanlarda başvurunun üzerine atılı suçu işlediği izleniminin oluşmasına sebebiyet verildiği görülmektedir. Bu durumda beraat kararı anlamsız hâle gelmiş ve başvurunun masumiyetine gölge düşürülmüştür. Öte yandan iki yargı kolu arasında başvurunun gizliliğin ihlali suçunu işleyip işlemediğiyle ilgili olarak çelişkili kararların ortaya çıkmasına sebep olunmuştur.

Sonuç olarak **Anayasa'nın 36. maddesi ile 38. maddesinin dördüncü fıkrasında güvence altına alınan masumiyet karinesinin ihlal edildiğine karar verilmiştir.**

D. AKSİ İSPAT EDİLEMİYEN KARİNELERDEN YOLA ÇIKILARAK CEZA VERİLMESİ -İSPAT KÜLFETİNİN YER DEĞİŞTİRMESİ

1. *Fameka İnş. Plastik San ve Tic. Ltd. Şirketi,*

İdari para cezasına yapılan itirazın reddeden kararda kabahatin işlendiğine ilişkin olarak Mahkemece aksi ispat edilemeyen varsayıma dayanılması masumiyet karinesini ihlal eder.

Anahtar Kelimeler: Hukuki ve fiilî karinelere dayanılması, ispat yükü, masumiyet karinesi.

Başvurucu şirkete izin verilen azami yük ağırlığının aşıldığı gerekçesiyle gönderen sıfatıyla idari para cezası kesilmiştir. Başvurucunun kendisinin sadece taşınan eşyanın sahibi olduğunu belirterek anılan cezaya Sulh Ceza Mahkemesine yaptığı itiraz reddedilmiştir.

Somut olayda Mahkeme, başvurucunun taşınan eşyanın göndericisi olmasını idari para cezası yaptırımı uygulanması için yeterli görmüş sadece belli bir statüde (gönderici) olmak idari para cezası uygulanmasına gerekçe yapılmıştır. Gönderenin kastının bulunup bulunmadığı, ağırlığın aşılmasına karşın yükün bilerek verilip verilmediği değerlendirilmemiş, bu konuda bir tespit yapılmamıştır. Karineden yararlanılarak sonuca ulaşılmıştır. Somut olgular yerine aksi ispat edilemeyecek karineden yararlanılarak fiil ile başvuru arasında bağ kurulmuş ve kabahatin işlendiğine karar verilmiştir. Kabahatin işlendiğine ilişkin olarak Mahkemece yapılan varsayımın aksinin ispatı mümkün değildir. Başvurucunun yöneltlen fiille ilgili savunma ve bunun aksini ispat bakımından yaptırımı uygulayan idare ile arasında önemli bir dezavantaj oluşturmuştur. Kullanılan varsayımın masumiyet karinesini ihlal eder boyuta ulaştığı anlaşılmıştır. Başvurucuya itiraz imkânının tanınmış olması da masumiyet karinesinin ihlalini telafi etmemiştir.

Sonuç olarak kabahatin işlendiğine dair mahkemece yapılan varsayımın aksinin ispatı mümkün olmadığından **Anayasa'nın 36. maddesi ile 38. maddesinin dördüncü fıkrasında güvence altına alınan masumiyet karinesinin ihlal edildiğine karar verilmiştir.**

*§ 30. ... suç isnadını içeren karinenin aksinin başvuru tarafından yargılama sırasında ispat edilebilmesinin mümkün olması, hâkimin de bu yönde ileri sürülen iddiaları inceleyip kararını buna göre verebilmesi, bir başka ifadeyle karinele-
rin kişiye otomatik olarak "suçlu" hâline getirmemesi gerekir. Karineler, masumiyet karinesini ihlal eder boyuta ulaşma-
malı ve suç isnadı altındaki kişi savunma imkânlarından yararlandırılmalıdır.*

2. Ahmet Altuntaş ve Diğerleri [GK], B. No: 2015/19616, 17/5/2018

İdari para cezasının iptali davasının aksi ispat edilemeyen karinelere yola çıkarak reddedilmesi masumiyet karinesini ihlal eder.

Anahtar Kelimeler: Fiili karinelere dayanılması, ispat yükü, masumiyet karinesi.

Başvurucular, belirli bir bölgede bulunan bir kısım bir kısım tarım arazisinin belirli oranlarda malikidirler. Başvurucuların maliki oldukları tarım arazilerinde anız yakıldığının tespit edildiği gerekçesiyle her bir başvuru adına maliki oldukları tarım arazisinin büyüklüğüne göre idari para cezası uygulanmıştır. Başvurucuların bu işlemlerin iptali talebiyle açtığı davalar reddedilmiştir. Kararlarda, anızı bizzat yakan kişinin idare tarafından tespit edilme olanağının bulunmadığı, bu tespitin yapılamaması sonucu idari yaptırım uygulanmaması hâlinde ise tarım arazisinin verimsizleşmesine, çevre kirliliğine ve yangınlara sebebiyet verileceği belirtilmiştir. Bu sebeplerle anız yakma eyleminin yaptırımsız kalmaması amacıyla anızı yakan kişinin taşınmazın maliki konumunda bulunan başvurucular olduğunun kabul edilmesi gerektiği kararlarda ifade edilmiştir.

Somut olayda Mahkeme, başvurucuların anız yakılan tarım arazilerinin maliki olmaları yani sadece belirli bir statüde olmak idari para cezası uygulanması için yeterli görmüştür. İspat yükü başvuruculara devredilmiş ve başvurucular, otomatik olarak suçlu konumuna düşürülmüştür. Mahkeme, mevcut düzenlemenin kapsamını objektif sorumluluk esaslarına göre genişleterek varsayımlardan hareketle başvurular reddetmiştir. Mahkeme, somut olgular yerine aksi ispat edilemeyecek fiili karineden yararlanılarak

eylemler ile başvurucular arasında bağ kurulmuş ve kabahatin işlendiğine karar vermiştir. Başvurucuların kendilerini savunma bakımından idare ile aralarında önemli bir dezavantaj oluşmuştur. Bu sebeple ispat bakımından kullanılan karinenin masumiyet karinesini ihlal eder boyuta ulaştığı anlaşılmıştır. Başvuruculara savunma imkânı tanınmış olması da masumiyet karinesinin ihlalini telafi etmemiştir.

Sonuç olarak somut olgular yerine aksi ispat edilemeyecek fiili karineden yararlanılarak eylemler ile başvurucular arasında bağ kurulmuş ve kabahatin işlendiğine karar verilmiş olduğundan **Anayasa'nın 36. maddesi ile 38. maddesinin dördüncü fıkrasında güvence altına alınan masumiyet karinesinin ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.**

§ 36. Tarım arazilerinde yapılan incelemede, anızı yakan kişiye ait herhangi bir bulguya rastlanmamıştır. Mahkeme, anız yakıldığı tespit edilen arazilerin malikleri olan başvurucular tarafından taşınmazlarında anız yakıldığı yönünde herhangi bir ihbar veya suç duyurusunda bulunulmadığını dikkate alarak anız yakma eylemlerinin mülk sahiplerince gerçekleştirildiğine dair fiili karineden yararlanmıştır. Diğer bir ifadeyle ispat yükü iddia edende kalmamış, başvurucuya devredilmiştir. Anılan karineyle suç isnadı altındaki başvurucular, otomatik olarak suçlu konumuna düşürülmüştür.

3. *Gülsüm Kestaneci* [GK], B. No: 2018/7477, 27/10/2021

*İdari para cezasına itiraz davasında kabahat ile kabahati işleyen kişi olarak başvuru-
cu arasındaki tek bağlantının mülk sahibi olmak üzerinden kurularak otomatik olarak
suçlu konumuna düşürülmesi masumiyet karinesini ihlal eder.*

Anahtar Kelimeler: Hukuki ve fiili karinelere dayanılması, ispat yükü, masumiyet karinesi.

Taşınmazın başvurunun mülkiyetinde olduğu tarihlerde moloz dökülerek doğal yapısının bozulduğu ve arazinin tarımsal niteliğinin kaybettiği idare tarafından tespit edilerek bu husus mahallinde tutanak altına alınmış ve başvurucuya bildirilmiştir. Başvurucu hakkında izinsiz olarak tarım arazisinin toprak yapısının bozulduğu ve verilen süreye rağmen arazinin eski hâline getirilmediği gerekçesiyle idari para cezası uygulanmıştır. Başvurucu idari para cezasına karşı itirazda bulunmuştur. Hâkimlik, taşınmazın mülkiyetinin başvurucuda bulunduğu tarihlerde büyük oranda tarımsal arazi vasfının yitirildiğini belirterek ilgili mevzuat uyarınca uygulanan idari para cezasının usul ve yasaaya uygun olduğu gerekçesiyle başvurunun itirazını reddetmiştir.

Hâkimlik kararında tarım arazisinin tarımsal niteliğinin kaybedilmesine ilişkin kabahat ile başvuru arasındaki tek bağlantı başvurunun mülk sahibi olması üzerinden kurulmuştur. Suç isnadı altındaki başvurunun salt belirli bir statüde (mülkiyet hakkı sahibi) olması nedeniyle cezalandırılarak otomatik olarak suçlu konumuna düşürüldüğü sonucuna ulaşılmıştır. Başvurucuya savunma imkânı tanınmış olması da masumiyet karinesinin ihlalini telafi etmemiştir.

Başvurunun sadece mülk sahibi olunması nedeniyle cezalandırılarak otomatik olarak suçlu konumuna düşürülmesinin **Anayasa'nın 36. maddesi ile 38. maddesinin dördüncü fıkrasında güvence altına alınan masumiyet karinesinin ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.**

§ 33. Bununla birlikte somut olayın özel şartlarında kabahat eylemleri nedeniyle uygulanan idari yaptırımlarda -adli suç ve cezalara nazaran- sorumluluk karinelerine ilişkin standartların daha esnek yorumlanması mümkündür. Ancak bu durumda dahi ispat bakımından kullanılan karinelerin masumiyet karinesini ihlal eder boyuta ulaşmaması gerekir.

VIII. MAKUL SÜREDE YARGILANMA HAKKI

Saliha AKSOY

MAKUL SÜREDE YARGILANMA HAKKI

A. GENEL AÇIKLAMALAR

Anayasa'nın 36. maddesinde yer verilen adil yargılanma hakkı Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve AİHM kararlarıyla somutlaşan birçok alt ilke ve haklardan oluşan bir temel haktır. Makul sürede yargılanma hakkı da anılan ilkeler uyarınca adil yargılanma hakkının kapsamına dâhildir. Öte yandan, davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılmasının yargının görevi olduğunu belirten Anayasa'nın 141. Maddesinin de, Anayasa'nın bütünselliği ilkesi gereği, makul sürede yargılanma hakkının değerlendirilmesinde gözönünde bulundurulması gerekmektedir. Makul sürede yargılanma hakkının amacı, tarafların uzun süren yargılama faaliyeti nedeniyle maruz kalacakları maddi ve manevi baskı ile sıkıntılardan korunmasıdır. (*Yavuz Çorum, B. No: 2014/1334, 20/4/2017*)

Adil bir yargılanmadan söz edebilmek için, yapılan yargılamanın makul bir süre içerisinde olması büyük önem arz etmektedir. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine ve Anayasa Mahkemesine yapılan bireysel başvurularda verilen ihlal kararlarının büyük bir kısmının makul sürede yargılanma hakkına ilişkin olduğu görülmektedir.

Makul sürede yargılanma hakkının kapsamı belirlenirken, yargı makamları yanında dava süreciyle ilgili kamu gücü kullanan tüm devlet organlarına atfedilebilir yapısal sorunlar ve organizasyon eksikliğinden kaynaklanan bir gecikme olup olmadığı, yargılamanın süratle sonuçlandırılması hususunda gerekli özenin gösterilip gösterilmediği, başvuru için hukuki korumanın bir an önce gerçekleştirilmesindeki yararının ne olduğu gibi davanın niteliğine ilişkin birçok hususun birlikte değerlendirilerek karar verilmesi gerekmektedir. (*Hasan Çelik, B. No: 2021/15011, 7/6/2023*)

Makul süre incelemesinde yargılamaya intikal eden maddi vakıalar ve ispat araçlarından oluşan dava malzemesinin veya uygulanacak hukuk kurallarının karmaşık olması, tarafların genel olarak yargılama sürecindeki tutumu, yargılama sürecinin uzamasındaki etkisi ve usule ilişkin haklarını kullanırken gereken dikkat ve özeni gösterip göstermediği değerlendirilecektir (*İbrahim Samsa, B. No: 2016/7347, 23/11/2016*). Bu kapsamda, uyuşmazlığın tarafları açısından, yargılama sürecine dâhil oldukları süreler nazara alındığında, farklı yargılama sürelerinin geçerli olması mümkündür. (*Gülseren Gürdal ve diğerleri, B. No: 2013/1115, 5/12/2013, § 51*), (*Ahmet Çevik ve diğerleri, B. No: 2014/7545, 4/10/2017*), (*İsmail Özkan, B. No: 2012/367, 25/9/2012*)

Ancak belirtilen kriterlerden hiçbirisi makul süre değerlendirmesinde tek başına belirleyici değildir. Yargılama sürecindeki tüm gecikme periyotlarının ayrı ayrı tespiti ile bu

kriterlerin toplam etkisi değerlendirilmek suretiyle, hangi unsurun yargılamanın gecikmesi açısından daha etkili olduğu saptanmalıdır.

Makul süre incelemesi yapılırken başvuru konusu davasının başvuru için taşıdığı değer ve başvuru kişinin kişisel yararı gözönünde bulundurulmak suretiyle yargılama sürecindeki gecikmelerin her biri belirlenerek gecikmeye neden olan unsurlar, bunların gecikmedeki etkisinin tespiti ve bahsedilen makul süre kriterlerinin toplam etkisinin değerlendirilmesi gerekmektedir. (*Hatice Akgül, B. No: 2018/35900, 25/2/2021*), (*Nesrin Kılıç B. No: 2013/772, 7/11/2013*)

Bütün bu açıklamalar çerçevesinde, yargılama faaliyetinin makul sürede gerçekleşip gerçekleşmediğinin saptanması için, öncelikle uyuşmazlığın türüne göre değişebilen, başlangıç ve bitiş tarihlerinin belirlenmesi gereklidir.

Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği tarih, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (*Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 50, 52*).

Öte yandan, bazı özel durumlarda uyuşmazlığın ortaya çıktığı daha önceki bir tarih başlangıç tarihi olarak kabul edilebilmektedir (*Selahattin Akyıl, B. No: 2012/1198, 7/11/2013, § 45*). Bu çerçevede idari yargıda dava açılabilmesi için öncelikle idari makamlara başvurulmasının zorunlu olduğu durumlar ile idari davaya konu olabilecek bir işlem veya eylemin yapılmasını sağlamak amacıyla idari makamlara yapılan başvurular üzerine açılan davalar bakımından sürenin başlangıcı idareye başvuru tarihidir. (*Ayşe Akkaya, B. No: 2013/9393, 14/4/2016 § 42*)

Sürenin bitiş tarihi ise, çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde yargılamanın sona erme tarihidir. Ancak devam eden yargılamalara ilişkin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasını konu alan şikâyetler bakımından iç hukuk yollarının tüketilmesi şartı aranmayıp bu tür şikâyetler açısından yargılama faaliyetinin devamı sırasında başvuru yapılabilmesi olanağı bulunduğundan değerlendirmeye esas alınacak sürenin bitiş anı başvurunun karara bağlandığı tarihtir.

Anayasa Mahkemesince, makul sürede yargılanma hakkı ihlal iddiaları yönünden 9/3/2023 tarihine kadar verilen kararlarda yukarıda açıklanan ilkeler kapsamında değerlendirme yapılmıştır.

Anayasa Mahkemesine yapılan başvurular incelendiğinde 1/12/2022 tarihi itibarıyla derdest 130.000 başvurunun 80.000'inin makul sürede yargılama hakkının ihlali iddiasına ilişkin olduğu görülmüştür. Anayasa Mahkemesi ilk defa makul sürede yargılanma hakkının ihlaline karar verdiği 2/7/2013 tarihinden itibaren 55.000'den fazla başvuruda benzer nitelikte ihlal kararları vermiştir.

Anayasa Mahkemesine yapılan başvuru sayıları ve verilen ihlal kararları incelendiğinde makul sürede yargılanma hakkının ihlaline yol açan yapısal bir sorunun mevcut olduğu değerlendirilmiştir. Bu olgunun farkında olan kanun koyucu, idari makamlar ve yargı

organları da sorunu çözmeye yönelik çeşitli adımlar atmış; bazı tedbirleri uygulamaya koymuştur.

Bu kapsamda, Anayasa Mahkemesine bireysel başvurunun ikincil nitelikte bir başvuru yolu olduğu hatırlanmalıdır. Temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiği iddialarının öncelikle genel yargı mercilerinde, olağan kanun yolları ile çözüme kavuşturulması esastır. Anayasa'nın 40. maddesi ve 148. maddesinin üçüncü fıkrası gereğince, ikincillik ilkesi doğrultusunda makul sürede yargılanma hakkının ihlali nedeniyle ortaya çıkacak mağduriyetlerin giderilmesi için Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunulmasından önce etkili bir tazminat yolunun oluşturulması gerektiği vurgulanmıştır. (*Nevriye Kuruç* [GK], B. No: 2021/58970, 5/7/2022, §§ 71, 72)

Nitekim makul sürede yargılanma hakkı başvurularına ilişkin olarak kanun koyucu tarafından daha önce çeşitli başvuru yolları getirilmiş ve Anayasa Mahkemesince bu yolların ilgili kriterleri sağladığına karar verilerek Anayasa Mahkemesine başvurulmadan önce tüketilmesi gerektiğine karar verilmiştir.

6384 sayılı Kanun'a eklenen geçici 2. maddeye göre yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı iddiasıyla Anayasa Mahkemesine yapılan ve münhasıran bu maddenin yürürlüğe girdiği 9/3/2023 tarihi itibarıyla Anayasa Mahkemesinde derdest olan bireysel başvuruların Tazminat Komisyonu tarafından incelenerek karara bağlanması öngörülmüştür. (*Veysi Ado*, B. No: 2022/100837, 27/4/2023)

Tazminat Komisyonunun Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği tazminat miktarlarına uygun olarak tazminat miktarı belirlemesi gerektiği ve Tazminat Komisyonu kararından sonra yargısal başvuru yollarının bulunduğu dikkate alınmalıdır. Tazminat Komisyonu ve devamında yargısal yolların tüketilmesinden sonra Anayasa Mahkemesine başvuru yapılabileceği ve Tazminat Komisyonu tarafından verilen tazminatın başvuru açısından yeterli giderim sağlayıp sağlamadığının değerlendirileceği gözönünde tutulmalıdır. (*A.T. ve diğerleri*, B. No: 2020/26878, 24/5/2023) Öte yandan 6384 sayılı Kanun'un geçici 2. maddesi ile yapılan düzenlemenin Anayasa Mahkemesi önünde 9/3/2023 tarihi itibarıyla derdest olan başvurulara yönelik dönemsel bir düzenleme olduğu not edilmelidir.

Anayasa Mahkemesi yukarıda yer verilen *Nevriye Kuruç* kararında, makul sürede yargılanma hakkının ihlalinin yapısal bir sorundan kaynaklandığını ortaya koymuştur. Bu kararın yayımlanmasından sonra yapılan mevzuat düzenlemesi sonucu verilen *Veysi Ado* kararıyla anılan ihlal iddiasıyla 9/3/2023 tarihi itibarıyla Anayasa Mahkemesinde derdest olan başvuruda başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemezlik kararı verilmiş ve Tazminat Komisyonuna başvuru yapılmasının yolu açılmıştır. Ancak bu kapsamda belli bir tarihe kadar derdest başvurular yönünden Komisyona başvuru imkânı getirilmiştir. Öte yandan yapılan değişiklikle Anayasa Mahkemesine başvuru yapılmadan önce müracaat edilebilecek idari veya yargısal bir mekanizma kurulmamıştır.

Anayasa Mahkemesinin bireysel başvurudaki objektif işlevinin yapısal ve sistemik sorunların tespiti ile bu konularda ihlal kararları vererek yeni ihlallerin ortaya çıkmasını engellemek suretiyle temel hak ve özgürlüklerin korunmasını ve geliştirilmesini sağlamak olduğu hatırdan çıkarılmamalıdır.

Bu doğrultuda Anayasa Mahkemesince verilen *Keser Altıntaş* ([GK], B. No: 2023/18536, 25/7/2013) kararıyla, yargılaması makul sürede tamamlanmayan herkese Anayasa Mahkemesince ilk elden sürekli olarak tazminatlar ödenmesinin konu hakkında yapısal sorunu ortadan kaldırmadığı gibi bu başvuruların bu şekilde incelenmeye devam edilmesinin Anayasa koyucunun Anayasa Mahkemesine yüklediği misyon ile verilen görev ve yetkilerin niteliği ile de bağdaşmadığı belirtilmiştir.

Anılan gerekçeyle makul sürede yargılanma hakkının ihlali iddiasıyla yapılan başvuruların ilk elden Anayasa Mahkemesi tarafından incelenmesi mümkün olmadığı ve etkili bir başvuru yolu oluşturulduktan sonra anılan başvuruların incelenebileceği sonucuna varılmıştır.

Sonuç olarak, makul sürede yargılanma hakkının ihlali iddiasıyla yapılan başvurulardaki inceleme yöntemi, verilen ihlal kararının sayısı ve pilot kararda belirtilen ilkeler dikkate alındığında anılan ihlal iddiasıyla yapılan başvuruların Anayasa Mahkemesince incelenmesinin sürdürülmesini haklı kılan bir neden kalmadığı değerlendirilerek başvurunun düşmesine karar verilmiştir.

Öte yandan Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 80. maddesinin ikinci fıkrasında belirtilen "*Anayasanın uygulanması ve yorumlanması veya temel hakların kapsamının ve sınırlarının belirlenmesi ya da insan haklarına saygının gerekli kıldığı*" bir hâlin varlığının tespit edilmesi durumunda anılan ihlal iddiasıyla doğrudan Anayasa Mahkemesine yapılan başvurularda tekrar değerlendirme yapılabilecektir.

Bütün bu açıklamalar ışığında, makul sürede yargılanma hakkının ihlali iddiasıyla 10/3/2023 tarihinden itibaren yapılan başvuruların ilk elden Anayasa Mahkemesi tarafından incelenmesinin mümkün olmadığı ve etkili bir başvuru yolu oluşturulduktan sonra anılan başvuruların incelenebileceği belirtilmelidir.

B. MAKUL SÜRENİN SAPTANMASINDA KULLANILAN ÖLÇÜTLER

1. DAVA KONUSUNUN NİTELİĞİ

a. Nesrin Kılıç, B. No: 2013/772, 7/11/2013 (İşçi Alacaklarına İlişkin Dava)

İş ilişkisinden kaynaklanan uyuşmazlıkların, özellikle de işe iade talebini içeren feshe itiraz davalarının niteliği, başvuru açısından taşıdığı değer ve başvurunun dava-daki menfaati dikkate alındığında, 3 yıl 5 ay gibi bir sürenin makul olmadığı aşikârdır.

Anahtar Kelimeler: Makul sürede yargılanma hakkı (hukuk), işe iade, akdin feshi, feshe itiraz.

İşçi statüsünde operasyon yöneticisi ünvanıyla çalışmakta iken iş akdi feshedilen başvuru-cu tarafından, 6/5/2009 tarihinde feshe itiraz ve işe iade davası açılmıştır. İş Mahkemesinin 21/10/2010 tarihli kararıyla davanın kabulüne hükmedilmiş ve feshin geçersizliği ile dava-cının işe iadesi yönünde hüküm kurulmuştur. Mahkeme kararının temyiz edilmesi üzerine, Yargıtay İlgili Dairesinin 12/10/2012 tarihli kararıyla yerel mahkeme kararı bozma suretiyle ortadan kaldırılmış ve davanın reddine karar verilmiştir. Karar aynı tarihte kesinleşmiştir.

İş mahkemeleri nezdinde görülen davalarda yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır.

Özellikle işe iade davalarında yargılamanın uzaması her iki taraf için de hukuki belirsizliğin devamına sebep olduğundan bu davaların ivedilikle sonuçlandırılması ayrı bir öneme sahiptir. Bununla birlikte işe iade davalarının başvuru açısından taşıdığı değer ile davanın kısa sürede bitirilmesindeki başvurunun kişisel yararı gözönüne alındığında bu davaların süre yönünden diğer davalarla aynı nitelikte olduğu da söylenemez.

Söz konusu başvurunun konusu olan feshe itiraz davasında yargılama sürecindeki gecikme periyotları ayrı ayrı değerlendirildiğinde, ilk derece mahkemesince talep edilen bilirkişiye ulaşamadığı, temyiz aşamasında dava dosyasının iş bölümü gereği daireler arasında gidip geldiği ve eksikliğin tamamlanması için tekrar ilk derece mahkemesine gönderildiği; sonuç olarak İş Kanunu'nda öngörülen sürelerle oranla haklı görülemeyecek derecede uzun bir süre olan 3 yıl 5 ayda yargılamanın tamamlandığı görülmektedir. İş ilişkisinden kaynaklanan uyuşmazlıkların özellikle de işe iade talebini içeren feshe itiraz davalarının niteliği, başvuru açısından taşıdığı değer ve başvurunun davadaki menfaati dikkate alındığında, 3 yıl 5 ay gibi bir sürenin makul olmadığı aşikârdır.

§ 68. "Makul süre incelemesi yapılırken işe iade davasının başvuru için taşıdığı değer ve başvurunun kişisel yararı gözönünde bulundurularak yargılama sürecindeki gecikmelerin her biri belirlenerek gecikmeye neden olan unsurlar ve bunların gecikmedeki etkisinin tespiti ve bahsedilen makul süre kriterlerinin toplam etkisinin değerlendirilmesi gerekmektedir."

b. Hatice Akgül, B. No: 2018/35900, 25/2/2021 (İşe İade Davası)

Kararın icra kabiliyeti kazanabilmesi için kesinleşmesi gerektiğinden, işe iade davasında gerekçenin geç yazılması hâlinde, kesinleşen kararın tebliğinin ardından işverene başvuran işçinin sözleşmesi işe başlama talebinin neticelenmesine kadar askıda kalacaktır.

Anahtar Kelimeler: Makul sürede yargılanma hakkı, gerekçeli karar, kararın kesinleşmesi, işe iade davası.

Başvurucu 21/7/2017 tarihinde İş Mahkemesinde işe iade talebiyle dava açmıştır. Mahkeme 18/10/2017 tarihinde davanın kabulüne ve başvurusunun işe iadesine karar vermiştir. Mahkeme ayrıca kısa kararlarında karar kesinleştikten sonra başvurusunun işveren tarafından işe başlatılmaması hâlinde dört aylık ücreti tutarında tazminata, boşta geçen süre için dört aya kadar ücretinin ve diğer haklarının davalı işverenden tahsili ile başvurucuya verilmesine karar vermiştir.

Başvuruya konu yargılamada 18/10/2017 tarihinde hüküm tefhim edilmiş, gerekçeli karar 7/2/2019 tarihinde yazılmıştır. Davalı vekili 25/10/2017 tarihinde süre tutum dilekçesi, 7/3/2019 tarihinde gerekçeli istinaf dilekçesini sunmuştur. Bölge mahkemesi 2/10/2019 tarihinde istinaf talebini reddetmiştir. Davalının temyiz talebi üzerine Daire 17/12/2019 tarihinde kararı onamıştır.

Makul sürede yargılanma hakkının amacı, tarafların uzun süren yargılama faaliyeti nedeniyle maruz kalacakları maddi ve manevi baskı ile sıkıntılardan korunmasıdır. Hukuki uyumsuzlukların çözüm sürecini uzatarak çoğu zaman elde edilecek hükmün yararını ortadan kaldıran bir yargılama, adaletin yerine getirilmesindeki etkililiğe ve güvenliğe zarar verecektir.

Somut başvuruda makul süre incelemesi yapılırken işe iade davasının başvurusu için taşıdığı değer ve başvurusunun kişisel yararı gözönünde bulundurulmak suretiyle yargılama sürecindeki gecikmelerin her biri belirlenerek gecikmeye neden olan unsurlar, bunların gecikmedeki etkisinin tespiti ve bahsedilen makul süre kriterlerinin toplam etkisinin değerlendirilmesi gerekmektedir.

İşçi, kesinleşen mahkeme veya özel hakem kararının tebliğinden itibaren on iş günü içinde işe başlamak için işverene başvuruda bulunmak zorundadır. Kararın icra kabiliyeti kazanabilmesi için kesinleşmesi gerekmektedir. İşe iade davasında gerekçenin geç yazılması hâlinde kararın kesinleşmesi gecikecektir. Bu durumda bir an önce işine dönme veya mağduriyetini bir nebze olsun karşılayacak bir tazminat elde etme beklentisi taşıyan ve bu yüzden yeni bir işe başlamakta tereddüt eden işçi, kararın geç kesinleşmesi sebebiyle ekonomik anlamda mağdur olacaktır.

Somut olayda ilk derece mahkemesi hükmün özetini yazdırarak kararı tefhim etmiştir.

§ 37. "Kararın kesinleşmesinin en önemli aşamalarından biri gerekçeli kararın yazılması olup bu yükümlülük başvurusunun talebine, tutumuna veya sorumluluğuna bağlı olmaksızın mahkemeye aittir."

Mahkemenin ilgili yasal düzenleme çerçevesinde en geç bir ay içinde gerekçeli kararı yazarak tebliğe çıkartması gerekmektedir. İlk derece mahkemesinin kararı tefhiminden gerekçeli kararı yazmasına kadar geçen 1 yıl 3 ay 29 günlük sürenin makul olarak değerlendirilmesi mümkün değildir. Diğer bir ifadeyle yargılamanın uzamasına gerekçeli kararın geç yazılmasının sebep olduğu açıktır.

c. Gülseren Gürdal ve Diğerleri, B. No: 2013/1115, 5/12/2013 (Kadastro Davası)

3402 sayılı Kanun'da yer alan özel usul hükümleri ile bu Kanunda hüküm bulunmaması durumunda uygulama alanı bulacak olan ve medeni hak ve yükümlülüklerle ilişkin uyuşmazlıkları konu alan yargılama faaliyetleri için geçerli genel usuli hükümler içeren 6100 sayılı Kanun'un 30. maddesi, uyuşmazlıkların makul sürede çözülmesi gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Makul sürede yargılanma hakkı (hukuk), medeni hak ve yükümlülükler, kadastro tespit davası, görevsizlik kararı.

İki ayrı parselde yer alan taşınmazlara ilişkin olarak başvuru sahiplerinin murisi tarafından 23/3/1960 havale tarihli dilekçe ile el atmanın önlenmesi ve tazminat davası açılmıştır. İlgili yargı çevresinde Kadastro Mahkemesi kurulması nedeniyle Mut Asliye Hukuk Mahkemesince verilen 30/12/1975 tarihli görevsizlik kararı üzerine dosya Kadastro Mahkemesine gönderilmiş, Kadastro Mahkemesi tarafından yapılan yargılama sonucunda verilen 23/6/1981 tarihli karar temyiz incelemesi sonucu bozulmuştur. Mahkemece bozma ilamına uyularak yapılan yargılama neticesinde verilen karar Yargıtay ilgili Dairesince ikinci defa bozulmuştur. Mahkemece ikinci bozma ilamına uyularak yapılan yargılama sonucunda verilen 18/5/2012 tarihli karar temyiz edilmiş olup dosya bireysel başvuru tarihi itibarıyla derdesttir.

Somut uyuşmazlıkta, başvuruya konu yargılamanın iki adet taşınmazın malikinin belirlenmesine ilişkin bir uyuşmazlık olduğu, davanın taraflarında yüzü aşkın kişinin bulunduğu, yargılamanın özellikle taşınmazın aynına ilişkin bir ihtilaf olması nedeniyle, keşif ve bilirkişi incelemesi gibi usul işlemlerini gerektirmesine bağlı olarak karmaşık bir niteliğe sahip olduğu görülmüştür. Ancak yargılama sürecindeki gecikme periyotları ayrı ayrı değerlendirildiğinde, özellikle büyük bir bölümü Kadastro Mahkemesinde geçen yargılama sürecinde, Kadastro Mahkemesinde tatbiki gereken yargılamayı hızlandırıcı niteliğe sahip özel usul hükümlerine riayet edilmediği ve verilen ara kararların birçoğunda taraflara usul hükümlerine aykırı şekilde süreler verilerek, yapılması gereken işlemlerin müracaat yokluğu ve masraf ikmal edilmemesi gibi nedenlerle yerine getirilmediği, bunun yanı sıra muhtelif defa dosyanın tetkike alındığı anlaşılmaktadır.

Sonuç olarak davada yer alan kişi sayısı ve davanın mahiyeti nedeniyle icrası gereken usul işlemlerinin niteliği başvuruya konu yargılamanın karmaşık olduğunu ortaya koymakla birlikte, davaya bütün olarak bakıldığında söz konusu elli dört yıllık yargılama sürecinde makul olmayan bir gecikmenin olduğu sonucuna varılmıştır.

§ 64. "Özellikle büyük bir bölümü Kadastro Mahkemesinde geçen somut yargılama açısından dava malzemesinin taraflarca hazırlanması ilkesinin geçerli olmadığı nazara alındığında, yargılama makamlarının davayı gerekli süratle yürütme yükümlülüğünün daha dikkatli bir şekilde ele alınması gerekmektedir."

ç. **Mehmet Kancioğlu, B. No: 2019/21926, 10/5/2023 (İzaleyi Şuyu Davası)**

Tazminat Komisyonunun -Anayasa Mahkemesine başvurulara ilişkin otuz günlük sürenin hesabında- icra aşamasını dikkate almaması suretiyle başvuru sahiplerinin yararlandırılmamasının makul sürede yargılanma hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkını ihlal ettiği sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Makul sürede yargılanma hakkı (hukuk), kararların icrası, ortaklığın giderilmesi davası, Tazminat Komisyonu, etkili başvuru hakkı, süre aşımı.

Başvurucu, ortaklığın giderilmesi davası sonucunda taşınmazın satışı suretiyle ortaklığın giderilmesine karar verildiği hâlde, görevlendirilen satış memurluğu tarafından taşınmazın satışa çıkarılmayarak makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasıyla 20/2/2018 tarihinde Anayasa Mahkemesine başvuruda bulunmuştur.

Anayasa Mahkemesinin, İnsan Hakları Tazminat Komisyonunu (Tazminat Komisyonu) işaret ederek başvuruyu kabul edilemez bulması üzerine, başvuru sahibi 30/10/2018 tarihinde Tazminat Komisyonuna başvurarak tazminat talebinde bulunmuştur. Tazminat Komisyonu, başvuru yollarının tüketildiği tarihten itibaren otuz gün içinde Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunulmadığı gerekçesi ile talebi reddetmiştir. Başvurucu, karara karşı bölge idare mahkemesine itirazda bulunmuştur. Bölge idare mahkemesi itirazın reddine hükmetmiştir.

Ortaklığın giderilmesi davalarında makul sürenin kararın icrası aşamasını kapsayacak şekilde hesaplanması gerekmektedir. Diğer yandan, bu durum, satış memurluğu aşamasındaki sürenin tamamının ortaklığın giderilmesi yargılamasında geçen makul süre hesabına her zaman ilave edileceği anlamına gelmemektedir. Diğer bir deyişle, ilgililerin özen yükümlülüğüne aykırı davranışlarından/hareketsizliklerinden kaynaklanan gecikmenin Tazminat Komisyonunca makul süre hesabına dâhil edilmemesi mümkündür. Buna karşın, satış memurluğu aşamasında geçen ve satış memurluğunun kusuraundan kaynaklanan süre makul sürede yargılama hakkına ilişkin tazminat hesabında ilgililerin lehine değerlendirilmelidir.

Somut olayda başvuru sahibinin tarafı olduğu ortaklığın giderilmesine ilişkin davada 27/3/2014 tarihinde verilen nihai karar taraflarca temyiz edilmemesi üzerine 18/5/2017 tarihinde kesinleşmiş ise de kararın icrası sağlanamamıştır. Dolayısıyla davanın açıldığı 11/7/2008 tarihinden kararın icrasını kapsayacak şekilde Anayasa Mahkemesine yapılan 20/2/2018 tarihli başvuru tarihine kadar geçen süre gözetilerek -satış memurluğu aşamasındaki geçen süreye ilişkin değerlendirmeler de dikkate alınarak- makul sürenin hesaplanması gerekmektedir.

§ 38. "Ortaklığın giderilmesi davasında, satış memurluğu aşamasında geçen ve satış memurluğunun kusuraundan kaynaklanan süre makul sürede yargılama hakkına ilişkin tazminat hesabında ilgililerin lehine değerlendirilmelidir."

Sonuç olarak makul sürede yargılanma hakkına ilişkin ihlalin giderilmesi için ihdas edilen başvuru yolundan Tazminat Komisyonunun -Anayasa Mahkemesine başvurulara ilişkin otuz günlük sürenin hesabında- icra aşamasını dikkate almaması suretiyle başvuru sahiplerinin yararlandırılmamasının makul sürede yargılanma hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkını ihlal ettiği sonucuna varılmıştır.

d. Güher Ergun ve Diğerleri, B. No: 2012/13, 25/9/2012 (Tapu Tescil Davası)

Yargılama sürecinde başvuru dışındaki tarafların yargılamayı geciktirici yöndeki işlem ve davranışları kural olarak yargılamanın uzamasında taraf kusuru olarak kabul edilmekte ise de yargılama makamlarının ilgili usuli imkânları kullanmak suretiyle bu girişimleri engelleme sorumluluğu bulunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Makul sürede yargılanma hakkı (hukuk), medeni hak ve yükümlülükler, veraset ilamı, ara kararı.

Taşınmazın tapulama tespiti sırasında yarı hissesinin başvuru murisi adına tespitine karar verilmiştir. Orman Genel Müdürlüğü tarafından tespite itiraz davası açılmıştır. Mahkeme, dosyaya sunulan veraset ilamları uyarınca tespit maliklerinin mirasçıları adına tapuya tesciline karar verilmiştir. Anılan taşınmaz hakkında Orman Genel Müdürlüğü tarafından taşınmaz malikleri aleyhine tapu iptali ve tescil davaları açılmıştır. Asliye Hukuk Mahkemesinin 29/5/2012 tarihli görevsizlik kararı ile dosyanın Kadastro Mahkemesine gönderilmesine karar verilmiştir.

Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin makul süre değerlendirmesinde, sürenin başlangıcı kural olarak, uyuşmazlığı karara bağlayacak yargılama sürecinin işletilmeye başlandığı, başka bir deyişle davanın ikame edildiği tarihtir. Sürenin bitiş tarihi ise, çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde yargılamanın sona erme tarihidir. Ancak, devam eden yargılamalara ilişkin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasını konu alan şikâyetler bakımından başvuru yollarının tüketilmesi şartı aranmayacaktır. Bu tür şikâyetler açısından yargılama faaliyetinin devamı sırasında başvuru yapılabilmesi olanağı bulunduğundan, değerlendirmeye esas alınacak sürenin bitiş anı başvurunun karara bağlandığı tarihtir.

Somut uyuşmazlıkta, Mahkemece defalarca taraf vekillerine tebligat ve keşif masraflarının ikmal, davaya dâhil edilmesi gereken şahısların adres tespiti ve yargılama sırasında vefat ettiği anlaşılan tarafların veraset ilamlarının dosyaya ibraz edilmesi hususunda süreler verildiği, verilen yaklaşık altmış keşif ara kararının müracaat yokluğu, mahkemenin keşif ve duruşmalarının yoğun olması ile keşif masraflarının ikmal edilmemesi gibi nedenlerle yerine getirilmediği, Mahkemenin veraset ilamı tanzim yetkisi bulunmasına rağmen vefat eden dava taraflarına ait veraset ilamlarının ibrazı hususunda taraf vekillerine mehil verildiği ve bu uygulamanın davada yer alan taraf sayısı da nazara alındığında yargılamanın uzaması üzerinde baskın bir etkiye sahip olduğu anlaşılmaktadır.

Sonuç olarak davada yer alan kişi sayısı ve davanın mahiyeti nedeniyle icrası gereken usul işlemlerinin niteliği başvuruya konu yargılamanın karmaşık olduğunu ortaya koymakla birlikte, davaya bütün olarak bakıldığında makul olmayan bir gecikmenin olduğu sonucuna varılmıştır.

§ 42. “Yargılamaya intikal eden maddi vakıalar ve ispat araçlarından oluşan dava malzemesinin veya uygulanacak hukuk kurallarının karmaşık olması, yargılama faaliyetinin süresi üzerinde etkili olabilir. Bu nedenle her bir başvuru açısından sürenin değerlendirilmesi, çoğu zaman hem niteliğe hem niceliğe ilişkin bir inceleme yapılmasını gerektirir.”

f. Selahattin Akyıl, B. No: 2012/1198, 7/11/2013 (İptal Davası)

Yargılama sisteminin, mahkemelerin davaları makul bir süre içinde karara bağlama yükümlülüğü de dâhil olmak üzere adil yargılama şartlarını yerine getirebilecek biçimde düzenlenmesi zorunluluğu gözönünde bulundurulduğunda, hukuk sisteminde var olan yapısal ve organizasyona ilişkin eksikliklerin, yargılama faaliyetinin makul sürede gerçekleştirilmemesini izah edemeyeceği açıktır.

Anahtar Kelimeler: İdari yargı, makul süre, yargılamanın karmaşıklığı, yapısal sorunlar.

Başvurucunun adına kayıtlı olan taşınmazlar, Belediye Meclisi kararı ile park alanı olarak belirlenmiştir. Başvurucu tarafından park alanına dönüştürülen ancak uzun süredir kamulaştırılmayan taşınmazların kamulaştırılarak bedelinin ödenmesi, bunun mümkün olması durumunda ise belediyeye ait başka taşınmazlarla takas edilmesi veya imara açılması istemiyle idareye yapılan başvurular reddedilmiştir.

Başvurucu tarafından 28/5/2002 tarihinde İdare Mahkemesinde, imar planında değişiklik yapılarak inşaat izni verilmesi ve ilgili idarelerin ret işlemlerinin iptali istemiyle dava açılmıştır. Mahkeme davayı reddetmiştir. Temyiz incelemesi neticesinde Danıştay bozma ilamı üzerine verilen ret hükmü ikinci kez bozulmuştur. Nihai olarak son bozma kararı üzerine yürütülen yargılama sonucunda verilen 21/9/2011 tarihli davanın kabulüne dair hüküm temyiz edilmiş olup başvuru tarihi itibarıyla dava temyiz incelemesinde derdesttir.

Başvuruya konu davanın, başvurucuya ait taşınmazlara ilişkin imar planında değişiklik yapılarak inşaat izni verilmesi ve ilgili idarelerin ret işlemlerinin iptali istemini konu alan bir uyuşmazlık olduğu görülmekle, başvurucunun mülkiyet hakkına zarar verdiği iddia edilen idari bir kararın iptali talebini konu alan somut yargılama faaliyetinin, medeni hak ve yükümlülükleri konu alan bir yargılama olduğunda kuşku yoktur.

Somut uyuşmazlıkta, ilk derece Mahkemesince özellikle taraf dilekçelerinde belirtilen hususların ikmali, verilen karar sonrasında gerekçeli kararın taraflara tebliğ işlemlerinin başlatılması ve kanun yoluna başvurulması üzerine dosyanın üst mahkemeye sevkı sürecinde gecikmelerin yaşandığı, kanun yolu incelemesinde de benzer şekilde dosyanın karara bağlanmasının akabinde ilk derece Mahkemesine aktarılması hususunda aksamalar olduğu tespit edilmekle beraber, özellikle yargı sisteminin yapısından kaynaklanan iş yükü ve organizasyon eksikliğinin somut başvuruya ilişkin yargılama süresinin uzaması üzerinde baskın bir etkiye sahip olduğu anlaşılmaktadır.

Sonuç olarak davaya bütün olarak bakıldığında henüz sonuçlandırılmamış olan on bir yıl sekiz aylık yargılama sürecinde özellikle kanun yolu merciinde geçen yargılama sürecine ilişkin yapısal bir sorun ve yargı sisteminin yapısından kaynaklanan ve makul olmayan bir gecikmenin olduğu sonucuna varılmıştır.

§ 60 "... Anayasa'nın 36. maddesi ve Sözleşme'nin 6. maddesi uyarınca, medeni hak ve yükümlülüklerle ilişkin uyuşmazlıkların makul sürede karara bağlanması gerekir. Hukuk sisteminde yer alan mevzuat hükümleri gereğince "kamu hukuku" alanına dâhil olan, ancak sonucu itibarıyla özel nitelikteki haklar ve yükümlülükler üzerinde belirleyici olan uyuşmazlıkları konu alan davalar da Anayasa'nın 36. maddesi ve Sözleşme'nin 6. maddesinin koruması kapsamına girmektedir.

g. Ahmet Erdem ve Diğerleri, B. No: 2019/5186, 16/11/2021 (Tam Yargı Davası)

Yaşam hakkı ile maddi ve manevi varlığı koruma hakkı kapsamında yürütülecek olan ceza soruşturmalarının yanı sıra hukuki sorumluluğu ortaya koymak adına adli ve idari yargıda açılacak tazminat davalarının da makul derecede ivedilik ve özen şartını yerine getirmesi gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Makul sürede yargılanma hakkı, tam yargı davaları, zorunlu idari başvuru.

Başvurucuların yakınları Z.E. 23/11/2004 tarihinde doğum sancılarının başlaması üzerine başvurduğu Hastanede doğum sırasında hayatını kaybetmiş, ölümün hemen ardından Z.E.nin karnındaki bebek sezaryen ameliyatı yapılarak sağ olarak kurtarılmıştır. Başvurucular 4/10/2005 tarihinde Sağlık Bakanlığına (İdare) başvuruda bulunarak tazminat talebinde bulunmuş, İdarece 28/11/2005 tarihinde tazminat talebinin reddine karar verilmiştir. Başvurucular 25/1/2006 tarihli dilekçeyle İdarenin hizmet kusuru bulunduğunu, belirterek İdare aleyhine maddi ve manevi tazminat davası açmışlardır. İdare Mahkemesince davanın reddine karar verilmiştir. Kararın temyiz edilmesi sonucu eksik inceleme nedeniyle hüküm iki kere bozulmuştur. İdare Mahkemesi 8/5/2018 tarihinde davanın reddine karar vermiştir. Anılan hüküm, Danıştay İlgili Dairesinin 13/12/2018 tarihli kararıyla onanmıştır.

İdari yargıda dava açılabilmesi için öncelikle idari makamlara başvurulmasının zorunlu olduğu durumlar ile idari davaya konu olabilecek bir işlem veya eylemin yapılmasını sağlamak amacıyla idari makamlara yapılan başvurular üzerine açılan davalar bakımından sürenin başlangıcı idareye başvuru tarihi olup somut başvuru açısından bu tarih, başvurucuların İdareye başvuru yaptığı 4/10/2005 tarihidir. Başvurucuların karar düzeltme kanun yoluna gitmedikleri de dikkate alındığında, Dairece onama kararının verildiği tarih olan 13/12/2018 tarihi yargılamanın sona erme tarihidir.

§ 55. “Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin makul süre değerlendirmesinde sürenin başlangıcı kural olarak uyuşmazlığı karara bağlayacak yargılama sürecinin işletilmeye başlandığı, başka bir deyişle davanın ikame edildiği tarih olmakla beraber bazı özel durumlarda girişimin niteliği dikkate alınarak uyuşmazlığın ortaya çıktığı daha önceki bir tarih başlangıç tarihi olarak kabul edilebilmektedir.”

Somit olayda, yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alındığında, idareye yapılan başvuru tarihinden itibaren 13 yılı aşan yargılama süresinin makul olmadığı sonucuna varılmıştır. Açıklanan gerekçeyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmiştir.

ğ. Ayşe Akkaya, B. No: 2013/9393, 14/4/2016 (Kamulaştırmaz El Atma Davala)

6100 sayılı Kanun ile 2942 sayılı Kanun'da yer alan usul hükümlerine göre yürütülen ve medeni hak ve yükümlülükleri konu alan somut yargılama faaliyetinin makul süre değerlendirmesi için başlangıcı, kural olarak uyuşmazlığı karara bağlayacak yargılama sürecinin işletilmeye başlandığı tarihtir.

Anahtar Kelimeler: Makul sürede yargılanma hakkı, 2942 sayılı Kanun, kamulaştırmaz el atma, zorunlu idari başvuru, sürenin başlangıcı.

Başvurucu, taşınmazına Millî Savunma Bakanlığınca fiilî olarak el konulduğunu öğrenmesi üzerine 2942 sayılı Kamulaştırma Kanunu uyarınca 22/2/2012 tarihinde idareden uzlaşma talebinde bulunmuş ve idarece taşınmaz için teklif edilen bedeli kabul etmemesi üzerine 2/4/2012 tarihinde uzlaşmazlık tutanağı düzenlenmiştir. Uzlaşmanın sağlanamaması nedeniyle başvuru 2/4/2012 tarihinde kamulaştırmaz el atma nedeniyle tazminat davası açmıştır. Yargılama sonunda Mahkeme 33.000 TL tazminatın başvurucuya ödenmesine, ilgili taşınmazın Hazine adına tesciline karar vermiştir. Kararın temyiz edilmesi üzerine karar düzelterek onamıştır. Taraflarca karar düzeltme yoluna başvurulmadığından anılan karar 1/10/2013 tarihinde kesinleşmiştir.

Başvuru konusu olay, Asliye Hukuk Mahkemesi nezdinde açılan kamulaştırmaz el atmadan kaynaklanan tazminat davasına ilişkindir. 6100 sayılı Kanun ile 2942 sayılı Kanun'da yer alan usul hükümlerine göre yürütülen ve medeni hak ve yükümlülükleri konu alan somut yargılama faaliyetinin makul süre değerlendirmesi için başlangıcı, kural olarak uyuşmazlığı karara bağlayacak yargılama sürecinin işletilmeye başlandığı tarihtir. Ancak 2942 sayılı Kanun'un geçici 6. maddesinin birinci fıkrası uyarınca kamulaştırmaz el atmalardan kaynaklanan tazminat davalarında, dava açılmadan önce idareye başvuru yapılması dava şartı olarak düzenlenmiştir. Bu durumda idareye başvuru yapılmadan doğrudan dava açılması mümkün olmadığından somut başvuru açısından bu tarih idareye uzlaşma için başvuru yapılan 22/2/2012'dir.

Sonuç olarak başvuruya konu kamulaştırma bedelinin tespiti davasında İlk Derece Mahkemesi ve temyiz Mahkemesinin ihtilaf konusu olayla ilgili tutumunun özel bir karmaşıklık göstermediği, yargılamanın idareye uzlaşma için yapılan başvuru tarihi de hesaba katılarak toplam 1 yıl 8 ay sürdüğü, bu sürede İlk Derece Mahkemesinin başvuru ve idarenin iddialarına karşılık bedel tespiti esas verileri topladığı, keşif icra ettiği, bilirkişi raporuna başvurduğu, bilirkişi raporunun hazırlanmasının ardından esasa ilişkin hüküm kurduğu ve kararın temyiz incelemesinin sonuçlandığı görülmüş ve yargılama süresinin bütünü dikkate alındığında mahkemeler nezdinde başvuru hakkının ihlal edecek şekilde gecikme olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu nedenle, başvurunun bu kısmının, diğer kabul edilebilirlik şartları yönünden incelenmesizin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmiştir.

§ 42. "2942 sayılı Kanun'un geçici 6. maddesinin birinci fıkrası uyarınca kamulaştırmaz el atmalardan kaynaklanan tazminat davalarında, dava açılmadan önce idareye başvuru yapılması dava şartı olarak düzenlendiğinden dolayısıyla idareye uzlaşma için başvuru yapılmadan doğrudan dava açılması Kanun ile yasaklanmış olduğundan somut başvuru açısından bu tarih idareye uzlaşma için başvuru yapılan tarihtir."

h. Sabri Çetin, B. No: 2013/3007, 6/2/2014 (5233 Sayılı Kanun'a İlişkin Dava)

5233 sayılı Kanun uyarınca oluşturulan mekanizmada iş yükündeki artış geçici olup her bir başvurunun karara bağlanmasında yaşanan gecikmelere ilişkin makul süre değerlendirilmesi yapılırken bu olgunun dikkate alınması gerektiği görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Makul sürede yargılanma hakkı, 5233 sayılı Kanun, terör tazminat komisyonu, iş yükü.

Başvurucu Batman'da yer alan köyde ikamet etmekte iken 1992 yılında meydana gelen terör olayları nedeniyle köyünden göç etmesi nedeniyle uğramış olduğu zararların karşılanması talebiyle, 17/7/2004 tarih ve 5233 sayılı Terör ve Terörle Mücadeleden Doğan Zararların Karşılanması Hakkındaki Kanun kapsamında kurulan Batman Valiliği Zarar Tespit Komisyonu Başkanlığına 20/5/2008 tarihinde (Komisyon) başvuruda bulunmuştur.

Komisyon, 14/12/2010 tarihli kararıyla başvurunun talebini reddetmiştir. Komisyonun verdiği ret kararı üzerine başvuru, 3/3/2011 tarihinde İdare Mahkemesinde dava açmıştır. Mahkeme davanın reddine karar vermiştir. Başvurucu tarafından temyiz edilen karar, Danıştay İlgili Dairesinin kararıyla onanmıştır. Karar düzeltme aşamasından geçerek hüküm 19/12/2012 tarihinde kesinleşmiştir.

5233 sayılı Kanun kapsamında yapılan başvurularda görevli komisyonların her bir başvuruda yapılan talebe bağlı olarak, uğranılan zararların tespiti amacıyla keşifler yaptığı, ayrı ayrı ziraat, kadastro, inşaat vb. teknik bilirkişi raporları aldığı, başvuru sahiplerinin taşınmazlarının değerini ve bu taşınmazlardan tarım arazisi niteliğinde olanlarının özelliklerine bağlı olarak gelirlerini hesapladığı görülmektedir. 360.000'in üzerinde başvuru için çok değişken ve ayrıntılı hesaplamalar yapılmak suretiyle her bir başvurunun zararlarının tespiti amacıyla yürütülen bu işlemlerin komisyonlar açısından oldukça karmaşık ve zaman alıcı olduğu ortadadır. Somut olayda, açıklanan nedenlerle geçici olarak ortaya çıkan bu iş yükü artışının yapısal bir soruna dönüştüğü ve yetkililerin bu konuda üzerine düşeni yapmadıkları söylenemeyecektir.

Başvuru konusu yargılama süreci değerlendirildiğinde ise, hem ilk derece aşamasında hem de temyiz ve karar düzeltme aşamalarında kayda değer herhangi bir gecikmenin yaşanmadığı anlaşılmaktadır.

Sonuç olarak idari başvuru sürecinde komisyonlarda incelenen toplam başvuru sayısı, komisyonda her bir başvuru kapsamında yürütülen keşif, bilirkişi raporları alınması vb. faaliyetlerin bütünü düşünüldüğünde detaylı hesaplamalar yapılmasının gerekmesi ve iş-

lemlerin karmaşık olması, söz konusu başvuru öncesi çok sayıda başvuru yapılması ve bunların karara bağlanması, başvurunun komisyonda işleme alınması sonrasında yaklaşık 3 ayda kararın verilmesi ve bunların yanı sıra yargılama sürecinin 1 yıl 9 ay 16 gün içerisinde ilk derece, temyiz ve karar düzeltme aşamalarından geçerek kesinleşmesi gibi davanın tüm şartları dikkate alındığında toplamda 4 yıl 7 ayda (20/5/2008-19/12/2012 tarihleri arasında) başvurunun karara bağlanmasında kamu otoritelerine ve yargılama organlarına atfedilebilecek bir gecikmenin olduğu söylenemez.

Ş 63. "Komisyonlar için 5233 sayılı Kanun'da belirtilen süreler hak düşürücü nitelikte değildir. Uğranılan zararların tazmini için yapılan başvurular için 5233 sayılı Kanun'da öngörülen süreler, komisyonlara yönelik bir süre olduğundan düzenleyici nitelikte olup komisyonlar bu sürede başvuruyu sonuçlandıramazlar da daha sonra verdikleri kararların geçerli olduğunda şüphe yoktur."

2. BAŞVURUCUNUN TUTUMU

a. İbrahim Samsa, B. No: 2016/7347, 23/11/2016

Hukuki uyumsuzluğun çözümünde gerekli özenin gösterilmesi gereği yargılama faaliyeti gözcü edilemeyeceğinden, yargılama süresinin makul olup olmadığının her bir başvuru açısından münferiden değerlendirilmesi gerekir.

Anahtar Kelimeler: Makul sürede yargılanma hakkı (hukuk), satış vaadi, başvurunun yükümlülükleri, keşif, bilirkişi.

Başvurucu, satış vaadi sözleşmesine dayanan alacaklarının tahsili talebiyle 10/11/2011 tarihinde dava açmış, 15/4/2016 tarihinde yargılamanın henüz sonuçlandırılmadığı iddiasıyla uzun süren yargılama nedeniyle bireysel başvuruda bulunmuştur.

Davanın karmaşıklığı, yargılamanın kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurunun davanın hızla sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar, bir davanın süresinin makul olup olmadığının tespitinde gözönünde bulundurulması gereken kriterlerdir. Ancak, belirtilen kriterlerden hiçbirisi makul süre değerlendirmesinde tek başına belirleyici değildir. Yargılama sürecindeki tüm gecikmelerin ayrı ayrı tespiti ile bu kriterlerin toplam etkisi değerlendirilmek suretiyle, hangi unsurun yargılamanın gecikmesi açısından daha etkili olduğu saptanmalıdır.

Başvuruya konu yargılamada başvurunun 10/11/2011 tarihinde açtığı davada, mahkemece, 2/6/2016 tarihinde davanın kısmen kabulüne karar verilmiştir. Hüküm kesinleşmemiştir.

Somut olayda, başvuruya konu alacak davası 1 davacısı 18 davalısı olan satış vaadi sözleşmesine dayalı alacak davası olması nedeniyle keşif ve bilirkişi incelemesi gerektiren karmaşık bir dava olduğu, başvurunun üç duruşmaya mazeret bildirerek katılmaması sebebiyle duruşmaların ertelendiği tespit edilmiştir. Yargılama süresinin bütünü dikkate alındığında İlk Derece Mahkemesindeki yargılama sürecinde başvurunun haklarını ihlal edecek şekilde bir gecikme olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu nedenle, başvurunun yargılamanın makul süreyi aştığı yönündeki iddiaları konusunda, açık ve görünür bir ihlal saptanmadığından, diğer kabul edilebilirlik şartları yönünden incelenmeksizin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmiştir.

§ 5. “Yargılama sürecindeki tüm gecikmelerin ayrı ayrı tespiti ile bu kriterlerin toplam etkisi değerlendirilmek suretiyle, hangi unsurun yargılamanın gecikmesi açısından daha etkili olduğu saptanmalıdır.”

b. Hasan Çelik, B. No: 2021/15011, 7/6/2023 (Bireysel Başvuru Hakkının Kötüye Kullanılması)

Genel hukuk teorisinde bir hakkın açıkça öngörüldüğü amaç dışında ve başkalarını zarara sokacak şekilde kullanılmasının hukuk düzenince himaye edilmeyeceğini ifade eden hakkın kötüye kullanılması müessesesi bireysel başvuru alanında özel olarak ele alınmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Makul sürede yargılanma hakkı, mükerrer başvuru, hakkın kötüye kullanılması.

Başvurucu, hakkında başlatılan bir soruşturma kapsamında 7/4/2015 tarihinde gözaltına alınmış, 8/4/2015 tarihinde serbest bırakılmıştır. Başvurucu 15/10/2015 tarihinde hakkında beraat kararı verilmesi üzerine koruma tedbirlerinden kaynaklı tazminat davası açmış ve açılan dava hakkında 1/3/2016 tarihinde karar verilmiştir. Verilen karar temyiz incelemesi neticesinde 7/12/2020 tarihli onama kararıyla kesinleşmiştir.

Başvurucu yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasıyla 24/2/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

Bireysel başvuru usulünün amacına açıkça aykırı olan ve Anayasa Mahkemesinin başvuruyu gereği gibi değerlendirmesini engelleyen davranışların başvuru hakkının kötüye kullanılması olarak değerlendirilmesi mümkündür. Bu kapsamda özellikle başvurunun değerlendirilmesi noktasında esaslı olan bir unsur hakkında bilgi verilmemesi durumunda başvuru hakkının kötüye kullanıldığı kabul edilebilecektir.

Başvuru dosyasına ilişkin UYAP incelemesinde başvurunun aynı konu ile ilgili olarak Anayasa Mahkemesine 20/8/2020 başvuru tarihli ve 2020/27560 numaralı bireysel başvuruyu yaptığı ve başvurusunun 2019/8812 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilerek 8.000 TL manevi tazminata hükmedildiği, böylece ihlalin ve sonuçlarının ortadan kalktığı anlaşılmıştır.

Somut başvuru açısından başvurunun 20/8/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunduğu ve başvurusunun kabul edilerek 8.000 TL manevi tazminata hükmedilmesinden yaklaşık iki ay sonra mevcut bireysel başvuruyu yaptığı anlaşılmıştır. Mevcut başvuruda, İçtüzük'ün 59. maddesinin (5) numaralı fıkrasında belirtilen yükümlülüklerine açıkça aykırı olarak önceki bireysel başvurusuna ilişkin herhangi bir bilgi sunmadığı,

böylece başvuru hakkını kötüye kullandığı nazara alındığında başvurunun reddine ve 6216 sayılı Kanun'un 51. maddesi uyarınca başvuru aleyhine takdiren 1.000 TL disiplin para cezasına hükmedilmesine ve bu cezanın başvurucudan tahsiline karar verilmiştir.

§ 21. "Anayasa Mahkemesi, başvurunun bireysel başvuru hakkını açıkça kötüye kullandığının tespit edilmesi hâlinde incelemenin her aşamasında bireysel başvuruyu reddeder."

c. Ahmet Çevik ve Diğerleri, B. No: 2014/7545, 4/10/2017 (Mirasçı Sıfatıyla Açılan Davalarda Makul Sürenin Hesabı)

İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında şikâyet konusu davadaki taraf sayısı, dava değeri ve bir kısım başvuruçuların murisleri ve tüm mirasçıların sayısı da dikkate alınarak başvuruçulara ayrı ayrı belirlenen manevi tazminat miktarının ödenmesine karar verilmesi gerekir.

Anahtar Kelimeler: Makul sürede yargılanma hakkı (hukuk), medeni hak ve yükümlülükler, mirasçılar lehine hükmedilen tazminat.

Başvuruçulardan bir kısmı aleyhine doğrudan, başvuruçulardan bir kısmının ise murisleri aleyhine 1/1/1984 tarihinde Karlıova Kadastro Mahkemesinde açılan kadastro tespitine itiraz davasında yerel mahkemece 22/5/2014 tarihinde verilen karar taraflarca temyiz edilmeyerek kesinleşmiştir.

Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvuruçunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır.

Somut uyuşmazlıkta, başvuruya konu dava, başvuruçuların murislerinden intikalle takip etmekte oldukları bir uyuşmazlık olup bu yönüyle makul süre değerlendirmesi bakımından dikkate alınacak sürenin başlangıç anı, mirasçının yargılamaya katıldığı an değil somut olayda muris açısından değerlendirmeye esas alınan sürenin başlangıç anıdır.

Sonuç olarak yaklaşık otuz yıllık yargılama süresinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

§ 64. “Başvuruçuların murislerinden intikalle takip etmekte oldukları bir uyuşmazlık olup bu yönüyle makul süre değerlendirmesi bakımından dikkate alınacak sürenin başlangıç anı, mirasçının yargılamaya katıldığı an değil somut olayda muris açısından değerlendirmeye esas alınan sürenin başlangıç anıdır.”

ç. *İsmail Özkan, B. No: 2012/367, 25/9/2012 (Davaya Asli Müdahil Sıfatıyla Katılımda Makul Sürenin Hesabı)*

Başvurucunun taraf olduğu uyuşmazlığın karara bağlanması için geçen sürenin makul olup olmadığı noktasında nazara alınacak zaman diliminde sürenin başlangıcı başvurunun asli müdahil sıfatıyla davada yer almaya başladığı tarihtir.

Anahtar Kelimeler: Makul sürede yargılanma hakkı (hukuk), medeni hak ve yükümlülükler, davaya asli müdahale.

Başvurucunun dava konusu taşınmazı satın aldığı iddia ettiği Ş.T. tarafından, 15/3/1965 havale tarihli dilekçe ile bir kısım davalılar aleyhine Bornova Asliye Hukuk Mahkemesinde müdahalenin önlenmesi ve ecrimisil davası açılmıştır. Başvurucu vekili tarafından 14/6/2012 tarihli dilekçe ile asli müdahil olarak davaya müdahale talebinde bulunulmuş ve başvuru harcı aynı tarihte ikmal edilmiştir.

Başvurucu, 1/12/1976 tarihinde Ş. T. isimli şahıstan satın almış olduğu taşınmazın dava konusu olduğu ve başvuru tarihi itibarıyla İzmir Kadastro Mahkemesinde derdest olan hukuk davasının yaklaşık 47 yıldır devam ettiği gerekçesiyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

Başvuru konusu davanın açılış tarihi 15/3/1965 olmakla beraber, başvurunun vekili vasıtasıyla verdiği 14/6/2012 tarihli asli müdahale dilekçesi ile asli müdahil sıfatıyla yargılamada yer almaya başladığı anlaşılmaktadır.

Başvuru konusu olayda başvurunun asli müdahil sıfatıyla davada yer almaya başladığı tarih 14/6/2012 olup dava başvuru tarihi itibarıyla hâlen derdest olmakla, başvuru açısından yargılama yaklaşık bir yıl üç aylık bir süredir devam etmiştir. Bu kapsamda, başvurunun tarafı olduğu uyuşmazlığın karara bağlanması için geçen sürenin makul olup olmadığı noktasında nazara alınacak zaman dilimi bir yıl üç aylık bir süreyi kapsamaktadır.

Sonuç olarak başvurunun müdahale talebinde bulunmasını takiben yapılan dört celsede, belirtilen müdahale taleplerine ilişkin eksikliklerin ikmali ve bu taleplerin değerlendirilmesine ilişkin ara kararlar ihdas edildiği, başvuru konusu olayda uygulan-

ması gereken usul hükümleri nazara alındığında, başvuru açısından geçerli olan bir yıl üç aylık yargılama süresinin somut davada makul süreyi aşmadığı ve başvuruya konu uyuşmazlığın yargılama makamlarının tutumu nedeniyle geciktirildiği iddiasının açıkça dayanaktan yoksun olduğu anlaşılmıştır.

§ 25. "Başvurucu açısından yapılacak makul süre değerlendirmesi bakımından dikkate alınacak sürenin başlangıcı anı, davanın açıldığı tarih değil, usule uygun olarak asli müdahale talebinde bulunulduğu tarihtir."

C. DİĞER DURUMLAR

1. A. T. ve Diğerleri, B. No: 2020/26878, 24/5/2023 (Etkili Başvuru Hakkı Kapsamında Makul Süre İddialarının Değerlendirilmesi)

Tazminat Komisyonu tarafından 11 yılı aşkın yargılama süresine ilişkin olarak belirlenen 4.800 TL. tazminat miktarının makul sürenin aşımıyla orantılı olarak belirlenmediği sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Adalet Bakanlığı Tazminat Komisyonu, etkili başvuru, tazminat miktarı.

Başvurucular, haklarında silahlı terör örgütüne üye olma ve silahlı terör örgütünün propagandasını yapma suçlarından yapılan soruşturma sonucu 15/8/2008 tarihinde gözaltına alınmış ve haklarında atılı suçlardan cezalandırılmaları istemiyle ağır ceza mahkemesinde dava açılmıştır. Mahkemece yapılan yargılama sonucunda 9/12/2019 tarihli karar ile silahlı terör örgütünün propagandasını yapmak suçundan açılan kamu davalarının zamanaşımı nedeniyle ayrı ayrı düşürülmesine, başvurulardan birinin mahkûmiyetine, diğerlerinin ise beraatine karar verilmiştir. Tarafların kararı istinaf etmesi üzerine dosya İstinaf incelemesine gönderilmiş olup bireysel başvuru tarihi itibarıyla dosyanın derdest olduğu görülmüştür.

Başvurucular, kamu davasında yargılamanın makul süreyi aştığı iddiasıyla 9/10/2017 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur. Anayasa Mahkemesi 24/12/2018 tarihinde başvurunun makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin kısmına ilişkin olarak Adalet Bakanlığı İnsan Hakları Tazminat Komisyonuna (Tazminat Komisyonu) başvuruları gerektiğinden başvurunun kabul edilemez olduğuna karar vermiştir. Başvurucular 4/2/2019 tarihinde Tazminat Komisyonuna başvurmuştur. Komisyon makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine, her bir başvuru için ayrı ayrı 4.800 TL manevi tazminat ödenmesine hükmetmiştir. Başvurucular, tutarın çok düşük olduğunu ileri sürülerek bölge idare mahkemesine itiraz etmiştir. Mahkeme itirazı reddetmiştir.

Başvurucular Tazminat Komisyonu tarafından hükmedilen tazminatın yetersiz olduğu iddiasıyla Anayasa Mahkemesine başvurmuştur.

Somut olayda, başvurulardan 15/8/2008 tarihinde gözaltına alınmasıyla başlayan sürecin iş bu karar tarihi itibarıyla hâlen istinaf incelemesinde olduğu ve toplam yargılama süresinin 14 yıl 9 ayı aştığı görülmüştür. Tazminat Komisyonu tarafından 11 yılı aşkın yargılama süresine ilişkin olarak belirlenen tazminat miktarının makul sürenin aşımıyla orantılı olarak belirlenmediği, tazminat miktarının yetersiz olduğu, Anayasa Mahkemesi ve AİHM içtihadına uygun olmadığı değerlendirilmiştir.

Bu hâliyle makul sürede yargılanma hakkına ilişkin ihlalin giderilmesi bakımından teorik düzeyde etkili olduğu saptanan tazminat komisyonu, öngörülebilir olmayan ve bariz takdir hatası teşkil eden yorumu sebebiyle somut olayda başarı şansı sunma potansiyelini yitirmiştir. Bu ihlalin giderilmesi için ihdas edilen başvuru yolu olan Tazminat Komisyonunca hükmedilen tazminatın yetersiz olması suretiyle makul sürede yargılanma hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

§ 42. “Tazminat Komisyonunca hükmedilen tazminatın yetersiz olması, makul sürede yargılanma hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkını ihlal eder.

2. Yavuz Çorum, B. No: 2014/1334, 20/4/2017 (İhlale İlişkin Talep Edilen Tazminatın Niteliği)

Yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği durumda, başvurucunun manevi tazminat isteminde bulunmaması hâlinde tazminata karar verilmesi mümkün değildir.

Anahtar Kelimeler: Makul sürede yargılanma hakkı, haksız fiil, manevi tazminat, ihlalin tespiti, talep.

Başvurucunun sevk ve idaresindeki araçla 5/12/2003 tarihinde yaptığı kazada M.U. isimli şahıs ağır yaralanmıştır. Kaza nedeniyle başvuru ve ilgili sigorta şirketine karşı 22/7/2005 tarihinde Asliye Hukuk Mahkemesinde maddi ve manevi tazminat davası açılmıştır. Mahkemenin 29/3/2012 tarihli kararında, taleple bağlı kalınmak suretiyle maddi tazminat talebinin kabulüne, manevi tazminat talebinin ise kısmen kabulüne karar verilmiştir. Başvurucunun temyizi üzerine karar Yargıtay 4. Hukuk Dairesinin 7/5/2013 tarihli kararıyla onanmıştır. Başvurucunun karar düzeltme talebi aynı Dairenin 3/12/2013 tarihli kararı ile reddedilmiştir. Ret kararı 31/12/2013 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiştir.

Başvurucu haksız fiil nedenine dayalı tazminat davasında, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle de makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

§ 38. “Başvurucunun tazminat talebinin, dava nedeniyle ödemek zorunda kaldığı meblağa yönelik olduğu, makul sürede yargılanma hakkının ihlalinin tespit edildiği durumlarda giderimin manevi tazminat ile sağlanabileceği, başvurucunun manevi tazminat talebinde bulunmadığı anlaşıldığından lehine tazminata karar verilmesi mümkün değildir.”

Somut olayda, karmaşık niteliği bulunmayan ve başvurucunun yargılamanın uzamasında önemli bir etkisinin de tespit edilmediği başvuru konusu davada yaklaşık 8 yıl 4 aylık yargılama süresinin makul olmadığı sonucuna varıldığından, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmiş, talep olmadığından başvuru lehine manevi tazminata karar verilmesine yer olmadığına hükmedilmiştir.

3. Veysi Ado, B. No: 2022/100837, 27/4/2023 (Adalet Bakanlığı İnsan Hakları Tazminat Komisyonuna Başvuru)

Başvuru yollarının tüketilip tüketilmediği, ilke olarak Anayasa Mahkemesine başvurunun yapıldığı tarihteki duruma bakılarak değerlendirilir. Ancak Anayasa Mahkemesi bazı durumlarda bireysel başvuru yapıldıktan sonra oluşturulan yeni başvuru yollarının tüketilmesi gerektiğine de karar verebilir

Anahtar Kelimeler: Makul sürede yargılanma hakkı, Tazminat Komisyonu, yargısal yolların tüketilmesi, yeni başvuru yollarının öngörülmesi.

Başvurucu işçi olarak çalışmakta iken iş akdine son verildiğini belirterek işe iadesine karar verilmesi istemiyle 27/2/2017 tarihinde dava açmıştır. Mahkeme davanın reddine karar vermiştir. İstinaf talebi üzerine bölge adliye mahkemesi ilk derece mahkemesi kararının kaldırılmasına, dosyanın yargılamaya devam edilip esas hakkında karar verilmek üzere hükmü veren mahkemeye gönderilmesine karar vermiştir. Bozma kararı üzerine Mahkeme 26/10/2022 tarihinde davanın reddine karar vermiştir.

6384 sayılı Kanun'a eklenen geçici 2. maddeye göre yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı iddiasıyla Anayasa Mahkemesine yapılan ve münhasıran bu maddenin yürürlüğe girdiği 9/3/2023 tarihi itibarıyla Anayasa Mahkemesinde derdest olan bireysel başvuruların Tazminat Komisyonu tarafından incelenerek karara bağlanması öngörülmüştür. 6384 sayılı Kanun'da, yargılama sürelerinin uzunluğu ve yargı kararlarının geç veya eksik icra edilmesi ya da icra edilmemesi konularında Anayasa Mahkemesine yapılan bireysel başvuruların Tazminat Komisyonu tarafından değerlendirilerek karara bağlanmasında izlenecek yol belirlenmiştir. Sonradan açılan bu başvuru yolunun ulaşılabilirlik açısından ve başarı şansı sunma, yeterli giderim sağlama kapasitesi yönünden ayrı ayrı incelenmesi gerekir.

Tazminat Komisyonunun Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği tazminat miktarlarına uygun olarak tazminat miktarı belirlemesi gerektiği ve Tazminat Komisyonu kararından sonra yargısal başvuru yollarının bulunduğu dikkate alınmalıdır. Tazminat Komisyonu ve devamında yargısal yolların tüketilmesinden sonra Anayasa Mahkemesine başvuru yapılabileceği ve Tazminat Komisyonu tarafından verilen tazminatın başvuru açısından yeterli giderim sağlayıp sağlamadığının değerlendirileceği gözönünde tutulmalıdır. Öte yandan 6384 sayılı Kanun'un geçici 2. maddesi ile yapılan düzenlemenin Anayasa Mahkemesi önünde 9/3/2023 tarihi itibarıyla derdest olan başvurulara yönelik dönemsel bir düzenleme olduğu not edilmelidir.

Sonuç olarak 6384 sayılı Kanun'un geçici 2. maddesi ile yapılan değişiklik gereği 9/3/2023 tarihi (bu tarih dâhil) itibarıyla derdest olan, yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı veya mahkeme

§ 48. "Tazminat Komisyonu ve devamında yargısal yolların tüketilmesinden sonra Anayasa Mahkemesine başvuru yapılabileceği ve Tazminat Komisyonu tarafından verilen tazminatın başvuru açısından yeterli giderim sağlayıp sağlamadığının değerlendirileceği gözönünde tutulmalıdır."

kararlarının geç veya eksik icra edildiği ya da icra edilmediği iddialarıyla yapılan başvurulara ilişkin olarak ilk bakışta ulaşılabilir ve ihlal iddialarıyla ilgili başarı şansı sunma ve yeterli giderim sağlama kapasitesi olduğu görünen Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı neticesine varılarak, anılan gerekçelerle başvurunun diğer kabul edilebilirlik şartları incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmiştir.

4. Nevriye Kuruç [GK], B. No: 2021/58970, 5/7/2022

Makul sürede yargılanma hakkının ihlali iddialarına karşı Anayasa Mahkemesine bireysel başvurudan önce başvurulabilecek idari veya yargısal başvuru yolunun bulunmaması ve bu ihlal iddialarının yapısal bir problem olması nedenleriyle makul sürede yargılanma hakkı ve bu hakla bağlantılı etkili başvuru hakkı ihlal edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Makul sürede yargılanma hakkı, yapısal sorun, etkili başvuru, pilot karar.

Başvurucu 10/12/2014 tarihinde işçi ve işveren ilişkisinden kaynaklanan alacak davası açmıştır. Mahkeme davanın kısmen kabulüne karar vermiştir. Tarafların istinaf talebi üzerine Bölge Adliye Mahkemesi istinaf talebinin kabulü ile ilk derece mahkemesi kararının kaldırılmasına, yeniden karar verilmek üzere dosyanın mahkemesine gönderilmesine karar vermiştir. Yargılama devam etmektedir.

Başvurucu yargılamanın uzun sürdüğü iddiasıyla makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

Anayasa'nın 36. maddesinde koruma altına alınan makul sürede yargılanma hakkının korunabilmesi, kamu makamlarının kişilerin bu hakkını ihlal etmelerinin önüne geçilebilmesi için ihlal iddialarına yönelik başvuruda bulunulabilecek etkili hukuk yollarının bulunması gerektiği açıktır. Bu yolun şikâyet konusu yargılamanın veya davanın uzun sürmesi nedeniyle ortaya çıkacak zararları giderecek çözümler sunabilmesi gerekir.

Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru ikincil nitelikte bir başvuru yoludur. Temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiği iddialarının öncelikle genel yargı mercilerinde, olağan kanun yolları ile çözüme kavuşturulması esastır. Bireysel başvuru yoluna, iddia edilen hak ihlallerinin olağan denetim mekanizması içinde giderilememesi durumunda başvurulabilir.

Anayasa Mahkemesine yapılan başvuru sayıları ve verilen ihlal kararları incelendiğinde makul sürede yargılanma hakkının ihlaline yol açan yapısal bir sorunun mevcut olduğu değerlendirilmiştir. Bu yapısal sorunun giderilmesi için alınan her türlü tedbire rağmen makul sürede yargılanma hakkının ihlali nedeniyle ortaya çıkacak zararların tazmin edilmesi için Anayasa'nın 40. maddesi gereğince bireysel başvurudan önce idari veya yargısal etkili bir başvuru yolunun kurulması gerekir. Oluşturulacak başvuru yolunun başvuru sahiplerinin yargılamaların uzun sürmesinden kaynaklı zararlarını tazmin edebilecek nitelikte olması gerekmektedir.

Sonuç olarak, makul sürede yargılanma hakkı ihlalinin yapısal sorundan kaynaklanması ve etkili bir başvuru yolunun

§ 97. "Anayasa Mahkemesine yapılan başvuru sayıları ve verilen ihlal kararları incelendiğinde makul sürede yargılanma hakkının ihlaline yol açan yapısal bir sorunun mevcut olduğu değerlendirilmiştir. Bu yapısal sorunun giderilmesi için alınan her türlü tedbire rağmen makul sürede yargılanma hakkının ihlali nedeniyle ortaya çıkacak zararların tazmin edilmesi için Anayasa'nın 40. maddesi gereğince bireysel başvurudan önce etkili bir başvuru yolunun kurulması gerekir.

bulunmaması nedeniyle makul sürede yargılanma hakkı ile bu hakla bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine karar verilmiştir.

Açıklanan nedenlerle, yapısal sorunun çözümü için pilot karar usulünün uygulanmasına, keyfiyetin Türkiye Büyük Millet Meclisine bildirilmesine, kararın yayımlandığı tarihe kadar makul sürede yargılanma hakkının ihlali iddiasıyla yapılmış olan başvurular ile bu tarihten sonra kaydedilecek aynı mahiyetteki başvuruların incelenmesinin kararın Resmî Gazete'de yayımlanmasından itibaren dört ay süreyle ertelenmesine karar verilmiştir.

5. Keser Altıntaş [GK], B. No: 2023/18536, 25/7/2023

Makul sürede yargılanma hakkının ihlali iddiasıyla yapılan başvurulardaki inceleme yöntemi, verilen ihlal kararının sayısı ve pilot kararda belirtilen ilkeler dikkate alındığında anılan ihlal iddiasıyla yapılan başvuruların Anayasa Mahkemesince incelenmesinin sürdürülmesini haklı kılan bir neden kalmadığı değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Makul sürede yargılanma hakkı, etkili başvuru, yeterli giderim, düşme.

Başvurucu kadastro çalışmaları sırasında tespit harici yol olarak bırakılan taşınmazın eski tapu kaydına göre adına tesciline karar verilmesi talebiyle 14/12/2016 tarihinde dava açmıştır. Mahkeme davanın kabulüne karar vermiştir. İstinaf talebinde bulunulması üzerine Bölge Adliye Mahkemesince istinaf talebinin kabulü ile esas hakkında yeniden bir karar verilmek üzere dosyanın Mahkemesine gönderilmesine karar verilmiştir. Mahkeme 1/11/2022 tarihinde davanın kabulüne karar vermiştir. Yargılama devam etmektedir.

Başvurucu yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasıyla 14/3/2023 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

Anayasa Mahkemesine yapılan başvurular incelendiğinde 1/12/2022 tarihi itibarıyla derdest 130.000 başvurunun 80.000'inin makul sürede yargılama hakkının ihlali iddiasına ilişkin olduğu görülmüştür. Anayasa Mahkemesi ilk defa makul sürede yargılanma hakkının ihlaline karar verdiği 2/7/2013 tarihinden beri 55.000'den fazla başvuruda benzer nitelikte ihlal kararları vermiştir.

Anayasa Mahkemesinin 5/7/2022 tarihinde verdiği *Nevriye Kuruç* kararında açıklandığı üzere Anayasa'nın 40. maddesi ve 148. maddesinin üçüncü fıkrası gereğince, ikincillik ilkesi gereği makul sürede yargılanma hakkının ihlali nedeniyle ortaya çıkacak mağduriyetlerin giderilmesi için Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunulmadan önce etkili bir tazminat yolunun oluşturulması gerekmektedir. Bu kararın yayımlanmasından sonra yapılan mevzuat düzenlemesi sonucu verilen *Veysi Ado* kararıyla anılan ihlal iddiasıyla 9/3/2023 tarihi itibarıyla Anayasa Mahkemesinde derdest olan başvurularda başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemezlik kararı verilmiş ve Tazminat Komisyonuna başvuru yapılmasının yolu açılmıştır. Ancak bu kapsamda 9/3/2023 tarihine tarihe kadar derdest başvurular yönünden Komisyona başvuru imkânı getirilmiştir. Öte yandan yapılan değişiklikle Anayasa Mahkemesine başvuru yapılmadan önce müracaat edilebilecek idari veya yargısal bir mekanizma kurulmamıştır.

Anayasa Mahkemesinin bireysel başvurudaki objektif işlevi, yapısal ve sistemik sorunların tespiti ile bu konularda ihlal kararları vererek yeni ihlallerin ortaya çık-

§ 75. "Anayasa Mahkemesinin bireysel başvurudaki objektif işlevi, yapısal ve sistemik sorunların tespiti ile bu konularda ihlal kararları vererek yeni ihlallerin ortaya çıkmasını engellemek suretiyle temel hak ve özgürlüklerin korunmasını ve geliştirilmesini sağlamaktır."

masını engellemek suretiyle temel hak ve özgürlüklerin korunmasını ve geliştirilmesini sağlamaktır.

Yargılaması makul sürede tamamlanmayan herkese Anayasa Mahkemesince ilk elden sürekli olarak tazminatlar ödenmesi yapısal sorunu ortadan kaldırmadığı gibi bu başvuruların bu şekilde incelenmeye devam edilmesi Anayasa koyucunun Anayasa Mahkemesine yüklediği misyon ile verilen görev ve yetkilerin niteliği ile de bağdaşmamaktadır. Dolayısıyla, makul sürede yargılanma hakkının ihlali iddiasıyla yapılan başvuruların ilk elden Anayasa Mahkemesi tarafından incelenmesi mümkün olmadığı ve etkili bir başvuru yolu oluşturulduktan sonra anılan başvuruların incelenebileceği sonucuna varılmıştır.

Sonuç olarak, makul sürede yargılanma hakkının ihlali iddiasıyla yapılan başvurulardaki inceleme yöntemi, verilen ihlal kararının sayısı ve pilot kararda belirtilen ilkeler dikkate alındığında anılan ihlal iddiasıyla yapılan başvuruların Anayasa Mahkemesince incelenmesinin sürdürülmesini haklı kılan bir neden kalmadığı değerlendirilmiştir. Bu gerekçelerle *Nevriye Kuruç* pilot kararındaki ilke ve esaslar dikkate alındığında İçtüzük'ün 80. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (ç) bendine göre, makul sürede yargılanma hakkının ihlali iddiasıyla yapılan başvurunun incelenmesinin sürdürülmesini haklı kılan bir neden görülmediği için başvurunun düşmesine karar verilmiştir.

IX. MEDENİ HAK VE YÜKÜMLÜLÜKLERE İLİŞKİN İNFAZ HAKİMLİĞİ UYGULAMALARI

Fatma Burcu NACAR YÜCE

MEDENİ HAK VE YÜKÜMLÜLÜKLERE İLİŞKİN İNFAZ HAKİMLİĞİ UYGULAMALARI

A. GENEL AÇIKLAMALAR

Anayasa Mahkemesi, infaz hâkimliği uygulamalarına ilişkin başvuruların büyük bir kısmını adil yargılanma hakkının medeni hak ve yükümlülükler boyutuyla ele almaktadır. Bu başlık altında yer verilen kararlarda ceza infaz kurumundaki tutuklu ve hükümlülere yönelik eylem ve işlemler neticesinde ortaya çıkan uyuşmazlıklar bakımından infaz hâkimliklerince yapılan yargılamalarda karşılaşılan medeni hak ve yükümlülüklerle ilişkin adil yargılanma hakkı meseleleri incelenmiştir.

Anayasa Mahkemesi bu kapsamda yaptığı incelemede önüne gelen sorunun öncelikle medeni hak ve yükümlülük kapsamında olup olmadığını belirlemektedir. Nitekim *Cihan Yeşil ve Gıyasettin Aydın* kararlarında hücre hapsi disiplin cezasının infazı ile kişinin maddi manevi varlığı, ifade özgürlüğü, haberleşme hürriyeti, aile hayatına saygı hakkı gibi pek çok hak ve özgürlüğü doğrudan etkileyeceğinden infaz kurumundaki disiplin cezalarına ilişkin infaz hâkimliği kararlarının medeni hak ve yükümlülük kapsamında incelenebileceği sonucuna ulaşılmıştır. Öte yandan *Mustafa Takyen* kararında mahpusların açık ceza infaz kurumuna ayrılma ve denetimli serbestlikten yararlanma taleplerine ilişkin olan uyuşmazlık, meselenin özünün kesinleşmiş bir ceza yargılamasının infaz şekline ilişkin olması nedeniyle, adil yargılanma hakkı kapsamında değerlendirilmemiştir. Aynı şekilde *İzzet Okyakmaz* kararında da tutuklu ve hükümlülerin infaz kurumundaki geçici oda değişikliği ile ilgili mesele infaz şekline ilişkin kabul edilerek adil yargılanma hakkı kapsamında görülmemiştir.

İnfaz hâkimliği önündeki uyuşmazlığın medeni hak ve yükümlülüklerle ilişkin olduğunun tespit edilmesinin ardından söz konusu yargılamada adil yargılanma hakkının güvencelerine riayet edilip edilmediği hususu ele alınmaktadır. Bu kapsamda Anayasa Mahkemesi *Ziya Özden* kararında ceza infaz kurumu idaresinin işlem veya faaliyetlerine (barındırılmaları, ısıtılmaları, giydirilmeleri, beslenmeleri, temizliklerinin sağlanması, bedensel ve ruhsal sağlıklarının korunması amacıyla muayene ve tedavilerinin yaptırılması, dışarıyla ilişkileri, çalıştırılmaları gibi) ilişkin yapılan şikâyetin infaz hâkimliğince esas yönünden değerlendirilmeksizin reddedilmesinin mahkemeye erişim hakkını ihlal ettiğine karar vermiştir. Benzer şekilde *Hüseyin Durmuş* başvurusunda ceza infaz kurumunda yeni korona virüs salgını kapsamında alınan tedbirlerin kaldırılması istemiyle yapılan başvuruya ilişkin şikâyetin infaz hâkimliğince esasının incelenmemesinin karar hakkını ihlal ettiğine karar vermiştir. Öte yandan *Hasan Çift* başvurusunda tutuklu ve hükümlülerin tutulma şartları ile ilgili taleplerini inceleyerek çözüm bulma konusunda daha elverişli şartlara sahip olan idare ve gözlem kuruluna başvurmaksızın doğrudan

infaz hâkimliğine yapılan başvuruların infaz kurumuna yönlendirilmesinde mahkemeye erişim hakkı yönünden başvuru üzerinde aşırı bir külfet meydana getirmedeği, yapılan müdahalenin orantılı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anayasa Mahkemesi *Aydın Akgül* başvurusunda tutuklunun başka bir ildeki ceza infaz kurumuna resen nakil işlemine karşı idare mahkemesinde açtığı davada esas yönden değerlendirilme yapılmaksızın görevsizlik kararı verilmesinin mahkemeye erişim hakkını ihlal ettiğine karar vermiştir.

Mesut Üzümcü kararında ceza infaz kurumunda kargo yoluyla gönderilen bilgisayar çıktısı niteliğindeki fotokopi dokümanların mahkeme kararlarına rağmen ceza infaz kurumunda tutuklu olarak bulunan başvurucuya teslim edilmemesinin kararın icrası hakkını ihlal ettiğini değerlendirmiştir.

Sözdar Oral kararında mahpusun sunduğu delillerin infaz hâkimliğince değerlendirilmemesi nedeniyle adil yargılanma hakkının silahların eşitliği ilkesi yönünden ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır.

Anayasa Mahkemesi, *Emrah Yayla* kararında adil yargılanma hakkının duruşmada hazır bulunma hakkını da kapsadığını belirterek ceza infaz kurumundaki tutuklu ve hükümlülerin infaz hâkimliğince açılan duruşmaya ses ve görüntü aktarımı (SEGBİS) suretiyle katılımının sağlanmaya çalışılmasının duruşmada hazır bulunma hakkına yönelik bir müdahale teşkil ettiğini tespit etmiş, duruşmada hazır bulunma hakkını sınırlayan herhangi bir tedbirin öncelikle gerekli olduğunun gösterilmesi gerektiğinin altını çizerek somut ve olaya uygun bir gerekçeyle bu gerekliliğin ortaya konulmadığı somut olayda müdahalenin duruşmada hazır bulunma hakkını ihlal ettiğine karar vermiştir. Diğer taraftan Mahkeme, *Rıza Şahin* kararında ise farklı bir ildeki ceza infaz kurumunda bulunulması nedeniyle infaz hâkimliğince başvurusunun savunmasının SEGBİS vasıtasıyla alınması ve söz konusu duruşmada şikâyetle konu disiplin yaptırımının dayanağını oluşturan olaya ilişkin herhangi esaslı bir işlem yapılmaması hususlarına dikkat çekerek duruşmada hazır bulunma hakkına yapılan müdahalenin gerekli ve orantılı olmadığına söylenemeyeceği sonucuna varılmıştır.

Adil yargılanma hakkının bir diğer güvencesi olan sözlü yargılanma hakkı hem savunma hakkının etkin bir şekilde kullanılmasını sağlamakta hem de silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerine işlerlik kazandırmaktadır. Anılan hak, sadece duruşmada hazır bulunmayı değil duruşma sürecini dinlemeyi, takip etmeyi, iddia/savunmaları destekleyecek olgu ve delilleri ileri sürmeyi de içerir. Dolayısıyla duruşmada hazır bulunma hakkının tarafların yargılamaya etkili katılmaları ile doğrudan ilişkisi vardır. Medeni hak ve yükümlülüklere ilişkin uyuşmazlıklar da dâhil olmak üzere tarafların duruşmada hazır bulunmasının sağlanması çelişmeyi gerçekleştirmektedir. Böylelikle taraflar gösterdikleri kanıtlardan ve sundukları görüşlerden bilgi sahibi olmakta ve bunlarla ilgili görüşlerini bildirebilme imkânını elde etmektedir. Adil yargılanma hakkının bir unsuru olan sözlü yargılanma ilkesi bakımından *Talet Şanlı* başvurusunda Anayasa Mahkemesi, disiplin cezasına karşı sözlü savunma talebi olan hükümlünün duruşmada (bizzat veya SEGBİS aracılığıyla) dinlenmeden şikâyetinin reddedilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlali sonucuna ulaşılmıştır.

Anayasa Mahkemesi *İnan Gök* kararında disiplin kurulu kararına karşı yapılan şikâyetin infaz hâkimliğı tarafından kabul edilerek cezanın kaldırılmasının ardından Cumhuriyet savcılığınca yapılan itirazın başvurucuya bildirilmeyerek Ağır Ceza Mahkemesince itirazın kabul edilmesinde başvurucunun iddia makamına karşı önemli ölçüde dezavantajlı duruma düşürölmesinden dolayı yargılamanın bir bütün hâlinde adil olmaktan çıktığını vurgulamıştır. Aynı kararda hücre cezasının kaldırılmasına ilişkin infaz hâkimliğı kararının ardından Cumhuriyet başsavcılığınca yapılan itiraz üzerine yeterli bir gerekçe gösterilmeden itirazın kabul edilmesi nedeniyle başvurucunun gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğıne de karar verilmiştir.

Cihat Özdemir (2) başvurusunda, hükümlünün disiplin cezasına ilişkin savunmasını müdafî huzurunda yapamaması durumunda yargılama usulünün diğér güvencelerinin tanınması suretiyle telafi edilmesi durumunda adil yargılanma hakkının ihlali olarak görmemiştir.

Anayasa Mahkemesi *Veysel Kaplan* (4) kararında infaz hâkimliğinin dilini anlayan ve konuşan hükümlünün mensubu olduğı etnik dilde savunma yapabilmesi için ücretsiz olarak tercümandan yararlanma talebinin reddedilmesinin savunma hakkının kısıtlanmadığını değerlendirmiştir.

Masumiyet ilkesi yönünden ise ceza yargılaması niteliğinde olmayan fakat ceza yargılaması ile bağlantılı yargılamalarda (hukuk, disiplin gibi) masumiyet karinesine özen gösterilmesi gerektiğini ve karar vericilerin kullandıkları dilin kritik önem taşıdığını vurgulayan Anayasa Mahkemesi *Yıldırım Güvenç* başvurusunda ceza infaz kurumu idaresi tarafından başvurucuya tehlikeli tutuklu statüsü verilmesine ilişkin kararda başvurucunun terör örgütü üyesi olduğı yönündeki ifadelerin suçluluğá dair bir kanaat ifade ettiğı ve bu durumun masumiyet karinesini zedeler nitelikte olduğı sonucuna ulaşmıştır.

Anayasa Mahkemesi ceza infaz kurumu uygulamalarında adil yargılama hakkının ihlal edildiğıne karar verdiğinde genel olarak ihlalin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere kararın ilgili yargı merciine gönderilmesine karar vermektedir.

B. MEDENİ HAK VE YÜKÜMLÜLÜK KAPSAMINDA OLMA

1. Cihan Yeşil, B: No: 2013/8635, 6/5/2015

Ceza infaz kurumunda bulunan hükümlü hakkında uygulanan hücre hapsi cezasına ilişkin şikâyetle konu uyuşmazlık medeni hak ve yükümlülük kapsamında değerlendirilmelidir. Şikâyetle konu uyuşmazlıkta başvurucunun tanığının mahkemece herhangi bir gerekçe belirtilmeksizin dinlenilmemesi adil yargılanma hakkını ihlal eder.

Anahtar Kelimeler: Disiplin cezası, hükümlü, hücre hapsi, medeni hak ve yükümlülük, savunma hakkı, tanık dinletme hakkı.

Ceza infaz kurumunda hükümlü olarak bulunan başvuru ile infaz koruma memurları arasında geçen olay nedeniyle ceza infaz kurumu disiplin kurulu tarafından başvuru hakkında yirmi gün süreli iki kez hücreye koyma cezası verilmiştir. Başvuru olayın disiplin kurulu kararında belirtildiği gibi gerçekleşmediğini o sırada koşu bulunan hükümlülerin tanık olarak dinlenmesi gerektiğini belirterek infaz hâkimliğine şikâyetle bulunmuş, duruşmalı yargılama yapılmasını talep etmiştir. İnfaz hâkimliği, vekili ile birlikte savunma yapmak isteyen başvurucuya bu hususta iki kez imkân tanımış en son ayrıca bir haftalık süre vermiştir. Mahkeme savunma yapılmadığı gerekçesiyle şikâyetlerin reddine karar vermiştir. Başvurucunun ağır ceza mahkemesine yaptığı itirazlar da reddedilmiştir.

§ 35. Başvurucunun, hücre hapsi cezasının infazı ile haberleşme veya iletişim araçlarından ve ziyaretçi kabulünden yoksun bırakılması sonucu ortaya çıkacağından disiplin cezasının kişisel hak ve bu bağlamda “medeni” hak niteliğinde olduğu kabul edilmelidir (bkz. Gülmez/Türkiye, § 25; Ganci/İtalya, B. No. 41576/98, 30/10/2003, § 25; Enea/İtalya [BD], B. No: 74912, 17/9/2009, §§ 105-107). Dolayısıyla başvurunun disiplin cezasına çarptırılmasından dolayı yaptığı şikâyetin infaz hâkimliği tarafından incelenmesinin “medeni hak” kapsamında kaldığının ve dolayısıyla Anayasa’nın 36. maddesi ile Sözleşme’nin 6. maddesinin birinci fıkrasının uygulanmasının mümkün olduğunun kabul edilmesi gerekir.

Başvuru infaz hâkimliğinin savunma için kendisine makul süre vermediğini, farklı ceza infaz kurumlarına sevkini yapılması nedeniyle vekili ile iletişim kuramadığını bu nedenle savunma hakkının kısıtlandığını ayrıca tanıklarının dinlenmediğini belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

Başvuru hakkında uygulanan hücre hapsi cezalarının hükümlünün haberleşme veya iletişim araçlarından ve ziyaretçi kabulünden yoksun bırakılması sonucunu ortaya çıkarması nedeniyle başvuruya konu uyuşmazlığın medeni hak ve yükümlülük kapsamında değerlendirilmesi gerekir. Bu nedenle başvurunun şikâyetleri adil yargılanma hakkı kapsamında incelenmiştir.

2. *Giyasettin Aydın*, B. No: 2013/1852, 25/3/2015

Ceza infaz kurumunda bulunan mahpusun almış olduğu iki ay süre ile bazı etkinliklere katılmaktan alıkoyma” disiplin cezasının infazı ile ziyaretçi kabulünden yoksun bırakılması sonucu ortaya çıkacağından disiplin cezası kişisel hak ve bu bağlamda “medeni” hak niteliğindedir. Disiplin cezasına yapılan itirazın yargılama makamlarınca reddedilmesi bariz takdir hatası içermediğinden adil yargılanma hakkını ihlal etmez.

Anahtar Kelimeler: Disiplin cezası, iki ay süre ile haberleşme veya iletişim araçlarından yoksun bırakma, ziyaretçi kabulünden yoksun bırakma, medeni hak ve yükümlülük.

Başvurucu hükümlü olarak bulunduğu ceza infaz kurumunda protesto amacıyla slogan atması ve kapılara vurmasından dolayı iki ayrı disiplin cezasına çarptırılmıştır. Başvurucunun, hakkında verilen disiplin cezalarına yaptığı şikâyet infaz hâkimliği tarafından ve itirazı da ağır ceza mahkemesi tarafından reddedilmiştir. Başvurucu, hakkında verilen disiplin cezasına yaptığı itirazın infaz hâkimliği ve ağır ceza mahkemesi tarafından adil olmayan bir şekilde karara bağlandığını ve aynı eyleme katılan başka bir hükümlüye ilişkin olarak farklı karar verildiğini adil yargılanma hakkının ve eşitlik ilkesinin ihlal edildiğini iddia etmiştir.

Başvurucu hakkında iki ay süreyle uygulanan haberleşme veya iletişim araçlarından ve ziyaretçi kabulünden yoksun bırakılması yönündeki disiplin cezasının kişisel hak niteliğinde olduğu ve bu bağlamda “medeni” hak niteliğinde olduğu kabul edilmelidir. Başvurucunun şikâyetleri adil yargılanma hakkı kapsamında incelenmiştir. Somut olayda, disiplin cezasına karşı başvurucunun yaptığı şikâyetin reddedilmesine dair iddiaları esas itibarıyla infaz hâkimliği ve itiraz mercii tarafından delillerin değerlendirilmesinde ve yorumlanmasında isabet olmadığına ilişkindir. Başvurucunun yürütülen yargılama sırasında karşı tarafın sunduğu deliller ve görüşlerle ilgili bilgi sahibi olma ve bunlara karşı etkili bir şekilde itiraz etme ve kendi delillerini ve iddialarını sunma konularında bir sorunla karşılaştığına dair bir bulguya rastlanılmadığı gibi yapılan yargılama ve kurulan hükümde bariz takdir hatası edilememesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edilmediği sonucuna ulaşılmıştır.

Sonuç olarak **disiplin cezasının infazı ile ziyaretçi kabulünden yoksun bırakılması sonucu ortaya çıkacağından disiplin cezasının kişisel hak ve bu bağlamda “medeni” hak niteliğinde olduğu ve Anayasa’nın 36. maddesinin uygulanması mümkündür.**

§ 37. Başvurucunun, cezasının infazı ile ziyaretçi kabulünden yoksun bırakılması sonucu ortaya çıkacağından disiplin cezasının kişisel hak ve bu bağlamda “medeni” hak niteliğinde olduğu kabul edilmelidir. Dolayısıyla başvurucunun disiplin cezasına çarptırılmasından dolayı yaptığı şikâyetin İnfaz Hâkimliği tarafından incelenmesinin “medeni hak” kapsamında kaldığının ve dolayısıyla Anayasa’nın 36. maddesi ile Sözleşme’nin 6. maddesinin birinci fıkrasının uygulanmasının mümkün olduğunun kabul edilmesi gerekir.

(benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Metin Yamalak (2), B. No: 2013/9450, 13/4/2016, § 59).

3. Mustafa Takyar, B. No: 2020/27974, 15/12/2021

Açık ceza infaz kurumuna ayrılma ve denetimli serbestlikten yararlanma talepleriyle ilgili uyuşmazlıklar adil yargılanma hakkı kapsamında olmadığından başvuru konu bakımından yetkisizlik nedeniyle incelenemez.

Anahtar Kelimeler: Açık ceza infaz kurumuna ayrılma, şartlı salıverme, denetimli serbestlik, suç isnadı, medeni hak ve yükümlülük.

Başvurucu, terör örgütüne üye olma suçundan hapis cezasına mahkûm edilmiş ve cezası kesinleşmiştir. Başvurucu, şartlı salıverilme tarihine bir yıl kala açık ceza infaz kurumuna ayrılma ve kalan cezasının denetimli serbestlik tedbiri uygulanarak infaz edilmesi talebinde bulunmuş ancak İdare ve Gözlem Kurulu başvurusunun pişmanlığını gösteren olguların yokluğunda örgütten ayrıldığına dair bir kanaate varılamaması nedeniyle yasal şartları oluşmadığından talebin reddine karar vermiştir. Başvurucunun kanun yollarına başvurusu önce infaz hâkimliği sonra da ağır ceza mahkemesine red-dedilmiştir.

Başvurucu, infaz hâkimliği kararının, itirazlarını karşılayacak ölçüde yeterli gerekçe içermemesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

Adil yargılanma hakkının sağladığı güvencelerin kapsamı medeni hak ve yükümlülük-lere ilişkin uyuşmazlıklarla ve bir suç isnadının esasının karara bağlanması ile sınırlıdır. AİHM içtihadında da ortaya konduğu üzere adil yargılanma hakkı şartlı salıverilme yönünden bireylere bir hak temin etmemektedir. Başvurucu hakkında mahkûmiyet kararı verilmiş ve ceza yargılaması kesinleşerek sona ermiştir. Başvurucunun suç isnadı altında

bulunmadığı bir döneme ilişkin olarak açık ceza infaz kurumuna ayrılma ve denetimli serbestlikten yararlanma talebine dair ileri sürdüğü ihlal iddiasının cezai anlamda suç isnadı niteliği taşımadığı, bu yönüyle başvuru konusu uyuşmazlığın adil yargılanma hakkının cezai boyutu kapsamında kalmadığı değerlendirilmiştir. Başvurunun suç isnadı niteliğinde olmadığı, adil yargılanma hakkına dair şikâyetlerin Anayasa ve Sözleşme'nin ortak koruma alanının dışında kalması nedeniyle başvurunun konu bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmiştir.

§ 49. Başvurucu hakkında mahkûmiyet kararı verilmiş ve ceza yargılaması kesinleşerek sona ermiştir. İnfaz hâkimliği kararına konu olan başvurusunun açık ceza infaz kurumuna ayrılma ve denetimli serbestlikten yararlanma şartlarını taşıyıp taşımadığı, meselesi doğrudan doğruya başvurusunun cezasının infaz edilme şekline ilişkindir. Başka bir ifadeyle denetimli serbestlikten yararlanma talebi ile ilgili meseleler tamamen infaz hukukunun şekline yönelik olup suçun esası ya da cezanın miktarı ile herhangi bir ilgisi bulunmamaktadır.

4. İzzet Okyakmaz, B. No; 2018/12653, 17/11/2022

Ceza infaz kurumunda oda değişikliği talepleriyle ilgili uyuşmazlıklar adil yargılanma hakkı kapsamında olmadığından başvuru konu bakımından yetkisizlik nedeniyle incelenemez.

Anahtar Kelimeler: Ceza infaz kurumu, oda değişikliği, medeni hak ve yükümlülük.

Tutuklu olarak yargılanan başvuru duruşmalara katılmak için bir başka infaz kurumuna sevk edilmiş bir müddet sonra geçici olarak bulunduğu infaz kurumundaki odası değiştirilmiştir. Başvurucu, oda değişikliğinin gerekçe gösterilmeden yapıldığını, değişiklik sonucunda nakledildiği odanın tek kişilik olduğunu ve bu tip odalara mahpusların disiplin cezası olarak konulduğunu, odanın fiziki şartları nedeniyle yargılandığı davada etkin bir savunma yapmasının, duruşmaları dinç ve sağlıklı şekilde takip edebilmesinin mümkün olmadığını belirterek normal bir odaya yerleştirilmesi talebiyle infaz hâkimliğine şikâyetle bulunmuştur.

İnfaz hâkimliği temelde istihbarı nitelikteki bilgilerden yola çıkarak başvuru odasının değiştirilmesine karar verildiğini işlemde hukuka aykırılık bulunmadığını belirterek başvuru talebinin reddine karar vermiştir. Karar, itiraz incelemesinden geçerek kesinleşmiştir.

Bireysel başvuruya konu edilen ceza infaz kurumu uygulamasının suç isnadına dair olmadığı gibi bir disiplin cezası ile bağlantılı olmadığı da anlaşılmaktadır. Hükümlü ve tutukluların kalacakları odaları belirlemek ve kalmakta oldukları odaları değiştirmek iradesinin ceza infaz kurumu idaresinde bulunduğu, oda değişikliği işleminin geçici bir tedbir mahiyeti arz ettiği hükümlü ve tutukluların başka bir odaya alınmasının medeni hak ve uyuşmazlık kapsamında hangi hakkını etkileyeceği hususunu açıklayamadığı anlaşılmaktadır.

Sonuç olarak **ceza infaz kurumunda oda değişikliğine ilişkin şikâyetlerin konu bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemez olduğu sonucuna ulaşılmıştır.**

§ 35. Bu durumda başvuru medeni hak ve yükümlülüklerle ilgisi olmadığı anlaşılan başvuru konusu uyuşmazlık çerçevesinde dile getirdiği adil yargılanma hakkına dair şikâyetlerinin Anayasa ve Sözleşme'nin ortak koruma alanının dışında kaldığı ve bireysel başvuruya konu yapılamayacağı sonucuna varılmıştır.

C. MAHKEME HAKKI

1. MAHKEMEYE ERİŞİM HAKKI

a. Ziya Özden, B. No: 2016/67737, 19/11/2019

Ceza infaz kurumu idaresinin işlemlerine karşı yapılan şikâyetin infaz hâkimliğince esas yünden değerlendirilmeksizin reddedilmesi mahkemeye erişim hakkını ihlal eder.

Anahtar Kelimeler: Ceza infaz kurumu işlemleri, mahkemeye erişim, tek kişilik oda.

Başvurucu ceza infaz kurumu idaresinin 23/9/2016 tarihli kararıyla tek kişilik odaya alınmış ve tahliye edildiği 12/9/2018 tarihine kadar burada kalmıştır. Başvurucu tek kişilik odaya alınmasının hukuka aykırı olduğunu tutulma şartlarının insan haklarına aykırı olduğunu belirterek infaz hâkimliğine başvurmuş ve yeniden çoklu odaya alın-

mayı talep etmiştir. İnfaz hâkimliği, görevinin ceza infaz kurumu idarelerince tesis edilen işlemleri denetlemekten ibaret olduğu, bu idareler dışındaki kurumlarca tesis edilen işlemleri denetleme yetkisinin bulunmadığını vurgulamıştır. Kurumun işleminin Bakanlığın -tek kişilik odaya almatilimatının uygulanmasından ibaret olduğunu, bu işlemin yargısal denetiminin ancak idari yargıda açılacak bir iptal davası ile mümkün olduğunu belirterek şikâyeti reddetmiştir.

Başvurucu, adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

16/5/2001 tarihli ve 4675 sayılı İnfaz Hâkimliği Kanun'un infaz hâkimliklerinin görevini düzenleyen 4. maddesinde hükümlü ve tutukluların ceza infaz kurumları ve tutukevlerine kabul edilmeleri, yerleştirilmeleri, barındırılmaları, ısıtılmaları, giydirilmeleri, beslenmeleri, temizliklerinin sağlanması, bedensel ve ruhsal sağlıklarının korunması amacıyla muayene ve tedavilerinin yaptırılması, dışarıyla ilişkileri, çalıştırılmaları gibi işlem veya faaliyetlere ilişkin şikâyetleri incelemenin ve karara bağlamanın infaz hâkimliklerinin görevleri arasında olduğu belirtilmiştir. Kanun ko-

§ 55. ... 4675 sayılı Kanun'da bu kurala bir istisna getirilerek ceza infaz kurumlarının tutuklu ve hükümlüler hakkında tesis edilen idari işlemlerin infaz hâkimliklerinde açılması öngörülmüştür. Anılan Kanun'un 1. maddesinde infaz hâkimliklerinin kuruluş amacı, ceza infaz kurumları ve tutukevlerinde bulunan hükümlü ve tutuklular hakkında yapılan işlemler veya bunlarla ilgili faaliyetlere yönelik şikâyetleri incelemek ve karara bağlamak olarak belirtilmektedir. Madde gerekçesinde "işlem" kavramının hükümlü ve tutuklular hakkında yürürlükteki mevzuat hükümlerine göre hukuki sonuç doğurmaya yönelik her türlü karar, önlem ve irade açıklamasını, "faaliyet" kavramının ise hükümlü ve tutukluların konumlarında değişiklik yapan her türlü eylemler ile iyileştirme ve eğitim programlarına uygun olan çalışmaları ifade ettiği belirtilmektedir (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Özgür Solak, B. No: 2018/24539, 20/12/2022, § 36, Şaban Işık, B. No: 2019/40080, 18/1/2023 § 56).

yucunun anılan konularda gerçekleştirilen eylem ya da işlemlere yönelik şikâyetlerin ceza infaz kurumu idaresince hızlı bir şekilde incelenerek karara bağlanmasının ve bu şikâyetlerin incelenmesi aşamasında infaza ilişkin özel gerekliliklerin dikkate alınmasının temin edilmesi amacıyla söz konusu eylem ve işlemlerin yargısal denetim yerinin infaz hâkimlikleri olmasını tercih ettiği öngörülmüştür.

Bu durumda şikâyetin açık kanun hükmünün öngörülemez bir biçimde yorumlanarak, incelenmeksizin reddedilmesi suretiyle mahkemeye erişim hakkına yapılan müdahalenin kanunilik unsurunu taşımadığı sonucuna varılmıştır.

b. Aydın Akgöl, B. No: 2019/22397, 29/6/2022

Tutuklunun başka bir ildeki ceza infaz kurumuna resen nakli işlemine karşı idare mahkemesinde açılan davada verilen görevsizlik kararı mahkemeye erişim hakkını ihlal eder.

Anahtar Kelimeler: Görevsizlik, mahkemeye erişim, başka bir ildeki ceza infaz kurumuna nakil.

Samsun Ceza İnfaz Kurumunda bulunan başvurucunun zorunlu nedenlerle Silivri Ceza İnfaz Kurumuna nakline karar verilmiştir. Başvurucunun nakil işlemine açtığı davada idare mahkemesi uyuşmazlığın çözümünün infaz hâkimliğinin görev alanına girdiğini belirterek davanın görev yönünden reddine karar vermiştir. Başvurucunun istinaf talebi de aynı gerekçeyle reddedilmiştir.

Başvurucu; uyuşmazlıkta idari yargının görevli olduğunu, kararın mevzuata aykırı olduğunu ve haksız yere aleyhine vekâlet ücretine hükmedildiğini belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

İncelenen olayda idare mahkemesinin önündeki dava konusu işlem, farklı illerde bulunan ceza infaz kurumları arasındaki nakillerle ilgili Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü kararıdır. Ceza infaz kurumlarını belirleme görevinin anılan genel müdürlüğe ait bulunduğu; bu bağlamda muhtelif nakil taleplerinin de aynı birim tarafından değerlendirildiği; idarenin bu görevini bir yargı faaliyeti olarak değil idari işlem veya eylem olarak yürüttüğü dolayısıyla söz konusu işlemin iptali istemiyle açılan davanın 6/1/1982 tarihli ve 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 2. maddesinin 1. fıkrasının (a) bendi uyarınca idari yargı yerinin görev alanına girdiği anlaşılmaktadır. Nitekim Uyuşmazlık Mahkemesinin muhtelif tarihlerde verdiği kararlarla bu durum netleşmiştir. Dolayısıyla başvuru hakkında tesis edilen işleme karşı açılan davada infaz hâkimliğinin görevli olduğuna ilişkin değerlendirmenin öngörülemez nitelikte olduğu, bu şekilde karar verilmek suretiyle başvurunun mahkemeye erişimine yapılan müdahalenin kanunilik unsurunu taşımadığı sonucuna varılmıştır.

§ 59. Somut davada ceza infaz kurumu nakil işlemlerine karşı açılacak davalarda idari yargı mercilerinin görevli ve yetkili oldukları hususunda tereddüt bulunmamaktadır. Konuyla ilgili kuralların yorumunun başvuru konusu dava sürecinin sona ermesinden önce Uyuşmazlık Mahkemesinin muhtelif tarihlerde verdiği kararlarla netleşmiştir. Dolayısıyla ceza infaz kurumuna nakil işlemine karşı açılacak davaların idare mahkemesinin bakmakla görevli ve yetkili olduğu açık olmasına rağmen başvuru konusu davada Mahkemece başvuru hakkında tesis edilen işleme karşı açılacak davada infaz hâkimliğinin görevli ve yetkili olduğuna ilişkin değerlendirmenin öngörülemez nitelikte olduğu, bu şekilde karar verilmek suretiyle başvurunun mahkemeye erişimine yapılan müdahalenin kanunilik unsurunu taşımadığı sonucuna varılmıştır.

rafından değerlendirildiği; idarenin bu görevini bir yargı faaliyeti olarak değil idari işlem veya eylem olarak yürüttüğü dolayısıyla söz konusu işlemin iptali istemiyle açılan davanın 6/1/1982 tarihli ve 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 2. maddesinin 1. fıkrasının (a) bendi uyarınca idari yargı yerinin görev alanına girdiği anlaşılmaktadır. Nitekim Uyuşmazlık Mahkemesinin muhtelif tarihlerde verdiği kararlarla bu durum netleşmiştir. Dolayısıyla başvuru hakkında tesis edilen işleme karşı açılan davada infaz hâkimliğinin görevli olduğuna ilişkin değerlendirmenin öngörülemez nitelikte olduğu, bu şekilde karar verilmek suretiyle başvurunun mahkemeye erişimine yapılan müdahalenin kanunilik unsurunu taşımadığı sonucuna varılmıştır.

Sonuç olarak **adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkı ihlal edilmiştir.**

c. Ali Galip Baltaoğlu (4), B. No: 2018/32812, 12/11/2022

İnfaz hâkimliği kararına karşı yapılan itirazın, sürenin son gününün resmî tatile geldiği dikkate alınmadan süre aşımı gerekçesiyle reddedilmesi mahkemeye erişim hakkını ihlal eder.

Anahtar Kelimeler: Süre aşımı, mahkemeye erişim, resmî tatil.

Başvurucu muhtelif kişilere gönderilmek üzere ceza infaz kurumu idaresine mektup teslim etmiştir. Kurum, mektup içeriklerinde sakıncalı ifadeler yer alması nedeniyle mektuplara el konulmasına karar vermiştir. Bunun üzerine başvuru infaz hâkimliğine şikâyet başvurusunda bulunmuş fakat şikâyeti reddedilmiştir. Kararda, kararın tebliğinden itibaren yedi günlük yasal süresi içerisinde itiraz yolunun açık olduğu belirtilmiştir. Karar başvuru 15/8/2018 tarihinde tebliğ edilmiş başvuru, 27/8/2018 tarihinde itiraz etmiştir. Ağır ceza mahkemesi, tutuklunun yedi günlük süre içinde itiraz edebileceği hâlde 27/8/2018 tarihinde itiraz ettiğini belirterek itirazın süre aşımı gerekçesiyle reddine karar vermiştir.

Başvurucu, itiraz süresi içinde 21/8/2018 tarihinde Kurban Bayramı nedeniyle resmî tatilin başladığını ve bu tatil sonrasında ilk mesai günü olan 27/8/2018 tarihinde itiraz ettiğini belirterek süre aşımından ret kararı nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

4675 sayılı Kanun'un 6. maddesinde infaz hâkimi kararlarına karşı tebliğinden itibaren yedi gün içinde itiraz yoluna gidilebileceği açıkça belirlenmiştir. İnfaz hâkimliği kararının 15/8/2018 tarihinde tebliğ edildiği, sürenin son gününün 22/8/2018 olduğu, bununla birlikte 2018 yılı Kurban Bayramı resmî tatil günlerinin 21/8/2018 ile 24/8/2018 tarihlerine rastladığı ve takip eden iki günün hafta sonu tatili olması nedeniyle başvuru süresinin 27/8/2018 tarihine kadar uzadığı nitekim başvuru nun itiraz dilekçesini resmî tatil sonrası ilk iş günü olan 27/8/2018 tarihinde sunduğu anlaşılmıştır. Bu durumda itirazın süre aşımı gerekçesiyle reddedilmesiyle mahkemeye erişim hakkına kanuni dayanağı olmadan müdahale edildiği sonucuna ulaşılmıştır.

Sonuç olarak **adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkı ihlal edilmiştir.**

Ş 34. Başvuru konusu olayda uygulanan 4675 sayılı Kanun'un 6. maddesinin beşinci fıkrasının olay tarihinde yürürlükte olan hâlinde infaz hâkimi kararlarına karşı tebliğinden itibaren bir hafta içerisinde 5320 sayılı Kanun hükümlerine göre itiraz yoluna gidilebileceği açıkça belirlenmiştir. 5320 sayılı Kanun'un yaptığı yollamayla ulaşılan 5271 sayılı Kanun'un 39. maddesinde yasal sürelerin hesaplanma yöntemi ve resmî tatil günlerinin esas alınma usulleri şüpheye yer vermeyecek biçimde düzenlenmiştir. Başvurucunun şikâyetinin bu kısmı mevcut kanuni düzenlemenin açıkça hatalı uygulanması ile ilgilidir.

ç. Hasan Çift, B. No: 2017/39367, 12/1/2021

Tutuklunun kalabalık odada tutulmaya ilişkin olarak infaz kurumuna başvurmadan doğrudan infaz hâkimliğine yaptığı başvurunun esas yönünden incelenmeksizin reddedilmesi mahkemeye erişim hakkını ihlal etmez.

Anahtar Kelimeler: Erişim, infaz kurumuna başvuru olmaması, şikâyetin esas yönünden incelememesi.

Başvurucu infaz hâkimliğine başvurarak koğuşunun mevcudunun fazla olduğundan şikâyet etmiş, koğuştaki mevcudun azaltılmasını talep etmiştir. İnfaz hâkimliği tutuklunun talebinin ceza infaz kurumunca değerlendirilebileceğini, bu hususta ceza infaz kurumunca verilmiş bir karar bulunmadığını belirterek 4675 sayılı Kanun'un 4. maddesi uyarınca dilekçenin esasa girilmeden reddine talebin öncelikle ceza infaz kurumunca değerlendirilmek üzere kurumuna gönderilmesine karar vermiştir.

Başvurucu, infaz kurumunda kalabalık odada tutulması nedeniyle doğrudan infaz hâkimliğine başvurduğunu, Kuruma dilekçelerle başvurduğunda cevap alamadığını iddia etmiş; şikâyetinin infaz hâkimliğince incelenmeksizin reddedilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

Olayda infaz hâkimliğinin başvurusunun şikâyetini esas yönünden incelememesinin temelini başvurusunun daha önce infaz kurumuna bir müracaatının bulunmaması oluşturmaktadır. Başvurucu da infaz hâkimliğine doğrudan başvuru yaptığını kabul etmektedir. İnfaz kurumundaki tutulma şartlarının -somut olay yönünden oda mevcudunun azaltılması talebinin- değerlendirilmesi infaz hâkimliğinin görevi kapsamında ise de tutuklu veya hükümlülerin barınma şartlarının öncelikle infaz kurumunca değerlendirilerek talepleri hususunda gereken önlemlerin ivedi olarak alınması devletin pozitif yükümlülüğünün etkin bir şekilde işlemlerini sağlayacaktır. Tutma şartları ile ilgili talepleri inceleyerek çözüm bulma konusunda

daha elverişli şartlara sahip olan idare ve gözlem kuruluna başvurulmaksızın doğrudan infaz hâkimliğine yapılan başvuruların infaz kurumuna yönlendirilmesinin mahkemeye erişim hakkı yönünden aşırı bir külfet meydana getirmediği, yapılan müdahalenin orantılı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Sonuç olarak **adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkı ihlal edilmemiştir.**

Ş 40. Bu durumda tutuklu ve hükümlülerin tutulma şartlarıyla ilgili taleplerini inceleyerek çözüm bulma konusunda daha elverişli şartlara sahip olan İdare ve Gözlem Kuruluna başvurmaksızın doğrudan infaz hâkimliğine yapılan başvuruların infaz kurumuna yönlendirilmesinde başvurucuya yüklenen külfetin aşırı olduğu veya müdahalenin orantılı olmadığı söylenemeyecektir.

2. KARAR HAKKI

a. Hüseyin Durmuş, B. No: 2020/30606, 4/7/2022

Ceza infaz kurumunda yeni koronavirüs salgını kapsamında alınan tedbirlerin kaldırılması istemiyle yapılan başvuruya ilişkin şikâyetin infaz hâkimliğince incelenmemesi karar hakkını ihlal eder.

Anahtar Kelimeler: İncelenmeksizin ret, esasın incelenmemesi, kanun gereği.

İnfaz kurumunda bulunan başvuru COVID-19 nedeniyle getirilen kısıtlamaların kaldırılmasını İnfaz Hâkimliğinden talep etmiştir. Dilekçesinde 1/6/2020 tarihi itibarıyla ülke genelinde kısıtlamalarının kaldırılarak normalleşmeye dönüldüğü hâlde infaz kurumunda açık görüş yapamadığını, kapalı görüşleri ayda bir ve bir kişiyle 40 dakika olacak şekilde yapabildiğini, yaklaşık dört aydır anne, baba, kardeşlerini ve çocuklarını göremediğini belirtmiştir. Ayrıca pandemi nedeniyle gazetelerin köşürlara gönderilmesinin, kütüphane, terzi ve berber hizmetlerinin, spor faaliyetlerinin durdurulduğunu dile getirmiştir. İnfaz hâkimliği aynı ceza infaz kurumunda bulunan hüküm özlü K.Y.nin talebini değerlendirerek şikâyeti reddetmiştir. Başvurucunun dilekçesinde belirttiği şikâyetler hakkında herhangi bir karar verilmemiştir. Başvurucu; karara itiraz ederek taleplerinin değerlendirilmeyip K.Y.nin başka şikâyetlerinin değerlendirildiğini belirtmiştir. Ağır ceza mahkemesi itirazı reddetmiştir.

Başvurucu; adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

İnfaz hâkimliği başvuru şikâyetleri hakkında bir değerlendirme yapmamış; hükümözlü K.Y.nin tutulma şartlarını değerlendirerek ret kararı vermiştir. Başvurucu şikâyetleri hakkında karar verilmediğini itiraz dilekçesinde yinelemiştir. Ağır ceza mahkemesi, itiraz konusunda ayrıca bir değerlendirme yapmaksızın itirazı reddetmiştir. İnfaz hâkimliği ve ağır ceza mahkemesi yargısal fonksiyonun esasını oluşturan uyumsuzluğun içinde yer alan maddi ve hukuki sorunların bütünüyle ele alınması ve karara bağlanması işlevini yerine getirmemiş, gerçek anlamda bir yargısal faaliyet icra etmemiştir. Bu durumda mahkeme hakkının unsurlarından olan karar hakkının ihlal edildiği değerlendirilmiştir.

Sonuç olarak **adil yargılanma hakkı kapsamındaki karar hakkı ihlal edilmiştir.**

§ 39. Somut olayda infaz hâkimliğince verilen kararda başka bir kişinin şikâyeti (ceza infaz kurumundaki tutulma şartları) ile ilgili değerlendirme yapılarak hüküm kurulduğu anlaşılmaktadır. Her ne kadar gerekçeli kararın başlığında şikâyet eden olarak başvuru kişinin ismi geçmekte ise de hükmün gerekçe ve diğer kısımlarının tamamen farklı bir kişi ile ilgili olduğu anlaşılmaktadır. Başka bir ifadeyle infaz hâkimliğinin başvuru kişinin şikâyeti ile ilgili herhangi bir değerlendirme yapmadan şikâyetin reddine karar verdiği yani başvuru hakkında bir karar tesis etmediği anlaşılmıştır. Bunun yanında başvuru kendi şikâyetlerine ilişkin olarak infaz hâkimliğinin bir değerlendirme yapmadığını belirterek bu duruma açıkça itiraz etmiş ise de itiraz mercii tarafından bu hususa değinilmeden ret kararı verildiği görülmüştür. Netice olarak infaz hâkimliği ve ağır ceza mahkemesi yargısal fonksiyonun esasını oluşturan uyumsuzluğun içinde yer alan maddi ve hukuki sorunların bütünüyle ele alınması ve karara bağlanması işlevini yerine getirmemiş, gerçek anlamda bir yargısal faaliyet icra etmemiştir. Bu durumda başvuru kişinin mahkeme hakkının unsurlarından olan karar hakkının ihlal edildiği değerlendirilmiştir.

b. Abbas Demiroğlu, B. No: 2018/31300, 7/4/2021

Ceza infaz kurumunda kalabalık odada tutulma nedeniyle yapılan şikâyetin yargı makamlarınca incelenmemesi mahkeme (karar) hakkını ihlal eder.

Anahtar Kelimeler: Esasın incelenmemesi, yargılama yapılmaması, teorik yargılama.

Cumhuriyet Başsavcılığı infaz kurumunda ziyaret ile telefon ve diğer iletişim araçlarıyla haberleşmeye yönelik uygulamalar hususunda bir kısım kararların alındığını İnfaz Kurumuna bildirilmiştir. İnfaz Kurumu İdare ve Gözlem Kurulu, Savcılık yazısına istinaden ziyaret ve haberleşme uygulamaları ile ilgili karar almıştır. Başvurucu, İdare ve Gözlem Kurulu kararına itiraz etmiş, itiraz dilekçesinde kararın yanı sıra bir kısım tutulma şartlarından da şikâyet etmiştir. İnfaz hâkimliği başvurusunun, İdare ve Gözlem Kurulu kararına ilişkin şikâyetini reddetmiş fakat tutulma şartlarıyla ilgili şikâyeti hakkında herhangi bir karar vermemiştir. Başvurucu karara itiraz etmiş itirazında hâkimliğin tutulma şartlarına yönelik şikâyetini değerlendirmedini belirtmiştir. Başvurusunun itirazı ağır ceza mahkemesince ayrı bir gerekçe gösterilmeksizin reddedilmiştir.

§ 79. Bu durumda infaz kurumunda-ki barınma şartlarına ilişkin şikâyetleri inceleme görevi bulunan infaz hâkimliğince başvurusunun bu yöndeki iddialarının incelenmediği ve incelememe sebebinin açıklanmadığı anlaşılmıştır. Dahası itiraz makamına iletilen aynı mahiyetteki şikâyetlerin bu aşamada da değerlendirilmediği görülmüştür. Başvurusunun iki temel şikâyetinden biri olan tutulma şartlarına ilişkin meselenin yargı makamlarınca dikkate alınarak araştırılmaması nedeniyle mahkeme hakkının unsurlarından olan karar hakkının ihlal edildiği değerlendirilmiştir.

Başvurucu, tutulma şartlarından da şikâyetçi olmasına rağmen infaz hâkimliğince bu yönde bir değerlendirme yapılmaması nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

İnfaz hâkimliği başvurusunun tutulma şartlarıyla ilgili diğer şikâyetleri hakkında bir karar vermemiş, gerekçesinde karar vermeme nedenini açıklamamıştır. Tutulma şartlarına ilişkin meselenin yargı makamlarınca dikkate alınarak araştırılmaması nedeniyle mahkeme hakkının unsurlarından olan karar hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır.

Sonuç olarak **adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkı ihlal edilmiştir.**

3. KARARIN İCRASI HAKKI

a. Mesut Üzümcü, B. No: 2018/11547, 21/12/2022

Tutuklu başvurucuya kargo yoluyla gönderilen bilgisayar çıktısı niteliğindeki dokümanların mahkeme kararına rağmen teslim edilmemesi kararın icrası hakkını ihlal eder.

Anahtar Kelimeler: Yargı kararının uygulanmaması, yerine getirmeme, kararın icrası.

Kozan Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda bulunan başvurucuya ailesi tarafından İngilizce bilgisayar çıktısı şeklindeki dokümanlar kargo yoluyla gönderilmiştir. İnfaz Kurumu dokümanların başvurucuya verilmemesine karar vermiştir. Başvurucu, Kozan İnfaz Hâkimliğine şikâyetle bulunmuştur. Hâkimlik bilirkişi raporu almıştır. Bilirkişi raporunda; başvuru konusu dokümanın Kurum güvenliğini tehlikeye düşürebilecek yazılar içermediği ve dokümanın yabancı dil eğitimi için kullanılabilen kaynaklar arasında yer aldığı belirtilmiştir. Hâkimlik dokümanın başvurucuya verilmesine 20/6/2017 tarihinde karar vermiştir. Başvurucu, karardan önce 7/6/2017 tarihinde Osmaniye Kapalı Ceza İnfaz Kurumuna nakledilmiştir. Kozan İnfaz Kurumu dokümanları Osmaniye İnfaz Kurumuna kargoyla göndermiştir. Osmaniye İnfaz Kurumu dokümanların başvurucuya teslim edilmemesine karar vermiştir. Başvurucu, karara karşı Osmaniye İnfaz Hâkimliğine şikâyetle bulunmuştur. Osmaniye İnfaz Hâkimliği, Kozan İnfaz Hâkimliği kararına atıfta bulunarak söz konusu dokümanların başvurucuya verilmesine 4/8/2017 tarihinde karar vermiştir.

Osmaniye Ceza İnfaz Kurumu 27/10/2017 tarihinde bir tutanak tutarak evrakları tercüme edecek personelin bulunmadığını ve kurum güvenliğini tehlikeye düşürüp düşürmeyeceğinin değerlendirilmesi gerektiğini belirterek masraflarının başvuru tarafından karşılanmasına karar vermiştir. Başvurucu, İnfaz Hâkimliğine şikâyet başvurusunda bulunmuş, İnfaz Hâkimliği 13/11/2017 tarihli kararında başvuruya ilişkin daha önce 4/8/2017 tarihinde karar verildiğinden karar verilmesine yer olmadığına dair karar vermiştir. Söz konusu evrak 15/11/2017 tarihinde başvurucuya verilmiştir.

§ 17. Kararın icrası hakkı, mahkemeye erişim hakkı ve karar hakkı ile birlikte adil yargılanma hakkının güvencelelerinden olan mahkeme hakkının bir unsuru oluşturmaktadır ... Mahkeme kararlarının uygulanması yargılamanın dışında olmakla birlikte onu tamamlayan ve yargılamanın sonuç doğrularını sağlayan bir unsurdur. Karar uygulanmazsa yargılamanın da bir anlamı olmayacaktır. Bu nedenle yargı kararlarının uygulanması mahkeme hakkı kapsamında değerlendirilmektedir. Buna göre yargılama sonucunda mahkemenin bir karar vermiş olması yeterli değildir, ayrıca bu kararın etkili bir şekilde uygulanması da gerekir. Hukuk sisteminde, nihai mahkeme kararlarını taraflardan birinin aleyhine sonuç doğuracak şekilde uygulanamaz hâle getiren düzenlemeler bulunması veya mahkeme kararlarının icrasının herhangi bir şekilde engellenmesi hâllerinde mahkeme hakkı da anlamını yitirecektir.

Başvurucu, lehine olan kesinleşmiş yargı kararlarının uygulanmaması nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

Kozan İnfaz Hâkimliğince başvurucuya teslimine karar verilen 20/6/2017 tarihinden evrakın başvurucuya teslim edildiğı 15/11/2017 tarihine kadar yaklaşık 5 aylık bir süre geçmiştir. Başvurucu lehine olan nihai ve kesinleşmiş nitelikteki Osmaniye ve Kozan İnfaz Hâkimliğine ilişkin yargı kararlarının 5 ay boyunca uygulanmaması somut olayın şartlarında kararın icrası hakkının ihlaline yol açmıştır. Sonuç olarak **adil yargılanma hakkı kapsamındaki kararın icrası hakkı ihlal edilmiştir.**

4. KANUNLA KURULMUŞ BAĞIMSIZ VE TARAFSIZ MAHKEMEDE YARGILANMA

a. Serkan Şeker, B. No: 2017/15118, 2/6/2020

Tutukluyla verilen disiplin cezasına karşı yapılan şikâyeti reddeden hâkimin itiraz aşamasındaki mahkeme heyetinde de görev alması tarafsız mahkemede yargılanma hakkını ihlal edebilir.

Anahtar Kelimeler: Tarafsız ve bağımsız mahkeme, hâkimin aynı yargılanmanın farklı aşamalarında görev alması.

Tutuklu olarak bulunan başvurucuya üç gün hücreye koyma disiplin cezası verilmiştir. Başvurucu, disiplin cezasına karşı şikâyet yoluna başvurmuştur. Başvurucunun şikâyetini inceleyen infaz hâkimliği duruşmalı olarak yaptığı yargılama sonucunda şikâyetin reddine karar vermiştir. Başvurucu, hâkimliğin kararına itiraz etmiştir. İtirazı değerlendiren ağır ceza mahkemesi itirazın reddine oybirliği ile karar vermiştir. İnfaz hâkimi olarak disiplin cezasına şikâyeti değerlendiren Hâkim E.A., ağır ceza mahkemesi heyetinde de yer almıştır.

Başvurucu, infaz hâkimi olarak disiplin cezasına karşı yapılan şikâyetin reddine karar veren hâkim E.A.nın anılan kararı itirazın inceleyen mahkeme heyetinde de yer almasının adil yargılanma hakkına aykırı olduğunu ileri sürmüştür.

İlke olarak gerek kanun yolu incelemesinin etkililiğinin sağlanması gerekse kanun yolu incelemesinin objektif tarafsızlık esaslarına uygun yapılmadığı izleniminin oluşmaması için ilk derecede kararı veren hâkimin dosyanın kanun yolu incelemesinde bulunmaması gerekir. Nitekim 16/5/2001 tarihli ve 4675 sayılı İnfaz Hâkimliği Kanunu'nun 5. maddesinde infaz hâkiminin itirazla ilgili karara katılamayacağı kurala bağlanmıştır. Bununla birlikte bu hususa uyulmaması tek başına kanun yolu incelemesinin etkisiz ve tarafsız olduğu sonucuna götürmez. Her olayın kendi şartları içinde değerlendirilmesi gerekir.

Somut olayda şikâyeti inceleyip karar veren hâkimin bu karara karşı başvurulabilecek bir üst kanun yolu olan itiraz aşamasındaki incelemeye de katılması hâlinde kendi kararındaki -varsa- hukuki ve fiili hatalar hususunda belli ölçüde savunmacı bir tutum takınabileceği açıktır. Her ne kadar önceki derecede görev yapan hâkimin sadece bir oy hakkına sahip olması sebebiyle kararı tek başına değiştirmesinin mümkün olmadığı düşünülebilir ise de Heyetin diğer üyelerini etkileyebileceği açıktır. Hâkimin üst aşama olan itiraz incelemesine de katılmış olması -itiraz aşamasında verilen kararın sonucundan bağımsız olarak- nesnel tarafsızlığı zedeleyen bir husus olarak kabul edilmiştir. Zira objektif bir gözlemcinin hâkimin tarafsız davranacağı hususunda kuşku sahibi olmasının haklı temelleri vardır.

Bu itibarla başvurucunun adil yargılanma hakkı kapsamındaki tarafsız mahkemede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

52. Benzer bir hüküm 5271 sayılı Kanun'un 23. maddesinde de yer almaktadır. Anılan kurala göre bir karar veya hükme katılan hâkim, yüksek görevli mahkemece bu hükme ilişkin olarak verilecek karar ve hükme katılamaz. Görüldüğü üzere kanun koyucu ilk derece mahkemesince verilen karara karşı bir üst mahkemeye başvurulması hâlinde önceki aşamada karara katılan hâkimin sonraki aşamada yapılacak incelemede yer almasını uygun görmemiştir. Kanun koyucunun tüm bu düzenlemeleri yaparken nesnel tarafsızlık ilkesini gözettiği muhakkaktır.

Ç. HAKKANİYETE UYGUN YARGILANMA HAKKI

1. SİLAHLARIN EŞİTLİĞİ VE ÇELİŞMELİ YARGILAMA İLKELERİ

a. Dava Dosyasındaki Bilgi Ve Belgelerden Haberdar Edilmeme

(1). *İnan Gök*, B. No: 2018/7666, 21/10/2020 (Cumhuriyet Başsavcılığı İtirazının Tebliğ Edilmemesi)

Ceza infaz kurumu disiplin kurulu kararına karşı yapılan şikâyetin infaz hâkimliği tarafından kabul edilerek cezanın kaldırılmasının ardından Cumhuriyet savcılığınca yapılan itirazın başvuruca bildirilmeyerek ağır ceza mahkemesince itirazın kabul edilmesi silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerini ihlal eder.

Anahtar Kelimeler: Cumhuriyet savcısının itirazı, itirazın tebliğ edilmemesi, disiplin cezası.

§ 52. Somut olayda infaz hâkimliği kararının başvuruca tebliğinin yapılmasından 1 (bir) gün sonra itiraz mercii Cumhuriyet savcısının başvurusu üzerine şikâyeti kesin olarak reddetmiştir. Söz konusu olayda infaz hâkimliğinin gerekçeli kararında Cumhuriyet savcısı mütalaasının içeriğine yer verilmediği, Cumhuriyet savcısının başvuruca aleyhine kanun yoluna başvurduğu, itiraz dilekçesinin başvuruca tebliğinin yapılmadığı, bunun doğal bir sonucu olarak da makul bir süre beklenmeden başvuruca aleyhine kesin olarak karar verildiği açıktır. Dolayısıyla başvuruca Cumhuriyet savcısının dilekçesinde yer alan görüşe karşı yargılamanın herhangi bir safhasında beyanda bulunma imkânı olmadığı, bu şartlarda izlenen yöntemin silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin gereklerine uygun olmadığı, başvuruca menfaatlerini koruyan güvencelerin başvuruca sağlanmadığı açıktır. Bu durum, yargılamayı bir bütün hâlinde adil olmaktan çıkarmıştır.

Ceza infaz kurumunda üst araması yapılırken başvuruca kendisini bilerek yere bıraktığı ve odaya gitmeye direndiği, slogan atarak tehdit etmesi eylemlerinden dolayı başvuruca hücre hapsi cezası ile cezalandırılmıştır. Başvuruca şikâyeti üzerine yapılan inceleme sonucunda infaz hâkimliğince ceza infaz kurumu tarafından verilen hücre cezasının kaldırılmasına karar verilmiştir. Cumhuriyet savcısının itirazı üzerine itiraz makamınca infaz hâkimliği kararının kaldırılmasına kesin olarak karar verilmiştir.

Başvuruca disiplin cezasına karşı şikâyeti üzerine infaz hâkimliğinin şikâyetin kabulüne ve disiplin cezasının iptaline karar verdiğini, bu karara karşı Cumhuriyet savcısının itiraz ettiğini, anılan itiraz kendisine tebliğ edilmeden infaz hâkimliğince verilen iptal kararı kaldırılarak disiplin cezasının onandığını ve kararın bu şekilde kesinleştiğini belirterek silahların eşitliği ilkesinin ihlal edildiğini iddia etmiştir.

Söz konusu kararda; başvuruca lehine verilen infaz hâkimliği kararına karşı Cumhuriyet savcısı tarafından yapılan itirazda

savcının itiraz dilekçesinin hükümlölere tebliğ edilmeyip hükümlölerin itiraza karşı beyanları alınmadan disiplin cezasının iptaline ilişkin infaz hâkimliğı kararının kaldırılması nedeniyle başvuruçuların iddia makamına karşı önemli ölçüde dezavantajlı duruma düşürüldüğü, bu durumun yargılamayı bir bütün hâlinde adil olmaktan çıkardığı belirtilerek silahların eşitliğı ilkesinin ihlal edildiğı sonucuna ulaşılmıştır.

Sonuç olarak **Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki silahların eşitliğı ve çelişmeli yargılama ilkeleri ihlal edilmiştir.**

b. Usule İlişkin İmkânlar Bakımından Zayıf Duruma Düşürülme

(1) *Sözdar Oral*, B. No: 2018/21028, 13/9/2022 (Delil Toplanması, Tanık Dinlenmesi Taleplerin Karşılanmaması)

Ceza infaz kurumu idaresi tarafından verilen disiplin cezası ile ilgili belirleyici nitelikte bir delil olan tanık dinlenmeden mahkemece şikâyetin reddine karar verilmesi silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerini ihlal eder.

Anahtar Kelimeler: Tanık dinletme talebi, dezavantajlı durum, ceza infaz kurumu.

Ceza infaz kurumunda hükümlü olarak bulunan başvurucunun sayım sırasında bulunduğu koğuştan ceza infaz kurumu görevlilerine hakaret ettiğine yönelik infaz koruma memurlarınca tutanak tanzim edilmiştir. Bu olayın C-3 koğuşunun bahçe kapısından bakıldığı sırada sadece sicil numarası belirtilen bir infaz koruma memurunun ifadesine dayanarak tespit edildiği belirtilmiştir. Başvurucu, tutulan tutanağa istinaden hücre cezası ile cezalandırılmıştır. Hem infaz hâkimliğine hem de ağır ceza mahkemesine yazılan şikâyet ve itiraz dilekçelerinde ismi bilinmeyen ve sicil numarası bilinen ilgili memurun dinlenilmesini istenmiş, yargı makamlarınca herhangi bir gerekçe gösterilmeden başvurucunun dinlenilmesini talep ettiği memur dinlenmeden şikâyeti ve itirazı reddedilmiştir.

Başvurucu; ceza infaz kurumu görevlilerine hakaret etmediğini hem infaz hâkimliğine hem de ağır ceza mahkemesine yazdığı itiraz dilekçelerinde kendisinin hakaret ettiğini duyan, ismi bilinmeyen ama sicil numarası bilinen ilgili memurun dinlenilmesini istediğini ancak bu konuya ilişkin herhangi bir gerekçe gösterilmeden ve olaya tanık olan infaz koruma memuru dinlenmeden eksik incelemeye dayalı olarak karar verildiğini belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

§ 56. *Başvurucu, tutanağın düzenlenmesine sebebiyet veren infaz koruma memuru ve diğer tutanak mümzilerinin düzenledikleri belge ve beyanların doğru olmadığını belirterek söz konusu disiplin cezasının hukuka aykırı verildiğini dile getirmiştir. Mahkemece disiplin cezasına esas alınan tutanağın güvenilirliği ile ilgili oluşan şüphe, tanık beyanları dinlenilmek suretiyle yargılamada giderilmemiştir. Dolayısıyla somut olayda disiplin cezası verilmesinde temel rol oynayan tanıklar dinlenmeden şikâyet ve itirazın reddine karar verilmesi bir bütün olarak yargılamayı hakkaniyet unsurundan yoksun bırakmaktadır.*

Başvurucunun aldığı disiplin cezası, kimliğini bilmediği infaz koruma memurunun verdiği beyana ve infaz koruma memurlarının düzenlediği tutanağa Mahkemece tanıkların disiplin soruşturması sırasında verdikleri beyanlar esas alınarak netice ve kanaate ulaşıldığı, tanık beyanlarının disiplin cezası ve mahkeme kararı açısından belirleyici rol oynadığı görülmüştür. Dolayısıyla somut olayda disiplin cezası verilmesinde temel rol oynayan tanıklar dinlenmeden şikâyet ve itirazın reddine karar verilmesi bir bütün olarak yargılamayı hakkaniyet unsurundan yoksun bırakmaktadır.

Sonuç olarak **adil yargılanma hakkı kapsamında silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkeleri ihlal edilmiştir.**

(2). *Ahmet Yeter*, B. No: 2014/5100, 16/2/2017

Başvuru, verilen hücre cezasının ve buna yapılan şikâyetle tanık ve bilirkişilerin dinlenilmesi taleplerinin infaz hâkimliği tarafından değerlendirilmemesinde infaz hâkimliğinin takdirinin keyfi olmadığı dikkate alındığında silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerine yönelik ihlal iddiası açıkça dayanaktan yoksundur.

Anahtar Kelimeler: Tanık dinletme, bilirkişi raporuna yapılan itiraz, tek veya belirleyici delil.

Başvurucu, ceza infaz kurumunda bir hükümlü ile kavga ettiğinden bahisle disiplin soruşturması sonucunda hücreye koyma cezası ile tecziye edilmiştir. Başvurucu, tutuklulara hücre hapis cezası verilemeyeceğini, hücrenin niteliğinin insan haysiyeti ile bağdaşmadığını, kavga olayına ilişkin tanık ve bilirkişilerin dinlenilmesi gerektiğini belirterek infaz hâkimliğine şikâyetle bulunmuştur. Hâkimlik başvurusunun bir hükümlü ile kavga ettiğinde -doktor raporları gözetilerek- herhangi bir tereddüt olmadığını ve başvurusunun kavga sonrası kurum içinde güvenliklerinin sağlanması amacıyla müşahede odasına alındığını belirterek disiplin cezasına yönelik şikâyeti reddetmiş ve hücre hapsinin onanmasına karar vermiştir. Başvurucu bu cezaya yönelik tanık dinletme talebi ve bilirkişi raporları kapsamındaki şikâyetinin infaz hâkimliği tarafından dikkate alınmadığını belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

Derece mahkemelerinin dava konusuna, elde edilen delillerin ağırlığına ve iddia ile savunmalara göre tanık beyanı, keşif icrası ve bilirkişi incelemesi gibi delilleri toplama veya incelememe konusunda takdir yetkisine sahip olduğu, somut olayın şartları açısından tanık dinlenmesinin gerekli olmadığı konusunda infaz hâkiminin olayı kabul edişi, olay tutanağı ve başvurusunun ceza infaz rejiminin gerektirdiği tutum ve davranışlarda bulunmadığına dair değerlendirme gözetildiğinde tanık dinlenilmemesine ve bilirkişi incelemesi yaptırılmamasına ilişkin ileri sürülen hususun silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerini ihlal etmediği sonucuna varılmıştır.

Sonuç olarak **başvuru açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez bulunmuştur.**

§ 30. *Delilleri değerlendirme ve gösterilmek istenen delilin davayla ilgili olup olmadığına karar verme yetkisinin esasen derece mahkemelerine ait olduğu, derece mahkemelerinin dava konusuna, elde edilen delillerin ağırlığına ve iddia ile savunmalara göre tanık beyanı, keşif icrası ve bilirkişi incelemesi gibi delilleri toplama veya incelememe konusunda takdir yetkisine sahip olduğu, somut olayın şartları açısından tanık dinlenmesinin gerekli olmadığı konusunda infaz hâkiminin olayı kabul edişi, olay tutanağı ve başvurusunun ceza infaz rejiminin gerektirdiği tutum ve davranışlarda bulunmadığına dair değerlendirme gözetildiğinde infaz hâkimliğinin takdirinin keyfi olmadığı dikkate alındığında (İlker Erdoğan, B. No: 2013/316, 20/4/2016, § 25), tanık dinlenilmemesine ve bilirkişi incelemesi yaptırılmamasına ilişkin ileri sürülen hususun silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerini ihlal etmediği sonucuna varılmıştır.*

(benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Arif Ergül, B. No: 2014/15656, 9/3/2017, § 34).

(3). *Metin Yamalak (2)*, B. No: 2013/9450, 13/4/2016 (Tercüman Yardımı Sağlanması)

İnfaz Hâkimliğindeki yargılamada tercüman yardımından faydalanan mahpusun disiplin cezası soruşturmalarında disiplin kuruluna savunması etnik dille yapma talebinin reddedilmesi tercümandan yararlanma hakkını ihlal etmez.

Anahtar Kelimeler: Savunma hakkı, tercüman yardımı, ana dilde savunma.

Hükümlü olarak bulunduğu ceza infaz kurumunda yaptığı açlık grevinden dolayı başvurucuya disiplin cezası verilmiştir. Disiplin soruşturmasında başvuru Kürtçe savunma yapmak istediğini belirterek yazılı veya sözlü savunma yapmamıştır. Başvurucu şikâyet başvurusunda bulunmuştur. İnfaz hâkimliğince başvurucuya hakları hatırlatıldıktan sonra hakkında verilen disiplin cezasına ilişkin olarak beyanları Kürtçe bilen bir tercüman aracılığıyla tespit edilerek şikâyeti reddedilmiştir. İtirazı ağır ceza mahkemesince reddedilmiştir.

Başvurucu, hakkında verilen disiplin cezasının bağımsız ve tarafsız olması mümkün olmayan ceza infaz kurumu yetkilileri tarafından verildiğini, savunma alınmadan ceza verildiğini, bu cezanın kaldırılması talebiyle yaptığı şikâyetin değerlendirilmesi sürecinde, avukatı ile savunma yapma isteğinin infaz hâkimliği tarafından reddedildiğini belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

§ 30. *Şikâyet konusu olayın niteliği itibarıyla isnat edilen suçlamanın anlaşılması, savunma hazırlamak için ilgisine yeterli süre ve imkân verilmesi, tercüman imkânı sağlanması veya tanık ve benzeri delillerin araştırılması gibi hususlarda eksiklik veya özensizlik bulunmamaktadır. Buna benzer disiplin suçu olaylarında müdafî yardımından yararlandırılma, bir zorunluluk olarak kabul edilmemiş “adaletin yerine gelmesi için gerekli olma” şeklinde formüle edilen bir şarta bağlanmıştır. Bu kapsamda değerlendirme yapılırken itiraza konu Ceza İnfaz Kurumu disiplin işleminin, toplu açlık grevine katılma eyleminden kaynaklandığı, savunma hazırlamak için teknik veya hukuki bilgi gerektirecek karmaşık olaylar bulunmadığı ve infaz hâkimliği şikâyet değerlendirme sürecinin basit usul kuralları ile yürütüldüğü dikkate alınmalıdır.*

Başvuru konusu olayda İnfaz Hâkimliği, başvurunun savunmasını tercüman huzurunda fakat müdafî talebini kabul etmeyerek almış ve değerlendirmesini yaparak şikâyetin reddine karar vermiştir. Şikâyet incelemesi tercüman temini için dört celse ertelenmiş ise de 4675 sayılı Kanun hükümleri çerçevesinde ilk derece ara kararı ile müdafî talebi reddedilerek başvurucuya kendi avukatını temin etme fırsatı tanınmamış ve bu aşamadan sonra da başvuru, kendi avukatını temin ederek hazır bulundurmamıştır. Hükümlüye yargılama makamlarınca savunma hazırlamak için yeterli süre ve imkân verildiği, tercüman imkânı sağlandığı, verilen disiplin cezasının nitelikli olmaması ve itiraz inceleme sürecinin basit usul kuralları ile yürütüldüğü sonucuna ulaşılmıştır.

Sonuç olarak **başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmiştir.**

(4). Veysel Kaplan (4), B. No: 2014/2795, 30/6/2016

İnfaz Hâkimliğinin dilini anlayan ve konuşan hükümlünün mensubu olduğu etnik dilde savunma yapabilmesi için tercümandan yararlanma talebinin kabul edilmemesi durumunda tercümandan yararlanma hakkını ihlal etmez.

Anahtar Kelimeler: Savunma hakkı, tercüman yardımı, ana dilde savunma.

Ceza infaz kurumu tarafından başvuru yapıldıysa disiplin cezası verilmiştir. Başvurucu şikâyet başvurusunda bulunmuştur. Başvurucu, disiplin soruşturması aşamasında ve infaz hâkimliğindeki yargılama sürecinde kendini savunma amaçlı sözlü ya da yazılı herhangi bir beyanda bulunmamıştır. İnfaz hâkimliğinde Kürtçe savunma yapmayı talep etmesi üzerine Mahkeme tarafından tercüman bilirkişi listesinin hazırlanmasının beklenmesine karar verilmiştir. Başvurucu, bir sonraki celsede bilirkişi listesinden görevlendirilecek tercüman için herhangi bir ücret ödemek istemediğini belirtmiş ancak başvurusunun ücretsiz olarak tercümandan yararlanma isteği reddedilmiştir. Başvurucunun Mahkemeye Türkçe yazdığı dilekçeleri sunduğu ve temyiz talebini Türkçe yaptığı görülmüştür. Mahkeme, başvurusunun Mahkeme dilini bildiğini ve bu nedenle ilgili Kanun uyarınca tercüman hizmetinden ücretsiz olarak yararlanmasının mümkün olmadığını belirterek talebi reddetmiştir.

Başvurucu verilen disiplin cezasına karşı yaptığı şikâyet üzerine yapılan yargılama esnasında Kürtçe tercüman aracılığı ile savunma yapmak istemesine rağmen infaz hâkimliğinin bu talebi kabul etmediğini, savunması alınmadan davanın sonuçlandırıldığını belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddia etmiştir.

Başvuru konusu olayda başvurusunun infaz hâkimliğinde devam eden yargılama sürecinde kendisini Türkçe dilinde ifade ettiği görülmektedir. Diğer yandan ana dilinde savunma yapma talebinin Mahkemece kabul gördüğü ancak başvurusunun görevlendirilecek tercüman için ücret ödemek istemediğini belirtmesi üzerine Kanun gereği talebin reddedildiği açıktır. İnfaz hâkimliğinde devam eden yargılama sürecinde başvurusunun kendisini Türkçe dilinde ifade ettiği görülmektedir. Türkçeyi anlayan ve konuşan başvurusunun, başka bir dilde savunma yapabilmesi için ücretsiz olarak tercümandan yararlanma talebinin reddedilmesi savunma hakkını kısıtlamadığı açıktır.

Sonuç olarak adil yargılanma hakkı kapsamındaki tercümandan yararlanma hakkının ihlal edildiği iddiası açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez bulunmaktadır.

§ 69. Başvuru konusu olayda başvurusunun infaz hâkimliğinde devam eden yargılama sürecinde kendisini Türkçe dilinde ifade ettiği görülmektedir. Diğer yandan ana dilinde savunma yapma talebinin Mahkemece kabul gördüğü ancak başvurusunun görevlendirilecek tercüman için ücret ödemek istemediğini belirtmesi üzerine Kanun gereği talebin reddedildiği açıktır. Başvurucunun adliyyede bulunan Kürtçe bilen kişilerden tercüman olarak yararlanmak istemediğini, bizzat Mahkeme tarafından belirlenecek ücrete tabi bilirkişi tercümanlık hizmetinden ücretsiz olarak yararlanmak istediğini belirtmesi -Türkçeyi bildiği de gözönünde bulundurulduğunda- iyi niyetli bir talep olarak değerlendirilmemiştir. Bu durumda Mahkemenin dilini "anlayan" ve "konuşan" başvurusunun, başka bir dilde savunma yapabilmesi için ücretsiz olarak tercümandan yararlanma talebinin reddedilmesinin savunma hakkını kısıtlamadığı ve dolayısıyla adil yargılanma hakkına yönelik bir ihlalin olmadığını açık olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

(5). Cihat Özdemir (2), B. No: 2016/9621, 22/1/2019 (Müdafi Hazır Bulunmaksızın İfadesinin Alınması)

Hükümlünün disiplin cezasına ilişkin infaz hâkimliği önündeki savunmasını müdafî huzurunda yapamaması yargılama usulünün diğer güvencelerinin tanınması suretiyle telafi edildiği durumlarda adil yargılanma hakkını ihlal etmez.

Anahtar Kelimeler: Savunma hakkı, müdafî yardımından yararlanma, disiplin cezası.

İnfaz kurumunun ring aracıyla hastaneye sevkleri sırasında başvurunun da arasında bulunduğu hükümlülerin ring aracının kamerasını peçeteyle kapatarak görüntü alınmasını engellemeleri nedeniyle hücreye koyma cezası verilmiştir. Başvurucu, şikâyet başvurusunda bulunmuştur. Hâkimlik tarafından yazılan müzekkereyle şikâyetin duruşmalı olarak inceleneceği, savunmasını kendisi hazır bulunması ya da avukatı ile birlikte veya avukatı aracılığıyla yapabileceği başvurucaya bildirilmiştir. Duruşmada başvurunun avukatıyla görüşmek istediğini bildirmesi üzerine hâkimlikçe kendisine bu konuda daha önce tebligat yapıldığı hatırlatılmıştır. Başvurucu duruşma tarihinin kendisine geç tebliğ edildiğini bu nedenle avukatıyla görüşemediğini ifade ederek ek süre talep etmiştir. Hâkimlik başvurucuya gerekli tebligat yapıldığı hâlde başvurunun avukatıyla hazır olmadığını belirterek şikâyetin reddine karar vermiştir. Başvurucu, müdafî huzurunda savunmasını yapamadığı itirazını da içerir biçimde karara karşı itiraz etmiştir. İtiraz ağır ceza mahkemesince reddedilmiştir.

Başvurucu, müdafîyle savunma yapması için kendisine yeterli süre tanınmadığını belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

§ 41. *Başvuru konusu olayda Hâkimlikçe başvurucaya kendi avukatını temin etme fırsatı tanınmış (bkz. § 10), başvuruca ise avukatını hazır bulundurmamıştır. Tanık celsede başvurunun huzurunda dinlenmiş, başvuruca tanığın beyanlarına karşı diyecekleri sorulmuş, başvuruca herhangi bir karşı beyanda bulunmayacağını belirtmiştir (bkz. § 13). Şikâyet konu disiplin işleminin ring aracındaki güvenlik kamerasının peçeteyle kapatılarak görüntünün engellenmesi eyleminden kaynaklandığı, savunma hazırlamak için teknik veya hukuki bilgi gerektirecek karmaşık olaylar olmadığı ve infaz hâkimliği şikâyet değerlendirme sürecinin basit usul kuralları ile yürütüldüğü, başvurunun eylemine ilişkin kamera kaydı bulunduğu (bkz. § 9) dikkate alınmalıdır (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Hakan Olgun (2), B. No: 2014/15588, 25/1/2018, § 52, Metin Yamalak (2), B. No: 2013/9450, 13/4/2016 § 74).*

4675 sayılı İnfaz Hâkimliği Kanun'un 6. maddesinin (2) numaralı fıkrasına eklenen cümleye göre, disiplin cezasına karşı yapılan şikâyeti inceleyen infaz hâkiminin eğer müdafî hazır ise müdafî hazır olan ve vekâletnamesini ibraz eden avukatıyla veya avukat aracılığı ile hükümlü veya tutuklunun savunmasını aldıktan ve talep edilen delilleri toplayıp değerlendirdikten sonra kararını vermesi gerekir. Olayda hâkimlikçe başvurucaya kendi avukatını temin etme fırsatı tanınmış başvuruca ise avukatını hazır bulundurmamıştır. Şikâyet konu disiplin işleminin ring aracındaki güvenlik kamerasının peçeteyle kapatılarak görüntünün engellenmesi eyleminden kaynaklandığı, eyleme ilişkin kamera kaydı bulunduğu ve tanık dinlendiği dikkate alındığında eylemin savunma hazırlamak için teknik veya hukuki bilgi gerektirecek karmaşık olaylar olmadığı anlaşılmıştır.

Sonuç olarak **Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki müdafî yardımından yararlanma hakkı ihlal edilmemiştir.**

2. GEREKÇELİ KARAR HAKKI

(1). *İnan Gök*, B. No: 2018/7666, 21/10/2020 (Cumhuriyet Başsavcılığı İtirazının Tebliğ Edilmemesi)

Ceza infaz kurumu disiplin kurulu kararına karşı yapılan şikâyetin infaz hâkimliği tarafından kabul edilerek cezanın kaldırılmasının ardından Cumhuriyet savcılığınca yapılan itirazın başvurucuya bildirilmeyerek ağır ceza mahkemesince itirazın kabul edilmesi silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerini ihlal eder.

Anahtar Kelimeler: Cumhuriyet savcısının itirazı, itirazın tebliğ edilmemesi, disiplin cezası.

Ceza infaz kurumunda üst araması yapılırken başvurunun kendisini bilerek yere bıraktığı ve odaya gitmeye direndiği, slogan atarak tehdit etmesi eylemlerinden dolayı başvuru hücre hapsi cezası ile cezalandırılmıştır. Başvurunun şikâyeti üzerine yapılan inceleme sonucunda infaz hâkimliğince ceza infaz kurumu tarafından verilen hücre cezasının kaldırılmasına karar verilmiştir. Cumhuriyet savcısının itirazı üzerine itiraz makamınca infaz hâkimliği kararının kaldırılmasına kesin olarak karar verilmiştir.

Başvurucu; itiraz mercisinin kararında açıklanan bir gerekçe olmadığını, yasal zorunluluk olmasına rağmen hiçbir gerekçe belirtilmemesinin hak ihlali olduğunu ifade etmiştir.

Hücre cezasının kaldırılmasına ilişkin infaz hâkimliği kararını -Cumhuriyet savcısının itirazı üzerine- inceleyen ağır ceza mahkemesi itirazı kabul ederek kararı kaldırması durumunda, gerekçe gösterme yükümlülüğünden muaf değildir. İtiraz mercii, infaz hâkimliği kararında yer alan gerekçelerin neden hukuka uygun olmadığını ve kendisini aksi sonuca götüren sebepleri göstermeli ve nedensellik kurgusunu yeterli açıklıkta yapmalıdır. Başvuruya konu itiraz mercii kararının yeterli ve ilgili olduğu söylenemeyeceğinden başvurunun gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır.

Sonuç olarak **adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkı ihlal edilmiştir.**

§ 65. İtiraz mercii, şikâyetin kabul edilmesine ilişkin infaz hâkimliği kararında yer alan gerekçelerin neden hukuka uygun olmadığını belirtmemiştir. Ayrıca gerekçeli kararın hangi kısmında hangi talebi tartıştığını da açıklamamıştır. Bunun yanında kararın içeriğinde Edirne F Tipi Yüksek Güvenlikli Ceza İnfaz Kurumu "Eğitim" Kurulu kararından bahsedilmektedir. Dolayısıyla infaz hâkimliği kararı karşısında hükme ulaşmayı sağlayan sebepler ve sonuca götüren nedensellik kurgusu değerlendirmelerinin yeterli açıklıkta yapılmadığı anlaşılmıştır. Bu durum karşısında gerek hükmün dayanağını oluşturan gerekçeli kararın, gerekse dosyanın incelenmesinde anılan kabul gerekçesinin adalet gereksinimini giderecek ölçü ve nitelikte, yeterli ve ilgili olduğu söylenemeyecektir. Sonuç olarak şikâyeti reddeden Mahkemenin kararının hakkaniyete uygun makul bir gerekçe içerdiğinden bahsedilemez.

D. SÖZLÜ YARGILANMA HAKKI

1. *Emrah Yayla* [GK], B. No: 2017/38732, 6/2/2020 (Video/Konferans (SEGBİS) Bağlantısı ile Duruşmaya Katılım)

İnfaz hâkimliğince yapılan incelemede somut gerekçeler sunulmadan kategorik bir şekilde şikâyetle bulunanın duruşmada hazır bulunma talebi reddedilerek ses ve görüntü aktarımı suretiyle (SEGBİS) duruşmaya katılımının sağlanmaya çalışılması duruşmada hazır bulunma hakkını ihlal eder.

Anahtar Kelimeler: Uzaktan duruşmaya katılma, duruşmada hazır bulunma, duruşmaya etkili katılım.

Başvurucu hakkında hücreye koyma cezası verilmiştir. Başvurucu infaz hâkimliğine şikâyetle bulunmuştur. Hâkimlik duruşmalı inceleme yapmaya karar vermiştir. Başvurucunun infaz kurumunda duruşmaya video konferans bağlantısı ile katılması istenmiştir. Başvurucunun anılan yöntemle savunma yapmak istemediğini bildirmesi üzerine hHâkimlikçe SEGBİS yoluyla alınan beyanların yüz yüzelik ilkesini sağladığı vurgulanarak başvurucunun talebi reddedilmiştir. Hâkimlikçe başka bir işlem yapılmaksızın

şikâyetler reddedilmiştir.

Başvurucu duruşma salonunda hazır bulunarak savunma yapmak istediğı hâlde SEGBİS ile duruşmaya katılmaya zorlandığını savunma yapma hakkının kullanılmadığını belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

Başvurucunun disiplin cezasının şikâyet konusu edildiğı uyuşmazlık kapsamında ki duruşmada hazır bulunmasının gerekli görülmemesinin sebepleri somut olarak açıklanmayarak başvurucunun duruşmada bulunma talebinin somut yargılamayla bağlantılı olmayan genel bir sebeple ve kategorik olarak reddedildiğı görölmektedir. Başvurucunun aynı şehir merkezinde bulunan bir ceza infaz kurumundan duruşmaya katılamamanın niçin gerekli görüldüğü açıklanmamıştır. Başvurucunun İnfaz Hâkimliğince açılan duruşmaya SEGBİS ile katılımının sağlanmaya çalışılması duruşmada hazır bulunma hakkına yönelik bir müdahale teşkil eder. Duruşma salonunda bizzat hazır bulunma talepleri-

Ş 85. Dolayısıyla somut olayda başvurucunun duruşmaya bizzat katılması yönünde hiçbir çaba içine girilmemiş, aynı şehir merkezinde bulunan bir ceza infaz kurumundan duruşmaya katılamamasının niçin gerekli görüldüğü de açıklanamamıştır. Bu çerçevede Hâkimlikçe hiçbir alternatif değerlendirilmeden ve olaya özgü somut gerekçeler de sunulmadan -genel ve kategorik bir yaklaşımla- başvurucunun duruşmada hazır bulunma talebi reddedilmiştir. Uyuşmazlığın bizzat duruşmada bulunmayı gerektiren bir nitelik taşıyıp taşımadığı hususunda hâkimlikçe herhangi bir değerlendirme yapılmadan genel ve kategorik bir sebeple başvurucunun yokluğunda duruşma yapılması ve duruşmada hazır bulunma hakkına müdahale için en uygun aracın seçilmemesi müdahalenin gerekli olmadığı sonucuna yol açmıştır.

nin reddedilmesi 4675 sayılı Kanun'un 6. maddesinin yollamasıyla 5271 sayılı Kanun'un 196. maddesine dayandığından anılan müdahale kanunilik ölçütünü karşılamaktadır. Medeni hak ve yükümlülüklere ilişkin uyuşmazlıklarda duruşmada hazır bulunma hakkına yapılan müdahalenin ölçülü bir müdahale olup olmadığı ölçülülük ilkesinin alt ilkeleri olan elverişlilik gereklilik ve orantılılık ilkeleri yönünden yapılacak değerlendirmenin sonucuna göre belirlenebilecektir. Uyuşmazlığın bizzat duruşmada bulunmayı gerektiren bir nitelik taşıyıp taşımadığı hususunda hâkimlikçe herhangi bir değerlendirme yapılmadan genel ve kategorik bir sebeple başvurunun yokluğunda duruşma yapılması ve duruşmada hazır bulunma hakkına müdahale için en uygun aracın seçilmemesi müdahalenin gerekli olmadığı sonucuna yol açmıştır

Sonuç olarak **adil yargılanma hakkı kapsamındaki duruşmada hazır bulunma hakkı ihlal edilmiştir.**

2. Rıza Şahin, B. No: 2016/12909, 22/7/2020

Farklı bir ildeki ceza infaz kurumunda bulunan hükümlünün almış olduğı disiplin cezasına yapmış olduğı şikâyetin infaz hâkimliğince yapılan incelenmesi sırasında, duruşmada hazır bulunmayı talep etmesine rağmen hükümlüye SEGBİS yoluyla duruşmaya katılma imkânı verilmesi duruşmada hazır bulunma hakkını ihlal etmez.

Anahtar Kelimeler: Duruşmada hazır bulunma, dezavantajlı duruma düşürme.

Başvurucu hakkında verilen bir disiplin cezasına karşı infaz hâkimliğine şikâyetle bulunmuştur. Hâkimlik, duruşma tarihinde başvurunun SEGBİS ile duruşmaya katılmasını istenmiştir. Başvurucunun anılan yöntemle savunma yapmak istemediğini bildirmesi üzerine bir değerlendirme yapılmaksızın yargılamaya devam edilmiştir. Hâkimlik, başvurunun başka bir ildeki ceza infaz kurumunda bulunması nedeniyle SEGBİS üzerinden savunmasının alınmaya çalışıldığını ve mevzuata göre şikâyetçilerin bizzat duruşma salonunda savunmalarının alınmasının zorunlu olmadığını ifade ederek şikâyeti reddetmiştir.

Başvurucu; şikâyet incelemesi sırasında farklı bir ilde bulunması nedeniyle SEGBİS ile duruşmaya katılmaya zorlandığını, bu şekilde savunma vermemesi üzerine savunması alınmadan karar verildiğini belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

Başvurucu, Amasya'daki bir ceza infaz kurumunda hükümlü olup başvurunun şikâyeti de başka ilde bulunan Bafra İnfaz Hâkimliğince incelenmiştir. Hâkimlik bu durumu dikkate alarak başvurunun savunmasının SEGBİS vasıtasıyla alınmasına karar vermiştir. Hâkimlik başvurunun savunmasını alınması dışında esaslı işlem yapmamıştır. Anayasa Mahkemesi

Ş 80. Son olarak başvurunun duruşmada hazır bulunmamasının yargılamanın adillğine bir bütün hâlinde zarar verip vermediğinin ölçölülük ilkesinin diğeri bir unsuru olan orantılılık açısından değerlendirilmesi gerekir. Bu noktada somut olay değerlendirildiğinde duruşmada bizzat hazır bulundurulmayan başvurunun yargılamanın diğeri tarafını oluşturan ceza infaz kurumunun disiplin cezası kararından ve bu karara ilişkin bilgi ve belgelerden haberdar olduğı açıkça görölmektedir. Nitekim başvuru, şikâyet dilekçesinde disiplin cezasına karşı ayrıntılı açıklamalarda bulunmuş; herhangi bir şekilde diğeri tarafa göre dezavantajlı duruma düşürölmemiştir. Bundan başka yargılama sürecinde başvurunun yokluğunda herhangi bir esaslı işlemin yapıldığı da tespit edilmiştir. Sonuç olarak somut olayda duruşmada hazır bulunma hakkına yapılan müdahalenin orantılı olmadığının söylenemeyeceğı değerlendirilmiştir.

başvurunun transferi nedeniyle ortaya çıkabilecek sorunları ve SEGBİS yoluyla sorgu yapılmasının yasal bir imkân olduğunu bu bakımdan yargılamanın uzun sürmemesini amaç edindiğı anlaşılan Hâkimliğin bu amaç ulaşmak bakımından da SEGBİS yoluyla sorgu yapılması uygulamasını elverişli bir yol olarak değerlendirmiştir. Benzer şekilde müdahalenin niteliğini gözeten Anayasa Mahkemesi infaz hâkimliğı tarafından yapılan şikâyet incelemelerinde başvurunun duruşmada bizzat hazır bulunmasının gerekli olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Müdahalenin temeli bir derginin infaz kurumuna alınmamasından kaynaklanmaktadır. Yargılamanın karmaşık bir niteliğinin olmadığı görölmektedir. Yargılama sürecinde başvurunun yokluğunda herhangi bir esaslı işlemin yapıldığı tespit edilmemiş ve başvuru herhangi bir şekilde dezavantajlı duruma düşürölmemiştir. Bu nedenle duruşmada hazır bulunma hakkına yapılan müdahalenin orantılı olmadığının söylenemeyeceğı değerlendirilmiştir. Sonuç olarak **duruşmada hazır bulunma hakkı ihlal edilmemiştir.**

3. Erhan Çaha, B. No: 2019/2332 22/11/2022 (Duruşmada Bulunma Hakkı)

Ceza infaz kurumunda hükümlünün şikâyetlerini sözlü olarak dile getirmeyi talep etmesine rağmen duruşmada hazır edilmeden yokluğunda yargılama yapılarak şikâyetinin reddedilmesi duruşmada bulunma hakkını ihlal eder.

Anahtar Kelimeler: Duruşmada hazır bulunma, duruşmaya etkili katılım, savunma hakkının kısıtlanması.

Başvurucu ile başka bir hükümlünün flaş belleklerini birbirlerine vererek bilgisayar ortamında haberleşme sağladıkları belirtilerek başvurucuya hücreye koyma disiplin cezası verilmiştir. Başvurucu infaz hâkimliğine şikâyetinde bulunmuştur. Dilekçesinde kamera kayıtlarının incelenmesini olayın kendi anlattığı şekilde gerçekleştiğinin diğer hükümlünün beyanlarıyla da örtüştüğünü belirterek kararın kaldırılmasını talep etmiştir. Hâkimlikçe duruşma tarihinde başvurunun duruşma salonunda bulundurulması için infaz kurumuna müzekkere yazılmıştır. Hâkimlik ilk celsede, infaz kurumunun yazısı ve başvurunun dilekçesini değerlendirerek başvurunun başka bir mahkemede duruşmasının bulunması nedeniyle yeni duruşma günü vermiştir. Hâkimlik yeni duruşma gününde başvurunun hazır edilmesi için infaz kurumuna müzekkere yazmıştır. Başvurucu Mahkemeye yazdığı dilekçesinde, sanığı olduğu ceza dosyasında duruşması olduğunu ifade etmiş, bu nedenle infaz hâkimliğinde yapılacak duruşmanın sonraki bir tarihe ertelenmesini talep etmiştir. Hâkimlik başvurunun başka bir mahkemede duruşmada olduğunu, ilgili mahkemeden duruşmada hazır edilmesinin istendiğini ancak başvurunun duruşmaya katılmak istemediğini belirttiği ifade ederek yargılamaya son vermiş ve şikâyeti reddetmiştir.

Başvurucu, meramını daha iyi anlatmak için duruşma açılmasını talep ettiği hâlde talebinin reddedildiğini belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

Somut olayda başvurunun son duruşmadan önce mahkemeye gönderdiği dilekçeden, duruşma tarihini kapsayacak şekilde başka bir dava nedeniyle duruşmaya katılamayacağını belirterek yargılamanın başka bir güne bırakılmasını istemiştir. Mahkeme ise başvurucudan kaynaklanan ve dosyaya yansıyan herhangi bir bilgi ve beyan ortaya koymaksızın başvurunun belirtilen tarihte duruşmaya katılmak istemediğini ifade ederek yokluğunda yargılamayı sona erdirmiştir. Hükümlü olan başvurunun şikâyetlerini sözlü olarak dile getirmeyi talep etmesine rağmen duruşmada hazır edilmeden Mahkeme tarafından şikâyetin esası hakkında karar verilmesini gerektiren makul, objektif gerekçelerin ortaya konmadığı anlaşılmıştır.

Sonuç olarak **Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki duruşmada hazır bulunma hakkı ihlal edilmiştir.**

§ 50. Hükümlü olan başvurunun şikâyetlerini sözlü olarak dile getirmeyi talep etmesine rağmen duruşmada hazır edilmeden Mahkeme tarafından şikâyetin esası hakkında karar verilmesini gerektiren makul, objektif gerekçelerin ortaya konmadığı anlaşılmıştır. Buna göre yargılamanın bütünü gözönüne alındığında başvurucuya sözlü beyanda bulunma hakkının kullandırılmaması nedeniyle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki duruşmada hazır bulunma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

4. Talet Şanlı, B. No: 2017/20526, 17/1/2023 (Sözlü savunma alınmadan karar verilmesi)

Disiplin cezasına karşı infaz hâkimliğine yapılan şikâyetle hâkim tarafından sözlü savunma alınmadan karar verilmesi adil yargılanma hakkını ihlal eder.

Anahtar Kelimeler: Sözlü yargılama, savunma, disiplin cezası.

Başvurucunun bulunduğu infaz kurumunda yapılan genel aramada başvurucunun kaldığı odada Kurum kantininden satın alınan ve başvurucuya ait olan tıraş bıçağının içindeki jiletin çıkarıldığı, kesici alet hâline getirildiği tespit edilerek başvuru hakkında disiplin soruşturması başlatılmıştır. Soruşturma sırasında iki tane idare memuru dinlenerek başvuru hakkında disiplin cezası verilmiştir. Anılan karara karşı başvuru infaz hâkimliğine şikâyet başvurusunda bulunmuştur. Dilekçesinde sözlü savunma yapmak istediğini belirtmiştir. Hâkimlik başvurucunun savunmasını almadan şikâyeti reddetmiştir. Başvuru Mahkemenin kendisini ve tanıkları dinlemediğini savunma hakkının kısıtlandığını ileri sürerek karara itiraz etmiştir. Ağır ceza mahkemesi itirazı reddetmiştir.

Başvuru hakkında verilen bir disiplin cezasına karşı infaz hâkimliğine yaptığı şikâyetle savunmasının duruşmada alınmasını istemesine rağmen Mahkemenin dosya üzerinden inceleme yaptığını, bu nedenle savunma hakkının kısıtlandığını belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

Somut olayda Mahkemece başvuru itirazla ilgili sözlü beyanda bulunma imkânı tanınmadan, soruşturmaya esas tutanak içeriği ve soruşturma sırasında alınan tanık beyanlarına dayanılmak suretiyle şikâyetin esası hakkında karar verildiği anlaşılmıştır. Başvuru disiplin cezasına karşı sözlü beyanda bulunma talebini açık ve net şekilde yargılama sürecinde dile getirmiştir. 4675 sayılı Kanun'un 6. maddesinde disiplin cezalarına karşı yapılan şikâyetle başvuru, savunmasını hâkim önünde bizzat veya hazır bulunmak suretiyle avukatı aracılığıyla dile getirme imkânı tanındığı hâlde Hâkimliğin başvurunun talebini dikkate almaksızın şikâyetin esasını dosya üzerinden değerlendirerek karara bağladığı ve yapılan müdahalenin kanunilik unsurundan yoksun olduğu açıktır. Sözlü yargılanma hakkı sadece duruşmada hazır bulunmayı değil

duruşma sürecini dinlemeyi, takip etmeyi, iddia/savunmaları destekleyecek olgu ve delilleri ileri sürmeyi de içerir. Dolayısıyla duruşmada hazır bulunma tarafların yargılamaya etkili katılmalarını sağlamaktadır. Medeni hak ve yükümlülüklere ilişkin uyuşmazlıklar da dâhil olmak üzere tarafların duruşmada hazır bulunmasının sağlanması çelişmeyi gerçekleştirmektedir.

Sonuç olarak **adil yargılanma hakkı kapsamındaki sözlü yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmiştir.**

§ 67. Hükümlü ya da tutuklunun mahkeme huzurunda bulunması usul hukuğu bağlamında duruşma veya farklı yöntemlerle sağlanabilir. Nitekim kanunda infaz hâkiminin söz konusu savunmayı duruşma açmak suretiyle ya da duruşma yapmaksızın odasında veya duruşma salonunda yahut ceza infaz kurumunda almasına imkân tanındığı anlaşılmıştır.

E. MASUMİYET KARİNESİ

- a. **Yıldırım Güvenç, B. No: 2017/32945, 11/2/2021 (Ceza İnfaz Kurumu İdaresi Tarafından Tehlikeli Tutuklu Statüsü Verilen Kararda Kullanılan İfadeler Nedeniyle Masumiyet Karinesinin İhlal Edilmesi)**

Ceza infaz kurumu idaresi tarafından tehlikeli tutuklu statüsü verilen kararda kullanılan ifadeler masumiyet karinesini ihlal eder.

Anahtar Kelimeler: Masumiyet, tehlikeli suçlu statüsü verilmesi, suçluluğa dair ifadeler.

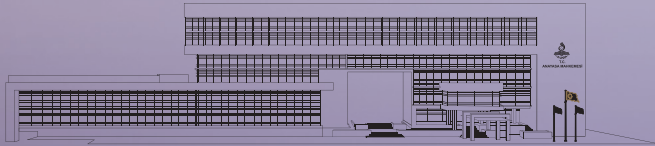
Başvurucu hakkında terör örgütü üyeliği suçundan ceza soruşturması sürerken isnat olunan suç kapsamında tutuklanmış, ardından aleyhine kamu davası açılmıştır. Bu sırada İdare ve Gözlem Kurulu başvurunun örgüt mensubu diğer mahkûmlarla hareket ettiği, bu örgütün üst düzey yöneticisi sıfatıyla yargılandığı, ceza infaz kurumuna girmeden önceki konumu dolayısıyla diğer tutuklu ve hükümlülere talimat verebilecek pozisyonda olduğu, bu anlamda mahkeme süreçleri takip edilen örgüt mensuplarının ortak ifade verme yönünde çaba içinde oldukları tespitinde bulunarak başvurucuyu tehlikeli tutuklu statüsüne ayırmıştır. Başvurucunun yaptığı itirazlar infaz hâkimliği ve ağır ceza mahkemesi tarafından reddedilmiştir.

Başvurucu; yargılamasının devam ettiğini ve hakkında verilmiş bir hüküm bulunmadığını, kendisine tehlikeli suçlu statüsü verilmesinin masumiyet karinesinin ihlal edildiğini iddia etmiştir.

İdare ve Gözlem Kurulu kararın gerekçesinde başvurunun “Paralel YAPI/FETÖ Terör Örgütü mensubu” olduğu, “örgütlü olduğu”, “örgütünden ayrılmadığı” ifadeleri kullanılmış, ayrıca isnat edilen suç türü ve suçun işleniş biçimlerine atıfta bulunulmuştur. Ceza yargılaması niteliğinde olmayan ve ceza yargılaması ile bağlantılı olan herhangi bir yargılamada da (hukuk, disiplin gibi) masumiyet karinesine özen gösterilmesi gerektiği ve karar vericilerin kullandıkları dil kritik önem taşımaktadır. Başvurucu hakkında ceza infaz kurumu idaresi tarafından alınan kararda kullanılan, başvurunun terör örgütü üyesi olduğu yönündeki ifadelerin suçluluğa dair bir kanaat ifade ettiği ve bu anlamda masumiyet karinesini zedeler nitelikte olduğu anlaşılmaktadır.

Sonuç olarak **adil yargılanma hakkı kapsamındaki masumiyet karinesi ihlal edilmiştir.**

§ 60. *Hakkında açılan ceza davası devam etmekte olan başvurunun bu aşamada masumiyet karinesinden yararlandığı tartışmasızdır. Başvurucu hakkında ceza infaz kurumu idaresi tarafından alınan kararda kullanılan, başvurunun terör örgütü üyesi olduğu yönündeki ifadelerin suçluluğa dair bir kanaat ifade ettiği ve bu anlamda masumiyet karinesini zedeler nitelikte olduğu anlaşılmaktadır.*

İncek Şehit Savcı Mehmet Selim Kiraz Bulvarı No: 4
06805 Çankaya / ANKARA
Tel : 0 312 463 73 00 • Faks : 0 312 463 74 00
E-posta : bilgi@anayasa.gov.tr
Twitter : @AYMBASKANLIGI
www.anayasa.gov.tr

